

Харківський національний
економічний університет

Управління розвитком

*Міжвузівська науково-практична конференція
"Регіональна політика: напрями її реалізації в Україні"*

20 – 21 травня 2010 року

Секція 1

*"Проблеми розвитку регіонів України
на сучасному етапі"*

Секція 2

*"Ефективна діяльність підприємств
як основа розвитку регіону"*

Збірник наукових робіт

№ 7 (83) 2010

видається 2 рази на рік

Харків · ХНЕУ · 2010

Засновник і видавець ХНЕУ.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 5948 від 19.03.2002 р.

Затверджено на засіданні
вченої ради університету,
протокол № 6 від 29.04.2010 р.

Редакційна колегія

Пономаренко В. С. — докт. екон. наук, професор (головний редактор)

Афанасьєв М. В. — канд. екон. наук, проф.

Внукова Н. М. — докт. екон. наук, проф.

Грігорян Г. М. — докт. екон. наук, проф.

Гриньова В. М. — докт. екон. наук, проф.

Дікань Л. В. — канд. екон. наук, проф.

Дороніна М. С. — докт. екон. наук, проф.

Іванов Ю. Б. — докт. екон. наук, проф.

Кизим М. О. — докт. екон. наук, проф.

Клебанова Т. С. — докт. екон. наук, проф.

Левикін В. М. — докт. техн. наук, проф.

Малярєвський Ю. Д. — канд. екон. наук, доц.

Назарова Г. В. — докт. екон. наук, проф.

Орлов П. А. — докт. екон. наук, проф.

Пушкар О. І. — докт. екон. наук, проф.

Сєдова Л. М. — відповідальний секретар

Тридід О. М. — докт. екон. наук, проф.

Українська Л. О. — докт. екон. наук, проф.

Хохлов М. П. — докт. екон. наук, проф.

Ястремська О. М. — докт. екон. наук, проф.
(заступник головного редактора)

Поштова адреса

засновника і видавця:

61001, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Головний редактор **Пономаренко В. С.**

Конт. телефон: (057)702-03-04

Поштова адреса редакції:

61001, Україна, м. Харків,
пров. Інженерний, 1а, 1 під'їзд

Зав. редакції **Сєдова Л. М.** (057)758-77-05

Редакція (057)758-77-04

Редактори: **Грицай І. М.**
Лященко Т. О.
Голінська О. Г.
Замазій О. Є.
Носач О. С.

Комп'ютерна верстка **Фоміна К. С.**

E-mail: vydav@ksue.edu.ua

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про публікацію статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

При передрукуванні матеріалів посилання на збірник обов'язкове.

Підписано до друку 14.05.2010 р.

Формат 84×108 1/16. Panip MultiCopy.

Ум.-друк. арк. 31,0. Обл.-вид. арк. 39,06. Тираж 500 прим. Зам. № 355.

Ціна договірна.

Видавець і виготівник — видавництво ХНЕУ, 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи

© Харківський національний
економічний університет, 2010
© Видавництво ХНЕУ,
дизайн, оформлення обкладинки, 2010

Зміст

Секція 1

“Проблеми розвитку регіонів України на сучасному етапі”

Д'якова Д. Д. Аналіз водних ресурсів у Харківській області.....	7
Ємельянова А. О. Система розселення України.....	8
Пковата Н. К. Аналіз галузевої структури світового господарства.....	10
Бакатова І. О. Негативна соціальна проблема сучасності в Україні.....	11
Батуріна Д. М. Аналіз аграрного сектору України.....	13
Федотченко Ю. Н. Проблема зайнятості населення в Харьковской області.....	14
Холодная Я. С. Теоретические основы осуществления региональной научно-технической политики в Украине.....	16
Хрипунов М. Г. Проблемы планирования финансирования научных исследований в Украине и пути их преодоления.....	17
Деревянко К. Д. Рынок промышленной недвижимости в Харьковской области.....	19
Кордиш О. Р. Соціально-економічний розвиток Луганської області.....	21
Попова А. В. Развитие рынка паливно-мастильных материалов у східному регіоні Харківської області.....	22
Убушиєва І. А. Створення бізнес-інкубаторів як напрямок розвитку малих і середніх підприємств Харківського регіону.....	23
Попов І. І. Газова промисловість Харківської області: проблеми та перспективи розвитку.....	25
Слепов О. В. Формування стратегії інноваційного розвитку регіональної економіки.....	26
Осипенко А. М. Внедрение нетрадиционных видов энергии в деятельность сельскохозяйственных предприятий Харьковского региона.....	28
Охмуш Г. Г. Використання стратегічного планування в діяльності підприємств Харківського регіону.....	29
Плугатарь А. В. Нерентабельность современной угольной промышленности Украины.....	31
Орехов О. И. Пути решения проблем использования природно-ресурсного потенциала Украины.....	33
Пясецкая А. И. Тенденции развития пищевой промышленности Украины.....	34
Назаренко Д. В. Оцінка проблем управління економічною безпекою регіонів.....	36
Мурга О. О. Напрями підвищення конкурентоспроможності продукції агропромислового комплексу України на європейському продовольчому ринку.....	37
Ракітіна А. Ю. Перспективи соціально-економічного розвитку України та її регіонів в умовах економічної кризи.....	39
Мілько О. О. Основні проблеми розвитку туризму.....	40
Рогоулін Р. О. Проблеми та перспективи розвитку АПК України.....	41
Ляшенко Д. В. Регіональні впливи у розвитку вітчизняної банківської системи.....	43
Мельник В. І. Реструктуризація промислового комплексу регіону в умовах економічної кризи.....	45
Діденко С. С. Державне управління в системі охорони здоров'я України (на прикладі Харківської області).....	46
Дмитренкова М. Ю. Причины, признаки банкротства та механізм його запобігання на підприємствах Харківської області.....	47
Дудко Н. В. Основные проблемы туристической отрасли Украины.....	49
Кейс Л. О. Основні проблеми туристичної галузі в Україні та напрямки їх вирішення.....	50
Дубовик А. В. Влияние иностранных инвестиций на экономику Украины.....	52
Калиниченко М. В. Инвестиционная привлекательность Крыма.....	53
Камышан А. А. Международные экономические отношения Украины и США. Проблемы и перспективы.....	54
Карий О. І. Етичні проблеми прогнозування розвитку міста.....	56
Главацкая Н. И. Эффективная промышленная политика – основной элемент регионального развития.....	57
Бальков А. Г. Основные направления реформирования сельского хозяйства.....	59
Гриценко В. И. Основные проблемы туристической отрасли.....	60
Демин С. С. Анализ современных научных подходов к определению экономической категории “экспортный потенциал региона”.....	62

Жолудева О. В. Міжнародний валютний ринок та його інфраструктура	64
Зелінський Р. Л. Регіональне управління соціально-економічним розвитком: сутність, призначення та шляхи впровадження	65
Караченцева К. О. Регіональні особливості антикризового управління ринком робочої сили	67
Чистякова А. В. Особливості формування та розвитку ринку інтелектуальної власності в Україні	69
Гнилицька А. А. Характеристика демографічної ситуації в Донецькій області	71
Фількін О. С. Готельний бізнес міста Київ до Євро – 2012	72
Дериглазов І. Є. Особливості міжнародного руху трудових ресурсів України в сучасних умовах: регіональний аспект	74
Доленко Ю. В. Депресивні регіони України: аналіз, оцінка, проблеми	76
Мурадова О. О. Сучасний стан розвитку паливно-енергетичного комплексу України	77
Рубіжанський В. С. Аналіз економічного розвитку Харківського регіону	79
Лещенко М. С. Характеристика Донецького регіону	80
Ніколюкіна К. Є. Туризм як форма господарського освоєння депресивних регіонів	82
Баглай К. А. Здійснення регіональної національної політики в Україні	83
Макаренко М. С. Залежність демографічної ситуації від екологічних чинників на прикладі Черкаської області	85
Липовецька А. П. Состояние и перспективы развития агропромышленного комплекса Украины	87
Ліпарія А. Е. Паливно-енергетичний комплекс України: проблеми та шляхи їх вирішення	88
Киба Е. В. Характеристика демографической ситуации в Украине	89
Квитко С. А. Анализ демографической ситуации в Украине	91
Гончарова Н. С. Сучасна ситуація міжнародно-економічних відносин в Україні	92
Прохоренко Т. Ю. Значення та використання водних ресурсів у промисловості	94
Бутенко Ю. А. Соціальна політика України: соціальний захист працівників у трудових правовідносинах	95
Антропова Е. П. Перспективы вступления Украины в Евросоюз	96
Коротчин В. М., Нотевський Д. Г. Проблеми розвитку ядерної енергетики України та шляхи їх вирішення	98
Бажан І. В. Проблеми залучення інвестицій у туристичну галузь	99
Садовський Ю. В. Вільні економічні зони України: їх стан та перспективи розвитку	101
Шумська Г. М. Регіональні тенденції розвитку промисловості Харківської області	102
Ле Хонг Фюнг. Перспективи розвитку транспортної системи Харкова	104
Шевчук А. В. Розвиток промисловості України як основа розвитку її регіонів	105
Селюкова М. О. Анализ демографической ситуации Украины: проблемы и пути решения	106
Світлична Д. І. Сучасні тенденції розвитку агропромислового комплексу України	108
Старонкіна М. С. Характеристика рекреационно-туристического комплекса АР Крым	109
Ус О. І. Розвиток регіональних інноваційних процесів	111
Уколова О. О. Регіональна інноваційна система: проблеми формування та шляхи їх вирішення	112
Шевчук В. Ю. Проблемні аспекти функціонування системи хлібозабезпечення регіону	114
Делюкін П. Д. Аналіз економічного розвитку Дніпропетровської області	116
Лебеденко В. В. Проблемы туристической отрасли в Карпатах	117
Василина Ю. В. Демографічна ситуація в Харкові та Харківській області	119
Воронова О. С. Инвестиционная привлекательность Харьковского региона	120
Денисенко К. В. Харківська ТЕЦ-5 та її роль у регіоні	122
Крижановська Т. І. Волонтерський рух Харківщини: проблеми та перспективи	123
Лопанчук Г. В. Шляхи забезпечення розвитку регіону	124
Ладьченко Л. С. Современное состояние безработицы в Украине	126
Ленец А. В. Экологические проблемы водных ресурсов Украины	127
Губина В. М. Состояние и перспективы развития промышленности Донецкой области	128
Уханева Т. В. Современное состояние инновационной активности промышленных предприятий Харьковской области	130
Лысякова А. О. Туризм: проблемы и перспективы развития в Украине	131
Мельников О. А. Источники и направления инвестиций в регионах Украины	132
Висковатова К. А. Проблема занятости в Украине	134

Секція 2

"Ефективна діяльність підприємств як основа розвитку регіону"

Регіна Ю. В. Проблеми фінансування малих підприємств в Україні	136
Скиба І. М. Кадрове планування на підприємстві	137
Поступная Л. М. Сфера діяльності HR-менеджерів	139
Мальована О. Г. Вплив трудової мотивації на розвиток підприємства	140
Максименко М. Р. Сучасні проблеми використання іноземних інвестицій в економіці України	141
Лоба К. О. Проблеми і перспективи малого бізнесу в Україні	142
Кульченко А. В. Проблеми формування корпоративної культури на вітчизняних підприємствах	144
Рыбальченко И. И. Оплата труда как показатель эффективности производительности трудового ресурса	145
Тимошенко О. О. Розвиток малого бізнесу в Україні	147
Тесьолкін Р. О. Вплив маркетингових інновацій на підвищення рівня конкурентоспроможності продукції	148
Собчук А. І. Сучасні проблеми формування і застосування системи преміювання персоналу організацій	149
Пересада А. С. Система антикризового управління підприємством	151
Павліченко В. І. Мотивація праці як фактор, що спрямований на підвищення результатів трудової діяльності	153
Онегіна К. Д. Проблеми адаптації сільськогосподарських підприємств до ринкової економіки	154
Мурадова Л. А. Працевлаштування молоді	155
Обуховська К. І. Проблеми працевлаштування випускників	157
Момот К. В. Нетрадиційні методи мотивації персоналу	159
Москалець А. П. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні та шляхи їх вирішення	160
Семенченко А. В. Витрати виробництва та збуту продукції і резерви їхнього зниження в ринкових умовах	161
Симоненко І. О. Сучасні проблеми активізації підприємництва в Україні	163
Філюшина Ю. В. Банкрутство підприємств	164
Плахотна Н. В. Вплив інноваційних процесів на підвищення технічного розвитку підприємства в сучасних умовах господарювання	166
Кузина А. Г. Нетрадиционные системы оплаты труда	167
Смолянінова О. В. Проблема якості продуктів харчування	168
Хмелевська А. Ю. Ризики лізингової діяльності	170
Сухомлин Ю. С. Проблема інвестування в Україні	171
Цибренко А. І. Проблеми управління державним боргом України та шляхи їх вирішення	173
Чаплигіна Ю. С. Місце контролінгу в управлінні підприємством	174
Хрипунов М. Г. Розробка маркетингової стратегії підприємства	176
Хребтов І. В. Досягнення ПАТ "МЕГАБАНК" та плани на майбутнє	177
Щебетун А. М. Нанотехнології в Україні	178
Шаповалова Ю. А. Сучасні проблеми використання стратегічного планування на підприємствах України	180
Ульянова Н. В. Вплив економічної кризи на український бізнес	181
Шевченко Т. О. Глобальна фінансова криза та її вплив на конкурентоспроможність українських підприємств	183
Чичкань Є. О. Управління персоналом кризового підприємства	184
Щоткіна О. В. Ринок нерухомості України у кризовий період	186
Юхновець О. В. Аналіз якості продукції на підприємстві	187
Клокар М. В. Податки як засіб державного впливу на соціально-економічний розвиток країни	189
Козиревська О. Ю. Стратегічне управління персоналом як умова ефективної діяльності підприємств	190
Кузьмінова Н. М. Ціноутворення в умовах ринкової економіки	191
Дубровна Н. С. Використання методів стимулювання праці персоналу на харківських підприємствах	193

Криворучко А. С. Стратегічне управління персоналом як основа ефективності діяльності підприємства	194
Короленко Ю. Е. Удосконалення оцінки ефективності системи управління персоналом	196
Гринько В. Г. Інструментарій антикризового менеджменту персоналу	197
Завірюха Ю. В. Хто буде працювати?	198
Грицаненко М. В. Маркетинговые исследования рынка минеральной изоляции в Украине и его прогноз	200
Дяченко О. В. Формування кадрової політики підприємств у сучасних умовах господарювання	202
Зубчинська Н. М. Складові ефективного робочого місця управлінського персоналу	203
Іваніна А. В. Проблеми фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств....	204
Сігасєва Т. Є. Інструменти інформаційної взаємодії підприємства із суб'єктами інвестиційного ринку	206
Кузьмінєв М. О. Місце аутсорсингу в діяльності вітчизняних підприємств	207
Бабаєва Л. О. Стратегічний менеджмент в управлінні підприємством	208
Агавердієва Х. Ф. Соціальне партнерство як інструмент регулювання соціальної відповідальності підприємства	210
Бабич М. А. Особенности инвестиционной деятельности в Украине	211
Абраамян А. Г. Современные проблемы управления конкурентоспособностью малых предприятий	212
Вінниченко О. Л. Сучасні проблеми розвитку підприємництва в Україні	213
Вовк К. Я. Особливості управління банківськими ризиками	214
Власенко Т. А. Формування моделі управління ефективністю менеджменту персоналу на основі процесного підходу	216
Васильченко Ю. А. Підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності вітчизняних підприємств в умовах економічної кризи	218
Гладкая Е. А. Моббинг: эмоциональное насилие на работе	219
Голобородько М. А. Продолжительность рабочего времени на предприятиях	220
Белан А. В. Удосконалення системи мотивації як напрямок підвищення ефективності роботи підприємства	222
Бондар О. В. Удосконалення системи оплати праці на промислових підприємствах	223
Гончарова К. В. Сучасні проблеми ефективного використання персоналу в системі управління підприємством	225
Гриневич Г. В. Фінансова криза 2008 – 2009 рр. та її вплив на банківську систему України	226
Віхорт Ю. В. Формування менеджерів: проблеми та шляхи розв'язання	227
Токарь Е. С. Факторы ценообразования в современных условиях хозяйствования	229
Калініченко А. Ю. Економічна сутність рейдерства та основні шляхи його подолання	230
Касьян А. В. Інвестиційна політика підприємства	231
Новікова О. В. Процес стратегічного ризик-менеджменту	232
Касьмін Д. С. Психіка людини у процесі праці	234
Петрова К. С. Розвиток демпінгу в Україні та антидемпінг	235
Бічуля І. В. Професійне навчання персоналу як чинник підвищення конкурентоспроможності українських виробників	237
Фесенко Е. И. Демотивация в системе управления персоналом	238
Степанова Н. А. Принципы кадровой политики предприятия	239
Кадигріб В. О. Стратегічне управління підприємством в умовах фінансово-економічної кризи	241
Іушина В. Д. Ринкова рівновага: встановлення рівноважної ціни	242
Бондарчук Т. П. Економічна безпека підприємства	243
Васильєва Г. О. Конкурентоспроможність підприємств України в умовах кризи	245

Секція 1

"Проблеми розвитку регіонів України на сучасному етапі"

УДК 504.4(477.54)

Д'якова Д. Д.

АНАЛІЗ ВОДНИХ РЕСУРСІВ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Анотація. Присвячено дослідженню водних ресурсів у Харківській області, а також виявленню проблем якості питної води.

Аннотация. Посвящено исследованию водных ресурсов в Харьковской области, а также выявлению проблем качества питьевой воды.

Annotation. The investigation of water resources at the Kharkov region and identify water quality problems are considered.

Ключові слова: водні ресурси, якість питної води, забруднення водних ресурсів, джерела питного водопостачання.

Водні ресурси виступають джерелом виробничого і побутового водопостачання й відіграють вирішальну роль у розвитку всього народного господарства і життєдіяльності населення будь-якої країни. Україна є малозабезпеченою водними ресурсами держава, яка характеризується зростаючим попитом на ці види ресурси, а також значними обсягами їх вичерпання, виснаження та забруднення. Це обґрунтовує актуальність здійснення аналізу водних ресурсів України, а також дослідження рівня їх забруднення.

Метою дослідження є здійснення аналізу водних ресурсів у Харківській області.

Як відомо, водні ресурси – це частина природних запасів води, яка безпосередньо бере участь або може брати участь у суспільному виробництві в конкретних історичних умовах при певному розвитку продуктивних сил [1]. Використання й охорона водних ресурсів в Україні регламентуються низкою законів та інших правових нормативних документів. Серед них слід відзначити Водний кодекс України (1995 рік), закони України "Про охорону навколишнього середовища" (1991 рік), "Про питну воду та питне водопостачання" (2002 рік) та ін. [2].

На території Харківської області протікають 867 річок, з них 172 річки більше 10 км (у тому числі 6 річок середніх і одна велика – Сіверський Донець), розташовано 57 водосховищ, 2 538 ставків, де зарегульовано 1735,85 млн м³ води, а також 583 озера. Харківська область є однією з найбільших областей України за територією і населенням, однак має дуже низьку забезпеченість водними ресурсами (1,8 % від загальної кількості водних ресурсів України) і посідає 24 місце серед областей України. Крім того, регіонального і загальнодержавного значення набули сучасні водогосподарські та екологічні проблеми Харківської області [3].

Як зазначили у Державній екологічній інспекції в Харківській області [3], забезпечення населення області якісною питною водою є однією з пріоритетних проблем, від розв'язання якої залежить збереження здоров'я, поліпшення умов діяльності і підвищення рівня життя населення. Міністерство природи України також неодноразово наголошувало на проблемі якості питної води. За даними 2009 року у 260 містах України (61 % усіх водних ресурсів), у тому числі у м. Харків, якість питної води не відповідає екологічним стандартам і нормам. Кожна шоста проба води, якою користується населення, не відповідає санітарно-гігієнічним нормам, кожна 30-та – мікробіологічним [4]. Саме тому дуже важливим кроком для вирішення цієї проблеми є Програма "Питна вода Харківської області" на 2006 – 2020 роки, яка спрямована на реалізацію державної політики щодо забезпечення населення якісною питною водою в достатній кількості [2].

За цією Програмою охорона і раціональне використання джерел питного водопостачання Харківської області включає:

- 1) очищення поверхневого стоку, будівництво систем водовідведення в містах і сільських населених пунктах, покращання стану зон санітарної охорони джерел водопостачання;
- 2) благоустрій водоохоронних зон і прибережних захисних смуг водних об'єктів;
- 3) захист джерел питного водопостачання від шкідливого впливу сільськогосподарських підприємств;
- 4) розчищення русел річок і дна водосховищ;
- 5) укріплення берегів річок і водосховищ;

© Д'якова Д. Д., 2010

б) моніторинг стану водних об'єктів, вода яких використовується для питного водопостачання. У результаті здійснення цих заходів зменшиться потрапляння забруднюючих речовин у водні об'єкти – джерела питного водопостачання.

Поряд із цим заслуговує особливої уваги ступінь забруднення водних ресурсів Харківської області. Основними джерелами забруднення води є такі: стічні води промислових підприємств (хімічна промисловість, машинобудування, комунальне і сільське господарство), побутові стоки комунального господарства тощо. З усіх джерел забруднення води основне значення мають виробничі стічні води.

Потреба в підземних водах, які широко використовуються у господарчому комплексі Харківської області (27 родовищ – 1 036,51 тис. м³/добу, з яких на 19 ведеться видобуток води), зростає з кожним роком. Це пов'язано з тим, що можливості розширення використання ресурсів поверхневих вод уже в основному вичерпані, а якісний стан унаслідок господарської діяльності постійно погіршується. Тому в умовах якісного і кількісного вичерпання поверхневих вод підземні води є важливим резервом для забезпечення перспектив економічного та соціального розвитку Харківської області [3].

Забруднення водних ресурсів України, як і Харківської області, відбувається в результаті антропогенного впливу (комунальні та промислові стоки, застарілі технології, відсутність ефективного контролю за використанням води). Практично всі водойми за рівнем забруднення наблизилися до третьої категорії – найнижчої якості. Стан водних ресурсів Харківської області погіршується з кожним роком. Екологічно небезпечні скиди у водні ресурси області перевищили показники початку 1990-х років [3].

Таким чином, головною проблемою водних ресурсів Харківської області залишається значна зношеність основних фондів (машин, механізмів, насосних станцій тощо). На сьогоднішній день вони відпрацювали 80 – 90 % свого ресурсу. Тому дуже важливим питанням у сфері охорони водних ресурсів повинно стати ефективне здійснення відповідної державної політики, яка базується на стабільній системі законодавства, актів, нормативів, фінансуванні тощо. Причому ця система, особливо у складний період економічної та політичної нестабільності, повинна бути гнучкою.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Лишилєнко В. І. Регіональна економіка : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / В. І. Лишилєнко. – К. : ЦУЛ, 2009. – 384 с. 2. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>. 3. Офіційний сайт Державної екологічної інспекції у Харківській області. – Режим доступу : <http://ecoinsp.kharkov.ua/water.html>. 4. Офіційний сайт Міністерства екології і природних ресурсів України. – Режим доступу : // <http://www.menr.gov.ua>.

Ємельянова А. О.

УДК 314.8.062(477)

СИСТЕМА РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Анотація. Аналізується динаміка міського й сільського розселення. З'ясовуються проблеми та фактори підвищення розвитку системи розселення.

Аннотация. Анализируется динамика городского и сельского расселения. Выясняются проблемы и факторы повышения развития системы расселения.

Annotation. The dynamic of urban and rural resettlement is analyzed. The problems and factors increasing development of resettlement are suggested.

Ключові слова: система розселення, поселенський потенціал, населені пункти, територіальна організація.

За 18 років суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку України як молодій незалежній європейській державі здійснено кардинальну перебудову радянської економічної системи, завершено в основному перехід економіки на ринкові відносини, проведено глибоке реформування всіх аспектів життєдіяльності українського суспільства. Ці епохальні зміни в економіці та суспільстві мали величезний вплив на розвиток і територіальну організацію продуктивних сил, зокрема, на їх невід'ємну складову – населення. У кінці ХХ – на початку ХХІ ст. в Україні загострилися демографічні, географічні, етнічні проблеми, проблеми урбанізації та розселення. Особливої гостроти набули проблеми розселення, які не вирішувалися належним чином, а тому зумовлювали поступову руйнацію сучасного поселенського потенціалу.

© Ємельянова А. О., 2010

У сучасних умовах територіальна організація розселення здійснюється у формі систем. Система розселення – це сукупність населених пунктів різної величини і функцій, між якими існують різні види зв'язків. Система розселення є одним із видів територіальних систем і становить територіальне поєднання поселень, між якими існує більш або менш чіткий розподіл функцій. Вона включає населені пункти різної величини та функцій, тісно взаємопов'язаних із виробництвом, і розвивається в єдності з ним. Провідним у цьому взаємозв'язку є виробництво, яке визначає розвиток систем розселення. А ті, у свою чергу, впливають на розвиток і розміщення нових галузей виробництва та сфери послуг [1].

Так, Пітюренко Ю. І., наприклад, виділяє шість регіональних систем розселення: Центральну, Західну, Північно-Східну, Східну, Південну, Північну. А вже Доценко А. І. нараховує дев'ять систем: Дніпропетровську, Донецьку, Київську, Кримську, Львівську, Одеську, Луцьку, Харківську, Хмельницьку. У центрі кожної з них є або місто-мільйонник або велике місто. Ці системи мають значні відмінності у структурі поселенської мережі (її щільності, людності та функціях поселень) [2].

Обласні системи розселення формуються на основі поселенської мережі, яка склалася на тій чи іншій території під впливом соціально-економічних і природних умов. Вони відрізняються як за величиною території, так і за кількістю поселень, їх густотою, людністю. У межах обласних систем розселення виділяють локальні підсистеми: внутрішньообласні, міжрайонні, районні, кушові та первинні.

Станом на грудень 2008 року в Україні було 490 районів, 457 міст, з яких 178 загальнодержавного, республіканського та обласного значення та 279 районного значення, 885 селищ міського типу, 10 281 сільська рада, 783 селищні ради, 28 562 сільських населених пункти, з яких 27 197 сіл та 1 365 селищ. Міст з районним поділом — 26 з 118 міськими районами. Для порівняння: станом на грудень 1965 року в Україні було 394 райони, 370 міст, 828 селищ міського типу та 32 742 сільських населених пункти [3].

Унаслідок скупчення міських поселень, особливо навколо великих міст, виникли своєрідні форми розселення — міські агломерації. Нині налічується 19 агломерацій, з них 6 найбільших (Київська, Донецька, Харківська, Дніпропетровська, Львівська, Одеська із загальною кількістю населення понад 12 млн чоловік), 6 великих (Криворізька, Горлівська, Луганська, Краматорська, Маріупольська, Стаханівська — близько 5 млн чоловік) і 8 великих (Сімферопольська, Миколаївська, Херсонська, Краснолуцька, Кременчуцька, Лисичанська, Нікопольська, Торезька — понад 4 млн чоловік). В агломераціях проживає 40 % населення України і близько 50 % міського.

У розвитку агломерацій не подолана негативна тенденція зростання кількості населених пунктів. Міські й сільські населені пункти, транспортні й інженерні системи розвиваються неузгоджено, що призводить до неупорядкованої забудови території, втрати сільськогосподарських угідь, погіршення природного середовища.

Управління й формування систем розселення мають істотні недоліки. Це призводить до диспропорції в мережі міських і сільських поселень, зумовленої концентрацією населення у великих і найбільших містах, просторовою нерівномірністю розміщення опорних центрів регіонального значення, недостатністю розвитку районоорганізуючих функцій у ряді опорних центрів обласного і міжрайонного рівнів, значним скороченням людності сільських поселень, наявністю розриву в рівнях забезпеченості житлом, невпорядкованим розвитком міських агломерацій, відсутністю комплексності у забудові міст, порушенням пропорцій у розвитку окремих елементів їх соціальної інфраструктури. Також на розвитку системи розселення позначилася відсутність науково обґрунтованих підходів до комплексного розв'язання проблем розвитку її розміщення продуктивних сил, збалансованості територіальних структур виробництва й розселення тощо.

У перспективі на розвиток систем розселення впливатимуть такі глобальні чинники, як економічний суверенітет та незалежність України, перехід до ринкових відносин, які сприятимуть активізації економічної діяльності, розширенню її зовнішніх і внутрішніх зв'язків, формуванню якісно нових територіальних структур виробництва, розв'язанню соціальних та екологічних проблем.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що складність та комплексність розселення зумовлюють необхідність дослідження його представниками різних галузей науки, при цьому найменш розробленими залишаються соціальні, демографічні та екологічні аспекти розселення. Зокрема, потребує детального вивчення процес трансформації розселення в умовах подолання наслідків соціально-економічної кризи та забезпечення економічного зростання в державі.

Наук. керівн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Коломінський Н. Л. Система розселення / Н. Л. Коломінський, А. М. Львовичкіна // Україна на зламі тисячоліть / за заг. ред. Г. В. Щокіна, М. Ф. Головатого. – К. : МАУП, 2000. – С. 59–76. 2. Пітюренко Ю. І. Економічна і соціальна географія / Ю. І. Пітюренко. – К. : МАУП, 2002. – 320 с. 3. Регіони України та їх склад. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>. Прочитовано 2008-24-12. (укр.).

АНАЛІЗ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Анотація. Подано аналіз галузевої структури сучасного світового господарства. Розглянуто показники складових ВВП різних країн світу за напрямками: аграрний сектор, промисловість та сфера послуг

Аннотация. Представлен анализ отраслевой структуры современного мирового хозяйства. Рассмотрены показатели составляющих ВВП разных стран мира по направлениям: аграрный сектор, промышленность и сфера услуг.

Annotation. Analysis of world branch structure is given. GNP indicators are reviewed by directions: agrarian sector, industry and services.

Ключові слова: структура господарства, валовий внутрішній продукт, аграрний сектор, промисловість, сфера послуг

Однією з відмінних рис сучасного світового господарства є інтенсивний розвиток міжнародних економічних відносин як між окремими організаціями, так і між країнами в цілому. Цей процес має системний характер та охоплює всі сфери життя суспільства. Серед його наслідків слід визначити світовий поділ праці, інтернаціоналізацію фінансово-економічних зв'язків та глобалізацію світового господарства, у структурі якого визначаються значні зміни.

Метою даної роботи є аналіз галузевої структури сучасного світового господарства.

Структура господарства — це його внутрішня будова, котра показує, з яких основних елементів складається господарство, а також виражає співвідношення та взаємозв'язки між ними [1]. У ході історичного розвитку в галузевій структурі світового господарства відбуваються зміни. Як загальна тенденція спочатку "первинні галузі" (сільське господарство і видобувна промисловість) поступаються першістю "вторинним галузям" (так звані індустріальні галузі: обробна промисловість і будівництво), а наприкінці ХХ ст. за всіма статистичними даними в економічно розвинутих країнах світу дохід від операцій підприємств "третинних галузей" (сфера послуг) перебільшує ті ж самі показники "вторинних галузей".

Ефективність розвитку продуктивних сил і національної економіки країни в цілому виражає такий показник, як валовий внутрішній продукт (ВВП). Багатьма політичними та фінансовими експертами борг будь-якої країни порівнюється з її ВВП, що, в першу чергу, відображає можливість його повернення, а також свідчить про стійкість та незалежність країни від кредиторів.

Приймаючи до уваги актуальність аналізу галузевої структури світового господарства та роль показника ВВП, Central Intelligence Agency (CIA) США щорічно публікує кількісні зміни ВВП країн світу (у грошовому виразі та їх зміни у відсотках) та структуру ВВП за напрямками: аграрний сектор, промисловість та сфера послуг [2].

Так, за даними агентства CIA, за 2009 рік ВВП світового господарства скоротилося на 1 % та має таку структуру: аграрний сектор – 6 %, промисловість – 30,6 %, сфера послуг – 63,4 %. У Європейському Союзі показник ВВП скоротився на 4 %, причому частка аграрного сектору складає менше 3 %, а сфери послуг – перебільшує 70 %.

Частка доходів від аграрного сектору майже всіх розвинутих країн світу не досягає й 7 %. А такі світові держави, як США, Англія, Канада, Бельгія, Австрія, Німеччина, Франція, Італія, Люксембург, Нідерланди, Швеція та ін., за зазначеним показником не нараховують 2 %. Вражають показники Гонконгу: 0 % – аграрний сектор та 92,3 % – сфера послуг. У той самий частка доходів від аграрного сектору складає від 30 до 40 % у таких країнах, як Бірма, Афганістан, Бенін, Гамбія, Лаос, Киргизстан, Нігерія, Руанда, Судан, Ефіопія та ін., більш ніж 50 % – Чад, Конго, Ліберія.

Така тенденція характеризує напрям економічного розвитку успішних держав. І можна зробити невтішний висновок, що економічно сталим та багатим державам не вигідно випускати з-під контролю економіки залежних від них країн третього світу, які фактично забезпечують їх якісною, екологічно чистою сировиною для виробництва повсякденних продуктів харчування. Саме тому більшість світових програм допомоги бідним країнам налаштована лише на підтримку їх економічного стану на поточному рівні та переслідує індивідуальні інтереси держав-помічниць, а саме: мати особисту, постійну, економічно залежну сировинну базу.

Не менш важливою для сталого розвитку держави є промисловість, яка забезпечує всі галузі народного господарства знаряддями праці та новими матеріалами, сприяє зростанню науково-технічного прогресу (НТП) і визначає ступінь залежності господарства країни від інших держав у цілому. Промислові підприємства є основними системоутворюючими елементами багатьох інших життєво важливих сфер: в економічній сфері – це базис утворення вартості; у бюджетній – джерело поповнення; у територіальній – основа центротворення; у науковій – двигун розвитку і джерело

знань; у соціальній – місце реалізації людських можливостей і забезпечення засобами існування; у податковій – джерело надходжень; у фінансовій – мультиплікатори грошей.

Частка доходів від промисловості США, Канади та більшості розвинутих європейських країн ледь досягає 25 %, в Україні вона складає 31,2 %, але має тенденцію до зниження. За цим показником на світову економічну арену виходять зовсім інші країни, від яких починають залежати національні господарства та розвиток НТП усього світу. Умовно їх можна поділити на дві групи. Перша – це країни, промисловість яких в основному заснована на видобутку та переробці корисних копалин (їх частка доходу від промисловості у ВВП складає від 40 до 70 %). Це такі країни, як Азербайджан, Узбекистан, Катар, Лівія, Кувейт, Іран, Ірак, Габон, Конго, Чілі, Бруней, Ємен та ін. Друга група – це країни, які розвивають машинобудування, виробництво предметів споживання та високотехнологічні галузі (частка доходу від промисловості у ВВП складає від 35 до 50 %). До неї відносяться Росія, В'єтнам, Таїланд, Малайзія, Корея, Китай та ін.

Таким чином, якщо сучасні розвинуті країни ще можуть контролювати та здійснювати фінансовий вплив на держави так званого аграрного сектору, то з кожним роком усе трудніше стає підкоряти і стримувати швидкий розвиток "індустріальних" країн. За прогнозами експертів Всесвітнього банку, до 2050 року Індія і Китай будуть робити близько 50 % світового ВВП, а значить, акумулювати світові ресурси, в тому числі й фінансові.

Що стосується ситуації в Україні, то прогнозувати її досить складно, тому що всі економічні, соціальні та загальні структурні перебудови підпорядковані політичним тенденціям та напрямам. Об'єктивно очевидне погіршення ситуації, що підтверджують статистичні дані: за 2009 рік ВВП України скоротилося на 14,1 % та має таку структуру: аграрний сектор – 10 %, промисловість – 31,2 %, сфера послуг – 58,8 %.

Кожен з розглянутих напрямків у нашій країні має достатню наукову та матеріальну базу й може бути відновленим. Унікальна можливість працювати на власній сировині сприятиме позбавленню тотальної залежності від інших країн. Ураховуючи сучасні процеси перерозподілу структури світового господарства, Україна має обрати свій шлях розвитку.

Література: 1. Заставецька О. В. Економічна географія України (для студентів географічного факультету) [Електронний ресурс] / О. В. Заставецька. – Режим доступу : <http://www.tspu.edu.ua/subjects/65/8/PROGRAM/nawchalna/prognawch.htm>. 2. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/>.

УДК 343.60

Бакатова І. О.

НЕГАТИВНА СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Досліджено сутність, форми та причини поширення негативної соціальної проблеми сучасності. Приділено увагу найбільш важливим питанням протидії торгівлі людьми в Україні. Надано деякі пропозиції щодо вдосконалення механізму означеної протидії.

Аннотация. Исследуются сущность, формы и причины распространения негативной социальной проблемы современности. Уделено внимание наиболее важным вопросам противодействия торговле людьми в Украине. Даны некоторые предложения по усовершенствованию механизма этому противодействию.

Annotation. Forms and the reasons of distribution of trade by negative social problem of modernity are investigated. The attention is given to the most important questions on counteraction to trade in people in Ukraine; some offers on improvement of the mechanism to this counteraction are given.

Ключові слова: "живий товар", злочинна діяльність, спеціальна міжнародно-правова база, запобігання торгівлі людьми.

Проблема торгівлі людьми має глибоке коріння, і суспільство на різних етапах свого розвитку по-різному ставилось до неї. Але лише на початку ХХ століття розпочинається міждержавна робота, в рамках якої світове співтовариство розглядає торгівлю людьми як проблему боротьби із злочинністю.

Істотний внесок у теоретичні дослідження основ феномену торгівлі людьми і його прикладних аспектів внесли відомі російські та зарубіжні вчені: Стівен Галстер, Г. Глонті, Гуторова Н. А.,

© Бакатова І. О., 2010

Денисова Т. А., Евстіфеева Є. В., Єрохіна Л. Д., Іногамова-Хегай Л. В., Клейменов М. П., Левченко Е. А., Малишева М. М., Хуртовина С. Є., Репецька А. Л., Синіцин Ф. Л., Саллі Стокер, Тюрюканова Є. В., Луїз Шеллі та ін.

Метою даного дослідження є вивчення і детальний розгляд торгівлі людьми, способів боротьби з нею з метою вироблення стратегії протидії цьому явищу.

За своєю природою торгівля людьми майже у всіх випадках має транснаціональний організований характер, оскільки у процесі її здійснення залучаються представники злочинного світу різних країн, а потерпілих від цих злочинів можуть переміщувати через цілий ряд державних кордонів.

Торгівля жінками та дітьми набула на початку XXI століття таких розмірів і розповсюдження, що міжнародна громадськість та Україна зокрема повинні були звернути особливу увагу на створення спеціальної міжнародно-правової бази для регулювання таких суспільних відносин, щоб упорядкувати організацію боротьби з цим "злом", спрямованим проти людства.

Поняття "торгівля людьми" охоплює широке коло соціальних явищ. Предметом торгівлі може бути будь-яка особа незалежно від статі та віку: чоловіки – з метою експлуатації у праці, діти – з метою використання у жебрацтві, жінки – для сексуального рабства, будь-які особи – для вилучення і трансплантації органів [1]. Ряд експертів одноставно висловлюються про те, що торгівля людьми є однією з галузей кримінального бізнесу, що розвивається найбільш стрімкими темпами у світі; у цій індустрії домінують добре організовані кримінальні синдикати; одержані прибутки йдуть на фінансування інших різновидів злочинної діяльності, в тому числі торгівлі наркотиками та зброєю.

Складна економічна ситуація в Україні, високий рівень безробіття, недосконалість законодавства та правова необізнаність громадян є основними умовами, що сприяють цьому явищу.

У міжнародній системі Україна визначена як країна – постачальниця жінок. Вона займає одне з перших місць у списку "країн-постачальників рабів", опублікованому Центром ООН із запобігання міжнародних злочинів, та одночасно виконує всі ці функції. Сьогодні немає жодного регіону, в якому б не було зареєстровано цього виду злочину. 322 випадки продажу людей у рабство виявили торік українські правоохоронці. А за останні 18 років жертвами торгівлі людьми стали 100 тисяч українців. Причому йдеться не лише про жінок, з яких роблять повій, а й про чоловіків, котрих використовують для трудової експлуатації [2].

Наша країна плідно працює для запобігання торгівлею людьми. У 1999 році створено Координаційну раду з боротьби з торгівлею жінками та дітьми при Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини. У 2000 році у структурі Департаменту карного розшуку МВС України та в обласних управліннях внутрішніх справ створено спеціалізовані підрозділи з боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми.

Указом Президента України від 18.02.2002 року № 143 "Про заходи щодо подальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян" визначено, що боротьба з торгівлею людьми є одним із пріоритетних напрямків діяльності правоохоронних органів України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 року № 410 затверджено Державну програму протидії торгівлі людьми на період до 2010 року.

З метою ефективного попередження торгівлі людьми в Україні успішно діють ряд міжнародних організацій та мережа громадських об'єднань. Але на сьогоднішній день має місце і невиконання міністерствами Державної програми протидії торгівлі людьми. Тому існує необхідність здійснення міністерствами та відомствами координації роботи з протидії торгівлі людьми та постійного надання зацікавленими відомствами пропозицій стосовно внесення змін до Державної програми щодо наповнення її кількісними та якісними показниками. Окрім того, існує нагальна потреба у розробці певного механізму, який регулював би порядок дій щодо протидії торгівлі людьми, виявлення жертв, надання їм допомоги та реінтеграції – це питання можна вирішити, насамперед, створенням міжвідомчої робочої експертної групи.

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок про те що, торгівля людьми – це недопустиме суспільне явище, якому необхідно рішуче протидіяти, в першу чергу, на законодавчому рівні. Не менш важливе значення має і вирішення економічних проблем, незадовільного стану справ на ринку праці, високого рівня безробіття та низької якості життя населення, що змушують громадян шукати роботу за кордоном. Таким чином, сьогодні є нагальним подальше вдосконалення законодавства, форм і методів практичної діяльності правоохоронних органів та інших державних і міжнародних організацій щодо протидії торгівлі людьми.

Наук. керівн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Навчально-методичний посібник / заг. ред. К. Б. Шевченко та О. А. Удалової. – К. : Версо 04, 2005. – 210 с. 2. Іщенко В. О. Торговля жінками та дітьми (кримінологічні та кримінально-правові аспекти боротьби) : монографія / В. О. Іщенко. – К. : Атіка, 2004. – С. 65–66. 3. Указ Президента України "Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян" від 18.02.2002 р. № 143/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 8. – Ст. 331. 4. Наказ МВС України "Про Положення про Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми МВС України" від 20.10.2005 р. № 31. 5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної програми протидії торгівлі людьми на період до 2010 року" від 07.03.2007 р. № 410 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 18. – Ст. 718. 6. Протидія торгівлі людьми. Інформаційно-аналітичний збірник / за ред. С. Нетецького. – К. : Winrock International. 7. Официальный сайт Государственного комитета статистики. – Режим доступа : www.ukrstat.gov.ua.

АНАЛІЗ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Анотация. Розглянуто питання розвитку АПК, а саме: трансформаційні процеси в аграрній сфері, особливості інвестиційних перетворень в аграрному комплексі України, розвиток сільськогосподарського ринку.

Аннотация. Рассмотрено вопросы развития АПК, а именно: трансформационные процессы в аграрной сфере, особенности инвестиционных превращений в аграрном комплексе Украины, развитие сельского потребительского рынка.

Annotation. The question on development of agrarian and industrial complex is given namely: a process of transformation in agrarian sphere is considered, features of investment transformations in an agrarian complex of Ukraine, development of the rural consumer market.

Ключові слова: аграрний сектор, аналіз, конкурентоспроможність, виробництво, товаровиробництво, земля, дохід.

Ще з початку 1990-х років аграрна політика України мала спрямування до забезпечення соціально-економічних процесів, які були пов'язані зі зміною форм володіння та хазяйнування в аграрній сфері країни, з лібералізацією умов економічної діяльності. Разом із цим створювалась система регулювання країною, яка мала за мету адаптацію аграрного сектору до роботи в ринковому середовищі.

Сільське господарство, зважаючи на особливості галузі, завжди потребує надійного забезпечення сировиною. Але за останній час матеріально – технічний потенціал не тільки не укріпився, але й скоротився вдвічі. Як відомо, для самозабезпечення населення продовольством призначене індивідуальне виробництво у формі підсобних господарств. На даному етапі порівняно низький рівень доходів, особливо для західних регіонів країни. Треба також зазначити, що більшість виробництв є індивідуальними господарствами [1].

У зв'язку з цим можна вважати необхідним розвиток кооперації праці. Треба об'єднувати та використовувати ті землі, що знаходяться у приватній власності. У свою чергу, це призводить до колективної форми організації виробництва і праці. Спільне використання приватної власності може виступати базовим напрямом удосконалення організаційних структур сільськогосподарського виробництва [2].

На сьогоднішній день для обороту власності на землю і майна в сільській місцевості ще немає сприятливих умов: для інвесторів аграрна сфера є не досить привабливою, сільське господарство залишається малорентабельним. Найбільш серйозним негативним чинником є те, що, як і раніше, у кризовому стані знаходиться інвестиційна діяльність в аграрному секторі. Рівень інвестицій, починаючи з 1990 року, має стійку тенденцію до падіння, причому динаміка капіталовкладень у сільське господарство помітно гірша, ніж в економіку в цілому. Звідси витікає низький попит і зниження реальної вартості майна та землі. У наших умовах зростання виробництва продукції для виробника не є гарантією економічного благополуччя. Необхідність забезпечення життєдіяльності сільськогосподарських підприємств, повернення короткострокових кредитів, оплата податків і платежів призводить до примусової реалізації продукції за мінімальними цінами. Як наслідок, розміри упущеної вигоди з року в рік збільшуються [3].

Але, незважаючи на все це, навіть у тих підприємств, які швидко розвиваються, дохід є не стабільним. А тому можна сказати, що нормалізувати доходи, кредитування, ціноутворення, поліпшити фінансове становище можна лише за допомогою чіткої організації продажу сільськогосподарської продукції.

У соціальних економічних умовах сільське господарство можна трактувати як стратегічну галузь національної економіки. Україна має значний фізичний потенціал для ефективного сільського виробництва, а також практично унікальне з'єднання таких чинників, як ресурси для виробництва товару і близькість до міжнародних ринків.

Основними джерелами інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств виступають: всілякі фонди, комерційні банки (іноземні і вітчизняні), кредитні програми міжнародних організацій, кредитні товариства. Найбільша кількість іноземних інвестицій у регіональному аспекті поступає в Київську, Запорізьку, Донецьку і Полтавську області. З цього виходить, що в Україні дані області є найбільш конкурентоспроможними, а також вони є найбільш придатними для економічного зростання [4].

До однієї з проблем розвитку АПК в Україні можна віднести формування нормативно-правової бази. На сьогоднішній день вона значно відстає від потреб регулювання нових стосунків на селі. У відсутності основоположних законодавчих актів, перш за все нових редакцій Земельного і Цивільного кодексів, процес реформування неминуче набуває хаотичних, безсистемних і навіть асоціальних меж. У нормативно-правовій базі створюються всі передумови для поширення тіньової економіки і криміналізації економічної діяльності на селі. Зараз у "тіні" АПК обертається понад 8 млрд грн [5].

Наприкінці проаналізуємо плюси і мінуси інвестування в сільське господарство України. Отже, серед основних позитивних моментів, що сприяють розвитку широкого інвестування в аграрний сектор України, назвемо такі:

- зручне географічне положення, сприятливі природні умови і багаті ресурси;
- власна сировинна база (для переробки і тваринництва);
- відсутність жорсткої конкуренції в галузі;
- близькість до потужних зовнішніх ринків збуту;
- дешева робоча сила;

можливість швидкої організації великотоварного виробництва і відносно невисока ціна входу на ринок.

- Безумовно, існують і негативні чинники, які стримують інвестування в аграрний сектор України: невирішеність земельних питань;
- нестабільна законодавча база та аграрна політика, втручання властей до бізнесу;
- надмірна зарегульованість бізнесу (необхідність здобуття великої кількості ліцензій, сертифікатів і дозволів);

- особливості місцевого менталітету;
- відносний низький внутрішній вжиток і платоспроможний попит.

Як висновок необхідно відзначити, що зміни в сільському господарстві України більшою мірою є незворотними. Слід прийняти заходи з приводу власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення, а саме те, що воно може обмежуватися законодавчо певними вимогами, включаючи:

- а) заборону змінювати без дозволу держави форму і напрями використання земель;
- б) обов'язок здійснювати заходи щодо збереження родючості ґрунтів, дотримуватися вимог до сівозміни.

Слід ввести обмеження на збільшення розміру земельних ділянок, які знаходяться у приватній власності. Необхідно усунути порушення земельного законодавства, особливо відносно протизаконного привласнення землі і майна, неправильного оформлення угод про придбання або передачу власності на земельну частину.

Слід розробити програму створення в різних регіонах України сільськогосподарських технополісів і інноваційних центрів, у тому числі із залученням іноземного капіталу. Також потрібно прийняти заходи щодо стримування зростання витрат і цін в АПК.

Наук. керівн. Петраєв О. О.

Література: 1. Корецький М. Підсобні господарства населення в нинішній і перспективній моделі аграрної економіки / М. Корецький // Вісник Української академії державного управління. – 2001. – № 3. 2. Онищенко О. Господарства населення, сумарні оцінки, прогнози / О. Онищенко // Економіка України. – 2007. – № 3. 3. Денисенко А. А. Особливості інвестиційних перетворень аграрному секторі України / А. А. Денисенко // Регіональні перспективи. – 2006. – № 1. 4. www.agroua.net. 5. www.ucpb.org.

Федотченко Ю. Н.

УДК 331.572(477.54)

ПРОБЛЕМА ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация. Рассмотрены проблемы занятости населения, основные причины безработицы и предложены пути решения данной проблемы.

Анотація. Розглянуто проблеми зайнятості населення, основні причини безробіття й запропоновано шляхи вирішення даної проблеми.

Annotation. The problem of unemployment, the main causes of unemployment are discussed and ways to solve this problem are suggested.

Ключевые слова: безработица, рабочие места, государственное регулирование занятости, служба занятости.

Проблема занятости населения и рынка труда актуальны для всего государства. Однако при всей повсеместности их корни и механизмы в разных регионах различны. Особую группу образует Харьковская область, где занятость встала в ряд острых социальных проблем, тогда как ее изученность пока явно недостаточна.

© Федотченко Ю. Н., 2010

Данной проблемой занимались такие ученые, как Заславская Т. И., Касимовский Е. В., Котляр А. Э. и др. Среди современных ученых, занимающихся вопросами эффективности занятости, ее структуры и государственного регулирования, можно назвать таких, как: Агеев В. П., Безгребельная К. О., Вербицкая Т. П., Власова В. М., Заславский И. Е. Цель данной работы заключается в выработке рекомендаций на основе проведенного исследования условий, механизмов повышения уровня занятости населения.

Так, за период первого полугодия 2009 года уровень экономической активности населения в возрасте 15 – 70 лет в течение года сократился с 63,9 % до 63,3 %, а населения трудоспособного возраста – с 73,1 % до 71,4 %. Количество занятых трудоспособного возраста составило 1 млн 258,7 тыс. чел., или 6,2 % общего количества занятых в Украине. Среди регионов страны по количеству занятых Харьковская область занимает четвертое место после Донецкой (1 млн 974,6 тыс. чел.), Днепропетровской (1 млн 553,1 тыс.) областей и г. Киева (1 млн 385,6 тыс.). Уровень занятости населения сократился на 2,2 % по сравнению с периодом 2008 года и составил 58,1 % общей численности населения трудоспособного возраста. Этот показатель для населения работоспособного возраста – 65,1 % (на 3,6 % меньше). Такая тенденция сложилась из-за уменьшения на 6,2 % численности занятого населения трудоспособного возраста, в то время как количество лиц старше трудоспособного возраста выросло на 9,9 %. Уровень безработицы в Харьковской области возрос с 6,1 % экономически активного населения трудоспособного возраста в первом полугодии 2008 г. до 8,9 % за первое полугодие 2009 г. [1]. По состоянию на 1 января 2010 года на учете службы занятости Харьковской области находилось 32,5 тыс. незанятых граждан, в том числе 31,9 тыс. имели статус безработного. Пособие по безработице получали 23,5 тыс. человек. Количество вакантных рабочих мест, заявленных работодателями в службу занятости, составляет 2,6 тыс. единиц, из них 0,9 тыс. – вакансии для служащих. Нагрузка на одно свободное рабочее место – 12 человек [1].

Основными причинами безработицы, как по результатам исследования, так и по данным государственной службы занятости, чаще всего являются: большие масштабы теневой экономики; увольнение по собственному желанию; утрата трудовых способностей квалифицированных кадров из-за закрытия и реструктуризации больших промышленных предприятий, их убыточности, избыточное количество рабочих таких специальностей, как: экономисты, бухгалтеры, юристы, учителя. И наоборот спрос будет на специалистов инженерно-технического направления, разработчиков и тестировщиков ПО, также на людей с инновационными взглядами и подходами.

На основании перечисленного выше можно сказать, что уровень занятости населения заметно снизился. Для его повышения требуются: регулирование развития системы рабочих мест; регулирование спроса на рабочие места; развитие системы профессиональной подготовки и переподготовки кадров [2].

Важным моментом воздействия на проблему занятости может стать введение в практику государственного воздействия на экономику экспертизы инвестиционных проектов, реализуемых с привлечением средств государственного бюджета, по критерию влияния их на уровень занятости в стране и регионе. В связи с этим необходимо применить механизм экономического стимулирования работодателей за проведение таких мероприятий, как: сохранение квалифицированного персонала, создание новых рабочих мест, поощрение частных инвестиций, направленных на создание новых рабочих мест. Большое внимание должно уделяться реализации мероприятий, направленных на решение вопросов вторичной занятости, сезонной занятости женщин и молодежи, развитию системы профессиональной ориентации подростков, поддержке молодежного и женского предпринимательства и занятости. Также важное значение имеет создание оплачиваемых общественных работ, эти работы организуются в области в соответствии с ее потребностями [2].

Важное место занимает налаживание эффективной деятельности региональной службы занятости. Служба занятости, бесспорно, вносит огромный вклад в социальную защиту граждан, которые потеряли работу. Харьковский областной центр занятости подбирает гражданам подходящее место работы, выплачивает пособие по безработице, помогает повысить квалификацию или даже получить новую профессию. Кроме того, тесно сотрудничает с работодателями, заинтересовывает их в трудоустройстве безработных граждан, в том числе и социально незащищенных, которые не могут конкурировать на рынке труда на равных с другими. Предлагает им дотации на создание дополнительных рабочих мест, индивидуальное обучение безработных на их производственной базе, подбирает людей под их личное требование. Организует при их участии минимаркеты вакансий. Сегодня около 10 тыс. зарегистрированных людей проходят курсы повышения квалификации, которые оплачивает служба занятости. При содействии службы занятости в 2009 году трудоустроено 41,7 тыс. незанятых граждан, в том числе 295 человек за счет дотаций из Фонда общеобязательного государственного социального страхования Украины на случай безработицы. На создание дотационных рабочих мест использовано средств в сумме 26,4 млн грн. Профессиональное обучение проходили 12,7 тыс. безработных [1].

В ходе данного исследования были рассмотрены вопросы занятости населения Харьковской области, предложены мероприятия по ее повышению, можно сказать, что если они будут учтены, то частично будет решена проблема занятости в данном регионе.

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Официальный сайт Государственного комитета статистики. – Режим доступа : www.ukrstat.gov.ua. 2. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ

Аннотация. Рассмотрено теоретические основы осуществления региональной научно-технической политики в Украине.

Анотація. Розглянуто теоретичні основи здійснення регіональної науково-технічної політики в Україні.

Annotation. Consideration of theoretical bases of realization of regional scientific and technical policy in Ukraine is devoted.

Ключевые слова: научно-техническая политика, принципы региональной научно-технической политики, инновационная деятельность.

Экономическое благополучие стран определяется не столько сырьевыми запасами, количеством населения, размерами территории, сколько интеллектуальным и научно-техническим потенциалом общества. Критическое состояние научного и научно-технического развития в Украине – это не только следствие глубокого кризиса в экономике, но и результат неэффективной политики государства в этой сфере. В условиях формирования рыночных отношений, возникновения частных предприятий и высших учебных заведений традиционный стиль проявил свою полную непригодность управлять такой сложной динамичной системой, как наука. В новых экономических условиях возникает необходимость поиска более прогрессивных механизмов для организации и управления процессом получения нового знания и его практического использования, механизмов, органично сочетающих общественные интересы, выражаемые государством, с заинтересованностью научных коллективов и отдельных ученых. Это обусловило актуальность проблемы осуществления научно-технической политики Украины на региональном уровне.

Основной целью исследования является процесс осуществления региональной научно-технической политики Украины.

В условиях экономического кризиса наука является одним из важнейших социально-экономических и технико-технологических механизмов для решения не только оперативных, но и стратегических задач в стране. Как показывает опыт передовых стран, технологическая модернизация производства на основе наукоемких технологий осуществляется на основе широкого использования результатов прикладных научных исследований, которые финансируются и проводятся частными промышленными фирмами. Инновационные фирмы, руководителями которых становятся ученые и инженеры, бывшие сотрудники университетов и правительственных лабораторий, возникают и действуют на важнейших направлениях научно-технического прогресса. Децентрализация научно-производственного процесса, частная инициатива обеспечивают весьма высокую эффективность инновационной деятельности. Специальными исследованиями установлено, что в США в начале 1980-х годов на 1 дол. затрат на научно-исследовательские и опытно-конструкторские работы (НИОКР) инновационные фирмы, в которых были заняты разработками менее 100 человек, создавали в 6,4 раза больше новинок, чем крупные корпорации [1].

Региональная научно-техническая политика (НТП) – это совокупность принципов и методов, направленных на формирование и развитие научно-технического потенциала страны для достижения стратегических целей общества [2]. Различают 3 структурных компонента НТП: региональную, национальную и международную. Международная НТП дает возможность реализовать крупные научные проекты и программы, требующие концентрации значительного капитала, научных кадров и материально-технических средств. Национальная НТП позволяет рационально обеспечивать целевое финансирование фундаментальных исследований и приоритетных научных проблем, выбор которых определяется потребностями общества и условиями, обеспечивающими устойчивое развитие государства в области экономики, политологии, охраны окружающей среды и др. Региональная НТП должна быть составной частью социально-экономической политики Украины, определять основные ее цели, направления, принципы, формы и методы взаимодействия центральных и местных органов государственного управления, различных научных и научно-технических сообществ в научно-технической сфере. Основные принципы региональной НТП должны строиться с учетом социально-экономических, научно-технических, географических, природных и других особенностей регионов [3].

При разработке региональной НТП необходимо определить: во-первых, роль центральных и местных органов государственного управления, а также их полномочия в осуществлении НТП, во-

вторых, основные цели, направления и принципы НТП регионов, в-третьих, формы и методы государственного регулирования в научно-технической сфере, в-четвертых, экономические и правовые гарантии развития научно-технической деятельности. Для реализации региональной НТП необходимо в каждом регионе разработать общую стратегию научно-технического и социально-экономического развития как основу его промышленной политики, а также программы структурной перестройки промышленности и сельского хозяйства и технического перевооружения конкретных предприятий и хозяйств.

Таким образом, для эффективного осуществления региональной НТП на современном этапе необходимо, во-первых, преодолеть барьер между образовательным и исследовательским секторами науки, во-вторых, развивать так называемую "экономику знаний" и привлекать в производство новейшие научные разработки, в-третьих, внедрять в производственный сектор экономики технологии энергосбережения и альтернативные источники энергии, обеспечивать безопасность ядерных реакторов, развивать технопарки, расширять участие научных учреждений в разработке программ государственного значения. Тогда такая региональная НТП будет содействовать выработке единой системы управления развитием научно-технического прогресса, повысит ответственность предприятий всех форм собственности за внедрение инноваций.

Научн. рук. Шумская А. Н.

Литература: 1. Русяев В. Концепции региональной научно-технической политики в Украине [Электронный ресурс] / В. Русяев, А. Слепокуров. – Режим доступа : http://www.crimea.edu/crimea/ac/spec97/1_7.html. 2. Регіональна економіка : навч. посібн. / А. М. Золотарьов, Н. К. Гіковата, А. В. Кудлай та ін. ; за заг. ред. д.е.н., проф. А. М. Золотарьова. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 368 с. 3. Фецишин Б. Основні положення регіональної науково-технічної політики в умовах трансформації економіки [Електронний ресурс] / Б. Фецишин – Режим доступу : http://www.crimea.edu/crimea/ac/spec97/1_2.html.

УДК [336.531:001.891](477)

Хрипунов М. Г.

ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ФИНАНСИРОВАНИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В УКРАИНЕ И ПУТИ ИХ ПРЕОДОЛЕНИЯ

Анотація. Определены инновационные подходы к планированию финансирования научных исследований. При планировании фундаментальных научных исследований предлагается разработать несколько приоритетных национальных программ с привлечением финансовых возможностей международных грантов. Финансирование прикладных научных исследований необходимо осуществлять совместно с частными компаниями на паритетных началах.

Анотація. Визначено інноваційні підходи до планування фінансування наукових досліджень. При плануванні фундаментальних наукових досліджень пропонується розробити кілька пріоритетних національних програм із залученням фінансових можливостей міжнародних грантів. Фінансування прикладних наукових досліджень необхідно здійснювати разом із приватними компаніями на паритетних засадах.

Annotation. The new approaches to the planning financing of the scientific researches are determined. It was offered, that at planning fundamental scientific researches it is necessary to develop some priority national programs with attraction of financial opportunities of the international grants. Financing of applied scientific researches it is necessary to carry out together with private company on the parity beginnings.

Ключевые слова: планирование, финансирование, приоритетные научные программы, международные гранты, фундаментальные и прикладные научные исследования.

Для вхождения в Европейское сообщество в ближайшие годы Украина должна осуществить переход от индустриального общества к постиндустриальному обществу, где основным элементом создания стоимости является как само знание, так и его применение на практике. Поэтому развитие научно-технического потенциала Украины является в настоящее время приоритетной задачей. Главной проблемой для украинской науки остается неэффективное финансирование. Бюджетных средств выделяется недостаточно и выделенные средства расходуются неэффективно. В Украине существует

© Хрипунов М. Г., 2010

непосильное для бюджета количество научных институтов различного вида: академических, отраслевых и промышленных. Значительная часть научных сотрудников работает в 220 высших учебных заведениях. Передовые позиции украинской науки, которые были завоеваны в годы Советского Союза, уже утрачены. Талантливые научные сотрудники уезжают на работу в другие страны, школьники не поступают на наукоемкие специальности в вузы. Еще несколько лет и украинской науки не станет: пожилые научные сотрудники перестанут работать, не передав свой бесценный опыт молодежи. Когда это случится, то даже стремительный рост финансирования не будет способен достаточно быстро возродить научно-технический потенциал Украины. Для того чтобы подготовить квалифицированного научного сотрудника, необходимо не меньше 5 – 10 лет после окончания вуза. Снижение уровня научно-технического потенциала автоматически приведет к снижению уровня высшего образования, что самым негативным образом скажется на уровне нашей промышленности и сельского хозяйства. Поэтому эффективное планирование финансирования научных исследований является приоритетной задачей.

Существующая система планирования науки на Украине, включающая краткосрочное планирование (годовое), среднесрочное и долгосрочное, имеет явный перекос в сторону первого. На протяжении последних десяти лет государство способно профинансировать в основном только заработную плату. При этом заработные платы научных сотрудников низкие. Средний возраст научных сотрудников в Украине приближается к 60 годам. В это время человек в силу физиологических особенностей уже не способен к интенсивной творческой работе. Средств на покупку нового оборудования выделяется крайне мало [1].

Повышение эффективности планирования научных исследований во многом определяется правильно выбранной стратегией развития научно-исследовательских институтов. В стратегии должны быть сформулированы цели, задачи и приоритеты деятельности научно-исследовательских институтов на среднесрочную перспективу и долгосрочную перспективу, изложены программные мероприятия. Главным источником финансирования и проведения научных исследований в экономически развитых странах является частный сектор. На его долю приходится от 50 до 70 % общего финансирования науки в Японии, США, Германии, Франции [2].

Доля государственного сектора в общем финансировании научных исследований в большинстве развитых государств в 1,5 – 2 раза меньше частного. В США она находится на уровне 34 %, в Германии – 37 %, а во Франции – 42 %. В последние годы показатели общей наукоемкости ВВП (отношение национальных расходов на научные исследования к ВВП) развитых стран стабилизировались. Этот показатель в 2009 году для США, Японии и Германии установился на уровне 2,5 – 2,8 %, во Франции и Великобритании – 2,2 – 2,4 %, в Италии и Канаде – 1,3 – 1,5 % [2].

Механизм финансирования научных исследований в развитых странах имеет большое количество разнообразных форм и подходов:

- финансирование внутри крупных корпораций;

- финансирование малыми фирмами;

- финансирование рискованных фирм через создание венчурных фондов;

- развитие некоммерческих научных организаций, работающих в области приоритетных прикладных НИР.

Система финансирования научных исследований, сформировавшаяся в развитых зарубежных странах в течение десятилетий, доказала свою эффективность. В этих странах высокая доля высокотехнологичной продукции как в структуре внутреннего производства и потребления, так и в структуре экспорта на мировой рынок. Однако перенесение данного механизма в отечественные условия без каких-либо изменений представляется неоправданным, так как необходимо учитывать как особенности среды, в которой формировался и существует данный механизм в зарубежных странах, так и особенности и условия украинской действительности. Автор предлагает следующее планирование финансирования научных исследований на Украине.

Исходя из ограниченности средств, необходимо сконцентрировать финансовые ресурсы государства на решении важнейших задач фундаментального и прикладного характера. Для этого необходимо разработать национальные программы, сформулировать задачи и на основе открытых тендеров осуществить выбор исполнителей. При этом финансирование должно обеспечивать не только заработную плату, но и покупку необходимых материалов и оборудования. Примером такой программы есть недавно принята на Украине программа развития нанотехнологий, рассчитанная на 5 лет. Необходимы программы с соответствующим финансированием в области развития энергетики Украины, машиностроения и т. п.

Государственную поддержку необходимо оказывать в основном академической и вузовской науке. При этом активно использовать для ее финансирования различные международные фонды. Часто наши ученые не могут получить финансирования в этих фондах по формальным признакам. Эти фонды предполагают подачу заявок по вполне определенным формам, под определенной идеологией и с экономическим обоснованием, что наши ученые делать не могут. Например, Швейцарский научный фонд более охотно выделяет финансирование на проекты, в которых предусмотрена стажировка молодых ученых в их научных учреждениях, и т. п. Поэтому необходимо создать центр, в котором государство будет помогать оформлять такие заявки. Коллективы, получившие международные гранты и проекты, должны получать такую же государственную поддержку. Таким образом, зарплата их увеличится в несколько раз, что привлечет молодежь заниматься наукой. Распределять средства по проекту и бюджетные средства должны руководители проекта. Это позволит выявить и сократить неэффективно работающих научных сотрудников, поскольку их не будут привлекать в научные коллективы.

Отраслевые и промышленные институты должны получать финансирование от государства только в тех случаях, когда у них уже имеется финансирование от бизнес-структур или от международных фондов.

Таким образом, описанные подходы к планированию финансирования украинской науки позволят: естественным образом выявить и сократить неэффективно работающих научных сотрудников, финансирование которых является непосильным бременем для государственного бюджета;

привлечь в науку молодежь;

сконцентрировать финансы государства на реальное решение долгосрочных перспективных программ;

финансировать только действительно привлекательные для бизнеса прикладные разработки.

Научн. рук. Кожанова Е. Ф.

Литература: 1. Гольдштейн Г. Я. Стратегический инновационный менеджмент : учебн. пособ. / Г. Я. Гольдштейн. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2004. – 298 с. 2. www.expert.ua/articles/12/0/3196/.

УДК 332.72(477.54)

Деревянко К. Д.

РЫНОК ПРОМЫШЛЕННОЙ НЕДВИЖИМОСТИ В ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация. Рассмотрено предложение и спрос на рынке промышленной недвижимости в Харьковской области, проанализированы ценовые факторы, которые влияют на них, а также рассмотрена тенденция развития рынка.

Анотація. Розглянуто пропозицію і попит на ринку промислової нерухомості в Харківській області, проаналізувано цінові фактори, які впливають на них, а також розглянуто тенденцію розвитку ринку.

Annotation. The supply and demand for industrial real estate market in the Kharkov region are studied, the price factors that affect them analyzed, it also consider the trend of market development.

Ключевые слова: спрос и предложение промышленной недвижимости, промышленные объекты, развитие рынка промышленной недвижимости.

Харьковская область является одним из мощнейших промышленных регионов страны. За период 2000 – 2007 гг. объем промышленного производства увеличился в 2,1 раза [1, с. 69]. Но прошлый год стал знаковым в развитии экономики нашей страны: потребительский бум, рост строительства коммерческой и жилой недвижимости достигли своего максимума летом, а затем началось постоянное и серьезное падение вследствие глобального кризиса. Упали объемы промышленного производства, а вместе с ними и спрос на индустриальные площадки. В связи с этим каждый человек задумывается, во что ему вложить свои деньги, чтобы удовлетворить потребности не только общества, но и собственные, поэтому данная тема является актуальной.

С учетом промышленного развития не только Харьковской области, но и в целом Украины, основной прирост промышленных площадей происходит в основном за счет создания новых предприятий или же реконструкции старых, так как спрос на товары народного потребления с каждым годом растет, потому что общество не стоит на месте, оно развивается, вместе с ним возрастают потребности каждого человека. Например, в феврале 2006 г. состоялось открытие мясокомбината в Чугуеве, а в мае этого же года открылась новая табачная фабрика "Филипп Моррис Украина", которая является крупнейшей в Восточной Европе по мощности производства, масштабам, по сумме инвестиций, которая составила около 100 млн долл. [2, с. 78]. Таким образом, объем промышленных площадей растет. По статистическим данным, общая площадь земельных участков промышленных территорий Харькова составляет 5 390 га (рисунок).

© Деревянко К. Д., 2010

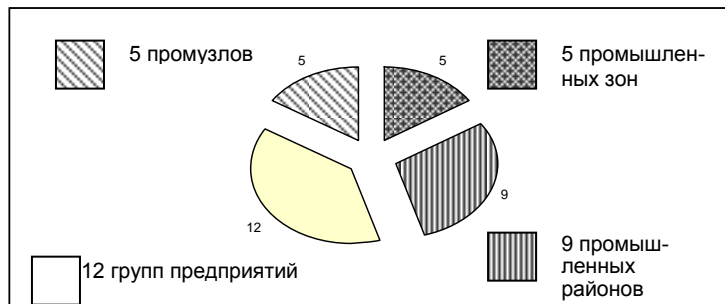

Рис. Структура земельных участков промышленных территорий г. Харькова

Большая часть предлагаемых промышленных объектов (более 60 %) расположена в Харькове. Предложение на рынке промышленной недвижимости Харькова формируют, в основном, площади бывших предприятий тяжелой промышленности (52 %), пищевой (45 %), легкой (2 %) и многопрофильной (1 %) [2, с. 79].

Как известно, предложение и спрос взаимосвязаны. Следовательно, если растет предложение, то и растет спрос. К факторам, определяющим спрос на промышленную недвижимость, относятся: информация о товаре, запасы товаров у потребителей (ожидание потребителей), ценовые показатели, стабильность дохода, защищенность доходов от инфляции, особенности ценообразования, состояние рынка недвижимости в стране, тенденции и прогнозы на будущее, политическая стабильность в стране, уровень деловой активности в городе, регионе, а также многое другое. Производителям важен не столько участок, сколько то, что находится вокруг него: доступность сырьевых, топливно-энергетических, трудовых ресурсов, развитость транспортной инфраструктуры (так как вторые по значимости затраты – это затраты на транспорт). Также существенный спрос на промышленные здания, расположенные вдоль магистралей, например, супермаркеты "Рост", "Таргет" и др. [2, с. 80]. Но наибольшим спросом пользуются относительно небольшие площади (500 – 1000 кв. м) – 45 % заявок, а спрос на большие площади невелик, потому что, в основном, такие большие территории используются для склада.

По статистике в 2005 – 2006 гг., наибольшим спросом пользовались многопрофильные объекты, помещения которых были наиболее проще (дешевле) перестроить на производство каких-либо других товаров, в которых нуждалось общество.

Особенностью производственной недвижимости является уникальность каждого отдельного объекта, потому что производство не зависимо от вида деятельности нуждается в индивидуальном оснащении. Следовательно, не только в 2005 – 2006 гг., но и сейчас наибольшая доля спроса (около 80 – 90 %) на рынке приходится на помещения без оборудования [2, с. 81].

Постоянное развитие рынка промышленной недвижимости наблюдается не только в Харьковской области, но и в стране. Наличие в Харькове крупных промышленных объектов времен СССР на данный момент не создает острой потребности в строительстве современных складских комплексов. Однако в рыночных условиях новым фактором, влияющим на эффективность использования недвижимости, является стоимость земли. Так как промышленная зона в Харькове расположена в районах, приближенных к центру, можно предположить, что промышленные здания могут выкупаться не с целью их непосредственного использования под производство и склады, а с целью переоборудования в торговые, офисные центры или вообще для сноса и строительства жилых комплексов. Следовательно, основными тенденциями рынка промышленной недвижимости в Харьковской области являются: перенос промышленных предприятий за пределы города (в пригородные зоны), устойчивый рост спроса на крупные объекты, на которых существует возможность автономизации, создание технопарков, повышение требований к качеству помещений. По строительным площадкам можно уверенно сказать, что в Харьковской области довольно высокие объемы строительства, считают специалисты компании "Соцмарт". Но, к сожалению, возведение более половины проектов заморожено. Поэтому, чтобы способствовать развитию промышленной недвижимости надо: выйти из кризиса, установить более тесные связи с другими индустриально развитыми странами, государство должно влиять (издавать специальные законы, финансировать) на состояние рынка в промышленной недвижимости [3].

Таким образом, можно сделать вывод, что спрос и предложение на промышленную недвижимость будет всегда существовать, какие бы не были условия. Потому что общество всегда нуждается в материальных благах и услугах, а если существует потребность, всегда найдется кто-то, кто удовлетворит ее. А чем больше численность населения в области, тем больше спрос и предложение на промышленную недвижимость.

Научн. рук. Петряев А. А.

Литература: 1. Статистичний щорічник "Харківська область у 2007 році" / за ред. М. Л. Чмихала. – Харків : 2008. – С. 588. 2. Харьков инвестиционный : справочное пособие / под ред. А. В. Моченкова. – Харьков : "Контраст", 2007. – 160 с. 3. www.socmart.com.ua.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Досліджено економічне становище Луганської області та перспективи розвитку регіону. Виявлено переваги в економіко-географічному положенні області.

Аннотация. Исследовано экономическое положение Луганской области и перспективы развития региона. Выявлены преимущества в экономико-географическом положении области.

Annotation. An economic position of the Lugansk region and prospect of development of region is investigated. Advantages in economic geographical position of area are found out.

Ключові слова: інвестиції, природні ресурси, регіон, промисловий потенціал, галузі.

Зараз усі країни стоять на шляху переходу до розвинутої ринкової економіки. Україна не є винятком, тому зростає потреба дослідження не тільки макроекономічних процесів, а й регіонального розвитку. Тому актуальним є розгляд процесів планування та управління економікою в різних формах прояву.

В Україні ці питання досліджуються в роботах Максимова В. В., Кліяненко Б. Т., Дубіщева В. П., Мамутова В. К. та ін. Вчені розглядають регіональні проблеми на різних рівнях.

У Луганській області розміщено таке різноманіття галузей, як: машинобудування, хімічна та нафтохімічна промисловості, паливно-енергетичний комплекс, деревообробна, харчова та текстильна промисловості, а також промисловість будівельних матеріалів. З цих усіх галузей все ж таки лідирує паливно-енергетичний комплекс, на якому й спеціалізується регіон.

Економічне становище області визначається станом виробничого потенціалу, наявністю перспективних напрямів його розвитку та можливостей залучення необхідних інвестицій. Це допомагає визначити пріоритетні для області галузі. Джерелами багатства окремих індивідів, підприємств, регіонів, держав завжди вважалися чотири чинники: забезпеченість значними запасами природних ресурсів; володіння великими капіталами (устаткуванням та механізмами) на одну особу населення; використання передових технологій; наявність кваліфікованої робочої сили. Поєднання цих чотирьох чинників у певному співвідношенні за участю раціонального менеджменту є джерелом успіху [1].

Для Луганської області з цих чотирьох чинників може діяти лише один – наявність робочої сили, бо передові технології у нас не використовують, природні ресурси, зокрема видобуток кам'яного вугілля, скоротилися, а про володіння великими капіталами можна говорити лише частково. Сучасна політична обстановка не забезпечує раціонального менеджменту, тому для забезпечення стійкості економіки Луганської області необхідні нові підходи, які використовуються у світовій практиці і сприяють розвитку економіки регіону. Основні загрози економічній безпеці Луганської області можна поділити на зовнішні та внутрішні. До внутрішніх загроз області відносять: міграція населення, закриття шахт, погіршення екологічного стану, незадовільні темпи скорочення заборгованостей як по зарплаті, так і по кредитах, техногенні катастрофи, низький рівень інтегрованості виробництва й науково-дослідних установ [2; 3]. Але існує ще й такі проблеми, як: обмаль послуг ділового консультування; невідповідність кваліфікації кадрів потребам роботодавців; недоброякісна конкуренція для бізнесу; низька якість послуг для підприємств та ін. Ураховуючи рівень сьгоднішніх інвестицій, які дуже необхідні області, проблеми заборгованості, динаміку розвитку економіки, перспективи отримання ресурсів у необхідних обсягах для регіону виглядають нереальними. Для розвитку й реформування економіки області необхідно 1 млрд дол [3].

Окрім внутрішніх загроз, є ще й зовнішні, такі, як: недостатній експортний і валютний контроль; високий рівень зовнішнього боргу; завоювання іноземними фірмами внутрішнього ринку області; перевага металів та енергетичних матеріалів в обласному експорті [3]. Подолання всіх цих загроз є найважливішою передумовою економічної безпеки області.

Відзначимо, що Луганська область займає вигідне економіко-географічне положення. Позитивними рисами географічного положення є: наявність прямого залізничного зв'язку з Москвою; близькість до крупних промислових центрів (промисловий центр Росії, Харків, Ростов-на-Дону); близькість до найважливіших сировинних центрів (Чорноземний центр Росії, Північний Кавказ, Придніпров'я). Також через цей регіон проходять транзитні шляхи (автодорога Волгоград – Харків, Москва – Ростов-на-Дону, газопроводи зі Ставрополя та Оренбурга, нафтопроводи з Поволжя та Північного Кавказу). Необхідно використовувати переваги ЕГП Луганської області для транскордонної та межрегіональної співпраці. Така співпраця дає підстави говорити про можливість створення на території області євро регіонів та вільної економічної зони. А основним зовнішньоторгівельним партнером для Луганської області залишається Росія, тому необхідно розширити співпрацю з нею, а не віддалятися від неї, як і відбувалося останнім часом. Статус транзитної області також надає додаткові можливості. Але для отримання цих переваг необхідна модернізація експлуатації га-

зових, нафтових, хімічних трубопроводів, мереж електропередач. Модернізації потребує й раціональне використання ресурсів області, тоді металопродукція, хімічна промисловість будуть конкурентоспроможними на міжнародних ринках.

Не менш важлива можливість розвитку економіки Луганської області – створення регіональних транснаціональних корпорацій. Але для цього державі доцільно вживати політику протекціонізму, підтримувати інтеграційні структури, стимулювати інноваційні процеси.

Наук. керівн. Петряев О. О.

Література: 1. Гуров С. Корпоративное управление / С. Гуров ; пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 222 с. 2. Схема-прогноз розвитку і розміщення продуктивних сил Луганської області на період до 2015 року. – К. : РВПС України НАН України, 2005. – 207 с. 3. <http://www.loga.gov.ua>.

Попова А. В.

УДК [339.146:665.7](477.54)

РОЗВИТОК РИНКУ ПАЛИВНО-МАСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ У СХІДНОМУ РЕГІОНІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Розглянуто паливно-енергетичний комплекс як один із найважливіших секторів економіки. На прикладі східного регіону Харківської області окреслена ситуація на даному ринку матеріалів із зазначенням місцевих особливостей його розвитку.

Аннотация. Рассмотрено топливно-энергетический комплекс как один из главенствующих секторов экономики. На примере восточного региона Харьковской области представлена ситуация на данном рынке с учетом местных особенностей его развития.

Annotation. The fuel and energy complex as one of the predominating sectors of economy are examined. By the examples of the east area of the Kharkov region the situation in given market is submitted in view of local features of its development.

Ключові слова: паливний комплекс, нафтопродукти, паливно-мастильні матеріали.

Паливний комплекс, отриманий Україною як спадщина 19 років тому, формувався як складова частина паливно-енергетичного комплексу СРСР і не відповідав умовам, які висували незалежні держави. Більш того, до останнього часу тема забезпечення надійного, ефективного і стійкого функціонування ринку нафтопродуктів в Україні майже не досліджувалася, хоча й викликала інтерес [1, с. 265].

За даними Держкомстату України, на фоні зниження, починаючи з 2004 р., об'ємів використаних у країні нафти і газового конденсату, споживання бензину і дизельного палива поступово зростає. Якщо говорити про структуру споживання моторного палива, то за цією характеристикою Україна поступово наближається до країн ЄС [1, с. 161].

У регіональному розрізі серед споживачів України лідирує Київ, на котрий припадає близько 9 % спожитого у країні бензину. Харківська область займає восьме місце за об'ємом споживання бензину, її показник складає 5,11 % від загальноукраїнського. За об'ємом споживання дизельного палива вона також займає восьме місце із показником 4,9 % [2].

Східний регіон Харківської області, до якого входять Куп'янський, Дворічанський, Великобурлуцький, Шевченківський та Борівський райони, займає друге місце після Харкова за споживанням паливно-мастильних матеріалів. Це пояснюється активним функціонуванням у регіоні сільського господарства (28 %); наявністю великих підприємств харчової промисловості – Куп'янський КМК, Східно-Українська рибна компанія, ОАТ "Сири Бурлука", Борівський завод кисломолочних продуктів та ін. (13 %); наявністю великих оптових баз та складів, які розповсюджують продовольчі товари серед підприємств роздрібною торгівлі (ПП "Пікнік", ПП "Обжора", ПП "Кібелла" та філіал ОАТ "Target") – 7 %; функціонуванням СП "СТАРК" (видобування піску промислового значення) – 6 %. На частку пасажирських транспортних перевезень припадає 12 %, приватний сектор споживає близько 27 % та інші види споживання – 8 %.

На території регіону розміщено дві бази зі зберігання паливно-мастильних матеріалів (у м. Куп'янську та смт. Шевченкове). Вони мають вигідне розміщення, оскільки поблизу проходить

© Попова А. В., 2010

траса Чугуїв – Мілове республіканського значення, густа мережа автошляхів та зручне сполучення із залізницею. Перевагою розвитку паливно-мастильного комплексу в регіоні є близькість розміщення до кордону з Російською Федерацією, звідки використовується продукція компаній "ТНК", "Татнефть"; до Луганської області – продукція Лисичанського НПЗ; до Шебелинського родовища, де знаходиться Шебелинський ГПЗ.

На території регіону працюють три оператори ринку нафтопродуктів – ПП "Ліга", ТОВ "Схід", ТОВ "Нафтопродукт", які займаються гуртовою торгівлею нафтопродуктами, паливно-мастильними матеріалами. Вони є монополістами на даному ринку, хоча в регіоні також функціонують АЗС, які підпорядковані великим концернам – "Татнефть", "ТНК" та "Лукойл" – і не залежать від місцевих постачальників. Частка ринку паливно-мастильних матеріалів розподілена таким чином: ПП "Ліга" (27 %, об'єм продажу – 55 т за день), ТОВ "Схід" (23 %, об'єм продажу – 30 т за день), ТОВ "Нафтопродукт" (25 %, об'єм продажу – 35 т за день) та інші – 25 % [3, с. 66].

Конкурентна боротьба між операторами ринку спричинила пошук нових шляхів удосконалення та розвитку ринку. ПП "Ліга" відкрила мережу АЗС із автосервісом – 6 на території трьох районів; ТОВ "Схід" спеціалізується на продажі мастильних матеріалів – масел "Азмол", продукції "ТНК", "ХАДО"; ТОВ "Нафтопродукт" паралельно займається продажем мінеральних добрив та будує власні АЗС.

Також оператори ринку розширюють власну сферу впливу на сусідні регіони – Троїцький та Сватівський райони Луганської області, де ведуть активний пошук оптово-роздрібних покупців серед сільгоспвиробників. Для залучення нової клієнтури та утримання старої фірми пропонують систему знижок, вводять дисконтні картки, відпуск продукції у кредит, проводять активні рекламні кампанії.

Отже, для більш ефективного розвитку функціонування ринку паливно-мастильних матеріалів необхідно вирішувати такі завдання:

- побудувати інформаційну модель ринку нафтопродуктів, що ґрунтується на реалізації опису товар – місце – час – кількість – ціна, яка б дозволила враховувати дані про ринок у єдиному інформаційному просторі, будувати різноманітні інформаційні розрізи, проводячи розділ за сегментами ринку, досліджувати тенденції зміни ситуації і виявляти взаємозалежності між різноманітними факторами;

- створити програмно-апаратний комплекс накопичення і первинної обробки даних, включаючи сервери баз даних та автоматизовані робочі місця операторів;

- розробити технології та механізми збору інформації, заснованої на обробці значного об'єму отриманих із різних джерел даних про події, які розглядаються як будь-які зміни в описі товар – місце – час – кількість – ціна;

- розробка методики і моделі аналізу інформації про ринок нафтопродуктів та суміжних ринків, побудованих на базі опису ринку як складної системи;

- екологізація ПЕК;

- лібералізація паливного ринку.

Наук. керівн. Петряев О. О.

Література: 1. Рябцев Г. Л. Нефтепродукты в Украине: настоящее и будущее / Г. Л. Рябцев, С. В. Сапегин, В. С. Лип. – К. : Психея, 2008. – 273 с. 2. <http://www.ukrstat.gov.ua/> 3. Нафтогазовий компас 2009, енергетичний бюлетень, ЗАТ "ЛПГ". – К., 2009. – 174 с.

УДК 334.72.012.6(477.54)

Убушиєва І. А.

СТВОРЕННЯ БІЗНЕС-ІНКУБАТОРІВ ЯК НАПРЯМОК РОЗВИТКУ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Анотація. Розглянуто необхідність створення бізнес-інкубаторів для розвитку малих і середніх підприємств Харківського регіону

Аннотация. Рассмотрено необходимость создания бизнес-инкубаторов для развития малых и средних предприятий Харьковского региона.

© Убушиєва І. А., 2010

Annotation. The necessity of creation business-incubators for development of the small and average enterprises of the Kharkov region is considered.

Ключові слова: розвиток малих і середніх підприємств, інноваційні бізнес-інкубатори.

Низький рівень інноваційної активності малого і середнього підприємництва в Україні, зокрема в Харківському регіоні, зумовлений загостренням інституціональних та ресурсних проблем інноваційної діяльності, а саме: фінансових, організаційно-правових, інформаційних та ринкового характеру. Це обґрунтовує актуальність проблеми вивчення напрямів розвитку підприємництва у Харківському регіоні.

Основною метою дослідження є визначення напрямів розвитку малих і середніх підприємств Харківського регіону на основі створення бізнес-інкубаторів.

Як відомо, Харківський регіон є визначним науково-технічним центром, де діє значна кількість підприємств, які можуть ефективно працювати в інноваційній сфері. За станом на 1 січня 2010 року у Харківському регіоні налічувалося 217 наукових установ і організацій (15 % усіх наукових установ і організацій України), в яких залучено понад 22 793 особи (понад 15 % усіх виконавців наукових і технічних робіт України). Однак ця кількість постійно зменшується [1]. Для їх залучення необхідно розвивати спеціалізовані структури, які сприяють становленню й зростанню інноваційних підприємств. Більшість підприємств регіону не мають можливостей використовувати сучасні інформаційно-комунікативні технології. Усі ці фактори стримують розвиток харківських малих і середніх підприємств та зростання їх конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках. Тому для забезпечення розвитку малих і середніх підприємств Харківського регіону є актуальним збільшення кількості об'єктів інфраструктури інноваційної підприємницької діяльності, здатної спрямувати ринкові ресурсні потоки на реалізацію інноваційних проектів та сприяти ринковій адаптації інноваційної продукції малих і середніх підприємств.

Досвід розвинених країн свідчить, що ефективними є такі інноваційні структури, як інноваційні бізнес-інкубатори, технопарки, технополіси, наукові та науково-технологічні центри, які спеціалізуються на створенні сприятливих умов для ефективної діяльності малих і середніх інноваційних підприємств, що реалізують оригінальні науково-технічні ідеї [2].

Так, інноваційні бізнес-інкубатори надають підтримку молодим підприємцям (підприємствам), допомагаючи їм виживати й розвиватися в той період, коли вони найбільш уразливі. Крім того, бізнес-інкубатори надають комплекс програм ділової підтримки (в тому числі допомогу в управлінні бізнесом), комплекс ділових послуг і технічної допомоги, допомогу в пошуку джерел фінансування та ін.

Для підтримки малого і середнього бізнесу в Харківському регіоні Українська асоціація бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів розпочала проекти "Формування інформаційно-комунікаційного середовища ефективного розвитку бізнес-інкубування в Україні" та "Створення інформаційно-комунікаційної підприємницької мережі для розвитку бізнес-інкубування в Харківському регіоні". Реалізація цих проектів відбувається в рамках програми Світового банку реконструкції і розвитку (СБРР) [3].

Основною метою цих проектів є сприяння розвитку бізнес-інновацій у секторі малих і середніх підприємств м. Харкова, а також покращення можливостей діяльності бізнес-інкубаторів шляхом ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процесі становлення підприємництва. У рамках проекту "Створення інформаційно-комунікаційної підприємницької мережі для розвитку бізнес-інкубування в Харківському регіоні" буде створено віртуальний бізнес-інкубатор. Проект здійснюватиме Центр розвитку малого бізнесу "Харківські технології" (технологічний бізнес-інкубатор). Споживачами інформаційно-комунікативних технологій будуть приватні підприємці, підприємства малого та середнього бізнесу, науковці та інженери, що намагаються розпочати власний інноваційний бізнес і отримують можливість стати клієнтами Харківського віртуального бізнес-інкубатора, який буде створено в рамках проекту.

Отже, цей проект дасть можливість створити програмно-технічні та інформаційно-комунікаційні засоби для розвитку малого і середнього бізнесу, здійснить навчання щодо використання ІКТ у підприємстві та стимулюватиме їх упровадження у сферу малого бізнесу. У процесі реалізації проекту поширюватиметься досвід використання інтелектуальних технологій та впровадження електронної комерції у діяльність підприємств малого та середнього бізнесу, підвищуватиметься професійний рівень підприємств-клієнтів та співробітників бізнес-інкубатора стосовно використання можливостей інформаційно-комунікативних технологій.

Таким чином, розвиток малого і середнього бізнесу, заснований на інноваційній діяльності, є дуже перспективним та важливим для Харківського регіону завдяки концентрації в ньому значного інтелектуального потенціалу. Однак для вирішення питання активізації інноваційної діяльності малих і середніх підприємств у Харківському регіоні необхідно створити відповідне економіко-правове середовище, яке б стимулювало товаровиробника впроваджувати науково-технічні розробки та інновації і включало механізм активного державного регулювання.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Кулініч О. Інноваційна інфраструктура як чинник забезпечення ефективності інноваційної діяльності малих підприємств [Електронний ресурс] / О. Кулініч, Н. Федоренко. – Режим доступу : <http://intkonf.org/kand-ekon-n-kulinich-oa-fedorenko>. 2. Офіційний сайт Головного управління статистики у Харківській області. – Режим доступу : // <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/> 3. Мережа розвитку інноваційного підприємництва в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.novekolo.info/ua>.

ГАЗОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація. Розглянуто газову промисловість як одну з найбільш молодих та ключових галузей промисловості України.

Аннотация. Рассмотрена газовая промышленность как одна из молодых и ключевых отраслей промышленности Украины.

Annotation. The gas industry as one of the young and the key industries of Ukraine are examined.

Ключові слова: природний газ, газова промисловість, Шебелинське родовище.

Актуальність даного питання особливо гостро постала в наш час. У зв'язку зі світовою кризою почалися кризові явища в усіх галузях промисловості України, а особливо гостро – у газовій промисловості. Протягом кількох років крім фінансової кризи в Україні розпочалася ще й газова. Гострота її полягає в такому: загострення відносин між Україною та Російською Федерацією призвело до затяжної "газової війни", в результаті якої була практично "знекровлена" газова система країни.

Газова промисловість – наймолодша галузь паливної промисловості України. Використання газу в 2 рази дешевше порівняно з нафтою. Вона забезпечує виробництво азотних добрив та синтетичних матеріалів. Промисловість природного газу включає розвідку, видобуток, транспортування, зберігання та переробку природного газу. Ця галузь енергетики розвивається швидше, ніж інші, тому що її роль в енергопостачанні постійно зростає. Природний газ застосовується у багатьох галузях. Більша його частина використовується в енергетиці, тому що це паливо найменше забруднює атмосферу. Газова промисловість як галузь сформувалася у післявоєнні роки на базі розвіданих у країні родовищ природного газу [1, с. 204–205].

Найбільше з родовищ – Шебелинське – містить 80 % запасів України. Газ видобувають з глибини 2 – 2,5 км. Експлуатується 12 газових горизонтів. Високоглибинні свердловини родовища зумовлюють відносно низьку собівартість газу. Родовище було відкрито в 1950 р.

Друге місце в Україні за запасами газу належить Західно-Хрестищенському газоконденсатному родовищу, яке є одним із найбільш продуктивних в Україні.

В останні роки активніше йде видобуток газу з дрібних родовищ, які містяться на невеликих глибинах. Ефективність такого буріння різко підвищилася, оскільки витрати на свердловину глибиною 1,5 – 2 км набагато менше, ніж при бурінні свердловин 5 – 6 км. У цих умовах нерідко група дрібних родовищ виявлялася у відносній близькості одне від одного. З'явилося навіть поняття укрупненого газового родовища. А при пошукових роботах деякі геологи стали орієнтуватися на цілі газозоносні зони.

Сьогодні відбувається тенденція зниження видобутку газу. Виняток становлять кілька дрібних і велике Юліївське газове родовище в Харківській області, яке має запаси газу понад 15,5 млрд м³. Розташоване Юліївське родовище поблизу Харкова. На першому етапі експлуатації воно дало близько 400 мільйонів кубометрів, а сьогодні щорічний видобуток з цього промислу складає понад 800 мільйонів і планується деяке зростання на наступні роки. Газ Юліївського родовища надходить на Харківську ТЕЦ-5. Експлуатація цього родовища різко підвищила надійність газопостачання такого великого промислового центру, як Харків. Сучасна газова промисловість має високий рівень автоматизації. Протягом багатьох років Шебелинське, а потім Хрестищенське родовища були і зараз є об'єктами широкого впровадження нових систем та апаратів.

Надходження Шебелинського газу до Харкова дозволило в перші ж два роки заощадити 2,5 млн тонн вугілля. У перерахунку на умовне паливо собівартість природного газу приблизно в 20 разів нижча, ніж вугілля Донецького басейну. На електростанціях він удвічі підвищує коефіцієнт корисної дії. Перевага газу українських родовищ – практично повна відсутність різноманітних з'єднань сірки, що дозволяє застосовувати його в різних системах та апаратах з мідними і латунними деталями [2, с. 45–49].

У Харкові також налічується кілька підприємств, які займаються розвідкою газоконденсатних родовищ і проектуванням газоконденсатного обладнання.

Однак існує ряд проблем, що перешкоджає розвитку газової промисловості як і у Харківській області, так і в країні в цілому. Серед них виділяються проблеми імпорту російського газу і повну залежність від нього, цінову політику з боку Російської Федерації, а також внутрішню цінову політику України, енергоефективність російського газу. Велику роль у цій проблемі відіграє також нестабільна політична обстановка і постійно зростаючий державний борг. За останні кілька років уряд України через газову кризу ледь не довів Україну до дефолту, тому що на сьогодні зовнішній борг України і НАК "Нафтогаз" України становить близько 2,5 – 3 млрд доларів США, що останнім часом сильно підірвало економіку країни. Загострення відносин показало, що через нестабільну політичну ситуацію розраховувати на російський газ складно, отже, необхідно видобувати власний газ. Усі ці проблеми потребують негайного вирішення як на державному, так і на регіональному рівнях [3, с. 61–64].

Ці реформи будуть можливі за рахунок прийняття таких рішень:
розвиток відносно молодих галузей промисловості України, таких, як газова промисловість;
державний контроль галузі;
залучення інвесторів та інвестицій;
державна допомога у вигляді субсидій, дотацій та ін.;
виробництво малотоннажної і безвідходної продукції;
видобуток імпортозамінюючого газу та такого, який можна було б експортувати;
вирішення "російського" питання.

Отже, можна сказати, що дані реформи (на прикладі Харківської області) можливо буде провести, якщо в країні буде хоча б відносна політична та економічна стабільність, тому що розвиток галузей передбачає в окремих регіонах, так само як і по всій країні в цілому, наявність стабільної економічної ситуації у державі, а також в окремих адміністративних одиницях (регіонах). У свою чергу, досягнення економічного благополуччя буде можливим за наявності стабільної влади [4].

Наук. керієн. Петряєв О. О.

Література: 1. Регіональна економіка : навч. посібн. / А. М. Золотарьов, Н. К. Гіковата, А. В. Кудлай, О. О. Петряєв, Г. М. Шумська ; [за заг. ред. проф. А. М. Золотарьова. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 368 с. 2. Лур'є А. І. Природний газ України. Історія та сучасність: науково-популярний нарис / А. І. Лур'є, І. М. Фик. – Харків, 1999. – 100 с. 3. Росія – Україна: газова математика // Економіка та ПЕК сьогодні. – 2009. – № 11. 4. <http://www.c-o-k.com.ua>.

Слепов О. В.

УДК 332.142

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Досліджено механізм формування стратегії інноваційного розвитку регіону. Відокремлено основні проблеми низької активності інноваційного розвитку регіону та запропоновано можливі шляхи їх вирішення.

Анотация. Исследован механизм формирования стратегии инновационного развития региона. Выделены основные проблемы низкой активности инновационного развития региона и предложены возможные пути их решения.

Annotation. The mechanism of formation of the strategy of innovative development of the region is investigated. The basic problem of low activity of the innovative development of the region and possible solutions are suggested.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, стратегія інноваційного розвитку, регіональна інноваційна система.

Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективу на світовому ринку. У свою чергу, інноваційна діяльність є складним процесом трансформації новоотриманих ідей та знань в об'єкт економічних відносин.

© Слепов О. В., 2010

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що подолання наслідків глибокої кризи і вихід на траєкторію сталого зростання неможливі без становлення сучасного цивілізованого ринку інновацій.

У літературі наведено достатньо широке коло результатів досліджень інноваційної активності підприємств. Цією проблемою займалися багато вчених, серед них Анчішкін А. І., Барютін Л. С., Гожий А. І., Бляхман Л. С., Кондратьєв Н. Д., Фатхутдінов Р. А. [1], Й. Шумпетер, Г. Менш, Р. Фостер, Б. Санто, М. Портер та ін.

Слід зазначити, що дослідження цих вчених у галузі інноваційної активності підприємств не є завершеними, тому метою статті є формування стратегії інноваційного розвитку регіонів та визначення ролі держави в розвитку науково-технічного та інноваційного потенціалів регіону.

Регіональна інноваційна стратегія розвитку регіону повинна розглядатися як функціональна цілісність, що є наслідком структурно-функціонального поділу праці, безпосереднім проявом спеціалізації господарської діяльності. Найважливішими показниками розвитку регіональної інноваційної системи можна вважати комплекс її якісних і кількісних характеристик [2].

Базовими елементами такої системи є інфраструктурні об'єкти різних форм власності: інноваційно-промислові та науково-технологічні центри, науково-технологічні парки із сервісними фірмами (консалтинг, технологічний аудит тощо), бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, венчурні фонди. При цьому найважливіше значення має державна підтримка інноваційної діяльності за допомогою законодавчих, фінансово-економічних, інфраструктурних, освітніх і організаційних механізмів.

У практичній діяльності вітчизняних підприємств застосовується лише певна частина переліченого економічного інструментарію. Це зобов'язує органи державного управління будувати інноваційну діяльність регіонів на базі розробки механізму формування комплексної стратегії їх інноваційного розвитку. Основним завданням державного регулювання науково-технічного прогресу України повинне стати створення оптимального економічного механізму, який би об'єднував державні і ринкові важелі впливу на наукові та інноваційні процеси, що протікають у регіонах. Основними чинниками активізації інноваційних процесів у регіоні є рівень науково-технічного потенціалу, наявність інноваційного ринку і ринку інтелектуальної власності; регіональна політика, яка направлена на підтримку інноваційної та інтелектуальної діяльності; співвідношення попиту і пропозиції на інновації, наявність підготовлених і висококваліфікованих фахівців у сфері інтелектуальної власності в галузевих міністерствах та відомствах, а також відновлення роботи патентно-ліцензійних підрозділів.

Досягнення стабільного функціонування економіки країни в довгостроковій перспективі вимагає створення структури господарства, заснованої на поновлюваних ресурсах і наукомістких технологіях. Першочерговою висувається проблема формування у період активної експлуатації природних ресурсів регіональної інноваційної системи, що володіє розвинутою інфраструктурою та ефективними механізмами державного регулювання і підтримки.

Таким чином, стратегія інноваційного розвитку регіону повинна базуватися на реалізації таких пріоритетних напрямів:

- 1) стимулювання існуючих регіональних компаній до створення та використання нововведень за допомогою інтеграційної підтримки наукових, інноваційних і освітніх організацій;
- 2) забезпечення функціонування механізму впливу на розвиток регіональної інноваційної діяльності;
- 3) залучення, переважно у високотехнологічну сферу, іноземних інвестицій за рахунок створення на території сприятливого інвестиційного клімату; формування інфраструктури для підтримки нововведень, без якої неможливий успіх реалізації інноваційної стратегії регіону;
- 4) створення організаційної моделі управління регіональною інноваційною діяльністю;
- 5) розробка методики оцінки економічної ефективності капітальних вкладень у регіональні інноваційні проекти;
- 6) виявлення та використання інвестиційних джерел розвитку регіональної інноваційної діяльності.

У результаті дослідження можна зробити висновок про те, що в регіоні, що приймає інноваційний шлях розвитку, повинна бути вироблена концепція, яка включає науковий аналіз соціально-економічної ситуації, генеральну мету – стійкий розвиток території на основі використання поновлюваного науково-технічного та кадрового потенціалів.

Інноваційна стратегія повинна спрямовуватися на створення підприємницького середовища із значною частиною інновацій у технологіях, управлінні тощо, підвищення конкурентоспроможності великих фірм, підтримку малого та середнього інноваційного бізнесу, підвищення рівня життя населення за рахунок збільшення загального об'єму дохідної та видаткової частин бюджету, створення нових робочих місць, поліпшення середовища перебування та рівня сервісного обслуговування.

Наук. керівн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Фатхутдінов Р. А. Инновационный менеджмент : учебник / Р. А. Фатхутдінов. – 2-е изд. – М. : ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 2000. – 624 с. 2. Буденко П. Т. Інноваційний потенціал промислових підприємств / П. Т. Буденко // Економіка розвитку. – Харків : ХНЕУ, 2005. – № 2. – С. 24–32. 3. Ніколаєнко С. Національна інноваційна система – дорога в майбутнє / С. Ніколаєнко // Інтелектуальна власність. – 2005. – № 12. – С. 91–97.

ВНЕДРЕНИЕ НЕТРАДИЦИОННЫХ ВИДОВ ЭНЕРГИИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ХАРЬКОВСКОГО РЕГИОНА

Аннотация. Рассмотрены теоретические и практические аспекты внедрения нетрадиционных видов энергии в деятельность предприятий аграрного сектора экономики Харьковского региона.

Анотація. Розглянуто теоретичні і практичні аспекти впровадження нетрадиційних видів енергії у діяльність підприємств аграрного сектору економіки Харківського регіону.

Annotation. The theoretical and practical aspects of introduction of untraditional types of energy in activity of enterprises of agrarian sector of economy of the Kharkiv region are considered.

Ключевые слова: нетрадиционные виды источников энергии, агропромышленный комплекс, биогазовая установка.

Глобальные экологические, ресурсно-сырьевые и демографические проблемы обуславливают постоянный поиск новых моделей взаимодействия общества, экономики и природы. В настоящее время в качестве такой модели выступает концепция устойчивого развития, которая заключается в обеспечении воспроизводства возобновляемых ресурсов, замедлении темпов эксплуатации исчерпаемых ресурсов, минимизации и утилизации отходов. Поскольку увеличение доли нетрадиционной энергетики в энергобалансе позволяет снизить излишнюю централизованность энергосистемы и зависимость от исчерпаемых углеродных энергоносителей, способствует привлечению в отрасли инвестиций, повышению занятости страны, то особую актуальность приобретают именно нетрадиционные источники энергии в народном хозяйстве Украины.

Целью научного исследования является обоснование необходимости внедрения нетрадиционных видов энергии в деятельность отечественных предприятий Украины, в частности аграрного сектора экономики.

Как известно, нетрадиционные виды источников энергии являются источниками энергии, которые практически не оказывают отрицательного воздействия на окружающую среду [1]. Такими источниками являются ветер, солнце, биомасса и т. д. Их использование (например, солнечных батарей) целесообразно для устранения пиков нагрузки на турбогенератор электростанции. При этом увеличивается производство энергии электростанцией на величину большую, чем энергия устраненного пика.

Агропромышленный комплекс является одним из важнейших комплексов страны, от развития и функционирования которого зависит не только состояние экономики и уровень продовольственной безопасности страны, но и уровень жизни населения. Поэтому повышение эффективности деятельности сельскохозяйственных предприятий является особо важным аспектом в решении общеэкономических вопросов [2].

Для внедрения нетрадиционных видов источников энергии в деятельность предприятий аграрного сектора необходимо решение следующих задач:

во-первых, оценить положение топливно-энергетического комплекса Харьковской области, состояние и перспективы добычи энергоресурсов, структуру энергопроизводящих мощностей, взаимосвязь энергетической безопасности и экономического развития региона;

во-вторых, выявить причины, которыми обусловлена необходимость реформирования энергетического комплекса (экономические, экологические и социальные аспекты);

в-третьих, рассмотреть потенциал местных нетрадиционных видов источников энергии, степень и перспективы их освоения, учитывая обеспеченность региона различными видами топлива;

в-четвертых, выявить направления, по которым развитие и государственная поддержка нетрадиционной энергетики может быть экономически оправданной;

в-пятых, выявить барьеры увеличения доли нетрадиционной энергетики в энергобалансе региона и на основе всего перечисленного дать соответствующие рекомендации.

Основными источниками получения нетрадиционной энергии для сельскохозяйственных предприятий являются: биогазовые установки (на основе органических отходов растений и животных), солнечные коллекторы, карусельные ветродвигатели, волновая энергия ("кивающая утка") и т. д.

Рассмотрим внедрение нетрадиционных видов источников энергии, в частности биогазовой установки, в деятельность конкретного сельскохозяйственного предприятия Харьковской области – Частно-арендного сельскохозяйственного предприятия "Мажарка" (далее – ЧАСП "Мажарка").

В ходе анализа было выявлено, что наиболее эффективным видом выработки электроэнергии для ЧАСП "Мажарка" является биогазовая установка. Биогазовые установки на органических отходах растений и животных являются самыми простыми и получили широкое распространение во всем мире. Оборудование является модульным, и если предприятие планирует увеличение поголовья в будущем, то можно наращивать и мощность установки.

Целесообразность внедрения биогазовой установки в деятельность ЧАСП "Мажарка" связано с тем, что она позволит достичь не только экономического эффекта (получение значительной экономии капитальных затрат вследствие получения более дешевой электроэнергии, тепла, а также биоудобрений), но и экологического эффекта (уменьшение неприятных запахов, загрязнения почвы, негативного воздействия на окружающую среду в целом). Кроме того, ее внедрение позволит поддерживать естественный кругооборот питательных веществ в природе и внесет особый вклад в улучшение экологической ситуации Харьковской области и страны в целом [3].

Таким образом, рассмотрено внедрение биогазовой установки в деятельность сельскохозяйственного предприятия Харьковского региона ЧАСП "Мажарка". Это позволит не только получать значительную экономию капитальных затрат вследствие выработки более дешевой электроэнергии, тепла, а также биоудобрений для выращивания своих зерновых культур, но и достичь экологического эффекта (уменьшение загрязнения почвы, поддержание естественного кругооборота питательных веществ в природе и т. д.).

Научн. рук. Шумская А. Н.

Литература: 1. Ревенко А. Нетрадиционные источники энергии – аспект использования [Электронный ресурс] / А. Ревенко, Е. Филь, М. Чашко. – Режим доступа : [http : //masters.donntu.edu.ua- /2006/eltf/revenko/library/index6.htm](http://masters.donntu.edu.ua/2006/eltf/revenko/library/index6.htm). 2. Регіональна економіка : навч. посібн. / А. М. Золотарьов, Н. К. Гіковата, А. В. Кудлай та ін. ; за заг. ред. д.е.н., проф. А. М. Золотарьова. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 368 с. 3. Практичне використання біогазових установок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zorgbiogas.ru/biblioteka/biogas_book.

УДК [005.51:005.21](477).54

Охмуш Г. Г.

ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Анотація. Розкрито теоретичні аспекти використання стратегічного планування у діяльності підприємств Харківського регіону.

Аннотация. Раскрыто теоретические аспекты использования стратегического планирования в деятельности предприятий Харьковского региона.

Annotation. The theoretical aspects of use of strategic planning in activity of the enterprises of the Kharkov region are demonstrates.

Ключові слова: стратегічне планування, правила використання стратегічних планів, етапи стратегічного планування.

Сьогодні в Україні на більшості промислових підприємств питанням планування приділяється недостатньо уваги. Як правило, основна увага фінансових керівників підприємств спрямована на розробку тактичних та оперативних планів, які мають короткостроковий характер. Це обґрунтовує актуальність використання стратегічного планування на підприємствах Харківського регіону, яке повинно орієнтуватися на зовнішнє середовище, а також забезпечувати ефективне управління.

© Охмуш Г. Г., 2010

Теоретичним основам стратегічного планування приділяється увага як зарубіжних (І. Ансофф, М. Портер та ін.), так і вітчизняних авторів (О. Віханський, Т. Циба, Е. Гончаренко та ін.) [1 – 3].

Мета дослідження полягає у виділенні та аналізі особливостей стратегічного планування на підприємствах Харківського регіону.

Стратегічне планування – це особливий вид практичної діяльності, який полягає у розробці стратегічних рішень, передбачає постановку таких цілей та стратегій поведінки відповідних об'єктів управління, реалізація яких забезпечує їх ефективне функціонування у довгостроковій перспективі [3, с. 73].

Основу стратегічних планів складає глибокий аналіз існуючих тенденцій, загроз і можливостей у зовнішньому оточенні підприємства, всебічний прогноз його майбутнього стану, передусім науково-технічного прогресу. Він повинен дозволити сформулювати сукупність перспективних цілей та стратегій у різних сферах діяльності, таких, як: інновації, розробка нових продуктів, розвиток виробничого і кадрового потенціалів, захват ринків тощо [4, с. 109–110].

Виділяють такі характерні особливості стратегічного планування: спрямованість на середньострокову і довгострокову перспективи; орієнтація на вирішення ключових цілей, від досягнення яких залежить виживання організації; органічне пов'язання намічених цілей з обсягом і структурою ресурсів; адаптивний характер [3, с. 74].

У практичній діяльності підприємств Харківського регіону при розробці стратегічного плану доцільно користуватися такими правилами:

1) правила цілей і завдань (основна роль стратегічного плану полягає в обґрунтуванні цілей і завдань, що встановлюють найбільш значущі тенденції роботи підприємства);

2) правила стратегії бізнесу (закріплюють стосунки підприємства із зовнішнім середовищем і визначають, які види продукції воно повинно розробляти, яку технологію використовувати, куди і кому збувати продукцію, яким чином добиватися переваги над конкурентами);

3) правила організаційної концепції (встановлюють стосунки і процедури всередині фірми);

4) правила основних оперативних прийомів (використовують для здійснення поточної діяльності підприємства).

Процесом стратегічного планування є замкнутий цикл із прямим (від розробки стратегії до визначення оперативних цілей до реалізації і контролю) і зворотним (від обліку результатів виконання до переформулювання планів) зв'язками.

Розробку стратегічного плану на харківських підприємствах доцільно проводити за такими етапами:

1) аналіз середовища господарювання;

2) формулювання цілей бізнесу;

3) стратегічний аналіз;

4) процес економічних розрахунків;

5) розробка програми дій і складання графіка робіт;

6) формування бюджету;

7) моніторинг і коректування плану.

Результати стратегічного планування на підприємствах повинні бути задокументовані. Стратегічне планування повинно бути спрямоване, по-перше, на забезпечення розуміння та схвалення цілей проекту і засобів їх досягнення, а по-друге, на забезпечення наявності формального опису необхідних ресурсів (часу, грошей, складу співробітників) і завдань, які повинні бути досягнуті [2, с. 171].

Отже, стратегічне планування на підприємствах Харківського регіону є одним з інструментів, здатних подолати зовнішню невизначеність у ринкових умовах. Сама наявність системи стратегічного планування як однієї з управлінських процедур на підприємстві підвищує його цінність. Тому стратегічне планування може бути ефективним управлінським процесом підвищення ефективності діяльності підприємств. Запропоновані в науковому дослідженні правила перевірки ефективності стратегічних планів у практичній діяльності підприємств Харківського регіону дозволять підприємствам більш гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Ансофф И. Стратегическое планирование / И. Ансофф ; [сокр. пер. с англ. ; научн. ред. и авт. предисл. Л. И. Евенко. – М. : Экономика, 1989. – 519 с. 2. Циба Т. Є. Особливості і механізм стратегічного планування / Т. Є. Циба // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 2. – С. 159–172. 3. Гончаренко Е. С. Стратегическое планирование как основа управления предприятием в рыночных условиях / Е. С. Гончаренко, С. К. Харичков // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 3. – С. 73–76. 4. Євтухова С. М. Стратегічний план як перспективний напрям розвитку українського підприємства / С. М. Євтухова // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 3. – С. 108–113.

НЕРЕНТАБЕЛЬНОСТЬ СОВРЕМЕННОЙ УГОЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

Аннотация. Рассмотрены проблемы, существующие в угольной промышленности Украины. Подняты вопросы об экономической рентабельности отрасли и предложены альтернативные варианты решения проблем.

Анотація. Розглянуто проблеми, що існують у вугільній промисловості України. Піднято питання про економічну рентабельність галузі й запропоновано альтернативні варіанти вирішення проблем.

Annotation. The problems existing in coal industry of Ukraine are considered. Questions on economic profitability of branch are brought up and alternative variants of the decision of problems are offered.

Ключевые слова: экономическая нерентабельность отрасли, угольная промышленность Украины, шахтный фонд, реконструкция шахт.

Вопрос о нерентабельности угольной промышленности Украины давно назрел, но не было экономических обоснований для обсуждения этого вопроса и альтернатив для решения проблемы, что и обуславливает актуальность темы исследования. Горно-геологические условия угольной промышленности Украины – одни из наиболее сложных в мировой угольной промышленности из-за большой глубины разработки (1000 и более метров) и малой угленосности (до 1 метра). Шахтный фонд (совокупность действующих угольных шахт) представляет материальную основу отрасли. Важнейшим показателем его качества является объем годовой добычи, приходящийся на одну шахту. В Украине он менее 600 тыс. т/год. Для сравнения: в Кузнецком и Воркутинском бассейнах России этот показатель составляет около 1 200 тыс. т/год. Реальный срок службы угольной шахты составляет 50 – 80 лет. С увеличением времени функционирования шахты происходит усложнение подземного хозяйства, длина подземных коммуникаций может достигать 100 и более километров [1]. Это приводит к уменьшению объемов добычи угля и ухудшению технико-экономических показателей. Для снижения этих отрицательных воздействий необходима капитальная реконструкция шахты, которая требует значительных средств и времени. Первый комплексный проект реконструкции шахтного фонда Донецкого бассейна был разработан во второй половине 1950 г., а последующие были не осуществлены. Из-за малого финансирования и нерационального использования капиталовложений реконструкция шахт проводилась неудовлетворительно, а новые шахты не строились [2].

По уровню НТП угольная промышленность относится к числу наиболее отсталых. Механизация и автоматизация коснулись главным образом двух основных процессов – выемки угля и подготовительных работ, но остается еще большое количество ручного труда. При всей важности повышения уровня механизации это способно привести лишь к некоторому улучшению работы шахты. Целью НТП должно стать существенное повышение эффективности работы отрасли в целом. И здесь возникают серьезные объективные трудности. Дело в том, что угольная шахта (в отличие от завода или фабрики) не может в результате реконструкции перейти на производство новой, более технологичной или передовой продукции. Внедрение новых технологий дает возможность облегчить процесс добычи угля из природной среды, но для этого приходится осуществлять проходку большого объема горных выработок, которые только обеспечивают доступ к углю, но сами по себе полезной продукции не создают. Лучше проводить выработку современным угольным комбайном, но от этого она не становится более полезной. В угольной промышленности НТП не может кардинально изменить условия производства и труда, а также природные горно-геологические условия, и поэтому дает только ограниченный результат. Радикальным решением проблемы было бы принципиальное изменение способа доступа к углю – его подземная газификация. Однако даже в долгосрочной перспективе внедрения подземной газификации в промышленных масштабах при приемлемых экономических показателях ожидать не приходится.

Угольная промышленность отличается весьма сложными и опасными условиями труда, что подтверждается большим количеством аварий с тяжелыми и трагическими последствиями. Кроме того, добыча угля оказывает отрицательное воздействие на окружающую среду, требует отчужде-

ния все более дорогой пахотной земли, приводит к подработке застроенных территорий и лесных массивов, изменяет направление подземных потоков и, как следствие, ухудшается состояние водоемов, а терриконы отравляют атмосферу.

Современное состояние угольной промышленности Украины может быть охарактеризовано как весьма сложное. Не лучше обстоит дело и с проблемой развития отрасли. Рассмотрев перспективу в 20 – 30 лет видим, что за минувшее столетие в Украине добыто 9,4 млрд тонн угля, то есть более четверти имеющихся запасов (да еще и отрабатывались пласты с наиболее благоприятными условиями). Отработаны запасы антрацитов в Донецкой и в значительной степени в Луганской области; уменьшилась добыча дефицитных коксующихся углей. Поэтому в будущем произойдет изменение качества добываемых углей в худшую сторону. Шахты еще больше постареют, и через 20 – 30 лет превратятся в весьма сложные предприятия, работающие с низкой эффективностью и еще более сложными условиями труда. Донбасс и Львовско-Волынский бассейн в значительной степени утрачивают свои возможности. Для сохранения угольной отрасли необходимы реконструкция шахт, что в денежном расчете будет составлять около 80 млрд грн, в то время как добыча уменьшится в 1,5 – 2 раза [3]. При этом будет фактически заново создана отрасль с низким техническим уровнем даже при механизации отдельных процессов и работ, к тому же высокозатратная. Придется создавать новую сложную инфраструктуру, а пласты угля залегают на большой глубине и имеют низкое качество. Необходимо будет вывести из сельскохозяйственного оборота большие массивы дорогих и в определенном смысле бесценных черноземов. При росте продовольственного дефицита в мире такой шаг навряд ли будет обоснованным, так как на повестке дня уже стоит проблема обеспечения продовольственной безопасности страны. Такое положение заставляет сделать вывод о нецелесообразности развития и сохранения угольной промышленности Украины на отдаленную перспективу. Представляется более рациональным на протяжении ближайших 10 – 20 лет постепенно ликвидировать отрасль. Это требует взвешенного и тщательного подхода и также сопряжено со значительными затратами (ориентировочно 100 – 200 млн грн на одну шахту) на решение сложных социальных и экологических проблем.

Основные усилия следует направить на решение таких проблем:

1. Диверсификация источников импорта энергоресурсов, в первую очередь, на создание необходимой инфраструктуры доставки внутренним потребителям угля морским и железнодорожным транспортом.
2. Стимулирование максимального снижения энергоемкости продукции украинских предприятий, уменьшения потребления энергии в быту.
3. Финансирование научных разработок, опытно-конструкторских работ по созданию и промышленному использованию альтернативных и перспективных источников энергии.
4. Доведение объема производства электроэнергии из альтернативных источников до 10 – 15 % ее общего производства в течение 25 – 30 лет.
5. Строительство атомных электростанций 5 и 6 поколения с доведением объема производимой на них электроэнергии до 55 – 65 % от общего объема ее производства (создать полный цикл производства).
6. Реконструкция действующих и строительство новых тепловые электростанций с более высоким КПД.

Таким образом, угольная промышленность Украины относится к наиболее сложным в мире из-за большой глубины разработки и малой угленосности, является технически отсталой, аварийноопасной, отрицательно воздействующей на экологию, дорогостоящей по реконструкции шахт, экономически нерентабельной. Поэтому нецелесообразно дальнейшее развитие и сохранение отрасли, а рациональная ее ликвидация с параллельным решением задач, таких, как развитие атомной энергетики, альтернативных видов энергии, снижение энергоемкости предприятий).

Научн. рук. Кайнова Т. В.

Литература: 1. Райхель Б. Что делать с угольной промышленностью? / Б. Райхель // День. – 2007. – № 217. – С. 6–12. 2. Полтавец В. Недр обетованные / В. Полтавец // МК в Украине. – 2008. – № 34. – С. 6–7. 3. Тулуб С. Б. Состояние и перспективы угольной промышленности Украины / С. Б. Тулуб // УкрНИИпроект. – К., 2007. – С. 70.

ПУТИ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНЫ

Аннотация. Представлены результаты анализа проблемы нерационального использования природно-ресурсного потенциала Украины, рассмотрены пути ее решения.

Анотація. Подано результати аналізу проблеми нерационального використання природно-ресурсного потенціалу України, розглянуто шляхи її вирішення.

Annotation. The results of Ukrainian misallocation problem analysis are introduced and ways of its determination considers.

Ключевые слова: природно-ресурсный потенциал, добывающая промышленность, источник финансирования, экспорт, региональная экосистема.

В динамических условиях сегодняшней экономики минерально-сырьевая база государства имеет особое значение. Изучение природно-ресурсного потенциала страны и комплексное использование ресурсов является актуальным для любого государства, а ресурсные вопросы – важнейшая составная часть экологической проблемы человечества. Для Украины ее природно-ресурсный потенциал является базисным при решении социально-экономических проблем, а постоянно меняющиеся условия спроса требуют более рационального подхода как к добыче, так и к использованию полезных ископаемых.

Ориентация Украины на внешний рынок характеризуется противоречивостью и непредсказуемостью развития ситуации на рынке, практической невозможностью влиять на происходящие процессы со стороны Украины. Поэтому на первый план выходит развитие внутреннего рынка собственного природно-ресурсного потенциала. Главным преимуществом этого подхода является возможность контроля и регулирования ситуации на внутреннем рынке, что позволит решить, прежде всего, экономические проблемы Украины.

Цель исследования – анализ проблемы нерационального использования природно-ресурсного потенциала (ПРП) Украины на современном этапе ее развития.

К основным проблемам можно отнести, во-первых, экспорт дорогого сырья, а не производство и экспорт более дорогих покупаемых товаров конечного потребления; во-вторых, игнорирование новейших научно-технических разработок как в добывающей, так и в перерабатывающей промышленности. Эти два фактора приводят к нерациональному использованию ПРП государства.

Ярким примером такой неэффективной политики является ЗАО "БЕСКО" (г. Дружковка), которое добывает уникальную по своим характеристикам огнеупорную глину. Это сырье не имеет аналогов не только в Украине, но и в странах Европы, так как выдерживает температуру до 1610 °С, механическую мощность 650 кг/см². Это уникальное сырье экспортируется более чем в 35 стран мира (включая Италию, Испанию, Бразилию и Канаду). Столь длинные линии поставок связаны не только с уникальностью экспортируемой глины, а и с тем, что государственный заказ сырья очень мал. Добываемая глина должна использоваться в фарфорово-фаянсовой, радиокерамической промышленности нашей страны, а изготовленные из собственного сырья товары конечного потребления (керамическая плитка, посуда) – экспортироваться на мировой рынок. Такая политика обеспечит, во-первых, занятость населения в перерабатывающей промышленности государства, во-вторых, даст возможность укрепить свою позицию на рынке товаров.

Экономика Украины характеризуется также спадом и в тех товарных сферах, которые удовлетворяют неотложные потребности в средствах обеспечения жизнеспособности человека (продовольствие, энергетические ресурсы, потребительские товары, услуги). Функционируя в условиях рыночного регулирования, хозяйственные системы, независимо от размеров и форм собственности, должны учитывать новейшие научно-технические разработки, постоянно следить за технологическим и организационным обновлением хозяйства. С одной стороны, эта работа ведет к выпуску более конкурентоспособных товаров, с другой – требует существенных капиталовложений, покрытие которых возможно за счет увеличения экспорта продукции на внешних рынках.

Решением проблемы может стать применение жесткой политики энерго- и ресурсосбережения; постепенный переход от экспорта сырья к производству и экспорту более дорогих товаров конечного потребления; широкое использование (где это возможно) возобновляемых местных энергоисточников (энергии солнца, воды, ветра, термальных вод, малых рек, а также биоэнергетики); поиски и введение в хозяйственный оборот принципиально новых экологически чистых энергоносителей.

Таким образом, можно предложить следующие шаги решения проблемы нерационального использования ПРП Украины:

1. Увеличение государственного контроля над предприятиями добывающей промышленности. Так, в бывшем СССР в экономике страны имели место только государственные предприятия, и контроль ре-

сурсов выполнялся на государственном уровне. В независимой Украине предприятия добывающей промышленности перешли в частные руки, их общее количество на 01.10.2009 г. составило 4 880 шт. [1], что существенно ослабило контроль государства за добычей и использованием ПРП Украины.

2. Привлечение собственных источников финансирования экономики. Главные возможности ПРП заключаются в развитии производительных сил и внутреннего рынка, в собственных источниках финансирования своей экономики. По различным данным для осуществления намеченных преобразований в экономике Украины требуется от десятков до сотен миллиардов долларов, что не может быть покрыто только за счет внешних источников. В данных условиях необходима активизация деятельности региональных хозяйственных комплексов, обеспечивающих развитие ПРП региона при поддержке бюджетно-финансовой подсистемы и подсистемы планирования процессов управления региона.

3. Определение дохода от компонентов региональной экосистемы. Результативный аспект экономической оценки ПРП заключается в определении дохода от всех компонентов региональной экосистемы на основе рыночных цен на продукцию и услуги в регионе.

В основу определения экономической ценности региональной экосистемы следует положить применение экономико-математической модели. Такой подход позволит более обоснованно и оперативно определять стоимость природных ресурсов и обеспечит информацией для совершенствования вопросов организации и пересмотра оценки в соответствии с экономической обстановкой в регионе [2].

4. Экспорт товаров на внешние рынки по мировым ценам. В силу неравномерности своего территориального размещения и исчерпаемости природные ресурсы всегда пользуются спросом на мировом рынке. Исходя из этого, большинство стран давно определилось, какие природные ресурсы можно поставлять на мировой рынок. И Украина, имея мощный ресурсный потенциал, может войти в мировое экономическое пространство, заняв в нем соответствующие ниши. Интеграция Украины в мировое рыночное хозяйство позволит нам "диктовать" свои цены на поставляемые нами ресурсы.

Таким образом, для разрешения проблем, связанных с ПРП Украины, необходимо нарастить производство конкурентоспособной продукции (товаров и услуг) как для внутреннего, так и для внешнего рынков, то есть увеличить экспорт и импорт, обеспечить сбалансированный внешне-торговый оборот и создать условия для внешних и внутренних инвесторов.

Научн. рук. Гиковатая Н. К.

Литература: 1. <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 2. Фалевич В. В. Охорона навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів / В. В. Фалевич, В. І. Купенко // Збірка доповідей Міжнародної наукової конференції аспірантів та студентів. – 2004. – № III. – С. 176–177.

Пясецкая А. И.

УДК [338.439:664](477)

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

Анотация. Рассмотрены теоретические аспекты деятельности пищевой промышленности, проведен анализ современной ситуации, которая сложилась в указанной сфере, предложены основные направления стабильного развития пищевой промышленности Украины.

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти діяльності харчової промисловості, проведено аналіз сучасної ситуації, яка склалася у вказаній сфері, запропоновано основні напрямки сталого розвитку харчової промисловості України.

Annotation. The structure and trends of the development of food industry are examined, the basic directions on its stabilization in Ukraine are proposed.

Ключевые слова: пищевая промышленность, народное хозяйство, сырьевая база, АПК.

В Украине развиты почти все известные в мире отрасли промышленности. Третье место по производству продукции среди отраслей промышленности занимает пищевая промышленность (15,0 %).

На современном этапе развития сложилось трудное экономическое положение для всего народного хозяйства Украины [1, с. 164] и в особенности для пищевой промышленности, так как эта область очень зависит от других областей – машиностроительной, химической, нефтеперерабатывающей, и в особенности платежеспособности населения. В это затруднительное время большинство граждан стран вынуждены экономить каждую копейку собственного заработка, так как наша пищевая промышленность вынуждена конкурировать с соседними странами, где про-

дукты питания более дешевые. Но в своем большинстве, чтобы сэкономить, в Украину поставляются некачественные продукты, или вообще те, в которых вышел срок реализации, нередко товары подделываются, а через несовершенное и неотработанное законодательство очень тяжело отслеживать такие товары, и потому покупатели приобретают эту продукцию, ставя собственную пищевую промышленность в глухой угол.

Также большие проблемы имеет сырьевая база пищевой промышленности [2, с. 411] – сельскохозяйственное производство. У каждого сельхозпроизводителя большая задолженность в госбюджет, из-за чего их счета в банках закрываются, они не имеют возможности расплатиться с поставщиками – запчастей, новой техники, горюче-смазочных материалов – также попадают в зависимость от бизнесменов, и вынуждены отдавать продукцию по минимальной цене, чуть покрывая собственные затраты. И даже цены, по которым закупаются продукты сельхозпроизводства государством, также далеки от мировых.

За последние пять лет значительно изменилась ситуация на рынке продовольствия Украины – резко сократились настоящий спрос и предложение. При этом темпы снижения спроса намного превысили уменьшение предложения. По многим продуктам рынок из дефицитного стал перенасыщенным. В нашей стране исчезли очереди покупателей, но возникли определенные трудности с продажей продуктов. Хотя увеличилась их реализация на городских рынках непосредственно населению в счет оплаты работы путем бартерных соглашений, тем не менее еще значительное количество выращенной сельскохозяйственной продукции не находит сбыта, скормливается скоту или портится. Только в торговых организациях потери, например, овощей, составляют ежегодно 11 – 13 %. В то же время высокими темпами расширяется импорт продуктов. Спад спроса на продукты обусловлен, прежде всего, снижением реальных доходов населения, а также возрастанием размера налогов и других необходимых платежей, ограниченностью экспортных возможностей сельскохозяйственной продукции. Предложение продуктов уменьшилось из-за сокращения их отечественного производства и недостатков в системе маркетинга: маленькая заинтересованность работников в эффективном использовании ресурсов и улучшении состояния реализации продуктов питания, очень низкая материально-техническая база перерабатывающих предприятий и торговых организаций, недостаточно развитая инфраструктура рынка, почти прекратила работу потребительская кооперация.

Для улучшения отрасли пищевой промышленности необходимо создать совершенные системы экологической защиты. Это не только экологическая, но и экономическая необходимость, так как без создания надежных экологических систем защиты производства продуктов пищевой промышленности невозможно выращивание экологически чистого сырья для производства продуктов пищевой промышленности. Мы имеем замкнутый круг, вырваться из которого возможно лишь через создание надежных экологических систем защиты от вредных выбросов в воздух и очистение сточных вод.

Тем не менее, несмотря на сложную финансовую ситуацию, на многих предприятиях ведут реконструкцию и техническое переоснащение производства, внедряют новые виды высококачественной продукции в современной упаковке.

Формирование социально ориентированной экономики требует решение стратегических задач [3, с. 312] — создания в Украине мощной пищевой индустрии для обеспечения нормальной жизнедеятельности населения, восстановления и сохранения ее здоровья, усовершенствования сельскохозяйственного производства, социальной переориентации базовых областей промышленности страны, наполнения финансами государственного бюджета. Исходя из этого, развитие пищевой промышленности может быть приоритетным направлением экономической политики государства. Необходимо сориентировать эту область на получение конечного результата деятельности всего АПК, чтобы обеспечить значительное повышение его эффективности, и сделать его надежным источником пополнения государственного бюджета и значительных валютных поступлений.

Для стабилизации положения в ряде областей пищевой промышленности необходимо: обновить материально-техническую базу, модернизировать производство, увеличить объемы выпуска конкурентоспособной продукции и расширить ее ассортимент, активизировать работу относительно привлечения иностранных инвестиций и кредитов; продолжать протекционистскую политику относительно отечественного товаропроизводителя; создать оптовые рынки продовольственных товаров, расширить сеть фирменной торговли, уменьшить количество посредников при реализации продукции, благодаря чему будут снижены цены и увеличены объемы ее продажи; ввести регулирования рынков зерна, сахара, масла, алкогольных напитков [4].

Стратегия формирования рынка продовольствия должна основываться на учете покупательной способности населения, на возможностях укрепления отечественного сельскохозяйственного производства, развития системы маркетинга, всестороннего стимулирования экспорта и ограничение импорта продуктов, расширение государственного регулирования рыночных отношений.

Научн. рук. Петряев А. А.

Литература: 1. Благуи І. С. Проблеми питання розробки моделі сталого розвитку регіону / І. С. Благуи // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – 440 с. 2. Клиновидний Д. В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України : навч. посібн. / Д. В. Клиновий, Т. В. Пепе ; [за наук. ред. Л. Г. Чернюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 730 с. 3. Гневко В. А. Региональные проблемы инновационного развития экономики / В. А. Гневко. – СПб. : ИУЭ, 2004. – 480 с. 4. Державна програма розвитку промисловості на 2003 – 2011 роки. Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 28 липня 2003 р. № 1174 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua. 5. www.menr.gov.ua.

ОЦІНКА ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ РЕГІОНІВ

Анотація. Розглядається поняття економічної безпеки регіону, регіональні інтереси та стимулювання розвитку регіонів.

Анотация. Рассматривается понятие экономической безопасности региона, региональные интересы и стимулирование развития регионов.

Annotation. The notion of economic security in the region, regional interests and promote regional development are considered.

Ключові слова: регіон, економічна безпека регіону.

Узагалі для розв'язання завдань прогнозування економічної безпеки України важливу роль відіграє проведення детального та всебічного аналізу тенденцій розвитку української економіки, що мають вплив на стан економічної безпеки держави. В умовах світової кризи і, як наслідок, нестабільності національної економіки, оцінювати стан економічної безпеки країни дуже складно. Але лише зниження у січні-лютому 2009 р. ВВП країни більше ніж на 20 % свідчить, що економіка країни знаходиться у край небезпечному становищі. Підтвердженням цього є те, що в умовах глобалізації існує тісна взаємозалежність елементів безпеки макrorівня, а саме між економічною безпекою України та світовою економічною безпекою.

Ефективна економічна система неможлива без ефективного управління. І першою передумовою такого управління є збалансований розподіл влади між центром і регіонами, між центральними та місцевими органами, що є завданням другого етапу конституційної реформи, яка провадиться в Україні. Тому на сучасному етапі розвитку господарського комплексу в Україні особлива увага приділяється проблемі управління економічною безпекою регіонів. Це пов'язано, перш за все, з тим, що дія ряду дестабілізаційних факторів, які негативно впливають на економіку регіону, може поширюватися на економіку прилеглих регіонів й економіку держави в цілому. Тому поняття економічної безпеки регіону слід розглядати у двох аспектах: 1) як безпеку частини національної економіки; 2) як самостійну систему економічної безпеки певної території.

Економічна безпека регіону, як підсистема національної економіки, є сукупністю його можливостей, що повинні забезпечувати максимальний внесок регіону в гармонійний розвиток національної економіки та у забезпечення економічної безпеки країни в цілому.

Як самостійна система економічної безпеки регіону є сукупністю його властивостей, які забезпечують ефективний розвиток цього регіону в умовах дестабілізаційного впливу різного виду загроз.

На перший погляд може здаватися, що регіональні проблеми економічного розвитку унітарної України не мають тієї гостроти, як в інших, наприклад, федеративних країнах. Однак для окремих регіонів України характерна значна різниця у рівні розвитку та концентрації підприємств різних галузей. Все це накладає відбиток на характер економічної небезпеки як у регіональному, так і в галузевому аспектах [1].

Якщо забезпечення державної економічної безпеки пов'язано із захистом національних інтересів, то при розгляді регіональної економічної безпеки необхідно усвідомлювати, перш за все, регіональні (територіальні) інтереси. До таких інтересів фахівці відносять: наявність регіональних бюджетно-фінансових та інших засобів регулювання економіки; існування можливостей для використання наявних місцевих ресурсів; функціонування інфраструктури для забезпечення внутрішньорегіональних і міжрегіональних зв'язків; відповідність рівня та способу життя населення регіону, його окремих груп державним і світовим стандартам; стабільність суспільно-політичної, національно-етнічної та міжконфесійної ситуації тощо.

Але забезпечення економічної безпеки регіону неможливе без державної підтримки та стимулювання його розвитку. Стимулювання розвитку регіонів здійснюється з метою: забезпечення їх сталого розвитку в інтересах всієї України, підвищення рівня життя населення, подолання бідності та безробіття, формування середнього класу; ефективного використання економічного, наукового, трудового потенціалу, природних та інших ресурсів, а також особливостей регіонів для досягнення на цій основі підвищення рівня життя людей, оптимальної спеціалізації регіонів у виробництві товарів і послуг; створення рівних умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України; забезпечення додержання визначених державою соціальних гарантій для кожного громадянина незалежно від місця його проживання; подолання депресивного стану окремих територій, своєчасного і комплексного розв'язання екологічних проблем.

Як відомо, економічні можливості регіонів досить диференційовані відповідно до різних географічних, історичних, демографічних факторів. Тому часто забезпечення економічної безпеки

регіону пов'язане з реалізацією регіоном його абсолютних і відносних переваг у володінні різними видами ресурсів (трудових, фінансових, природних та ін.).

Тому тільки чітке врахування територіальних інтересів та повне використання наявних ресурсів може гарантувати високий рівень економічної безпеки регіону. Так, регіон має прийнятий рівень економічної безпеки, якщо: територіальні управлінські структури спроможні проводити власну економічну політику в рамках загальнодержавної політики; регіональна соціально-економічна система характеризується високим ступенем диверсифікованості і здатна гнучко реагувати на різні геополітичні зміни в рамках держави; запас наявних ресурсів дозволяє регіону самостійно здійснювати великі економічні проекти щодо невідкладних соціально небезпечних ситуацій у регіоні, пов'язаних з локальними економічними негараздами без очікування допомоги з боку держави; ресурсна база дозволяє регіону надавати допомогу суміжним територіям, де складається небезпечна економічна ситуація; рівень життя населення регіону не нижче середнього по країні [2].

У цілому контроль національної економічної безпеки та окремих її індикаторів повинен ґрунтуватися на моніторингу показників економічної безпеки регіонів, галузей, окремих підприємств й індивідуумів. Таким чином, найактуальнішою є проблема встановлення оптимального (для конкретних умов) співвідношення економічної безпеки людини, підприємства, регіону та держави. Потрібно також з'ясувати, які взаємні кроки слід зробити назустріч державному апарату та суб'єктам господарської діяльності, щоб забезпечити односпрямованість їх дій зі зміцнення економічної безпеки всіх рівнів.

Література: 1. Куркін М. В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємств : навч. посібн. / М. В. Куркін, В. Д. Понікаров, Д. В. Назаренко. – Харків : ФОП Павленко О. Г. ; ВД "ІНЖЕК", 2010. – 300 с.
2. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія / В. М. Гець, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін.; за ред. В. М. Гейця. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 240 с.

УДК [005.343:338.43(477)]:339.5

Мурга О. О.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ

Анотація. Проведено аналіз зовнішнього ринку аграрної продукції, подано пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на зовнішньому ринку.

Аннотация. Проведен анализ внешнегo рынка аграрной продукции, поданы предложения по повышению конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции на внешнем рынке.

Annotation. An oversea market of agrarian products analysis is conducted, suggestions in relation to the increase of competitiveness of agricultural produce of industry are given.

Ключові слова: конкурентні переваги, напрями підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції.

Аграрний сектор посідає важливе місце в економіці України: тут виробляється 18 % валового внутрішнього продукту, створюється 16 % валової доданої вартості, зайнято близько 25 % загальної чисельності працюючих у державі. Найбільшу питому вагу вітчизняної аграрної продукції виробляють дрібні селянські домогосподарства. Проте цілеспрямована робота щодо впровадження науково обґрунтованих технологій не ведеться, що призводить до того, що їх продукція не відповідає вимогам якості і безпеки у рамках угод Світової організації торгівлі (СОТ), вимог Європейського Союзу (ЄС) і є неконкурентоспроможною. Це зумовлює актуальність проведення аналізу аграрної продукції України на зовнішньому ринку.

© Мурга О. О., 2010

Метою статті є аналіз конкурентоспроможності продукції агропромислового комплексу (АПК) України на зовнішньому ринку та розроблення напрямів її підвищення.

Проблема конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції актуалізується з огляду на приєднання України до зони вільної торгівлі з ЄС. Це призведе, по-перше, до перетворення вітчизняного ринку на ринок збуту європейського продовольства і продукції сільського господарства, по-друге, зумовить поглиблення кризи в АПК і розвитку сільських територій, і, по-третє, створить загрозу продовольчій безпеці держави. Важливість посилення конкурентоспроможності продукції АПК України на європейському ринку пояснюється, серед інших, такими факторами, як: 1) підвищення цін на сільськогосподарську продукцію внаслідок загострення світової продовольчої кризи та збільшення виробництва; 2) зростання попиту у європейських країнах на органічну продукцію (виращену без використання генетично модифікованих організмів); 3) 80 % виробленої в Україні аграрної продукції можна експортувати (експорт сільськогосподарської продукції становить 21 % усього експорту України до країн ЄС).

Вступ України до СОТ і приєднання до зони вільної торгівлі з ЄС призведе до втрати вагомого джерела сукупного доходу сільських родин (за підрахунками експертів, це близько 3 млн осіб). Виявлено, що зовнішньоторговельний обіг сільськогосподарської продукції за 2009 р. склав 18 044,9 млн дол. США (12,1 % усього зовнішньоекономічного обігу України). Зовнішньоторговельне сальдо було позитивним і становило майже 4 526 млн дол. США. Експорт сільськогосподарської продукції в 2009 р. склав 11 285,4 млн дол. США, що на 66 % більше, ніж у 2008 р. Імпортовано аграрної продукції на 6 759,4 млн дол. США, що на 55 % більше, ніж у 2008 р. У структурі експорту продукція рослинництва займала 89,7 %, а продукція тваринництва – 10,3 %. Найбільша частка у структурі експорту припадала на зернові злаки (32,8 %), олію (16,8 %) [1].

Незважаючи на вищевказані показники, спостерігається низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на європейському продовольчому ринку. Про це свідчать [2]: 1) низька ефективність цієї галузі порівняно з іншими країнами (загрозливим є істотне зниження рентабельності основних видів продукції сільського господарства, зокрема, рівень рентабельності зерна, м'яса великої рогатої худоби); 2) невідповідність структури українського експорту попиту країн ЄС на сільськогосподарську продукцію (значні порівняльні переваги на ринках країн ЄС Україна має лише у торгівлі жирами, маслами тваринного і рослинного походження, зерновими культурами); 3) незначна частка підприємств, сертифікованих згідно з міжнародними стандартами (наприклад, лише 3 % м'ясопереробних комбінатів, 34,6 % молокопереробних підприємств володіють міжнародними сертифікатами), що зумовлено високою ціною і складністю процесу одержання сертифікатів, відсутністю процедури здобуття єврономера в Україні; 4) низька якість продукції через те, що 60 % сільськогосподарської продукції виготовляється дрібними приватними господарствами населення, які обмежені фінансовими, матеріальними та іншими ресурсами.

За умови збереження існуючого низького рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на європейському ринку зростає небезпека посилення таких негативних тенденцій: у виробників аграрної продукції знизяться доходи, що призведе до погіршення соціально-економічних умов у сільських місцевостях; зростатиме негативне сальдо зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС; збільшиться частка імпортової продукції у сукупному споживанні продуктів харчування в Україні. З урахуванням вищезазначеного є доцільним реалізація заходів щодо підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на зовнішньому ринку за такими напрямками: гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську продукцію згідно зі стандартами ЄС; збільшення експортного потенціалу вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції через сприяння розробці і впровадженню систем управління якістю на основі принципів ISO 9000 та системи управління безпекою харчових продуктів (HASSP), а також системи охорони довкілля на основі принципів ISO 14000; посилення кооперації господарств населення виробників сільськогосподарської продукції [2; 3].

Отже, здійснено аналіз конкурентоспроможності аграрної продукції України, розкрито фактори, що свідчать про низький рівень конкурентоспроможності цієї продукції на європейському ринку, а також запропоновані заходи підвищення рівня конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції на міжнародному ринку.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. www.ukrstat.gov.ua. 2. Антонюк Г. Напрями посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському продовольчому ринку в умовах розширення зони вільної торгівлі [Електронний ресурс] / Г. Антонюк. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals>. 3. Лобунець В. Аналіз конкурентоспроможності аграрної продукції в умовах членства України в СОТ [Електронний ресурс] / В. Лобунець. – Режим доступу : <http://www.btsau.kiev.ua/files/list/edition>.

ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Анотація. Висвітлено можливі перспективи соціально-економічного оздоровлення України та її регіонів в умовах кризи. Визначено необхідність міжрегіональної співпраці та методи реалізації регіональної політики.

Аннотация. Осветлены возможные перспективы социально-экономического оздоровления Украины и ее регионов в условиях кризиса. Определена необходимость межрегионального сотрудничества и методы реализации региональной политики.

Annotation. Possible prospects of social and economic improvement of Ukraine and its regions in the conditions of crisis care worked out. It's certain necessity of inter-regional cooperation and methods of realisation of a regional policy.

Ключові слова: криза, регіональна політика, міжрегіональна співпраця, соціально-економічний розвиток, ринкова модель, трансграничні регіони.

За умов світової фінансової кризи та одночасних тенденцій до глобалізації економіки актуальною постає проблема забезпечення економічної стабільності держави та її регіонів. Цій проблемі приділено увагу значної кількості науковців, зокрема О. Барановського, І. Бінька, В. Гейця, В. Мунтіяна, Г. Пастернака-Таранушенка, А. Сухорукова та інших вчених-економістів.

Метою даної статті є розгляд можливих перспектив соціально-економічного розвитку України та її регіонів в умовах кризи та подолання негативних наслідків з точки зору факторів впливу економіки, тобто переважно державного і регіонального регулювання.

Світова економічна криза торкнулась усіх сфер життя сучасного суспільства і тільки ефективне управління у сфері державної і регіональної політики може залагодити її наслідки для населення.

Криза – це різке порушення існуючої рівноваги внаслідок диспропорцій, що зростають. У той самий час криза – це період раціоналізації, час переходу від екстенсивних процесів розвитку до оптимізації структури і раціоналізації процесів [1].

Перспективи оновлення соціально-економічного розвитку України визначаються реаліями сьогодення: економічною політикою держави, її нормативно-правовим забезпеченням, стабільністю політичної ситуації, рівнем життя населення тощо.

За існуючих соціально-економічних умов одним із позитивно діючих стратегічних напрямків оздоровлення економіки країни, як визнається в наукових розробках Київської, Львівської, Донецької, Харківської та інших наукових шкіл регіоналістики, є формування потужного економічного каркасу території України через реалізацію в державі ринкової моделі регіональної політики.

В основі цієї моделі, яка виступає як самостійна політично-економічна категорія і водночас є складовою національної стратегії соціально-економічного розвитку України, повинні бути закладені суспільні теорії регіонального зростання [2].

Необхідно підкреслити актуальність перегляду відносин у міжрегіональній політиці, особливо в трансграничних регіонах. Основна мета цього процесу полягає в забезпеченні умов для організації міжрегіональної соціально-економічної співпраці, використанні переваг регіональної кооперації, а також прийнятті спільного плану для антикризових заходів.

Міжрегіональна співпраця повинна знизити збиткову конкуренцію, сприяти більш продуктивним витратам ресурсів, а також дозволити регіонам, які спільно працюють, колективно досягти таких результатів, які не можуть бути досягнуті індивідуально [3].

Прикордонна і трансгранична співпраця могла б значною мірою сприяти владам регіонів у вирішенні проблем, які пов'язані з кризовими явищами, тому що веде до пом'якшення регіональної нерівності і згладжування багатьох соціально-економічних диспропорцій між регіонами [3].

Для подолання деструктивних явищ у розвитку регіонів необхідно залучати такі методи реалізації регіональної політики:

застосування режимів пільгового оподаткування та кредитування кризових територій; надання пріоритетного значення мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів регіону через розвиток іпотечних відносин, концентрацію доходів від приватизації тощо;

надання додаткових пільг закордонним інвесторам, які сприятимуть виробництву конкурентоспроможної продукції;

стимулювання розвитку дрібного підприємництва через заохочення приватного бізнесу;

надання державної підтримки через реалізацію довгострокових державних регіональних соціально-економічних програм;

вдосконалення існуючої регіональної статистики з метою підвищення рівня інформаційно-статистичного обґрунтування цілей і важелів регіональної політики [2].

Таким чином, у результаті дослідження було розглянуто можливі перспективи соціально-економічного розвитку України та її регіонів й узагальнено методи реалізації регіональної політики, що сприяють подоланню деструктивних явищ у розвитку регіонів у сучасних умовах боротьби з наслідками економічної кризи.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Батіщев Р. А. Можливості кризи як двигуна економічного прогресу / Р. А. Батіщев // Управління розвитком. – 2009. – № 15. – С. 8. 2. Долішній М. І. Регіональні проблеми соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс] / М. І. Долішній. – Режим доступу : http://www.niurt.gov.ua/ukr/econom/krugly_stil'99/dolishny.htm. 3. Саприка В. А. Сучасна прикордонна міжрегіональна співпраця в умовах світової кризи / В. А. Саприка, Н. В. Шевченко // Управління розвитком. – 2009. – № 15. – С. 63.

Мілько О. О.

УДК 338.486

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Анотація. Наводиться аналіз існуючого стану галузі туризму, розкриваються основні проблеми та причини їх виникнення, а також пропонуються напрямки вирішення цих проблем.

Анотация. Анализируется состояние отрасли туризма, раскрываются основные проблемы и причины их возникновения, а также предлагаются способы их решения.

Annotation. The state of the branch of tourism is analyzed, main problems and the causes of their emerging are revealed, the ways of solving these problems are suggested.

Ключові слова: інформаційні технології, стабілізація місцевих ринків, ліцензування туристичної діяльності, оподаткування рекреаційно-туристичної діяльності, інноваційно-інвестиційна політика.

Останніми роками в Україні спостерігається підвищений інтерес вчених та спеціалістів до проблем розвитку організованого туризму як високорентабельної галузі економіки та важливого засобу культурного розвитку громадян. До цієї проблеми неодноразово звертались такі вчені, як Карлова Г. А., Казанкіна Т. В., Потьомкін В. К., Яковлева О. О.

Туризм є однією з найприбутковіших галузей світової економіки і по своїй економічній віддачі вийшов на її провідні позиції: на нього припадає близько 10 % виробленого у світі валового продукту та близько 30 % світової торгівлі послугами. Закономірно постає питання про роль України на світовому ринку туристичних послуг.

Слід зазначити, що об'єктивно вона має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного положення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалів, але на сьогоднішній день туристична галузь України не відповідає стандартам світу. Проблеми, які можна спостерігати сьогодні в галузі туризму, є наслідком економічного минулого. Слід пам'ятати, що виробнича база галузі формувалася, за радянських часів з орієнтацією переважно на невибагливого туриста [1].

До основних проблем можна віднести, насамперед, відсутність розвинутої інфраструктури, низьку якість обслуговування, відсутність якісної реклами та глибокої інформації про готелі, санаторії, тури по країні та послуги, які надаються, на світовому рівні, значний податковий тягар тощо.

В Україні практично не застосовуються туристичні технології, які в розвинутих країнах стали повсякденними, внаслідок цього виникають проблеми з рекламою вітчизняних курортів – технологічна відсталість галузі [1].

Низький рівень обслуговування зумовлений загальною кваліфікацією працівників галузі. На сьогодні в Україні практично відсутня відповідна система в галузі туризму для підготовки і перепідготовки кадрів, а також чіткі та адекватні світовим стандартам кваліфікаційні вимоги.

Відставання масштабів нормативно-правового та організаційного забезпечення туристичної діяльності. Головними зовнішніми факторами, які стримують розвиток туризму в Україні, є недосконалість і навіть певна агресивність нормативно-правового поля (і в тому числі правил і умов перетинання кордонів іноземцями) і, як наслідок, відсутність необхідних інвестицій для розвитку туризму як внутрішніх (через тривалу економічну кризу), так і іноземних (через несприятливий інвестиційний клімат) [2].

© Мілько О. О., 2010

Проблеми, що пов'язані з податковим законодавством України, перш за все, стосуються сплати податку на додану вартість, земельного податку, готельного та курортного зборів. Не відпрацьовано механізм заохочувального оподаткування інформаційно-рекламної діяльності, стимулювання інвестицій у туристичну галузь.

Для вирішення зазначених проблем можна виділити такі напрямки, які наведені нижче.

Необхідно деякі з загальнодержавних податків і зборів передати на місцевий рівень, наприклад, плату за забруднення навколишнього природного середовища, плату за землю, плату за патент на окремі види торговельної діяльності. Оптимізація оподаткування рекреаційно-туристичної діяльності сприятиме підвищенню дохідної частини бюджетів всіх рівнів: державного, особливо регіональних, місцевих та підприємств-суб'єктів рекреаційно-туристичної діяльності [2].

Треба надати відповідні повноваження органам місцевого самоврядування щодо розвитку туризму в регіонах. Це сприятиме оздоровленню економіки в регіонах, соціальному захисту його населення та поліпшенню ситуації в туризмі загалом. Також має бути поетапно передання місцевим органам влади прав на ліцензування туристичної діяльності, сертифікацію підприємств готельного господарства та пунктів харчування, а також повноважень щодо відповідного контролю [3]. Основу такого механізму складає фінансово-економічне регулювання розвитку туристичної сфери, яке має здійснюватися через: механізм платежів за використання природних рекреаційних ресурсів; ефективну податкову політику; систему місцевих зборів; механізм ціноутворення на рекреаційно-туристичні послуги; інноваційно-інвестиційну політику і кредитування [2].

Для удосконалення рекреаційно-туристичної діяльності велике значення має інформація про навколишнє середовище, яке включає демографічні, науково-технічні, політико-правові, соціально-культурні, природні та економічні фактори. Всі дані повинні бути зосереджені у відповідних інформаційних центрах, об'єднаних в єдину інформаційну систему [3].

Усі плани, програми та проекти щодо розвитку туристичної індустрії повинні бути максимально зорієнтовані не тільки на створення належних умов для туристів, а й на забезпечення високого комфорту проживання корінних жителів регіону. Розвиток туристичної галузі треба розглядати як фактор стабілізації місцевих ринків праці та розширення зайнятості населення.

Отже, проаналізувавши ситуацію в туристичній галузі України, було відокремлено її головні проблеми та знайдено альтернативний шлях виходу з кризи. Якщо всі проблеми, які згадані вище, будуть вирішені, Україна матиме потужну туристичну інфраструктуру, яка робитиме значний внесок у державний бюджет України.

Наук. керівн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Шулик В. В. Про місце України в галузі іноземного туризму / В. В. Шулик. – Харків : ХДАДМ. – № 5-6/2003 – № 3-4/2004. – С. 135–136, 45–49, 67–68. 2. Колеснікова Н. І. Аспекти розвитку туристичної діяльності в Україні / Н. І. Колеснікова. – Донецьк, 2005. – С. 27–29, 78–79, 90–92. 3. Демин Н. М. Управление туризмом / Н. М. Демин. – К. : Будивельник, 2006. – 185 с.

УДК [338.432:631.11] (411)

Рогоулін Р. О.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано проблеми та перспективи розвитку АПК України. Розглянуто основні напрямки вдосконалення АПК України.

Аннотация. Проанализированы проблемы и перспективы развития АПК Украины. Рассмотрены направления усовершенствования АПК Украины.

Annotation. The prospects and problems of agricultural sector of Ukraine are analyzed. The ways of improvement of agricultural sector of Ukraine are includes.

Ключові слова: аграрний сектор, сільське господарство, АПК, вітчизняний товаровиробник, бюджет.

Агропромисловий комплекс (АПК) – це сукупність виробничо взаємопов'язаних підприємств з вирощування, зберігання, заготівлі, транспортування, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції, а також обслуговуючих і допоміжних підприємств та організацій. Питанням проблем АПК України займалися такі вчені, як Олійник Я. Б., Чернюк Л. Г., Зеленський С. М. [1].

© Рогоулін Р. О., 2010

Аграрний сектор забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни, формує 17 % валового внутрішнього продукту та близько 60 % фонду споживання населення. Крім того, аграрний сектор є одним з основних бюджетоутворювальних секторів національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті України за останні роки становить 8 — 9 %, а також займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту [2].

Сільськогосподарська діяльність провадиться майже на всій території країни. У сільській місцевості проживає третина загальної кількості населення. У галузі зайнято 4 млн осіб із числа сільського населення.

Однак за останні роки у сільськогосподарському виробництві України відчутно загострилися кризові явища: значно знизилася обсяги валової продукції, погіршилося використання природних ресурсів, знизилася родючість ґрунтів, поглибився дисбаланс між галузями рослинництва і тваринництва. Зменшення поголів'я худоби досягло критичної межі за значного зниження його продуктивності.

Ситуація, що склалася в галузі на даний час, не дає змоги подолати негативні явища. Тому вивчення цього питання наразі є актуальним.

Небезпечною тенденцією є висока спрацьованість машинно-технологічного парку, а відсутність коштів для здійснення ремонтно-відновлюваних робіт лише погіршує його становище. Для досягнення рівня технологічних потреб не вистачає десятків тисяч різних технічних засобів. Різно погіршилося забезпечення галузей АПК висококваліфікованими кадрами.

Складна економічна і соціальна ситуація на селі зумовлена:

невизнанням при формуванні бюджетної політики об'єктивної нерівності умов відтворення сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими галузями і сферами діяльності, що спричинено сезонністю виробництва, залежністю від природно-кліматичних умов, довготривалістю виробничих циклів і відповідно уповільненим оборотом капіталу;

незадовільним законодавчим забезпеченням та захистом прав власності селян на землю і майно;

недостатнім рівнем фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва та соціальної сфери села;

відсутністю умов для підвищення рівня продуктивної зайнятості, створення додаткових робочих місць у сільській місцевості та підвищення рівня доходів тощо.

Аналізуючи вищезазначене, можна сказати, що підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності АПК України сприятимуть такі вдосконалення:

впровадження багатокладної системи власності;

застосування ефективних систем землекористування;

впровадження сучасних технологій вирощування сільськогосподарських культур;

розвиток вітчизняного виробництва сучасних сільськогосподарських машин, зокрема, засобів малої механізації;

розширення виробництва добрив, гербіцидів тощо;

запровадження комплексних агрохімічних та лісових меліорацій;

розвиток виробничої та соціальної інфраструктури для підйому сільської місцевості.

Здійснення аграрної реформи в Україні повинно бути спрямоване на створення економічно ефективного агропромислового виробництва, поглиблення ступеня переробки та покращення зберігання сільськогосподарської продукції. З цією метою в програмних документах з проведення аграрної реформи передбачається:

формування ринку землі та нерухомості, запровадження системи іпотечного кредитування сільськогосподарських товаровиробників;

фінансування організаційних заходів щодо здійснення аграрної реформи на регіональному рівні, післяприватизаційна підтримка розвитку реформованих господарств, створення спеціалізованої консалтингової інфраструктури з інформаційного забезпечення;

розвиток мережі інфраструктури сервісного обслуговування, заготівель, оптової торгівлі;

формування ринків матеріальних ресурсів і капіталу;

ефективне використання наявного земельного фонду;

реформування соціальної сфери села та розбудови її інфраструктури.

У перспективі з метою подолання кризових явищ в агропромисловому комплексі України поряд із заходами щодо прискорення аграрної реформи та розвитку інфраструктури аграрного ринку передбачається посилення державного регулювання фінансовим станом підприємств.

У висновку можна зазначити, що для вирішення проблем АПК України необхідні впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій і модернізація засобів механізації за рахунок фінансової підтримки вітчизняного товаровиробника. Це значно прискорить розвиток та вихід АПК України із кризи.

Наук. керівн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Дорогунцов С. І. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка / С. І. Дорогунцов. – К. : КНЕУ, 2008. – 992 с. 2. Зінь Е. Регіональна економіка / Е. Зінь. – Професіонал, 2008. – 528 с. 3. Жук М. В. Регіональна економіка / М. В. Жук. – К. : АКАДЕМІЯ, ВЦ, 2008. – 416 с. 4. Лішиленко В. Регіональна економіка / В. Лішиленко. – К. : ЦУЛ, 2009. – 384 с.

РЕГІОНАЛЬНІ ВПЛИВИ У РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Анотація. Розглянуто питання регіонального розвитку вітчизняної банківської системи. Наведено графічні узагальнення та формальне подання у вигляді регресійного рівняння.

Аннотация. Рассмотрены вопросы регионального развития отечественной банковской системы. Приведены графические обобщения и формальное представление в виде регрессионного уравнения.

Annotation. The questions of regional development of the domestic banking system are considered. Graphic generalizations and formal presentation as regressive equalization are resulted.

Ключові слова: банківська система, регіональна мережа банків, регресійне рівняння.

Ринкову економіку України неможливо уявити без такого її сегменту, як банківська система. Більш того, у сучасних умовах банківський сектор економіки відіграє провідну роль, бо як показує аналіз літературних джерел, саме фінансові аспекти значною мірою визначають напрямок не лише сталого економічного розвитку, а й обумовлюють виникнення більшості фінансових та економічних криз [1, с. 30–38]. При цьому ключовим питанням у функціонуванні банківського сектору економіки є питання його регіональної взаємодії із реальним сектором економіки, що в підсумку забезпечує ефективність та сталість економічного зростання.

Якщо ж безпосередньо проаналізувати праці, в яких висвітлені питання регіонального розвитку банківських установ, то варто звернути увагу на те, що вони переважно торкаються аналізу діяльності окремих регіональних банківських установ [2], або окремих питань функціонування банків [3]. Проте цього явно недостатньо для визначення сталості у розвитку банківської системи. Тобто доцільним є визначення існуючих закономірностей у розвитку вітчизняної банківської системи, яку варто розглянути у регіональному аспекті, що і є головною метою даної роботи. Завданнями ж такої мети слід вважати графічне та формальне узагальнення розвитку вітчизняної банківської системи.

Отже, насамперед, слід розглянути узагальнення кількості вітчизняних банків та їх філій, як суцільну кількість банківських установ у їх регіональному поданні. Таке узагальнення наведено на рис. 1 (укладено за даними [4]), де подано усереднене співвідношення кількості банків та їх філій за окремими регіонами України за підсумками 2008 – 2009 років (при цьому на рис. 1 не відмічено Київську область, дані за якою є досить значними та унеможливають їх подання за обраною шкалою).

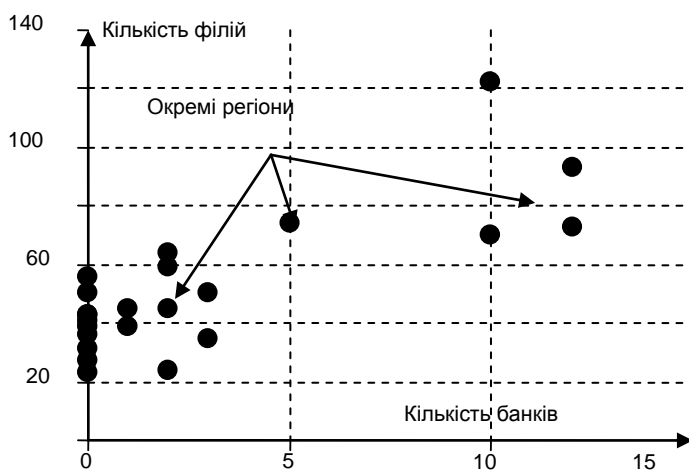

Рис. 1. Регіональний розподіл вітчизняних банків та мережі їх філій

Як видно з даних рис. 1, більшість регіонів України має лише діючі філії банків на своїй території. Винятком є Дніпропетровська, Донецька, Одеська, Харківська та, зазвичай, Київська області, в яких кількість діючих головних банків є не меншою за десять одиниць. Таким чином, можна говорити про те, що домінанту розвитку регіонального розподілу вітчизняної банківської системи відіграють філії банків.

Поряд із цим варто відмітити, що кількість банківських установ у регіональному визначенні корелює із кількістю суб'єктів господарювання. Тобто чим більшою є кількість банківських установ, тим більшою є і кількість суб'єктів господарювання регіону, що відповідає теорії розвитку територіальних ринків капіталу ((рис. 2а), узагальнено відповідно до даних [4; 5], де шкалу обрано у логарифмічному вигляді для наочного відображення даних з усіх регіонів). Відповідний висновок можна зробити й з погляду чисельності населення регіону (див. рис. 2б). Однак у даному контексті значну роль також відіграє й економічна розвиненість регіону. Тож, як видно з рис. 2б, значна кількість вітчизняних регіонів утворює окрему групу щодо щільності кількості банківських установ відповідно до чисельності населення в регіонах.

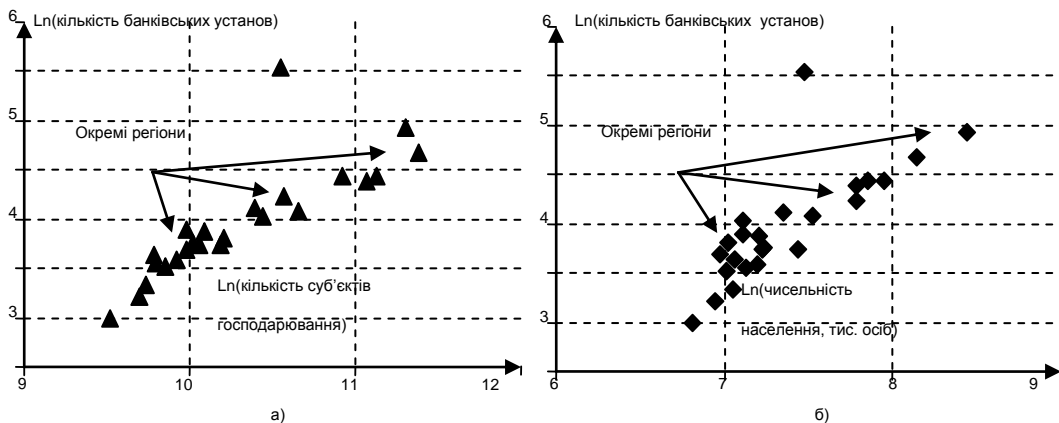

Рис. 2. Співставлення кількості банківських установ від кількості суб'єктів господарювання та чисельності населення в регіоні

Відповідно до поданого регресійне рівняння регіонального поділу кількості банківських установ (BY) залежно від кількості суб'єктів господарювання (SG) та чисельності населення (NA) має наступний вигляд (з коефіцієнтом детермінації 0,63):

$$BY = 0,14 \cdot NA + 0,44 \cdot SG.$$

У підсумку слід визначити, що регіональний розвиток вітчизняної банківської системи недостатньо враховує потенціал населення регіону як джерела залучення ресурсів та є більш адекватним до розвитку реального сектору економіки. Тож як напрямок подальшого дослідження слід обґрунтувати різноманітні впливи взаємного розвитку як банків, так і реального сектору економіки відповідно до їх потенційних ресурсів.

Наук. керівн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Азаренкова Г. М. Фінансові потоки в системі економічних відносин / Г. М. Азаренкова. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 328 с. 2. Дробязко А. Регіональний перерозподіл ринку депозитів та кредитів фізичних осіб в умовах фінансової кризи / А. Дробязко // Вісник НБУ. – 2009. – № 9. – С. 8–13. 3. Баранова В. В. Інфляція, вартість банківських ресурсів і мережа банківських філій – окремі аспекти впливу та взаємозалежності / В. В. Баранова, В. В. Ляшенко // Економіка розвитку. – 2007. – № 4(44). – С. 64–67. 4. Ексклюзив від Вісника НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua. 5. Статистичні матеріали [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Анотация. Розглядається проблема структурної перебудови промислового комплексу регіону як фактора поліпшення виробничої діяльності в реальному секторі національної економіки.

Аннотация. Рассматривается проблема структурной перестройки промышленного комплекса региона как фактора улучшения производственной деятельности в реальном секторе национальной экономики.

Annotation. The problem of structural reorganisation of an industrial complex of region as factor of improvement of industrial activity in real sector of national economy is considered.

Ключові слова: національна економіка, реструктуризація, промисловий комплекс, регіон, конкурентоспроможність.

Усвідомлення об'єктивної необхідності виходу національної економіки з кризи обумовлює необхідність переосмислення основ господарювання, оволодіння ринковим механізмом з урахуванням нашої соціально-економічної дійсності.

Приведення організаційно-економічних структур кожного українського підприємства, виробничо-господарських сукупностей їх галузевої й регіональної організації, нарешті, всієї національної економіки у відповідність із вимогами сучасного ринкового господарства є на сьогоднішній день основним завданням економічного реформування, розвитку економічних реформ.

Дослідженням проблем реструктуризації економіки присвячені праці відомих науковців: Амоши О. І., Гейця В. М., М. Герасимчука, Дегтярьової В. М., Солода М. А., С. Дорогунцова, О. Горської, Колодинського С. Б., Перського Ю. К., Калюжнєвої Н. Я. та багатьох інших [1 – 3].

Однак аналіз літературних джерел з даної проблематики дозволяє зробити висновки, що окремі аспекти даної проблеми залишаються малодослідженими та потребують подальшої оцінки і розвитку з урахуванням змін, що відбуваються в економіці України.

У зв'язку з цим метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо здійснення реструктуризації промислового комплексу регіону в умовах економічної кризи.

Найбільш загальною метою трансформації структури є її оптимізація. Під оптимальною розуміється така економічна структура, що відповідає суспільним потребам, має здатність швидко й адекватно реагувати на їх зміни, опирається на раціональне використання національних ресурсів і на широкий розподіл праці з іншими країнами, забезпечує виробництво кінцевого продукту при мінімальних витратах. Перетворення структури економіки – це не тільки знаходження економічно ефективних пропорцій елементів системи, але й поліпшення якісних характеристик системи, стимулювання її активності, дієздатності, розширення способів прояву ініціативи і, як наслідок, підвищення ефективності системи [1].

Реструктуризація як невід'ємна та обов'язкова складова трансформаційного процесу цілком природно зачіпає й мезорівень (галузі, регіони) національної економіки.

В умовах ринкової економіки регіон виконує якісно нову функцію – функцію суб'єкта гострої, конкурентної боротьби на регіональному, національному й зовнішньому ринках. При цьому даний вид конкуренції має чітко виражену тенденцію до посилення. Згідно з думкою німецького вченого-економіста В. Ханеша [4], це обумовлено, насамперед, структурними змінами, що відбуваються у світовій економіці. Здійснювані сьогодні докорінні зміни у світовій системі розподілу праці призводять до нерівномірного розвитку різних регіонів; ця тенденція в майбутньому буде ще більше загострюватися. У результаті значних соціально-економічних структурних змін високорозвинених індустріальних країн міняються й відносини між регіонами й громадами, у тому числі і містами. Основними елементами загального процесу реструктуризації є, насамперед, глобалізація й підвищення гнучкості виробництва, інтернаціоналізація інвестиційних процесів і виробничих рішень, а також відокремлення фінансово-економічних інвестиційних стратегій. У цих умовах за розміщення виробництва конкурують не тільки національні економіки, але й окремі регіони.

Для українських міст і регіонів у цілому ситуація посилюється фактором геополітичних рухів останніх років, кризовим станом національної економіки та хаотичним входженням у світовий економічний простір, внаслідок чого вітчизняні підприємства аж ніяк не підвищують свою конкурентоспроможність не тільки на світових, але й місцевих ринках.

Звідси необхідність цілеспрямованих дій з боку регіональної адміністрації щодо виявлення реального товарного потенціалу території, зростання його обсягів та якості. Ці дії повинні передба-

чати: 1) моніторинг та коректування товарного потенціалу території; 2) розробку та реалізацію колективної маркетингової стратегії всіх підприємств регіону як ланок цілісної виробничо-господарської територіальної структури незалежно від форми власності. Комплекс таких заходів сприятиме структурній адаптації виробництва й зайнятості, формуванню та послідовному здійсненню регіональної промислової політики.

У результаті дослідження можна зробити висновок про те, що структурний потенціал регіонального господарського комплексу залежить від ступеня його адекватності вимогам внутрішніх і зовнішніх ринків. Тому формуватися він повинен усвідомлено й цілеспрямовано, використовуючи наявні виробничі, сировинні, інвестиційні та інноваційні ресурси, та залучаючи їх з різних джерел. Це обумовлює необхідність ув'язування інвестиційно-структурної та інноваційної політики регіону, вироблення конкретних дій щодо примноження та ефективного реалізації його інноваційного потенціалу.

Література: 1. Герасимчук М. Структура української економіки і стратегія її перебудови / М. Герасимчук // Структурні зміни та інвестиційні проблеми української економіки : зб. наук. праць. – К. : НАН України, Ін-т економіки, 2001. – С. 5–13. 2. Амоша О. І. Механізм переходу економіки України на інноваційну модель розвитку / О. І. Амоша. – Донецьк : ІЕП НАН України, 2002. – 107 с. 3. Трансформація моделі економіки України: Ідеологія, протиріччя, перспективи / за ред. В. М. Гейця. – К. : Логос, 1999. – 498 с. 4. Ханеш В. Кризис и перспективы "социального города" / В. Ханеш. – М. : РАГС, 1997. – 153 с.

Діденко С. С.

УДК 351.77(477)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Анотація. Здійснено аналіз державного управління в охороні здоров'я України на регіональному рівні. Описано загальний стан сфери охорони здоров'я в Харківській області. Наведено шляхи вдосконалення її стану. Проаналізовано значення сфери охорони здоров'я для населення.

Аннотация. Осуществлен анализ государственного управления в здравоохранении Украины на региональном уровне. Описано общее состояние здравоохранения в Харьковской области. Приведены пути совершенствования его состояния. Проанализировано значение здравоохранения для населения.

Annotation. Public administration in Ukraine health at the regional level analyzed. The general state of health in the Kharkiv region described. There are ways to improve its condition. Value analysis of healthcare for the population.

Ключові слова: система охорони здоров'я, механізми державного управління, система контролю.

В усі часи здоров'я людини розглядалось як одна з найвищих цінностей суспільства, що становить основу економічного та духовного розвитку держави. Охорона здоров'я є однією з найважливіших сфер життєдіяльності людини. Протягом останніх років відбуваються негативні тенденції показників стану здоров'я населення нашої держави. Однією з головних причин такого становища є недосконала система державного управління. У даний час рівень державного управління у сфері охорони здоров'я не відповідає сучасному рівню медицини у світі. Це обумовлено тим, що держава не використовує сучасні підходи управління. На сучасному етапі інтеграції України до Європейського Союзу стає актуальним один із підходів – удосконалення державного управління розвитком інформаційної системи у сфері охорони здоров'я. Також посилення уваги до державного управління обумовлене складністю реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я [1].

Система охорони здоров'я – це багаторівнева функціональна система, яка створена і використовується людьми для задоволення своїх соціальних і медичних потреб за допомогою заходів, які полягають в охороні та зміцненні здоров'я кожної людини і всього людства в цілому. Розглядаючи державне управління системою охорони здоров'я на прикладі Харківської області, слід зазначити, що медична мережа Харківської області має дуже складну структуру. На сьогоднішній день у своєму складі вона містить 106 лікарень, 25 диспансерів, 295 самостійних амбулаторно-

© Діденко С. С., 2010

поліклінічних закладів, 530 фельдшерсько-акушерських пунктів, 33 заклади інших типів. У бюджетних закладах охорони здоров'я області працюють 9,5 тисяч лікарів. Забезпеченість населення лікарями складає – 41,3, середнім медичним персоналом – 93,9 на 10 тисяч населення. На сьогоднішній день продовжується реформа первинної медико-санітарної допомоги. Сімейними лікарями обслуговується 97 % сільського та 41 % міського населення. В області працюють 756 сімейних лікарів, показник забезпеченості якими становить на 10 тисяч населення. Головним органом, який здійснює державне управління в Харківській області, є Головне управління охорони здоров'я Харківської обласної державної адміністрації. Воно є структурним підрозділом обласної державної адміністрації, що утворюється головою обласної державної адміністрації, підзвітним і підконтрольним голові обласної державної адміністрації та Міністерству охорони здоров'я України. Управління забезпечує реалізацію державної політики в галузі охорони здоров'я, здійснює заходи, які спрямовані на запобігання інфекційним захворюванням і епідеміям, на їх ліквідацію, організовує надання медико-санітарної допомоги населенню, забезпечує виконання актів законодавства в галузі охорони здоров'я України [2].

У даний час існують певні диспропорції в розвитку суб'єктів та об'єктів органів управління системою охорони здоров'я. Невизначеність взаємовідносин між органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування є на сьогодні також невирішеною проблемою. Державне управління сферою охорони здоров'я поєднує декілька функцій, реалізація яких спричиняє невідповідність фактичних потреб населення реальним можливостям сфери охорони здоров'я. Для вирішення цих проблем необхідне впровадження більш сучасних механізмів державного управління системою охорони здоров'я [3].

Удосконалення сфери охорони здоров'я стало однією з головних проблем у багатьох країнах світу, саме через удосконалення системи державного управління. У даний час у нашій державі відбувається запровадження обов'язкового медичного страхування, відбувається удосконалення механізмів державного управління розвитком інформаційної системи. У статті було проаналізовано основні особливості і напрямки розвитку сфери охорони здоров'я і державне управління нею [4].

Насамперед, потрібно збільшити державне фінансування у сфері охорони здоров'я. Необхідне запровадження нових підходів державного управління. Потрібне проведення реформ системи охорони здоров'я, насамперед, спрямованих на розвиток економічних відносин багатоскладної системи охорони здоров'я, тобто створення поряд із державною безоплатною системою охорони здоров'я розвинутого приватного сектору. Наявність розвинутого приватного сектору медичних послуг, як показує зарубіжний досвід, дає змогу знизити навантаження на державну систему охорони здоров'я, оскільки він обслуговує частину громадян, які спроможні самостійно сплачувати за лікування.

Наук. керівн. Петряєв О. О.

Література: 1. <http://8800.org.ua>. 2. <http://www.kharkivoda.gov.ua>. 3. <http://www.lib.ua>. 4. <http://www.dy.nayka.com.ua>.

УДК 055.334.4(477.54)

Дмитренкова М. Ю.

ПРИЧИНИ, ОЗНАКИ БАНКРУТСТВА ТА МЕХАНІЗМ ЙОГО ЗАПОБІГАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Розглядаються основні аспекти банкрутства харківських підприємств, його сутність, ознаки і причини. Особливу увагу приділено системі антикризового управління підприємством, етапам його санаційних заходів.

Аннотация. Рассматриваются основные аспекты банкротства харьковских предприятий, его сущность, признаки и причины. Особое внимание уделено системе антикризисного управления предприятием, этапам его санационных мероприятий.

© Дмитренкова М. Ю., 2010

Annotation. The main aspects of Kharkov enterprises bankruptcy are analyzed, it's determination, characteristics and causes are considered. Special attention to the nondepression system of enterprise management and stages of it's sanitation is noticed.

Ключові слова: банкрутство, причини банкрутства харківських підприємств, система антикризового управління підприємством.

Основною умовою подальшого розвитку національної економіки є розвиток виробництва. Але практично з часу здобуття нашою державою незалежності головною проблемою є нестабільність розвитку її підприємств. Починаючи з 2000 року, нові економічні умови вимагають додатково розгляду проблеми збитковості сучасних підприємств, зокрема у Харківській області. Тому питання запобігання банкрутства і фінансового оздоровлення харківських підприємств набуває особливої актуальності.

Українське законодавство містить лише один критерій банкрутства: визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовільнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [1]. За нормальних умов господарювання акціонери та кредитори сподіваються на винагороду, рівень якої залежить від ступеня прибутковості підприємства. Одна з перших ознак імовірності банкрутства – спад прибутковості підприємства нижче за вартість капіталу. Відсотки за кредит і дивіденди, що сплачуються підприємством, перестають відповідати ринковим умовам господарювання, а вкладання коштів у таке підприємство стає не вигідним. Кредитори одержують певні суми, визначені кредитними угодами, але відносна вигідність їх вкладень у дане підприємство зменшується у зв'язку зі спадом вартості акціонерного капіталу. Крім того, може виникнути криза ліквідності, і підприємство ввійде у стан "технічної неплатоспроможності". Це явище вже можна розглядати як банкрутство [2].

Зниження прибутковості підприємства означає зниження його ціни, тобто зниження приведених до теперішнього часу потоків виплат кредиторам і акціонерам. Ціна підприємства може впасти нижче за суму зобов'язань кредиторам і, як наслідок, настає повне банкрутство [3].

Причини банкрутства харківських підприємств, серед яких станом на 1 січня 2010 р. було 36 державних підприємств та підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25 % (ВАТ "Харківметробуд", ВАТ "Укртелеком" та ін.), можна звести до таких основних груп, які відповідають групі зовнішніх факторів (соціально-економічні фактори загального розвитку країни, ринкові й інші зовнішні фактори) і групі внутрішніх факторів кризового розвитку (виробничі, інвестиційні й фінансові) [4].

Аналіз зарубіжної практики свідчить, що в країнах з розвинутою економікою та сталою політичною системою, як правило, 1/3 банкрутств спричиняється зовнішніми, а 2/3 – внутрішніми факторами [2]. Очевидним є те, що фактори банкрутства для харківських підприємств є іншими, похідними від кризового стану національної економіки.

З моменту виникнення у підприємства певних труднощів до прояву явних ознак банкрутства проходить певний відрізок часу. Саме за цей період підприємство може розробити систему фінансових методів попередньої діагностики і можливого захисту підприємства від банкрутства – систему антикризового фінансового управління [4]. Його основною метою є швидке поновлення платоспроможності й відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства для запобігання його банкрутства.

Основна роль в системі антикризового управління підприємством відводиться широкому використанню внутрішніх механізмів фінансової стабілізації, оскільки успішне застосування цих механізмів дозволяє зняти загрозу банкрутства і позбавити підприємство від залежності використання позичкового капіталу, прискорити темпи його розвитку [3].

Фінансова стабілізація харківських підприємств в умовах кризової ситуації може здійснюватися за такими основними етапами [5]: 1) усунення неплатоспроможності (відновлення здатності до здійснення платежів за своїми невідкладними фінансовими зобов'язаннями, щоб попередити виникнення процедури банкрутства); 2) відновлення фінансової рівноваги, що дозволить усунути загрозу банкрутства у більш тривалому періоді часу; 3) забезпечення фінансової рівноваги у тривалому періоді (для створення передумов стабільного зниження вартості капіталу і постійного зростання своєї ринкової вартості). Отже, скоректована з урахуванням несприятливих факторів фінансова стратегія підприємства повинна забезпечити високі темпи стійкого зростання його операційної діяльності при одночасній нейтралізації загрози банкрутства в майбутньому періоді.

Кожному етапу фінансової стабілізації підприємства відповідають певні її внутрішні механізми, які у практиці фінансового менеджменту прийнято поділяти на оперативний (захисна реакція підприємства на несприятливий фінансовий розвиток та позбавлення будь-яких наступальних управлінських рішень), тактичний (наступальна тактика, що спрямована на перелом несприятливих тенденцій фінансового розвитку та вихід до фінансової рівноваги підприємства) і стратегічний (наступальна стратегія фінансового розвитку, що забезпечує оптимізацію необхідних фінансових параметрів для прискорення економічного зростання підприємства) [3].

Отже, банкрутство є невід'ємною частиною ринкової економіки, природним процесом конкурентної боротьби, у ході якої слабкі підприємства вибувають з цього процесу, а натомість держава отримує економічно міцних, конкурентоспроможних суб'єктів господарювання. Своєчасне

виявлення кризового стану підприємства, його облік та всебічний аналіз дозволяють попередити неплатоспроможність підприємства на ранніх етапах, а прийняття адекватних ситуації заходів санації (антикризове управління) прискорить стабілізаційні процеси.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" № 1790-VI від 31.12.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2343-12>. 2. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. С. Ф. Покропивного. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2001. – 528 с. 3. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчальний посібник / Г. В. Савицька. – К. : Либідь, 2004. – 395 с. 4. Дешко А. К проблеме банкротств предприятий: причины несостоятельности / А. Дешко // Строительные материалы, оборудование, технологии XXI века. – 2007. – № 4. – С. 6. 5. Шершньова З. Антикризове управління підприємства / З. Шершньова. – К. : КНЕУ, 2004. – 235 с.

УДК 338.48(477)

Дудко Н. В.

ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ

Аннотация. Рассмотрены существующие проблемы индустрии туризма в Украине. Приведены примеры позитивного решения этих проблем. Предложены меры для повышения эффективности туристического бизнеса.

Анотація. Розглянуто існуючі проблеми індустрії туризму в Україні. Наведено приклади позитивного вирішення цих проблем. Запропоновано заходи для підвищення ефективності туристичного бізнесу.

Annotation. An existing problems to industry of the tourism in Ukraine are considered. Cite an instance satisfactory conclusion of these problems. An actions on increasing of efficiency of the tourist business are offered.

Ключевые слова: туризм, туристическая индустрия, туристы.

В последнее время туризм получил значительное развитие и стал массовым социально-экономическим явлением международного масштаба. Неотъемлемой составляющей мирового туристического процесса является отечественная туристическая отрасль. Несмотря на все политические и социально-экономические проблемы последних лет, индустрия туризма стала той отраслью народного хозяйства Украины, которая из года в год без привлечения государственных дотаций стабильно наращивает объемы производства туристического продукта.

В трудах таких украинских ученых, как: Агафонова Л. Г., Безносюк В. Д., Виноградская А. М., Евдокименко В. К., Кравцив В. С., Крачило М. П., Мацола В. И., Федорченко В. К., анализируются отдельные аспекты развития туризма, его регулирования в Украине и за рубежом.

Актуальными остаются вопросы создания нормативно-правовой базы государственного регулирования в сфере туризма, создание инвестиционных условий, стимулирующих приток средств в объекты туристической индустрии на территории Украины. Прежде всего, это касается гостиничных и курортно-лечебных предприятий страны, которые можно эффективно развивать, создавая новые рабочие места.

Целью статьи является исследование туристической отрасли, выявление существующих в ней проблем, а также определение путей их решения.

Итак, туризм является одной из наиболее динамично развивающихся отраслей Украины.

Однако в течение 2009 года Украину посетили 16,5 млн иностранных туристов, что на 18 % или почти на 3,7 млн лиц меньше, чем за аналогичный период 2008 года [1]. Этому способствовал как мировой кризис, так и ряд проблем, связанных только с туристической отраслью Украины, а именно:

отсутствие туристической, сервисной и информационной инфраструктуры в зонах автомобильных дорог и международных транспортных коридоров, что может значительно притормозить развитие туристического рынка. Около 90 % мест для размещения туристов относятся к постройкам еще советских времен. А большинство заявленных проектов отелей не будут реализованы в ближайшем будущем из-за экономических условий;

низкая осведомленность об Украине как о туристической стране, что в сочетании с недостаточно развитой инфраструктурой являются основными препятствиями в становлении Украины как страны ведущего туристического направления;

существующая нормативно-правовая база, регламентирующая туристическую деятельность, не является законченной и совершенной;
несоответствие подавляющего большинства туристических учреждений, которые постепенно приходят в упадок, международным стандартам, они требуют значительных инвестиций;
недостаточное обеспечение туристической отрасли высококвалифицированными специалистами;
недостаточность государственной поддержки и комплексного подхода к рекламированию национального турпродукта на внутреннем и международном рынке туристических услуг;
недостаточность методической, организационной, информационной и материальной поддержки субъектов предпринимательства туристической отрасли со стороны государства;
тенденция сокращения количества предприятий гостиничного хозяйства и т. п.

Для решения вышеперечисленных проблем, исходя из мирового опыта, необходимо, чтобы законодательные и исполнительные органы обеспечили заинтересованный подход к развитию туризма, чтобы он стал частью общегосударственной политики и приоритетов, брался бы во внимание при рассмотрении других вопросов, которые имеют национальное значение (региональное развитие, охрана окружающей среды, вопросы безопасности и др.).

Следует согласиться с тем, что основой туристической политики на ближайшие годы должны стать такие приоритеты [2]:

обеспечение внутреннего конвертирования туристических услуг путем повышения их качества и расширения ассортимента, улучшение сервисных условий обслуживания;
реконструкция и модернизация действующих туристических объектов;
создание современной информационно-маркетинговой системы туристического бизнеса, которая должна изучать и прогнозировать спрос на туристические услуги;
формирование банка деловых предложений и их экономическая оценка, создание рекламной кампании.

Также следует упростить процедуру получения разрешения на отводы земли под туристические объекты и на право занятий туристическим бизнесом. Организовывать обучение персонала с обязательным изучением передового опыта, как в Украине, так и за рубежом, с обязательной поездкой в соответствующие страны (ОАЭ, Египет, Турцию и др.).

В результате исследования можно сделать вывод о том, что реализация всего перечисленного создаст необходимые стартовые условия для успешного развития туристической индустрии, даст возможность повышения уровня туристического обслуживания, что приведет к увеличению потока как иностранных, так и отечественных туристов, будет способствовать поступлению валюты, развитию инфраструктуры туризма в Украине.

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Официальный сайт Государственного комитета статистики. – Режим доступа : www.ukrstat.gov.ua. 2. Розвиток туризму в Україні. Проблеми й перспективи : збірник наукових статей. – К. : ІВЦ "Слов'янський діалог", 1995. – 244 с.

Кейс Л. О.

УДК 338.484(477)

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМКИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Розглянуто питання туристичної галузі в Україні та її основні проблеми, а також заходи щодо вирішення цих проблем.

Аннотация. Рассмотрен вопрос туристической отрасли в Украине и ее основные проблемы, а также мероприятия по решению этих проблем.

Annotation. The question of tourist branch in Ukraine and its basic problems and also measures is considered for the decisions of these problems.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, іноземний туризм.

Розвиток туристичної галузі сьогодні є надзвичайно актуальним, оскільки туризм є одним із важливих чинників виходу нашої економіки з кризи, стабільного і динамічного збільшення надходжень до бюджету, позитивного впливу на стан справ у багатьох галузях народного господарства, підвищення зайнятості населення, розвитку в ринкових відносинах.

© Кейс Л. О., 2010

На сьогоднішньому ринку туристичних послуг України існує безліч інформації з приводу того, куди можна поїхати, до яких туристичних операторів звернутися за допомогою, яка вартість тієї чи іншої послуги.

Водночас туризм є однією з найприбутковіших галузей світової економіки і за своєю економічною віддачею вийшов на її провідні позиції: на нього припадає близько 10 % виробленого у світі валового продукту та близько 30 % світової торгівлі послугами. Також ним закумульовано близько 7 % світових капіталовкладень. Кількість міжнародних туристичних мандрівок постійно зростає, відповідно доходи від готельно-туристичних послуг також підвищуватимуться прискореними темпами і можуть зростати від 445 млрд дол. у 2000 р. до приблизно 2 трлн дол. у 2020 р. (за припущеннями). За даними Всесвітньої туристичної організації щорічно подорожує більше 800 млн чоловік. Примітним є те, що більш ніж у 40 країнах світу туризм є основним джерелом надходжень національного бюджету, а в 70 – однією з трьох статей. Наприклад, в Іспанії частка прибутків від іноземного туризму в загальній сумі надходжень від експорту товарів та послуг складає 35 %, на Кіпрі та в Панамі – понад 50 %, на Гаїті – більш як 70 % [4].

Україна об'єктивно має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного положення та рельєфу, сприятливий клімат, багатий природний, історико-культурний та туристично-рекреаційний потенціал. Однак сьогодні в Україні розвиток цієї важливої галузі економіки, яка, за розрахунками фахівців, лише у вигляді податків могла б щороку приносити в державну скарбницю до 4 млрд дол. США, недостатній. Причинами такого становища є складна соціально-економічна ситуація в державі, нерегульованість механізмів стимулювання туристичної індустрії, відсутність ефективної стратегії розвитку цієї галузі як на національному, так і на регіональному рівнях [1].

Туристична галузь, враховуючи її значний вплив на економічний та соціальний розвиток країни, розгалуженість господарських зв'язків, потребує регулювання, підтримки та пильного контролю з боку держави.

Аналіз наукової літератури дає змогу виділити такі напрями дослідження туризму, як соціальний, історичний, економічний, правовий, міжнародний та ін. Теоретико-методологічні аспекти туризму, історію його розвитку як в Україні, так і за кордоном, окремі питання управління галуззю вивчали відомі вітчизняні вчені: Федорченко В. К., Цибух В. І., Матвієнко А. Т., Крачило М. П., Попович С. І., Науменко Г. П., Хлоп'як С. В., Школа І. М., Ковешніков В. С., Долішній М. І. та ін.

Вітчизняні дослідники – Євдокименко В. К., Мацола В. І., Онисько М. Б., Савченко О. М. – особливо значення надавали регіональним аспектам розвитку туристичної галузі [3].

Проблеми, які можна спостерігати сьогодні в галузі туризму України, є наслідком того економічного минулого, яке залишилося нашій державі після розпаду СРСР. Тому ці явища є досить глибокими, а їх розв'язання потребує комплексного та продуманого підходу. Зрозуміло, що цим на державному рівні займаються спеціально створені урядові та неурядові організації.

Основними проблемами є:

відсутність розгалуженої системи інформаційно-рекламного забезпечення діяльності галузі та туристичних представництв за кордоном;

відсутність цивілізованих умов перетину кордону та несприятливий візовий режим для іноземних туристів;

податкове законодавство, що не сприяє вкладенню інвестицій в інфраструктуру туризму та санаторно-курортний комплекс;

різновідомча підпорядкованість туризму та санаторно-курортного комплексу;

недоліки в системі регіонального управління;

проблема тіньової економіки;

необхідність передання частини повноважень органам місцевого самоврядування.

Саме ці проблеми туристичної галузі стають джерелом складної ситуації в Україні, на основі цих проблем необхідно розробити пропозиції щодо виходу країни з кризового становища. Особливо, коли дуже високим є психологічне навантаження та обмежена кількість сімейного бюджету може бути виділена на відпочинок, необхідно розвивати місцеві види туризму, які є більш дешевими та можуть дати поштовх для розвитку сумісних з туризмом сфер економіки. Для цього необхідно, щоб законодавчі і виконавчі органи забезпечили зацікавлений підхід до розвитку туризму, щоб він став частиною загальнодержавної політики та пріоритетів, брався б до уваги при розгляді інших питань, що мають національне значення (регіональний розвиток, охорона навколишнього середовища, питання безпеки та ін.).

Проаналізувавши ситуацію, яка склалася у галузі українського туризму, можна зробити висновки, що вона потребує докорінної зміни та хоча б відповідної адаптації до сучасного становища як у країні, так і у світі. Хотілося б ще зазначити, що Україна об'єктивно має могутній туристичний потенціал, який, на жаль, використовується не дуже ефективно.

Наук. керівн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Указ Президента України "Про підтримку розвитку туризму в Україні" від 02.03.2001 р. № 127/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.president.gov.ua. 2. Прейгер Д. Розвиток іноземного туризму в Україні в контексті розбудови міжнародних транспортних коридорів / Д. Прейгер, І. Малярчук // Економіка України. – 2001. – № 6. 3. Цибух В. Туризм в Україні / В. Цибух // Економіст. – 2000. – № 6. 4. Офіційний сайт Державного комітету статистики. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

ВЛИЯНИЕ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ЭКОНОМИКУ УКРАИНЫ

Аннотация. Рассмотрено место иностранных инвестиций в развитии отечественной экономики, а также предложены мероприятия для привлечения инвестиций в экономику Украины.

Анотація. Розглянуто місце іноземних інвестицій у розвитку вітчизняної економіки, а також запропоновані заходи щодо залучення інвестицій в економіку України.

Annotation. The place of foreign investment in the development of domestic economy are studied and measures to attract investment in Ukrainian economy proposed.

Ключевые слова: инвестиции, иностранные инвестиции, инвестиционный климат.

Инвестиции – долгосрочные вложения капитала с целью получения дохода. Инвестиции являются неотъемлемой составной частью современной экономики.

Прямые иностранные инвестиции (FDI) в классической форме – это процесс, когда компания из одной страны осуществляет материальные инвестиции, чтобы осуществлять хозяйственную деятельность в другой стране. По сути, это открытие предприятия иностранцем. Определение может быть расширено, для того чтобы включить те инвестиции, которые вкладываются в предприятия, работающие в иностранной для инвестора экономике [1].

Украина вошла в список 20 стран мира, которые должны стать крупнейшими получателями прямых иностранных инвестиций. Самыми привлекательными странами для инвесторов на сегодня являются Китай, Индия, США, Россия, Бразилия и Вьетнам. Украина находится на 18-м месте, однако специалисты отмечают всевозрастающий интерес инвесторов к странам Восточной Европы и СНГ.

Специалисты Oxford Business Group (OBG), британского исследовательского и издательского центра, который специализируется на изучении развивающихся рынков, также назвали Украину одной из наиболее привлекательных стран для иностранных инвестиций в Европе. Инвесторов больше всего привлекает украинская энергетика, металлургия и банковская сфера, проведение в Украине футбольного чемпионата Евро-2012 и связанные с этим инвестиционные проекты, недр шельфа Черного моря.

Целью статьи является обоснование необходимости улучшения инвестиционного климата в Украине.

По состоянию на 1 января 2008 года общий объем прямых иностранных инвестиций, вложенных за весь период независимости страны с 1991 года, достиг \$29,489 млрд, или \$636,5 на душу населения [2].

Общий объем прямых иностранных инвестиций (ПИИ) в Украину по состоянию на 1 октября 2009 года достиг \$38,592 млрд, что на 8,3 % превышает их значение на начало года. Из расчета на одного человека ПИИ составили \$837,5, уточняет Госкомстат.

В целом прирост совокупного объема иностранного капитала в экономику Украины, с учетом его переоценки, потерь и курсовой разницы, составил \$2,972 млрд, что составляет 36,8 % прошлогоднего уровня.

В 2009 году инвестиции поступили из 125 стран мира. В десятку крупнейших стран-инвесторов, на которые приходится более 81 % общего объема ПИИ, входят: Кипр – \$8201,7 млн, Германия – \$6580,8 млн, Нидерланды – \$3814,2 млн, Австрия – \$2564,8 млн, Соединенное Королевство – \$2348,5 млн, Российская Федерация – \$2061,5 млн, Франция – \$1589,6 млн, США – \$1381,5 млн, Виргинские Британские острова – \$1340,5 млн и Швеция – \$1256,4 млн.

Но по сравнению с прошлыми периодами объем иностранных инвестиций в Украину сократился вдвое [3].

Порядка 40 % как текущих инвестиций, так и всей суммы прямых иностранных инвестиций из ЕС в Украину – вложения через низконалоговые компании.

Государственная налоговая администрация Украины (ГНАУ) намерена лишить предприятия возможности минимизировать суммы уплаты налога на прибыль за счет роялти. ГНАУ подготовила законопроект, запрещающий включать в валовые расходы отчисления на роялти в размере свыше 3 % от прибыли предыдущего года. Предприниматели не поддерживают изменение правил работы и опасаются, что попытка увеличить доходы госбюджета приведет к сокращению иностранных инвестиций в украинскую экономику [4].

Мерами по улучшению инвестиционного климата в Украине могут стать:

разработка четкой, обоснованной государственной стратегии привлечения иностранных инвестиций;

проведение структурной перестройки стабильности законодательства в сфере инвестирования и налогообложения;
реформирование налоговой системы путем сокращения общего количества налогов, уменьшения ставок некоторых из них и ликвидации экономически необоснованных льгот;
обеспечение взвешенной политики правительства и НБУ в денежно-кредитной сфере.
Предложенные мероприятия могут стать основанием для повышения вложений иностранных инвестиций в отечественную экономику, что приведет, в свою очередь, к ускорению социально-экономического развития Украины.

Научн. рук. Зубчинская Н. М.

Литература: 1. <http://ru.wikipedia.org/wiki>. 2. www.autoday.net. 3. <http://forinsurer.com/news/09/11/16/20397>. 4. <http://www.ukrprod.kiev.ua/news/zabor.php?nid=6771>.

УДК 330.322:322.142(477.75)

Калиниченко М. В.

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ КРЫМА

Аннотация. Определены причины инвестиционной привлекательности Крыма. Выявлены и рассмотрены проблемы автономии, а также пути их решения.

Анотация. Визначено причини інвестиційної привабливості Криму. Виявлено та розглянуто проблеми автономії, а також шляхи їх вирішення.

Annotation. The causes of investment attractiveness of the Crimea are identified. The problem of autonomy as well as ways of the solution is detected and considered.

Ключевые слова: регион, инвестиции, сотрудничество, инвестиционная привлекательность.

На данном этапе развития АР Крым остается наиболее инвестиционно привлекательным регионом Украины. Это возможно благодаря экономико-географическому положению полуострова, наличию природных ресурсов, значительного санитарно-курортного, промышленного и научного потенциала.

Изучением вопросов инвестиционной привлекательности занимались следующие ученые: Абрамов А. П., Болотин А. В., Волков Б. А., Пахомова В. А., Бережная И. В., Михуринская Е. А., Захарова О. Д. и др.

Цель работы: изучить основные направления инвестиционной политики, направленные на увеличение инвестиционной привлекательности, а также проблемы и пути их решения.

На данном этапе среди регионов Украины, получивших иностранные инвестиции, Крым входит в первую десятку регионов, что свидетельствует о его инвестиционной привлекательности. В последние годы Крым приобретает статус крупного туристического центра, где популярны такие виды туризма, как дайвинг, спелеотуризм, альпинизм, сельский зеленый туризм, конные, охотничьи и винные туры. Наличие около 11 тысяч памятников культуры, истории, архитектуры обуславливает популярность культурного, исторического, этнографического туризма [1]. Именно поэтому в экономике АРК наблюдается ежегодный прирост инвестиций, что сказывается и на развитии рекреационного комплекса автономии. Так, в 2004 г. в экономику АРК от зарубежных предпринимателей поступило прямых иностранных инвестиций 25,7 млн долл. США, а в 2009 – уже 117 млн долл. США [2].

Активное инвестиционное сотрудничество Крыма ведется с партнерами из Российской Федерации, Германии, Кипра, Великобритании, США, Узбекистана, Швейцарии и Латвии и уже является результатом налаженных долгосрочных связей между странами. На долю вышеперечисленных стран – инвесторов приходится 90 % общего объема прямых иностранных инвестиций [1].

С целью привлечения инвестиций в Крым реализован комплекс мероприятий имиджевого характера:

проведен III Международный инвестиционный форум "Будущее Крыма", в рамках которого были представлены 140 инвестиционных предложений и подписаны меморандумы о сотрудничестве между Советом министров и Немецким бюро технического сотрудничества (GTZ);

проведены бизнес-форумы (биржи контактов) с участием представителей торгово-экономических миссий Австрии, США и Польши;

продолжена работа по сопровождению информационного Интернет-портала [3]. Крым становится все более привлекательным регионом по реализации проектов международной технической помощи.

Также в конце 2009 года в рамках Указа Президента Украины от 23.12.09 г. № 1096/2009 "О мероприятиях по стимулированию инвестиционного и инновационного развития Автономной Республики Крым" начата разработка проекта Закона Украины "О специальном режиме инвестиционной деятельности в Автономной Республике Крым" [3].

Несмотря на реализацию данного комплекса мероприятий, остаются не решенными следующие проблемы:

во-первых, сезонность работы рекреационного хозяйства. В настоящее время санаторно-курортный комплекс Крыма функционирует на протяжении трех месяцев, что влияет на окупаемость инвестиционных ресурсов. Для решения данной проблемы необходимо разработать инвестиционные проекты круглогодичного функционирования, увеличивая тем самым продолжительность и размер денежных потоков и снижая срок окупаемости инвестиций. Решение данной проблемы возможно путем создания сети комплексов для зимнего отдыха, крытых аквапарков, объектов для проведения различных международных мероприятий (конференции, семинары, спортивные состязания и т. д.);

во-вторых, нерациональное и неэффективное использование земель и естественных лечебных ресурсов в приморских регионах Крыма, ведь именно береговая зона Автономной Республики Крым является территорией интенсивной эксплуатации природных ресурсов в различных сферах деятельности человека, включая морской транспорт, жилые и культурно-оздоровительные комплексы, систему водопользования и т. д.

Также необходимо осуществить перераспределение инвестиций от наиболее освоенной части полуострова, которой является территория Большой Ялты, производящей около 64 % всего объема туристических услуг, к менее освоенным северному и западному Крыму, где существует возможность развития не только туризма, но и узкоспециализированных оздоровительных комплексов [3].

В результате исследования можно сделать вывод о том, что экономический потенциал Крыма огромен – как в промышленном, так и в рекреационном плане. Наиболее быстрыми темпами сейчас развивается Южный берег Крыма. Но в любом случае, рано или поздно, его примеру последуют и другие регионы полуострова. Поэтому вкладывать инвестиции в Крым сейчас наиболее выгодно и пришла именно та пора, когда нужно принять решение.

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Инвестиционная привлекательность Крыма [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://revolution.allbest.ru/economy/00064844_0.html. 2. Статистичний щорічник АРК за 2009 г. Головне управління статистики АРК. – Симферополь, 2009 г. – 580 с. 3. О состоянии и перспективах развития инвестиционной деятельности в АР Крым [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.minek.crimea-portal.gov.ua/rus/index.php?v=1&tek=402&par=&l=&art=1502/>.

Камышан А. А.

УДК 339.92(477)

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ УКРАИНЫ И США. ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Аннотация. Проведен анализ международных экономических отношений Украины и США на современном этапе. Рассмотрены различные направления данных отношений и перспективы их развития.

Анотація. Проведено аналіз міжнародних економічних відносин України і США на сучасному етапі. Розглянуто різноманітні напрямки даних відносин та перспективи їх розвитку.

Annotation. International economic relations between Ukraine and USA at the modern stage' is analyzed. Different directions of these relations and prospects of their development were examined.

Ключевые слова: международные экономические отношения, стратегическое партнерство, НАТО, энергетический сектор.

В современных условиях глобализации ведущее место в политике всех развитых стран занимают международные отношения. Развитие государства зависит от того, какие именно направление и ориентиры оно выберет в своем международном сотрудничестве, с какими партнерами

© Камышан А. А., 2010

связет свою деятельность. В настоящее время дальнейшая судьба Украины во многом зависит от конкретно выбранного курса: запад или восток. Значительную роль в этом вопросе играет динамика развития международных экономических отношений с США как с одной из самых прогрессивных и развитых стран мира с устоявшимися традициями демократии.

Целью работы является анализ международных экономических отношений Украины и США на современном этапе.

За период 2007 – 2009 гг. отношения Украины с США нельзя характеризовать как проблемные: завершены переговоры в рамках вступления Украины в ВТО и подписан протокол о взаимном доступе на рынок товаров и услуг; отменено в отношении Украины действие поправки Джексона – Вэника, которая предусматривала экономические санкции, несмотря на политическое содержание; появилась возможность эффективного украинско-американского сотрудничества в сфере энергетической безопасности, евроатлантической интеграции, торговли и инвестиций, региональном сотрудничестве и урегулировании "замороженных" конфликтов [1].

Подходя к анализу отношений Украина – США на текущем этапе, следует отметить, что происходят изменения в двухстороннем сотрудничестве, причиной чего является несбалансированный курс украинской политики, неопределенность относительно основного вектора развития, победа на выборах Президента США Барака Обамы. Его программа в отношении Украины будет направлена на устранение препятствий, которые мешают украинскому руководству продвигаться в сторону запада [2]. Но в то же время уже сейчас чувствуется существенное давление со стороны США на Украину во многих политических и экономических вопросах. Следует отметить, что за вторую половину 2009 г. уровень торгово-экономического сотрудничества Украины и США сократился на 68 %, и составляет на сегодня 650 млн долл. Импорт достигает 375 млн долл. (сокращение на 58 %), экспорт – 272 млн долл. (сокращение на 72 %). Сумма инвестиционных вложений в экономику Украины со стороны США за все годы двухстороннего сотрудничества составила 1 млрд 369 млн долл. [3]. Представленные данные свидетельствуют о том, что США по-прежнему заинтересованы в Украине как в перспективном стратегическом партнере, но на данный момент не видят значительной выгоды для себя в экономическом сотрудничестве с ней.

Важную роль в дальнейшем развитии двусторонних отношений сыграло подписание 19.12.2008 г. Хартии Украина – США про стратегическое партнерство Министром иностранных дел В. Огрызко и Государственным секретарем США Кандализой Райс. Следует отметить основные положения.

Предусмотрено укрепление партнерства и расширение сотрудничества в экономической, политической, дипломатической, культурной и безопасной сфере. Это сотрудничество должно базироваться на демократических принципах (верховенство закона и экономическая свобода).

В сфере экономического сотрудничества планируется расширение доступа к рынку, гарантируется поддержка США в исполнении Украиной обязанностей в рамках ВТО. Уделяется внимание вопросу *активизации* инвестиционной политики, энергетической безопасности.

Предполагается тесное сотрудничество в сфере энергетического сектора, а именно: модернизация украинской газотранспортной инфраструктуры, диверсификация украинских источников ядерного топлива. Так же США имеет намерение сотрудничать в сфере частного сектора в регионах Украины, поддерживать там малый и средний бизнес [4].

К сфере двустороннего диалога между Украиной и США относятся вопросы членства Украины в НАТО, но окончательное решение следует принять самой Украине. Однако мнение о том, что содействие обретению Украиной членства в альянсе — один из важнейших приоритетов политики США в восточноевропейском регионе, подкрепляется готовностью США предложить Украине различные механизмы приближения к НАТО. Кроме того, очевидно, что США намерены сохранить достигнутые за последнее десятилетие результаты и сделать все, чтобы не допустить ухудшения российско-украинских отношений и появления на постсоветском пространстве нового образования.

Важной для Украины и перспективной составляющей двусторонних отношений является сотрудничество в области энергетической диверсификации. США готовы содействовать в наполнении нефтепровода Одесса – Броды каспийской нефтью, но вопрос об объемах, принадлежащих американским компаниям остается открытым [5].

Таким образом, достижения украинской внешнеэкономической политики напрямую связаны с успехами или неудачами политики внутренней, с определением четких целей и приоритетов развития. Несмотря на все внутривнутриполитические "особенности" Украины, сегодня открываются новые возможности развития двусторонних украино-американских отношений. Однако для их реализации необходимо использование всех многочисленных "точек совпадения" национальных интересов обеих стран, чему будут способствовать экономические и политические реформы в Украине. Только четкость и последовательность консолидированной власти может гарантировать позитивные продвижения в международно-экономических отношениях, в частности с США.

Научн. рук. Гиковатая Н. К.

Литература: 1. <http://www.zn.ua/1000/1600/52856/>. 2. <http://www.ia-centr.ru/publications/5003/> 3. <http://economics.unian.net/rus/detail/25894>. 4. http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=840_140. 5. <http://www.zn.ua/1000/1600/54866/>.

ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ МІСТА

Анотація. Розглянуто етичні дилеми розробників прогнозів під час прогнозування соціально-економічних процесів у місті. Продемонстровано причини виникнення можливостей для маніпулювання результатами таких прогнозів та наслідки, до яких може призводити таке маніпулювання.

Анотация. Рассмотрены этические дилеммы разработчиков прогнозов при прогнозировании социально-экономических процессов в городе. Представлены причины возникновения возможностей для манипулирования результатами таких прогнозов и последствия, к которым может привести это манипулирование.

Annotation. The ethical dilemmas of forecast developers during forecasting social and economic processes in a city are investigated. The reasons for opportunities appearance for the manipulating of such forecasts' results and the consequences of these manipulations are presented.

Ключові слова: місто, етика, прогнозування розвитку.

Дотепер у структурах державного управління та місцевого самоврядування мало уваги звертали на ту роль, яку відіграє прогнозування у процесі ухвалення рішень. Відсутнє застосування наукових підходів до прогнозування не лише з браком знань чи бажання у працівників державних адміністрацій та місцевого самоврядування, але і фактичною відсутністю даних для розробки прогнозів, особливо на рівні сіл, селищ та міст районного значення. Лише у квітні 2009 року Кабінетом Міністрів України була видана постанова [1], яка передбачає збір 35 показників соціально-економічного розвитку малих міст і селищ.

Прогнози є складовою частиною процесу формування політики, процесу ухвалення рішень в найрізноманітніших сферах — у виробництві комунальних послуг, будівництві доріг, лікарень, житла, спортивних споруд тощо. Необхідність складання органами місцевого самоврядування прогнозів зафіксована в законах і різних державних нормативних актах.

Існує чимало праць, присвячених прогнозуванню розвитку міст, регіонів, країн, проте більшість з них присвячена методиці прогнозування і не бере до уваги цілі людей, які проводять таке прогнозування.

Метою даної статті є демонстрація суб'єктивних факторів, які впливають на отримані результати прогнозування соціально-економічного розвитку міста, та необхідності дотримання етики у прогнозуванні.

Корені етичної дилеми прогнозування слід шукати як у технічних особливостях прогнозування, так і в його використанні з метою обґрунтування ухвалення певних політичних рішень.

Політична спрямованість багатьох прогнозів і технічна складність прогнозування обумовлюють виникнення етичної дилеми, з якою і стикаються розробники прогнозів. З одного боку, зацікавлені групи і державні службовці часто вимагають складання таких прогнозів, які свідчать про необхідність ухвалення певних рішень. Уже в самій процедурі прогнозування, що спирається на багато передумов і оцінні думки, закладена можливість пристосування прогнозів до такого роду вимог. З другого боку, спеціалісти з прогнозування повинні розробляти прогнози, які є науково об'єктивними і політично нейтральними.

Прогнози, що враховуються при ухваленні політичних рішень, як правило, складаються експертами, які є співробітниками або консультантами осіб, відповідальних за формування політики. Державні службовці, які використовують прогнози як базу для ухвалення певних політичних рішень, часто не розуміють всіх математичних тонкощів прогнозування і не мають уявлення про початкові дані та технічні передумови прогнозування.

Для населення важливо знати, чи покращиться якість їх життя. Проте, як зауважує Донець Є. В. [2, с. 94]: "нажалі досконалих показників якості життя і потенції розвитку не існує". Оскільки будь-який прогноз складається на основі багатьох припущень та спрощень, то сам процес прогнозування може врешті-решт стати вельми суб'єктивним. Використовуючи певні дані або математичні формули, багато прогнозів можна легко змінити так, щоб перетворити зростання на падіння, прибуток на збитки. Такі маніпуляції можуть бути дуже вигідними для певних зацікавлених сторін. Крім того, самі прогнозисти часто є зацікавленими в певних результатах прогнозів, оскільки вони працюють у певних службах чи організаціях, фінансування яких з місцевих чи державного бюджетів буде залежати від розробленого ними прогнозу.

Зазначимо також, що в науковій літературі [3, с. 24] існує достатньо обґрунтована думка, що комплексна оцінка соціально-економічних процесів не може мати кінцевого економічного змісту, є ірраціональною та виведеною штучно як математичне узагальнення часткових показників.

Для побудови прогнозів необхідно побудувати систему причинно-наслідкових зв'язків будь-якого явища. При цьому багато людей забули або не вивчили ще у середній школі, що означає це поняття [4, с. 19]. Одна річ є причиною іншої, якщо ця річ є необхідною та достатньою для її наслідку. Одна річ необхідна для другої, якщо друга не може з'явитися без появи першої. Одна річ є достатньою для другої, якщо поява першої забезпечує появу другої.

Підтасувати під свої потреби прогноз у вітчизняних умовах легко ще й тому, що детальна методика прогнозування фактично ніколи не доводиться до "споживачів" прогнозів в органах влади, а також тому, що перевірити дійсність закладених у прогнозу модель даних практично не можливо. В Україні збір статистичних даних на рівні міст районного значення фактично не ведеться. Крім того, завжди можна внести у прогнозу модель похибку на "приховане безробіття", "тіньову економіку" тощо, яка є обґрунтованою, проте дуже суб'єктивною.

Важко встояти перед спокусою скласти вигідний для себе прогноз, створивши видимість його об'єктивності. Експерти з прогнозування, прихильники ухвалення певного рішення і політики виграють від того, що прогноз буде представлений як об'єктивне наукове дослідження, але вони виграють ще більше, якщо прогноз одночасно допоможе в конкурентній боротьбі за ресурси.

Нереалістичність прогнозів, зроблених спеціалістами міськвиконкомів, районних і обласних держадміністрацій, об'єктивно пояснюється як їх слабкою фаховою підготовкою у сфері прогнозування розвитку соціально-економічних процесів (і це в більшості випадків не їх провина), так і відсутністю адекватних даних для прогнозування. Проте існує і суб'єктивний чинник, пов'язаний з бажанням прогнозистів та їх керівників отримати в результаті прогнозу бажаний для них результат. Така ситуація фактично призводить до ігнорування у процесі прийняття рішень комплексних прогнозів розвитку та дискредитації прогнозування як наукового методу передбачення майбутнього.

-
- Література:** 1. Постанова Кабінету Міністрів України "Про моніторинг соціально-економічного розвитку малих міст і селищ" від 2 квітня 2009 р. № 288 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
2. Донець С. В. Складності оцінки соціально-економічного розвитку в територіальному вимірі / С. В. Донець // Економічний простір. – 2008. – № 12/1. – С. 75–96.
3. Мішенін Є. В. Принципи макроекономічної оцінки соціального капіталу / Є. В. Мішенін, Н. В. Олійник // Регіональна економіка. – 2008. – № 3. – С. 23–30.
4. Акофф Р. Акофф о менеджменте / Расселл Л. Акофф. – СПб. : ПИТЕР, 2002. – 448 с.

УДК 332.142

Главацкая Н. И.

ЭФФЕКТИВНАЯ ПРОМЫШЛЕННАЯ ПОЛИТИКА – ОСНОВНОЙ ЭЛЕМЕНТ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ

Аннотация. Рассмотрены основные стратегии социально-экономического развития регионов Украины. Определены задачи обеспечения формирования и реализации эффективной промышленной политики.

Анотация. Розглянуто основні стратегії соціально-економічного розвитку регіонів України. Визначено завдання забезпечення формування і реалізації ефективної промислової політики.

Annotation. Basic strategies of socio-economic development of regions of Ukraine are considered. The basic tasks of providing of forming and realization of effective industrial policy are certain.

Ключевые слова: региональная политика, планирование, промышленная политика, инвестиции, кластеры.

В последнее время все более актуальной становится проблема совершенствования промышленной политики. При этом на уровне регионов она является приоритетной, так как состояние экономики регионов во многом определяет социально-экономическую ситуацию страны в целом.

Основные теоретико-методологические положения организации региональных промышленных систем можно найти в работах: И. фон Тюнена, В. Лаунхарда, А. Вебера, В. Кристаллера, А. Маршалла, Х. Хотеллинга, А. Леша, Т. Поландера, Ф. Перру, Р. Лукаса.

Целью данной статьи является разработка и научное обоснование формирования региональной промышленной политики, направленной на повышение социально-экономического развития регионов.

Вопросы региональной политики на современном этапе во многом ассоциируются с внедрением процесса долгосрочного и среднесрочного планирования социально-экономического развития регионов.

Однако такая постановка вопроса достаточно узка, так как один процесс планирования сам по себе не обеспечивает устойчивого экономического роста.

Все регионы Украины должны подготавливать собственные стратегии социально-экономического развития. Это значит, что основные усилия региональных властей, бизнеса должны быть направлены на обеспечение реализации разработанных стратегий социально-экономического развития регионов.

В качестве основных задач обеспечения реализации разработанных стратегий социально-экономического развития регионов можно выделить следующие:

- обеспечение притока инвестиций в приоритетные секторы экономики;
- повышение инвестиционной привлекательности регионов;
- создание институциональной основы для обеспечения устойчивого экономического роста;
- разработка и реализация эффективной региональной промышленной политики.

Региональная промышленная политика – это используемый в масштабах региона комплекс инструментов, обеспечивающий поддержку промышленного роста и достижение целей регионального развития, зафиксированных в стратегиях и программах социально-экономического развития регионов [1].

При переходе от разработки региональной стратегии к действиям по ее реализации, первоочередной задачей является повышение инвестиционной привлекательности региона и обеспечение притока инвестиций в те секторы экономики, которые определены в стратегии в качестве приоритетных. Приток инвестиций и реализация инвестиционных проектов нуждаются в комплексе институциональных условий, создающих основу для устойчивого экономического роста региона. В числе этих условий – сохранение и развитие собственного промышленного комплекса региона, обеспечивающего инновационный характер и мультипликативные эффекты экономического роста [2].

Можно сказать, что успех социально-экономического развития регионов Украины во многом зависит от наличия и эффективной реализации продуманной промышленной политики.

К числу первоочередных задач, требующих решения на региональном или даже на государственном уровне, относится организация бизнес-среды, благоприятной для развития национальной промышленности и обеспечивающей высокий уровень ее конкурентоспособности.

Второй задачей при формировании и реализации эффективной промышленной политики является развитие региональных кластеров как точек экономического роста. При рассмотрении региональной промышленной политики в контексте кластеров необходимо исходить из того, что кластеры – это точки роста в экономике, которые будут определять конкурентоспособность и перспективы развития регионов [3].

Третьим, необходимым направлением промышленной политики является внедрение современной системы мониторинга процессов устойчивого развития в регионах. Развитие территории должно быть основано на сохранении баланса трех видов ее основных ресурсов – экономических, природных, человеческих.

Четвертое направление развития промышленной политики связано непосредственно с возможностью эффективной реализации стратегий, программ и проектов. Речь идет о системе подготовки и переподготовки квалифицированных кадров для современного промышленного комплекса Украины [3].

Таким образом, в результате исследования можно сделать вывод о том, что без комплекса мер по развитию промышленного потенциала регионов, непременно включающего действия по повышению инвестиционной привлекательности, формированию и развитию кластеров, стимулированию региональных точек роста, невозможно обеспечить эффективную реализацию разработанных стратегий социально-экономического развития регионов.

Научн. рук. Мельник В. И.

Литература: 1. Костин И. Б. Формирование промышленной политики в регионе [Электронный ресурс] / И. Б. Костин. – Режим доступа : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/177632.html>. 2. Захарін С. В. Корегування державної інвестиційної політики в умовах загострення економічної кризи / С. В. Захарін // Управління розвитком. – 2009. – № 15. – С. 21. 3. Кондратьев В. Промышленная политика или политика конкурентоспособности. Структурные и секторальные аспекты / В. Кондратьев // ЭКО. – 2009. – № 3. – С. 122–131.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РЕФОРМИРОВАНИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

Аннотация. Рассмотрены проблемы, существующие в сельском хозяйстве. Предложены мероприятия по решению данных проблем. Обоснована необходимость практической реализации предложенных мероприятий.

Анотація. Розглянуто проблеми, що існують в сільському господарстві. Запропоновані заходи щодо вирішення даних проблем. Обґрунтовано необхідність практичної реалізації запропонованих заходів.

Annotation. The problems in agriculture are considered. Measures in decision of these problems are offered. The necessity of practical realization of the offered measures is grounded.

Ключевые слова: сельское хозяйство, производство, энергосберегающие и no-till технологии, диверсификация рисков в с/х.

Украина всегда была житницей. Но на данном этапе развития мы с каждым годом все больше теряем это звание. Актуальность исследования определена необходимостью реформирования сельского хозяйства с учетом современной конъюнктуры рынка. Требуются кардинальные изменения для решения проблем сельского хозяйства: отсталость технологий, несовершенство законодательства, слабость экономического планирования и т. д. Харьковский регион обладает значительным потенциалом в этой отрасли, но без реформирования на общегосударственном уровне все попытки будут тщетны.

Среди мероприятий по реформированию сельского хозяйства можно выделить следующие:

1. Применение современной высокоэффективной импортной техники, энергетически экономной. Необходимо признать, что Украина бесповоротно отстала в развитии современных технологий в сельском хозяйстве, поэтому стоит идти по пути применения мирового опыта и импортной техники (с сегодняшним уровнем сельскохозяйственного машиностроения Украины другого пути нет). Для конкурентного сельскохозяйственного производства предприятие уже не обойдется без современных кормораздаточных комплексов, позволяющих готовить и четко дозировано раздавать комплексные корма-миксы, обогащенные протеинами и микроэлементами, доильных залов с мощными вычислительными возможностями, широкозахватных многофункциональных агротехнических комплексов с GPS-навигацией [1].

2. Диверсификация рисков в сельскохозяйственном производстве заключается в следующем: нельзя допустить неоправданное расширение посевных площадей под одну определенную культуру (на сегодня это рапс и подсолнечник, которые к тому же сильно истощают почву). Чем более сбалансированный севооборот применяется на предприятии, тем менее риск неурожая по итогам одного года. Ведь как показывает практика, если год был неурожайным по погодным условиям на одни культуры, то другие в этот же год дают нормальный урожай;

взвешенный подход к обязательному производству продукции животноводства (если производство продукции растениеводства в масштабах страны уже выведен на безубыточный уровень при правильном управлении производством, то системный кризис производства животноводческой продукции в масштабах страны продолжается). Это также дает возможность минимизировать риск продажи продукции растениеводства по минимальным сезонным ценам (обвал цен в период сбора урожая и пик сезонных цен, приходящийся на февраль-июнь). Экономический эффект указанного подхода выражается в следующем: если у предприятия налажено промышленное производство продукции животноводства, цены на которые не настолько подвержены сезонным колебаниям, то в период сезонного обвала цен продукции растениеводства (июль-ноябрь) необходимо минимизировать продажу продукции растениеводства и ждать зимнюю благоприятную конъюнктуру рынка. То есть при правильном планировании как инвестиционной деятельности (техническое перевооружение и оптовая закупка ГСМ, семян, минеральных удобрений, средств защиты растений не весной, летом, осенью, а в конце осени, зимой), так и кредитной политики (выплата как основной части банковских кредитов, так и процентов по кредитам без пиковых колебаний, а максимально сглажено в течение года), дает возможность нести оперативные текущие затраты (оплата труда, налоги, электроэнергия, прочие оперативные виды затрат) только за счет продажи продукции животноводства [2].

3. Использование генно-модифицированного семенного материала. Если до традиционных культур Украины, таких, как пшеница, ячмень, ГМК-технологии еще не добрались, то фактически половина выращиваемой товарной сои является ГМ-продукцией, дающая высокий урожай, не подверженная болезням, менее зависимая от засоренности.

4. Либерализация торговли сельскохозяйственной продукцией. Любой средний и крупный сельскохозяйственный товаропроизводитель должен иметь открытый выбор – продавать выращенный урожай у себя на франко-складе или вывезти без продажи посредникам выращенную продукцию в порты и там уже продавать ее операторам мирового рынка торговли с/х продукцией по более высоким, приближенным к мировым, ценам. На сегодня же складывается ситуация, что очень узкий круг зернотрейдеров, близкий к властным кабинетам, контролирует фактически весь рынок

ж/д перевозок и отгрузиться постороннему игроку зернового рынка очень проблематично. И, следовательно, он вынужден продавать продукцию по недостаточно рыночной цене.

5. Развитие программ кредитования с/х производства банковским сектором экономики. Этот вопрос косвенно затрагивает такую неразрешимую на сегодняшний день проблему, как свободная продажа/покупка земель сельскохозяйственного назначения. На данный момент в залог предприятие может передавать банку только технику, здания/сооружения и продукцию (выращенную или будущего урожая). Если же у предприятия в собственности будет земля – это существенно расширит его кредитную базу и позволит привлекать больше заемных средств коммерческих банков. А сельское хозяйство с его ярко выраженным характером производства в развитых странах работает с обязательным привлечением кредитных ресурсов.

6. Повышение профессионального уровня кадров (как управленцев – оперирование и применение таких современных инструментов управления, как бюджетирование, системы менеджмента качества на базе мировых стандартов управления ISO9000, ISO14000, внедрение систем безопасности пищевых продуктов НАССР (требования, стандарты системы безопасности) (это минимизирует риски вступления в ВТО, повышает конкурентоспособность продукции, улучшает инвестиционную привлекательность предприятия), так и простых работников, от деятельности которых зависит получение конечного продукта в сельском хозяйстве (механизаторы, дояры, скотники)).

7. На государственном уровне – продолжение развития поддержки аграрного сектора экономики, как финансирование определенных программ – дотации на выращивание зерновых, бобовых, сои, дотации на частичное погашение процентов по кредитам и сумм страхования посевов, так и финансирование расширения стада, дотации за получение продукции с повышенными качественными показателями. Защита и государственная поддержка сельскохозяйственного сектора экономики после вступления в ВТО [3].

Таким образом, применение энергосберегающих технологий, использование современной техники, ценообразование и диверсификация рисков в с/х производстве, поддержка отрасли со стороны государства и либерализация с/х торговли, повышение уровня квалификации кадров даст положительный эффект при реформировании сельского хозяйства, а это, в свою очередь, наполнит внутренний рынок собственным продовольствием, даст толчок к развитию с/х машиностроения, пищевой и легкой промышленности, транспортной и социальной инфраструктуры, и, самое главное, возрождения села. Это подразумевает наличие рабочих мест для жителей сел и поселков, что, в свою очередь, позволит молодежи не уезжать в город, а работать в родных местах.

Научн. рук. Кайнова Т. В.

Литература: 1. Васильченко Н. В. Особливості функціонування сільськогосподарських підприємств / Н. В. Васильченко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 2. – С. 12–19. 2. Демух С. Управління ризиками в с/х / С. Демух // Вісник. – 2005. – № 1. – С. 30–34. 3. Войнаренко М. Цінова політика держави та її вплив на механізм витрат агропромислового комплексу / М. Войнаренко // Економіст. – 2003. – № 12. – С. 65–70.

Гриценко В. И.

УДК 338.48

ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ

Аннотация. Рассмотрены основные проблемы туристической отрасли, предложены пути их решения, освещены дальнейшие перспективы отрасли на примере Карпатского региона.

Анотація. Розглянуто основні проблеми туристичної галузі, запропоновано шляхи їх вирішення, висвітлено подальші перспективи розвитку галузі на прикладі Карпатського регіону.

Annotation. The main problems of the tourism industry are discussed, the ways of their solutions, and highlights future prospects for the industry on example of the Carpathian region are suggested.

Ключевые слова: туризм, отрасль туризма, туристический бизнес, ресурсный потенциал региона.

В наши дни международный туризм приобрел не просто массовый характер, а стал по праву одной из ведущих, высокодоходных и наиболее динамичных отраслей мирового хозяйства, именно поэтому рассмотрение данной темы является актуальной. Специфика туризма как отрасли

© Гриценко В. И., 2010

экономики состоит в том, что она объединяет внутри себя целый ряд отраслей, таких, как: транспорт, связь, гостиничное хозяйство, банки, сферу развлечений и т. д. В некоторых государствах туризм является одной из важнейших статей внешнеэкономической и внутрихозяйственной деятельности и по уровню доходов туризм уступает лишь нефтедобывающей промышленности и автомобилестроению.

Вопросом развития туризма занималось большинство ученых, среди них можно отметить работы украинских ученых, таких, как: Агафонов Л. Г., Безносок В. Д., Виноградская А. М., Кравцов В. С., которые анализировали отдельные аспекты развития туризма, а также его регулирование в Украине и за рубежом. Целью данной работы является изучение рекреационного потенциала, проблем и перспектив развития туристской отрасли Украины на примере Карпатского региона [1].

Карпатский регион благодаря своим географическим, природным, историческим и экономическим условиям имеет большой потенциал для развития туристической отрасли. Наличие гор, рек, многочисленных парков, пещер и других памятников природы позволяет заинтересовать и предложить что-то необычное туристам. Если брать во внимание то, что Карпаты являются географическим центром Европы, а в природном отношении – уникальной экосистемой на западе Украины, то при формировании политики освоения этого края необходимо разумно использовать его геополитические преимущества и сохранить экологический феномен территории. Иначе говоря, будущая туристская модель Карпат должна быть выгодной для экономики Украины и экологически совместимой с прилегающими территориями соседних стран [2].

Однако в настоящее время, из-за мирового экономического кризиса, который затронул и Украину, возник ряд проблем, которые замедляют развитие туризма и тормозят развитие туристической отрасли. К ним можно отнести:

1. В Карпатах, как и во всей Украине, не развит сектор туристической индустрии, то есть не везде раздаются бесплатные буклеты-путеводители историко-культурных достопримечательностей района, что обуславливает узкое толкование туризма и малую осведомленность о многообразии туристических услуг.

2. Отсутствие должного инвестирования, которое необходимо для создания и приведения к европейским стандартам транспортной инфраструктуры, гостиничного хозяйства, элементарных условий для перемещения и посещения мест общего пользования по пути движения туристов, буфетов в местах осмотра различных достопримечательностей.

3. Проблема охраны окружающей среды, сохранение и восстановление историко-культурного наследия, а так же улучшение законодательной базы в этой сфере.

4. Отсутствие средств на реконструкцию достопримечательностей истории и архитектурно-искусства, а привлечение инвестиций тормозится через неурегулированную нормативно-законодательную базу страны.

5. Низкая урожайность сельскохозяйственных культур и слабое развитие животноводства приводит к недостаточному обеспечению продуктами питания не только местного населения, но и большого контингента отдыхающих [3].

Решение этих проблем обеспечит подъем общего социально-экономического уровня, повышение конкурентоспособности туристической отрасли данного региона. Для этого необходимо провести ряд мероприятий, таких, как: обеспечение государственной поддержки в туристической сфере как одной из наиболее перспективных отраслей в регионе; создание благоприятных налоговых условий для привлечения капитала в развитие отрасли, целью которого является усовершенствование и приведение к европейским стандартам условий различных видов отдыха; подготовка квалифицированных кадров для работы в данной отрасли; проведение активной рекламной кампании в средствах массовой информации как за рубежом, так и в пределах собственного государства; осуществление природоохранных и других мероприятий по оздоровлению окружающей среды и улучшение экологической ситуации; одним из наиболее эффективных путей является создание совместных лечебно-оздоровительных и туристических комплексов.

Если предложенные мероприятия будут осуществлены, то развитие туристической отрасли в Карпатах достаточно перспективно. По европейским меркам регион можно считать территорией с большими, разнообразными природными ресурсами, рекреационными возможностями, которые могут представлять большой интерес для туристов. Это дает возможность утверждать, что спектр видов туризма, которые можно было бы успешно развивать, достаточно широк. Есть возможности для самого разнообразного туризма – водного, горного, пешеходного и других видов. Также имеются практически неограниченные возможности для организации зеленого туризма, который пользуется сейчас большим спросом, что позволит сохранить относительное экологическое равновесие.

В ходе исследования был раскрыт ресурсный потенциал, выявлены существующие проблемы и проанализированы возможные перспективы в развитии туризма Карпатского региона. На основании этого можно сказать, что имеющиеся проблемы тормозят развитие туризма и туристической индустрии. Решение рассмотренных проблем повлияет, как на улучшение экономического, так и социального развития региона.

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Сиротенко Н. Г. Малая энциклопедия стран / Н. Г. Сиротенко, В. А. Менделеев. – М. : "Издво АСТ" ; Харьков : Торсинг, 2002. – 120 с. 2. Петрановский В. Л. Туристическое краеведение : научн. пособ. / В. Л. Петрановский, М. Й. Рутинский. – К. : Знання, 2006. – 575 с. 3. Рыбин Н. Н. Природные условия и ресурсы Карпат / Н. Н. Рыбин. – Черновцы, 2007. – 214 с.

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ НАУЧНЫХ ПОДХОДОВ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КАТЕГОРИИ "ЭКСПОРТНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕГИОНА"

Аннотация. Анализируются современные научные подходы к определению экономической категории "экспортный потенциал региона". Уточнена сущность, проведен сравнительный анализ существующих концепций, возможных проблем, возникающих при оценке экспортного потенциала региона.

Анотація. Аналізуються сучасні наукові підходи до визначення економічної категорії "експортний потенціал регіону". Уточнено сутність, проведено порівняльний аналіз існуючих концепцій, можливих проблем, що виникають під час оцінки експортного потенціалу регіону.

Annotation. The modern scientific approaches in determination of economic category "export potential of the region" are analyzed. The essence is elaborated, benchmark of existing concepts and possible problems are analyzed, appearing in estimation of the export potential of the region.

Ключевые слова: потенциал, экспортный потенциал, экономическая система, под-система, экономический объект, оценка.

В условиях активной интеграции украинской экономики в структуру мирового хозяйства и вступления в ВТО ключевым направлением развития региональных предприятий-экспортеров становится ориентация на внешние рынки сбыта продукции. Проведенная в начале 1990-х годов общеэкономическая реформа в стране и реформа внешнеэкономической деятельности предоставили украинским регионам широкие возможности в сфере формирования и использования их экспортного потенциала. Именно эффективность использования экспортного потенциала во многом определяет современное состояние экономики региона, что особенно важно на фоне затянувшейся экономической депрессии и сокращения возможности дотационных поступлений в региональные бюджеты из центра.

Характер трудностей, возникающих при изучении данной проблемы, во многом объясняется отсутствием комплексных научно-обоснованных подходов и методов анализа экспортного потенциала региона. Вопросы формирования экспортного потенциала региона остаются недостаточно изученными и, как правило, связаны с особенностями отдельно взятого региона. Сдерживающим фактором решения отмеченных проблем является непроработанность в отечественной экономической науке ряда теоретических вопросов, связанных с экспортной деятельностью регионов как административно-территориальных единиц, а также нечеткость в трактовке некоторых понятий и определений.

Теоретико-методологические, а также прикладные аспекты формирования и оценки экспортного потенциала экономических систем и объектов были отражены в работах украинских и зарубежных ученых: И. Бураковского, Ю. Василенко, Е. Вороновой, Л. Дибровой, Д. Даниелса, Л. Радебы, А. Кредисова, А. Мазараки, Ю. Макогона, В. Новицкого, М. Портера, В. Сиденко, В. Слюсаря, С. Соколенко, А. Филипенко. Авторы рассматривают экспортный потенциал в разных аспектах (экономическом, ресурсном, природно-ресурсном, объектном, хозяйственно-объектном и т. д.). Однако проблема корректной стоимостной оценки экспортного потенциала остается недостаточно изученной и поэтому актуальной.

Целью данной работы является уточнение сущности такого явления, как экспортный потенциал региона.

Прежде всего зафиксируем неоднозначную, но концептуально важную для современных экономических расчетов трактовку определения "потенциал".

Экономическая энциклопедия определяет потенциал (от лат. "potentia" – сила, мощь) как имеющиеся у экономического субъекта ресурсы, их оптимальную структуру, умение их рационально использовать для достижения поставленной цели [1]. Экономический толковый словарь определяет потенциал как совокупность имеющихся средств и возможностей для деятельности [2]. Толковый словарь украинского языка трактует потенциал как скрытые способности и силы для любой деятельности, которые могут проявиться в определенных условиях [3].

Можно сделать вывод, что в широком смысле "потенциал" означает: возможности, имеющиеся силы, запасы, ресурсы, средства, которые могут быть использованы для достижения определенной цели.

В экономических дисциплинах общее понятие "потенциал" часто используется с определением "экономический", трансформируясь, таким образом, в экономическую категорию. Л. Поддубная отмечает, что: "...в цепи потенциал – экономический потенциал, последний выступает как особая форма олицетворения достигнутого уровня и способностей субъекта относительно дальнейшего развития..." [4].

Необходимо заметить, что в современных исследованиях экономического потенциала смысловой акцент делается, преимущественно, на ресурсную доминанту. Н. Игнатенко и В. Руденко в своей работе [5] приводят статистические данные частоты употребления в отечественной научной литературе различных признаков понятия "экономический потенциал", которые ассоциируются с: совокупностью естественных условий, ресурсов, возможностей, запасов, ценностей – 42 % случаев;

мощностью производства, фондов, ресурсов – 18 % случаев;

ресурсными, экономическими, естественными, региональными характеристиками – 16 % случаев;

возможностью производственных сил достигать определенного эффекта – 8 %.

То есть в 76 % случаев потенциал ассоциируется с имеющимися ресурсно-производственными характеристиками экономических систем и объектов. И если запасы, ресурсы, средства производства, как используемые, так и те, которые могут быть использованы, можно проанализировать и оценить с высокой степенью корректности, то оценка возможностей, способностей, скрытых сил и т. п. весьма неоднозначна и конечном счете становится субъективным фактором, который способен в значительной степени неблагоприятно повлиять на объективность проводимого исследования.

Ученые-экономисты, посвятившие свои работы проблемам формирования и управления экспортного потенциала на любом из его уровней (микро-, мезо-, макро-), по-разному определяют место экспортного потенциала в экономической системе предприятия, региона, страны.

Условно мнения можно разделить на две группы. В первой группе – авторы, которые при анализе экспортного потенциала рассматривают его как:

сложноорганизованную динамическую систему, в свою очередь, состоящую из подсистем;

обобщающую характеристику сложных экономических объектов;

формирующий из составляющих его потенциалов (производственного, ресурсного, инвестиционного, финансового, и т. д.) [6; 7].

Другая группа ученых-экономистов придерживается мнения, что экспортный потенциал является составной частью (подсистемой, subsystemой) экономического потенциала исследуемого объекта, и на основании этого проводят дальнейшие исследования и расчеты [8; 9].

В первом случае при анализе и оценке экспортного потенциала становится затруднительным определить четкие контуры анализируемой системы и, соответственно, провести корректную оценку экспортного потенциала. Во втором случае мнения расходятся в точном определении структурных взаимодействий, степени взаимозависимости и существующих связях экспортного потенциала со всеми подсистемами экономического потенциала.

Методика оценки потенциала экономической системы, а именно ее ресурсно-производственных характеристик, имеет признаки универсальности для всех уровней экономических исследований, соответствует условиям объективности и критериям экономического анализа. Автором предлагается модель стоимостной оценки экспортного потенциала экономических систем и объектов как производной экономического потенциала, базирующейся на расчете экономических мощностей, реально вовлеченных в производство конкурентоспособных товаров и услуг, а также имеющихся материальных и сырьевых ресурсов для их производства.

Литература: 1. Економічна енциклопедія (у 3 томах). Т. 3. – К. : Видавничий центр "Академія", 2002. – 952 с. 2. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів (українсько-англійсько-російський) / Л. М. Алексєнко, В. М. Олексієнко та ін. – Тернопіль : Астон, 2003. – 672 с. 3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ "Перунь", 2005. – 728 с. 4. Піддубна Л. І. Експортний потенціал машинобудівних підприємств регіону: сутність, структура, проблеми диверсифікації / Л. І. Піддубна, Ю. О. Семікоп // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2009. – № 26. – С. 126. 5. Игнатенко Н. Т. Природно-ресурсный потенциал территории: географический анализ и синтез / Н. Т. Игнатенко, В. П. Руденко. – К. : Вища школа, 1986. – 164 с. 6. Скорнякова Т. В. Експортний потенціал обробної промисловості України: управління процесом формування : монографія / Т. В. Скорнякова. – К. : Наук. світ, 2006. – С. 9. 7. Крушніцька Г. Б. Експортний потенціал регіону та шляхи покращення його використання (на прикладі Чернівецької області) : автореф. канд. екон. наук. – К. : Чернівецький нац. універс., 2001. – 25 с. 8. Волкодавова Е. В. Экспортный потенциал промышленных предприятий: теория, методология, практика : монография / Е. В. Волкодавова. – Самара : Самар. гос. экон. ун-та, 2007. – С. 14. 9. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз / Т. Мельник // Міжнародна економічна політика. – 2009. – № 8–9. – С. 225–227.

МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ РИНОК ТА ЙОГО ІНФРАСТРУКТУРА

Анотація. Розкривається сутність міжнародного валютного ринку і його інфраструктура. Проаналізовано місце і роль Міжнародного валютного фонду на міжнародному валютному ринку. Визначено деякі рекомендації для покращення стану національної валюти.

Аннотация. Раскрывается сущность международного валютного рынка и его инфраструктура. Проанализированно место и роль Международного валютного фонда на международном валютном рынке. Определены некоторые рекомендации для улучшения положения национальной валюты.

Annotation. The essence of the international currency market and its infrastructure are discovered. The place and role of the International Monetary Fund on the international currency market are analyzed. Some recommendations for improving the situation of the national currency are certain.

Ключові слова: валютний ринок, інфраструктура, попит, пропозиція, інвестиції, Міжнародний валютний фонд.

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується зміцненням взаємозв'язків між національними економіками, які передбачають здійснення відповідних зовнішньоекономічних операцій. Основою для проведення котрих є валютний ринок, на якому формується система різноманітних фінансово-кредитних відносин між країнами з приводу зовнішньої торгівлі, надання послуг за кордоном, залучення іноземних інвестицій, кредитів та інших видів зовнішньоекономічної діяльності, які потребують обміну і використання іноземної валюти.

Для того щоб розглянути цю тему, необхідно зрозуміти, що таке міжнародний валютний ринок. Отже, валютний ринок – це складний багатофакторний механізм, за допомогою якого відбувається перелив капіталів, хеджування економічних ризиків, диверсифікація валютних резервів та переміщення валютної ліквідності, отримання спекулятивних прибутків та міграція робочої сили, обслуговування туризму та зовнішньої торгівлі товарами та послугами. Він продовжує динамічно розвиватися та вирівнювати диспропорції, які виникають в економічному середовищі [1, с. 175]. Інфраструктура міжнародного валютного ринку є дуже складною. Об'єктом валютного ринку є: сукупність суспільних відносин з приводу обслуговування міжнародного обороту товарів, робіт та послуг як у частині купівлі-продажу валюти, так і для своєчасного здійснення розрахунків за валютними операціями; визначення валютних курсів шляхом зіставлення попиту та пропозиції різних валют; надання механізмів захисту від валютних ризиків; отримання прибутку у вигляді різниці курсів валют; проведення валютних інтервенцій, а також деяких інших заходів. Суб'єктами валютного ринку можуть бути будь-які економічні агенти та посередники, насамперед, банки, брокерські компанії, валютні біржі, які "зводять" продавців і покупців валюти та організаційно забезпечують операції купівлі-продажу. Визначальною мотивацією дій суб'єктів валютного ринку є отримання прибутку. Предметом, яким оперують суб'єкти валютного ринку в процесі реалізації суспільних відносин, є валюти різних країн світу [1, с. 170].

Дві основні підсистеми світової валютної системи включають:

валютний механізм – це правові норми та інститути, які ці норми виробляють і представляють (це і різні міжнародні угоди з валютних питань, Міжнародний валютний фонд, регіональні валютно-кредитні заклади і національні валютно-кредитні заклади);

система міжнародних валютних відносин, тобто поточні зв'язки, які виникають між різними суб'єктами міжнародних економічних відносин на валютних ринках з метою здійснення міжнародних розрахунків, кредитних і валютних операцій.

Розвиток світових тенденцій глобалізації та інтернаціоналізації міжнародних фінансових ринків ґрунтується на такому базисному критерії, як прозорість ринку для інвесторів. Цей критерій, за оцінкою ряду провідних експертів, є найголовнішим на світових фінансових ринках. Без умов прозорості ринку і без інформації фінансових аналітиків (про прогнози прибутку для інвесторів, а також ризики) інвестор не стане інвестувати.

Сьогодні в більшості держав світу вільна купівля і продаж валют здійснюється різними за величиною фінансовими корпораціями, інвестиційними і пенсійними фондами, експортно-імпортними компаніями, банками тощо, які в сукупності утворюють єдину міжнародну систему FOREX – міжнародний ринок обміну іноземних валют [2]. Потреби купівлі та продажу валют визначаються рівнем взаємозалежності різних держав у сфері торгівлі й бізнесу. Торгівля валютою особливо інтенсивно реалізується в банках і брокерських будинках великих фінансових центрів, таких, як Токіо, Гонконг, Франкфурт, Лондон, Нью-Йорк, котрі є виконавцями замовлень, що надходять з різних регіонів світу.

Визначну роль у розвитку міжнародного валютного ринку відіграє Міжнародний валютний фонд. Його головна функція полягає в наданні кредитів країнам, які мають проблеми з дефіцитом платіжного балансу, що дає можливість національним органам грошово-кредитного регулювання реструктуризувати власні міжнародні резерви, стабілізувати грошову одиницю, здійснювати виплати по імпорту та відновити стабільність на грошово-кредитному ринку [3, с. 57]. Мета такого кредитування, як вважають фахівці, полягає, передусім, у наданні країні додаткових можливостей для впровадження економічних реформ і корегування платіжного балансу, збільшення кількості робочих місць та інвестицій, а також реалізації виваженої соціальної політики.

Аналіз потреб України у фінансуванні з боку Міжнародного валютного фонду виявив, що вони є дуже значними, а це, у свою чергу, вимагало застосування політики надзвичайного доступу, що практично й було здійснено. Згідно з цими умовами наша держава дістала право на понад сто відсотків своєї квоти у МВФ (до 300 % кумулятивно). Перший транш кредиту на суму 4,5 млрд дол. США надійшов до Національного банку України в листопаді 2008 року. Наступні транші будуть надані протягом 2009 – 2010 років (з 15.02.2009 р. до 15.10.2010 р.) у сумі від 375 млн до 2,5 млрд спеціального права займу (560 млн і 3,75 млрд дол. США). При цьому слід зазначити, що кредити такого обсягу МВФ надає досить рідко, тільки у виняткових випадках.

У свою чергу, для того щоб українська валюта стала більш стабільною й конкурентно спроможною на валютному ринку, доцільним було б:

зосередити увагу на українській промисловості. Адже саме вона може допомогти покращити рівень національної валюти на світовому ринку;

прийняття Національним банком України нормативних документів щодо запровадження гнучкого обмінного валютного курсу гривні до провідних валют;

ухвалення законодавчих і нормативних документів щодо вирішення питань проблемних банків та надання фінансової підтримки банківським установам шляхом рефінансування на основі принципів рівності і прозорості;

своєчасно проводити діагностику проблемних, особливо системоутворюючих, банків; розширення обсягів регулярного висвітлення деталізованої фінансової інформації про функціонування банківської системи, принципи роботи, кредитну й депозитну політику, доходи тощо, для громадськості й ринків, засновників і акціонерів банків, які мають вагомую частку [2, с. 62].

Отже, у діяльності валютного ринку беруть участь різноманітні економічні суб'єкти, кожен з яких прагне задовольнити власний комерційний інтерес. Це, передусім, традиційна триада: продавець валюти, її покупці та посередники.

Україна може зробити свою валюту більш стабільною, якщо буде приділяти достатньо уваги промисловості. Адже в нашій країні промисловість погано розвинута і подальше її вдосконалення може призвести до підвищення конкурентоспроможності національної валюти на міжнародному валютному ринку.

Наук. керієн. Петряєв О. О.

Література: 1. Богомаз Г. О. Інституційні засади функціонування сучасного валютного ринку / Г. О. Богомаз // Регіональна економіка. – 2007. – № 4. – 261 с. 2. <http://ru.wikipedia.org>. 3. Вожжов А. П. Про причини створення регіональних резервних валют і зміни у світовій валютній системі / А. П. Вожжов // Фінанси України. – 2009. – № 3. – 124 с. 4. Салтинський В. В. Особливості організації кредитування національних економік Міжнародним валютним фондом / В. В. Салтинський // Фінанси України. – 2009. – № 2. – 124 с.

УДК 332.146.2(477)

Зелінський Р. Л.

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ: СУТНІСТЬ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Анотація. Розглянуто питання щодо сутності та значення регіонального управління соціально-економічним розвитком, окремі аспекти та механізми його впровадження в Україні.

Аннотация. Рассмотрено вопрос относительно сущности и значения регионального управления социально-экономическим развитием, отдельные аспекты и механизмы его внедрения в Украине.

© Зелінський Р. Л., 2010

Annotation. The question is seporid in relation to essence and value of regional management socio-economic development, are discussed separate aspects and mechanisms of his introduction in Ukraine are considered.

Ключові слова: регіональне управління, територіальне управління, стратегія економічного та соціального розвитку, ситуаційний центр.

Ми є свідками руйнування командно-адміністративної економічної системи в Україні і поступового переходу до ринкової економіки, за якої головним завданням виробника стає отримання максимального прибутку, а споживача – задоволення його безмежних потреб. Саме це зумовлює специфіку державного управління усіма економічними процесами. Безперечно можна констатувати те, що для досягнення високих економічних показників необхідно проводити виважену державну політику, зокрема удосконалювати регіональне управління соціально-економічним розвитком.

Проблеми управління регіональним соціально-економічним розвитком вивчали такі вчені-економісти, як: З. Герасимчук, В. Гриньова, Б. Данілішин, С. Дорогунцов, Д. Стеченко. Проте чимало питань управління соціально-економічним розвитком у сучасних умовах структурно-інноваційної трансформації економіки України вимагають більш детального дослідження.

Сутність регіонального управління зараз докорінно змінюється як в теоретичному, так і у практичному плані. Причому, з теоретичної точки зору поняття "регіональне управління" серед науковців розуміється як "територіальне управління". Насправді це різні поняття. Територіальне управління – це вплив на процеси використання тих обмежених ресурсів, які є наявними на даній території (земля, вода, мінеральні ресурси та ін.) [1, с. 36]. Натомість регіональне управління пов'язується із формуванням відповідних пропорцій між елементами регіональної економіки, тобто складається в результаті формування системи господарювання на території регіону [2, с. 203]. Іншими словами, регіональне управління виражається функцією інтеграції всіх видів управління у певному регіоні.

Загалом управління соціально-економічним розвитком регіону повинно ґрунтуватися на таких двох основних аспектах [3, с. 5–6]:

розгляді регіону як цілісного та складного механізму, якому притаманні відповідні соціально-політичні й економічні процеси;

обліку наявних у регіоні суб'єктів і об'єктів управління.

Регіон розглядається як складова частина цілого народногосподарського комплексу, головним завданням якого є виробництво товарів і надання послуг для задоволення потреб людей цього регіону.

Стратегія економічного та соціального розвитку України на 2004 – 2015 рр. визначила основні пріоритети на шляху євроінтеграції із зазначенням необхідності вироблення та реалізації такої моделі взаємовідносин з регіонами й управління ними, яка б відповідала формату співпраці "центр-регіони", який є загальноєвропейським у практиці країн Європи [4]. Проте визначені завдання можливо виконати лише при застосуванні сучасних інформаційних технологій, зокрема за допомогою створення ситуаційних центрів. Загалом ситуаційний центр – це програмно-технічний комплекс, призначений для: а) формування варіантів планово-управлінських рішень; б) інформаційного обслуговування колективного розгляду виробничо-господарських ситуацій з метою вироблення найбільш обґрунтованих рішень; в) оперативної доставки прийнятих рішень на робочі місця виконавців [5, с. 158]. Суть ситуаційних центрів полягає в тому, що невелика представницька група (25 – 35 осіб) отримує дані про розвиток регіону і на їх основі робить певні висновки, надає вказівки, які протягом невеликого проміжку часу доходять до найнижчої ланки і там виконуються. Ситуаційні центри значно скорочують час, який необхідний для того, щоб вказівки оперативно доходили безпосередньо до виконавців, проте є й негативна їх риса – інколи ця група представників може бути спеціально обрана для досягнення якихось своїх цілей. Загалом ситуаційні центри зараз широко використовуються у країнах Європи.

Зараз в Україні спостерігається поступове формування і розвиток регіонального управління соціально-економічним розвитком. Цей процес зумовлює певні негативні риси, серед яких найгіршою є зниження конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг. Тому слід проводити ряд реформ у сфері регіонального управління, зокрема [6, с. 9]:

чітко розмежовувати компетенції між різними рівнями регіонального управління;

надати найнижчим ланкам управління більше прав і можливостей, побудувати моделі самоврядування і самофінансування регіонів за принципом "знизу – догори";

раціонально використовувати природні ресурси в умовах самоврядування та удосконалювати економічні нормативи (податок на землю, воду, лісові ресурси);

більшу увагу надавати підготовці кадрів, зокрема тих, котрі беруть участь в місцевому управлінні.

Отже, при переході України до ринкової економічної системи особливу увагу потрібно приділяти регіональному управлінню соціально-економічним розвитком, яке становить комплекс адміністративно-організаційних заходів, спрямованих на управління соціальними та економічними процесами на регіональному рівні.

Наук. керівн. Петряєв О. О.

Література: 1. Герасимчук З. Комплексна оцінка рівня стійкого розвитку регіонів України / З. Герасимчук // Економіка України. – 2002. – № 2. – С. 34–42. 2. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності / Гриньова В. М., Коюда В. О., Лепейко Т. І., Коюда О. П. – Харків : ХДЕУ, 2002. – 464 с. 3. Данілішин Б. М. Науково-інноваційне забезпечення стійкого економічного розвитку України / Б. М. Данілішин, В. Чижова // Економіка України. – 2004. – № 3. – С. 4–11. 4. Указ Президента України від 28 квітня 2004 року № 493 "Стратегія економічного та соціального розвитку України "Шляхом європейської інтеграції" на 2004 – 2015 роки". 5. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком / Д. М. Стеченко. – К. : Вища школа, 2000. – 223 с. 6. Дорогунцов С. Стійкість розвитку еколого-економічного потенціалу України та її регіонів / С. Дорогунцов, А. Федорішева // Економіка України. – 1996. – № 7. – С. 4–17.

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ РИНКОМ РОБОЧОЇ СИЛИ

Анотація. Подано інструментарій визначення особливостей розвитку регіонального ринку робочої сили. Обґрунтовано основні тенденції ринку робочої сили Харківського регіону та запропоновано напрямки антикризового управління.

Аннотация. Представлен инструментарий определения особенностей развития регионального рынка рабочей силы. Обоснованы основные тенденции рынка рабочей силы Харьковского региона и представлены направления антикризисного управления.

Annotation. Tools identify features of the development of the regional labor market is submitted. The main trends of the labor market of the Kharkov region substantiated and the direction of crisis management are represented.

Ключові слова: ринок робочої сили, особливості антикризового управління, регіон.

Аналіз проблем, що постають на регіональних ринках робочої сили як за умов впливу кризових факторів, так і за умов сталого розвитку зазначених ринків, знаходять відображення в ряді досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, Л. Рейнольдс, С. Ластерс, К. Маузер при дослідженні регіональних ринків праці підкреслювали існування тісного зв'язку між місцевим, національним та міжнародним ринками праці, приділяючи значну увагу саме регіональним ринкам праці як первинному елементу цього ланцюга [1].

Серед вітчизняних дослідників науково-методологічні засади розвитку регіональних ринків праці викладені в роботах В. Онікієнка [2], І. Петрової [3] та ін., де аналізується розвиток ринків праці в контексті регіонального розвитку, визначається специфіка розвитку регіональних ринків, розробляються моделі розвитку ринків в умовах трансформаційних змін. Разом з цим залишаються відкритими питання, що стосуються антикризового управління ринком робочої сили.

Метою дослідження є обґрунтування науково-теоретичних засад антикризового управління на регіональному ринку робочої сили. Об'єкт – процес управління ринком робочої сили.

Досягнення мети відбулося шляхом вирішення таких завдань: визначено регіональні особливості антикризового управління ринком робочої сили та детерміновано методологію економічного розвитку.

Регіональні особливості антикризового управління ринком робочої сили визначаються умовами нерівного розвитку регіонів країни, що зумовлює необхідність пристосування методології економічного розвитку регіонів. Підкреслимо, що інструментарій, який пропонується в межах зазначеної методології, висвітлюється обмеженим колом науковців, серед яких домінує В. Василенко [3]. Дослідник вважає, що таким інструментарієм стає економічна діагностика. "Діагностика – це визначення стану регіону, виявлення "регіональних хвороб", "патологій", "больових точок і вузьких місць" [4, с. 4]. Але більш точним В. Василенко вважає наступне визначення: "сукупність спеціальних інформаційно-аналітичних технологій, які дозволяють: а) описати регіональні ситуації та проблеми, що вивчаються у системі характерних для них ознак (параметрів, показників); б) ідентифікувати ці ситуації, тобто "прив'язати" їх до відомих типологічних груп; в) дати кількісну та якісну оцінку цим ситуаціям і проблемам, інакше кажучи, поставити остаточний діагноз; г) встановити і оцінити внутрішні та зовнішні причини продіагностованих станів" [5, с. 65]. Ми цілком погоджуємося з точкою зору видатного вітчизняного дослідника та вважаємо, що надане визначення економічної діагностики відповідає завданню, яке полягає у визначенні регіональних особливостей антикризового управління ринком робочої сили, а її здійснення має дати повне уявлення як про функціонування регіонального ринку робочої сили, так і розробити антикризове управління, виходячи із результатів, отриманих на кожному з етапів економічної діагностики. Зазначене вище узагальнюється логічним ланцюгом: структура – властивості – ознаки – риси – міра (засіб вимірювання) [3, с. 6].

Почнемо з опису структури регіонального ринку праці. Безперечно, ринок праці є складною соціально-економічною системою, що має особливу структуру, яку в роботах провідних вітчизняних дослідників [2] прийнято називати класифікацією або сегментацією. Так, І. Петрова виокремлює три пари альтернативних моделей ринку праці (первинний та вторинний, внутрішній та зовнішній, формальний та неформальний), а сегментація праці здійснюється науковцем за принципами:

перспективний – маргінальний, позитивний – негативний [3]. У зазначеній праці В. Онікієнко та інші підкреслюють, що існує потреба у структуризації ринку праці, виокремленні певних, достатньо самостійних складових, що відбивають його особливостями за суттєвими ознаками. Цей процес прийнято називати класифікацією або сегментацією ринку праці. До найважливіших критеріїв сегментації ринку праці України за соціально-демографічними характеристиками носіїв робочої сили можна віднести такі ознаки: тип місцевості проживання; стать; вік; освіта, професія та кваліфікація. Визначаючи критерії та розраховуючи показники, можливо як ідентифікувати регіональну ситуацію, що склалася на ринку праці, дати кількісну та якісну оцінку, так і розробити напрямки антикризового управління. Як приклад обмежимося наступними даними.

Станом на 1 січня 2009 року кількість зареєстрованих в центрах зайнятості вільних робочих місць та вакантних посад склала 4,4 тис. одиниць, що становило 41,7 % від потреби в працівниках на аналогічну дату 2008 року. За розмірами заробітної плати питома вага вакансій з мінімальною заробітною платою та від мінімальної заробітної плати до прожиткового мінімуму становила 42 %, від прожиткового мінімуму до середньої заробітної плати по області – 51 %, і у 5,5 % вакансій запропонована заробітна плата була понад середню заробітну плату по області. На початок 2009 року, в середньому по області, навантаження незайнятого населення на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) зросло з 3 осіб (за попередній рік) до 11 осіб. На вільне робоче місце робітника претендувало 13 осіб, на кожну вакантну посаду службовця – 9 осіб, на місце, яке не потребує спеціальної підготовки – 8 осіб [6].

Таким чином, ситуація на ринку праці Харківського регіону потребує розробки та реалізації заходів у межах антикризового управління.

До активних заходів сприяння зайнятості населення відноситься діяльність служби зайнятості щодо надання населенню інформаційних, профорієнтаційних послуг, створення банку вакансій та пошук підходящої роботи, працевлаштування незайнятих трудовою діяльністю громадян, у тому числі неконкурентоспроможних верств населення на заброньовані робочі місця, сприяння в залученні підприємницької діяльності, надання роботодавцям дотацій для працевлаштування безробітних, організація для незайнятого населення професійного навчання, тимчасових сезонних та громадських робіт.

Чисельність незайнятих громадян, залучених у 2008 році до основних заходів активної політики зайнятості, збільшилась порівняно з 2007 роком на 2,6 % і становила 98,8 тис. осіб. Рівень охоплення незайнятого населення цими заходами зріс за 2001 – 2008 роки з 46,4 % до 72,7 %. Зростання впродовж року кількості вільних робочих місць обумовило можливість державної служби зайнятості щодо забезпечення роботою незайнятих громадян. За сприяння центрів зайнятості у 2008 році працевлаштовано 59,5 тис. осіб. Рівень працевлаштування незайнятого населення в цілому по Харківській області становив 43,7 %. Серед тих, які отримали роботу, кожен другий – робітник, кожен четвертий – службовець [6]. У 2008 році базовими центрами зайнятості забезпечено працевлаштування 3,4 тис. безробітних на робочі місця, створені за рахунок надання дотацій роботодавцям.

Таким чином, основні напрямки реалізації антикризового управління в межах вирішення регіональної ситуації, методика чого була запропонована вище, передбачають ефективну діяльність служби зайнятості, самозайнятість, проведення профорієнтаційних заходів з метою підвищення престижу робітничих професій, сприяння міграції – все це не повний перелік основних напрямків антикризового управління, реалізація яких сприятиме покращенню ситуації на ринку робочої сили.

Література: 1. Reinold L. Economics of Labor / L. Reinold, S. Masters, C. Moser. – 1987. – № 4. – Р. 26. 2. Онікієнко В. В. Розвиток ринку праці України: тенденції та перспективи / В. В. Онікієнко, Л. Г. Ткаченко, Л. М. Ємельяненко / за ред. В. В. Онікієнка. – К. : Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, 2007. – 286 с. 3. Петрова І. Л. Ринок праці: процес сегментації / І. Л. Петрова – К. : УДПУ, 1996. – 178 с. 4. Василенко В. Методологія економічної діагностики регіонів / В. Василенко // Управління економікою: теорія і практика. – 2008. – С. 5–17. 5. Дмитриева О. Г. Региональная экономическая диагностика / О. Г. Дмитриева. – СПб., 1992. – С. 224. 6. http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua/stat/stat_inf.html. 7. Лексин В. Региональная диагностика: сущность, предмет и метод, специфика применения в современной России (вводная лекция предлагаемого учебного курса) / В. Лексин // "Российский экономический журнал". – 2003. – № 9–10. – С. 65–70.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Уточнено сутність категорії "ринок інтелектуальної власності", узагальнено ознаки об'єктів інтелектуальної власності як товару на ринку інтелектуальної власності, визначено проблеми формування й розвитку ринку інтелектуальної власності.

Аннотация. Уточнена сущность категории "рынок интеллектуальной собственности", обобщены свойства объектов интеллектуальной собственности как товара на рынке интеллектуальной собственности, выявлены проблемы формирования и развития рынка интеллектуальной собственности.

Annotation. The economic sense of the category 'market of intellectual property' is defined, the characteristics of objects of intellectual property are generalized, the problems of formation and development of the market of intellectual property are explored.

Ключові слова: ринок інтелектуальної власності, об'єкт інтелектуальної власності.

Інноваційний шлях суспільного розвитку, обраний Україною, передбачає виведення науково-технологічної сфери з кризового стану і створення сприятливих умов для формування та розповсюдження економіки знань, серед яких можна виокремити активну взаємодію країни зі світовою науковою спільнотою, впровадження результатів інтелектуальної діяльності у світовий високотехнологічний ринок, одним із яких є ринок інтелектуальної власності.

Теоретико-методологічні та практичні аспекти економічної сутності інтелектуальної власності, проблеми її впровадження в економічний обіг досліджено в роботах таких вітчизняних науковців, як: Гавкалова Н. Л. [1], Дем'яохін В. А. [2], Стрижак О. О. [3], Федулова Л. І. [4], Хаустов В. К. [5]. Аналіз напрацювань учених дозволяє зробити висновок про існування проблем, пов'язаних з формуванням й розвитком ринку інтелектуальної власності (ІВ), подальше дослідження яких обумовлює актуальність обраної теми.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних основ, методичних рекомендацій і науково-практичних пропозицій з формування й розвитку ринку ІВ. Поставлена мета зумовила вирішення таких завдань: уточнення сутності категорії "ринок інтелектуальної власності", узагальнення найважливіших ознак об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) як товару на ринку ІВ, визначення проблем формування й розвитку ринку ІВ. Об'єктом дослідження є процес впровадження ОІВ в економічний обіг.

Категорія "ринок об'єктів інтелектуальної власності" не має загальноприйнятої дефініції. Взагалі, під ринком розуміють сукупність економічних відносин між фізичними та юридичними особами, державою з організації та купівлі-продажу товарів і послуг [6, с. 240]. Отже, необхідними компонентами ринку є наявність товару (послуги), продавців, тобто осіб, що пропонують товар на продаж, покупців – осіб, що бажають придбати товар, та законодавча база, що регулює відносини на ринку, різновид якого визначається видом товару (послуги), що є об'єктом купівлі-продажу. Враховуючи подібні ознаки, що формалізують взагалі поняття "ринок", пропонується ринок ІВ трактувати як сукупність організованих суспільних відносин з приводу купівлі-продажу не стільки ОІВ, до яких належать твори науки, літератури та мистецтва, відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, знаки для товарів і послуг, результати науково-дослідних робіт та інші результати інтелектуальної праці, скільки права на їх використання, що засвідчені охоронними документами (патентами, свідоцтвами).

Суб'єктами ринку ІВ виступають творці ОІВ, власники охоронних документів на ОІВ, потенційні споживачі ОІВ та державні і приватні структури, що утворюють інфраструктуру ринку. Суб'єкти ринку ІВ вступають у відносини з приводу: створення ОІВ, впровадження ОІВ в економічний обіг (рисунки), а також у процесі купівлі-продажу прав на ОІВ.

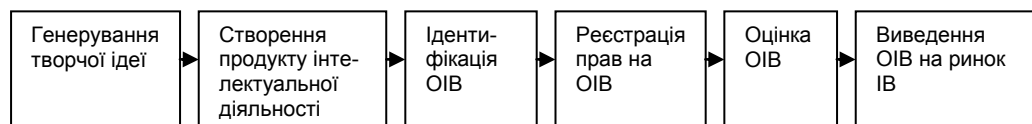

Рис. Процес впровадження ОІВ в економічний обіг

Таким чином, права на результати інтелектуальної праці створюють складну систему відносин суб'єктів ринку ІВ, що обумовлюється специфікою суспільних відносин у сфері інтелектуальної діяльності, а також властивостями ОІВ як товару на ринку ІВ. Узагальнюючи погляди вчених [1; 3] на особливості ОІВ, слід назвати такі ознаки ОІВ як товару на ринку ІВ: товар, що створений в результаті інтелектуальної (художньої, технічної) праці, внаслідок чого, характеризується унікальністю й оригінальністю; товар, нематеріального характеру, що відображається у статистичних звітах як нематеріальний актив; товар принципової новизни відносно вже існуючих; товар, що має дуалістичну природу прав власності: немайнове (моральне) право автора невід'ємне від творця та доповнюється фізичним (майновим) володінням, яке може бути відчуженим на ринку в умовах конкуренції; товар, що потребує правової охорони з метою впровадження ОІВ в економічний обіг та передачі прав на його використання, внаслідок чого, він може як одночасно використовуватись кількома суб'єктами ринку ІВ, так і забороняти його використання; товар, правова охорона якого має обмежений термін; товар, виробництво якого не потребує граничних витрат; товар, що важко оцінити методами розрахунку вартості матеріальних товарів; товар, що має високу дохідність порівняно з матеріальними товарами.

Ринок ІВ в Україні у цивілізованому вигляді почав формуватися в останні роки. На жаль, динаміка його розвитку не відповідає потенційним можливостям та ролі у забезпеченні довгострокового економічного зростання. Важливими для розуміння проблем розвитку ринку ІВ є дані динаміки подачі заявок, їх реєстрації та використання. Так, кількість заявок на об'єкти промислової власності збільшилась в 2008 р. порівняно з 2005 р. на 28,9 %, що склало 50 665 заявок, у 2009 р. активність заявників знизилась на 20,13 % (42 173 заявок). Протягом 2008 р. подано 4 185 заявок на реєстрацію авторського права на твір, здійснено 3 748 реєстрацій авторського права на твір, що на 14 % менше порівняно з попереднім роком (4 361 реєстрацій) та на 16 % більше порівняно з 2009 р. (4 458 реєстрацій) [7]. Незважаючи на позитивну динаміку надходження заявок на видачу охоронних документів на ОІВ, кількість отриманих охоронних документів та укладених ліцензійних угод залишається непропорційно низькою відносно науково-технічного потенціалу України та порівняно з іншими розвинутими країнами.

Огляд літературних джерел [1 – 5] дозволив виокремити ряд суттєвих проблем на шляху розвитку ринку ІВ в Україні, серед яких є такі: недосконалість державної системи охорони результатів інтелектуальної власності; низький рівень правової культури населення у сфері ІВ; низький попит на результати інтелектуальної діяльності, що призводить до низької платоспроможності суб'єктів ІВ; значна частина наукових результатів не набуває правової охорони, залишається незатребуваною, що дає можливість представникам іноземних держав безперешкодно використовувати українські розробки; відсутність державної підтримки у сфері здійснення реєстраційних процедур щодо набуття прав на об'єкти ІВ; низький рівень доходів населення створює умови для використання продукції з порушенням прав ІВ та ін.

З огляду на виявлені проблеми, перспективними шляхами в процесі формування та розвитку ринку ІВ можуть стати: удосконалення законодавчого забезпечення ринку ІВ, його гармонізація із європейським законодавством; формування механізмів регулювання ринку ІВ, у тому числі питань про продаж, передачі на комерційних основах прав на ОІВ; перегляд державної освітньої політики з її орієнтацією на формування інноваційно-активних фахівців, які мають специфічні знання у сфері ІВ та постійно їх оновлюють; інтенсифікація інноваційної діяльності шляхом відродження системи пільгового оподаткування інноваційних підприємств, науково-дослідних установ та організацій інноваційної інфраструктури; забезпечення державної підтримки патентування вітчизняних об'єктів інтелектуальної власності в інших державах. Окрім того, необхідними умовами розвитку ринку ІВ з боку держави є створення сприятливих умов для ефективного використання інтелектуального потенціалу нації, розвитку інституту інтелектуальної власності, широкомасштабному впровадженню в господарській обіг результатів творчої праці.

Література: 1. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічний механізм ефективності менеджменту персоналу: методологія та концепція формування : наук. вид. / Н. Л. Гавкалова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. – 400 с. 2. Демьохін В. А. Інноваційна політика держави і проблеми інтелектуальної власності / В. А. Демьохін // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 2. – С. 37–44. 3. Стрижак О. О. Інтелектуальна власність : навч. посібн. / О. О. Стрижак. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. – 216 с. 4. Федулова Л. І. Стратегія управління інтелектуальною власністю в умовах інноваційної економіки [Електронний ресурс] / Л. Федулова. – Режим доступу : <http://www.personal.in.ua/article.php?id=399>. 5. Хаустов В. К. Розвиток ринку об'єктів промислової власності / В. К. Хаустов // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 2. – С. 103–122. 6. П (поручництво) – Я (японський центр продуктивності) / Економічна енциклопедія : у 3 т. / відповід. ред. С. В. Мочерний, Б. Д. Гаврилишин, О. А. Устенко, та ін. – Ірпінь : ВЦ "Академія", 2002. – 951 с. 7. http://www.sdip.gov.ua/ua/plans_reports.html.

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Анотація. Нинішня екологічна ситуація в Донецькій області визначається як кризова, яка в останнє десятиліття значно погіршилась. До небезпечного екологічного стану призвів стрімкий розвиток добувної і переробної промисловості, що значно вплинуло на стан здоров'я населення. Рівень захворюваності населення Донецької області збільшується з кожним роком, що негативно відображається на демографічних показниках нашої країни.

Аннотация. Нынешняя экологическая ситуация в Донецкой области определяется как кризисная, которая в последнее десятилетие значительно ухудшилась. К опасному экологическому состоянию привело стремительное развитие добывающей и перерабатывающей промышленности, что оказало существенное влияние на состояние здоровья населения. Уровень заболеваемости населения Донецкой области увеличивается с каждым годом, что негативно отражается на демографических показателях нашей страны.

Annotation. A present ecological situation in the Donetsk region is determined as a crisis, which in the last decade was considerably worsened. Swift development of extractive and processing industry in the dangerous ecological state resulted, that rendered substantial influence on the state of health of population. The level of morbidity of population of the Donetsk area is increased with every year, and it negatively affects demographic indicators sew on countries.

Ключові слова: екологічна ситуація, промисловість, демографічна ситуація, смертність, народжуваність, захворювання населення.

Територія області несе значне техногенне навантаження з боку наявних промислових підприємств. Основних підприємств – забруднювачів навколишнього природного середовища в Донецькій області налічується близько 800, з них підприємств вугільної промисловості – 142, хімічно небезпечних виробництв – 177, металургійних комплексів – 22, теплових електростанцій – 7 [1].

Викиди забруднюючих речовин цих підприємств в атмосферу, розміщення відходів, скидання забруднюючих речовин у водоймища складають відповідно 31 %, 30 % і 25 % від загальноукраїнських показників. Саме у Донецькій області зосереджено 55,5 % промислових токсичних відходів всієї країни. Протягом року на один квадратний кілометр території області викидається в атмосферу 70 тонн забруднюючих речовин, що в сім разів перевищує середньоукраїнський рівень [2].

Усе це призвело до того, що область стала регіоном, де індустріальне навантаження на біосферу перевищує допустиму норму, а екологічна рівновага глибоко порушена, що повсякденно негативно впливає на здоров'я населення.

Аналіз фактичних даних про зв'язок якості навколишнього середовища і рівня здоров'я населення показав, що в Донецькому регіоні тривалість життя чоловіків у середньому на 1,9 року коротше, ніж в інших областях України, а жінок – на 1,3 року.

Рівень народжуваності в області один з найнижчих у країні. Він знизився з 10,2 до 6,1 на тисячу населення (по Україні – 7,8). При стабільному зниженні народжуваності відзначається не менш чітке підвищення загальної смертності. Загальна смертність населення збільшилася з 12,7 до 17 на тисячу населення (по Україні – 15,3).

Рівень смертності зростає саме серед людей працездатного віку. Якщо подивитися на динаміку деяких демографічних показників, то найшвидше зростає смертність в середній віковій групі, тобто це вік від 25 до 40 років. Смертність населення в працездатному віці складає 24 % від усіх померлих у регіоні (по Україні – 11 %) [3].

Високі рівні техногенного забруднення навколишнього середовища ведуть до порушення в антитоксинній системі організму. У зв'язку з чим відзначилася несприятлива тенденція збільшення кількості захворюваності населення.

Структура захворювань залежить від складу викидів і виду промисловості. Так, викиди підприємств кольорової металургії сприяють виникненню захворювання органів серцево-судинної системи. На легеневу патологію більшою мірою впливають викиди підприємств чорної металургії та енергетичних установок. У районах, де розташована хімічна і нафтохімічна промисловості, широко поширені алергічні захворювання.

У Донецькій області спостерігається підвищена смертність від злویкісних новоутворень, хвороб органів дихання і травлення. Забруднення атмосферного повітря специфічними домішками викликає у населення області хвороби печінки, хронічного бронхіту і бронхіальної астми.

За останні роки встановлені факти впливу важких металів, що містяться у викидах підприємств міделіварної промисловості, на дітородну функцію і ембріональний розвиток. У робітниць цих промислових підприємств спостерігаються найбільш високі показники як первинного, так і вторинного безпліддя.

Жінки, які працюють у несприятливих умовах, у 2 рази частіше мають ускладнення вагітності, ніж жінки, які працюють в комфортніших умовах. Ґрунтуючись на наукових дослідженнях, можна стверджувати, що в сучасних умовах будь-яка жінка дітородного віку, що працює в несприятливих умовах і проживає в екологічно забрудненому районі, знаходиться в ситуації, при якій створюється високий ризик збитку репродуктивному здоров'ю і здоров'ю майбутньої дитини, що негативно позначається на демографічних показниках.

На тлі загального зростання захворюваності населення на 16 % за 10 років дитяча захворюваність збільшилася на 26,5 %, а серед дітей першого року життя – на 61,8 %, що свідчить про негативний вплив на плід ще в утробі матері [4].

Стан здоров'я дітей, що проживають в містах і районах з високим рівнем забруднення атмосферного повітря (Донецьк, Луганськ, Дніпропетровськ, Запоріжжя), характеризується значним зниженням захисту організму і підвищенням розвитку інфекційних і інших захворювань. У таких регіонах дитяча захворюваність реєструється в 2 – 2,5 рази частіше, ніж на територіях з більш сприятливою екологією.

Таким чином, на суспільне здоров'я у вирішальному ступені негативно впливає забруднення навколишнього середовища хімічними, фізичними і біологічними агентами. У Донецькій області, де техногенне навантаження на середовище проживання людини дуже високе, показники, що характеризують якість здоров'я населення, дуже низькі. Тому для поліпшення здоров'я населення, зниження смертності і зростання тривалості життя необхідно, перш за все, обмежити вплив на здоров'я і життя людини несприятливих екзогенних чинників.

Вирішенню екологічних проблем необхідно приділяти належну увагу у всіх структурах державного управління, докладати активні зусилля широких верств населення. Виходячи зі складної екологічної ситуації в Донецькій області повинен бути розроблений план з охорони навколишнього середовища, який допоміг би стримувати і запобігати подальшому зростанню техногенного навантаження на навколишнє середовище.

Наук. керівн. Петраєв О. О.

Література: 1. Кононов И. Ф. Кризис и самоорганизация: Шахтерские города Донбасса в период реструктуризации угольной промышленности: социальное и экологическое измерения / И. Ф. Кононов, Н. Б. Кононова, В. А. Денщик. – Луганск : Альма-матер, 2001. 2. www.masters.donntu.edu.ua. 3. Зубков Р. М. Экологическая обстановка в донецкой области / Р. М. Зубков, Е. С. Матлак // Одесский гидрометеорологический институт. Материалы III Всеукраинской научной студенческой конференции "Экологические проблемы регионов", 25 – 26 апреля 2001 г. – Одесса, 2001. – С. 30–32. 4. Денисенко В. И. Загрязнение окружающей среды и здоровье населения / В. И. Денисенко // Родная природа. – 2002. – № 1. – С. 31–33. 5. Сагань Ю. Экология должна быть эффективной / Ю. Сагань // Донецкий криж. – 2006. – № 38. – С. 5.

Фількін О. С.

УДК 640.41(477-25)

ГОТЕЛЬНИЙ БІЗНЕС МІСТА КИЇВ ДО ЄВРО – 2012

Анотація. Розглядається проблема готельного бізнесу, а саме проблема розселення туристів на Чемпіонаті Європи 2012 р. у місті Київ. Розроблено план будівництва готелів до 2012 р. у Києві, Харкові, Львові та Донецьку.

Аннотация. Рассматривается проблема гостиничного бизнеса, а в особенности проблема расселения туристов на Чемпионате Европы 2012 г. в городе Киев. Разработано план по строительству отелей к 2012 г. в Киеве, Харькове, Львове и Донецке.

© Фількін О. С., 2010

Annotation. The problem of the hotel business, and especially the problem of resettlement of tourists at the European Championship 2012 in Kiev is dedicated. A plan of the hotel building by 2012 in Kyiv, Kharkiv, Lviv and Donetsk has developed.

Ключові слова: готельний бізнес, турист, іноземний інвестор, інвестиції, будівництво, капіталовкладення.

Проведення фінальної частини ЧС – 2012 наклало на Україну деякі зобов'язання [1]. Так, Україна змушена побудувати готелі, щоб кількість місць на тисячу населення дорівнювало 10 – 12 чоловік, згідно з європейськими стандартами проведення футбольного чемпіонату. За різними даними в Києві буде побудовано до 55 готелів різного рівня комфортності [2]. На думку європейців, в Україні особлива нестача готелів найвищої якості (5-зіркових), їх планується побудувати близько 15, зі загальною кількістю номерів 5 515. Будуть будуватися також і 4-х, 3-х і двозіркові готелі. Також пройде і реконструкція вже існуючих готелів і гуртожитків, тому що під час проведення чемпіонату в гуртожитках будуть розселені туристи. Сьогодні в Києві працює 125 готелів [3]. Відповідно до правил розміщення вболівальників Євро – 2012, Київська область може забезпечити проживання всіх вболівальників, оскільки місце проживання може перебувати на відстані 70 км [4]. Однією з найважливіших проблем є те, що якість проживання в столичних готелях не відповідає їхній ціні. Іноземці кажуть: "Дуже дорого!". Дисбаланс попиту і пропозиції зумовив високий рівень цін в готельному бізнесі [5]. Середня вартість на добу – 100 – 300 доларів, а в деяких готелях центру вартість сягає 500 доларів. Можна знайти готель не в центрі, але з такими ж умовами, який буде коштувати на 100 доларів дешевше [6]. На сьогоднішній день середня заселеність європейських готелів – 40 %, а рівень заселеності в Києві дорівнює 60 %, що є дуже великим показником. У столиці підготовка готелів йде швидкими темпами. Найважливішим фактором, що привертає до України іноземних інвесторів у готельному бізнесі, залишається низький рівень насичення і високий попит на готельні послуги. Український ринок тільки увійшов до стадії розвитку, і конкурентна боротьба в Україні відбудеться не скоро [7]. А все це пов'язано з тим, що в Україні, у співвідношенні з Європою, один з найменших показників кількості готелів. Сприятливим фактором для вкладення інвестицій у готельний бізнес України також є і те, що протягом 5 років в Україні збільшилася кількість туристів на 20 %. Сьогодні Кабінет Міністрів України затверджує законопроект про нульову ставку податку на прибуток для готелів, які будуть побудовані до 2020 р. Першим іноземним інвестором був The Rezidor Hotel Group, який відкрив чотирихзірковий готель у Києві. Сьогодні інтерес до України виявляє гігант у готельному бізнесі Hilton Hotels Corporation [8]. Але однією з основних проблем для інвесторів є отримання ділянки під будівництво, процес, якого може тривати рік або два. Незважаючи на цю проблему, Україна залишається привабливою для капіталовкладення. Орієнтація на туристів Євро – 2012 не що інше, як спроба залучення туристів та інвесторів у майбутньому.

Залишається питання: що робити з житловим мікрорайоном і готелями після чемпіонату? Адміністрація Києва ухвалила рішення про те, що після закінчення чемпіонату житлові будинки передадуть молодим київським сім'ям за програмою житлового кредитування. А от щодо збільшення кількості готелів експерти відгукуються неоднозначно. До початку кризи заселеність київських готелів була 90 %, сьогодні становить 60 %, а після того, як у Києві будуть побудовані готелі, відсоток заселеності зменшиться. Усе це приведе до збільшення конкурентоспроможності серед готелів.

Найпрестижнішими готелями Києва є: Хаятт Рідженсі Київ, Прем'єр Палас, Опера, Інтерконтиненталь, Едісон [9].

Таким чином, можна зробити висновок, що проведення фінальної частини Чемпіонату Європи – 2012 в Україні має свої плюси і мінуси. З одного боку, в Україні будують і реконструюють готелі, гуртожитки, а сам Чемпіонат Європи – 2012 є чудовою рекламою для нашої країни, з іншого боку, що буде з новопобудованими готелями так і невідомо. Звичайно, залучення іноземних інвестицій – це добре, але ми бачимо, як у деяких випадках іноземні інвестори відмовляються від проектів через нестабільну політику чи з причини того, що в Україні отримання дозволу під будівництво може тривати декілька років, хоча в Європі цей процес триває 2 – 3 місяці. Замість цього Україна приймає різні законопроекти, що пом'якшують будівництво і роботу готелів.

Чемпіонат Європи – 2012 буде відмінною практикою для України в організації таких великих заходів і він покаже, що Україна – організована, відповідальна і красива країна з великим минулим і великим майбутнім!

Наук. керівн. Петраєв О. О.

Література: 1. <http://www.komitet12.org.ua/2010-03-01-21-28-17/139--2012>. 2. <http://football.unian.net/rus/detail/54>. 3. <http://www.ua-football.com/ukrainian/euro2012/4b9680f2.html>. 4. http://www.promobud.ua/news_N552.htm. 5. <http://biznesgid.com.ua/news/06.01.09/1160.html>. 6. <http://intercredit.com.ua/7/news4456>. 7. http://www.promobud.ua/news_N4757.htm. 8. <http://news.liga.net/news/N1008712.html>. 9. http://attache-hotel.com.ua/news/hotel_news_10.html.

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО РУХУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Розглянуто економічні фактори впливу на міграційну ситуацію в Харківській області та в Україні в цілому. Досліджуються чинники, що впливають на міграцію трудових ресурсів з урахуванням регіональних особливостей.

Аннотация. Рассмотрены экономические факторы влияния на миграционную ситуацию в Харьковской области и в Украине. Исследуются показатели, влияющие на трудовую миграцию с учетом региональных особенностей.

Annotation. The economic factors which influence the migratory situation in the Kharkiv region and in Ukraine are examined. The factors which influence the international movement of labor forces in conditions of financial and economic crisis with taking regional peculiarities into account are examined.

Ключові слова: трудова міграція, міграційні потоки, міграційна політика.

Міжнародний рух трудових ресурсів через його масовий характер спричиняє низку економічних, демографічних, соціальних та інших проблем. Останнім часом відбувається процес активного становлення і функціонування нових видів міграції населення. Особливу актуальність дослідження міграційних процесів набуває під час фінансово-економічної кризи, у зв'язку з тим, що можливе повернення значної кількості українських мігрантів спричинить додатковий тиск на ринок праці і таким чином погіршить економічну ситуацію в окремих регіонах.

У працях таких вітчизняних авторів, як Завгородня Т. П., Овчиннікова О. Р., розроблено структуру системи моделей і методів міграційних досліджень з використанням теорії факторного аналізу, сформульовано механізм організації міграційних досліджень на базі економіко-математичного моделювання [1; 2]. Значний внесок у розгляд та вирішення проблем міграційної політики України зробили Лібанова Е. М., Позняк О. І., Малиновська О. А., Романюк М. Д., Хомра О. У. та інші вчені та фахівці [3 – 7].

Метою статті є виявлення базисних економічних, політичних, соціокультурних факторів впливу на міграційну ситуацію в Харківській області та Україні в цілому; визначення рівня впливу виявлених факторів на міграційну ситуацію в умовах фінансово-економічної кризи.

За оцінками Міжнародної організації праці (МОП) у світі на початок XXI століття налічувалося 36 – 42 млн трудових мігрантів, а за деякими оцінками і 120 млн осіб. Сьогодні в Європі понад 7 % громадян офіційно працюють поза межами країн, громадянами яких вони є. За підрахунками МОП, в Європі трудових мігрантів налічується 26,5 млн чол. [8]. Наведені дані свідчать про те, що міжнародний рух трудових ресурсів стає звичайним явищем та виконує важливу роль у функціонуванні ринків праці як окремих країн, так і міжнародного.

З метою оцінки впливу економічних, політичних, соціокультурних факторів на міграційну ситуацію в Харківській області та Україні в цілому, визначення чинників, що впливають на міграційну ситуацію як на локальному, так і на загальнонаціональному рівнях, у березні-травні 2009 р. у Харківській області було проведено соціологічне дослідження: "Вдосконалення державної міграційної політики та підвищення ефективності механізму міждержавного обміну робочою силою".

Трудова міграція у проведеному дослідженні розглядалася як соціально-економічний та політичний феномен, що поєднав у собі бажання потенційних мігрантів покращити власний матеріальний стан шляхом пошуку роботи за межами ареалу приватного проживання [9]. При цьому аналіз міграційної ситуації здійснювався за такими блоками: причини міграції; рівень міграційних потоків; соціально-професійні та фінансово-економічні профілі емігрантів та іммігрантів; напрямки вдосконалення міграційної політики.

Як видно з дослідження, основною причиною трудової міграції в Харківській області є низький рівень оплати праці потенційних мігрантів.

Що стосується причин вибору мігрантом місця проживання і роботи, то мотивація пошуку високооплачуваної роботи є домінуючою (75,0 %).

Експерти надають такі середні оцінки обсягів трудової міграції в Україні та Харківській області (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень міграції в Україні та Харківській області (тис. чол.)

Групи мігрантів	Україна в цілому	Харківська обл.
Загальна кількість мігрантів	3 200	190
Кількість мігрантів, що шукають роботу за кордоном	1 800	200
Кількість мігрантів, що шукають роботу в Україні	830	420
Віїзд на ПМП з України	360	11
Вїїзд на ПМП в Україну	200	8

Експерти вважають, що частка легальних іммігрантів та емігрантів у загальній структурі міграційних потоків України приблизно однакова і складає в середньому 40 – 42 %, відповідно, частка нелегалів становить приблизно 58 – 60 %.

Що стосується розподілу потоків мігрантів по регіонах України, на думку експертів, найбільш високий рівень еміграції спостерігається в західноукраїнських областях (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка рівня еміграції в областях України (у відсотках)

Області	Вище, ніж в інших регіонах	Так само, як в інших регіонах	Нижче, ніж в інших регіонах
Чернігівська	7,1	42,9	50,0
Сумська	7,1	50,0	42,9
Харківська	17,9	50,0	32,1
Донецька	21,4	78,6	0
Луганська	21,4	57,2	21,4
Волинська	69,2	30,8	0
Львівська	61,5	30,8	7,7
Україна в цілому	27,3	72,7	0

Експерти вважають, що в умовах продовження фінансово-економічної кризи слід чекати на подальші зміни у структурі міграційних потоків та прогнозують такі зміни.

Найбільш очікуваними тенденціями розвитку міграційної ситуації вважається повернення практично всіх трудових мігрантів з Російської Федерації (42,4 %) та з країн так званої "нової Європи", в першу чергу, з Польщі та Чехії. Менш очікувані тенденції – повернення більшості мігрантів з країн "нової Європи" (27,3 %) та "старої Європи" (21,2 %).

Найменш очікуваними сценаріями є ті, які припускають, що більшість мігрантів і в Російській Федерації, і в державах "старої Європи" залишаться в країнах їх нинішнього перебування (18,2 % і 12,1 %). Тобто під час кризи в Україні слід чекати на повернення більшості мігрантів зі всіх країн їх перебування, що буде мати певні додаткові навантаження на видаткові частини бюджетів усіх рівнів.

Під час світової економічної кризи до України повернуться нелегальні мігранти, які були задіяні головним чином у будівництві в Російській Федерації. У зв'язку з кризовими явищами також будуть повертатися і легальні мігранти з європейських країн. Іншими словами, тиск на регіональні ринки праці збільшиться. Разом з тим, збільшаться масштаби нелегальної міграції до України. У такій ситуації виникають нові виклики часу, на які своєчасно мають реагувати державні структури регулювання міграції, насамперед, Міністерство праці та соціальної політики України, Державна служба зайнятості України та Державна міграційна служба України.

Література: 1. Завгородня Т. П. Методи соціологічних опитувань для визначення інформації, необхідної для моделювання потенційної міграції населення / Т. П. Завгородня, О. Р. Овчиннікова // Соціально-економічні проблеми реформування українського суспільства : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 14 квіт. 2005 р. – Житомир, 2005. – С. 222–226. 2. Овчиннікова О. Р. Моделі і методи для організації досліджень потенційної міграції населення : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.03.02 / О. Р. Овчиннікова / Технол. ун-т Поділля. — Хмельницький, 2003. — 20 с. 3. Зовнішні трудові міграції населення України / за ред. Е. М. Лібанової, О. І. Позняка. – К. : РВПС України НАН України, 2002. 4. Либанова Э. Формирование потоков трудовых миграций в приграничных регионах Украины / Э. Либанова, А. Позняк // Миграция и пограничный режим: Беларусь, Молдова, Россия и Украина : сб. науч. трудов / под общ. ред. С. И. Пирожкова. – К. : НИПМБ, 2002. – С. 124–144. 5. Малиновська О. А. До питання зайнятості іммігрантів (за матеріалами соціологічного дослідження у м. Києві) / О. А. Малиновська // Управління сучасним містом. – 2003. – № 2/4 –6 (10). – С. 123–129. 6. Романюк С. А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості: Регіональні дослідження : монографія / С. А. Романюк. – К. : Вид. УАДУ, 2001. – 112 с. 7. Хомра О. Еміграційний потенціал західного прикордоння України / О. Хомра // Проблеми міграції. – 2002. – № 1. 8. Documenting discrimination against migrant workers in the labour market / ed. by Roger Zegers de Beijl. – ILO, Geneva. – 2000. – P.1. 9. Рыбаковский Л. Л. Исследование миграции в России / Л. Л. Рыбаковский // Социология в России. – М., 1998. – 436 с.

ДЕПРЕСИВНІ РЕГІОНИ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ, ОЦІНКА, ПРОБЛЕМИ

Анотація. Подано оцінку базової інформації, проведено аналіз депресивності. Визначено рівні депресивності регіонів у цілому в Україні. Запропоновано виходи з депресії в Україні.

Анотація. Приведена оцінка базової інформації, проведено аналіз факторів депресивності. Определены уровни депрессивности регионов в целом в Украине. Предложены выходы из депрессии в Украине.

Annotation. The assessment of basic information, the factors of depression analyzed. Levels of depressed regions in general in Ukraine are certain. The ways out of depression in Ukraine are suggested.

Ключові слова: депресивність, депресивні регіони, індикатор депресивності.

Спад виробництва і порушення економічних зв'язків у перші роки незалежності України привели до завершення роботи багатьох промислових підприємств і різкого скорочення випуску продукції. Невирішеність стосунків в аграрних секторах, перш за все, земляних, а також багато інших проблем, які сталися внаслідок розпаду Радянського Союзу через розхитанність української економіки, зумовили масове збіднення громадян [1].

Це довелося пройти всім республікам колишнього СРСР, але в Україні цей процес зайшов дуже далеко і дуже затягнувся. Бідність і неповна зайнятість залишаються найактуальнішими соціальними і економічними проблемами сьогодні. Виключно актуальними є також вивчення депресивності регіонів і депресивності галузей економіки, особливо найбільш значущих, а також економічно і соціально кризових. Масовим став виїзд за кордон на заробітки. Такому українському феномену сприяла можливість вільного перетину державного кордону.

У результаті приблизно 5 млн наших громадян (це кожен шостий працездатний українець) почали шукати і знаходили постійну або тимчасову роботу за кордоном. Україна стала однією з найбільш депресивних країн Європи. Про це свідчать такі показники: у провідній вітці нашої економіки – промисловості, наприклад, оплата праці у 27 разів нижча, ніж в Італії, у 3 рази нижча, ніж у Польщі і в 53 рази нижче німецької з/п [2].

В Україні виділяють регіони, рівень депресивності яких особливо високий. До них, перш за все, належать західні регіони переважно з сільським населенням, особливо гірські райони Українських Карпат. Окрім цього, висока депресивність існує у східних, південних і центральних областях. У зв'язку з масовим закриттям вугільних шахт екологічно небезпечними і високодепресивними є Львівсько-Волинський басейн і Донбас. У великому занепаді знаходяться багато маленьких міст, більшість наших сіл і селищ міського типу.

Найбільш кризовим в економіці регіонів є сільське господарство. Це галузь, яка вимагає масштабного і першочергового реформування. У с/г України є велике майбутнє, в тому випадку, якщо воно перейде на сучасні технології. За таких умов ця галузь здатна забезпечити високоякісними продуктами харчування більшість населення Європи.

Посилення депресивності регіонів збіглося за часом з демографічною кризою в Україні. В останні роки різко скоротилася чисельність нашого населення. Наша країна стала світовим лідером за несприятливою демографічною ситуацією. Цей процес продовжується і до цього дня. За останніх 5 років, а саме з 2003 по 2007 рік, природний приріст всього населення України наближений до мінус 400 тис. чоловік за рік. Найбільш депресивна демографічна ситуація у центральних і західних областях України [2; 3].

У багатьох регіонах держави витрати населення значно перевищують доходи. До того ж останнім часом цей розрив майже не скорочувався. Значний він у регіонах західної частини держави. Наприклад, у Львівській області витрати населення з розрахунку на одну людину в 2007 році перевищили його доходи на 953 грн, Чернівецької області – на 1 202 грн. Перевищення грошових витрат населення над його доходами пояснюється тим, що отримані гроші за кордоном і в тіньовій економіці доходи не фіксуються статистичною звітністю. Одним з важливих показників, які визначають рівень життя населення, є роздрібний товарообіг підприємств, які приводять до спільного знаменника шляхом його перерахунку на одну людину [3; 4].

Одним з показників для дослідження депресивності є рівень зайнятості населення, який визначається як відношення кількості зайнятого населення у віці від 15 до 70 років до всього населення вказаного віку або населення по відповідній віковій групі, статі і по регіонах. Для оцінки депресивності можна використовувати показник безробіття і його територіальні різновиди. Найчастіше використовують показник зареєстрованого безробіття.

У дослідженні депресивності регіонів і галузей господарства є показник щільності населення. Мова йдеться про щільність сільського населення. Це пояснюється тим, що сільське населення,

особливо найчисленніша група селян, яка безпосередньо зайнята в сільськогосподарському виробництві, є в Україні менш економічно забезпеченою і соціально захищеною [4].

Одним із індикаторів депресивності регіонів і населення України може служити відсоток сільського населення. Цей показник є універсальним. Але депресивність майже у всіх сільських населених пунктах є високою. Проведені розрахунки і аналіз їх результатів свідчать про велику актуальність рішення в Україні й інших першочергових проблем:

визначення депресивних регіонів і прискорення їх господарського розвитку;
відродження сільського господарства і розвиток сільського населення;
подолання депресивності більшості міських селищ, особливо малих і середніх.

Існують показники, за допомогою яких визначаються рівні депресивності. Це: грошові доходи населення, рівні зайнятості населення, кількість безробітного населення, інвестиції в основний капітал. Розрізняють 4 рівні депресивності регіонів України.

Перший (найвищий) рівень депресивності мають Чернівецька і Тернопільська області.

Другий рівень депресивності формують Івано-Франківська, Рівненська, Закарпатська, Житомирська, Хмельницька і Херсонська області.

До третього рівня депресивності належать Львівська, Волинська, Вінницька, Черкаська і Сумська області.

До четвертого (найнижчого) рівня депресивності відносять всі останні регіони України. Хоча офіційно в Україні немає депресивних регіонів, проте жителі маленьких сіл, містечок і далі великих міст щодня спостерігають цю "українську депресію" на власні очі. І хай вона не вкладається у вузькі рамки формальних визначень, але вона є [2].

Для розв'язання усіх проблем потрібно:

1. Децентралізація бюджету. Економісти наводять як приклад країни ЄС, де регіони самостійніші у фінансовому плані та регіональні бюджети формуються "знизу", з урахуванням потреб на місцях.

2. Можна створити практику вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку в проблемних регіонах.

3. Наступна пропозиція – розвиток малого і середнього бізнесу. На погляд автора, держава повинна створити рівні і прозорі умови як для місцевих бізнесменів, так і для зарубіжних інвесторів.

4. Сюди можна віднести підвищення соціальної відповідальності крупного бізнесу.

Проблема полягає в тому, що крупні бізнесмени не зацікавлені у вирішенні проблем депресивних територій, на яких розміщені їх підприємства. Це дозволяє платити працівникам маленьку заробітну плату. У результаті це позначається на ціні продукції, що випускається, тобто на її конкурентоспроможності на світових ринках.

Наук. керівн. Петряев О. О.

Література: 1. <http://podrobnosti.ua/economy/regulations/2007/06/07/430570>. 2. Новикова А. М. Депресивні території: європейський досвід та проблеми України / А. М. Новикова // Стратегічна панорама. – 2007. – № 3–4. – С. 115. 3. <http://www.mishchenko.info/book/content/c01/t03>. 4. <http://www.vestnik.fa.ru/>.

УДК 620.9(477.54)

Мурадова О. О.

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Анотація. Визначено сучасний стан розвитку паливно-енергетичного комплексу України та напрями його покращення.

Аннотация. Определены современное состояние развития топливно-энергетического комплекса Украины и направления его улучшения.

Annotation. Modern development of fuel and energy complex of Ukraine and direction of its improvement status are certain.

Ключові слова: паливно-енергетичний комплекс України, паливно-енергетична криза, нетрадиційні джерела енергії

Прискорений соціально-економічний розвиток України нерозривно пов'язаний з рівнем розвитку всіх галузей паливно-енергетичного комплексу (ПЕК), який включає в себе сукупність галузей промислового виробництва палива, його переробки, використання та виробництва електроенергії.

© Мурадова О. О., 2010

Його розвиток значною мірою обумовлює темпи, масштаби та економічні показники зростання виробництва, створює необхідні умови для подальшого покращення умов праці і підвищення рівня життя людей. Тому проблеми аналізу сучасного стану розвитку ПЕК України є актуальними.

Мета дослідження – проаналізувати сучасний стан розвитку ПЕК України та надати рекомендації щодо його покращення.

За даними Державного комітету статистики України [1] у січні 2010 р. обсяг виробництва електричної енергії електростанціями, які входять до Об'єднаної енергетичної системи (ОЕС) України, становив 18 454 млн кВт/г та збільшився на 12 % порівняно з показником 2009 р. Електростанціями, що належать до сфери управління Міністерства палива та енергетики України, за вказаний період вироблено 17 632 млн кВт/г електроенергії, що на 12,3 % більше порівняно з відповідним періодом 2009 р. При цьому тепловими електростанціями (ТЕС) і теплоелектроцентралями (ТЕЦ) вироблено 8 464 млн кВт/г електроенергії, що на 15,8 % більше, ніж за січень 2009 р. Обсяги виробництва електричної енергії атомними електростанціями становлять 8 017 млн кВт/г, що на 6,1 % більше показника січня 2009 р. Коефіцієнт використання встановленої потужності становить 77,9 %, що на 4,5 % більше показника минулого року. Протягом січня 2010 р. виробництво електроенергії гідроелектростанціями (ГЕС) і гідроакумулюючими станціями (ГАЕС) збільшилось на 312 млн кВт/г, або на 37,2 % порівняно з показником січня 2009 р. Виробництво електроенергії за січень 2010 р. електростанціями інших видів (блок-станціями і комунальними ТЕЦ) порівняно з січнем 2009 р. збільшилось на 46 млн кВт/г, або на 5,9 %.

У січні 2010 р. в Україні видобуто нафти з газовим конденсатом на 36,1 тис. т (або на 10,4 %) менше, ніж у січні 2009 р., у тому числі підприємствами НАК "Нафтогаз України" зменшено обсяги видобутку на 34,3 тис. т (або на 10,7 %). Обсяги видобутого газу у січні 2010 р. в Україні зменшилися на 173,0 млн м³ (або на 9 %) порівняно з січнем минулого року, у тому числі підприємствами НАК "Нафтогаз України" видобуток газу менше рівня показника 2009 р. на 149,3 млн м³ та дорівнює 1613,9 млн м³. Протягом січня 2010 р. на нафтопереробні заводи і Шебелинський газопереробний завод (ГПЗ) поставлено 1027,7 тис. т нафтової сировини, що більше показника 2009 р. на 4,1 %. Зокрема, на Шебелинський ГПЗ поставлено 58,2 тис. т газового конденсату власного видобутку, що на 6,9 % менше порівняно з показником 2009 р.

Слід відзначити, що протягом січня 2010 р. збільшено споживання електроенергії (брутто) порівняно із січнем 2009 р. на 1711,6 млн кВт/г (або на 10,6 %). Споживання електроенергії (нетто) галузями національної економіки та населенням у січні 2010 р. стало на 12,7 % більше аналогічного показника 2009 р. Це відбулося, в основному, за рахунок збільшення обсягу споживання електричної енергії металургійною (на 40 %), хімічною і нафтохімічною (на 15 %) промисловостями [1].

Щорічне збільшення споживання електроенергії як населенням, так і галузями національної економіки України відповідає сучасним тенденціям, які склалися у світі: сучасні темпи розвитку людства потребують все більшої кількості енергії, тоді як енергетичних ресурсів на Землі залишається все менше і менше. За даними спеціалістів [2], при збереженні сучасних темпів розвитку цивілізації розвіданих ресурсів вугілля вистачить на 600 років, нафти – на 90, природного газу – на 50, урану – на 27 років. Практично невичерпні лише запаси термоядерного палива – водню.

Оскільки наша країна відзначається відчутною енерго- і паливозалежністю від інших країн, а потреби народногосподарського комплексу країни за рахунок власних ресурсів нафти і газу задовольняються на 10 – 20 %, вугілля – на 80 %, існує лише один спосіб подолання паливно-енергетичної кризи: перехід до масштабного використання відновлюваних джерел енергії, зокрема сонячна, вітрова, енергія біомаси, геотермальна, припливна та ін.

За оцінками експертів у 2009 р. 41,76 % енергії людство отримувало за рахунок використання нафти, на частку газу припадає 21,16 %, вугілля – 24,72 %, атомні електростанції забезпечували 6,25 %, гідроелектростанції – 6,11 %. Відновлювані джерела енергії (сонце, вітер, біомаси, геотермальна, припливна тощо) забезпечували менше 1 % потреб людства в енергії [2].

На сучасному етапі використання нетрадиційних видів джерел енергії в Україні зростає з кожним роком. Так, з кінця 2009 р. на території приватного підприємства "Джерело" Великобурульського району Харківської області працює установка з виготовлення палива з місцевої сировини – соломи. Це дозволяє економити значні фінансові кошти. Крім того, у бюджетній сфері (дитячі садки, школи, поліклініки та ін.) Житомирської області діє близько 14 сучасних котельень, які переведені на місцеві види палива (всі види твердого палива – від дров до фрезерного торфу). Таких прикладів в Україні багато: вітрові і сонячні теплоелектростанції в Автономній Республіці Крим та ін. [3; 4].

Таким чином, зроблений аналіз сучасного стану ПЕК України, який дозволив виявити напрями покращення його стану: використання нетрадиційних видів джерел енергії (сонце, вітер, біомаси, геотермальна, припливна тощо) для економії фінансових ресурсів і природно-ресурсного потенціалу майбутнім поколінням.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 2. Яценко А. Чи може Україна обійтися без російського газу [Електронний ресурс] / А. Яценко. – Режим доступу : <http://www.unian.net/ukr/news/news-296756.html>. 3. Офіційний сайт Міністерства палива та енергетики України. – Режим доступу : http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/article?art_id=168543&cat_id=35081. 4. Офіційний сайт газети "Урядовий кур'єр". – Режим доступу : <http://www.ukurier.gov.ua/index.php?artid=1&cid=9552>.

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Анотація. Розглянуто основні проблеми економічного розвитку Харківської області, пріоритетні напрямки інвестування, аналіз потенціалу виробничих потужностей області, наведено пропозиції щодо більш вигідного використання виробничих ресурсів, подано огляд сильних і слабких сторін економічного комплексу регіону, сприятливі умови та загрози розвитку регіону.

Аннотация. Рассмотрены основные проблемы экономического развития Харьковской области, приоритетные направления инвестирования, анализ потенциала производственных мощностей области, приведены предложения по поводу более выгодного использования производственных ресурсов, рассмотрены сильные и слабые стороны экономического комплекса региона, благоприятные условия и угрозы развития региона.

Annoyayion. The main problems of economical development of Kharkov region are discerned and the priority ways of investment are shown. The analysis of the potential industrial capacities of a region is discerned, the suggestions about the more profitable consumption of industrial resources are examined. Strong and weak parts of economical complex of a region, favorable conditions and threats of the development of a Kharkov region are shown.

Ключові слова: економічний комплекс, виробничі ресурси, потенціал виробничих потужностей, інвестування, інфраструктура, ефективність виробництва.

На сьогоднішній день економічне становище в цілому в країні повністю залежить від економічного становища її регіонів. Кожен регіон відрізняється від інших спеціалізацією промисловості, покладами корисних копалин, забезпеченістю водними ресурсами тощо. Економічне становище регіону потрібно досліджувати, щоб зрозуміти, в якому напрямку він розвивається. А якщо зважати на інтеграцію України в Європейський Союз, то ця тема є актуальною на сьогоднішній день [1].

У центрах регіонів, як правило, знаходиться мегаполіс загальнодержавного значення, що становить висококонцентрований і високоемний ринок збуту для місцевих товаровиробників. Одним із найкрупніших міст України є Харків – традиційне торговельне місто, в якому знаходиться один із найбільших торговельних центрів – “Барабашово”. Харків є студентським містом і науковим центром. Регіон має чимало переваг: кваліфікована робоча сила, стійке зростання підприємств з іноземним капіталом, стабільне зростання обсягів іноземних інвестицій, розташування області на кордоні з Російською Федерацією, добре розвинута наукова та освітня сфери. Але варто зауважити, що цей регіон має достатньо слабких сторін, над якими треба працювати. Багато державних підприємств працюють в основному на обладнанні, виготовленому 10 – 20 років тому, а отже, недобробляє товари, тому необхідно інтенсивно оновлювати основні фонди всіх видів для підвищення продуктивності виробництва. Зрозуміло, органам місцевого самоврядування відводиться тут важлива роль. Вони повинні сприяти виділенню коштів на розвиток інфраструктури свого регіону, звертати увагу на стан дорожнього покриття. У більшості місць воно має незадовільний стан. А це дуже важливий економіко-стратегічний фактор, який приносить користь.

Для розвитку інфраструктури потрібне швидке впровадження науково-технічних розробок, інтеграція у світову систему фінансів та страхування, перехід від безповоротного бюджетного фінансування інвестицій до надання цільових кредитів під інвестиційні проекти та з майновими гарантіями їх цільового використання. Стати на заваді може існуюча тенденція до монополізації окремих секторів економіки регіону місцевими фінансово-промисловими угрупованнями, недостатнє використання вигідного геополітичного положення, наявність на ринку значної кількості закордонних споживачів товарів і послуг, брак коштів на підтримку наукових досліджень та інновацій, висока конкурентна позиція Києва, Донецького, Дніпропетровського та Львівського регіонів у сферах вищої освіти, науки, залучення іноземного капіталу, міжнародної співпраці та отримання донорських коштів [2].

Сучасна негативна демографічна тенденція – старіння та низький приріст населення, перевищення еміграції над імміграцією (негативне сальдо міграції) та “відплив інтелекту” – негативно впливає на розвиток регіону [3]. Харківська область завжди славилася родючими ґрунтами-чорноземами, на яких отримували рекордні урожаї, і завдяки цьому Україна є одним із провідних експортерів зернових. Але, на жаль, така дуже важлива ланка АПК, як тваринництво, потерпає збитки – різко скорочується поголів'я великої рогатої худоби через економічно не вигідне її вирощування. Отже, потріб-

но звернути на це увагу керівних органів, інакше галузь взагалі занепаде. Виробника треба всіляко підтримувати дотаціями, податковими канікулами тощо [4].

Головним завданням держави на сучасному етапі розвитку української економіки є структурна перебудова з метою забезпечення економічного зростання, перемоги над кризою та виходу на траєкторію стійкого розвитку і досягнення конкурентоспроможності на світовому ринку.

Отже, пріоритетні напрями для вкладання іноземних капіталів такі: освоєння незадіяного науково-технічного потенціалу і розвиток наукомістких виробництв; нарощування експортного потенціалу, забезпечення заміщення імпортованих товарів та послуг вітчизняними [5]. Виходячи з вищесказаного, іноземний капітал доцільно залучати:

у видобувні й переробні галузі, що дасть змогу оновити виробничі фонди цих галузей, підвищити ефективність виробництва і значно розширити експортний потенціал України;

у космічну, атомну галузі промисловості з метою розвитку наукомістких виробництв;

у фармацевтичну, хімічну, харчову промисловості, сільське господарство, машинобудування і приладобудування, тобто галузі, що виготовляють товари народного споживання для забезпечення імпортозаміщення.

Держава має створити економічний інтерес у іноземних інвесторів, щоб вони вкладали свій капітал у розвиток тих виробництв і регіонів, які визначає економічна політика. Україна виробила набір заходів, які вживають для залучення іноземних капіталів. Серед них виділяють:

податкові стимули – встановлення прямих податкових пільг, відстрочення сплати податків за інвестування капіталу, маніпулювання рівнем податку;

стимули, пов'язані з амортизаційними відрахуваннями, – відновлення виробничих фондів;

"податкові канікули", що встановлюються на термін від 2 до 10 років;

звільнення від митних платежів імпорту сировини, устаткування та комплектуючих;

фінансові методи стимулювання, що становлять різного роду субсидії, позики і гарантії їхнього надання в разі виконання інвестором певних завдань, наприклад, освоєння конкретних регіонів, галузей промисловості, створення нових робочих місць;

адміністративні методи, що спрямовано на створення загальної обстановки ефективного функціонування іноземного капіталу в економіці: забезпечення факторами виробництва, інформацією, розвиток транспортної мережі тощо.

Наук. керівн. Петраєв О. О.

Література: 1. <http://www.kharkivoda.gov.ua>. 2. <http://revolution.allbest.ru>. 3. <http://diaspora.ukrinform.ua>. 4. <http://www.ukraine-diplom.com>. 5. <http://www.kmu.gov.ua>

Лещенко М. С.

УДК 332.142.4(477.62)

ХАРАКТЕРИСТИКА ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ

Анотація. Розглянуто характеристику Донецького регіону, проведено аналіз промисловості даного регіону і його підприємств; наведено і вдосконалено ряд проблем, які притаманні Донецькій області.

Аннотация. Рассмотрена характеристика Донецкого региона, проведен краткий анализ промышленности данного региона и его предприятий; приведен и усовершенствован ряд проблем, которым подвержена Донецкая область.

Annotation. Description of the Donetsk region was considered, the short analysis of industry of this region and his enterprises is similarly conducted; it was resulted and improved row of problems to which subject the Donetsk area.

Ключові слова: регіон, промисловість, інфраструктура, виробництво, господарство, природні умови, корисні копалини, ресурси.

Донецький регіон на сьогоднішній день – це район, що динамічно розвивається, в якому сконцентровані високий промисловий і науковий потенціали, робітники та фахівці високої кваліфікації, де розвинена інфраструктура і виробнича база.

© Лещенко М. С., 2010

"Столицею" донецького регіону є місто-герой Донецьк – одне з найбільших промислових міст України, яке охоплює територію 358 кв. км з населенням понад 1 млн чоловік.

Це район важкої індустрії, він є головною в країні вугільно-металургійною основою і за рівнем економічного розвитку лідирує в Україні. У масштабах промислового виробництва країни Донецький район характеризується видобутком вугілля, кухонної солі, виробництвом сталі, а також могутнім розвитком важкого машинобудування, хімічного комплексу і промисловості будівельних матеріалів [1].

До найбільш важливих чинників формування районного комплексу відносяться, в першу чергу, природно-ресурсний чинник, демографічний і чинник географічного положення. Для розвитку господарства район має загалом сприятливі природні умови і значні природні ресурси (кам'яне вугілля, солі, ртутні руди і т. д.). Проте в районі гостро відчувається нестача водних і лісових ресурсів.

Економіко-географічне положення надає вельми сприятливий вплив на розвиток району, оскільки більша його частина розташована в Приазов'ї, межує з індустріальними Придніпровським і Північно-Східним економічними районами, а також на півночі і сході – з Росією. За кількістю населення район займає перше місце в країні. Урбанізація в області досягає високого рівня (близько 90 %) [2].

Галузями спеціалізації району є вугільна промисловість, електроенергетика, металургія, основна хімія, важке машинобудування і промисловість будівельних матеріалів.

Тільки в самому Донецьку діє 196 підприємств з обсягом виробництва понад 7 млрд грн за рік, де зайнято близько 116,5 тис. людей.

Вугільна промисловість розміщена в 7 районах міста і є виробничим комплексом, у якому сконцентровано 16 вугледобувних підприємств, 2 збагачувальні і брикет-фабрики, на яких працюють 38 тис. чоловік. Промислові запаси кам'яного вугілля шахт, що діють, складають 798,8 млн тонн, зокрема вугілля, що коксується, – 505 млн тонн, енергетичного – 262,6 млн тонн.

Найбільша частка видобутку палива припадає на шахту ім. А. Ф. Засядько. Це наймогутніше і, насамперед, найбільш перспективне підприємство, яке здобуває до 4 млн тонн коксівного вугілля за рік. Промислові запаси складають 110,7 млн тонн при середній потужності пласта 1,2 метра.

Виключно на території міста знаходиться 9 підприємств чорної металургії, що спеціалізуються на виробництві сталі, чавуну, трубної заготовки з конструкційних, вуглецевих, високоякісних марок сталі [3].

Провідним підприємством Донбасу є ВАТ "Донецький металургійний завод", на якому виплавляється чималий асортимент сталей, проводяться граничні і трубні заготовки. Продукція заводу широко застосовується в багатьох галузях промисловості України, а також має попит за кордоном.

ВАТ "Донецккокс" виготовляє 20 видів коксохімічної продукції. Цей завод перший у світі освоїв процеси виробництва технічного сірчистого амоніа.

"Донецкгормаш" – підприємство з серійним і індивідуальним характером виробництва: устаткування для відкритих розробок корисних копалин – роторні екскаватори, перевантажувачі, відвалоутворювачі, кар'єрні стрічкові конвеєри; для шахт і копалень – підйомні машини, вентилятори, відцентрові секційні насоси, вантажно-транспортні машини, маневрові пристрої і лебідки. Ця техніка успішно експлуатується в Україні і Росії (Кузбас, Норильськ, Екібастуз), а також у 28 країнах далекого зарубіжжя [4].

Фірмовий знак "Норд" – гарантія високої якості холодильників, газових плит, морозилок та іншої побутової техніки. "Норд" експортує свою продукцію в країни СНД і Європи.

Донецьк є крупним постачальником різної хімічної продукції. Більше 80 років на зовнішньому і внутрішньому ринку високо котирується продукція Донецького заводу хімічних виробів раніше був відомий як виробник промислових вибухових речовин, боєприпасів різного призначення, а також елементів динамічного захисту бронетанкової техніки. Продукція його несла в основному руйнівну силу, але часи змінюються. Нова сторінка в діяльності заводу була відкрита у 2002 році, коли було поставлено завдання утилізувати протитанкові міни. НАТО надало виконувати замовлення заводу як підприємству, що має всі необхідні умови для здійснення цього вельми складного процесу [5].

На сьогоднішній день Донецький регіон володіє величезним економічним потенціалом. Тільки економіку "столиці" представляють 204 підприємства, на яких зайнято 117 тис. осіб, а також було зареєстровано 20 тисяч підприємств малого та середнього бізнесу. Організацію та проведення комплексних наукових досліджень здійснює Донецький науковий центр, до якого належать 5 академіків і 12 членів-кореспондентів НАН України. Крупними дослідженнями займалися вчені Донецького ботанічного саду. Шляхом нелегкого пошуку, експериментів знайдений спосіб озеленення [6].

На жаль, Донецький регіон стикається з великою кількістю проблем, таких, як територіальна нерівномірність розвитку, зростання безробіття у зв'язку з численним закриттям шахт, проблема розвитку малих міст і селищ міського типу, водопостачання, важка екологічна обстановка. Часто доводиться чути про те, що Донбас виробив свій ресурс, що вичерпалися його підземні запаси. Ніхто не приховує того факту, що дуже застаріло і на 80 % зношено устаткування основних виробництв регіону [7].

Але, незважаючи на все це, ситуація в Донецькому регіоні не залишається без уваги. Дуже важливо зберегти робочі місця, соціальну інфраструктуру, грамотно, людяно реформувати вугільну промисловість, при цьому берегти навколишнє середовище. Уже зараз місто, що прославилось

мільйоном яскраво-червоних троянд, витрачає немало засобів на озеленення промислових територій, дворів, житлових масивів, що будуються, оновлює насадження дерев на вулицях і у скверах.

Усе це вселяє надію на те, що Донецький регіон стане тим місцем, де реалізуються найсміливіші ідеї, найпрактичніші плани, які принесуть благополуччя і стабільність у наше життя.

Наук. керівн. Петраєв О. О.

Література: 1. uk.wikipedia.org. 2. polkaknig.narod.ru. 3. center.donetsk.ua. 4. www.academia-pc.com.ua. 5. www.enbv.narod.ru. 6. www.ecosms.com.ua. 7. www.djerelo.com.

Ніколюкіна К. Є.

УДК 338.48

ТУРИЗМ ЯК ФОРМА ГОСПОДАРСЬКОГО ОСВОЄННЯ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ

Анотація. Розглянуто роль туризму в господарському освоєнні країни. Обґрунтовано ідею про те, що туризм може бути прогресивною формою господарювання в депресивних регіонах у разі відсутності традиційних шляхів розвитку.

Анотация. Рассмотрена роль туризма в хозяйственном освоении страны. Обоснована идея, которая говорит о том, что туризм может быть прогрессивной формой хозяйствования в депрессивных регионах в случае отсутствия традиционных путей развития.

Annotation. The role of tourism in economic development of the country is studied. The idea that tourism can be a progressive form of management in depressed regions in the absence of traditional ways of development is substantiated.

Ключові слова: туризм, господарство, депресивні регіони, промисловість, рекреаційні ресурси, потенціал.

Наявність депресивних регіонів в Україні пояснює необхідність розглянути і знайти шляхи вирішення проблеми освоєння регіонів. Таким чином, туризм можна вважати важливою формою господарства, яка стимулює розвиток депресивних регіонів. Необхідно розглянути можливість використання туризму для прискорення темпів розвитку й активізації дій систем розселення в регіонах.

Питанням розвитку туризму присвячено досить велика кількість робіт, більшість з яких має економічну спрямованість. Серед авторів, що займаються вивченням туризму, можна назвати Сеніна В. С., Біржакова М. Б., Сфремову М. В., Александрову А. Ю., Ф. Котлера та ін. [1].

Мета даної роботи полягає у визначенні особливостей туризму як форми господарського освоєння депресивних регіонів України.

Можна сказати, що туризм розвивається прискореними темпами у випадку відсутності природних і соціально-економічних передумов для розвитку промисловості та сільського господарства. Він стає основною стратегічною мірою в разі вичерпаності можливостей та ресурсного потенціалу регіону, якими є сільськогосподарські й промислові технології. На певному етапі певні регіони втрачають можливість розвивати й удосконалювати промисловість та сільське господарство. Аби уникнути занепаду економічної системи регіону, розпочинається експлуатація рекреаційних ресурсів і розвиток туризму.

Прикладом є європейські країни з високим рівнем економічного розвитку, а саме Франція та Швейцарія. За мету ці країни мають підтримку освоєності територій країн на досягнутому рівні засобами туризму через зміну виробничих функцій регіонів. Європейські країни використовують так званий зелений туризм. Сільський зелений туризм – вид рекреаційно-туристичної діяльності, яка включає відпочинок у сільській місцевості, ознайомлення з природою і культурою та передбачає за бажанням туриста участь у сільськогосподарських роботах [2].

Сільське й лісове господарства не підтримують систему розселення, яка була сформована в минулому, коли аграрний і лісопромисловий сектори забезпечували постійні прибутки. Таким чином починається пошук альтернативних джерел, які б могли замінити традиційні форми продуктивної діяльності, що привів до розвитку туризму. Це означає, що зелений туризм зорієнтований на підтримку системи розселення й переселення населення до віддалених регіонів, а не тільки на отримання прибутку.

© Ніколюкіна К. Є., 2010

Особливо актуальним розвиток сільського туризму є для аграрних депресивних регіонів країни, до яких, насамперед, належать Українське Полісся, Карпати, Поділля [3]. На користь цьому твердженню можна навести кілька аргументів.

По-перше, сільський туризм сприятиме збільшенню кількості робочих місць і розвитку підприємства, буде виконуватись роль джерела прибутків для селян.

По-друге, аграрні регіони мають потужний природно-ресурсний і культурно-історичний потенціал. Це стосується районів, прилеглих до річок, а також сільських поселень у Криму, Карпатах біля лісових масивів, річок, озер, які визначаються як пам'ятки культури та історії.

По-третє, розвиток сільського туризму може сприяти закріпленню молодих родин у сільській місцевості, що приведе до стабілізування демографічної ситуації.

По-четверте, туризм створить можливості вигідно використовувати географічне положення більшості аграрних регіонів. Прикордонність дозволить просунути національний продукт на ринки європейських країн. Але організатори сільського туризму в Україні повинні усвідомлювати, що за межами України також є передумови для розвитку даної галузі. Тому необхідно шукати власну ринкову нішу, розроблюючи оригінальну рекламу, провідною ідеєю якої буде поєднати національну культурну традицію й українську ментальність.

Зробивши висновок і проаналізувавши факти, можна сказати, що логічно та своєчасно буде розробити програму розвитку сільського туризму, реалізація якої буде мати довгострокові наслідки й буде сприяти вирішенню деяких соціально-економічних проблем аграрних регіонів, які належать до категорії депресивних.

Таким чином, сучасний туризм, як і промислове, і сільськогосподарське виробництво, слід вважати рівноправною формою господарського освоєння простору. Сьогодні національна економіка не вичерпала увесь потенціал традиційних форм освоєння простору, тому туризм також може бути додатковим засобом розвитку регіонів. Взаємодія промислових, сільськогосподарських і рекреаційно-туристичних технологій і ресурсів при участі суспільства дозволить вивести депресивні регіони із соціально-економічної кризи й дати їм змогу розвиватися без перешкод.

Наук. керівн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Гладкий Ю. Н. Регионоведение : учебник / Ю. Н. Гладкий, А. И. Чистобаев. – М. : Гардарики, 2002. – 480 с. 2. Співка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.greentour.com.ua>. 3. Заставний Ф. Депресивність регіонів України / Ф. Заставний. – Львів, 2006. – 320 с. 4. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / укл. І. Ф. Кононов, В. П. Бородачов, Д. М. Топольськов. – Луганск : Альма матер-Знання, 2002. – 280 с.

УДК 811.161.2(477)

Баглай К. А.

ЗДІЙСНЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Анотация. Розглянуто проблеми здійснення регіональної національної політики в Україні. Зроблено акцент на державній мовній політиці.

Аннотация. Рассмотрены проблемы осуществления региональной национальной политики в Украине. Сделан акцент на государственной языковой политике.

Annotation. The problems of national regional policy in Ukraine are examined. Focuses on the state language policy.

Ключові слова: національна мова, мовна політика, україномовні та російськомовні регіони.

Повноцінна держава повинна берегти й розвивати свою мову. Це пов'язано з тим, що мова є генетичним кодом нації, еталоном державної самодостатності, самоцінності і неповторності. Тому дане питання повинно розглядатися в контексті проведення мовної політики як на державному рівні, так і в кожному окремому регіоні, враховуючи особливості, що притаманні лише йому.

Проблеми регулювання мовних відносин у суспільстві здавна були об'єктом вивчення таких науковців, як: К. Істман, О. Куць, Д. Лейтін, Н. Марр, А. Мейє, Н. Мечковська, Л. Нагорна, Ф. де Соссюр, Ю. Шевельов, Ж. Шевчук, Х. Шиффман, М. Юсселер та ін.

При здійсненні мовної політики необхідно враховувати той чинник, що в Україні практично немає людей, котрі не розуміють української або російської мови. Що стосується соціокультурного

© Баглай К. А., 2010

плану, то "україномовні" і "російськомовні" групи населення просто віддають перевагу застосуванню тієї чи іншої мови. Реально ж в Україні переважає стихійна двомовність, яка є цілком зрозумілим явищем у період переходу від фактично напівколоніального статусу до незалежної держави.

Якщо бути до кінця об'єктивним, то слід визнати, що важко знайти іншу країну, де державна мова нехтується так, як в Україні. В Україні не були створені умови для формування престижності і соціальної значущості української мови, що стало проблемою не лише мовною, а значною мірою соціальною і навіть державною. Мовна проблема в Україні прямо пов'язана з національною безпекою держави, самою перспективою виживання української нації [1].

Для цього слід створювати й використовувати всі необхідні правові, політичні, педагогічні, соціальні, історично-культурні передумови. Передусім це стосується державної української мови, що є основою національної ідеї, оскільки вибудовується на політичній і мовній єдності.

Згідно із соціологічним дослідженням кінця грудня 2006 року, 38,05 % громадян у родині спілкуються лише українською мовою, 30,36 % – винятково російською. 30,54 % залежно від обставин вживають або українську, або російську. Таким чином, винятково україномовних на 8 % більше, ніж винятково російськомовних.

Захід та Донбас з Кримом є одномовними регіонами, відповідно україномовним та російськомовним, у той час як у макрорегіонах Центр – Північний Схід, а також Південь – Південний Схід понад 40 % є білінгами, з тією різницею, що в Центрі співвідношення виняткових українфонів та русофонів становить 45 на 11 %, а на Півдні та Південному Сході 21 на 38 %.

Мережа навчальних закладів у країні формується відповідно до освітніх запитів та національного складу населення. Право вибору мови навчання мають батьки та їх діти. Так, у 2007 – 2008 навчальному році 80,4 % (3,76 млн) учнів проводило навчання українською мовою, тоді як у 1988 – 1999 цей показник складав лише 47,5 % (1,45 млн).

Разом з тим, якщо в цілому по країні російською мовою навчається кожен п'ятий учень, то в Севастополі російською мовою навчаються 97,7 % дітей, у Криму – 92,5 %, на Донеччині – 70,5 %, Луганщині – 66 %, Запоріжжі – 40 %, Одещині – 32 %, Харківщині – 28,7 % [2].

Слід зауважити, що ці регіони одні з найбільших в Україні. Так, кількість учнів, що навчалися протягом 2007 – 2008 навчального року, наведено в таблиці [3].

Таблиця

Кількість учнів, що навчалися протягом 2007 – 2008 навчального року

Області	Кількість учнів	
	Усього, тис. осіб	У % до загальної кількості учнів в Україні, %
Севастополь	31,6	0,7
Крим	198,2	4,1
Донецька	382,3	7,9
Луганська	202,8	4,2
Запорізька	181,0	3,7
Одеська	258,1	5,3
Харківська	254,6	5,2

Це говорить не лише про досить повільні темпи просування української мови в середній освіті, а й навіть про її несприйняття у деяких регіонах України, що є свідченням низької ефективності зроблених кроків на шляху поширення української мови по всій території і припинення спекуляцій навколо двох державних мов.

Якщо розглядати мовне питання через призму економічних законів, то досить ефективним виявилось б стимулювання зацікавленості до вивчення української мови в регіонах з досить низьким відсотком, наприклад, через введення стипендій для учнів, які будуть навчатися українською мовою у школах. В економіці маємо приклад спеціальних економічних зон, де для бізнесу створювалися особливі умови для розвитку через звільнення від оподаткування, через залучення іноземних інвестицій тощо. Так, поряд з іншими заходами щодо підвищення статусу української мови введення таких стипендій перевело вивчення української мови на рейки добровільності, що, у свою чергу, зняло б напругу в суспільстві.

На основі опрацьованих матеріалів можна зробити висновки, що подолання негативних тенденцій у сфері мовної політики потребує адекватних кроків у цьому напрямку. Лише усвідомлення на державному рівні важливості мовного питання у формуванні консолідованого суспільства здатне забезпечити позитивні зрушення у цій сфері.

Наук. керівн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Проблеми мовної політики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rius.kiev.ua/conf/udovenko.html>. 2. Медведев О. У більшості сфер громадського життя домінує російська мова [Електронний ресурс] / О. Медведев. – Режим доступу : <http://www.lrc.org.ua/projects/mova-ua-medvedev.html>. 3. Статистичний довідник "Україна в цифрах" за 2007 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dovidnik-ukrayina-v-cifrax-za-2007.html.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ВІД ЕКОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ПРИКЛАДІ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Розглянуто залежність демографічної ситуації від екологічних чинників, промислові підприємства і їх роль у забрудненні навколишнього середовища, а також вплив аварії на ЧАЕС на здоров'я населення. Зроблено аналіз дії на організм людини шкідливих викидів виробництва. Запропоновано шляхи вирішення екологічної проблеми.

Аннотация. Рассмотрены зависимость демографической ситуации от экологических факторов, промышленные предприятия и их роль в загрязнении окружающей среды, также влияние аварии на ЧАЭС на здоровье населения. Сделан анализ воздействия на организм человека вредных выбросов производства. Предложены пути решения экологической проблемы.

Annotation. The dependence of the demographic situation on environmental factors, the industrial enterprises and their role in environmental pollution, also the impact of the Chernobyl accident on human health are considered. The analysis of the impact of production emissions on human organism is given. The ways of solving environmental problems are suggested.

Ключові слова: смертність, народжуваність, промисловість, захворювання, забруднення, ЧАЕС.

На 1 вересня 2009 року в Україні було 46 млн 16 тис. людей, або на 127,5 тис. людей менше, ніж на 1 січня 2009 року. Щомісячно населення скорочувалося на 16 тис. чоловік, образно кажучи, кожного тижня зникало велике село. Тому цілком імовірно, що на даний момент в Україні проживає вже менше 46 млн чоловік.

За 5 останніх років, з 2004 року по 2009 рік, українців стало менше на 1,4 млн чоловік, що порівняно з населенням такого величезного міста, як Харків [1].

Спираючись на ці дані, можна вільно стверджувати, що демографічна картина України чимось схожа на простий математичний приклад "мінус два, плюс один". Адже в нашій країні смертність уже давно привисує народжуваність.

За останні десятиліття катастрофічно зменшується кількість здорового населення. У даний час число здорових дітей ледве досягає 4 – 6 %. Істотний внесок до формування здоров'я населення вносять екологічні умови. Розглянемо їх на прикладі Черкаської області.

Черкаська область – область-виробник продукції сільського господарства і харчової промисловості, що є провідними в Україні, особливо цукру. Тут працює більше десятка крупних і середніх за потужністю цукрових заводів. Серед інших галузей промисловості слід виділити хімічний комплекс, який представлений двома особливо крупними підприємствами – ВАТ "Азот" і ВАТ "Черкаське хімволокно".

Тут знаходиться один із кращих в Україні заводів — Золотоношський лікєро-горілчаний завод. Його торгову марку "Златогор" презентує понад 30 видів лікєро-горілчаних виробів. Про високу якість продукції заводу свідчать призи і нагороди міжнародних конкурсів у Парижі і Мадриді [2].

Черкащина славиться і своїм оригінальним пивом, зокрема, такими марками, як "Князь", "Черкаське янтарне", "Казбет" і "999".

Уманський консервний завод, Золотоношське підприємство "Універсал", Катеринопольський, Корсунь-Шевченківський плодоконсервні заводи відомі своїм широким асортиментом продукції, яка реалізується в регіонах України, державах СНД, Німеччині, Данії, Австрії, країнах Прибалтики.

Провідне молокопереробне підприємство області – це ЗАТ "Юрія", яке випускає понад 50 видів молочної продукції, що має попит у багатьох областях України. Також широко відома продукція молокозаводів області торгових марок "Волошкове поле", "Молочний світ", "Білосвіт" [3].

"Черкаська бісквітна фабрика" — нове підприємство, що володіє сучасними технологіями виробництва. Її потужності щорічно забезпечують виробництво до 18 тис. тонн різноманітних видів кондитерських виробів: печива, вафель, цукерок, шоколадно-вафельних тортів [4].

ТОВ "Черкаська продовольча компанія" виробляє ковбасні вироби, копченину, м'ясну і м'ясохарчові консерви, напівфабрикати, шкіру, харчові і технічні жири, ендокринно-ферментну сировину і медичні препарати. Усього — 300 найменувань продукції, з них понад 200 — ковбас і копченини, якість яких цінується в Україні та за кордоном [4].

Широко відома продукція підприємств хімічної галузі області: мінеральні добрива, хімічні волокна, лакофарбові матеріали, хімічні реактиви, розчинники, препарати догляду за автомобілем, плівки полімерні, лікарські препарати та ін.

У структурі промислового виробництва за 2008 рік переважають харчова (36,2 %) і хімічна (28,4 %) промисловості. На частку машинобудування і металообробки припадає 7,6 %, електроенергетики — 11,8 %, легкої промисловості — 4,7 % [4].

Це все добре з одного боку, але давайте розглянемо зворотний бік цієї медалі на прикладі рисунку, який показує вплив промислових підприємств на здоров'я населення.

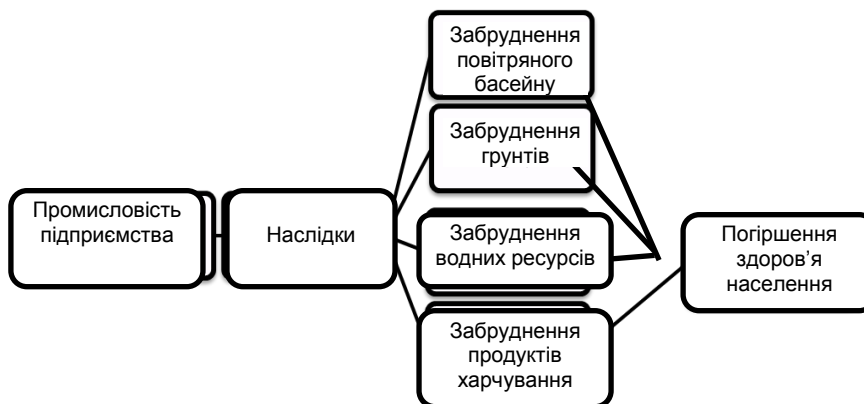

Рис. Вплив промислових підприємств на здоров'я населення [5]

За рівнем смертності населення лідирує центральний регіон, у тому числі і Черкаська область. Також центральний регіон лідирує за кількістю смертей від хвороб системи кровообігу, новоутворень, від захворювань органів дихання. Чому люди центральних областей помирають через ці хвороби? У таблиці наведена характеристика шкідливих речовин, які потрапляють у атмосферне повітря при викиді промислових підприємств Черкаської області, також їх дії на організм людини.

Таблиця

Дія шкідливих речовин промислових підприємств на організм людини

Речовина	Шкідлива дія на організм людини	Джерела викидів
Сірководень	При концентрації більше 1 мг/л спостерігаються судорги, непритомність, смерть	Виробництво штучного віскозного волокна
Діоксид сірки	Діє на шкіру, слизові оболонки, дихальні шляхи	ТЕС, металургійна і хімічна промисловість
Діоксид вуглецю	Концентрація більше 5% (о.) небезпечна для життя	Гази після згоряння органічного палива, содового виробництва, процесів бродіння
Оксиди азоту	NO – при попаданні в організм діє на центральну нервову систему, при великій концентрації руйнує гемоглобін крові. NO2 – діє на слизову оболонку легенів, при концентрації ≈ 5 мг/м3 спостерігається важке отруєння	Заводи з виробництва азотної кислоти, ТЕС, вихлопи ДВС, котельні, які працюють на органічному паливі
Оксид вуглецю	Діє на кров, у результаті чого кров не здатна переносити кисень	Виробництво чавуну і сталі, вихлопи ДВС

Так само на смертність області впливають наслідки аварії на ЧАЕС. Події квітня 1986 року дають підстави вважати аварію найбільшою у світі радіаційною екологічною катастрофою. Ця катастрофа охопила 2 163 населених пункти у 81 адміністративній одиниці 73 районах і 8 містах обласного підпорядкування в межах 12 областей країни, у тому числі і Черкаську область. Для населення України та регіонів, які особливо постраждали, збільшилось число захворювань щитовидної залози, імунодефіцитних захворювань, підвищилась захворюваність такими радіаційно обумовленими патологіями, як онкозахворювання (особливо раком щитовидної залози і лейкемією), у край несприятлива динаміка смертності і середньої тривалості життя населення в ареалі радіаційного забруднення [5].

Екологічний стан області є одним із важливих чинників народжуваності. Рідко коли зустрічається сім'я з трьома дітьми, адже саме тільки такі багатодітні сім'ї забезпечують показник приросту населення. Молоді сім'ї боялися раніше народжувати дітей з двох причин: гроші і здоров'я. Що ж до грошей, то держава надала виплати допомоги з догляду за дитиною, яка істотно допомогла бюджетам молодих сімей. Друга проблема важко вирішувана. Щоб частково зменшити забруднення навколишнього середовища, необхідно: впровадити безвідходне виробництво, утилізувати відходи, зобов'язати заводи виконувати міжнародні вимоги з викидів шкідливих речовин.

Наук. керівн. Петряєв О. О.

Література: 1 www.bestukr.com. 2. www.6112.ua.all-biz.info. 3. www.voloshkovepole.com.ua. 4. www.rada.com.ua. 5. www.5ballov.ru.

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА УКРАИНЫ

Аннотация. Рассмотрено состояние АПК Украины. Приведены причины его недостаточного развития и их решение, обоснованы приоритетные направления развития с/х в условиях кризиса.

Анотація. Розглянуто стан АПК України. Наведено причини його недостатнього розвитку та їх вирішення, обґрунтовано пріоритетні напрямки розвитку с/г в умовах кризи.

Annotayion. The conditions of Ukrainian argo-industrial complex are examined. The reasons of its insufficient development and the ways of its solution are given, priority drifts of agricultural development under conditions of crisis are grunded.

Ключевые слова: АПК, сельское хозяйство, сельскохозяйственная деятельность.

Становление рыночных отношений в Украине, как и в других странах с переходной экономикой, характеризуется значительным спадом производства, в том числе и сельскохозяйственно-го. Поскольку агропромышленный комплекс определяет место Украины в международном разделении труда, то повышение эффективности сельскохозяйственного производства как основной его сферы представляет собой актуальную проблему. Изучением занимаются современные экономисты-аграрники, такие, как Барбашина А. И., Бредихина И. М., Лукинова И. И., Гатаулина А. М. и др. [1]. Необходимость комплексного рассмотрения проблемы повышения экономической эффективности сельскохозяйственного производства Украины и обусловила проведение данного исследования.

Цель исследования – анализ современного состояния агропромышленного комплекса Украины и обоснование приоритетных направлений развития сельского хозяйства в условиях кризиса, позволяющих повысить его экономическую эффективность и устойчивость.

По результатам 2009 года сельское хозяйство Украины оказалось видом экономической деятельности, где был зафиксирован рост объемов производства на 0,1 %. Несмотря на кризисные явления в экономике, по результатам 2009 года в растениеводстве наблюдался рост объемов производства основных сельскохозяйственных культур по сравнению с показателями докризисного периода. Так, валовой сбор зерновых культур составил 46,0 млн т (против 33,3 млн т в среднем за 2000 – 2007 гг.), подсолнечника – 6,4 млн т (против 3,8 млн т), картофеля – 19,7 млн т (против 18,9 млн т), овощей – 8,3 млн т (против 6,7 млн т), плодов и ягод – 1,6 млн т (против 1,4 млн т). Наряду с этим по предварительным данным в июле – ноябре 2009/2010 маркетингового года Украина занимала III место в мире по экспорту зерновых и зернобобовых культур (11,3 млн т против 10,9 млн т в июле – ноябре 2008/2009 маркетингового года). На развитие производства в животноводческой отрасли производил положительное влияние значительный урожай зерновых и зернобобовых культур в 2008 и 2009 годах (53,3 и 46 млн т соответственно). Как следствие, по итогам 2009 года объем производства животноводческой продукции вырос на 4,2 %, что является наибольшим показателем, начиная с 2006 года. По состоянию на 1 января 2010 года против соответствующей даты 2009 года поголовье свиней увеличилось на 9,3 %, овец и коз – на 4,1 %. Кроме того, вследствие увеличения поголовья птицы во всех категориях хозяйств (на 7,3 %) продолжается рост производства яиц (на 9,1 %) [2]. Несмотря на это, еще в 2007 г. наблюдалось сокращение общего объема продукции сельского хозяйства во всем категориям хозяйств на 5,6 % по сравнению с 2006 г., в том числе в сельскохозяйственных предприятиях – на 4,3 %, в хозяйствах населения – на 6,5 %. Причиной этого сокращения послужили:

1. Отсутствие мотивации к труду, безработица, бедность и трудовая миграция, углубление демографического кризиса и прекращение существования сел. Общее количество сел за 1991 – 2007 гг. уменьшилось на 252 единицы [3].

2. Угрожающие темпы приобретает деградация демографически-воспроизводственного, следовательно, и трудового потенциалов села.

3. Не уменьшается количество убыточных хозяйств (38 % общего их числа), продолжительное время остается низким уровень использования сельскохозяйственных угодий.

4. В отрасли самая низкая заработная плата.

5. Нерациональное использование и развитие животноводства.

Для повышения уровня развития АПК необходимо провести следующие мероприятия:

1. Сформировать конкурентоспособное производство, основа которого – рост технологического уровня, внедрение ресурсосберегающих и экологически чистых технологий.

2. Непосредственно в сельском хозяйстве для приостановки спада производства срочно нужно: осуществить финансовое оздоровление;

создать государственные резервные продовольственные фонды, в первую очередь зерна; организовать специализированную финансовую систему обслуживания товаропроизводителей АПК;

восстановить с учетом рыночных отношений систему страхования в сельском хозяйстве.

3. Следует наращивать товарные объемы сельскохозяйственной продукции.

4. Серьезные изменения нужно осуществить на рынке минеральных и химических препаратов.

5. Необходимо использовать разработанные наукой бизнес-программы и бизнес-проекты, которые должны стать одним из источников финансирования АПК.

На основе вышеприведенного можно сделать вывод, что в результате реформирования аграрного сектора экономики возрастет экономическая эффективность, повысится его кредитная, инвестиционная и инновационная привлекательность, что в конечном итоге станет решающим условием обеспечения успешного развития сельских общин и территорий, производства конкурентоспособной продукции не только для защиты внутреннего рынка, но и для выхода с ней на внешний рынок, освоения европейских стандартов хозяйствования.

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Заставный Ф. Д. География Украины / Ф. Д. Заставный. – Львов : Мир, 1994. – 180 с. 2. Официальный сайт комитета статистики. – Режим доступа : www.ukrstat.gov.ua. 3. АПК Украины в наши дни [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.apk-inform.ru/showart.php?id=88229>.

Ліпарія А. Е.

УДК 620.91(477)

ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Розглянуто основні якісні і кількісні характеристики паливно-енергетичного комплексу України, охарактеризовано основні проблеми ПЕК та надано шляхи їх вирішення відповідно до сучасного економічного становища України.

Аннотация. Рассмотрены основные качественные и количественные характеристики топливно-энергетического комплекса Украины, охарактеризованы основные проблемы ТЭК и предложены пути их решения согласно современному экономическому положению Украины.

Annotation. The main qualitative and quantitative characteristics of the fuel and energy complex of Ukraine are described, the main problem of FEC characterized and ways of solution according to economical situation in Ukraine are provided.

Ключові слова: паливно-енергетичний комплекс, вугільна промисловість, нафтовидобувна промисловість, газова промисловість, торф'яна промисловість, електроенергетика.

Прискорений економічний розвиток країни тісно пов'язаний з розвитком галузей паливно-енергетичного комплексу (ПЕК). Розвиток ПЕК обумовлює темпи зростання виробництва, а також є умовою підвищення рівня життя людей та майбутнього покращення умов праці. Саме тому видобуток палива й електроенергії, а також пом'якшення наслідків видобувної діяльності є актуальною проблемою в даний період часу.

Україна належить до держав, що недостатньо забезпечені власними енергоресурсами: нафтою – 2 %, газом – 2,6 %, торфом – 0,6 % і тільки вугіллям – на 95,4 % [1, с. 102].

Запаси кам'яного вугілля в Україні складають 43,0 млрд т. У галузі зайнято майже 360 тис. чол. [1, с. 103]. В основному видобуток вугілля зосереджений у Донецькому, Львівсько-Волинському та Дніпровському басейнах. Треба відзначити, що у 2002 р. порівняно з 2001 р. вироблено готового вугілля на 3,8 % менше. Становище ускладнюється тим, що у вугільній промисловості зношеність основних промислових фондів становить 63 % [2, с. 146]. Навіть те, що поліпшилась оплата на підприємствах з обробки кам'яного вугілля (з 73,9 % до 78,9 %) та скоротились бартерні операції (з 18,0 % до 11,9 %), фактично не змінило стан галузі, що залишається складним [3, с. 151].

Кажучи про складне становище вугільної промисловості, слід зазначити, що нафтовидобувна промисловість має не краще становище, вона характеризується низькими показниками. Маючи потребу в 40 млн т Україна виготовляє 3,7 – 4 млн т [1, с. 108]. Виснаження промислових запасів,

© Ліпарія А. Е., 2010

економічні негаразди призвели до зменшення обсягів видобутку нафти. Падіння видобутку нафти в Україні сягнуло загрозливих розмірів. Торік нафтові компанії скоротили видобування сировини на 6,9 %, а найбільша з них – "Укрнафта" – на 7,6 % [4].

Газова промисловість — наймолодша галузь паливної промисловості України. Основні родовища природного газу розташовані у Харківській, Сумській, Полтавській, Дніпропетровській та Чернігівській областях [3, с. 154]. Тут виявлено 111 газових родовищ, запаси газу становлять 785,4 млрд м³. Найбільше із родовищ — Щебелинське, яке містить 80 % усіх запасів газу в Україні. Найгострішими проблемами газової промисловості є повна чи часткова вичерпність родовищ, пошук країн – вигідних партнерів, а також розрахунки за імпорт палива.

Торфова промисловість – найдавніша галузь ПЕК. Запаси торфу в Україні становлять 2,2 млрд т. Основні запаси торфу зосереджені у Львівській, Рівненській, Івано-Франківській та Волинській областях. У паливному балансі торф нині має другорядне значення. У зв'язку з катастрофою на ЧАЕС видобуток торфу у північних районах припинився.

Високого розвитку в Україні досягла електроенергетика. Потужність електростанцій з кожним роком зростає. Але ж слід зазначити, що подальший розвиток атомної енергетики стримується відсутністю надійних атомних реакторів, вичерпанням території для будівництва нових станцій, потребою в ядерному паливі.

Отже, виходячи з вищевикладеного матеріалу потрібно зробити висновок, що у паливно-енергетичному комплексі України існують певні проблеми, які потребують нагального вирішення, зокрема, такими шляхами: вживання заходів для залучення інвестицій у розвиток паливно-енергетичного комплексу; вдосконалення механізмів технічного оновлення підприємств галузей ПЕК; забезпечення належного рівня техніки безпеки, захисту довкілля; погашення заборгованості із заробітної плати працівникам підприємств паливно-енергетичного комплексу; пошук нових родовищ.

Наук. керівн. Петряев О. О.

Література: 1. Лишилєнко В. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка : навч. посібн. / В. І. Лишилєнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 325 с. 2. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : підручник / Д. М. Стеченко. – К. : Вікар, 2006. – 396 с. 4. www.newsru.ua. 3. Хвесик М. А. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка: навч. посібн. / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, П. П. Пастушенко. – К. : Кондор, 2004. – 344 с.

УДК 314.18(477)

Куба Е. В.

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ В УКРАИНЕ

Аннотация. Рассмотрены демографическая ситуация в Украине, причины уменьшения численности населения, существующие проблемы и пути их решения.

Анотация. Розглянуто демографічну ситуацію в Україні, причини зменшення чисельності населення, існуючі проблеми та запропоновано шляхи їх вирішення.

Annotation. The demographic situation in Ukraine, reasons for the decline in population, the existing problems and their solutions are considered.

Ключевые слова: численность населения, миграция, уровень рождаемости, демографическая ситуация.

Общая социально-экономическая ситуация в Украине и особенно последствия кризиса, охватившего ряд стран, продолжают отрицательно воздействовать на развитие основных демографических тенденций в стране. Для современного этапа демографического развития Украины характерно повсеместное сокращение рождаемости, особенно интенсивное в больших городах. В настоящее время эта проблема приобретает все большее значение. Ее исследованием занимались такие ученые, как: Алексеев А. И., Воробьева О. Д., Ермаков С. П., Ионцев В. А., Заславская Т. И., Макарова Л. В., Моисеенко В. М., Морозова Г. Ф. и др. [1].

© Куба Е. В., 2010

Цель исследования – выявление параметров демографической и миграционной ситуации в регионах Украины и выработка мероприятий по улучшению демографического развития регионов.

Анализ статистической информации свидетельствуют, что по основным показателям природного движения населения – рождаемости, смертности, природного прироста – Украина находится не только после стран Европы, но и республик бывшего СССР. По уровню рождаемости (9,6 %) она занимает предпоследнее место среди них, по смертности населения (15,4 %) – второе место среди стран континента, по ожидаемой продолжительности жизни (67 лет) – 109 место в мире, когда еще в 1994 г. занимала 87-е [2].

По состоянию на 1 февраля 2010 года постоянное население Украины составляет 45,75 млн человек. В 1991 году этот показатель равнялся 52 млн человек. Таким образом, за годы независимости Украины численность населения страны сократилась на 6,25 млн человек, или на 12,0 % [3]. Сложившаяся ситуация создает реальную угрозу национальным интересам и безопасности Украины.

Динамика численности населения представлена на рисунке.

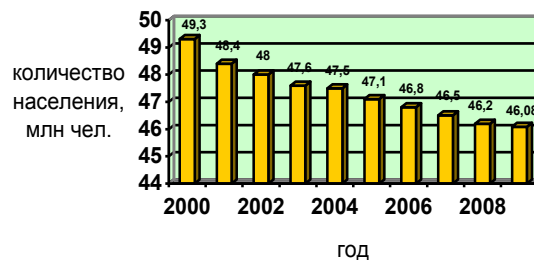

Рис. Динамика численности населения за 2000 – 2009 гг.

Таким образом, видно, что сегодняшний уровень рождаемости не обеспечивает смены поколения отцов поколением детей даже наполовину. В среднем в стране каждый год умирает на 350 тыс. человек больше, чем рождается. Это означает, что ежегодно с карты нашей страны исчезает по одному городу, по количеству населения равному, например, Житомиру. По прогнозам Института демографии и социологии, если такая тенденция сохранится, то к 2026 году численность населения Украины составит в лучшем случае 36 млн человек [4]. Причины сокращения населения различны:

1. Небольшая, по европейским меркам, продолжительность жизни людей, прежде всего мужчин, которых сегодня на 3,6 млн меньше, чем женщин. Для всего населения Украины этот показатель в 2003 – 2004 годах составлял 68,2 года, для мужчин – 62,6 года и для женщин – 74,1 года. По данным Всемирной организации охраны здоровья, по этому показателю Украина отставала от стран Центральной Европы на 5,5 лет, а от стран ЕС – почти на 11 лет.

2. Резкое уменьшение рождаемости, которое обусловлено ухудшением материального положения семей, увеличением безработицы и расслоением общества.

3. Увеличение коэффициента смертности из-за экологической ситуации, болезней и т. д.

4. Эмиграционные процессы, связанные с экономической, политической, социально-психологической обстановкой в стране. Отток рабочих рук за рубеж не только ускоряет эти негативные процессы, но и лишает страну потенциала для экономического роста. Оценить масштабы миграционных потерь пока сложно. По данным Института социологии, за пределами Украины работает 2,8 млн человек, то некоторые экономисты говорят о 5 млн. Точный анализ данных сделать пока невозможно – любые цифры некорректны, прежде всего, потому, что миграция девяностых стала слишком масштабным и хаотичным явлением [4].

По приведенным цифрам видно, что государству необходимо принять и запустить в действие программы, способствующие повышению уровня рождаемости, повышению эффективности полового воспитания, и оказывать помощь молодым семьям.

В результате проведенного анализа можно сделать вывод о том, что для того, чтобы остановить демографическую катастрофу, Украина должна вернуть своих граждан из ближнего зарубежья, стимулировать социальными программами рождаемость и привлечь иммигрантов из стран третьего мира. Все это должно положительно повлиять на показатели рождаемости и смертности, а значит, и на население Украины в целом.

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Муромцева Ю. И. Демография : учебн. пособ. / Ю. И. Муромцева. – К. : Кондор, 2008. – 262 с. 2. Заков І. Компоненти сучасної демографічної кризи в Україні та їх вплив на трудовий потенціал / І. Заков // Україна: аспекти праці. – 2008. – №4. – С. 41–46. 3. Официальный сайт Государственного комитета статистики. – Режим доступа : www.ukrstat.gov.ua. 4. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. / за ред. Е. М. Ліанової ; Фонд народонаселення ООН ; Ін-т демографії та соц. досліджень. – К. : Укр. центр. соц. реформ, 2006. – 138 с.

АНАЛИЗ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ В УКРАИНЕ

Аннотация. Рассмотрены особенности, причины и формы проявления демографической ситуации в Украине. Предложены пути решения данной проблемы.

Анотація. Розглянуто особливості, причини та форми прояву демографічної кризи в Україні. Запропоновано шляхи вирішення даної проблеми.

Annotation. Features, reasons and forms of display of demographic crisis in Ukraine are outlined. The ways to solve the problem are proposed.

Ключевые слова: демографическая ситуация, уровень рождаемости, уровень смертности, средняя продолжительность жизни, трудовая миграция.

Современные проблемы демографической ситуации в Украине не могут не вызывать серьезной озабоченности. Это касается многих демографических процессов, в числе которых естественная убыль населения, невысокая средняя продолжительность жизни, снижение рождаемости ниже уровня, необходимого для простого воспроизводства населения.

В литературе приведен достаточно широкий круг результатов исследований данной проблемы, ею занимались многие ученые, среди них: Архангельский В. Н., Белозеров В. С., Боярский А. Я., Воробьева О. Д., Гришанова А. Г., Денисова Г. С. и др.

Большинством исследователей современное состояние демографических процессов в Украине оценивается как демографический кризис. О перерастании демографического кризиса в демографическую катастрофу свидетельствует, в частности, признание состояния здоровья в Украине катастрофическим [1, с. 25–27, 44]. Эксперты прогнозируют, что если нынешние демографические тенденции сохранятся, то в Украине от 52 млн человек в 1991 г. останется не более 25 млн чел. к 2050 году.

Так, с 1991 г. население Украины сократилось с 52,2 млн чел до 46,1 млн чел. в 2009 г., то есть на 6,1 млн чел. [2]. Причем характерны темпы сокращения населения, в основном, трудоспособного возраста.

При этом во всем мире наблюдается довольно быстрый прирост населения. Если в 1989 г. – 5 млрд чел., то в 1999 г. – 6 млрд чел. Но этот рост идет неодинаково в разных регионах мира. Почти 90 % прироста населения планеты дают развивающиеся страны [1].

В нашей же стране происходит постепенное снижение рождаемости, растет смертность. Так, если в 2001 г. родилось 376,4 тыс. детей, а в 2007 г. – 472,7 тыс., то умерло за эти же годы соответственно 745,9 тыс. чел. и 762,9 тыс. чел. Исходя из этих данных видно, что начиная с 1991 г. на Украине отрицательный природный прирост населения. И если в 1992 г. он составлял 100,3 тыс. чел., то в 2008 г. – 243,9 тыс. чел. [2].

Ситуация с количеством браков и разводов в стране достаточно сложная. Начиная с 1994 г. все меньше создавалось семей. На каждые два зарегистрированных брака приходится один развод. Так, в 2006 г. количество браков составило 355,0 тыс., в 2008 г. – 322,0 тыс., а количество разводов за эти же годы составило 179,1 тыс. и 166,8 тыс. соответственно [2]. Наблюдается тенденция роста внебрачных детей. Если в 2000 г. процент детей, рожденных женщинами, которые не состояли в зарегистрированном браке, составлял 17,4 %, то в 2008 г. – 20,9 %.

Во многих странах мира средняя продолжительность жизни растет, хотя и медленно, а в Украине она постепенно снижается. Так, в 2009 г. средняя продолжительность жизни в Украине составляла 66,2 года, у мужчин она ниже на 10 – 12 лет, чем у женщин. В индустриально развитых странах средняя продолжительность жизни в 2009 г. составляла 76 лет, в слаборазвитых странах – 46 лет.

Также довольно высокий уровень трудовой эмиграции в другие страны, в основном в страны ЕС и Россию. Сегодня, по различным оценкам, за пределами Украины ищут работу или проживают от 5 до 8 млн чел. [2].

Таким образом, видно, что, действительно, современную демографическую ситуацию в Украине можно охарактеризовать как острый демографический кризис. Причинами его обострения являются:

низкая заработная плата у большинства работников. Так, в январе 2010 г. средняя зарплата составляла 1 916 грн, минимальная зарплата на 1 апреля 2010 г. – 884 грн. Однако разного рода вычеты из заработной платы составляют 18 – 20 % от начисленной суммы [2];

чрезвычайно низкий уровень пенсионного обеспечения. На протяжении всех лет рыночных реформ большинство пенсионеров получали и получают минимальную пенсию, которая до последнего времени была ниже прожиточного минимума;

инфляция, которая в пореформенный период стала постоянной, ведет к снижению и так малых реальных доходов населения. В 2009 г. индекс инфляции составил 12,3 % годовых [2];

неудовлетворительные жилищные условия молодых людей или отсутствие отдельного жилья;

високий рівень безробіття, по офіційним даним в 2009 г. зареєстровано 1958,8 тис. безробітних [2].

Исходя из анализа статистических данных, можно сделать вывод о том, что главной причиной демографического кризиса в Украине является обнищание основной массы населения, вызванное рыночными реформами, в результате которых произошло резкое снижение реальных доходов населения в условиях роста цен, резкий спад общего производства.

Для решения демографической проблемы в Украине необходимо: усилить роль государства в регулировании экономики, достичь большей справедливости в сфере распределения, усовершенствовать формы собственности, проводить более справедливую социальную политику, пропагандировать культ крепкой украинской многодетной семьи и здорового образа жизни, создать благоприятные юридические и финансовые условия для возвращения на историческую родину соотечественников, крымских татар, разработать программу для возможности приобретения молодыми семьями жилья на льготных условиях, совершенствовать медицинское обслуживание населения, расширять сеть лечебных учреждений, способствовать росту образовательного и культурного уровня населения.

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Стешенко В. Демографічні та демополітичні зміни в Україні після Міжнародної конференції з проблем народонаселення і розвитку : короткий огляд / В. Стешенко, М. Гхош // Демографічні дослідження. – К. : Ін-т економіки НАН України, 2000. – Вип. 22. – С. 7–46. Офіційний сайт Государственного комитета статистики. – Режим доступа : www.ukrstat.gov.ua. 3. Муромцева Ю. И. Демография : учебн. пособие / Ю. И. Муромцева. – К. : Кондор, 2008. – 262 с.

Гончарова Н. С.

УДК 339.92 (477)

СУЧАСНА СИТУАЦІЯ МІЖНАРОДНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто зовнішньоекономічні відносини України з країнами світу. Наведено основну суть міжнародних економічних відносин та метод пізнання явищ і процесів, наукових досліджень економічних відносин з іншими країнами світу. Подано основні шляхи та рекомендації щодо вдосконалення економічних відносин України.

Аннотация. Рассмотрены внешнеэкономические отношения Украины со странами мира. Представлены суть международных экономических отношений и метод познания явлений и процессов, научных исследований с другими странами мира. Представлены основные пути и рекомендации по усовершенствованию экономических отношений Украины.

Annotation. The foreign economic relations of Ukraine with the world countries are consists. The essence of the international economic relations and a method of knowledge of the phenomena and processes, scientific researches with other countries of the world is presented. And also the basic ways and recommendations after improvement of economic relations of Ukraine are presented.

Ключові слова: міжнародні економічні відносини, НАТО, інтеграція, територіальний поділ праці, стратегічні партнери, внутрішня трансформація.

Дана тема вважається актуальною тому, що Україна на сьогоднішній момент має ключові проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, які потребують рішучих дій. До них можна віднести господарську кризу, політичну та соціальну нестабільність, підвищення ролі держави, а також поліпшення якісної характеристики вітчизняних товарів.

Розкриваючи суть міжнародних економічних відносин (МЕВ) як науки, можна сказати, що вони становлять своєрідну частину економічної теорії, оскільки вивчають економічні стосунки, які виникають на міжнародному рівні з причини виробництва, обміну, розподілу і споживання важливих життєво необхідних благ в умовах обмеженості та рідкості споживчих ресурсів. Також МЕВ – це фундаментальна наука, на основі якої розвиваються більш конкретні науки, які вивчають окремі напрямки здійснення міжнародних економічних стосунків [1].

© Гончарова Н. С., 2010

На сьогоднішній день значення України у світовій економіці доволі значне. Україна за економічним потенціалом входить у провідну шестірку Європи (окрім неї – Росія, Великобританія, Італія, Німеччина, Франція), це повинно відзначити значну роль нашої країни в міжнародному територіальному розподілі праці. Однак можливості для міжнародної кооперації, зовнішніх інвестицій використовуються недостатньо, але, незважаючи на це, українська продукція добре відома в багатьох країнах світу, а для деяких країн та регіонів Україна є важливим партнером в економічному співробітництві.

На соціально-економічному етапі розвитку Україна володіє тісними зовнішньоекономічними зв'язками більш ніж зі 100 країнами та організаціями світу. Вона активно працює в ОБСЄ, Раді Європи, Раді Євроатлантичного партнерства та Комісії "Україна – НАТО". Важливими стратегічними партнерами України є: Російська Федерація, США, країни близького зарубіжжя та країни Азії, Африки, Латинської Америки [2].

Але також на сучасному етапі економіка України перебуває у стані глибокої кризи. Для національного господарства характерні такі негативні тенденції, як загальні платежі, зростання державного боргу, спад виробництва, дефіцит державного бюджету, зростання соціальних суперечностей та приховане безробіття. Також інтеграційний процес стає поняттям декларативним і використовується найчастіше як інструмент у політичній боротьбі і не є стратегічно усвідомленим пріоритетом.

Україна, намагаючись встигнути за всіма напрямками інтеграції, розсіює інтелектуальні та матеріальні ресурси та часто розв'язує другорядні, рутинні питання, залишаючи без належної уваги та підкріплення ресурсами особливо важливі питання. Отже, інтегрування України опинилося у складній системі зовнішньо- і внутрішньополітичних чинників, які або сприяють цьому процесу, або ускладнюють його. Основу інтегрування України з міжнародними організаціями становлять внутрішні економічні та політичні перетворення. Проте міжнародне становище є невід'ємною частиною просування України до Європи. Взаємовідносини України з Росією, США, країнами Центральної та Східної Європи, розширення ЄС та НАТО ще тривалий час впливатимуть на реалізацію стратегічного напрямку зовнішньої політики України – інтеграцію до єдиної Європи [3].

Зробивши аналіз сучасної ситуації в Україні, можна зазначити, що Україна вступила в завершальний етап, але скільки він буде тривати і коли перейде у вирішення формальних процедур, необхідних для вступу в ЄС та зовнішньоекономічних відносин, залежить від громадян України.

Також важливим завданням для входження України до світового економічного простору є необхідність створення зовнішньоекономічних умов для здійснення структурних і технологічних реформ у базових, орієнтованих на експорт підприємствах за максимальною участю іноземного капіталу, виконання заходів виходу на ринки не лише Європи та країн Азіатського-тихоокеанського регіону, а й країн Північної і Південної Америки та Африки.

До курсу входження можна віднести і темпи внутрішньої трансформації системи, яка у спрощеному вигляді характеризуватиметься акцентом на власні сили та ресурси з урахуванням безсторонньої необхідності закладання нових основ співробітництва та визначенням економічної стратегії, спрямованої на розвиток економічних відносин.

Ще можна сказати, що вирішення внутрішніх проблем дозволить Україні заявити про себе як про сильну європейську країну та наблизить її до міжнародних структур. Що, у свою чергу, дозволить спрямувати свої зусилля на подолання перешкод для повноправного членства в ЄС та подолання кризи. Слід зазначити, що на сучасному етапі національна економіка переживає велику кризу, виходом з якої може бути тільки найшвидший перехід до ринкової економіки, разом з розширенням міжнародних економічних відносин.

Україні потрібно більше розвивати свої міжнародні економічні відносини, тобто інтегруватися у світову господарську систему.

Отже, для прискорення темпів зовнішньоекономічних відносин Україні необхідно продовжувати політичні, економічні і соціальні перетворення, а також здійснити ряд завдань, серед яких можна зазначити такі:

- ліквідація бар'єрів у торгівлі між країнами;
- співробітництво з національними господарствами різних країн;
- поглиблення міжнародного поділу праці;
- зближення міжнародних ринків;
- розвиток продуктивних сил під впливом науково-технічного процесу;
- створення міжнародних організацій;
- використання можливостей і потужностей легкої промисловості, яка може стати джерелом накопичення інвестицій, що так необхідні для економіки України.

Наук. керівн. Петряев О. О.

Література: 1. http://www.vuzlib.net/me_kneu/1-1.htm. 2. <http://readbookz.com/book/183/6486.html>. 3. <http://www.refine.-org.ua/pageid-3982-1.html>.

ЗНАЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ У ПРОМИСЛОВОСТІ

Анотація. Розглянуто проблему дефіциту і різкого погіршення якості водних ресурсів. Запропоновано шляхи виходу зі складної ситуації, пов'язаної з водою та водопостачанням.

Анотация. Рассмотрена проблема дефицита и резкого ухудшения качества водных ресурсов. Предложены пути выхода из сложной ситуации, связанной с водой и водоснабжением.

Annotation. The problem of deficit and deterioration of quality of water resource are studied. The ways out of crisis situation which water and water supply are proposed.

Ключові слова: вода, промисловість, виробництво, ресурси, проблема.

Інтенсивний розвиток промисловості і сільськогосподарського виробництва, підвищення рівня благоустрою міст та населених пунктів, значний приріст населення зумовили в останні десятиліття дефіцит і різке погіршення якості водних ресурсів практично у всіх регіонах України. Оскільки вода є життєво важливою речовиною для людини, адже кожен з нас складається на 80 % з води, а промисловість теж "організм", який приблизно на 1/4 складається з води, то проблема забруднення води та її нестачі може відобразитися як на житті людей, так і на промисловості та економіці країни.

Більшість підприємств використовують чисту воду, вони беруть її з водопровідної системи, деякі фабрики й заводи працюють з неочищеною річковою водою (паперові комбінати).

Вода безпосередньо пов'язана з промисловістю та використовується для досить важливих цілей: очищення і приготування розчинів;

транспортування матеріалів та сировини по трубах;

як пара для перетворення тепла або тиску (для теплоенергетичних цілей);

охолодження й нагрівання рідин, газів і газових сумішей;

видалення відходів;

як розчинник.

Можна, наприклад, розглянути більш детально охолодження води у промисловості. Система промислового водопостачання призначена для забезпечення подачі води на виробництво в необхідних кількостях і відповідної якості. Вони складаються з комплексу взаємопов'язаних споруд – водозабірних пристроїв, насосних станцій, водоводів, установок для очищення і поліпшення якості води, запасних ємностей, охолоджувачів води і розвідної мережі трубопроводів.

Залежно від виду технологічного процесу оборотна вода може виконувати транспортну функцію або бути теплоносієм, що циркулює в охолоджуючій системі оборотного водопостачання. Це система, в якій вода використовується для охолодження обладнання або для конденсації й охолодження газоподібних і рідких продуктів у теплообмінних апаратах, де нагрівається, а в деяких випадках і забруднюється цими продуктами в основному за рахунок нещільності обладнання. Після охолодження та очищення основна маса води повертається в систему, частина оборотної води випаровується.

У промисловості та енергетиці вода використовується для конденсації й охолодження газоподібних і рідких продуктів хімічних та нафтохімічних виробництв, для конденсації відпрацьованої пари після розширення її в парових двигунах, відведення тепла від маслоохолоджувачів та обладнання з метою запобігання його швидкого руйнування під впливом високих температур (наприклад, циліндрів компресорів) [1].

Багато галузей виробництва, які розвиваються, дуже водоемкі. Наприклад, різко зросло виробництво автомобілів, для виготовлення одного автомобіля потрібно витратити від 20 000 до 30 000 літрів води. До того ж щоб їздити, ще потрібно й паливо, а для виробництва палива вода потрібна саме як розчинник, для охолодження й нагрівання рідин, газів і газових сумішей, очищення та приготування розчинів. Можна навіть і не здогадуватись, що тільки в одній з багатьох галузей вода використовується так широко [2].

Вода є скінченим природним ресурсом нашої планети, і якщо постійно забруднювати ріки, моря, океани, то через певний проміжок часу як промисловість, так і населення світу відчуж на собі нестачу води та погіршення її якості.

Одним із виходів із складної ситуації, пов'язаної з водою та водопостачанням, є залучення інвестиційних коштів, що дасть змогу:

технічно переоснащати підприємства, які займаються водопостачанням та водовідведенням;

упровадити енергозберігаючі технології (це дасть можливість зменшити кількість електроенергії на технологічні цілі);

забезпечити належне очищення води;

забезпечити охорону водних об'єктів, що, у свою чергу, зменшить або припинить неконтрольований викид шкідливих речовин у поверхневі води, а це безпосередньо відобразиться на якості води.

Отже, важливо раціонально використовувати природні ресурси, а особливо ті, що життєво необхідні для людей та функціонування економіки. Тому потрібно приділяти достатню увагу проблемам сьогодення, які можуть загрожувати економіці нашої країни, адже головним ланцюгом є саме промисловість.

Наук. керівн. Петряев О. О.

Література: 1. <http://www.xiron.ru/>. 2. <http://typo38.unesco.org/ru/>. 3. Рябчиков Б. С. Современные методы подготовки воды для промышленного и бытового использования / Б. С. Рябчиков. – М. : ДеЛи принт, 2004. – 328 с.

УДК 331.25:364

Бутенко Ю. А.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ У ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Анотация. Розкрито зміст соціального захисту у трудових правовідносинах, який базується на правовому регулюванні найманої праці.

Аннотация. Раскрыто содержание социальной защиты в трудовых правоотношениях, которое базируется на правовом регулировании наемного труда.

Annotation. The content of social protection in employment relations, which is based on the legal regulation of wages is described.

Ключові слова: соціальний захист, безробіття.

У період економічної кризи виникла така проблема як працевлаштування, утримання на робочому місці, низька оплата праці, яка не задовольняє потреби людини. Для студентів, як майбутніх шукачів роботи, ця проблема постає на перше місце, тому дуже важливо знати, як можна знайти відповідне місце, як захистити свої права як робітника, які соціальні гарантії надає держава.

Метою даної статті є розкриття змісту соціального захисту робітників у трудових правовідносинах.

Соціальний захист – важливий компонент соціальної політики держави, націлений на нейтралізацію негативних наслідків ринкової організації виробництва. Соціальний захист економічно активного населення розглядається як багаторівнева, ієрархічно організована система заходів, спрямованих на мінімізацію соціальної напруги, соціальних конфліктів і суперечностей у суспільстві, а також на забезпечення ефективного розвитку економіки [1].

Поруч з державою соціальний захист забезпечують підприємства (чи підприємці) і самі наймані робітники – їхні профспілкові організації.

У системі соціального захисту населення найважливішим елементом виступає соціальне страхування, у яке входить пенсійне, медичне страхування, страхування від безробіття і страхування від нещасних випадків на виробництві. Саме принцип матеріального забезпечення у випадку непрацездатності Бойко М. Д. відносить до основних принципів трудового права [2].

Важливою ланкою соціального захисту населення є програми працевлаштування і перекваліфікації. До предмета трудового права у сфері соціального захисту включаються відносини з приводу сприяння державною службою зайнятості громадян у працевлаштуванні. У сфері соціального захисту населення виконавчі органи бронюють у порядку, встановленому законом, на підприємствах, установах і організаціях незалежно від форм власності робочі місця, призначені для працевлаштування осіб, які відповідно до законодавства потребують соціального захисту і не здатні конкурувати на ринку праці, визначають нормативи таких робочих місць, приймають рішення про створення на підприємствах, в установах і організаціях спеціальних робочих місць для осіб з обмеженою працездатністю, організують професійну підготовку цих осіб, узгоджують проведення ліквідації таких робочих місць [3].

Соціальний захист працюючих передбачає такий інститут трудового права, як охорона праці. Значення охорони праці у правовому аспекті полягає в тому, що система правових норм спря-

© Бутенко Ю. А., 2010

мована на: сприяння працівникам працювати за своїми здібностями, враховуючи не лише умови праці, а й фізіологічні особливості жіночого організму та його материнські функції, а також специфіку розвитку неповнолітніх працівників та осіб зі зниженою працездатністю; забезпечення права працівників на охорону праці та юридичних гарантій цього права як у процесі трудової діяльності, так і за умов реалізації права на працю працівниками, які потребують підвищеного захисту безпосередньо при прийнятті на роботу [4].

До заходів соціальної політики відносяться заходи, спрямовані на стабілізацію рівня життя, вдосконалення оплати праці й грошових доходів населення, та заходи, спрямовані на погашення заборгованості із заробітної плати.

Одним з елементів соціального захисту населення при планово-ринковій економіці є правове регулювання найманої праці, що здійснюється шляхом законодавчого встановлення мінімального рівня заробітної плати, пенсій, порядку здійснення колективних договорів стосовно умов праці, оплати робочої сили, соціального страхування, відпусток і т. д.

При встановленні мінімального рівня заробітної плати в документах МОП рекомендується враховувати потреби працівників та їхніх родин, вартість житла, соціальні пільги, рівень інфляції, а також показники, що впливають на рівень зайнятості.

За базу мінімального рівня заробітної плати приймають набір основних товарів і послуг, що задовольняють основні фізіологічні і соціальні потреби окремої людини чи людини типових родин різного типу (з однією дитиною, двома та ін.).

Важливим елементом програми соціального захисту населення є регулювання заробітної плати залежно від сфери діяльності і професії, форми власності. Зарплата для найманих робітників регулюється за допомогою колективних договорів і тарифних угод. Більш широке коло питань регулюється колективними договорами. Колективним договором може бути передбачено надання працівникам соціальних допомог з відповідних фондів підприємства, в тому числі у зв'язку з народженням дитини працівника чи на поховання працівника або його близьких родичів. За рахунок коштів роботодавця може бути передбачено придбання санаторно-курортних путівок або лікування чи оздоровлення працівників у закладах охорони здоров'я. У даному випадку соціальний захист працівників реалізується через договірний метод регулювання трудових відносин.

Що стосується трудових правовідносин, то соціальний захист буде тоді належно реалізованим, коли обов'язок щодо поінформованості, по-перше, бере на себе держава шляхом правотворчості та правової освіти; по-друге, держава покладає обов'язок поінформувати про умови праці, суб'єктивні права працівника та гарантії їх забезпечення для роботодавця. Щоб обов'язок роботодавця не був лише декларативним, потрібно розробити чіткий механізм інформування з боку роботодавця шляхом установа певної форми інформування з визначенням конкретних часових меж.

Наук. керівн. Зубчинська Н. М.

Література: 1. Сирота И. М. Право социального обеспечения в Украине : учебник / И. М. Сирота. – 3-е изд. перераб. и доп. – Харьков : Одиссей, 2002. – С. 9. 2. Бойко М. Д. Трудове право України : навч. посібн. / М. Д. Бойко. – К. : Олан, 2002. – С. 23. 3. Трудове право України : підручник / за ред. Н. Б. Болотіної, Г. І. Чанишевої. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2000. – С. 70. 4. Трудове право України: академ. курс : підручник / за заг. ред. Н. М. Хуторян. – К. : Вид. А.С.К., 2004. – 477 с.

Антропова Е. П.

УДК 061.1ЄС(477)

ПЕРСПЕКТИВЫ ВСТУПЛЕНИЯ УКРАИНЫ В ЕВРОСОЮЗ

Аннотация. Проанализированы перспективы вступления Украины в Евросоюз. Определены преимущества и недостатки вступления Украины в ЕС.

Анотация. Проанализовано перспективы вступления Украины до Евросоюзу. Вызначено переваги і недоліки вступу України в ЄС.

Annotation. The prospects of Ukraine's accession to the EU are analyzed. Advantages and disadvantages of entry to the EU are certain.

Ключевые слова: Европейский Союз, евроинтеграция.

Характерной чертой современных международных отношений является активный интеграционный процесс, в который оказались вовлеченными страны практически всей Европы, и на сегодняшний день такое международное интеграционное объединение, как Европейский Союз (ЕС), привлекает особое внимание мирового сообщества.

© Антропова Е. П., 2010

Движение ЕС на Восток имеет позитивное стратегическое значение для будущего Европы. Открываются новые, более широкие возможности сотрудничества с ЕС и для Украины. В то же время реализация этих возможностей пока отнюдь не гарантирована, поскольку каждый процесс имеет как позитивную, так и негативную стороны: в краткосрочной перспективе могут возникнуть трудности, связанные с трансформацией рыночной инфраструктуры, которые могут значительно усложнить формирование единого европейского экономического и политического пространства. В связи с этим вопрос о возможности и целесообразности вступления Украины в Европейский Союз приобретает особую значимость [1].

Цель данной статьи – определить перспективы вступления Украины в ЕС.

Вопросом интеграции Украины в Европейский Союз давно и плодотворно занимаются представители самых различных институциональных уровней экономики. Наиболее весомый вклад в изучение перспектив вступления Украины в ЕС делает Украинский центр экономических и политических исследований имени Александра Разумкова, который завершил комплексное исследование данной проблемы [2]. Определены преимущества и недостатки вступления Украины в ЕС.

Требования к кандидатам для вступления в ЕС. Для вступления в Евросоюз стран-кандидат должна соответствовать Копенгагенским критериям [3]. Копенгагенские критерии — критерии вступления стран в Европейский Союз, которые были приняты в июне 1993 года на заседании Европейского совета в Копенгагене и подтверждены в декабре 1995 года на заседании Европейского совета в Мадриде. Критерии требуют, чтобы в государстве соблюдались демократические принципы, принципы свободы и уважения прав человека, а также принцип правового государства (ст. 6, ст. 49 Договора о Европейском Союзе) [4]. Также в стране должна присутствовать конкурентоспособная рыночная экономика и должны признаваться общие правила и стандарты ЕС, включая приверженность целям политического, экономического и валютного союза [5].

Вступление новых стран-членов в ЕС, прежде всего, означает, что они пользуются политическим признанием. Эти страны получают подтверждение обладания высоким уровнем политической, экономической и общецивилизационной зрелости, развитости и стабильности. Членство в ЕС означает возвращение их в сообщество европейских стран. Говоря о преимуществах евроинтеграции, эксперты часто упоминают об эффекте открытости, либеризации передвижения людей, товаров, капиталов, а главное идей. В странах – новичках Евросоюза – повышается конкуренция, усиливается миграция рабочей силы в направлении более богатых стран. Сильно увеличивается посещение новых членов ЕС гостями из "старой Европы" в качестве туристов, коммерсантов, инвесторов.

Особенно полезным из украинских городов вступление в ЕС может быть для Севастополя, который в праве рассчитывать на появление как европейских инвесторов, так и западных туристов.

Механизмы Евросоюза позволяют малым странам успешно выстраивать комбинации против крупных, чем они в последнее время активно пользуются. В этом, наверное, и заключается притягательная сила Европейского Союза и триумф европейской идеи. Украина уже сегодня имеет более активные связи с Европейским Союзом, чем со странами постсоветского пространства. В последние годы существенно изменилась структура ВВП Украины: значительная доля в нем теперь приходится на сектор услуг. Это тоже повышает заинтересованность Украины в облегчении доступа к европейским рынкам. "Расписание движения" Украины в Европу выглядит так: вступление во Всемирную торговую организацию и получение статуса страны с рыночной экономикой, создание зоны свободной торговли, обретение ассоциированного членства в ЕС.

Оппоненты евроинтеграции приводят обычно мрачные перспективы о разорении украинских производителей, которые не смогут выдержать конкуренции с европейскими коллегами и повышения цен до мирового уровня. Евроскептики также отмечают, что для основных экспортирующих отраслей экономики Украины (металлургия, легкая промышленность, агропромышленный комплекс) сегодня на европейском рынке места нет. В арсенал гипотетических угроз евроинтеграции также входят массовая скупка сельскохозяйственной продукции в Украине иностранцами и запрет на дотацию сельского хозяйства.

Евроинтеграция Украины является сегодня одним из тех вопросов жизни государства, которые волнуют не только чиновников и политиков, но и практически всех граждан нашей страны. Стремление жить "как в Европе" возникло и укрепилось среди наших соотечественников еще до обретения независимости Украины, а желание приобщиться к благам Евросоюза – практически с первых шагов по его созданию. Бизнесмены стремились привлечь европейских инвесторов и партнеров, а десятки тысяч граждан Украины, особенно из западных регионов, устремились на Запад в поисках работы.

И действительно, уважение к свободе личности и правам человека, минимум бюрократии, эффективная борьба с преступностью и коррупцией, экономические свободы, уровень жизни и сервиса, великолепная система социальной защиты стран – основателей Евросоюза – не могли не вызывать уважение и определенную зависть. Не случайно около 70 % населения Украины в ходе недавнего опроса заявило о поддержке вступления нашей страны в ЕС, а политические силы с удовольствием включают евроинтеграцию в свои предвыборные программы [5].

Научн. рук. Зубчинская Н. М.

Литература: 1. Відносинами з Україною опікуватиметься Штефан Фюле // Евробилетень № 2'10. – С. 26.
2. Паскаль Фонтейн. Европа в 12 уроках / Паскаль Фонтейн. – К., 2007. – 64 с. 3. Справочник институтов ЕС ТОВ "МЕКС". – К., 2008. – 48 с. 4. <http://www.delukr.ec.europa.eu>. 5. <http://www.business-politika.net/euro.php>.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Проаналізовано сучасний стан та перспективи розвитку вітчизняної ядерної енергетики. До уваги взято шляхи вирішення проблем безпеки експлуатації атомних блоків та забезпечення їх ядерним паливом, а також створення нових перспектив у цій галузі.

Анотация. Проанализированы современное состояние и перспективы развития отечественной ядерной энергии. Во внимание взяты пути решения проблем безопасности эксплуатации атомных блоков и обеспечение их ядерным топливом, а также создание новых перспектив в этой отрасли.

Annotation. Situation and perspectives in the sphere of home nuclear energy are analyzed. The main idea of the text is how to solve problems of safe use atomic blocks and deliveries for them of the nuclear fuel and also creation new ideas in this sphere.

Ключові слова: ядерна енергетика, безпека, стратегія розвитку, ядерно-паливний цикл.

Ядерна енергетика – внутрішня енергія, що виділяється при деяких ядерних перетвореннях. Використання ядерної енергії засноване на здійсненні ланцюгових реакцій, розподілу важких ядер і реакцій термоядерного синтезу легких ядер.

В Україні працює кілька потужних атомних електростанцій – Чорнобильська, Запорізька, Рівненська, Південноукраїнська, Хмельницька. З'ясувалося, що майже всі вони споруджувалися без належного геологічного і гідрогеологічного обґрунтування, врахування сейсмічності території, тому під тиском громадськості припинено будівництво Кримської та Чигиринської АЕС.

Вирішальну роль відіграють підвищені енергетичної безпеки країни, сталі енергозабезпечення зростаючої вітчизняної економіки, покращення екологічної ситуації. Такі стратегічні завдання постають перед галуззю згідно з енергетичною стратегією України. Саме тому з боку влади, науки й громадськості приділяється пильна увага стану, проблемам, стратегії розвитку атомної енергетики. З позицій підвищення енергетичної безпеки вважається за доцільне диверсифікувати постачання реакторів для вітчизняних АЕС. Іншим стратегічним завданням національного масштабу є вирішення проблеми забезпечення вітчизняних АЕС свіжим ядерним паливом.

Дослідженнями ядерної енергетики займалися доктори технічних наук, професори Шевцов Анатолій Іванович [1], Дорошкевич Алла Захарівна [2], які наглядно відкрили всі особливості вирішення проблеми цього виду палива.

Мета даної статті – дослідити процеси, що відбуваються у вітчизняній атомній галузі, оцінити її сьогодинішній стан та можливості реалізації стратегічних планів з розвитку атомної енергетики країни.

Перспективи подальшого розвитку атомної енергетики у зв'язку з вичерпанням екологічних місткостей практично відсутні. Подальший розвиток атомної енергетики залежить від виконання таких програм: підвищення рівня безпеки АЕС, які вимагають докорінної реконструкції автоматизованої системи управління технологічними процесами, системи діагностики, введення додаткових систем безпеки, проведення комплексу робіт щодо надійності і безпеки експлуатації, модернізації протипожежних систем та ін.;

створення ядерно-паливного циклу в Україні на базі передових технологій, який забезпечить гарантовану незалежність АЕС від імпорту ядерного палива і знизить потреби України в його закупівлі.

За експертними оцінками МАГАТЕ, досягнутий сьогодні рівень безпеки українських АЕС відповідає рівню безпеки того ж покоління АЕС, що експлуатуються в країнах Європейського Союзу й інших країнах з розвинутою ядерною енергетикою [1].

Першочерговим завданням сьогодні є отримання постійних ліцензій на експлуатацію енергоблоків відповідно до світових стандартів. Важливим кроком у практичному вирішенні проблеми приведення у безпечний стан об'єктів Чорнобильської зони слід вважати підписання у вересні 2007 року контрактів між ДСП "ЧАЕС" та концернами "Novarka" й "Holtec International" щодо спорудження нового безпечного конфайменту (НБК) об'єкта "Укриття" ("Укриття-2") та завершення будівництва другого сховища відпрацьованого ядерного палива. Основними функціями НБК є забезпечення протягом 100 років захисту персоналу ЧАЕС, населення й навколишнього середовища від впливу іонізуючого випромінювання об'єкта "Укриття", створення умов для перетворення об'єкта на екологічно безпечну систему.

Також перед вітчизняною ядерною енергетикою стоять важливі стратегічні завдання, від вирішення яких залежить стабільність економічного розвитку країни і стан національної безпеки на найближчу та подальшу перспективи. Ці стратегічні завдання визначені енергетичною стратегією і складаються з такого: підвищення загальної встановленої потужності вітчизняних АЕС з 13 ГВт до 29,5 ГВт, вирішення проблеми довгострокового поводження з відпрацьованим ядерним паливом і радіоактивними відходами тощо, організація вітчизняного ядерно-паливного циклу.

Підвищення загальноновстановленої потужності вітчизняної атомної енергетики планується завдяки наступному обсягу робіт: забезпечення продовження строків експлуатації працюючих сьогодні енергоблоків понад проектний строк, побудови та введення в експлуатацію нових блоків для введення їх в експлуатацію після 2030 року. При цьому необхідно забезпечити зняття з експлуатації 6 енергоблоків АЕС, у яких завершуються строки експлуатації. Енергетичною стратегією передбачено, що кожен з діючих сьогодні блоків працюватиме на 15 років довше, ніж було закладено у проекті, терміни експлуатації яких закінчуються у 2010, 2011 і 2012 роках. На основі Програми складаються щорічні плани-графіки заходів, спрямованих на продовження терміну експлуатації.

Проте світові ціни на уран мають тенденцію до зростання. Україна планує до 2015 року повністю забезпечувати свої потреби в урані за рахунок власного видобутку [2]. Для збільшення виробництва урану в країні заплановані освоєння Новокосятинівського родовища, реконструкція та переоснащення гідрометалургійного виробництва, розвідка та освоєння нових родовищ. Вторинним джерелом забезпечення ураном може стати переробка відходів уранового виробництва, значні обсяги яких знаходяться на території Дніпропетровської області. Водночас така переробка сприятиме покращенню екологічної ситуації в регіоні. Організація вітчизняного ядерно-паливного циклу потребує врахування світових тенденцій у цій сфері.

Сьогодні у світі спостерігається посилення інтеграції на всіх стадіях ядерно-паливного циклу. Оскільки такі високотехнологічні його сегменти, як збагачення, виробництво збірок, переробка відходів, виробництво змішаного уран-плутонієвого палива, є прерогативою невеликої кількості компаній та країн. Для забезпечення доступу всіх бажаючих країн до атомної енергії визнана необхідність організації спільних виробництв у різних секторах ядерно-паливного циклу.

Взагалі Україні, орієнтуючись на процеси інтеграції у світовій ядерній галузі, необхідно розширювати коло співпраці на рівні країн, фірм та організацій з метою кооперування у розробці складових ядерно-паливного циклу, а також для вирішення інших проблем у ядерній галузі.

Одним з головних питань сьогодні є фінансове забезпечення виконання планів розвитку вітчизняної атомної галузі. Відповідно до енергетичної стратегії, загальні витрати на виконання запланованих заходів визначено в обсязі понад 220 млрд грн. [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що сучасний стан атомної енергетики України знаходиться на початковому етапі її виходу на новий, модернізований рівень, що забезпечить майбутнє нашої країни у тих аспектах, відсутність яких досить негативно відображається у сучасній економіці України.

Наук. керівн. Зубчинська Н. М.

Література: 1. Указ Президента України № 1167/2007 "Про деякі заходи щодо перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпечну систему" від 29 листопада 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/7063.html>. 2. НАЕК "Енергоатом" переходить на перспективне планування фінансово-економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.energoatom.kiev.ua/ua/>. 3. Енергетична стратегія України на період до 2030 року [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/book/StrPryor/6/21.pdf>.

УДК 330.322:338.48

Бажан І. В.

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ТУРИСТИЧНУ ГАЛУЗЬ

Анотація. Розглянуто проблеми залучення інвестицій у туристичну галузь України, на сучасному етапі подано рекомендації щодо їх вирішення.

Аннотация. Рассмотрены проблемы привлечения инвестиций в туристическую отрасль Украины, на современном этапе даны рекомендации по их решению.

Annotation. The problems of investment in tourism industry of Ukraine is considered, at the present stage the recommendations on their solution are given.

Ключові слова: туризм, інвестиції, залучення інвестицій.

Для України, яка стоїть на шляху формування ринкової економіки, туризм сьогодні є важливим чинником соціально-економічного розвитку як усередині держави, так і в зовнішньоекономічній діяльності. Уже зараз туристична галузь виробляє близько 4 – 6 % ВВП та 20 % зовнішньоторговель-

© Бажан І. В., 2010

ного обороту України, близько 15 % робочої сили в Україні зайнято в туристичному бізнесі та супутніх галузях [1].

Отже, туризм є одним із найперспективніших галузевих напрямків активізації економічного розвитку України. Проте це можливо лише за умови відповідних інвестицій у галузь.

Наукові проблеми економіки туристичної галузі в цілому та за її окремими складовими ґрунтовно досліджували В. Абрамов, І. Балабанов, С. Гаврилюк, В. Гончаров, М. Луцишин, Н. Резник, О. Сидоренко [2].

Загальні інвестиції у сферу туризму у світових масштабах становлять 802,3 млрд у. о. щорічно, з яких третина – державні. В Україні останнім часом спостерігається поступове збільшення інвестицій у туризм, але їх величина залишається недостатньою для ефективної і повноцінної діяльності галузі. Так, на будівництво, реконструкцію та технічне переоснащення готелів за 2005 – 2007 рр. було здійснено інвестицій на суму 751 млн грн, 611 млн грн та 1 232 млн грн відповідно. Однак, за оцінками експертів, туристична галузь України потребує близько 10 – 12 млрд дол. [3]. Необхідно зауважити, що інвестиційні кошти вкладаються лише в найперспективніші та найрендабельніші об'єкти та регіони, а саме АР Крим, міста Київ, Запоріжжя, Одеса. Інші регіони є недостатньо привабливими для інвесторів або потенційні інвестори недостатньо про них інформовані. Тому необхідною умовою залучення інвесторів є створення розгалуженої системи інформаційно-рекламного забезпечення діяльності галузі, формування інформаційної бази інвестиційних проектів.

Існує ряд проблем, які заважають залученню інвестиційного капіталу в туристичну сферу з метою створення конкурентоспроможного на світовому ринку національного туристичного продукту. Такими проблемами є:

- відсутність цілісної системи державного управління з питань туризму в регіонах;
- низький юридичний рівень нормативно-правової бази туризму та відсутність її гармонізації з нормами міжнародного права;
- інертність зростання обсягів вкладень у розвиток матеріальної бази туризму;
- недосконалий механізм корегування туристично-рекреаційного капіталу країни в цілому та окремих її регіонів.

Для вирішення цих проблем потрібно: створити стабільне законодавство, яке має забезпечувати державні гарантії захисту вітчизняних та іноземних інвестицій протягом тривалого часу; створити сприятливий інноваційний клімат для реалізації пріоритетних державних програм та інвестиційних проектів у виробничій сфері; сприяти залученню прямого продуктивного іноземного капіталу у сферу матеріального виробництва, встановленню державного контролю за його використанням; створити сприятливі умови для розвитку спільних підприємств (СП); створити спільні підприємства за так званою китайською схемою, яка передбачає з самого початку володіння контрольним пакетом акцій підприємства українською стороною, згодом, через 5 – 7 років, українськими мають бути 75 % акцій, і ще через 10 – 12 років спільне підприємство стає повністю українським; заборонити ввезення СП застарілої продукції та технологій, які в розвинених країнах вважаються вичерпаними; розмежувати у СП частки українських та іноземних партнерів відносно валюти та контролю за рухом української частки валюти з метою запобігання вивезенню її за межі країни.

У результаті проведених досліджень можна зробити висновок, що проблема залучення інвестицій до туристичної галузі дуже актуальна і вимагає багато зусиль з боку держави щодо створення сприятливих умов для заходження іноземних інвесторів на національний ринок туристичних послуг. Такі зусилля в разі розумного регулювання, як правило, приносять значні переваги, такі, як збільшення готівкового обороту в регіонах, у тому числі надходження іноземної валюти; зростання валового національного продукту; створення нових робочих місць; реформування структури відпочинку, яка може бути використана як іноземними туристами, так і місцевими мешканцями; залучення капіталу, в тому числі іноземного; збільшення податкових надходжень.

Наук. керівн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Електронний ресурс "Украинский туристический портал "УкрТуризм". – Режим доступу : www.ukrtourism.com. 2. Максаковский В. Развитие и география международного туризма / В. Максаковский // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2001. – № 21–24. – С. 17–21. 3. Державний комітет статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

ВІЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ УКРАЇНИ: ЇХ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотация. Розглянуто сутність вільних економічних зон та перспективи їх розвитку в Україні, що полягають в активізації зовнішньоекономічного співробітництва, розвитку інтеграційних процесів, удосконаленні Митного кодексу України

Аннотация. Рассмотрены сущность свободных экономических зон и перспективы их развития в Украине, которые состоят в активизации внешнеэкономического сотрудничества, развитии интеграционных процессов, усовершенствовании Таможенного кодекса Украины.

Annotation. The essence of free economic zones and their development prospects in Ukraine are considered, which is based in the intensification of foreign economic cooperation, development of integration processes, improvement of the Customs Code of Ukraine.

Ключові слова: вільна економічна зона, інвестиції.

У сфері зовнішньоекономічної діяльності існують різні форми територіально-господарського керування. У цьому ряді комплексних формувань є й такі господарські структури, які відомі як вільні економічні зони (ВЕЗ). Різні види таких зон називають "острівками" світового господарства, "вікнами" для припливу в численні регіони й країни закордонних інвестицій, технологій, управлінських навичок. Нарешті, у ВЕЗ багато економістів бачать прототип нової політики "відкритих дверей" у світову систему господарства.

ВЕЗ як компактні територіальні утворення можна називати і прадавніми, і сучасними. Вони своїм корінням йдуть у глибоку давнину й у той же час збагачують свою практичну діяльність новим змістом сучасної цивілізації. "Вільні економічні зони, за словами американських учених М. Фразне й Р. Рена, – одна з найдавніших і разом з тим новітня ідея людства в області економічного розвитку".

Мета даної статті полягає в розгляді стану й перспектив розвитку вільних економічних зон в Україні.

На сьогоднішній день ВЕЗ існують у державах, досить різних за рівнем і характером економічного розвитку. Спочатку ВЕЗ створювалися в Європі, а потім вони одержали поширення головним чином у країнах, що розвиваються, які стали їх використовувати як один з інструментів переходу в стратегії розвитку від імпортовитісняючого до експортного виробництва [1].

Відповідно до документів міжнародної конвенції зі спрощення й гармонізації митних процедур (Киото, 18 травня 1973 р.), під вільною зоною (або "зоною-франко") розуміється частина території країни, на якій товари розглядаються як об'єкти, що перебувають за межами національної митної території і тому не зазнають звичайного митного контролю й оподаткування [2]. Іншими словами, ВЕЗ – це частина території країни з особливим діючим режимом. Виражає цей режим спеціальне законодавство, яке регулює діяльність господарюючих суб'єктів у ВЕЗ, охоплює наступне коло питань: митне регулювання; оподаткування; ліцензування; візове оформлення; банківську діяльність; майнові й залогові відносини; надання концесій; управління вільною зоною. Певну специфіку в ВЕЗ можуть мати також акти трудового й соціального законодавства.

Виділимо характерні риси ВЕЗ:

застосування різних видів пільг і стимулів, у тому числі: зовнішньоторговельних (зниження або скасування експортно-імпорتنних мит, спрощений порядок здійснення зовнішньоторговельних операцій); фіскальних, пов'язаних з податковим стимулюванням конкретних видів діяльності. Пільги можуть торкатися податкової бази (прибуток або дохід, вартість майна), окремих її компонентів (амортизаційні відрахування, витрати на заробітну плату і транспорт), рівня податкових ставок, питання постійного або тимчасового звільнення від оподаткування; фінансових, приймаючих різні форми, що включають, субсидій, які надаються як у прямому вигляді – за рахунок бюджетних коштів і преференційних державних кредитів, так і побічно – у вигляді встановлення низьких цін на комунальні послуги, зниження орендної плати за користування земельними ділянками, адміністративних процедур, що спрощують, реєстрації підприємств, режиму в'їзду-виїзду іноземних громадян; наявності локальної, відносно відособленої системи керування зоною, наділеної правом ухвалювати самостійні розв'язки в широкому економічному спектрі; всебічної підтримки з боку центральної державної влади [3].

Цілі, які ставить перед собою держава, створюючи вільні економічні зони, різні й можуть бути класифіковані в три групи: економічні, науково-технічні й соціальні [2].

В Україні для підтримки науково-технічного прогресу на базі науково-дослідних інститутів було створено 8 технопарків. Зокрема, такий технопарк функціонував крім Києва й Донецька, і в Харкові на базі "Інституту монокристалів". Крім того, в нашій країні були створені території пріоритет-

ного розвитку зі спеціальним режимом інвестиційної діяльності в Донецькій, Луганській, Закарпатській, Житомирській, Чернігівській, Волинській областях, в Автономній Республіці Крим, містах Шостака й Харків.

Для вирішення соціально-економічних проблем регіонів в Україні було сформовано 12 вільних економічних зон: "Порто-франко", "Азов", "Донецьк", "Яворів", "Закарпаття", "Славутич", "Курортполіс Трускавець", "Миколаїв", "Рени", "Порт Крим", "Інтерпорт Ковель", зона особливого інвестиційного режиму "Харків". Шість із них спеціалізувалися винятково на обслуговуванні транзитних вантажів, зберіганні, сортуванні, упакуванні, завершенні їх виробництва, наданні транспортно-експедиторських і агентських послуг. У трьох з них пріоритетними видами діяльності були промислові галузі виробництва. Одна з них була покинута вирішувати соціально-економічні проблеми міста атомників, Славутича, і ще одна, у м. Трускавці, спеціалізувалася на санаторно-курортному обслуговуванні.

Під час економічної кризи розвиток цих територій стане "рятувальним" колом для багатьох безробітних. Однак тепер потрібно з урахуванням минулих помилок прорахувувати всі негативні й позитивні сторони відкриття тієї або іншої вільної території [4].

Перспективні напрямки розвитку ВЕЗ полягають у такому:

активізація зовнішньоекономічного співробітництва;

розвиток інтеграційних процесів у періоді до відкритої і конкурентоспроможної економіки України на світовому ринку;

перероблення старої редакції Митного кодексу України та видання нового, в якому положення Кіотської конвенції будуть враховуватися.

У висновку слід зазначити, що ВЕЗ є розв'язком проблеми залучення іноземних інвестицій і соціально-економічних проблем регіонів. У світовій практиці ВЕЗ створюються як у розвинених (Великобританія, Німеччина, Нідерланди), так і в країнах, що розвиваються (Бразилія, Республіка Корея, Малайзія). На території України можуть створюватися вільні економічні зони різних функціональних типів: вільні митні зони й порти, експортні, транзитні зони, митні склади, технологічні парки, технополіси, комплексні виробничі зони, туристично-рекреаційні, страхові, банківські і т. п.

Звісно, робота із залучення іноземних інвестицій складна й вимагає відповідального відношення. Тому вивчення, узагальнення й упровадження в життя кращого власного українського й світового досвіду відносно ВЕЗ є насущною потребою для нашої держави. Ефективність роботи частини українських ВЕЗ і неефективність інших повинна послужити приводом для більш детального розгляду засобів і проблем їх функціонування. Крім того, не можна відмовлятися повністю та водночас від створення таких економічних утворень, а кожній дії в їхньому відношенні повинен передувати глибокий і повний економічний аналіз їх діяльності.

Наук. керівн. Зубчинська Н. М.

Література: 1. Сайт журналу "Фокус". – Режим доступу : <http://www.uis.kiev.ua/discussion/sez.html>.
2. Синельник Л. В. Специальные экономические зоны: содержание и классификация / Л. В. Синельник. – К. : Грот, 2008. – 17 с. 3. Сайт "Детрило". – Режим доступу : <http://www.detrolio.ru/008/page,3,60-osnovnyye-cherty-i-osobennosti-svobodnykh.html>. 4. Сайт журналу "Багнет". – Режим доступу : <http://www.bagnet.org/news/topechelons/analitics/2010-03-30/42611>

Шумська Г. М.

УДК 332.146.2(477.54)

РЕГІОНАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Визначено регіональні тенденції в промисловості Харківської області, а також розглянуто створення кластерів для її розвитку.

Аннотация. Определены региональные тенденции в промышленности Харьковской области, а также рассмотрено создание кластеров для ее развития.

Annotation. The regional tendencies in an industry of the Kharkov region are determined and also the creation clusters for its development are considered.

Ключові слова: промисловий комплекс, позитивні і негативні тенденції розвитку промисловості Харківської області, створення кластерів.

Важливим сектором у вирішенні ключових питань розвитку промислового комплексу України є Харківська область. Харківська область – це один з найбільш розвинених регіонів України, де зосереджено потужний науково-промисловий потенціал, що налічує понад 650 промислових підпри-

© Шумська Г. М., 2010

емств і 200 наукових установ, або 15 % усіх науково-дослідних інститутів України та 20 % конструкторських і проектних організацій. Серед організацій, що формують цей потенціал області, відомими є ЗАТ "Технологічний парк "Інститут монокристалів", ДП "Інститут проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного", ДП "Міжвідомчий науковий центр кріобіології і кріомедицини" та ін. Внесок Харківської області в обсяг реалізованої продукції країни складає 5,3 % (5 місце).

Метою дослідження є визначення основних тенденцій у промисловості Харківської області, а також застосування кластерного підходу до її розвитку.

Наслідки економічної кризи в Україні відобразилися, в першу чергу, на темпах розвитку її промислового комплексу, зокрема Харківської області. З одного боку, це негативні наслідки (зниження обсягів виробництва через зменшення попиту на продукцію, фінансові проблеми та ін.), а з іншого – позитивні (своєрідна практика виживання харківських підприємств у складних умовах, застосування інноваційних технологій для підвищення своєї конкурентоспроможності та ін.). Як свідчать дані Головного комітету статистики у Харківській області [1], промисловий розвиток області характеризувався як позитивними, так і негативними тенденціями.

Харківська область у січні – лютому 2010 р. порівняно з аналогічним періодом 2009 р. зберегла певні позитивні темпи розвитку своєї промисловості – індекс промислової продукції становив 115,4 % (по Україні – 108,8 %) [1]. В області у січні – лютому 2010 р. у легкій промисловості індекс промислового виробництва склав 115 %, що відбулося в основному за рахунок зростання промислових обсягів у текстильному виробництві на 29,6 %. Особливо важливим є те, що за аналізований період зростання обсягів випуску продукції також спостерігалось у хімічній і нафтохімічній промисловості на 30,8 % (в основному за рахунок збільшення виробництва основної хімічної продукції на 59,4 %), у металургійному виробництві і виробництві готових металевих виробів на 5,8 %, а також у машинобудуванні на 6,4 % (в основному за рахунок виробництва вузлів, деталей для автомобілів та їх двигунів, машин та устаткування загального призначення у 1,8 – 3,1 рази). Крім того, серед позитивних тенденцій у промисловості Харківської області у січні – лютому 2010 р. є те, що найбільші обсяги прибутків за видами економічної діяльності отримано саме промисловими підприємствами (166,7 млн грн).

Поряд з позитивними тенденціями промислового розвитку області спостерігаються й негативні. Так, у січні – лютому 2010 р. порівняно з січнем – лютом 2009 р. у добувній промисловості обсяги виробництва зменшилися на 0,7 %, що в основному відбулося за рахунок зменшення видобутку газового конденсату на 6,2 %. У переробній промисловості випуск продукції за цей період скоротився на 0,3 %. Це відбулося внаслідок падіння обсягів виробництва за окремими галузями промисловості. Так, на підприємствах харчової промисловості спостерігалось зниження обсягів виробництва на 5,4 %. Поряд з тим відбувалося скорочення обсягів виробництва на підприємствах целюлозно-паперового виробництва і видавничої діяльності на 24,8 % в основному за рахунок зниження обсягів випуску продукції у поліграфічній діяльності на 33,5 %. Крім того, випуск продукції зменшився на підприємствах з виробництва коксу та продуктів нафтопереробки на 11 %, а також з виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції на 16,5 % [1].

Поліпшення роботи всього промислового комплексу Харківської області значною мірою залежить від обсягів інвестицій в основний капітал підприємств, а також розвиток саме тих напрямів економічної діяльності області, для яких склалися найбільш сприятливі умови. Так, на 1 січня 2010 р. обсяг прямих іноземних інвестицій у Харківській області становив 2 054,7 млн дол., серед яких на підприємствах промисловості області зосереджено 23,9 %. Пріоритетними для залучення іноземних інвестицій є промислові підприємства харчової промисловості і переробки сільськогосподарських продуктів (10,2 %), целюлозно-паперової промисловості і видавничої справи (3,9 %) [1]. Негативним у цьому аспекті є те, що основний обсяг інвестицій залучений не в діяльність машинобудівних підприємств як основу потужного промислового потенціалу Харківської області, а в діяльність підприємств, які є менш важливими для її розвитку.

З метою забезпечення подальшого динамічного розвитку промислового комплексу Харківської області та поліпшення її інноваційно-інвестиційного клімату є доцільним формування на регіональному рівні конкурентоспроможних кластерів. Кластер в економічній літературі визначається як індустріальний комплекс, що сформувався на основі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників та споживачів, що пов'язані технологічним ланцюжком. Вважається, що першим це явище дослідив М. Портер [2].

Отже, завдяки кластерному підходу на рівні Харківської області стає можливою, по-перше, міжсекторна співпраця, оскільки ініціаторами та активними учасниками її виступають місцеві органи влади, по-друге, вища продуктивність підприємств області, оскільки учасники кластера взаємодіють між собою, мають спільний доступ до інфраструктури кластера та постачальників, по-третє, організація більш плідної взаємодії науково-дослідних установ і комерційних підприємств області для розвитку науки і створення інновацій шляхом прискорення й локалізації обміну наявними знаннями і інформацією, по-четверте, створення умов для розвитку ділової активності в Харківській області.

Література: 1. Головне управління статистики у Харківській області. – Режим доступу : <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/>. 2. Литвиненко В. В. Кластерні підходи до економічного розвитку територій / В. В. Литвиненко // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. Спец. вип. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи. – К. : КНЕУ, 2009. – С. 384–389.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ ХАРКОВА

Анотація. Розглянуто транспортну інфраструктуру як визначальний чинник розвитку економіки регіону, підвищення його інвестиційної привабливості. Визначено основні напрямки розвитку транспортної системи м. Харкова з урахуванням її стану і сучасних вимог. Сформульовано пропозиції щодо розробки концепції розвитку транспортної системи Харкова та організації руху з огляду на інтереси всіх учасників руху.

Аннотация. Рассмотрена транспортная инфраструктура как определяющий фактор развития экономики региона, повышения его инвестиционной привлекательности. Определены основные направления развития транспортной системы г. Харькова с учетом ее состояния и современных требований. Сформулированы предложения по разработке концепции развития транспортной системы Харькова и организации движения, учитывая интересы всех участников движения.

Annotation. Transport infrastructure as a determining factor in the development of regional economy are considered, enhance its investment attractiveness. The main directions of development of the transport system Kharkov are defining, given its status and the current requirements. Proposals for concept development of the transport system of Kharkov and traffic are formulated, taking into account the interests of all road users.

Ключові слова: міський транспорт, провізна здатність, швидкість пересування, інвестиційна привабливість.

Харків – один з найбільших промислових, наукових і культурних центрів України. Основний пасажирський транспорт Харкова представлений трамваями, тролейбусами, автобусами, метрополітемом, залізничним та авіатранспортом. У процесі перевезення харків'ян і гостей міста задіяні щодоби 320 вагонів Харківського метрополітену, більше 500 одиниць тролейбусів і трамваїв, а також 1 200 автобусів різної місткості. Щодня громадський транспорт Харкова перевозить 2,1 млн пасажирів [1].

Стабілізація основних містоутворюючих підприємств міста вздовж основного напрямку із заходу на схід і історично складене радіальне планування міста призвели до того, що окремі житлові райони виявилися віддаленими від центральної частини міста на значні відстані. У той же час велика кількість населення тяжіє до центру міста, де розташовані навчальні заклади, науково-дослідні інститути, адміністративні, розважальні та інші установи. У центрі міста знаходиться і основний залізничний вокзал, куди прибувають і відправляються десятки поїздів, що перевозять до 400 тисяч пасажирів щодня [2].

Незважаючи на те, що всіма видами міського транспорту перевозяться в даний час більше двох мільйонів осіб на добу, він не задовольняє потреби такого міста, як Харків. Подальше збільшення рухомого складу та машин, скорочення інтервалу руху міського транспорту призводить до частих "пробок", знижує середню швидкість міського транспорту до 15 – 16 кілометрів на годину. На переміщення до місця роботи на окремих маршрутах частина населення міста витрачає значно більше часу, що перевищує допустимі норми.

Для вирішення проблеми провізної здатності і швидкості пересування в Харкові в умовах сформованої забудови був побудований сучасний підземний швидкісний вид транспорту, яким є метрополітен. Метрополітен – складний комплекс великої кількості інженерних споруд: станції і вестибюлі, перегінні тунелі та ескалатори, оборотні пристрої, вагонні депо, Будинок зв'язку і управління, тягові і знижувальні підстанції, вентиляційні системи та постійні електромеханічні пристрої – це комплекс, об'єднаний у єдине ціле, який забезпечує швидкісний рух потягів і масові перевезення пасажирів. Усі станції розміщені в місцях перетину міських магістралей та найбільшого прийому пасажирів. Виходи зі станцій, як правило, поєднані з підземними переходами вуличними, що забезпечує зручність і безпеку для пасажирів [3].

Харкову необхідно максимально використовувати свою участь у Євро-2012 для розвитку транспортної системи та інфраструктури: напрацювання, зроблені до Євро-2012, залишаться в місті і після закінчення чемпіонату [4].

На даному етапі міська влада Харкова працює над створенням в місті цілісного транспортно-го комплексу з управлінням з єдиного диспетчерського центру з наступним упровадженням системи GPS-навігації. Планується реалізувати систему пересадочних пунктів, які забезпечать зручну, комфортну та безпечну пересадку пасажирів з одного виду транспорту на інший, ввести для них

єдину систему оплати проїзду, засновану на електронній карті, що виключить можливість безкоштовного проїзду пасажирів. Це також забезпечить високу швидкість посадки і висадки за рахунок відсутності необхідності оплачувати водієві готівкою. Центральною ланкою всієї системи залишається Харківський метрополітен, який, з'єднуючи центр міста з промисловими об'єктами та житловими околицями, дозволить вирішити завдання злагоженої координації як підземного, так і наземного транспорту [5].

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Завдання транспортної системи Харкова – максимально збалансувати розвиток усіх своїх видів транспорту, але з урахуванням пріоритетного розвитку найбільш перспективних.
2. Розробка нових і перегляд чинних законодавчих та нормативно-правових актів, на яких базувалася б концепція подальшого розвитку системи транспорту міста Харкова.
3. Початок експлуатації пересадочних вузлів для пасажирів громадського транспорту, що дозволило б скоротити навантаження на вулично-дорожню мережу міста, особливо в години пік.
4. Перейти до монетизації пільг, щоб уся тяжкість перевезень пільгових пасажирів лежала на державному бюджеті, а не на бюджетах міста й області.
5. залучення приватних інвестицій у транспортно-дорожню галузь (будівництво та ремонт доріг, упровадження нових видів транспорту, відкриття нових залізничних станцій, реконструкція вокзалів і т. п.).

Наук. керівн. Петряєв О. О.

Література: 1. <http://timeua.info/>. 2. <http://gortransport.kharkov.ua/>. 3. <http://www.komitet12.org.ua/>. 4. <http://www.objectiv.tv/>. 5. <http://kh.ric.ua/>

УДК [332.146.2:338.45](477)

Шевчук А. В.

РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЇЇ РЕГІОНІВ

Анотация. Выявлено современные тенденции в промышленности Украины, а также основные направления ее дальнейшего развития.

Аннотация. Определены современные тенденции в промышленности Украины, а также основные направления ее дальнейшего развития.

Annotation. Modern tendencies in industry of Ukraine and also basic directions of its further development are determined.

Ключові слова: стратегія регіонального розвитку, промисловість, антикризові заходи.

Стратегію регіонального розвитку визначає регіональна політика, основна мета якої полягає в управлінні економікою, соціальним і політичним життям регіону та ґрунтується на концепції використання власних ресурсів розвитку території, створенні фінансових важелів самодостатності регіонів, стимулюванні економічного зростання у регіонах, реалізації конкурентних переваг території. Регіональний розвиток промислового виробництва України є основою її подальшого процвітання. Тому актуальним питанням на сучасному етапі розвитку української держави є вивчення тенденцій у промисловості, а також розробка основних заходів щодо покращення її позицій на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Мета статті – визначити тенденції в сучасній промисловості України, а також розробити основні напрями її подальшого розвитку.

Як відомо, основними стратегічними пріоритетами роботи будь-якого регіону є збільшення обсягу інвестицій в основні галузі промисловості та зниження енергоємності виробництв. Інтенсивне будівництво нових заводів та фабрик в Україні дало змогу зберегти позитивну динаміку розвитку промисловості областей та забезпечити, незважаючи на світову фінансово-економічну кризу, приріст обсягів промислового виробництва. Так, індекс зростання промислового виробництва за 2008 р. склав 106,3 % порівняно з 2007 р., а за 2009 р. цей індекс склав 109,7 % порівняно з 2008 р. Треба зазначити, що за цей період підвищилися темпи промислового виробництва в таких галузях, як: хімічна і нафтохімічна промисловість (121,8 %), машинобудування (120,2 %), целюлозно-паперове виробництво і видавнича діяльність (116 %), металургійне виробництво і виробництво готових металевих виробів (114,3 %) [1].

© Шевчук А. В., 2010

Аналіз провідних галузей агропромислового комплексу України дозволив виявити скорочення обсягів виробництва у легкій промисловості, що, у свою чергу, гальмує процес розвитку регіонів. За даними Держкомстату [2], за січень – лютий 2010 р. індекс обсягів виробництва продукції легкої промисловості до січня – лютого 2009 р. склав 105,4 %, у тому числі за основними видами економічної діяльності: зростання у текстильному виробництві на 20,7 %, виробництві одягу, хутра і виробів з нього – на 0,7 %, а у виробництві шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів зниження на 2,4 %. Основними причинами цього можуть бути залежність фабрик від іноземних замовників та відсутність на підприємствах у необхідних розмірах власних обігових коштів для формування замовлень на виготовлення продукції, а також нестача кваліфікованих кадрів.

Вагоме місце у структурі агропромислового виробництва займає харчова промисловість, частка якої в загальнообласних обсягах реалізації продукції за підсумками 2009 р. становила 36,7 %. За січень – лютий 2010 р. проти січня – лютого 2009 р. спостерігалось все більше зростання прибутковості підприємств з різними галузями промисловості.

Зростання прибутковості промислових підприємств сприяє подальшому розширенню інвестиційних процесів, які відіграють значну роль у розвитку регіонів країни. Найбільше зросли інвестиції в основний капітал у 2009 р. у добувній галузі (в 1,8 рази), деревообробній галузі (в 2,2 рази) і машинобудуванні (в 1,7 рази). Це сприяло зростанню кількості інноваційно-активних підприємств, які почали випускати інноваційну продукцію як для ринку України, так і для зовнішнього ринку.

Однак наслідки світової фінансово-економічної кризи глибоко позначилися на всіх видах економічної діяльності (уповільнення загального темпу зростання промислового виробництва в Україні тощо). Тому для прискорення темпів зростання промислового виробництва в Україні є доцільним зосередитися на реалізації антикризових заходів, спрямованих на подолання фінансово-економічної кризи: поступовий перехід економіки регіонів на інноваційну модель розвитку, впровадження інвестиційних проектів за пріоритетними напрямками розвитку промисловості [3].

Таким чином, темпи зростання промисловості України за останній час уповільнилися, що є наслідком світової фінансово-економічної кризи. Тому для подальшого розвитку промисловості як основи розвитку регіонів України необхідно впроваджувати такі заходи. По-перше, забезпечити сприятливі умови інвесторам для вкладання ними коштів в економіку областей, зокрема, у пріоритетні галузі виробництва, по-друге, модернізувати технологічне обладнання і встановити нові сучасні потужності на підприємствах, а по-третє, впроваджувати й освоювати інноваційні технології для покращення якості виробництва.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Офіційний сайт Міністерства промислової політики України. – Режим доступу : <http://industry.kmu.gov.ua>. 2. Офіційний сайт Державного комітету статистики. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 3. Безрукова Я. Інноваційний розвиток промисловості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/14_APSN_2008/Economics/32212.doc.htm.

Селюкова М. О.

УДК 314.114(477)

АНАЛИЗ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Аннотация. Рассмотрена сложная демографическая ситуация в Украине на сегодняшний день. Определена целесообразность поиска новых путей решения данной проблемы.

Анотація. Розглянуто складну демографічну ситуацію в Україні на сьогоднішній день. Визначено доцільність пошуку нових шляхів вирішення даної проблеми.

Annotation. The difficult demographic situation in Ukraine studied an expedient to search the new ways of decision of this problem are explored.

Ключевые слова: демографический кризис, жизненные стандарты, индекс человеческого развития, целевые и адресные пособия, резмигранты.

Демографическая ситуация в Украине является сложной, неблагоприятной и такой, которой нужно уделять значительное внимание. Сокращение численности населения, снижение срока жизни и стремительное падение рождаемости стали характерными признаками демографических

© Селюкова М. О., 2010

процессов последнего десятилетия и дают основания квалифицировать их как признаки демографического кризиса.

По данным Всесоюзной переписи населения, в 1989 г. в Украине проживало 51,45 млн человек. В 2001 году в стране оставалось уже 48 млн 150 тыс. граждан. К июлю 2006 г. численность населения уменьшилась до 46 млн 778 тыс. Так, по последним данным Госкомстата сокращение населения Украины за декабрь 2009 года составило 20 тыс. человек. По состоянию на 1 января этого года численность украинцев составляла 45,96 млн, месяцем же ранее в Украине проживало 45,98 млн. человек [1].

Эти цифры напоминают военные потери. Около 2 млн украинцев уехали на заработки в чужие страны. Прожив там 7 – 15 лет, они уже не собираются возвращаться на родину. Реально в стране остается 44 млн граждан. Наивно рассчитывать, что дети заробитчан, родившиеся на чужбине, по достижении совершеннолетия поедут в Украину.

По данным Института социологии НАН от 2008 г., 58,3 % граждан убеждены, что детей в семье должно быть двое, но осуществили желаемое лишь 10,5 %. 11 % считают приемлемым иметь троих детей, но на самом деле многодетными являются 1,2 % семей. Даже при среднем заработке родителей доход на одного члена многодетной семьи составляет 40 % прожиточного минимума. На питание такая семья тратит 70 % имеющихся у нее средств. Плодить нищету не хотят и останавливаются на одном ребенке. Изменились жизненные стандарты. Женщин, желающих "поселиться на кухне" и полностью посвятить себя детям, становится все меньше. Абортов делают в 1,2 – 1,7 раза больше, чем решают рожать. Бесплодие же после аборта, согласно данным Минздрава, наблюдается у 70 % женщин. В Украине почти миллион супружеских пар сегодня не могут иметь детей. После аборта риск рака груди возрастает на 140 %, а после 3 абортов – на 240 %. Социальные трудности создают предпосылки для "отложенных" браков и "отложенного" рождения детей. Украина по продолжительности жизни занимает 54 место в мире. Не дожив до пенсии, у нас умирает треть мужчин, в то время как для Японии – 18 %. За чертой бедности живет 27 % населения Украины [2].

После введения выплаты за 1 ребенка – 12,5 тыс., за 2 ребенка – 25 тыс., за 3 ребенка – 50 тыс. гривен демографическая ситуация в Украине не улучшилась. Во-первых, говорить о переломе в деле "детопроизводства" еще рановато, так как вряд ли изменилась психология родителей, которые должны поверить, что рождение ребенка не только их личное дело, но и событие государственного значения. К тому же помощь у нас быстро превратилась в бумажки в связи с инфляцией. На Западе, кроме одноразовой помощи, получают еще и солидную ежемесячную. В Эстонии мамам полтора года платят "родительскую зарплату" в размере 100 % ежемесячного заработка, а еще выдается детское пособие на малыша: до 3 лет – 60 евро, с 4 до 18 лет – 20 евро в месяц. В Германии родители первые 2 года жизни ребенка получают 300 – 400 евро в месяц. В Швеции ежемесячная помощь всем детям – 85 долларов, а детям из неполных семей – 117 долларов. Как и в Англии, помощь выплачивается до 16 лет или до окончания ребенком гимназии. Для нашей страны более приемлемы целевые и адресные пособия на детей в виде купонов, которые можно потратить в специальных магазинах для детей.

Для Украины также характерен невысокий индекс человеческого развития (ИЧР) (он включает рынок труда, занятость, безработицу и т. д.). Самый низкий ИЧР у нас в Луганской, Донецкой и Днепропетровской областях. Последняя область по заболеваемости детей и подростков сифилисом, гонореей превышает показатель по стране в 2 раза, туберкулезом – на треть. Больше случаев расстройств психики вследствие распространения наркомании и токсикомании. Хотя в Восточной Украине занятость и зарплата выше, но благополучными в социальном смысле являются традиционно сельскохозяйственные регионы Западной Украины и Закарпатья. Но здесь наблюдается постоянная миграция в поисках работы в восточные области, что негативно сказывается на атмосфере в семьях. Длительное отсутствие работы по специальности чревато. Не работающий более года человек на 90 % утрачивает свою квалификацию. Для восстановления необходимы будут дополнительные условия (переобучение и даже психологическая реабилитация).

Таким образом, у нашего государства есть один беспроектный шанс – это быстро создать благоприятные юридические и финансовые условия для возвращения на историческую родину крымских татар. Первый поток их будет насчитывать до 100 тысяч человек из стран постсоветского пространства. Они подготовлены для проживания и работы по всем параметрам, потому безболезненно адаптируются здесь, не создавая никому проблем ни сегодня, ни в будущем. Уровень их образованности, профессионализм, умение работать во всех сферах производства даст немедленный экономический эффект. Вторая волна реэмигрантов из крымских татар также будет динамичной и более массовой. Здесь говорить придется о несколько большем количестве человек из дальнего зарубежья. Украина получит исторический шанс, равного которому у близлежащих государств нет. Объединенные в едином государстве два коренных народа – украинцы и крымские татары, имеющие за плечами многовековой богатый опыт сотрудничества, покажут мировому сообществу пример решения на базе толерантности доставшихся от прошлого проблем.

Научн. рук. Петряев А. А.

Литература: 1. <http://globalist.org.ua>. 2. <http://www.goloskrima.com>. 3. <http://www.ukrstat.gov.ua>.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Анотація. Визначено сучасні тенденції розвитку основних галузей агропромислового комплексу України.

Аннотация. Определены современные тенденции развития основных отраслей агропромышленного комплекса Украины.

Annotation. Modern tendencies of basic industries of agribusiness of Ukraine are determined.

Ключові слова: агропромисловий комплекс України, тенденції розвитку, виробництво валової сільськогосподарської продукції, новітні технології.

Агропромисловий комплекс (АПК) займає важливе місце у промисловості України. Він є складовою частиною виробничої сфери, об'єднує напрями діяльності, які мають важливе значення для забезпечення населення продуктами харчування, промисловість – сировиною. Саме тут нині створюється майже 1/3 валового внутрішнього продукту, а в сільській місцевості проживає приблизно така ж частка всього населення України. Водночас агропромислове виробництво за продуктивністю й ефективністю здебільшого відстає від усіх країн – членів Європейського Союзу. Це зумовило необхідність розгляду основних напрямів розвитку галузей АПК України.

Метою статті є визначення сучасних тенденцій розвитку АПК України.

Для того щоб визначити основні напрями сучасного розвитку АПК України, необхідно проаналізувати базові показники діяльності сільськогосподарських підприємств різних його галузей. За даними Державного комітету статистики України [1], у січні – лютому 2010 р. виробництво валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств зросло на 5,2 % порівняно з відповідним періодом 2009 р. Валова продукція сільськогосподарських підприємств збільшилася на 12,4 %, господарств населення – зменшилася на 0,8 %. Обсяги виробництва валової продукції зросли у 19 регіонах, з них найбільше в Черкаській (на 48,7 %), Донецькій (на 6,8 %) і Харківській (на 5 %) областях. Поряд з цим відбулося зменшення обсягів виробництва продукції сільського господарства у 6 областях: Хмельницькій – на 4 %, Сумській – на 3,3 %, Київській – на 1,9 %, Закарпатській – на 1,8 %, Миколаївській – на 1 % і Одеській – на 0,7 %.

Відносно галузей тваринництва слід відзначити, що за аналізований період 2010 р. в усіх категоріях господарств реалізовано на забій худоби і птиці в живій масі 474,8 тис. т (103,4 % до відповідного періоду 2009 р.), вироблено молока 1 166,2 тис. т (97,5 %), яєць – 2 235,7 млн штук (103,7 %). Реалізація на забій худоби і птиці в усіх категоріях господарств зменшилася у 13 областях, з них найбільше в Чернівецькій (на 13 %), Рівненській (на 12 %), Полтавській, Чернігівській (на 11 %) і Київській (на 10 %). Зростання реалізації худоби і птиці відбулося у 11 областях, найбільше у Черкаській (на 50 %) області. Виробництво молока в усіх категоріях господарств зменшилось у 20 областях, з них найбільше у Запорізькій області (на 10 %). Найбільше зросло виробництво молока в Закарпатській області (на 6 %) [2].

У січні – лютому 2010 р. сільськогосподарськими підприємствами вирощено худоби і птиці на 15,9 % більше порівняно з січнем – лютом 2009 р. Приросту обсягів досягнуто у 13 областях, найбільше в Черкаській, Тернопільській, Запорізькій і Сумській. Обсяг вирощування худоби і птиці на 13,1 % перевищує її реалізацію на забій.

На 1 березня 2010 р. в усіх категоріях господарств поголів'я великої рогатої худоби (ВРХ) становило 95,7 % порівняно з 1 березня 2009 р., у тому числі корів (95,9 %), свиней (116,7 %), овець і кіз (103,5 %), птиці (107,3 %). Поголів'я ВРХ в усіх категоріях господарств зменшилося у 24 областях, серед яких виключенням є Одеська область (зростання на 0,7 %).

Найбільше скорочення чисельності поголів'я ВРХ в усіх категоріях господарств відбулося у Київській області (на 9 %).

Як свідчать дані Міністерства аграрної політики України [2], у південних областях країни розпочато весняно-польові роботи. Станом на 1 березня 2010 р. в господарствах Автономної Республіки Крим посіяно 55,3 тис. га ранніх ярих зернових культур (92 % прогнозу), розпочато посів у Херсонській області (0,9 тис. га). Усього посіяно 56,2 тис. га, що становить 1,3 % до прогнозованого і 36 % до посіяного 1 березня 2009 р.

У харчовій промисловості відбулося зменшення обсягів виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів на 2 %. Слід відзначити, що за січень – лютий 2010 р. порівняно з січнем – лютом 2009 р. менше вироблено в натуральному виразі майже всіх найважливіших видів промислової продукції [1; 2].

Виходячи з аналізу статистичних даних Державного комітету статистики [1] і Міністерства аграрної політики України [2], можна зробити висновок, що розвиток національного АПК відбува-

ється дуже повільними темпами, а через складні економічні умови у багатьох його галузях спостерігається скорочення обсягів виробництва й реалізації аграрної продукції. Для вирішення цієї проблеми є доцільним покращити умови функціонування аграрних підприємств (розробка і реалізація відповідних програм з належним фінансуванням тощо). Причому це слід розглядати як стратегічне завдання, а всі заходи, що передбачаються в цьому напрямі, як пріоритетні. Крім того, необхідна підтримка не лише з державного та місцевих бюджетів, а й за рахунок коштів приватних інвесторів, оскільки йдеться про якісно новий чинник зростання агропромислового виробництва й ефективного вирішення продовольчої проблеми в державі. Наприклад, застосування новітніх досягнень науки й техніки, прогресивних технологій та високотехнологічних напрацювань, випуск нових і екологічно безпечних видів продуктів харчування, що користуються підвищеним попитом на внутрішньому та зовнішньому ринках, дадуть змогу досягти високої ефективності сільського господарства й мати потрібні кошти для вирішення складних завдань соціального розвитку й інфраструктурної перебудови села [3].

Таким чином, у ході проведеного аналізу сучасного стану АПК України виявлено, що провідні галузі АПК України розвиваються досить повільно і неоднорідно в різних областях країни. Ця неоднорідність обумовлена дією різних факторів на формування АПК. Для підвищення ефективності функціонування підприємств, що відносяться до галузей АПК, необхідно впроваджувати в їх діяльність новітні досягнення науки й техніки, прогресивні технології тощо. Прискорити цей процес допоможе цільове фінансування з боку державних і місцевих органів влади, а також з боку зацікавлених у цьому приватних інвесторів.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Офіційний сайт Державного комітету статистики. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 2. Офіційний сайт Міністерства Аграрної політики. – Режим доступу : <http://www.minagro.kiev.ua/>. 3. Баран С. Методи підвищення ефективності інноваційної діяльності в аграрному секторі [Електронний ресурс] / С. Баран. – Режим доступу : http://www.nbuiv.gov.ua/Portal/chem_biol/nvnltu/19_7/135_Baran_19_7.pdf.

УДК 338.48-53(477.75)

Сторонкина М. С.

ХАРАКТЕРИСТИКА РЕКРЕАЦИОННО-ТУРИСТИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА АР КРЫМ

Аннотация. Рассмотрено общее состояние рекреационно-туристического комплекса АР Крым, отмечены цели и способы развития туризма, предложены мероприятия по улучшению качества и уровня туристических услуг.

Анотация. Розглянуто загальний стан рекреаційно-туристичного комплексу АР Крим, відзначено цілі і засоби розвитку туризму, запропоновано заходи для поліпшення якості та рівня туристичних послуг.

Annotation. The general status of recreational and tourist complex AR Crimea is considered. The goals and methods of tourism development are noted, actions to improve the quality and level of tourist services are offered.

Ключевые слова: туризм, рекреация, рекреационно-туристический комплекс, предпринимательство, сектор экономики, индустрия.

Роль туризма довольно велика как в жизни общества, так и в отношениях с другими отраслями промышленности. Стоит уделять его рассмотрению большее значение, именно в данный момент – кризисный период, необходимо брать во внимание все проблемы и приниматься за их решение, что даст свой результат. Данная тема была рассмотрена неоднократно такими известными отечественными и зарубежными учеными, как Богровым М. В., Балабановой Л. В., Герасименко В. Г., Герчиковой И. М., Гуляевым В. Г., Ефремовым О. В., Кабушкиным М. И., Мескон М. Х., Папирян Г. А., Полонской Л. А., Романовым А. О., Сениным В. С. и многими другими [1].

Рекреационно-туристический комплекс Крыма – это совокупность связанных между собой отраслей и предприятий, объединенных для круглогодичного использования курортов полуострова

© Сторонкина М. С., 2010

в целях восстановительного лечения, медицинской реабилитации и оздоровления населения Украины, ближнего и дальнего зарубежья, а также создания конкурентоспособного туристического продукта на основе эффективного использования природных, лечебных, социально-культурных и производственно-экономических ресурсов региона.

Важную роль в жизни общества играют туризм и рекреация, не только оказывающие стимулирующее воздействие на работников, но и влияющие на функционирование ключевых секторов экономики: транспорт, связь, торговлю, строительство, сельское хозяйство, производство товаров массового потребления. Развитие рекреационно-туристического комплекса обеспечивает создание дополнительных рабочих мест, улучшение инвестиционного климата, активизацию предпринимательской деятельности. Основной целью его развития является формирование конкурентоспособного на мировом и национальном уровнях туристического продукта на основе эффективного использования его рекреационного потенциала.

Занимая около 4,5 % площади Украины, Крымский полуостров концентрирует 29,6 % объема всех рекреационных ресурсов, 10 % емкости гостиничного фонда, 40 % емкости здравниц, более 30 % потока иностранных туристов [2].

Рекреационно-туристический комплекс Крымского полуострова включает свыше 3 тысяч объектов природного и антропогенного характера, из них 64 % сосредоточены в Южнобережной, 10 % – в Центральной, по 5 % – в Северной и Восточной и 16 % – в Западной зонах.

В настоящее время в АПК осуществляют туристическую деятельность свыше 700 субъектов предпринимательства. В том числе иностранным туризмом занимаются около 300 предприятий, внутренним – около 400, зарубежным – 180 [3].

Так, в 2009 г. количество прибывших на отдых и лечение составило 196,3 тыс. чел. В сравнении с прошлым сезоном в 2009 году в Крыму увеличилось количество отдыхающих на 11,4 %. В структуре объема реализации туристических услуг наибольший процент занял внутренний туризм – 71 %, на втором месте – иностранный – 28,6 %, и на третьем – зарубежный – 0,4 % [2].

Не смотря на наличие огромных, во многом, уникальных возможностей для туризма, на сегодняшний день материально-техническая база рекреационных учреждений, ассортимент и качество услуг отстают от мирового уровня, что снижает конкурентоспособность Крымского региона на международном рынке отдыха, оздоровления, санаторно-курортного лечения и туристических услуг.

Отрасль туризма Крыма, по оценкам международных экспертов, является одной из наиболее быстрорастущих в мире. И в нашей стране она может стать одной из самых рентабельных при условии государственной политики, направленной на ее активное совершенствование.

Рекреационно-туристический комплекс не является наукоемким, экологически опасным и позволяет достаточно быстро получить доход на вложенный капитал. Теперь задачей государства является направление и определение основных принципов развития индустрии. Есть возможность привлечь в эту отрасль не только зарубежный, но и внутренний инвестиционный капитал, что может активно способствовать выходу украинской экономики из кризиса.

Исходя из всего вышесказанного, можно сделать вывод о том, что главной целью дальнейшего развития туризма в Украине является создание продукта, конкурентоспособного на мировом рынке, который бы максимально мог удовлетворить туристические потребности населения страны, обеспечить на этой основе комплексное развитие территорий и их социально-экономических интересов при сохранении экологического равновесия и историко-культурного наследия.

Реализация задач, стоящих перед правительством нашего региона в данный момент, – это вложение капитала в экономику Крыма, что даст прямой экономический эффект для всей страны. От функционирования туризма непосредственно зависит более 40 отраслей экономики и приблизительно 10 – 15 % населения Украины. Учитывая место и роль туризма в жизни общества, государство провозглашает его одним из приоритетных направлений развития национальной культуры и экономики.

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Шумский В. М. Социально-экономическая география / В. М. Шумский, А. В. Супрачев. – Симферополь : НАТА, 2006. 2. Статистичний щорічник АПК, 2009. – Симферополь : Головне управління статистики АПК, 2009. 3. Официальный сайт Госкомстата Украины. – Режим доступа : <http://www.ukrstat.gov.ua>

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Анотация. Рассмотрены современные условия эффективного функционирования региональных инновационных процессов как одного из факторов развития регионов и страны в целом. Предложено направления повышения инновационного развития.

Аннотация. Рассмотрены современные условия эффективного функционирования региональных инновационных процессов как одного из факторов развития регионов и страны в целом. Предложены направления повышения инновационного развития.

Annotation. The modern conditions of the effective functioning of regional innovation processes as a factor in the development of regions and the country as a whole are studied. An innovative ways of raising development are suggested.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, регіональні інноваційні процеси, наукоємні технології.

Однією з головних умов у подоланні існуючої кризи в Україні та закладенні основ для подальшого стійкого розвитку країни є розробка стратегії інноваційного розвитку, підкорення цієї стратегії політиці економічних реформ. Особливого значення набуває інноваційний розвиток та використання інновацій для досягнення конкурентних переваг у сучасних умовах глобалізації.

У зв'язку з цим дослідження умов, що впливають на інноваційні процеси в країні, стимулюючи її розвиток, є для України особливо актуальною проблемою. В останні роки дедалі більше уваги приділяється регіональній складовій цього питання, бо саме регіональний масштаб є найбільш сприятливим для інноваційного розвитку, особливо за умов нерівномірності економічного і соціального розвитку регіонів. Саме регіональне середовище багато в чому визначає конкурентоспроможність національної економіки, що підтверджує актуальність даного дослідження [1].

Таким чином, метою дослідження є формування комплексу умов і напрямів активізації регіональних інноваційних процесів для підвищення розвитку та подолання існуючої економічної кризи в економіці України.

Проблемі інноваційного розвитку та її окремим аспектам присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, таких, як: О. Амоші, П. Бобенко, М. Долішній, Н. Іванова, А. Сухорукова, Г. Вольмана, Ж.-П. Бландін'єра, М. Люгера та ін.

Для регіонів України характерна істотна диференціація за рівнем інноваційного розвитку. За даними Держкомстату України, за 2008 рік за часткою інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств провідні позиції посідають м. Київ (22,1 %) та Харківська область (17,4 %), а прикордонні західні області істотно поступаються регіонам-лідерам: Івано-Франківська – 8,9 %, Чернівецька – 6,2 %, Закарпатська – 5,1 %, Львівська – 3,4 % та Волинська – 3,2 %. Найбільше коштів на інноваційну діяльність за вказаний період витратили підприємства Луганської (45,8 %), Донецької (14,8 %), Дніпропетровської (5,3 %) областей та м. Києва (11,1 %). Проте за часткою реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції м. Київ та Харківська область (близько 10 %) істотно поступаються Волинській області (35,2 %) [2].

Таким чином, спостерігається невідповідність між наявним інноваційним потенціалом у регіонах та ефективністю його використання.

Стан інноваційної діяльності в Україні більшістю експертами-науковцями визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово розвинених країнах та потребам інноваційного розвитку. Стабільне скорочення реальних обсягів фінансування науково-технічного комплексу та відсутність дієвої державної науково-технічної політики не дають підстав для висновку про наявність реального підґрунтя для переходу до інноваційної моделі розвитку.

Роль регіональної складової інноваційного розвитку зростає. Вирішення проблем, пов'язаних з підвищенням інноваційного розвитку регіону, повинно базуватися на реалізації таких пріоритетних напрямів:

- 1) стимулювання існуючих регіональних компаній до створення та використання нововведень за допомогою інтеграційної підтримки наукових, інноваційних і освітніх організацій;
- 2) забезпечення функціонування механізму впливу на розвиток регіональної інноваційної діяльності;
- 3) залучення, переважно у високотехнологічну сферу, іноземних інвестицій за рахунок створення на території сприятливого інвестиційного клімату; формування інфраструктури для підтримки нововведень, без якої неможливий успіх реалізації інноваційної стратегії регіону;
- 4) створення організаційної моделі управління регіональною інноваційною діяльністю;
- 5) виявлення та використання інвестиційних джерел розвитку регіональної інноваційної діяльності [3, с. 95].

Вивчення та вдосконалення принципів державної підтримки інновацій дозволяє сформулювати такі основні заходи з метою підвищення ефективності інноваційної діяльності:

- щорічне проведення відкритих обласних конкурсів інноваційних і інвестиційних проектів;
- створення базових елементів інфраструктури регіональної інноваційної системи (регіональний інноваційно-технологічний центр, науково-технологічного парк тощо);

надання гарантійних зобов'язань приватним інвесторам, що вкладають кошти у фінансування проектів-переможців відкритих обласних конкурсів інноваційних і інвестиційних проектів; організація та спільне пайове фінансування регіональних наукових досліджень і інноваційних проектів з державних фондів;

підготовка інженерів-менеджерів, фахівців з управління інноваціями у сфері високих технологій; формування державного замовлення для регіону на створення наукомісткої продукції на основі попереднього вивчення потреб території та конкурсного відбору проектів.

У результаті дослідження можна зробити висновок про те, що в реалізації запропонованих заходів необхідним є системний підхід, який стимулює розвиток інноваційних процесів у межах країни, регіону та їх обмін технологічними знаннями. Слід зазначити, що вивчення проблем розвитку регіональних інвестиційних процесів за умов економічної кризи потребує додаткових досліджень.

Наук. керівн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі XX – XXI століть: нові пріоритети / М. І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – 512 с. 2. Україна в цифрах 2008 / Держком статистики. – К., 2009. – 267 с. 3. Амоша А. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / А. Амоша // Економіст. – 2007. – № 6. – С. 92–96.

Уколова О. О.

УДК 332.146:001.895(477)

РЕГІОНАЛЬНА ІННОВАЦІЙНА СИСТЕМА: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Розглянуто структуру регіональної інноваційної системи, її сучасний стан в Україні; зазначено основні проблеми та шляхи виведення економіки регіонів на інноваційну модель розвитку.

Аннотация. Рассмотрено структуру региональной инновационной системы, ее современное состояние в Украине; обозначены основные проблемы и пути вывода экономики регионов на инновационную модель развития.

Annotation. The structure of the regional innovative system, its modern condition in Ukraine are studied; main problems and ways of taking the economy of the regions out to innovative model of development are considered.

Ключові слова: регіон, інновації, інноваційна політика, інноваційна система, стратегія, науково-технічна діяльність, національна конкурентоспроможність.

Економічні показники розвитку України в останні декілька років свідчать про стан глибокої рецесії. Безпрецедентне падіння об'ємів промислового виробництва, скорочення інвестицій в основний капітал, зростання безробіття, збільшення дефіциту держбюджету і зовнішніх запозичень, різке падіння життєвого рівня населення є результатом не стільки глобальної фінансової кризи, скільки реалій господарської системи країни [1, с. 7]. Отже, в умовах глобалізації економіки і науково-технічного прогресу актуальним шляхом у забезпеченні конкурентоспроможності країни є підвищення економічної ефективності регіонів за рахунок переходу до інноваційної моделі розвитку регіональної економіки [2, с. 28].

Дослідженню питань формування та проблем функціонування регіональних інноваційних систем присвячено праці вітчизняних науковців, а саме: Третяк В. В., Дронової Н. В., Макарова М. О., Симоненко В. К., Федорової В. Г., Гусєва В. А., Гладинець Н. Ю.

На сучасному етапі для нашої держави характерна недосконалість регіональної інноваційної політики, тому розгляд економічної сутності поняття "регіональна економічна система", дослідження інноваційності регіонів України, визначення проблем інноваційної політики та обґрунтування пропозицій щодо її реалізації є пріоритетними.

Подолання загальноекономічної кризи, вихід на шлях економічного зростання, залучення і збереження висококваліфікованого персоналу, зростання виробничих потужностей, створення нових ринків збуту вимагають пріоритетної ролі інноваційної діяльності в економічній політиці України [3].

Регіональна інноваційна система розвивається під впливом загальносвітових та національних тенденцій і з урахуванням власних особливостей впливає на національну інноваційну систему. Тому

© Уколова О. О., 2010

регіональна інноваційна політика може розглядатися як стратегія реалізації інноваційних пріоритетів у межах національної інноваційної системи [4, с. 132].

На сьогодні в Україні, як засвідчують офіційні статистичні дані, інноваційна активність підприємств у регіональному аспекті залишається вкрай низькою. У 2008 р. на фоні загальнодержавного скорочення інноваційної активності з 14,2 % до 13,0 % спостерігалось помітне зниження інноваційної діяльності у більшості областей України (рис. 1). Особливо відчутним воно було у тих регіонах, котрі у 2007 р. володіли найбільшим інноваційним потенціалом (Вінницька, Волинська, Івано-Франківська, Харківська області та м. Київ).

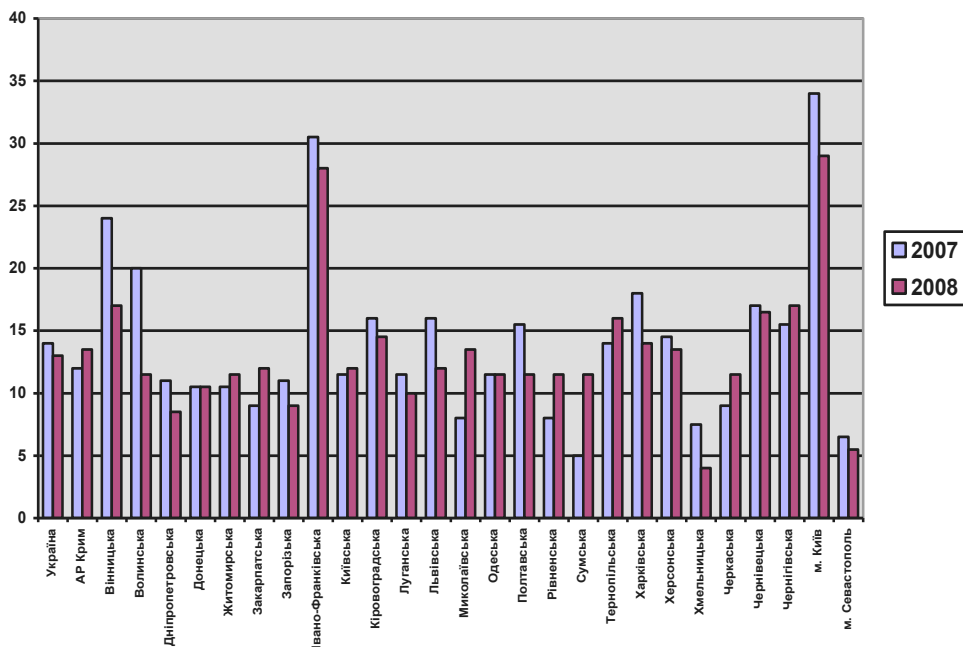

Рис. 1. Частка інноваційно активних промислових підприємств України в регіональному аспекті у 2007 – 2008 рр., % [5]

Упровадження на підприємствах низки регіонів нових технологічних процесів, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення дало змогу їм збільшити обсяги реалізованої інноваційної продукції (рис. 2). Лідерами щодо обсягів реалізації інноваційної продукції у 2008 р. були 7 регіонів (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Харківська, Черкаська області та м. Київ), на які припадало 81,74 % реалізованої інноваційної продукції країни загалом.

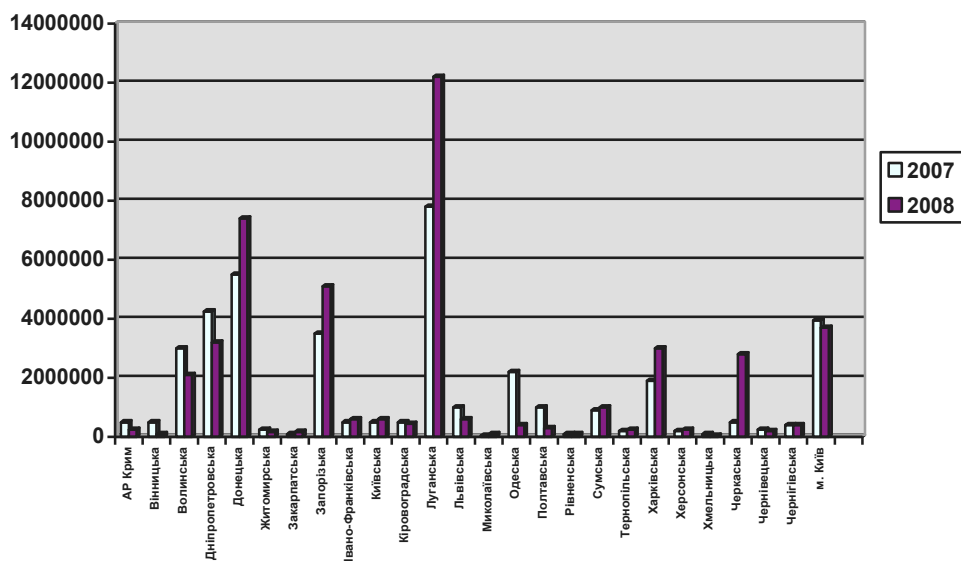

Рис. 2. Динаміка обсягів реалізації інноваційної продукції України в регіональному аспекті, тис. грн [5]

Аналізуючи вищенаведені статистичні дані, можемо зробити висновок про гостру необхідність у послідовній реалізації і стимулюванні розвитку інноваційної сфери України, а також у вирішенні проблеми оновлення економіки в цілому.

Виходячи з цього, органи місцевого самоврядування повинні спрямувати свої зусилля на вирішення таких завдань:

регулювання фінансових надходжень у частині фінансування інноваційних проектів та програм; розроблення та реалізація регіональних програм інноваційного розвитку регіону; сприяння розвитку підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність;

упровадження комплексу заходів щодо підтримки підприємств регіону, що виготовляють чи планують виготовляти інноваційну продукцію;

формування й розширення об'єктів інноваційної інфраструктури та ін.

З метою сприяння розвитку інноваційних підприємств у регіоні важливими видаються такі заходи:

зниження податкового тиску стосовно інноваційно активних підприємств;

активізація фінансово-кредитних механізмів підприємства;

спрощення процедури реєстрації підприємства;

сприяння підготовці та перепідготовці кадрів, підвищення їхньої кваліфікації [6].

Створення регіональної інноваційної системи повинне передбачати формування регіональної інноваційної стратегії, створення сприятливого економічного та правового середовища для діяльності інноваційних підприємств, формування інфраструктури регіональної інноваційної системи, вдосконалення механізмів державної і регіональної підтримки інноваційної діяльності.

Наук. керівн. Петраєв О. О.

Література: 1. Симоненко В. К. Становлення інноваційної моделі розвитку економіки України: проблеми центральної влади і регіонів / В. К. Симоненко // Регіональна економіка. – 2009. – № 3. – С. 264. 2. Макаров М. О. Особливості реалізації інноваційної політики на регіональному рівні / М.О. Макаров // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2009. – № 14. – С. 32. 3. <http://intkonf.org/fedorova-vg-rozvitok-regionalnoyi-innovatsiynoyi-diyalnosti-ukrayini/>. 4. Третяк В. В. Регіональна інноваційна система як основний об'єкт формування інноваційної політики / В. В. Третяк, Н. В. Дронова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3(93). – С. 282. 5. www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/19_13/105_Glady nec_19_13.pdf. 6. www.investforum-kharkov.ua/images/users/file/Gusev.ppt

Шевчук В. Ю.

УДК 338.43

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ХЛІБОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНУ

Анотація. Визначено основні проблеми, які виникають у процесі функціонування системи хлібозабезпечення регіону, та намічено напрямки вирішення проблемних питань.

Аннотация. Определены основные проблемы, которые возникают в процессе функционирования системы хлебообеспечения региона, и намечены направления решения проблемных вопросов.

Annotation. The basic problems, which arise up in the system's functioning of the region's bread's providing are were determined and decision's directions of problem questions were set.

Ключові слова: система хлібозабезпечення регіону, зерновиробники, борошномельні підприємства, хлібопекарські підприємства, державне регулювання.

Стратегічна важливість та соціальна значущість системи хлібозабезпечення регіону обумовлюють пильну увагу до неї. На жаль, ця проблема не досить досліджена як вітчизняними, так і зарубіжними вченими-економістами. Вона постійно культивується органами державної влади, але в жодному нормативному акті не визначено поняття "система хлібозабезпечення" і не встановлені відповідальні за цей процес суб'єкти економічної системи.

Таким чином, важливість цього аспекту для держави та суспільства, а також наявність великої кількості невирішених питань, які постають перед учасниками процесу хлібозабезпечення, обумовлюють актуальність цієї проблематики.

© Шевчук В. Ю., 2010

Деякі науковці розглядали окремі елементи цілісної системи хлібозабезпечення. Так, Андрійчук В. Г., Білан Є. М., Гладиш Р. О., Дусановський С. А., Корецький М. Х., Корюгін А. В., Латинін М. А., Майстро С. В., Нужна О. А., Саблука П. Т. досліджували питання стану та розвитку сільського господарства, особливо виробництва зерна; дослідження різних питань харчової промисловості висвітлені в багатьох працях таких авторів, як Борщевський П. П., Гайдуцький П. І., Крисанов Д. Ф., Чернюк Л. Г., Шмаглій І. О., Юхновський І. Р. та ін.; аспекти тенденцій розвитку хлібопекарської галузі розкривали Васильченко А. Н., Донець Л. І., Задорожний Ю. І., Журба Т. С., Ільїна С. Б., Н. Костецька, М. Нетяжук, Сухарев П. М. та ін.

Метою даного дослідження є визначення основних проблемних аспектів функціонування системи хлібозабезпечення регіону, а також пошук та виявлення напрямків вирішення поставлених питань.

До системи хлібозабезпечення регіону належать, поміж інших, три основні суб'єкти: зерно-виробники, борошномельні та хлібопекарські підприємства. Беззаперечно, кожна з цих галузей має безліч проблем, які мають вирішуватися як на рівні держави, так і місцевими органами влади.

По-перше, стримування цін на зерно в умовах зростання цін на добрива, паливо, засоби захисту рослин змушує виробників переорієнтуватися на більш прибуткові культури. В результаті чого вони позбавляються фінансових можливостей використовувати сучасні більш ефективні технології та розширяти виробничі потужності. Такі ж наслідки має стримування цін на соціальні види хлібопекарської продукції в ситуації подорожчання енергоносіїв та сировини.

Значна матеріаломісткість притаманна всім учасникам системи хлібозабезпечення. Виробники зерна зазнають великих витрат на паливно-мастильні матеріали, що спричинено змусами переміщеннями засобів праці на великі відстані. Хлібопекарська продукція має у своєму складі до 70 % борошна, вона доволі енергомістка, а її постачання потребує значних витрат на пальне. Вирішити цю проблему можуть бюджетні дотації або регулювання цін на пальне за допомогою диференціації ставок акцизного збору.

По-друге, проблемним аспектом виступає нераціональне розміщення виробництв та мереж зберігання й перерозподілу зерна, а також виробництв і збутових мереж борошна та хлібопекарської продукції. Це призводить до подорожчання продукції, причому директивно встановленні обмеження торговельних націнок на регульовану продукцію не включають транспортні витрати на міжрегіональні маршрути. Тобто оптимізація розташування інфраструктурних елементів шляхом побудови логістичних систем у кожному регіоні, відповідно до його потреб та можливостей, дозволить знизити собівартість продукції за рахунок скорочення транспортних витрат.

По-третє, учасники системи хлібозабезпечення мають низьку обіговість коштів (особливо зерновиробники) та велику дебіторську заборгованість. Даний аспект потребує налагодження ефективного механізму взаємних розрахунків для зменшення обсягів дебіторської заборгованості та вивільнення маси грошових коштів для інтенсифікації виробництва.

По-четверте, сплата великих відсотків за кредитами. Ця проблема вирішується державними та місцевими органами влади шляхом здешевлення кредитів, тобто сплати банкам певної частини відсотків.

По-п'яте, значний диспаритет цін. У роботі [1, с. 266–267] визначено три основні чинники диспаритету цін у сільськогосподарському виробництві: низька місткість внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції; підприємства паливно-енергетичного комплексу, машинобудування, хімічної промисловості поставляють свою продукцію сільгоспвиробникам майже за світовими цінами, що не може не відобразитися на підвищенні собівартості сільськогосподарської продукції при незмінних цінах на неї; невідповідність, нерівномірність і диспропорційність розвитку сільгоспвиробників та переробної промисловості. Вирішення цієї проблеми відбувається за рахунок дотацій з бюджетів різних рівнів, упровадження заставних та інтервенційних цін на зерно.

По-шосте, рентабельність виробництва зерна на останні роки не досягає і 20 %, тобто рівня, який, на думку спеціалістів, є мінімальним, при цьому раціональним рівнем вважається рентабельність 40 %, яка створює необхідні умови для оновлення основних фондів та застосування технологій виробництва зерна, які дозволяють збільшувати врожайність. Рентабельність борошномельних та хлібопекарських підприємств також характеризується доволі низьким рівнем через установлення фіксованої рентабельності для соціально значущої частини продукції, яка складає у загальному обсязі виробництва близько 15 % [2]. Органи державної влади намагаються врівноважувати економічну та соціальну складові діяльності хлібопекарських підприємств, але все ж таки їх політика направлена на адміністративне стримування цін на соціально важливі продовольчі товари. Упроваджуючи регуляторну політику, місцеві органи влади дотують соціально орієнтованих виробників, поставляючи хлібопекарським підприємствам борошно, яке призначене для соціальних сортів хліба, з державного резерву за цінами нижчими на 10 – 15 % ніж на ринку.

Крім перерахованих аспектів, існує ще безліч проблем, з якими стикаються суб'єкти системи хлібозабезпечення регіону, але впровадження запропонованих заходів позитивно вплине на ситуацію, дозволить покращити стан виробників та зменшити соціальну напругу у суспільстві.

Література: 1. Хижа Н. М. Диспаритет цін: чинники і сфери формування та шляхи подолання / Н. М. Хижа // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18. – С. 265–269. 2. Владимир Д. Массовое помещательство / Д. Владимир, Г. Татаренко // Бизнес. – 2008. – № 10. – С. 119–121.

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Розглянуто основні проблеми економічного розвитку Дніпропетровської області, подано огляд економічно-географічного положення регіону та його природно-ресурсного потенціалу. Крім цього, наведено проблеми та основні тенденції розвитку економіки, шляхи поліпшення екологічної ситуації регіону.

Аннотация. Рассмотрены основные проблемы экономического развития Днепропетровской области, рассмотрено экономико-географическое положение региона, а также его природно-ресурсный потенциал. Кроме этого, приведены проблемы и основные тенденции развития экономики, пути улучшения экологической ситуации региона.

Annotation. The main problems of economic development of Dnipropetrovsk region are considered, the economic-geographical position of the region as well as the potential of the natural resources is examined. Besides, the problems and the main tendencies of the economics development and the ways of improvement of the ecological situation of the region are shown.

Ключові слова: природно-ресурсний потенціал, аналіз демографічної ситуації, екологічна ситуація.

Дніпропетровська область утворена 27 лютого 1932 року. Розташована у південно-східній частині України, в басейні середньої та нижньої течії Дніпра. Межує на півночі з Полтавською та Харківською областями, на сході – з Донецькою, на півдні – із Запорізькою і Херсонською, на заході – з Миколаївською та Кіровоградською областями. Займає площу 31 тис. кв. км, тобто майже 7 % площі держави. Населення – приблизно 3 893 тис. чоловік. Дніпропетровська область поділяється на 20 районів, має 19 міст, у тому числі 10 областей підпорядкування, 54 селища міського типу, 1 452 сільські населені пункти [1]. Вигідне географічне положення, значні поклади корисних копалин, розташування у фізико-географічній зоні, сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, густа транспортна сітка сприяють розвиткові господарського комплексу області.

Центр Дніпропетровської області – місто Дніпропетровськ. Воно розташоване на берегах нижньої течії судноплавного Дніпра на шляху між вугільним Донбасом і залізничним Криворіжжям. Місто є найбільшим в Україні та одним з найбільших у світі центром чорної металургії та пов'язаних з нею галузей. У промисловості зайнято 32,7 % усіх працюючих, на транспорті – 9,4 %, у будівництві – 9,2 % [2]. У місті є два потужні металургійні, два трубопрокатні і коксохімічні заводи, функціонують великі підприємства важкого машинобудування з випуску металургійного обладнання, верстатобудівельне, електровозне, вагоно-ремонтне, парового машинобудування, важких пресів [2].

Як завжди, важливою проблемою стосунків людини та природи виступає запобігання можливим негативним наслідкам впливу людини на навколишнє середовище.

Як бачимо, промисловий потенціал Дніпропетровської області дуже великий, та людина, використовуючи це, наносить невідторну шкоду природі.

Дуже забруднюють повітря величезні промислові заводи: Дніпропетровське виробниче об'єднання "Дніпрошина", Дніпродзержинське виробниче об'єднання "Азот", облтепломережа, різні об'єкти чорної металургії, деревообробні комбінати, машинобудівні, трубопрокатні та трубні заводи.

Підприємства міста найбільше викидають у навколишнє середовище пилю, від якого дуже страждає бюджет міста та області. Значним є збиток від окису азоту і сірчаного ангідриду відповідно. Найбільші запилювачі міста – об'єкти хімічної, коксохімічної промисловості. На багатьох підприємствах міста гранична допустима концентрація (ГДК) за окремими інгредієнтами перевищує нормативи, що свідчить про недосконалість технологічних процесів та неухважність до питань охорони природи з боку керівництва підприємств. Так, на хімічному заводі викиди ксилолу в 34,2 раза перевищують ГДК, толуолу – в 19,5 раза; 44,4 ГДК по пилю на ДОКові, облтепломережа – 13,9 ГДК цієї речовини. Машинобудівний завод забруднює атмосферу щорічно на 40 кг свинцю (2 ГДК), по уайт-спіриту – 4,2 ГДК. Слід відзначити особливу небезпечність для здоров'я населення свинцю, який належить до системних отрут.

У сільському господарстві основними джерелами забруднення є великі тваринницькі комплекси, де незавжди чітко налагодженні вивезення гною на поля, і вона потрапляє у найближчі водойми, а також склади отрутохімікатів і мінеральних добрив, які є у кожному господарстві.

Останніми роками у Дніпропетровській області заборонене внесення отрутохімікатів та мінеральних добрив за допомогою авіації, заборонене застосування деяких з них – найбільш стійких і токсичних, та організовується їх збирання і вивіз на переробку. Усе більших масштабів набувають біологічні методи боротьби зі шкідниками сільськогосподарських культур, однак сучасне інтенсивне

землеробство неможливе без застосування різних хімічних сполук. Область має вигідне географічне положення відносно прилеглих територій індустріального розвитку України та близького зарубіжжя. Магістральні шляхи сполучення області входять до Донбасу, Криму, портів Чорного моря та Азовського морів. Область має сприятливі природно-кліматичні умови і високий рівень природно-ресурсного потенціалу території, зокрема мінеральних ресурсів. Рівень господарського освоєння території Дніпропетровської області високий. Територіальна концентрація промисловості в регіоні у 3 рази вища за середньореспубліканський рівень. Особливо високий рівень концентрації металургії – в 7 разів більше від середнього значення в Україні, а також хімічної та нафтохімічної промисловості, машинобудування і металообробки, які вищі за середньореспубліканські показники. Вони є основними галузями промислової спеціалізації області в республіканському розподілу праці.

Регіон відноситься до одного з провідних з виробництва, продажу готового чавуну і сталі. Галузями сільськогосподарської спеціалізації Дніпропетровської області є виробництво олійних і овочевих культур, а також зернове господарство. Аналізуючи соціально-економічні показники області, можна стверджувати, що значно скоротилися інвестиції в основний капітал, виробництво промислової і сільськогосподарської продукції при зменшенні кількості населення і трудових ресурсів. Оскільки Дніпропетровська область – район розвинутої індустрії і є одним з найбільш економічно розвинутих регіонів України, то він буде приваблювати багатьох інвесторів для підтримання економіки, капіталу та отримання прибутку від них [3].

Наук. керівн. Петряев О. О.

Література: 1. www.ukrstat.gov.ua. 2. www.adm.dp.gov.ua. 3. www.kmy.gov.ua.

УДК 338.48 (477.87)

Лебеденко В. В.

ПРОБЛЕМЫ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В КАРПАТАХ

Аннотация. Исследуются проблемы туристической отрасли в Карпатах и определяются оптимальные пути их решения. Особое внимание отводится проблеме развития туризма.

Анотация. Досліджуються проблеми туристичної галузі в Карпатах і визначаються оптимальні шляхи їх вирішення. Особлива увага приділяється проблемі розвитку туризму.

Annotation. The problems of the tourism industry in the Carpathian mountains are studied and the best way to address them determined. Particular attention to the development of tourism is paid.

Ключевые слова: Карпаты, туризм, проблемы, пути решения.

Анализ географических, природных, исторических и экономических условий показывает, что Карпатский регион имеет уникальный шанс стать своеобразной базой, где разумная экономическая политика сможет успешно сочетать региональные, государственные и международные интересы страны, обеспечив при этом и прогресс в его социально-экономической жизни. В Карпатах существует мощный потенциал для развития различных видов туризма. Живописные ландшафты, рельеф Карпат создают благоприятный фон для кратковременного отдыха. Статистика показывает, что одноразовая предельная вместимость региона составляет 2,2 млн чел., тогда как годовая – 8 млн туристов и отдыхающих, а также 12 млн экскурсантов и туристов выходного дня [1].

Целью статьи является исследование проблемы туризма в Карпатах. С учетом имеющихся в Карпатском регионе природного, экономического, научного и технического потенциалов, а также его исторических и географических особенностей, стратегическая цель перспективного развития территории заключается в том, чтобы на основе оптимального использования природы, трудовых и интеллектуальных ресурсов создать эффективную туристическую систему, которая обеспечит материальное благосостояние населения и экологическую безопасность Карпатского края.

В данном регионе существуют следующие проблемы:

1. Проблема урожайности сельскохозяйственных культур и продуктивности животноводства.
2. Ненасытность лесопромышленного комплекса, ведь запасы древесины в регионе в расчете на душу населения в 4 – 6 раз превышают средний показатель по Украине.
3. Возможность "конверсии" машиностроительного комплекса на бытовые нужды местного населения и туристов, что позволит рекреационной системе быть более "мобильной" [2].
4. Низкое качество непроемчивой сферы, особенно в горной части региона.
5. Слабая охрана окружающей среды.

© Лебеденко В. В., 2010

Необходимо создать условия по развитию этих отраслей и сфер человеческой деятельности, обеспечивающих подъем общего социально-экономического уровня, который должен определяться потребностями и интересами самого региона, то есть субъектов хозяйствования, которые здесь размещены, и населения, которое здесь проживает. Для чего необходимо:

1. Обеспечить государственную поддержку в туристической сфере как одного из наиболее перспективных регионов [3].

2. Создать благоприятные налоговые условия для привлечения иностранного капитала в развитие отрасли. Одним из наиболее эффективных путей является создание совместных лечебно-оздоровительных и туристических предприятий.

Приоритетным для развития Карпатского региона и развития его туристического потенциала являются:

- источники и скважины лечебных минеральных вод [4];

- выгодное географическое положение. Карпаты могут служить основой для дислокации центров международного бизнеса, что будет стимулировать рост коммерческого и делового туризма;

- экологический феномен территории по сравнению с другими регионами. Туризм и отдых в экологически обоснованных пределах могут выступать активной формой обеспечения экологической безопасности Карпат;

- социально-экономическая специфика гор. Горы создают специфические, чрезвычайно сложные условия для проживания и хозяйствования (особенно в сельском хозяйстве), поэтому здесь чрезвычайно остро стоит проблема занятости, и как следствие – низкий уровень материального благосостояния жителей гор;

- экономическая конкурентоспособность рекреационной сферы. Мировой опыт показывает, что туризм является высокорентабельной отраслью народного хозяйства.

Сегодня можно достаточно уверенно утверждать, что исключительный акцент на развитии в регионе промышленности вряд ли оправдывает себя. Технологический "бум" пока не "угрожает", а следовательно, производительность труда и конкурентоспособность продукции еще долго будут оставаться низкими. Таким образом, нужно выработать нестандартные ходы и решения при выборе приоритетов в видах туризма, развитие которых обеспечило бы прогрессивные изменения в экономической жизни региона, что, в свою очередь, инициировало бы приток капитала (в том числе иностранного).

Для этого необходимо вложение инвестиций и правильная рекламная политика. Однако не стоит забывать и о тех видах туризма, которые требуют лишь организационных и творческих усилий.

На данный момент приоритетным направлением в мире считается экологический туризм, возникший еще и с переменной приоритетов путешественников в целом, а также с нарастанием негативного воздействия на окружающую среду в результате агрессивного роста туристических миграций. Экологический туризм может развиваться как в национальных парках, в охраняемых территориях, так и на других территориях. В условиях Карпатского края – это является чуть ли не одной из важнейших особенностей, то есть подразумевает сохранение в целостности экологических ресурсов и традиционного уклада жизни населения в местах организации, а также создаст большее количество рабочих мест, что отчасти решит проблему безработицы [5].

Так же большое распространение мог бы получить агротуризм или агроэкотуризм. Туризм в сельской местности, при котором туристы во время своего отдыха ведут сельский образ жизни на фермах, хуторах, селах. Развитие такого вида туризма было бы наиболее актуальным для региона с большим процентом сельских поселений, что опять же сможет решить проблему занятости сельского населения.

В результате исследования, можно сделать вывод, что хорошая транспортная доступность, выгодное экономико-географическое положение широкие межгосударственные связи являются безусловным стимулирующим фактором для развития делового и познавательного туризма.

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Александрова А. Ю. География мировой индустрии туризма / А. Ю. Александрова. – К. : МГУ, 2008. – 124 с. 2. Александрова А. Ю. Экономика и территориальная организация международного туризма / А. Ю. Александрова. – К. : МГУ, 2009. – 321 с. 3. Андрианов М. С. Карпаты с точки зрения туризма / М. С. Андрианов. – К. : Слово, 2006. – 42 с. 4. Рогач И. М. Минеральные воды Карпатского рекреационного региона / И. М. Рогач. – Ужгород : АДЕФ, 2005. – 21 с. 5. Квартальнов В. А. Иностраный туризм / В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 115 с.

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В ХАРКОВІ ТА ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Анотація. Розглянуто розвиток і проблеми демографії м. Харкова та Харківської області та запропоновано варіанти їх вирішення.

Аннотация. Рассмотрены развитие и проблемы демографии г. Харькова и Харьковской области и предложены варианты их решения.

Annotation. Development and problems demography of Kharkov and Kharkov region are considered and options for their solution are proposed.

Ключові слова: демографія, природний приріст населення, міграція, відтворення населення.

Чисельність населення країни в цілому та окремих її регіонів є результатом розвитку всієї сукупності процесів суспільного розвитку і, насамперед, соціально-економічних та демографічних. Вивчення процесів відтворення населення, особливо динаміки його чисельності, має практичне значення для встановлення механізму взаємодії цих процесів з економічними. Чисельність населення держави чи окремих її регіонів не є величиною стабільною. Вона змінюється відповідно до дії усієї сукупності різноманітних факторів. Знання чисельності населення на певну дату чи період дозволяє оптимально збалансувати розвиток народного господарства і напрями демографічної політики.

Тема демографічної ситуації в Україні, зокрема в Харкові та Харківській області, була досліджена такими вченими, як: Е. Лібанова, В. Онікієнко, С. Пирожков, І. Прибиткова, В. Тешенко та ін. [1].

Мета роботи полягає у дослідженні проблем демографічної ситуації в Харкові та Харківській області.

Так, на перше січня 2010 року кількість наявного населення в Харківській області складала 2 767,462 тис. осіб, з якої 212,926 тис. міського населення та 554,536 тис. сільського населення [2]. Харківська область є достатньо урбанізованим районом, в якому мешканці міста становлять 80 %. Простежимо динаміку змін наявного населення за табл. 1 і 2.

Таблиця 1

Динаміка кількості наявного населення в Харківській області (тис. чол.)

Роки	2004	2005	2006	2007	2008	2009	1.01.2010
Кількість населення	2 866,7	2 845,4	2 820,6	2 812,1	2 782,4	2 789,1	2 767,462

Таблиця 2

Природний рух населення

Роки	Кількість народжених (осіб)	Кількість померлих (осіб)	Природний приріст (осіб)
2003	20 679	46 454	-25 775
2004	21 510	46 765	-25 255
2005	22 782	46 778	-23 996
2006	22 451	46 941	-24 490
2007	24 025	45 496	-21 471
2008	25 269	45 512	-20 243
2009	27 207	45 109	-17 902
2009 м. Харків	13 424	18 892	-5 468

Можна сказати, що з кожним роком загальна кількість населення Харківської області зменшувалася, і тільки в 2008 р. положення стабілізувалося. Кількість населення з 2008 р. до 2009 р. збільшилося на 6,749 тис. Стосовно м. Харкова, та кількість наявного населення в ньому складає 1 452,359 тис. осіб, що на 2,359 особи менше, ніж у минулому 2009 р.

Згідно з табл. 2 бачимо, що до 2005 року кількість народжуваних мала постійну тенденцію до зменшення, а починаючи з 2006 року вона почала поліпшуватися. За 2009 р. у Харківській області народилося 27 207 осіб, з них у Харкові – 13 426 осіб. Разом з народжуваністю почав зростати й природний приріст, але незважаючи на це, він залишається від'ємним, що свідчить про "старіння" нації. У розрахунку на 1 000 населення народжуваність у 2009 році зросла з 9,0 до 9,8 осіб. На фоні помітного зростання народжуваності високим залишається рівень смертності. Порівняно з 2008 року він не змінився і у 2009 році становив 16,2 померлих на 1 000 мешканців [1].

Один з факторів, що впливає на зміну чисельності населення, є його міграція. Роль міграції у житті суспільства досить значна. Відомо, що у міграції беруть участь переважно люди молодших вікових груп. У місцях їх прибуття зростає частка молоді, а значить, і можливості покращення демографічної ситуації (створення сім'ї, зростання народжуваності, зменшення частки населення старшого віку, а отже, і загальних коефіцієнтів смертності). Також міграція відіграє і важливу економічну роль. Насамперед, вона сприяє територіальному перерозподілу трудових ресурсів, більш повному їх використанню. Крім того, міграція населення сприяє розвитку нових виробництв, освоєнню нових територій тощо.

Простежити міграційний рух у м. Харкові та Харківській області можна за даними табл. 3.

Таблиця 3

Міграційний рух населення (січень – грудень 2009 р.)

	Зовнішня міграція		
	Число прибулих	Число вибулих	Приріст
Харківська область	22 508	18 103	4 405
м. Харків	16 744	12 767	3 977

За даними табл. 3 бачимо, що у зовнішній міграції число прибулих до Харківської області складає 22 508 осіб, а вибулих – 18 103, спираючись на це, сальдо міграції – 4 405 осіб, що є достатньо добрим показником. Стосовно м. Харкова, то можемо простежити тенденцію прибуття людей з інших країн, що дає змогу говорити про позитивний приріст.

Незважаючи на певні позитивні зрушення, демографічна ситуація в Харкові та Харківській області залишається складною, про що свідчить від'ємний природний приріст населення. У цій ситуації напрями демографічної політики держави мають спрямовуватися, передусім, на підвищення рівня та поліпшення якості життя населення. Акценти варто робити не на кількісних, а на якісних параметрах демографічного відтворення. Необхідно сконцентрувати зусилля на вирішенні поточних і стратегічних завдань – економічному забезпеченні відтворення населення, належному соціальному захисту сімей з дітьми та осіб похилого віку, поліпшенні екологічної ситуації, зниженні виробничого травматизму, популяризації здорового способу життя.

У результаті дослідження демографічної ситуації можна зробити висновок про те, що в Харкові та Харківській області відбувається демографічна криза, яка характеризується погіршенням кількісних (чисельність населення, кількість померлих і народжених, старіння населення, тривалість життя, міграція тощо) та якісних (здоров'я, освіта тощо) характеристик населення.

Наук. керієн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Стешенко В. Демографічні та демополітичні зміни в Україні після Міжнародної конференції з проблем народонаселення і розвитку: короткий огляд / В. Стешенко, М. Гхош // Демографічні. – К. : Ін-т економіки НАН України, 2009. 2. Офіційний сайт Державного комітету статистики. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

Воронова О. С.

УДК 330.322:332.13(477.54)

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ ХАРЬКОВСКОГО РЕГИОНА

Аннотация. Рассматриваются потенциал и риски инвестиционной привлекательности Харьков-ского региона, анализируется состояние инвестиционной сферы как фактора формирования региональной экономической политики.

Анотация. Розглядаються потенціал і ризики інвестиційної привабливості Харківського регіону, аналізується стан інвестиційної сфери як фактора формування регіональної економічної політики.

Annotation. The potential and risks of investment attractiveness of the Kharkov region are studied, the state investment policy as a factor in the formation of regional economic policy analyzed.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, инвестиционный потенциал, иностранный капитал, инвестиционные риски, финансово-экономический кризис.

Исследование проблем инвестирования всегда находилось в центре экономической науки. Это обусловлено тем, что инвестиции затрагивают самые глубинные основы хозяйственной деятельности, определяя процесс экономического роста в целом. В числе наиболее крупных совре-

© Воронова О. С., 2010

менных специалистов по теории и практике инвестирования следует назвать таких ученых: Шарпа У. Ф., Г. Александера, Дж. Хорна, Дж. Бейли, Ю. Блеха, Добрынина А. И., Бузырева В. В., Журавлеву Г. П., Бланка И. А., Немчина А. М., Томилова В. В., Золотогорова В. Г., Миловидова В. Д., Балабанова И. Т. и др. [1].

Харьковский регион — один из самых мощных и инвестиционно привлекательных в Украине. Тем не менее, на сегодня объем прямых инвестиций в Харьковщину не превышает \$1 миллиарда. Хотя потенциально эта сумма могла бы быть на порядок большей. Одна из главных проблем, с которой сталкивается региональный бизнес, заключается в ограниченных возможностях внутренних накоплений и неспособности отдельных частных инвесторов и бизнес-групп в полной мере компенсировать нехватку капитала для продолжения развития бизнеса. Привлечение иностранного капитала в регион в такой ситуации является актуальной задачей. Целью данной статьи является исследование инвестиционной ситуации Харьковского региона в направлении активизации привлечения инвесторов для создания максимально благоприятного инвестиционного климата в регионе.

Инвестиционную привлекательность Харьковского региона можно рассматривать как совокупность двух составляющих — инвестиционного потенциала и инвестиционных рисков, присущих региону.

Инвестиционные риски Харьковского региона носят в основном макроэкономический характер и сопряжены с нестабильной политической ситуацией в стране и негативными последствиями мирового финансового кризиса. Несмотря на наличие определенных рисков, факторы инвестиционного потенциала Харьковского региона, безусловно, преобладают. К ним относятся:

1. Выгодное географическое положение.
2. Развитый транспортный комплекс.
3. Высокий интеллектуально-трудовой потенциал региона.
4. Диверсифицированная структура промышленности.
5. Богатый природно-ресурсный потенциал.

По состоянию на ноябрь 2009 г. общий объем прямых иностранных инвестиций в Харьковскую область за годы независимости составил более 2 млрд долл. Средний темп роста прямых иностранных инвестиций за период 2004 – 2008 годов составил почти 200 % в год, нарастающим итогом с момента начала инвестирования. О росте заинтересованности к Харьковскому региону говорит тот факт, что за половину текущего года, несмотря на кризис, иностранными инвесторами вложено в экономику области 328 млн долл., что фактически превысило показатель за весь 2008 год (324 млн долл.). С 1991 года более 760 предприятий области получили инвестиции из более чем 55 стран мира [2.] Наибольший объем прямых иностранных инвестиций поступил из: Франции — 1 013 млн долл. или 50,4 % от общего объема; Кипра — 473 млн долл. или 23,5 %, данный капитал имеет в основном украинское и российское происхождение, связанный с оптимизацией налогообложения; Великобритании — 184 млн долл. или 9,2 %; США — 56,7 млн долл. или 2,8 %; Российской Федерации — 36 млн долл. или 1,8 % от общего объема прямых инвестиций. Указанные 5 стран обеспечили 88 % прироста прямых иностранных инвестиций в Харьковский регион [3].

Таким образом, иностранный капитал представлен практически во всех ведущих отраслях региона. Этому способствовала особая инвестиционная привлекательность Харьковского мегаполиса как крупнейшего промышленного, финансового и научного центра Украины. Кроме того, до отмены в марте 2005 года специального режима инвестиционной деятельности, Харьков, как территория приоритетного развития, мог предложить иностранным инвесторам существенные налоговые и таможенные льготы. Сегодня усиливается межрегиональная конкуренция за привлечение иностранного капитала. Положительное влияние по повышению инвестиционной привлекательности Харьковского региона оказали бы такие мероприятия:

1. Возврат специального режима инвестиционной деятельности.
2. Создание Регионального инвестиционного агентства, задачей которого является целевой поиск иностранных инвесторов и работа с ними. До сих пор эту функцию выполняли местные органы власти.
3. Индивидуальное позиционирование региона на международном инвестиционном рынке.
4. Повышение информационной открытости региона, что не менее актуально.

Таким образом, в результате данного исследования можно сказать, что у внешнего капитала в Харьковском регионе есть огромные перспективы. Его привлечение будет иметь существенный синергетический эффект как для региона, так и для местного и иностранного бизнеса. Ведь иностранные инвестиции — это развитие производства, передача передовых технологий, создание новых рабочих мест, рост производительности труда, повышение конкурентоспособности продукции на мировом рынке, дополнительный источник формирования доходной части областного и городского бюджета.

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента : в 2-х т. / И. А. Бланк. — К. : Ника-Центр: Эльга-Н, 2001. — Т. 1. — 536 с. ; Т. 2. — 512 с. 2. Лучко М. Л. Международная конкурентоспособность государств-реципиентов на мировом рынке прямых иностранных инвестиций / М. Л. Лучко // Вестн. Моск. УН-ТА. Экономика. — 2007. — № 3. — С. 27–37; 30. 3. Официальный сайт и Госкомстат Украины. — Режим доступа : <http://ukrstat.gov.ua>.

ХАРКІВСЬКА ТЕЦ-5 ТА ЇЇ РОЛЬ У РЕГІОНІ

Анотация. Проаналізовано місце і роль Харківської ТЕЦ-5 в регіоні. Визначено основні проблеми підприємства. Розроблено рекомендації щодо вирішення зазначених проблем.

Аннотация. Проанализировано место и роль Харьковской ТЭЦ-5 в регионе. Определены основные проблемы предприятия. Разработаны рекомендации относительно решения указанных проблем.

Annotation. The role and place of Kharkiv CHPP-5 in the region analyzed. The main problems of the enterprise are considered. Recommendations for addressing these problems worked out.

Ключові слова: теплоелектроцентрально, потужності, газопостачання, модернізація.

Харківська ТЕЦ-5 є одним з найбільших підприємств енергетичної галузі нашої країни. Теплоелектроцентрально розташована в Дергачівському районі Харківської області і забезпечує теплом близько 23 % харків'ян та мешканців регіону. Харківська ТЕЦ-5 постачає теплову енергію в такі райони міста та області: Дзержинський, Київський, Московський, Жовтневий, Ленінський, Харківський (Харківська обл.), Дергачівський (Харківська обл.). Влітку станція забезпечує гарячою водою все півторамільйонне індустріальне місто.

Харківська ТЕЦ-5 є найбільш екологічною теплоелектроцентральною в Україні, її вплив на екосистему країни відрізняється набагато меншою шкідливістю порівняно з іншими станціями. До того ж комбіноване виробництво тепла та електроенергії на одній теплоелектроцентрально має безперечні переваги для регіону.

Основними видами продукції, що виробляє Харківська теплоелектроцентрально, є електрична та теплова енергія. Харківська ТЕЦ-5 посідає 3 місце серед найбільших ТЕЦ України за потужністю та показниками виробництва, поступаючись лише Київським ТЕЦ-5 і ТЕЦ-6 [1; 2].

Але, незважаючи на значний вплив підприємства на розвиток регіону, Харківська ТЕЦ-5 має проблеми, які шкодять її ефективному функціонуванню, тому тема роботи актуальна та потребує подальшого дослідження. В умовах світової фінансової кризи спостерігається спад виробництва в державі. Це призвело до зменшення попиту на електроенергію. Також однією з проблем на сьогоднішній день є проблема використання в повному обсязі потужності підприємства.

Харківська ТЕЦ-5 не є винятком і має проблему, притаманну усій галузі – низький рівень розрахунків за продукцію, а саме несплата комунальними підприємствами за відпущену ним теплоенергію, що призводить до боргів станції за спожите паливо. Останні два роки підприємство відключають від газопостачання і внаслідок цього підприємство несе збитки.

Ця проблема загострилася на початку поточного опалювального сезону. І вдалося її частково вирішити завдяки застосуванню "давальницької" схеми (витрати на паливо несуть комунальні підприємства Харкова та Харківської області). Але неповні розрахунки за відпущену теплоенергію не дають можливості в повному обсязі проводити ремонтну кампанію, закупати хімічні реагенти.

Отже, визначивши основні проблеми Харківської ТЕЦ-5, пропонуються такі заходи їх розв'язання:

встановити жорсткий контроль, щодо розрахункових рахунків тепломереж із ТЕЦ-5 та усіма учасниками ринку теплопостачання взагалі з боку органів міської та обласної ради. Слідкувати, щоб розрахунки були стовідсотковими, тоді і ТЕЦ-5 розрахується зі своїми боргами за паливо;

використовувати у повному обсязі потужності підприємства, а саме: модернізувати обладнання, впроваджувати нові технології, підвищувати кваліфікаційну підготовку спеціалістів (курси підвищення кваліфікації, тренінги, семінари, обмін досвідом між робітниками підприємств галузі), замінювати обладнання, яке відпрацювало власний ресурс. А це можна зробити за допомогою кредитів, державної підтримки та інвестиційної складової до тарифу на тепло- та електроенергію. Ці всі заходи призведуть до економії палива та зростання виробництва, зниження питомих витрат палива на електричну та теплову енергію, що відпускаються, виробництво дешевшої та екологічно чистої електро- та теплової енергії;

- закрити старі та економічно збиткові котельні теплових мереж і таким чином збільшити об'єм виробництва теплоенергії, а це, у свою чергу, знизить питомі витрати умовного палива та тариф у кінцевого споживача теплоенергії та покращить екологічні показники;

- підвищити надійність енергопостачання споживачів, а саме слідкувати за справністю теплових мереж та за необхідністю вчасно ремонтувати та замінювати її складові частини.

Таким чином, встановлено, що Харківська ТЕЦ-5 займає одне з важливих та головних місць у нашому регіоні, адже вона забезпечує теплом значущу частину міста та регіону. Використання "давальницької" схеми, контроль розрахункових рахунків органами міської та обласної ради, вико-

ристання на повну потужностей підприємства, підвищення кваліфікації робітників підприємства, модернізація обладнання, підвищення надійності тепломереж позитивно вплинуть на діяльність Харківської ТЕЦ-5, а саме економія палива, зростання виробництва та покращення екологічних показників. А це, у свою чергу, добре відобразиться на розвитку нашого регіону.

Наук. керівн. Кайнова Т. В.

Література: 1. Шаповалов О. В. Етапи та особливості становлення енергетичного бізнесу (на прикладі ОАО "Харківська ТЕЦ-5") / О. В. Шаповалов, С. А. Сергій // Бізнес Інформ. – 2009. – № 3. – С. 14. 2. Ковальчук В. В. К вопросу о поставках тепловой энергии и отоплении при теплоснабжении – товар или услуга? / В. В. Ковальчук // Новости теплоснабжения. – 2006. – № 8(72). – С. 18–21.

УДК 355.337.2(477.54)

Крижановська Т. І.

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ ХАРКІВЩИНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Визначається мотивація участі у волонтерській діяльності представників недержавних організацій, які займаються наданням соціальних послуг населенню, а також проблеми волонтерського руху Харківщини.

Аннотация. Определяется мотивация участия в волонтерской деятельности представителей негосударственных организаций, которые занимаются предоставлением социальных услуг населению, а также проблемы волонтерского движения в Харькове.

Annotation. The motivation of participation in volunteer work representatives of nongovernmental organization is identifies which are engage in granting of social services to the population, and also the problems of volunteer movements in Kharkov are defines.

Ключові слова: волонтерський рух, волонтерська діяльність, недержавні організації, мотивація.

Складний період соціальних трансформацій в сучасному українському суспільстві зумовлений кардинальною перебудовою політичної системи України, а економічна нестабільність виявила брак системи надання соціальних послуг вразливим верствам населення. Тому поряд з діяльністю професійно підготовлених соціальних працівників важливого значення набуває волонтерський рух. Постійне збільшення потреб населення в соціальній допомозі, підтримці і захисті; гуманістична орієнтація частини активного населення потребують роботи волонтерів, яка має великий потенціал, підвищує ефективність і якість послуг населенню.

Метою роботи є визначення основних мотивів волонтерського руху та аналіз його стану на Харківщині.

Згідно з положенням про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 р., волонтерська діяльність у сфері надання соціальних послуг – це добровільна неприбуткова діяльність фізичних осіб – волонтерів, яка спрямована на надання допомоги особам, що перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, і сприяє самореалізації волонтера [1]. Вважається, що роботу волонтерів можна спрямувати в житлово-комунальну сферу, охорону здоров'я, працевлаштування, соціальний догляд, відродження культури міста, національних, творчих, релігійних традицій.

Суб'єктів волонтерського руху значною мірою характеризує мотивація їх участі у цьому виді діяльності. Так, проведене у 2005 р. анкетування представників недержавних інституцій Харківщини дало такі результати. Мотиваційне ядро склали два провідні мотиви: соціальна відповідальність – 67 % респондентів, і волонтерство як простір самореалізації – 41 %. Таким чином, сутнісною рисою тих, хто вболіває за людей з особливими потребами, є не тільки їх свідомість бажання підтримувати тих, хто опинився у скруті, але й розгляд справи надання їм допомоги в якості власної життєтворчості. Кожен третій вважає, що заняттю волонтерською діяльністю сприяє отримана ними освіта соціального працівника, соціального педагога, соціолога, психолога. Кожного четвертого респондента штовхають у волонтерський рух сімейні обставини – наявність серед рідних чи близьких тих, хто потребує соціальної підтримки. Кожний сьомий опитаний зайнявся волонтерською діяльністю за прикладом друзів, знайомих, які цим займаються і популяризують це заняття серед свого близького кола спілкування. Тобто фіксується становлення певних референтних груп, для яких волонтер-

ство починає відігравати певну роль як елемент зв'язку з соціумом. Кожен десятий опитаний випадково залучився до волонтерського руху. Проте, така мотивація не стала на заваді виконання обов'язків волонтера [2].

Особливістю функціонування недержавних організацій Харківщини є їх залежність від бюджетних коштів, які їм надаються на конкурсній основі під конкретні проекти. У фінансуванні соціальних проектів, які наразі здійснюють недержавні організації, питому вагу складають бюджетні кошти, кошти юридичних осіб – підприємств і установ, гранти міжнародних організацій, кошти фізичних осіб та кошти з інших джерел. Хоча у фінансуванні соціальних проектів недержавних організацій задіяно щонайменше чотири джерела, основним для майже двох третин організацій залишаються бюджетні кошти [2].

Незважаючи на те, що мотивація волонтерів є доволі сильним поштовхом до участі у волонтерській діяльності, наразі в угрупованнях спостерігається висока плінність. Більшість волонтерських угруповань Харківщини виникає стихійно та бере участь, як правило, в одноразових акціях чи заходах. Ці особливості, безумовно, потребують нагальної розробки системного підходу до залучення волонтерів, організації їх діяльності та підтримки розвитку волонтерського руху.

Головну роль у зміцненні позицій волонтерів та формуванні позитивного ставлення громадськості до їх діяльності відіграє впровадження системи навчання волонтерів. Саме навчання волонтерів є слабким місцем волонтерського руху Харківщини. Діяльність волонтерів у різних напрямках соціальної роботи потребує набуття знань з різних галузей науки (зокрема, це юридичні питання та брак знань і навичок з розробки та впровадження соціальних проектів). Цьому сприяє створення та удосконалення шкіл волонтерів, які б забезпечували комплексну теоретичну та практичну підготовку волонтерів до реалізації соціальних програм.

Не менш можливою є матеріальна підтримка волонтерських організацій: надання інвентарю, оргтехніки, приміщень для здійснення волонтерської діяльності, інформаційних та інших ресурсів для здійснення заходів.

Таким чином, поширення волонтерського руху на Харківщині та в Україні взагалі є надзвичайно важливим як для тих верств населення, які їх реально потребують, так і для держави, яка має задовольняти потреби всіх своїх мешканців. Саме тому державна фінансова та юридична підтримка волонтерської діяльності сприяє її стабільності й розвитку та надасть офіційного статусу невід'ємної частини соціальної політики.

Наук. керівн. Гіковата Н. К.

Література: 1. Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р. № 1895. 2. Горбунова-Рубан С. А. Волонтерська діяльність у Харкові / С. А. Горбунова-Рубан, Т. А. Коханій. – Харків : Інвапрес, 2006. – 148 с.

Лопанчук Г. В.

УДК 332.146.2

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Анотація. Проведено аналіз економічних чинників розвитку регіональної політики в Україні, сформульовано пропозиції щодо вирішення основних проблем розвитку регіонів України.

Анотация. Проведен анализ экономических факторов развития региональной политики в Украине, сформулированы предложения по решению основных проблем развития регионов Украины.

Annotation. The economic factors of regional policy in Ukraine are analyzed, proposals to address the basic problems of regional development in Ukraine has formulated.

Ключові слова: потенціал, регіон, діяльність, розвиток, підприємство, інвестиції, інтегрування, інноваційна політика.

Питання розвитку і взаємодії регіонів, взаємовідносин регіональних і центральних органів влади є надзвичайно актуальними для України. Адже ефективність функціонування національної економіки України значною мірою залежить від рівня соціально-економічного розвитку регіонів, що на сьогодні відзначаються суттєвою галузевою, територіальною та функціональною диференціацією. Саме з цих причин виникає гостра необхідність розробки політики економічного розвитку для кожного окремо взятого регіону країни.

Метою статті є розробка заходів щодо реалізації політики економічного розвитку для кожного окремо взятого регіону країни.

© Лопанчук Г. В., 2010

Відсутність у минулому власної регіональної політики в Україні призвела до виникнення значних диспропорцій у територіальній структурі національної економіки, неефективного використання переваг територіального поділу праці, природно-ресурсного та науково-виробничого потенціалу регіонів, надмірного забруднення природного середовища у багатьох містах і районах. Не досягнуто комплексного розвитку міст, селищ і сіл, не реалізуються можливості окремих регіонів щодо міжнародної інтеграції України, розвитку спільного підприємництва в галузі туризму, оздоровлення і відпочинку, залучення до господарської діяльності іноземних інвестицій тощо.

За період кризи знизилася конкурентоспроможність регіонів на зовнішніх ринках. Питома вага половини регіонів у загальноукраїнському експорті не перевищує 1 %. Існує велика різниця в інвестиційній привабливості регіонів для іноземних інвестицій. Найвищий інвестиційний рейтинг має м. Київ (його частка становить понад третину всіх іноземних інвестицій), а також Дніпропетровська, Київська, Запорізька, Донецька, Одеська області [1].

Важливою ознакою інституційних змін в економіці регіонів є розвиток малого та середнього підприємництва. На жаль, сьогодні цей сектор економіки ще не виконує повною мірою притаманних йому функцій в розвитку регіонів. Близько 55 % загальної кількості малих підприємств зосереджено лише в 7 регіонах: м. Київ, Донецькій, Дніпропетровській, Харківській, Львівській, Одеській областях та Автономній Республіці Крим. На малих підприємствах цих регіонів працює більшість працівників усіх малих підприємств України.

Негативною тенденцією регіонального розвитку став спад економічного обміну між регіонами. Участь у міжрегіональному ринку товарів більше половини областей України незначна: майже все, що виробляється в них, споживається в їх межах, або обмінюється на енергоносії. Це свідчить про фактичну дезінтеграцію національного внутрішнього ринку. Регіональні диспропорції гальмують забезпечення високих темпів економічного зростання на всій території держави, збільшують загрозу регіональних криз, дезінтеграцію національної економіки.

Інтегрування України в європейські структури потребує вироблення та реалізації такої моделі взаємовідносин з регіонами й управління ними, яка б відповідала принципам регіональної політики Європейського Союзу, сприяла становленню нових форм співпраці у форматі "центр-регіони", загальновизначеній практиці внутрішнього міжрегіонального співробітництва та міжнародної співпраці територій. Сучасні досягнення України в міжнародному вимірі конкурентоспроможності економіки, рівня розвитку і особливо ефективності функціонування національної інноваційної системи є недостатніми для виходу в найближчій перспективі за рахунок економічного зростання на європейські стандарти життя українських громадян.

Інноваційні процеси в економіці не набули вагомих масштабів, кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшується з кожним роком і становить зараз 12 – 14 %, що менше в 3 – 4 рази, ніж в інноваційно розвинутих економіках. Таке становище обумовлено як браком коштів, так і відсутністю в останні роки дійової державної системи стимулювання інноваційної діяльності [3].

Щодо вирішення проблемних питань економічного розвитку регіонів сформульовано такі пропозиції:

налагодження міжрегіонального співробітництва областей;
посилення вертикального і горизонтального технологічного кооперування підприємств, обміну кадрами та інноваційними розробками, у чому держава повинна відігравати роль активного посередника;
впровадження інноваційних технологій на підприємствах регіонів;
інвестування регіонів на основі врахування їх економічного ефекту, але не сьогоденного і одноразового, а перспективного і стабільного. Цьому сприятимуть:

1) надання повноважень з розробки основних напрямків інвестиційної політики на території регіонів щодо залучення коштів під перспективні інвестиційні проекти;

2) визначення основних пріоритетів інвестування регіону;

3) координація інвестиційних проектів;

прийняття закону про акціонерні товариства, що дозволить захистити права інвесторів на мікрорівні і сприятиме інвестиційній діяльності на рівні окремих регіонів;

збільшення ролі центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у підвищенні інвестиційної привабливості територій;

розширення співробітництва органів місцевої влади із громадськими організаціями та підприємствами регіонів шляхом сприяння розвитку ринкової інфраструктури (консалтингових груп, юридичних аудиторських фірм, маркетингових компаній), проведення тренінгів для службовців місцевого рівня з приводу створення формування інвестиційного портрету регіону;

здійснення рекламної та інформаційної підтримки внутрішнього ринку регіонів шляхом пропагування природно-ресурсного та економічного потенціалу регіону.

Таким чином, реалізація запропонованих заходів забезпечить появу економічних умов вирішення багатьох проблем, пов'язаних з нарощуванням власних інвестицій у подальший розвиток економіки, створенням нових привабливих робочих місць, а також підвищенням рівня і якості життя людей, в тому числі для подолання кризового економічного дисбалансу населення, що склався в Україні.

Наук. керівн. Кайнова Т. В.

Література: 1. Балацький Є. Соціальні інвестиції компаній : закономірності і парадокси / Є. Балацький // Економіст. – 2005. – № 1. – С. 64–80. 2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://d.pcorpus.at.ua/news/2009-06-10-1176>.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ БЕЗРАБОТИЦЫ В УКРАИНЕ

Аннотация. Рассмотрено современное состояние безработицы, выяснены причины ее появления. Предложены мероприятия по уменьшению количества безработных.

Анотація. Розглянуто сучасний стан безробіття, з'ясовані причини його появи. Запропоновано заходи щодо зменшення числа безробітних.

Annotation. The current state of unemployment are studied, the reasons for its occurrence are explored. The measures to reduce the number of unemployed are proposed.

Ключевые слова: безработица, рынок труда, занятое население, миграция.

Массовая безработица представляет собой одну из острейших социально-экономических проблем и является реальной угрозой существованию общества и цивилизованным формам отношений между людьми. Поэтому борьбе с массовой безработицей в наиболее развитых странах Запада всегда уделялось самое серьезное внимание. В практической политике правительств этих стран программа улучшения занятости всегда занимала и занимает одно из центральных мест.

Целью данного исследования является анализ современного состояния безработицы Украины и предложение мероприятий по ее уменьшению.

На данный момент большинство (57,2 %) неработающего населения составляют женщины. Более 67 % из них имеют стаж работы не менее пяти лет. Самая большая возрастная группа – от 20 до 30 лет. Далее следует отметить, что более четверти безработных (27,4 %) – от 40 до 50 лет. На третьем месте по безработице находится возрастная группа от 30 до 40 лет. Еще два года назад большинству безработных было от 36 до 45 лет [1].

По данным Государственного комитета статистики можно проследить увеличение уровня безработицы уже по сравнению с 2008 – 2009 годами. Количество экономически активного населения (в возрасте 15 – 70 лет) в Украине в 2010 г. по сравнению с 2008 г. уменьшилось на 247,1 тыс. – до 22 млн 150,3 тыс. чел. Количество занятого населения в Украине в 2009 г. уменьшилось на 780,8 – до 20 млн 191,5 тыс. человек. Количество безработного населения (по методологии МОТ) в возрасте 15 – 70 годов увеличилось на 533,7 тыс. – до 1 млн 958,8 тыс. человек.

По данным комитета наибольшее число безработных проживает в Полтавской области – 3,5 %. Однако массовая теневая безработица процветает в ряде регионов Украины, то есть существует огромное количество людей, которые не зарегистрировались в центре занятости и поэтому они не относятся к числу безработных [2].

На сегодняшнее время поиском работы занято огромное количество человек и во многих случаях безрезультатно. В кризис многие украинцы задумываются над трудоустройством за границей. Как показал опрос, проведенный исследовательским центром SuperJob, заинтересованы в трудоустройстве за рубежом 54 % наших граждан. Однако на деле ведет поиск вакансий за границей только 12 % опрошенных [3].

По данным Министерства труда и социальной политики, за пределами Украины проживают и работают 1,5 млн трудовых мигрантов. При этом 80 % из них – высококвалифицированные специалисты, которые имеют высшее и профессионально-техническое образование. Но большинство из них не работают по профилю, преимущественно в сферах транспорта, строительства, торговли, обрабатывающей промышленности и т. п.

Главными причинами длительной безработицы являются не только спад производства и уменьшение количества рабочих мест, а и нежелание устраиваться на работу самих безработных. Вместе с работой человек часто теряет как профессиональную квалификацию, так и мотивацию к работе. Его вполне устраивает пособие по безработице, которое выплачивает государство. Именно поэтому длительная безработица имеет устойчивую тенденцию. К существенным изменениям быстрее адаптируются наиболее активные граждане, которые имеют высокую мотивацию к трудоустройству, но статус безработного их совсем не устраивает.

Для того чтобы решить проблему безработицы, необходимо провести мероприятия, которые включают: развитие профессиональной ориентации, подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров; предоставление предпринимателям субсидий, премий и налоговых льгот для найма дополнительной рабочей силы, перевода части сотрудников на короткий рабочий день; государственную поддержку нетрадиционным сферам занятости; стимулирование предпринимателей к учебе, переквалификации и дальнейшему трудоустройству дополнительной рабочей силы; регуляция возможности трудоустройства за рубежом, присоединение Украины к международному рынку труда; стимулирование лиц, которые получают государственную помощь, к поиску рабочих мест [3].

В результате можно сделать вывод, что безработица как социальное явление приводит к обеднению населения. Этот процесс может стать устойчивым и перерасти в хроническую бедность или, в случае защитных социальных мер со стороны государства, быть остановленным [4].

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Большинство безработных – молодые женщины [Электронный ресурс] // Госслужба занятости. – Режим доступа : <http://pda.newsme.com.ua>. 2. Полтавская область — лидер всеукраинской безработицы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kremenchug.ua>. 3. Проблемы занятости населения Украины на современном этапе [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://delo.ua>. 4. Экономика : учебник для вузов / под. ред. И. В. Липици. – М. : Омега-Л, 2006. – 656 с.

УДК 504.4(477)

Ленец А. В.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ УКРАИНЫ

Аннотация. Рассматривается проблема загрязнения водных ресурсов Украины со стороны человеческого фактора и возможные пути ее разрешения.

Анотація. Розглядається проблема забруднення водних ресурсів України з боку людського фактора та шляхи її вирішення.

Annotation. The problem of pollution of water resources of Ukraine are studied, from outside the human factor, and possible ways of their permission is considered.

Ключевые слова: экологизация экономики, водные ресурсы.

Каждый сознательный человек должен обязательно иметь общее представление об особенностях современного экологического состояния, а также об основных направлениях государственной политики в отрасли охраны окружающей среды, использования природных ресурсов и обеспечения экологической безопасности.

Экологизация экономики и сознания общества не является абсолютно новой проблемой. Практическое отображение экологичности тесно связано, в первую очередь, с государственной регуляцией процессов природопользования. Новым в данной проблеме является эквивалентность обмена между государством, природой и человеком, который базируется на законодательных, организационно-технических решениях. Эта проблема на современном этапе является очень острой. Она была сформирована на протяжении двух веков и в настоящее время приобрела свое критическое значение. Потому существует объективная необходимость вмешательства государства в естественно-экологическую сферу с целью достижения сбалансированного состояния, государство также должно заложить основы глобального эколого-экономического партнерства между субъектами предпринимательства, между иностранными партнерами, на уровне планетарного сотрудничества ради выживания и последующего развития Украины, а также всей цивилизации [1].

В стародавние времена в реках, протекающих на территории современной Украины, добывали раковины с жемчугом. Это был крупный речной жемчуг. Сейчас ни в одной из рек Украины вы не сможете найти такие раковины.

Так исторически сложилось, что около ста лет Украина является производственной державой и сельскохозяйственным государством. В течение ста лет велась добыча природных ископаемых, работали заводы по переработке и производству продуктов питания, машин и механизмов, химической промышленности. Все продукты переработки сбрасывались в реки и другие водоемы. Раньше не вставал вопрос об экологии родного края.

Впервые серьезно занялись охраной водных ресурсов после катастрофы, которая случилась в Чернобыле, когда произошел взрыв атомной станции. Это произошло в 1986 году. Пострадали реки Припять и Днепр. По сегодняшний день вода в этих реках считается загрязненной [2].

Вода имеет чрезвычайно ценное свойство – постоянно самосовершенствоваться под воздействием солнечной радиации и самоочистки. Последнее заключается в перемешивании загрязненной воды со всей ее массой в водном источнике и последующем процессе минерализации органического вещества и отмирании бактерий. В естественной самоочистке воды принимают участие бактерии, грибы, водоросли. Установлено, что в процессе бактериальной самоочистки через 24 часа остается не больше 50 % бактерий, через 96 часов – 0,5 %. Для самоочистки загряз-

ненной воды необходимо многократное разбавление ее чистой водой. В случае сильного загрязнения самоочистка воды не происходит, поэтому нужны специальные мероприятия и методы по ликвидации загрязнений, которые поступили со стоковыми водами [3].

Системный анализ современного экологического состояния бассейнов рек Украины и организации управления охраной и использованием водных ресурсов дал возможность очертить круг наиболее актуальных проблем, которые нуждаются в решении, а именно:

избыточная антропогенная нагрузка на водные объекты в результате экстенсивного способа ведения водного хозяйства привела к кризисному уменьшению самовоспроизводящих возможностей рек и истощения водноресурсного потенциала;

тенденция к значительному загрязнению водных объектов в результате неупорядоченного отведения стоковых вод от населенных пунктов, хозяйственных объектов и сельскохозяйственных угодий;

ухудшение качеств питьевой воды в результате неудовлетворительного экологического состояния источников питьевого водоснабжения;

несовершенство экономического механизма водопользования и реализации водоохраных мероприятий;

недостаточная эффективность существующей системы управления охраной и использованием водных ресурсов в результате несовершенства нормативно-правовой базы [1].

Для решения определенных проблем необходимо применять следующие меры:

охрана поверхностных и подземных вод от загрязнения;

экологически безопасное использование водных ресурсов;

возрождение и поддержка благоприятного гидрологического состояния рек и мероприятия борьбы с вредным действием вод;

усовершенствование системы управления охраной и использованием водных ресурсов;

уменьшение влияния радиоактивного загрязнения.

В данный момент водные ресурсы Украины находятся в загрязненном состоянии, и функция самоочистки отсутствует. Поэтому нужно немедленно принимать меры по очистке и в будущем не допускать повторения данной проблемы.

Научн. рук. Зубчинская Н. М.

Литература: 1. <http://revolution.allbest.ru/geography/00048497.html>. 2. http://www.liveinternet.ru/users/kristina_hess/post89002498/. 3. http://ru.wikipedia.org/wiki/Экология_пресных_вод.

Губина В. М.

УДК 338.45 (477.62)

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ДОНЕЦКОЙ ОБЛАСТИ

Анотация. Проанализировано экономическое состояние промышленности в Донецкой области и представлен прогноз развития промышленных предприятий региона.

Анотація. Проаналізовано економічний стан промисловості в Донецькій області і подано прогноз розвитку промислових підприємств регіону.

Annotation. Economic position of industry of the Donetsk region analyzed and prognosis of development of industrial enterprises of region represented.

Ключевые слова: промышленность, структурные изменения, финансовое состояние.

Унікальні умови, створені в Донецькій області, для розвитку промисловості та активного участя в державному та міжнародному розподілі праці, обумовлені наявністю власних топливно-енергетических ресурсів, близькістю залізничної бази Кривбаса, густою мережею автомобільних шляхів та залізничних доріг, виходом до моря, високим рівнем урбанізації.

В останні роки в Україні активніше проводяться економічні реформи, впроваднюються нові методи управління підприємствами. Тому впровадження нових методів та технологій є запорукою стійкого та конкурентоспроможного стану підприємства на ринку. Сьогодні без оцінки стану використання науково-технологічного потенціалу, вивчення та застосування певних типів технологій, рівня наукоємності виробництва складно розрахо-

© Губина В. М., 2010

тать объективную и результативную стратегии развития экономики отрасли, региона и Украины в целом. Поэтому в данной статье будет проанализировано экономическое состояние промышленности в Донецкой области, а также перспективы развития промышленных предприятий региона.

В целом изучением состояния промышленности занимается ряд отечественных ученых: Стадник В. В., Йохна М. А., Кулинич О. И., Стеченко Д. М., Михайлова Л. И., Турчина С. Г., Ильяшенко С. М., Мишенин Е. В., Олейник Е. В. [1].

Сегодня промышленность Донецкой области в целом набирает обороты, наращивает объемы производства. Улучшается финансовое состояние многих предприятий.

В угольной промышленности существует целый ряд проблем, которые требуют экстренного решения. Сохранялась тенденция снижения объемов угледобычи. В особенности на шахтах, которые добывают энергетический уголь. Объем угледобычи на этих предприятиях снизился с 17,1 до 11,7 млн тонн. Но наряду с этим были приняты мероприятия по повышению качественных показателей.

Что касается перспектив развития угольной области, то за счет государственной поддержки намечено увеличить количество угледобывающих лав, но дальнейшую долю шахт руководство области связывает с инвестициями, привлечением частного капитала, а также с приватизацией. К сожалению, сохраняется социальное напряжение в угольной промышленности.

Финансирование энергосберегающих мероприятий в отрасли осуществлялось за счет собственных средств предприятий в сумме 61,69 млн грн.

В области используется и потенциал нетрадиционных источников энергии, таких, как энергия ветра, отходов сельскохозяйственного производства, биомассы, доменных и коксовых газов.

Использование шахтного газа-метана на шахтах ГП "Макеевуголь" позволило сэкономить 16,07 тыс. т топливно-энергетических ресурсов (ТЭР) на сумму 12,78 млн грн.

В области имеется положительный опыт использования биомассы для качественного теплообеспечения жилого фонда и объектов социального назначения.

На долю предприятий металлургического комплекса приходится больше половины объемов производства промышленной продукции области. С одной стороны, успешная работа металлургов повлияла на улучшение дел в машиностроении, энергетике и даже в легкой промышленности. С другой стороны, уменьшился выпуск стальных труб, так как Россия ограничила импорт их из Украины. За 2009 год сократился выпуск продукции на всех основных переделах металлургического цикла. Годовая выплавка чугуна составила в области 11,1 млн тонн, что меньше 2008 года на 20,8 %. Выплавка стали, составив 13,1 млн тонн, сократилась на 25,6 %. Из общего объема произведенной стали 73 % приходилось на непрерывную разливку. Годовое производство стали этим прогрессивным способом составило 9,5 млн тонн и снизилось по сравнению с предыдущим годом на 12,3 %. Выпуск готового проката составил 6,8 млн тонн и уменьшился по сравнению с 2008 годом на 22,6 % [2].

В машиностроительной отрасли Донецкой области были достигнуты самые высокие показатели объема промышленного производства. Рост производства в машиностроительном комплексе обеспечен уже третий год подряд. Если достигнуты положительные показатели удастся сохранить, это будет основой успешного развития экономики региона в целом.

Донецкая область занимает одно из ведущих мест в Украине по заполнению отечественного рынка местными товарными ресурсами. Сегодня здесь есть все условия для опережающего возрастания внутреннего потребления.

Перспективы развития определены повышением качества жизни населения за счет структурных изменений экономики. Производительность и эффективность бизнеса в регионе можно повысить, что в конечном итоге обеспечит повышение благосостояния. Так, данное развитие должно быть направлено на:

обеспечение поступлений налогов и сборов в бюджеты всех уровней в запланированных объемах;

легализацию трудовых отношений;

своевременную выплату и погашение долгов по заработной плате в Пенсионный фонд и фонды социального страхования [3].

Таким образом, в ходе проведенной работы было определено состояние промышленности в Донецкой области, а также перспективы развития с помощью структурных изменений в экономике.

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Государственный комитет статистики Украины. – Режим доступа : www.nbuv.gov.ua.
2. Министерство экономики Украины. – Режим доступа : www.me.gov.ua. 3. Федоров Е. К. Промышленность и социальный прогресс / Е. К. Федоров. – СПб. : Гидрометеиздат, 2007. – 176 с.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация. Проведен анализ инновационной активности промышленных предприятий Харьковской области и предложены мероприятия ее повышения.

Анотація. Проведено аналіз інноваційної активності промислових підприємств Харківської області та запропоновано заходи її підвищення.

Annotation. The analysis of the innovation activity of the industrial enterprises of Kharkov region is carried out and measures for its increase are proposed.

Ключевые слова: инновационная активность, инновации, промышленные предприятия.

В современных условиях глобализации национальная экономика любого государства во многом зависит от степени и масштаба использования инноваций. Дальнейшее продвижение по пути рыночных преобразований предполагает усиление инновационной деятельности предприятий и отраслей. В этих условиях необходимо повысить инновационную активность хозяйствующих субъектов, их конкурентоспособность на мировом рынке.

В литературе приведен достаточно широкий круг результатов исследований инновационной активности предприятий. Этой проблемой занимались многие ученые, среди них: Анчишкин А. И., Барютин Л. С., Пригожий А. И., Бляхман Л. С., Кондратьев Н. Д., Фатхутдинов Р. А., Й. Шумпетер, Г. Менш, Р. Фостер, Б. Санто, М. Портер и др.

Следует отметить, что исследования этих ученых в области инновационной активности предприятий не являются завершенными. Опыт и результаты исследований экономистов ориентированы на развитые рыночные отношения, вследствие этого результаты данных исследований могут быть применены в условиях становления рынка только после достаточной адаптации к современным условиям украинской экономики [1].

Недостаточная проработка данной проблемы в условиях возрастания ее практической значимости определяет цель данной работы, которая заключается в анализе современного состояния инновационной активности промышленных предприятий Харьковской области, определении механизмов повышения их инновационной активности в условиях глобального экономического кризиса.

Одним из важных показателей инновационной активности экономики является доля предприятий, которые внедряют инновации. По данным Госкомстата Украины в 2007 г. внедрением инноваций в промышленности занимались в среднем 11,5 % общего количества промышленных предприятий, а внедрили их только 6,7 %. В то же время необходимо отметить, что уровень инновационной активности по сравнению с 2004 г. снизился на 6,5 % [2].

Харьковские промышленные предприятия занимают одно из ведущих мест в инновационной деятельности страны, так в 2007 г. количество инновационно активных предприятий области составляли почти 13 % от общего количества отечественных предприятий (в 2006 г. – 11,1 %). Более того, промышленникам Харьковской области принадлежит каждый десятый новый технологический процесс, внедренный в Украине, и 5,7 % освоенных инновационных видов продукции (2006 г. – соответственно 6,2 % и 5,1 %). В 2007 году тем или другим видом инновационной деятельности в промышленности занимались 143 предприятия области или 18,5 % от общего количества обследованных промышленных предприятий. При этом 57 предприятий (39,9 % от инновационно активных) относятся к машиностроительному комплексу, в 2006 г. – соответственно 51 предприятие, или 38,3 %.

Руководители промышленных предприятий области уделяли надлежащее внимание внедрению в производство новых технологических процессов, в которых применяются новые или значительно усовершенствованные методы производства: на протяжении 2007 г. ними внедрено 116 новых техпроцессов, из них 65 – малоотходные и ресурсосберегающие.

Основным источником финансирования технологических инноваций являются собственные средства предприятий. В последние годы их удельный вес в общем объеме финансирования несколько уменьшился: 2005 г. – 92 %, 2006 г. – 80 %, 2007 г. – 69 %. Увеличилась в общем объеме финансирования инновационных затрат доля кредитов с 14 % в 2006 г. до 31 % в 2007 г. Роль бюджетных средств в финансировании инновационных работ незначительная – 0,1 % (2006 г. – 0,3 %), а доля финансирования за счет средств инвесторов не достигла даже 0,1 % (в 2007 г. – 6,2 %) [3].

На основании вышеперечисленного можно сказать, что уровень инновационной активности промышленных предприятий заметно снизился. Для его повышения требуются значительные де-

нежные вложения в виде эффективной финансовой поддержки промышленных предприятий со стороны государства.

Государственная поддержка крупных, системных инноваций должна осуществляться, в первую очередь, через реализацию целевых инновационных программ, органично увязанных со среднесрочными перспективами развития реального сектора и социально-экономическими прогнозами.

Нужно провести оценку каждого предприятия в области, занимающегося разработкой и внедрением инноваций, выбрать наиболее активные из них, сформировать список, на основании которого наиболее активные предприятия получают налоговые льготы.

И одно из решающих значений в повышении инновационной активности предприятий все-таки имеет человеческий фактор. Эффективность его использования требует постоянного поиска форм и методов активизации новаторской деятельности работников предприятия, их ориентации на ускоренное освоение нововведений в производстве. Необходимо создание благоприятного творческого климата, требующего открытого неформального стиля управления, привлечения талантливых людей с нестандартным мышлением.

В результате исследования можно сделать вывод о том, что создание условий инновационной активности предприятий является важнейшей задачей стратегического управления на макроэкономическом уровне. Формируя и реализовывая функциональные макроинновационные стратегии, государство должно создавать стимулы, заинтересовывающие предприятия, вкладывать средства в решение задач инновационного развития.

Литература: 1. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : учебник / Р. А. Фатхутдинов. – 2-е изд. – М. : ЗАО "Бизнес-школа" Интел-Синтез, 2000. – 624 с. 2. Официальный сайт Государственного комитета статистики. – Режим доступа : www.ukrstat.gov.ua. 3. Официальный сайт Харьковской областной администрации. – Режим доступа : www.kharkiv.oda.ua.

УДК 338.486(477)

Лысякова А. О.

ТУРИЗМ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация. Рассмотрено ряд проблем, которые замедляют развития туризма в Украине и тормозят развитие туристической индустрии, а также дальнейшие перспективы развития туризма в Украине.

Анотація. Розглянуто ряд проблем, які уповільнюють розвиток туризму в Україні і гальмують розвиток туристичної індустрії, а також перспективи розвитку туризму в Україні.

Annotation. The problems which slowdown the tourism development in Ukraine and putback the development of tourism industry, and prospects of the development of tourism are studied.

Ключевые слова: туризм, туристическое хозяйство, рекреационная зона.

Практически все регионы Украины обладают разнообразными рекреационными ресурсами, среди которых традиционно доминируют санаторно-курортные. При обслуживании и лечении отдыхающих выделяется комплекс природных ресурсов, обеспечивающих всесторонность предоставляемых рекреационных услуг. Его составными являются лечебные минеральные воды и грязи, рекреационный потенциал лесов, разнообразных ландшафтов, морских побережий и туристические ресурсы местности [1].

Туризм считается одним из перспективных направлений социально-экономического развития страны, регионов, городов. Анализ ситуации в Украине показывает, что туристическое хозяйство постепенно развивается, хотя не характеризуется стабильным ростом. Да, в 1997 году нашу страну посетило 337 000 иностранных туристов, в 2007 году – 591 000, а в 2008 году – 436 000 [2]. Одновременно, в нашей стране существуют все предпосылки для развития туризма: исторические, географические, естественные, экономические, социально-демографические. Соответственно, причинами нестабильности является ряд проблем, которые замедляют развитие туризма в Украине и тормозят развитие туристической индустрии [3].

В первую очередь, это вызвано тем, что в средствах массовой информации активно проводится реклама международного туризма и почти отсутствует реклама внутреннего туризма, за исключением всем известных зон рекреации – Крыма и Карпат [4].

© Лысякова А. О., 2010

Во-вторых, отсутствие средств на реконструкцию достопримечательностей истории и архитектурного искусства, так как привлечение инвестиций тормозится из-за неурегулированной нормативно-законодательной базы страны. Как известно, значительное количество населенных пунктов Украины – Хотин, Междуречье, Изяслав и другие, имеют достопримечательности архитектуры XVII – XVIII века, для возобновления которых необходимы значительные капиталовложения [5].

В-третьих, в Украине не развит сектор туристической индустрии. Ни в одном городе Украины не раздаются бесплатные буклеты-путеводители историко-культурных достопримечательностей города.

В-четвертых, многообразием туристических услуг могут похвастаться преимущественно города-миллионеры и города общепризнанных зон рекреации и туризма, такие, как Крым и Карпаты, а также некоторые исторические и культурные центры, в то время, как в большинстве городов Украины можно развивать промышленный, оздоровительный и другие виды туризма. Для создания центров бизнеса и рекреационных зон отдыха нужны инвестиции [6].

Также на развитие туризма влияют природоохранные органы власти. Природоохранные законодательные акты должны закрепить приоритет охраны природы и здоровья населения над другими видами деятельности, сформулировать принципы и установить единые правила и порядок ведения хозяйственной деятельности и, в первую очередь, с помощью экономических методов управления [7].

Таким образом, необходимо сформулировать новую систему эколого-правовых отношений, обеспечивающих включение экологических и санитарно-гигиенических требований в сферу производственно-хозяйственной деятельности и обеспечить гарантии природоохранных программ и мероприятий по сохранению здоровья населения.

При этом задачей законодательства об охране окружающей природной среды является регулирование отношений в области охраны, использования и воспроизводства природных ресурсов, обеспечение экологической безопасности, предупреждения и ликвидации отрицательного воздействия хозяйственной и иной деятельности на окружающую природную среду; сохранение природных ресурсов, генетического фонда живой природы, ландшафтов и других природных комплексов, уникальных территорий и природных объектов, связанных с историко-культурным наследием [7].

Таким образом, мы видим, что у государства есть законодательные и финансовые рычаги для управления и регулирования предоставления туристических услуг на территории Украины. Насколько они эффективны – покажет время. Однако следует отметить, что кроме благоприятного экономического законодательства, для эффективного развития туристическо-рекреационного комплекса в регионе необходимо соответствующее сочетание природных ресурсов.

Все, рассмотренные выше, проблемы тормозят развитие туризма и туристической индустрии в Украине. Решение всех этих проблем повлияет как на улучшение экономического, так и социального развития страны.

Научн. рук. Зубчинская Н. М.

Литература: 1. Сенин В. С. Введение в туризм / В. С. Сенин. – М., 2006. 2. Статистичний щорічник України за 2008 рік. – К., 2008. – С. 522. 3. Квартальнов В. А. Туризм: теория и практика : избранные труды : в 5-ти т. Т. 3 : Новые цели туризма: экономика и управление / В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 384 с. 4. Региональная экономика / под ред. Т. Г. Морозовой. — М., 2005. 5. <http://travellingukraine.com/>. 6. Гайдук А. Интегрированный туристичний концерн – сучасна форма туристичного підприємства в умовах глобалізації / А. Гайдук // Регіональна економіка. – 2006. – № 2. – С. 204–212. 7. Туризм: нормативные правовые акты : сборник актов / сост. Н. И. Волошин. – К., 2002. – 432 с.

Мельников О. А.

УДК [330.322:322.132] (477)

ИСТОЧНИКИ И НАПРАВЛЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕГИОНАХ УКРАИНЫ

Аннотация. Произведен анализ динамики инвестиционной деятельности в Украине, определены источники и направления инвестиций, а также рассмотрен региональный аспект инвестиционной активности, определены факторы, оказывающие влияние на ее состояние и развитие.

Анотація. Зроблено аналіз динаміки інвестиційної діяльності в Україні, визначено джерела і напрями інвестицій, а також розглянуто регіональний аспект інвестиційної активності, визначено чинники, що впливають на її стан і розвиток.

© Мельников О. А., 2010

Annotation. The analysis of dynamics of investment activity in Ukraine is made, sources and directions of investments are advanced, and also the regional aspect of investment activity is considered, the factors influencing its condition and development are advanced.

Ключевые слова: капитальные инвестиции, инвестиции в основной капитал, источники инвестиций, инвестиции по видам экономической деятельности, регионы, классификация.

В работах Е. Гребеникова [1], В. Москаленко и О. Шипунова [2] рассматриваются актуальные вопросы общей динамики объемов инвестиций в экономике, анализ их источников, направлений по видам экономической деятельности. Статьи Харламовой Г. О., Танько К. С., Качаева Е. Д., Петковой Л. О. [3] и И. Гафурова [4] посвящены изучению региональной специфики инвестиционной деятельности и факторам, определяющим ее состояние. Однако в силу тесной системной взаимосвязи и динамичности этих процессов и явлений существует объективная необходимость в постоянном мониторинге их современного состояния с целью своевременного и качественного регулирования.

Цель статьи – проанализировать состояние инвестиционной деятельности в Украине в последние годы и выявить региональное распределение инвестиционной активности.

Так, в 2002 году объем капитальных инвестиций составлял 46 млн грн, в 2007 он уже составил 222 млн грн, это свидетельствует о том, что в течение последних 6 лет ежегодные объемы капитальных инвестиционных вложений в экономику Украины увеличились в 4,8 раза, в сравнении с уровнем инфляции за данный период (около 60 %) свидетельствует о реальной активизации инвестиционных процессов. В среднем за рассматриваемый период ежегодные темпы прироста капитальных инвестиций составляли 37,1 %.

В структуре капитальных инвестиций наибольший удельный вес – более 80 %, занимали вложения в основной капитал [4], которые включают затраты на капитальное строительство, приобретение машин и оборудования без осуществления капитального строительства, строительные и монтажные работы всех видов, приобретение производственного и хозяйственного инвентаря. Кроме того, сюда включаются средства населения на строительство жилых домов с хозяйственными постройками. Также высока доля расходов на капитальный ремонт – улучшение объектов ранее введенных в эксплуатацию основных средств.

Активизация инвестиционной деятельности в целом и увеличение вложений в основной капитал предприятий, в качественное совершенствование и модернизацию их основных средств в анализируемом периоде было обусловлено стабилизацией общей экономической ситуации в Украине, а также мерами, предпринятыми органами государственной власти, по стимулированию развития предпринимательства в целом и инвестирования в частности [5].

Рассмотрение источников инвестиционных вложений в основной капитал показало, что основным источником инвестирования являются собственные средства предприятий и организаций, за счет которых было освоено в разные годы от 65 до 56 % общего объема инвестиций в основной капитал [4].

При этом следует отметить, что доля данного источника инвестирования сокращалась на фоне роста удельного веса инвестиций, финансируемых за счет кредитов банков и прочих займов (с 5,3 % в 2002 году до 16,5 % в 2007 году). Рост доли инвестиционного кредитования объясняется снижением стоимости кредитов, приходом на наш рынок иностранных банков, специализирующихся на данных услугах (OTP Bank, BNP Paribas, Raiffeisen International Bank-Holding AG), а также общим ростом капитализации украинской банковской системы, доступом финансовых учреждений к "длинным деньгам", в частности, за счет выпуска еврооблигаций [6]. Однако кредитные риски в Украине все еще достаточно велики, поэтому доступ к инвестиционным кредитным ресурсам открыт далеко не всем предприятиям.

Можно сказать, что инвестиционная активность определяется инвестиционной привлекательностью регионов. При этом, инвестиционная привлекательность определяется как система или сочетание различных объективных признаков, средств и возможностей, обуславливающих в совокупности потенциальный платежеспособный спрос на инвестиции в данный регион [2; 3].

В рейтинге инвестиционной активности первые позиции заняли столица, Киевская область и промышленно развитые области (Днепропетровская, Харьковская, Ивано-Франковская). При этом двигателем экономического развития в индустриальных регионах являются крупные отечественные ФПГ. Учитывая изначально более высокий уровень платежеспособности местного населения на востоке страны, иностранцы продолжают направлять свои деньги именно туда. Сама же промышленность, несмотря на ряд громких заявлений, особым спросом у нерезидентов не пользуется.

Таким образом, более активными оказались регионы, имеющие более высокую инвестиционную привлекательность за счет сохранившейся от СССР экономической и промышленной инфраструктуры, ресурсного, сырьевого, трудового и экспортного потенциала, а также перспектив развития экономики региона в современных условиях.

Регионы, попавшие в третью, наименее активную, группу (Сумская, Черниговская, Житомирская, Ровенская области) не имели соответствующих экономических и инфраструктурных предпосылок для высокой инвестиционной активности. Инвесторов отпугивают значительные инвестиционные риски, политическая нестабильность, слабое развитие региональных рынков инвестиционных ресурсов.

Таким образом, можно сделать вывод об активизации инвестиционных процессов в экономике Украины в последние годы за счет формирования более благоприятных условий их осуществ-

вления. Слабо используются заемные источники финансирования инвестиций. К сожалению, не получают должного внимания отрасли и регионы, требующие для своего развития более долгосрочных вложений. Следовательно, дальнейшие исследования в данном направлении должны быть направлены на разрешение этих проблем и недостатков.

Научн. рук. Уханева Т. В.

Литература: 1. Гребеникова Е. Состояние инвестиционной деятельности в Украине и возможности ее активизации / Е. Гребеникова // Экономика. Финансы. Право. – 2003. – № 2. – С. 14–18. 2. Петкова Л. О. Інвестиційна привабливість регіонів / Л. О. Петкова // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 40–47. 3. Гафуров И. Инвестиционная привлекательность региона / И. Гафуров // Управление риском. – 2005. – № 1. – С. 2–7. 4. Державний комітет статистики України – Офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 5. Державний комітет України по інвестиціям та інноваціям – Офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.in.gov.ua>. 6. Лавров Р. В. Роль банківських установ в активізації інвестиційних процесів на вітчизняних підприємствах / Р. В. Лавров // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 6. – С. 36–47.

Висковатова К. А.

УДК 331.562(477)

ПРОБЛЕМА ЗАНЯТОСТИ В УКРАИНЕ

Аннотация. Рассмотрена проблема занятости населения, а также причины возникновения и последствия безработицы.

Анотація. Розглянута проблема зайнятості населення, а також причини виникнення та наслідки безробіття.

Annotation. The problem to employment of the population considered, as well as reasons of the origin and consequences of the unemployment.

Ключевые слова: безработица, инфляция, теневая экономика.

Проблема занятости и безработицы стала одной из острейших социальных проблем, с которыми столкнулось человечество в XX веке. И, к сожалению, в начале нового XXI века эта проблема не исчезла. Можно сказать, что она приобрела новую окраску.

Безработица несет за собой не только бедность значительным слоям населения, но и духовную, моральную деградацию людей.

Принято считать, что безработица — это своеобразная плата за рынок, издержки рыночной экономики. Наша страна, как и большинство стран с рыночной экономикой, столкнулась со все более обостряющейся проблемой занятости населения, решение которой требует как значительных практических усилий, так и глубоких теоретических проработок.

Занятость населения составляет необходимое условие для его воспроизводства, так как от нее зависят уровень жизни людей, издержки общества на подбор, подготовку, переподготовку и повышение квалификации кадров, на их трудоустройство, на материальную поддержку людей, лишившихся работы. Она представляет собой важный сектор социально-экономического развития общества, который соединяет в себе экономические и социальные результаты функционирования всей экономической системы. Большая часть социальных, демографических, экономических явлений в той или иной степени выступает в качестве факторов или результатов, происходящих в сфере занятости.

Целью данной статьи является раскрытие сущности безработицы, определение ее последствий для украинской экономики.

Большинство ученых занималось вопросом о причинах возникновения безработицы, причинах ее устранения. В работах ученых-экономистов глубоко и всесторонне исследованы проблемы функционирования рынка труда, а также проблемы безработицы, ее причины, формы, способы регулирования и последствия. Наиболее заметный вклад в разработку теории рынка труда внесли такие известные представители экономической науки, как А. Маршалл, Дж. М. Кейнс, А. Филлипс, Ф. Хайек, А. Пигу, М. Фридмен, П. Самуэльсон, Д. Гордон, Я. Корнай и др.

© Висковатова К. А., 2010

Слабая структура занятости — главная причина низкой безработицы в Украине, это связано с тем что:

во-первых, основная часть населения трудится в секторах экономики, спад в которых был наименьшим. 59 % работающих украинцев заняты в сфере услуг, 17 % — в сельском хозяйстве и лишь 24 % — в промышленности и строительстве.

во-вторых, амортизирующим фактором стали масштабы и гибкость мелкого и теневого бизнеса, где трудится около половины населения Украины. Миллионы крестьян и торговцев на рынках работают сами на себя — их просто некому уволить. Многие строительные бригады и небольшие мебельные производства были вынуждены прекратить деятельность или сократить персонал, но в целом мелкому бизнесу удалось избежать массовых увольнений наемных работников. Ведь основная масса небольших компаний занимается продажей товаров или услуг первой необходимости.

Более того, теневая экономика вобрала в себя часть кадров, сокращенных крупными и средними предприятиями. Если с 01.04.2008 г. по 01.04.2009 г. численность штата украинских компаний сократилась на 667,3 тыс. чел., то количество безработных за тот же период выросло всего на 518,7 тыс. чел. — до 2,097 млн чел. По всей видимости, часть крестьян, которые во время подъема экономики переквалифицировались в строителей и рабочих, снова вернулись на поля. Вполне возможно, что ушли в тень и некоторые промышленные предприятия. По оценке Минэкономики, в I квартале этого года размер неформального сектора увеличился до 36 % ВВП (по итогам 2007-го он составлял 28,8 % ВВП, 2008-го — 31,1 % ВВП) [1].

Третья причина высокой занятости в Украине — большое количество работников госсектора. Крупнейший работодатель в стране — Министерство образования и науки Украины: в государственных школах и вузах трудятся около 1,5 млн чел. Еще более 1 млн работает в системе здравоохранения. Если учесть чиновников, армию, милицию, а также госмонополии ("Укрзалізниця", "Нафтогаз", "Энергетическая компания Украины", "Укртелеком", "Укрпошта", "Энергоатом"), то на государство работают не менее 5 млн человек, или около четверти занятого населения. Сокращений в госсекторе в целом не было. Напротив, количество работников сферы госуправления, здравоохранения и образования после начала кризиса увеличилось (на 15 тыс. чел. с апреля 2008 г. по апрель 2009 г.).

По его словам, в конце минувшего года наблюдалось только первая волна экономических потрясений. Множество компаний пока "проедает" свои запасы и еще не столкнулись лицом к лицу с необходимостью жить в соответствии с текущими доходами.

"Украину ждет повальная безработица", — заявляют эксперты. Темпы просто ужасают. Так, за последние два месяца работы лишились более 40 тыс. чел., что на 34 тыс. чел. превышает прошлогодний показатель за данный период времени. "Увеличение прогнозируемого показателя количества безработных превысит прогнозы, как минимум на 8 %", — уверен эксперт Международного центра перспективных исследований Ильдар Газизулин. Больше всего безработных будет среди металлургов, строителей и торговцев. Увеличение прогнозируемого показателя количества безработных с 6 до 8 % — это самый оптимистичный вариант, отметил эксперт [2].

Последствия безработицы могут быть разными:

социальные последствия безработицы (положительные: повышение социальной ценности рабочего места; увеличение свободного времени; повышение социальной значимости труда; отрицательные: обострение криминогенной обстановки; усиление социальной напряженности; рост количества физических и психологических заболеваний; снижение трудовой активности);

экономические последствия безработицы (положительные: создание резерва рабочей силы; повышение конкурентности работников; возможность обучения и переобучения за счет службы занятости населения; отрицательные: обесценивание профессионального образования; затраты на помощь безработному населению; снижение уровня жизни; снижение национального дохода);

психологические последствия безработицы (изменение стиля жизни, изменение отношений с окружающими, усиление тревожно-депрессивных настроений, алкоголизм, наркомания, суицидальное поведение) [3].

Однако, несмотря на активную разработку проблем рынка труда и безработицы, многие вопросы остаются слабоосвещенными и требуют специального изучения.

Научн. рук. Зубчинская Н. М.

Литература: 1. www.ukrstat.gov.ua/. 2. <http://www.seychas.com.ua/>. 3. Меделяев В. Н. Основи економіки / В. Н. Меделяев. — К. : Весна, 2008. — 112 с.

Секція 2

"Ефективна діяльність підприємств як основа розвитку регіону"

Репіна Ю. В.

УДК 334.722.012.64(477)

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Анотація. Проведено аналіз проблеми фінансування малих підприємств на сучасному етапі та запропоновано відповідні шляхи підтримки розвитку конкурентоспроможного малого бізнесу в Україні.

Аннотация. Проведен анализ проблемы финансирования малых предприятий на современном этапе и предложены соответствующие пути поддержки развития конкурентоспособного малого бизнеса в Украине.

Annotation. Problem of financing small enterprises at the present stage is examined. Corresponding ways of support of development of competitive small business to Ukraine are offered.

Ключові слова: малий бізнес, кредитування, джерела фінансування, банк.

Стабілізація економічної ситуації в Україні на сучасному етапі залежить від розвитку підприємництва у всіх сферах господарського життя. У той же час на передній план виходить проблема фінансування суб'єктів малого підприємництва, яка полягає в обмеженні доступу до таких джерел фінансових ресурсів, як кошти банківської системи, які необхідні для підтримки і розвитку малого бізнесу.

Метою дослідження є аналіз проблеми фінансування малих підприємств на сучасному етапі.

Негативний вплив світової фінансової кризи на економіку закономірним чином позначився на розвитку малого бізнесу, однією з найвагоміших перепон на шляху його діяльності є відсутність достатньої кількості фінансових ресурсів [1].

В Україні у зв'язку з відсутністю у держави можливостей пряма фінансова підтримка малого бізнесу майже повністю відсутня, основним способом фінансової підтримки малих підприємств є банківський кредит. Але ж малий бізнес ніколи не був привабливим клієнтом для українських банків через значний ризик їх кредитування та відносно невеликі прибутки, поряд з цим кредитні ставки є непомірно високими, а обов'язковою умовою кредитування є надання ліквідної застави.

На сьогоднішній день корпоративне кредитування малого бізнесу в багатьох банках заморожене. За даними НБУ, загальний портфель корпоративних банківських кредитів скоротився на 1,4 %. Кредитування бізнесу з нуля в Україні практично цілком припинене.

Державною підтримкою малого підприємництва в Україні займаються лише декілька структур: Ощадбанк України, Український фонд підтримки підприємництва, Державний комітет сприяння розвитку підприємництва, а також Державний центр зайнятості, який видає безвідсоткові кредити безробітним громадянам для здійснення підприємницької діяльності. Але ці програми не стали дійовими інструментами фінансової підтримки малих підприємств, що пов'язано з незначними фінансовими можливостями, викликаними обмеженими ресурсами бюджетної системи.

Міжнародна спільнота також бере участь у процесі інвестування малого бізнесу України через такі фінансові фонди, як: Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк, фонд "Євразія". Але через непрозорі операції перерозподілу фінансових ресурсів та неефективне їх використання кошти, отримані від міжнародних фондів, дуже часто так і не доходять до конкретних споживачів – малих підприємств. Незважаючи на те, що більшість з них іде на підвищення рівня життя і соціальні виплати, економіка держави продовжує занепадати. Так, за даними Держкомстату у 2009 році збитково працювало 45,5 % підприємств, їх загальна кількість значно зменшилась порівняно з попередніми роками [2].

Через нестабільну політичну та економічну ситуацію в Україні іноземні інвестори вкрай обережно відносяться до українських компаній і не готові вкладати в підприємства, яким необхідні кошти не для подальшого зростання, а для виживання [3].

Важливим напрямком пом'якшення наслідків фінансової кризи є забезпечення доступу суб'єктів малого підприємництва до фінансово-кредитних ресурсів: здешевлення кредитування проектів малого бізнесу, зокрема таких, що впливають на підвищення рівня зайнятості населення; залучення більш широкого кола представників малого бізнесу до участі у програмі часткового відшкодування відсоткових ставок за кредитами; створення фондів кредитних порук для суб'єктів малого бізнесу [4].

Малий бізнес України має безліч проблем і обмеженість фінансових ресурсів лише одна з них. Ефективнішим шляхом виходу з кризи було б активне кредитування малого бізнесу, розширення участі комерційних банків у наданні позик шляхом звільнення від оподаткування банківських коштів, що спрямовуються у фонд кредитів малому бізнесу, та надання державної гарантії повернення позики.

Ураховуючи обмежені фінансові можливості держави, потрібні пошуки альтернативних джерел фінансування, залучення великих підприємств та комерційних банків до кредитування малого бізнесу, створення гарантійних фондів повернення кредитів, де гарантантами можуть виступати як держава, так і великі підприємства. Слід сприяти процесу самоорганізації суб'єктів малого підприємництва у вирішенні своїх

© Репіна Ю. В., 2010

фінансово-кредитних проблем шляхом створення організацій та установ взаємного фінансування й гарантування. Необхідно продовжувати роботу, спрямовану на залучення в Україну коштів міжнародних фондів, кредитно-фінансових установ, а також забезпечення доступу до цих ресурсів якнайширшого кола банків.

Дієва підтримка з боку держави та великих підприємств, пошук нових методів фінансування малих підприємств і створення орієнтованої на них фінансової інфраструктури сприятимуть становленню та розвитку конкурентоспроможного малого бізнесу в Україні.

Наук. керівн. Гіковата Н. К.

Література: 1. Щипанська М. В. Фінансування малих підприємств в Україні в період економічної кризи [Електронний ресурс] / М. В. Щипанська, А. В. Кругляк // Наукові конференції 2009. – Режим доступу : <http://intkonf.org>. 2. Державний комітет статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua. 3. Дружержученко К. Для найменших [Електронний ресурс] / К. Дружержученко // Контракти. – 2009. – № 15. – Режим доступу : <http://kontrakty.com.ua>. 4. Виговська В. В. Малий бізнес України: сучасний стан і тенденції розвитку / В. В. Виговська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 59–64.

УДК 331.108.22

Скиба І. М.

КАДРОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто необхідність ведення кадрової політики на сучасних підприємствах, яка головним чином опирається на кадрове планування, та процес відбору персоналу.

Аннотация. Рассмотрены необходимости ведения кадровой политики на современных предприятиях, которая главным образом основывается на кадровом планировании, и процедура отбора персонала.

Annotation. The necessity to provide HR-policy which is grounded mainly on human resources planning is considered. The recruiting process is shown.

Ключові слова: управління персоналом, кадрова політика, кадрове планування, ринок праці, набір та відбір персоналу, резюме.

З появою таких перших форм людських об'єднань, як плем'я, громада, народ, виникла необхідність у застосуванні функції управління людьми. У цей час для підприємств функція управління персоналом є однією з вирішальних у забезпеченні процвітання та стабільного результату діяльності організації. Для цього на підприємствах створюються спеціальні відділи, працівники яких володіють рядом відповідних навичок і знань, які допомагають їм вести грамотну кадрову політику.

Справа в тому, що в умовах формування ринкових відносин і загострення конкурентної боротьби перемагають ті товаровиробники, які можуть ефективно використовувати всі види наявних ресурсів, у тому числі й трудові. Саме кадрова політика, а конкретно кадрове планування, дозволяє виробити правильну стратегію відносин у роботі з персоналом.

Кадрове планування – це спрямована діяльність організації з підготовки кадрів, забезпечення пропорційного й динамічного розвитку персоналу, розрахунку його професійно-кваліфікаційної структури, визначення загальної й додаткової потреби персоналу, контролю за його використанням [1, с. 108].

Кадрове планування дає змогу відповісти на такі запитання [2, с. 207]: скільки працівників, рівень кваліфікації, коли й де будуть необхідні (планування потреби в персоналі); яким чином можна залучити необхідний і скоротити зайвий персонал з огляду на соціальні аспекти (планування залучення або скорочення штатів); яким чином можна використати працівників відповідно до їх здібностей (планування використання кадрів); яким чином можна цілеспрямовано сприяти підвищенню кваліфікації кадрів і пристосувати їхні знання до мінливих вимог (планування кадрового розвитку); яких витрат зажадають заплановані кадрові заходи (витрати на утримання персоналу).

Дійсно, кадрова політика дозволяє не просто здійснити набір певного кількісного складу працівників, але й визначити раціональність набору відповідно до потреб підприємства. Важливим є й той факт, що з часом підприємство для досягнення кращого результату повинне проводити відсіювання "слабких працівників" і залучати нових фахівців, так званих "генераторів ідей".

Кадрове планування містить у собі: прогнозування перспективних потреб організації в персоналі (за окремими його категоріями); вивчення ринку праці (ринку кваліфікованої робочої сили) і програми заходів щодо його "освоєння"; аналіз системи робочих місць організації; розробку програм і заходів щодо розвитку персоналу.

Вирішення кадрових питань в умовах ринкових відносин і ринку робочої сили здобуває особливо важливе значення, тому що змінюється суспільний статус працівника, характер його ставлення до праці й умови продажу робочої сили [3, с. 186].

У цих умовах керівник підприємства (роботодавець) повинен у своїх рішеннях керуватися тим, що людський потенціал виявляється при сприятливих умовах для працівника, а його здатність у виконанні робіт, вирішенні завдань, у тому числі проблемних, залежить від багатьох якісних показників, що характеризують його як особистість і фахівця. Одним із найважливіших методів діяльності менеджерів при управлінні людськими ресурсами є залучення на роботу. Завданням залучення персоналу є забезпечення покриття чистої потреби в персоналі в якісному та кількісному відношенні з урахуванням місця й часу, а також ефективного з'єднання характеру розв'язуваних підприємством завдань із людською природою працівників, що виконують це завдання.

Таким чином, кадрова політика повинна бути спрямована не тільки на вивчення внутрішніх факторів підприємства, але й зовнішніх – грамотний відбір персоналу.

На думку автора, відбір персоналу – один із провідних етапів роботи кадрових служб. Дуже важливо відібрати не тільки дипломованих фахівців, але людей, які здатні до креативного мислення й мають набір комунікативних якостей. Варто відзначити, що фахівець із кадрів зобов'язаний мати достатні знання в галузі права, економіки, психології й соціології. Часто на вітчизняних підприємствах і організаціях при відборі кадрів спираються в основному на досвід працівника. Впевнені, що це не зовсім толерантно стосовно такої категорії робочої сили, як дипломовані студенти – випускники ВНЗ. У дійсності бувають випадки, коли лише через відсутність досвіду роботи відмовляють досить ерудованому й комунікабельному фахівцеві, що є потенційно цінним працівником.

Існують певні технології відбору персоналу, які з успіхом використовуються у світовій практиці. Вони включають два різних види діяльності: набір і відбір персоналу. Перш ніж організація запропонує кому-небудь роботу, вона повинна знайти тих людей, які хотіли б її одержати. У цьому й полягає набір – створити необхідний резерв кандидатів на всі посади, з яких потім будуть відібрані найбільш відповідні працівники. Відбір персоналу має важливе значення при управлінні людськими ресурсами, тому що від нього багато в чому залежить подальша діяльність організації, тому що тільки при наявності кваліфікованого персоналу вони зможуть домогтися найкращих результатів і поставлених завдань [4, с. 87].

Спираючись на свій власний досвід, а також досвід молоді щодо працевлаштування, автор відзначає, що в багатьох українських компаніях такий відбір складається, як правило, з декількох етапів:

1. Первинний відбір, сутність якого полягає в наборі певного резерву кандидатів на запропоновану вакансію.

2. Співбесіда зі співробітниками відділу кадрів, де встановлюються не тільки наявність вищої освіти й досвіду роботи, але й особистісні характеристики претендента.

3. Після співбесіди у відділі кадрів кандидат допускається до співбесіди з роботодавцем, тобто безпосередньо з керівником відділу або ж підприємства в цілому.

4. Наступний крок – це випробування (стажування), при якому в ході здійснення діяльності претендент доводить свої професійні здібності.

5. Заключним етапом є вирішення про прийняття на роботу.

Важливо відзначити, що при бажанні опинитися серед кандидатів резерву необхідно досконало скласти резюме. Проте це не є стовідсотковою гарантією. Вдала співбесіда або інтерв'ю – це більш складний, але в той же час вагомий процес у ході працевлаштування.

Автор вважає, що, маючи довгий список про місця роботи й високий рівень кваліфікації, неможливо вберегти себе від несприятливого результату інтерв'ю. Усім відомо, що в солідних компаніях дуже часто вакансія надається тій людині, яка не тільки компетентна у своїй професії, але й має здатність до встановлення позитивних міжособистісних контактів. Тому претенденту необхідно знати про етикет ділового спілкування й ділового стилю в одязі. У дійсності бувають випадки, коли лише від того, що зовнішній вигляд кандидата на посаду не відповідав загальновізаному, він залишався без можливості працювати. Знання про правила успішної співбесіди й відбору персоналу додають впевненість під час проходження процедур з працевлаштування, але, на жаль, результативність наших зусиль залежить також і від зовнішніх факторів (специфіки діяльності підприємства, особистих переваг роботодавця, ситуації, що склалася на ринку праці).

Підводячи підсумки, необхідно відзначити, що для будь-якого підприємства кадрове планування повинне стати одним із головних напрямків розвитку. Підприємства повинні прагнути не тільки до створення спеціальних служб з набору персоналу, що складаються з компетентних фахівців, але й постійно вдосконалювати політику управління кадрами, від якої залежить ефективне функціонування діяльності організації.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Базаров Т. Ю. Управление персоналом / Т. Ю. Базаров, Б. Л. Еремін. – М. : ЮНИТИ, 2005. – 560 с. 2. Ильин А. И. Планирование на предприятии : учебник / А. И. Ильин. – 2-е изд., перераб. – М. : Новое знание, 2001. – 625 с. 3. Управление персоналом в условиях социальной рыночной экономики / под ред. Марра. – М. : Изд-во МГУ, 2002. – 480 с. 4. Актуальные проблемы управления персоналом / под ред. Ю. П. Платонова. – СПб. : Делком, 2004. – 286 с.

СФЕРА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ HR-МЕНЕДЖЕРОВ

Аннотация. Обобщены функции HR-менеджеров, которые являются наиболее популярными в сфере управления персоналом.

Анотація. Узагальнено функції HR-менеджерів, які є найбільш популярними у сфері управління персоналом.

Annotation. The functions of HR-managers are summarized, who are the most popular in the field of personnel management.

Ключевые слова: поиск персонала, HR-стратегия компании, обучение HR-менеджеров.

Известно, что люди по своей природе способны справляться с кризисными ситуациями, если знают, что защищены. Поэтому секретным оружием руководителя должно стать умение правильно работать с персоналом, подбирая верные слова и грамотно направляя его действия. Если руководитель способен активизировать мышление и действия сотрудников, то они сумеют достичь значительных результатов, несмотря ни на какие кризисы и вопреки им [1].

Целью данной статьи является определение функций HR-менеджеров, которые являются наиболее популярными в сфере управления персоналом.

В первую очередь, руководитель должен задать себе вопрос, как правильно подойти к вопросу о поиске и подборе персонала на сегодняшний день. Поиск персонала – задача не из простых. По словам руководителей департаментов по управлению персоналом, для того чтобы найти сотрудников, соответствующих запросам и требованиям определенного заказчика, необходимо провести огромную работу [2].

Для поиска и подбора необходимых сотрудников используются самые разнообразные средства из арсенала психологической науки: биографические опросники, стандартизованные и нестандартные интервью, задания, моделирующие выполнение работы и ситуационные упражнения, тесты достижений, личности, интеллекта и способностей, полиграфические обследования и многое-многое другое [2]. Всем этим и занимаются HR-менеджеры.

А здесь уже возникает вопрос о грамотном подходе к обучению HR-менеджера. Это и даст возможность компании получить на выходе квалифицированного специалиста, который прибавляет бизнесу стоимость, в то время как неграмотное, невнимательное отношение со стороны руководства к развитию HR-специалиста превращает его в типичного кадровика, ограничивая в возможностях привести в жизнь организации необходимые положительные изменения. Поэтому, прежде чем начать "лепить" из HR-менеджера эффективного управленца, руководителю нужно определиться, что в итоге он хочет получить. А способов "лепки" HR-менеджера на сегодняшний день более чем достаточно.

Следует отметить, что в украинских компаниях фокус внимания HR-специалиста постепенно смещается с подбора персонала и ведения кадропроизводства на построение системы обучения и развития карьеры сотрудников, внедрение системы мотивации, оценку эффективности, командообразование и формирование корпоративной культуры. Это говорит о том, что медленно, но уверенно эйчар отстает свое стратегическое значение в компании. Подобные изменения формируют новые требования к знаниям и навыкам HR-специалистов, следовательно, к образовательным программам в данной сфере [3].

Как отмечают эксперты, наиболее проблемной сферой деятельности HR-менеджера в украинских компаниях так и остается подбор и удержание персонала. Неудивительно, что обучающие программы по подбору сотрудников являются наиболее востребованными. Однако наряду с этой темой эксперты выделяют популярность таких тем открытых тренингов, как мотивация, основы трудового законодательства, командообразование, формирование корпоративной культуры, менеджмент. Среди корпоративных тренингов наиболее востребованными темами в области управления персоналом являются формирование и развитие кадрового резерва, построение эффективной внутренней коммуникации, обучение внутрикорпоративных тренеров и коучинг.

В последнее время наблюдается переход от тренингов, ориентированных на базовые знания, к узкопрофильному обучению. Однако изучение новой технологии, вырванной из общего контекста управления, бессмысленно. В результате этого возникает ситуация, когда HR-менеджер хорошо знает терминологию, но применить на практике свои знания не может. Сегодня теоретические аспекты HR-менеджмента развиты намного сильнее, чем их практическая сторона. К примеру, несмотря на достаточную известность метода Киркпатрика, далеко не все умеют его применять для оценки результатов тренинга. О том, как провести оценку персонала, определить лояльность сотрудников, создать корпоративный университет и просто правильно подобрать тренинг, написано много статей. Эти вопросы часто обсуждаются в HR-сообществах [3].

Еще одной проблемной зоной управления персоналом является HR-стратегия компании. "Во-первых, высшее руководство не всегда готово обсуждать с HR-менеджером ее стратегию, давать ему более широкие полномочия и воспринимать как партнера. Во-вторых, руководитель, как правило, не готов менять систему мотивации или реагировать на "новомодные" предложения HR-менеджера". Поэтому, чтобы выступать полноправным партнером бизнеса и не только выполнять рутинную работу, HR-менеджеру приходится побороться "за место под солнцем".

На сегодняшний день в современных компаниях востребованы HR-менеджеры, которые обладают хорошим профильным образованием в сочетании со специализированными курсами по управлению персоналом. От современного HR-а в серьезной компании требуются лидерские качества, хорошее знание запад-

ного менеджмента и умение применить высокие западные стандарты и теоретические знания к реалиям украинской действительности. По-настоящему востребованы специалисты, адекватные задачам компании и стилю ее руководства, то есть лояльные HR-ы, умеющие достигать поставленных целей, используя те ресурсы, которые есть на сегодняшний день в компании. Результаты работы HR-менеджера измеряются по соответствию тем задачам и ресурсам (деньги, люди, полномочия и др.), которые ему выделяет руководство компании. И ещё раз: единственный критерий успеха HR-а сегодня – эта адекватность ситуации [3].

Сегодня в числе наиболее востребованных функций специалиста по персоналу входит оценка персонала и разработка регламентирующих документов, однако очевидна тенденция нового видения: руководители компаний все больше понимают, что от принципа "тащить и не пущать" на современном рынке труда выгодно переходить к позитивной мотивации сотрудников, а от HR-исполнителя – к HR-руководителю.

Научн. рук. Зубчинская Н. М.

Литература: 1. Управление персоналом предприятия : учебн. пособ. / под ред. П. В. Шеметова. – М. : ИНФРА-М; Новосибирск, 2007. – 312 с. 2. www.strategy.com.ua. 3. <http://rabota.kh.ua>.

Мальована О. Г.

УДК 005.32:331.101.3

ВПЛИВ ТРУДОВОЇ МОТИВАЦІЇ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

Анотация. Розглянуто методи формування трудової мотивації, що впливатимуть на ефективність діяльності підприємства в цілому.

Аннотация. Рассмотрены методы формирования трудовой мотивации, которые будут влиять на эффективность деятельности предприятия в целом.

Annotation. Methods of work motivation, which affect the efficiency of the enterprise as a whole are studied.

Ключові слова: трудова мотивація, матеріальне заохочення, теорії мотивації.

Актуальність теми полягає в розумінні прямого впливу персоналу, його розвитку й мотивації на стабільність підприємства, конкурентоспроможність і прибуток. Зараз, коли ми знаходимося на важливому етапі розвитку економіки нашої держави, а саме перехід до соціально орієнтованого господарювання, кожен із роботодавців незалежно від форми власності намагається створити найкращі умови для того, щоб його підприємство розвивалось і процвітало.

Для цього йому необхідно дбати не лише про обсяги випуску і продажу, якість і конкурентоспроможність продукції, а й приділяти увагу персоналу, адже від того, наскільки працівник буде задоволений умовами праці, розміром заробітної плати, залежить якість виконаної ним роботи. І саме для цього кожне підприємство повинне займатися пошуком ефективних методів управління працею, що забезпечать ефективну діяльність персоналу.

Метою даної статті є узагальнення методів формування трудової мотивації, що впливатимуть на ефективність діяльності підприємства в цілому.

Трудова мотивація – це процес стимулювання окремого виконавця або групи людей до діяльності, направленої на досягнення мети організації, до продуктивного виконання ухвалених рішення або намічених роботи.

Це визначення показує тісний взаємозв'язок управлінського та індивідуально-психологічного характеру мотивації, заснований на тій обставині, що управління соціальною системою і людиною, на відміну від управління технічними системами, містить у собі як необхідний елемент узгодження ланцюгів об'єкта і суб'єкта управління. Результатом його буде трудова поведінка об'єктом управління і зрештою певний результат трудової діяльності.

При розгляді мотивації слід зосередитися на чинниках, які примушують людину діяти і посилюють її дії. Основні з них: потреби, інтереси, мотиви і стимули.

Потреби можна задовольнити винагородою, давши людині те, що вона вважає для себе цінним. Але в поняття "цінність" різні люди вкладають неоднакове значення, а отже, розрізняються і їх оцінки винагороди.

Стрижнем управління на основі мотивації буде дія певним чином на інтереси учасників трудового процесу для досягнення найкращих результатів діяльності. Для управління працею на основі мотивації необхідні такі передумови, як виявлення схильностей та інтересів працівника з урахуванням його персональних і професійних здібностей, визначення мотиваційних можливостей і альтернатив у колективі і для конкретної особи. Потрібно повніше використовувати особисту мету учасників трудового процесу та мету організації [1].

Жодна встановлена ззовні мета не викликає зацікавленості людини в активізації своїх зусиль до тих пір, поки вони не перетворяться на його "внутрішню мету" і далі в його "внутрішній план" дії. Тому для кінцевого успіху велике значення має збіг мети працівника і підприємства.

© Мальована О. Г., 2010

Для вирішення цього завдання необхідне створення механізму мотивації підвищення ефективності праці. Під цим мається на увазі сукупність методів і прийомів дії на працівників з боку системи управління підприємства, спонукаючі їх до певної поведінки у процесі праці для досягнення мети організації, заснованої на необхідності задоволення особистих потреб.

Матеріальне заохочення практикується в різних видах. Велике розповсюдження в британських фірмах отримало заохочення у формі подарунків. Так, у компанії "British Telecom" нагороджують цінними подарунками і туристичними путівками. Це дозволяє популяризувати досягнення в області підвищення ефективності роботи, її якості, які раніше залишалися непоміченими.

Вживані промисловими фірмами системи мотивації працівників шляхом просування їх по службі можна звести до ротатії з урахуванням особистих якостей і стажу роботи. Перше частіше застосовується на підприємствах США, друге характерне для Японії.

Одним із методів мотивації, що знайшла широке застосування в практиці зарубіжних і вітчизняних підприємств, стало впровадження гнучких графіків роботи. У державних установах графства Оксфордшир (Великобританія) на початку 1990-х років в експериментальному порядку введена нова форма організації праці, що дає службовцям значний ступінь свободи – можливість трудитися як на робочому місці, так і вдома, залежно від конкретних обов'язків співробітника і домовленості між ним та його керівником. Може бути призначений конкретний час збору всіх співробітників підрозділу для обміну інформацією, ознайомлення з новими завданнями. Такий режим рекомендується і керівникам.

На Заході існує безліч теорій мотивації праці. Наприклад, теорія Д. Мак-Клеланда наголошує на потребі вищого рівня: влада, успіх, причетність. У різних людей може домінувати та або інша з них. Люди, орієнтовані на владу, проявляють себе як відверті та енергійні індивідууми, які прагнуть відстоювати свою точку зору, що не бояться конфліктів і конфронтації. Мотивація на підставі потреби у причетності характерна для людей, зацікавлених у розвитку особистих зв'язків.

Таким чином, кожне підприємство залежно від своєї орієнтації обирає той чи інший метод або цілий комплекс методів, за допомогою яких буде в подальшому стимулювати і заохочувати своїх працівників до покращення продуктивності праці й, таким чином, до подальшого розвитку і процвітання самого підприємства.

Наук. керівн. Зубчинська Н. М.

Література: 1. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Наука, 2006. – 308 с.

УДК 339.727.22:330.5(477)

Максименко М. Р.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Анотация. Розглянуто сучасні проблеми використання іноземних інвестицій, їх форми, наведено позитивні й негативні сторони залучення та використання іноземних інвестицій.

Аннотация. Рассмотрены современные проблемы использования иностранных инвестиций, их формы, представлены позитивные и негативные стороны привлечения и использования иностранных инвестиций.

Annotation. Modern problems of use of foreign investments, their forms are considered. Positive and negative sides of attraction and use of foreign investments are presented.

Ключові слова: інвестиції, капітал, економічна система, іноземні інвестиції, портфельні інвестиції, прямі інвестиції, підприємницька діяльність.

Україна сьогодні знаходиться на шляху всебічних економічних перетворень. За таких умов налагодження стабільного інвестиційного процесу є справою особливого значення. Нестача капіталу є головною проблемою перехідної економіки. Важливість грошей для економічної системи можна без сумніву порівняти із важливістю крові для організму людини. Коли економічний організм знаходиться на початку процесу свого відновлення, йому вкрай необхідні додаткові ін'єкції, тобто фінансові впливання, які б були каталізатором економічного розвитку.

Отже, пріоритетним напрямом інтеграції України в систему міжнародних фінансів сьогодні є залучення в національну економіку іноземних інвестицій. Світовий досвід показав, що іноземні інвестиції мають низку переваг перед іншими формами фінансування розвитку економіки. По-перше, це додаткове джерело капітальних вкладень у виробництво товарів та послуг. По-друге, прямі іноземні інвестиції не лягають тягарем на державний бюджет, на його зовнішній борг.

Проблема іноземних інвестицій досліджувалася багатьма українськими вченими, такими, як Гаврилюк О. В., Сіденко С. В., Кібенко О. Р., Коссак В. М., Семерак О. С., Федорчук Д. Е. та іншими, які пропонували своє визначення цієї складної категорії. Однак окремі аспекти даної проблеми потребують подальшого дослідження з урахуванням змін, що відбуваються в економіці України.

© Максименко М. Р., 2010

Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання іноземних інвестицій в економіці України.

Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які довгостроково вкладаються в об'єкти господарської діяльності з метою досягнення позитивного економічного та соціального ефекту в результаті їх використання у підприємницькій або некомерційній діяльності [1].

З організаційно-функціонального погляду розрізняють форми іноземних інвестицій — портфельну та пряму. Ці форми інвестицій визначаються аналогічними, але не однаковими мотивами. В обох випадках інвестор бажає отримати прибуток за рахунок володіння акціями прибуткової компанії. Однак, здійснюючи портфельну інвестицію, інвестор (як правило, велика компанія) має на меті отримувати дохід за рахунок майбутніх дивідендів; роблячи прямі капіталовкладення, іноземний інвестор прагне взяти до своїх рук керівництво підприємством [2].

Світовий досвід показує, що залучення іноземного капіталу у вигляді прямих інвестицій має низку суттєвих переваг для країни, що приймає, порівняно з іншими формами економічного співробітництва. Розміщуючи свій капітал в Україні, іноземна компанія приносить із собою нові технології, нові засоби організації виробництва і відкриває прямий вихід на світовий ринок завдяки можливості користуватися відпрацьованою світовою мережею продавців, клієнтів і центрів обслуговування через свої дочірні компанії.

Аналіз соціально-економічних досягнень деяких країн дає змогу виділити позитивні й негативні сторони залучення та використання іноземних інвестицій. Серед позитивних сторін такі:

- збільшення обсягів капітальних вкладень і зменшення строків їх накопичення;
- поліпшення платіжного балансу;
- упровадження сучасних технологій, "ноу-хау";
- прискорення темпів структурної перебудови економіки;
- стимулювання розвитку експорту та зниження рівня імпортозалежності;
- підвищення рівня зайнятості.

Негативні сторони:

- трансферт за кордон частини прибутку;
- витіснення з ринку внутрішніх товаровиробників і постачальників;
- жорстка експлуатація місцевих сировинних ресурсів;
- збільшення залежності економіки країни від негативних світогосподарських тенденцій [3].

Аналіз надходження іноземних інвестицій в Україну свідчить, що на сьогодні ця молода незалежна держава ще не створила належної бази для залучення капіталів із-за кордону. Тому найважливішими умовами залучення іноземних інвестицій є стабілізація макроекономічного середовища, а також удосконалення законів і нормативних актів. Але, водночас, дані питання не можуть бути розв'язані без загальної соціально-економічної стабілізації в країні.

Підводячи підсумок, необхідно сказати, що загалом інвестиційно-підприємницький клімат України є складним. Залучаючи до країни іноземний капітал, не слід забувати, що з нинішньої кризи Україну виведуть лише власні зусилля. Не варто надавати підприємствам з іноземними інвестиціями податкові пільги, яких не мають українські, зайняті у тій же сфері діяльності. Українському приватному капіталу також потрібні гарантії від примусових вилучень і свавілля влади, система страхування від некомерційних ризиків, а також стабільні умови роботи при здійсненні довгострокових капіталовкладень.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Котик О. Поняття іноземних інвестицій та їх місце у соціально-економічній сфері України / О. Котик // *Юридична Україна*. – 2006. – № 10. – С. 60–65 2. Рогач О. І. ТНК та економічне зростання / О. І. Рогач. — К. : ВПЦ "Київський університет", 2003. — 144 с. 3. Захарін С. В. Механізм державного регулювання іноземного інвестування : монографія / С. В. Захарін. — К. : НАН України, Інститут економіки, 2003. — 422 с.

Лоба К. О.

УДК 334.722(477)

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Анотація. Викладено головні відомості про проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. Розглянуто розвиток середніх і малих підприємств на сучасному етапі формування ринкових відносин в Україні.

Анотация. Изложены главные сведения о проблемах и перспективах развития малого бизнеса в Украине. Рассмотрено развитие средних и малых предприятий на современном этапе формирования рыночных отношений в Украине.

© Лоба К. О., 2010

Annotation. Main information about problems and prospects of development of small business in Ukraine are expounded. Development of middle and small enterprises on the modern stage of forming of market relations in Ukraine was examined.

Ключові слова: малий бізнес, проблеми, перспективи, підприємництво, продукція, розвиток, виробництво, реалізація, стимулювання.

На сучасному етапі формування ринкових відносин в Україні особливого значення набуває питання розвитку нових форм господарювання. Світовий досвід свідчить про те, що одне з провідних місць у господарських системах розвинутих країн належить малим підприємствам. Саме мале та середнє підприємство дає змогу в найкоротший термін здійснити структурну перебудову економіки, сприяє насиченню ринку товарами та послугами і формуванню середнього класу. Актуальність даної теми визначена, в першу чергу, об'єктивно важливою роллю малого підприємництва у сучасній соціально орієнтованій ринковій економіці, перехід до якої є головним вектором реформ в Україні. Дослідженню різних аспектів розвитку та державного регулювання підприємницької діяльності присвячені праці таких зарубіжних вчених, як Дж. Стопер, Е. Долан, Ю. Конрад, а також українських економістів: З. Варналія, А. Гальчинського, В. Гейця, Ю. Палкіна, Ю. Пахомова, В. Оніщенко, В. Савчука, М. Чумаченка та ін.

Малий бізнес здатен в умовах економічної кризи в країні при мінімальному рівні державної підтримки створювати нові робочі місця, зменшуючи соціальну напругу у суспільстві; забезпечувати досить вагому частку бюджетних надходжень у вигляді податків, ризиковано розробляти та впроваджувати нові зразки продукції і послуг. Але розвиток малого бізнесу в Україні практично не відбувається. На шляху розвитку малого бізнесу постають численні проблеми, обумовлені як об'єктивними факторами загального стану економіки, так і суб'єктивними соціально-психологічними факторами. Головними проблемами є: неповнота, неоднозначність і суперечливість чинної нормативно-правової бази; невизначеність податкового законодавства щодо малого бізнесу як специфічного сектору економіки, непомірний тягар оподаткування, складна система обліку та звітності; відсутність розвинутої ринкової інфраструктури на загальнонаціональному, регіональному та місцевому рівнях; практична відсутність системи фінансування й кредитування малого бізнесу; відсутність внутрішніх стимулів для інвестицій та розвитку технологій; відсутність чіткої системи в організації фінансово-економічного співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями відносно залучення інвестицій, кредитів, грантів, міжнародної технічної допомоги для розвитку малого підприємництва тощо; недостатнє інформаційне та консультативне забезпечення малого підприємництва; відсутність чіткої ідеології у проведенні необхідних реформ та системного підходу щодо становлення й розвитку малого бізнесу; несформованість позитивної громадської думки щодо підприємницької діяльності; недостатність професійних знань та досвіду щодо зайняття бізнесом [1].

Формування ринкової системи господарювання в Україні пов'язане із зростанням підприємницької активності в усіх сферах економіки. Підприємництво, без сумніву, відіграє визначальну роль у реалізації завдань перехідного періоду. При цьому успішна трансформація адміністративно-командної економіки у соціально спрямовану ринкову неможлива без діяльності підприємців, які обумовлюють відповідні зміни як на мікро-, так і на макроекономічному рівні. Одним із перспективних напрямів створення конкурентно-ринкового середовища є розвиток малого бізнесу [2].

Аналіз стану малого підприємництва в Україні свідчить про те, що суттєвих зрушень у розвитку цього сектору ринкової економіки ще не відбулося, а останнім часом ситуація погіршується. Обсяги виробленої продукції та наданих послуг не перевищують 5 % виробленої в Україні продукції [3].

Аналіз стану та проблем розвитку малого бізнесу в Україні свідчить, що подальший розвиток ситуації без активного втручання держави може призвести до згорання (в основному через подальшу тінізацію) цього сектору економіки з відповідним загостренням економічних проблем та посиленням соціальної напруги. Через це і виникає необхідність дієвої державної політики підтримки малого бізнесу [4].

Вирішення існуючих проблем розвитку малого підприємництва в Україні, створення відповідного середовища потребують докорінної перебудови державної політики в галузі сприяння малому підприємству. Завдання полягає в тому, щоб суттєво розширити його роль і місце в економічному процесі. Мається на увазі забезпечення протягом найближчих років у структурах зазначеного сектору зайнятості на рівні 25 – 30 % дієздатного населення та виробництва до 25 % ВВП. Саме з цього слід виходити при розробці та реалізації заходів щодо підтримки малого підприємництва.

Нині в Україні зареєстровано 1,7 млн малих підприємств разом з фізичними особами – підприємцями, які забезпечують роботою понад 3,2 млн чоловік. Протягом 2008 року кількість працюючих на малих підприємствах в Україні збільшилася на 15,7 тисяч, або на 7,2 % більше, ніж у 2007 році. За показниками 2008 року, у сфері малого підприємництва в Харківській області функціонувало понад 113,5 тис. суб'єктів малого бізнесу, в тому числі 18,7 тис. малих підприємств та 94,8 тис. підприємців – фізичних осіб, що більше на 0,1 %, ніж у 2007 році [5].

Негативно впливають на розвиток малого бізнесу такі стримуючі фактори, як загальний спад вітчизняного товарного виробництва, зростання цін, інфляція, низький рівень платоспроможності населення, рекет, корупція тощо. Частка малих та середніх підприємств у валовому внутрішньому продукті України становить лише 9 %. Виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) виробничих малих підприємств дорівнює лише 2,3 % від загального обсягу продукції промисловості України.

На думку багатьох фахівців, основними напрямками подальшого розвитку малого підприємництва в Україні в найближчій перспективі є: формування належної законодавчої бази, сприятливої для розвитку малого бізнесу; вдосконалення фінансово-кредитної підтримки; забезпечення матеріально-технічних та інноваційних умов розвитку малих підприємств; інформаційне та кадрове забезпечення бізнесу; стимулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого підприємництва [6].

Формування відповідної законодавчої бази розвитку малого підприємництва передбачає, насамперед, установлення правових гарантій для забезпечення свободи і захисту приватної власності; розробку дійових законодавчо-нормативних актів, спрямованих на стимулювання малого бізнесу; усунення правових суперечностей і скасування положень, що гальмують розвиток приватної ініціативи [6].

Сьогодні найактуальнішими проблемами є розробка нових та вдосконалення діючих законодавчо-нормативних документів з питань визначення чітких підходів до власності та форм її захисту; створення сприятливішого податкового, інвестиційного, інноваційного та цінового режимів для суб'єктів малого підприємництва; упорядкування механізмів державного регулювання та контролю підприємницької діяльності [7].

Становлення малого підприємництва в Україні – тривалий процес, який повинен мати певну етапність, виходячи з економічного стану країни, існуючих проблем на макро- та мікрорівнях. Розв'язання цих та деяких інших проблем – одна з умов створення більшої зацікавленості іноземних інвесторів до української економіки.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. www.liga.kiev.ua. 2. www.rada.gov.ua. 3. www.ukrstat.gov.ua. 4. Єфименко Т. Напрямки розвитку податкового потенціалу малого підприємництва / Т. Єфименко // Вісник Української академії державного управління при Президенті України. – 2007. – № 3. – С. 12–14. 5. Газета День. – Режим доступу : www.day.kiev.ua. 6. Газета Бизнес. – Режим доступу : www.business.kiev.ua. 7. Кузьмін О. Форми та умови участі підприємств малого бізнесу у функціонуванні локальних ринків / О. Кузьмін // Діловий вісник. – 2005. – № 9. – С. 22–24.

Кульченко А. В.

УДК 005.73(477)

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Узагальнено сутність категорії "корпоративна культура", визначено основні проблеми формування корпоративної культури на вітчизняних підприємствах.

Аннотация. Обобщено сущность категории "корпоративная культура", выявлены основные проблемы формирования корпоративной культуры на отечественных предприятиях.

Annotation. The nature of "corporate culture" is generalized, the main problems of a corporate culture in domestic enterprises are grounded.

Ключові слова: корпоративна культура, ефективність підприємства, корпоративне управління, менеджмент.

В Україні триває активний процес становлення підприємництва в умовах трансформації економіки України. При цьому важливою умовою ефективного розвитку вітчизняних підприємств є пошук результативних методів управлінського впливу на персонал. Одним із важливих інструментів такого впливу є формування та розвиток корпоративної культури, про що свідчать успіхи підприємств різних країн світу, які декларують основні норми, принципи, постулати та правила корпоративної культури, визнаючи її ключовим фактором розвитку та конкурентоспроможності [1].

Серед вітчизняних вчених проблемами формування корпоративної культури та визначення її впливу на ефективну діяльність підприємств займалися Ю. Сурмін [2], Голубенко К. О. [3], Мокряк В. Л. [4], Мокряк В. Е. [4]. Разом із цим проблема впливу корпоративної культури на діяльність вітчизняних підприємств ще недостатньо досліджена і набуває особливої актуальності в умовах трансформації економіки України.

Мета даної статті полягає в дослідженні основних проблем формування корпоративної культури в Україні та визначення її впливу на ефективність діяльності підприємств. Для досягнення цієї мети в роботі поставлено та вирішено такі завдання: узагальнено сутність категорії "корпоративна культура", визначено основні проблеми формування корпоративної культури на вітчизняних підприємствах та можливі шляхи їх вирішення.

В економічній літературі не існує єдиної думки щодо визначення сутності корпоративної культури. Узагальнюючи різні точки зору дослідників [1 – 4], можна зробити висновок, що корпоративна культура – це не просто набір цінностей, норм та традицій, які впливають на ефективну діяльність підприємства, це взаємозв'язок між членами колективу, який направлений на поєднання поглядів, ідей та діяльності співробітників.

Аналізуючи сучасні проблеми корпоративної культури на українських підприємствах, обов'язково варто враховувати особливості українського менталітету, суспільної свідомості й психології, які завжди впливали на економічне середовище й економічну культуру. Адже корпоративна культура є важливим фактором ефективної діяльності підприємства. По-перше, культура й поведінка взаємно впливають одна на одну, по-друге, культура впливає не стільки на те, що люди роблять, скільки на те, як вони це

© Кульченко А. В., 2010

роблять [4]. А отже, необхідною умовою процвітання вітчизняних підприємств є формування належної корпоративної культури.

Ставлення сучасних українських керівників до корпоративної культури розділилося таким чином: 55 % сучасних українських керівників вважають, що в ідеалі вона має бути на підприємстві; 40 % наших керівників намагаються сформувати її за допомогою західних технологій; 35 % визнають потребу у ній, але для цього в них не вистачає ні часу, ні ресурсів; 25 % взагалі вважають її непотрібною [5]. Тобто існує проблема, пов'язана з формуванням корпоративної культури за допомогою західних технологій. Адже 40 % наших керівників намагаються її сформувати саме таким чином. Але впровадження західних норм і методів без урахування вітчизняної специфіки призведе до жалюгідних наслідків. Так, наприклад, інвестиційний банк США "Brunswick Warburg" дослідив основні фактори, що впливають на ефективну діяльність підприємства, серед яких основну вагу займає такий чинник, як ослаблення корпоративної культури внаслідок поглинання і реструктуризації підприємства, але в Україні він є основним, адже злиття підприємств допомагає вистояти в конкурентному середовищі.

Отже, можна виділити такі основні проблеми формування корпоративної культури в Україні, як відсутність належної кооперації між співробітниками, активної участі в організації управління, а також єдиних поглядів відносно корпоративної культури та її значення для підприємства.

Таким чином, автор вважає необхідною умовою вирішення проблем корпоративної культури в Україні врахування національних особливостей при дослідженні зарубіжного досвіду, що дозволить вдосконалити систему управління підприємством та організувати ефективну взаємодію працівників. Також необхідно впроваджувати тренінги, курси підвищення кваліфікації менеджерів, удосконалювати законодавчу та нормативну базу в Україні, що дозволить у майбутньому згуртувати колектив, створити такі умови, які дозволять реалізувати потенціал працівників через активну участь в житті підприємства й сприятимуть формуванню корпоративної культури.

Наук. керівн. Гавкалова Н. Л.

Література: 1. Марк Федін. Корпоративна культура через регламентацію діяльності співробітників / Федін Марк // Менеджмент і менеджер. – 2004. – № 11. – С 42–45. 2. Сурмін Ю. Формування ефективного українського менеджменту як засобу просування в майбутнє / Ю. Сурмін // Збірник наукових праць Української академії державного управління при Президенті України. – 2005. – № 1. – С. 255–262. 3. Голубенко К. О. Вплив корпоративної культури на ефективність діяльності підприємства / К. О. Голубенко // Економічні реформи в Україні. – 2000. – № 3. – С. 3–6. 4. Гончаров В. Ю. Проблеми впровадження корпоративної культури з використанням інформаційних технологій / В. Ю. Гончаров // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 6. – С. 162–173. 5. Мокряк В. Л. Актуальні проблеми підвищення ефективності корпоративного менеджменту / В. Л. Мокряк, В. Е. Мокряк // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 6. – С. 89–99.

УДК 331.215.3

Рыбальченко И. И.

ОПЛАТА ТРУДА КАК ПОКАЗАТЕЛЬ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДОВОГО РЕСУРСА

Аннотация. Проведен сравнительный анализ систем оплаты труда Украины и Германии. Выявлены различия в источнике формирования минимальной заработной платы.

Анотация. Проведено порівняльний аналіз систем оплати праці України і Німеччини. Виявлено відмінності у джерелі формування мінімальної заробітної плати.

Annotation. The comparative analysis of labour remuneration systems of Ukraine and Germany is conducted. The distinctions in the source of forming of minimum wage are outlined.

Ключевые слова: заработная плата, тарифная сетка, тарифные соглашения, оплата труда, минимальная заработная плата.

В условиях рыночной экономики система оплаты труда как одна из мотивирующих составляющих труда является основой эффективного производства. Подобно внедрению принципов ценовой дискриминации для потребителей, работодатель способен применять различные способы оплаты труда на своем предприятии с целью повышения заинтересованности работников и, как результат, увеличения показателей эффективности развития фирмы на рынке.

Целью данной статьи является сравнительный анализ систем оплаты труда Украины и Германии.

Отличием подходов к измерению заработной платы в Германии и Украине является отправная точка для дифференцирования заработной платы. В Украине это наличие тарифной системы оплаты труда, которая закреплена на государственном уровне. В Германии – так называемые тарифные соглашения, которые устанавливаются на уровне округов [1].

Сходства подходов состоят в разделении рабочих на квалификационные разряды. В Украине не существует деления на должностные группы, в соответствии с которыми устанавливается размер основной заработной платы, а должностные оклады служащим устанавливает собственник или уполномоченный им орган соответственно с должностью и квалификацией работника.

В Германии широко распространена практика определения размера основной заработной платы в соответствии с фактической отдачей работника. Тарифная система обеспечивает работнику минимум дохода и премиальное вознаграждение, но она же является "ограничителем" величины оплаты труда в отношении высококвалифицированных работников: даже те, кто имеет один и тот же тарифный разряд, могут по-разному влиять на результаты производства и повышение производительности труда. Поэтому большинство предприятий применяют бестарифную систему оплаты труда, которая позволяет точнее учитывать производственные показатели и оценивать труд работника через его вклад в увеличение доходности предприятия [2]. Данная проблема в Украине решается в основном путем повышения либо оклада, либо тарифного разряда в зависимости от влияния на результаты производства. Право на повышение разряда имеют работники, которые успешно выполняют работы более высокого разряда не менее трех месяцев и сдали квалификационный экзамен. За грубое нарушение технологической дисциплины и другие серьезные нарушения, которые послужили причиной ухудшения качества продукции, работнику может быть снижена квалификация на один разряд. Таким образом, тарифная система позволяет дифференцировать размеры заработной платы в зависимости от сложности работ и квалификации работника [3].

Кроме немногих отличий в формировании системы оплаты труда в Германии и Украине, необходимо отметить, что лежащая в основе начисления заработной платы минимальная заработная плата отличается не только размером, но и способом начисления.

В Украине минимальная заработная плата устанавливается на государственном уровне, исходя из стоимости потребительской корзины, уровня цен и инфляции. Так, в 2010 году она составляет 3,4 евро в день (37,8 грн) на основании Закона Украины № 1646-VI "Об установлении прожиточного минимума и минимальной заработной платы" [4].

В Германии размер минимальной заработной платы устанавливают тарифные партнеры, то есть представители работодателей и профсоюзов. В этом случае минимальные нормы зарплаты закрепляются в коллективных, или, как они называются в Германии, тарифных, договорах. Автономия тарифных партнеров от государства может по-разному сказываться на положении работающих. В некоторых случаях закрепленная в коллективном договоре минимальная зарплата обеспечивает прожиточный минимум. Но возможна и ситуация, когда в той или иной отрасли договор не заключается вообще или же фиксирует чрезвычайно низкую минимальную оплату труда. Размер минимальной заработной платы в день составляет от 6 – 8 евро (66,5 – 88,6 грн) в зависимости от отрасли [5].

Таким образом, во многом системы заработной платы Украины и Германии схожи: наличие развернутой тарифной системы, основополагающей которой является начисление заработной платы на основе минимальной заработной платы. Различия же в основном находятся в источнике формирования минимальной заработной платы: государство и профсоюзы. Государство в процессе формирования минимальной оплаты труда зачастую не учитывает такие существенные факторы, как отрасль, условия труда, месторасположения труда, оно отталкивается от минимального прожиточного минимума. С одной стороны, это дает возможность даже неквалифицированному работнику получать зарплату, способную его хоть как-то обеспечить, однако государство теряет функцию контроля над определенной отраслью, не учитывает особенности развития различных регионов страны. В то время как профсоюзы при установлении минимальной заработной платы учитывают выше приведенные факторы. Это помогает привлечь больше работников в определенную отрасль, тем самым укрепить мощь страны. С другой стороны, подобная система влечет за собой расслоение общества и неравномерное развитие регионов.

Оптимальным выходом из положения, на взгляд автора, является дифференцирование минимальной заработной платы по отраслям таким образом, чтобы повысить заинтересованность в определенной сфере деятельности.

Кроме этого, для нахождения решения данной проблемы следует провести глубокий сравнительный анализ оплаты труда по различным отраслям в стране и сравнить их с аналогичными отраслями других стран. Более эффективным будет сравнение Украины не с одной страной, а с несколькими странами с высоким уровнем жизни населения и с развитой рыночной экономикой. В ходе подобных исследований будет проведен сравнительный анализ, результатом которого должны стать предложения по изменению системы оплаты труда в Украине.

Научн. рук. Гиковатая Н. К.

Литература: 1. <http://www.jobgrade.ru/modules/Articles/article.php?storyid=175>. 2. Кодекс законів про працю України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=322-08>. 3. <http://www.dcz.gov.ua/control/ru/publish/article;jsessionid=176439ФВ5И5В769А33ВА8260В4С0УИ96>. 4. <http://currency.in.ua/-index/salary/>. 5. <http://www.wageindicator.org/main/collectivebargaining/2009/germany-government-agrees-to-waste-sector-minimum-wage-january-1-2010>.

РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Анотація. Розкрито сутність малого бізнесу та проблеми його розвитку в Україні на сучасному етапі. Запропоновано заходи щодо вдосконалення комплексу підтримки малого бізнесу.

Аннотация. Раскрыты сущность малого бизнеса и проблемы его развития в Украине на современном этапе. Предложены мероприятия по усовершенствованию комплекса поддержки малого бизнеса.

Annotation. The essence of small business and the problems of its development in Ukraine at the present stage are disclosed. The activities of improvements for the complex of supporting small business is proposed.

Ключові слова: кредитна підтримка, кредитна гарантія, короткострокові пріоритетні напрямки, системи кредитування та страхування малого підприємництва, маневреність, гнучкість, національний експорт.

У загальних межах ринкової трансформації відокремлюється мале й середнє підприємництво. Воно справедливо посідає одне з чільних місць у формуванні механізму саморозвитку ринку. Адаже в умовах дестабілізації економіки, обмеження фінансових ресурсів, насамперед, суб'єкти підприємництва, які не потребують великих стартових інвестицій, спроможні за певної підтримки найшвидше і найефективніше розв'язати проблеми монополізації, стимулювати розвиток економічної конкуренції. Від розвитку підприємства залежить відродження вітчизняного товаровиробника, створення цивілізованого внутрішнього ринку товарів і послуг.

У провідних країнах світу малі та середні підприємства становлять близько 95 відсотків від загальної кількості господарських організацій. Назвемо окремі переваги малого бізнесу: маневреність та гнучкість, здатність легко пристосовуватись до коливань попиту та швидко опанувати випуск нової продукції; можливість забезпечення високої норми прибутку завдяки високій якості продукції, її специфічності; добре виживання при погіршенні економічної кон'юнктури в умовах економічних криз; підприємницьке ставлення до своєї діяльності, збіг економічних та психологічних мотивів праці завдяки можливості господаря приймати рішення самостійно [1, с. 15].

Слід наголосити, і це переконливо підтверджує світовий досвід, що саме малий бізнес є головним джерелом інновацій – понад 60 % новітніх розробок здійснено незалежними винахідниками й невеликими компаніями [2, с. 7–10]. Проте, на жаль, в Україні сектор малого й середнього підприємництва ще не відіграє в національній економіці такої важливої ролі, як в економічно розвинутих країнах, не розвивається достатньо енергійно для того, аби забезпечити динамічне нарощування власного потенціалу й загальне покращення економічної ситуації у країні. У цьому й полягає економічна проблема, якій присвячені наукові дослідження українських вчених: Алілова О. М., Гриньова В. Б., Долішнього М. І., Лукінова І. І., Герасимчука М. С., Івануха Р. О., Симоненка В. К., Костіна Ю. Д., Крижанівського Б. М. та ін. [3, с. 5].

Важливою складовою малого та середнього бізнесу є цілеспрямоване сприяння йому. Тому в індустріально розвинутих країнах існує розгалужена мережа державної підтримки малого та середнього бізнесу. Вона може діяти як на комерційних засадах, так і в умовах бюджетного фінансування.

У США ще у 1953 році на правах федерального відомства була створена Адміністрація у справах малого бізнесу. Її компетенція – інформаційно-консультативна та кредитно-фінансова підтримка малого бізнесу. Важливими структурами, що здійснюють підтримку малого та середнього бізнесу в Японії, є держбюджетні: Національна фінансова корпорація (фінансова підтримка малих підприємств), Корпорація фінансування малого бізнесу (інвестиційні позики малого бізнесу), а також міський банк "Секо Тюкін Банк" (фінансування корпоративних об'єднань, малих та середніх підприємств), чий сукупний кредитний ресурс становить 20 млрд ієн.

Вивчаючи іноземний досвід підтримки невеликих фірм, можна порівняти їх з тими структурами, що створені чи створюються в Україні для організаційно-правової і фінансової підтримки малого бізнесу. Вже працюють у цій галузі Державний комітет України зі сприяння малим підприємствам та підприємництву, Український національний фонд підтримки підприємництва та розвитку конкуренції, Український республіканський фонд підтримки малих підприємств та інновацій (Фонд "Інвестор") та ряд інших організацій. Але вирішити весь комплекс проблем малих підприємств і, зокрема, нормалізувати фінансові умови їхньої роботи виявилось зовсім не легкою справою.

Не можна не згадати такий напрямок державного регулювання, як надання кредитної підтримки малому бізнесу. Тут знову можна звернутися до досвіду Японії, де є двоступенева система страхування, яка складається з Державної корпорації зі страхування кредиту і 52 префектурних асоціацій кредитних гарантій малих та середніх підприємств. Так, у разі їхнього банкрутства всі фінансові зобов'язання переходять до однієї з названих асоціацій, а Державна корпорація відшкодовує їй 70 – 80 відсотків страхових сум. У цілому по Японії лише за Головним рахунком (держбюджетом) видатки на підтримку малих підприємств становлять щорічно близько 200 млрд ієн.

Світовий досвід указує на значні резерви в цій галузі. Так, в ФРН малі та середні фірми забезпечують значну частку виробництва товарної маси і близько 40 відсотків національного експорту, у Японії – 39 %, у Франції – 36 %. Тому в умовах гострого дефіциту валютних ресурсів та неконкурентоспроможності окремих видів продукції наших підприємств (особливо малих) на світовому ринку природним є запитання, а чи можливе й для українського малого бізнесу досягнення частки 25 – 50-відсоткового показника в експорті продукції, як це має місце в ряді розвинутих держав [1, с. 15].

Важливим критерієм при опрацюванні методів регулювання діяльності невеликих підприємств є належність до тієї чи іншої галузі та характер підприємницької діяльності. Не секрет, що частина малих підприємств у нашій державі в дійсності не займаються безпосередньо виробництвом товарів.

Кожна держава, в тому числі й Україна, використовує реальні важелі впливу на сферу формування малого бізнесу. В узагальненому вигляді ними є система оподаткування (пільги, знижувальні коефіцієнти), додаткові кредити, субсидії, розширення чи обмеження прав і повноважень та інші заходи.

Як і в минулі роки, більше половини малих підприємств зосереджено в семи регіонах України: у м. Києві (15,5 % загальної кількості малих підприємств у цілому по економіці), Донецькій (10,0 %), Дніпропетровській (6,7 %), Харківській (6,4 %), Львівській (5,8 %), Одеській (4,6 %) областях та Автономній Республіці Крим (4,9 %) [1, с. 19–22].

Для покращання економічної ефективності малого бізнесу необхідно визначити найбільш перспективні з точки зору суспільних інтересів напрямки його діяльності, насамперед, у сфері виробництва предметів народного споживання та експорту продукції, забезпечити для них систему державної підтримки та кредитно-фінансових гарантій.

Таку допомогу, в першу чергу, слід надавати для здійснення науково-дослідних робіт, вдосконалення інновацій, що є традиційно "вузьким" місцем малих підприємств унаслідок обмеженості власних ресурсів. Предметом особливої уваги слід зробити створення системи кредитування та страхування малого підприємництва з участю як державних, так і приватних грошових коштів усередині країни, а також залучення іноземних інвестицій, зокрема, можливостей Європейського банку реконструкції і розвитку.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Колпаков В. А. Малий бізнес у світі та в Україні / В. А. Колпаков // Економіка України. – 2007. – № 3. – С. 15–18. 2. Румянцев А. М. Проблеми розвитку малого промислового бізнесу в Україні / А. М. Румянцев // Регіональна економіка. – 2007. – № 2. – С. 5–8. 3. Мухін Р. Р. Квартальні передбачення / Р. Р. Мухін. – К. : Міжнародний центр перспективних досліджень, 1998. – № 3. – С. 21–22.

Тесьолкін Р. О.

УДК 339.13.017

ВПЛИВ МАРКЕТИНГОВИХ ІННОВАЦІЙ НА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Анотація. Розглянуто сутність та склад маркетингових інновацій. Запропоновано модель управління маркетинговими інноваціями.

Аннотация. Рассмотрены сущность и состав маркетинговых инноваций. Предложена модель управления маркетинговыми инновациями.

Annotation. The essence and structure of marketing innovations is considered. The management model by marketing innovations is offered.

Ключові слова: інноваційна діяльність, маркетинг, маркетингові дослідження, маркетингові інновації, конкурентоспроможність продукції.

У сучасний період розвитку економіки України стає очевидним, що для більшості вітчизняних підприємств вихід з кризи пов'язаний з виробництвом нової продукції, не лише технічно досконалої та якісної, а й такої, що відповідає кращим зарубіжним аналогам і необхідна вітчизняним та зарубіжним споживачам, яка б задовольняла їх запити, у виробництві та реалізації якої підприємство зможе максимально використати свої переваги. У зв'язку з цим інноваційна діяльність промислових підприємств є визначальним інструментом у конкурентній боротьбі, що забезпечує умови для реалізації запитів споживачів. Причому найбільшого успіху досягають ті підприємства, які впроваджують у свою господарську діяльність різні типи інновацій.

Здійснення інноваційної діяльності опирається на маркетингові дослідження та оцінки. Місце і роль маркетингу як координуючої й інтегруючої функції в управлінні інноваційною діяльністю промислових підприємств вивчалися і були розглянуті у працях: Ф. Котлера, Дж. Еванса, П. Діксона, П. Дойля, Ж. Ламбена, М. Портера, Баркана Д. Н., Герчикової І. М., Романова А. Н., Зав'ялова П. С., Фатхутдінова Р. А. та інших провідних учених-економістів. Разом з тим проблема використання маркетингових інновацій для підвищення рівня конкурентоспроможності продукції не була предметом наукового дослідження.

Комплексний інтегрований підхід до цього питання досі не набув достатнього теоретичного та методологічного обґрунтування. Існує необхідність конкретизації суті поняття маркетингових інновацій, розробки методичних підходів до управління цими процесами на підприємстві, вивчення й узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду з цих питань.

У зв'язку з цим метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо впровадження маркетингових інновацій для підвищення конкурентоспроможності продукції промислових підприємств.

© Тесьолкін Р. О., 2010

Маркетинговими інноваціями є реалізовані нові або значно поліпшені маркетингові методи, що охоплюють істотні зміни в дизайні й упакуванні продуктів, використанні нових методів продажів і презентації продуктів (послуг), їх подання та просування на ринки збуту, формування нових цінових стратегій.

Маркетингові інновації спрямовані на більш повне задоволення потреб споживачів, розширення їх складу, відкриття нових ринків збуту з метою підвищення обсягів продажів. Зміни в дизайні продукту, що є частиною нової маркетингової концепції, відносяться до змін у формі й зовнішньому вигляді продукту, які не впливають на його функціональні та споживчі характеристики. Вони також включають зміни в упакуванні, що для таких продуктів, як, наприклад, продукти харчування, напої, мийні засоби, є визначальним для їх зовнішнього вигляду [1].

Використання нових методів продажів і презентації продуктів пов'язане з розширенням продажів і не включає методи логістики (транспортування й зберігання). Використання нових методів подання й просування продуктів (послуг) означає застосування відповідних нових концепцій. Інновації у формуванні цін передбачають використання нових цінових стратегій для торгівлі продуктами й послугами підприємства.

Сезонні, регулярні або інші поточні зміни в маркетингових інструментах, як правило, не є маркетинговими інноваціями. Варто розрізняти маркетингові інновації й продукти, процесні інновації. Головним критерієм розмежування є наявність істотних змін у функціях або способах використання продукту. Продукти або послуги, функціональні або споживчі характеристики яких істотно поліпшені порівняно з існуючими, становлять продуктові інновації. Зміна дизайну існуючого продукту є маркетинговою, а не продуктовою інновацією, якщо його функціональні або споживчі характеристики не перетерпіли значних змін [2].

Таким чином, до маркетингових інновацій можна віднести такі:

упровадження значних змін у дизайн продуктів і послуг;

реалізація нової маркетингової стратегії, орієнтованої на розширення складу споживачів або ринків збуту;

застосування нових методів просування продукції (нові рекламні концепції, імідж бренда, методи індивідуалізації маркетингу та ін.);

використання нових каналів продажів (прямі продажі, Інтернет-торгівля, ліцензування продуктів і послуг);

введення нових концепцій презентації продуктів у торгівлі (наприклад, демонстраційні салони, веб-сайти та ін.);

використання нових цінових стратегій при продажі продуктів і послуг.

Як свідчить вітчизняний досвід, на багатьох промислових підприємствах недооцінюється той факт, що успішне впровадження маркетингових інновацій є важливим компонентом маркетингових програм і що необхідно здійснювати точну координацію дій маркетингових служб з іншими службами підприємства.

Розробка маркетингових інновацій та їх реалізація припускає створення спеціальної групи на чолі з лідером – генератором нових ідей, що може запропонувати й запровадити в життя нововведення. Різні аспекти групового керування, принципи формування й діяльності інноваційної групи також вимагають всебічного теоретичного аналізу й практичної реалізації наявних наукових розробок.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження обґрунтовано вплив інноваційної активності підприємства на підвищення конкурентоспроможності його продукції. Уточнено економічну сутність та склад маркетингових інновацій. Запропоновано модель управління маркетинговими інноваціями, яка базується на ефективному функціонуванні спеціальної групи маркетингової служби підприємства, що може бути використано вітчизняними підприємствами для підвищення конкурентоспроможності власної продукції.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Джагдиш Н. Проблемы и анализ продуктивности маркетинга / Н. Джагдиш, С. Раджендра // Российский журнал менеджмента. – 2007. – № 2. – С. 91–116. 2. Кетова Н. П. Инновационный потенциал маркетинговых стратегий промышленных компаний регионов Юга России / Н. П. Кетова // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2008. – № 1. – С. 40–52.

УДК 331.225

Собчук А. І.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ ПРЕМІЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЙ

Анотація. Присвячено ознайомленню з теоретичним аспектом і практичною суттю преміювання, а також з тим, що можна зробити, щоб ефективніше організувати систему преміювання персоналу підприємств і організацій.

Аннотация. Посвящена ознакомлению с теоретическим аспектом и практической сутью премирования, а также с тем, что можно сделать, чтобы эффективнее организовать систему премирования персонала предприятий и организаций.

© Собчук А. І., 2010

Annotation. The acquaintance with a theoretical aspect and practical essence of premiyuvannya is considered, and also with that it is possible to do, more effective to organize the system of premiyuvannya of personnel of enterprises and organizations.

Ключові слова: премії, мотивація, заробітна плата, стимул, ефективність виробництва, прибутки, бонуси.

Сьогодні існує багато проблем, пов'язаних з питаннями систем преміювання персоналу. Зараз, коли на економічну систему кожної країни і підприємства впливає процес глобалізації, питання стимулювання працівників стає одним з найголовніших, оскільки саме персонал підприємства є головним елементом конкурентного функціонування виробництва, що підтверджує актуальність статті. Тому необхідно проаналізувати існуючі теорії преміювання, вибрати найбільш раціональні. Премії – це один з основних стимулюючих видів додаткової заробітної плати, яку виплачують працівникам за наслідками їх трудової діяльності і виробництва у цілому за показниками та умовами оцінки цих результатів, визначених на підприємстві [1].

Таким чином, метою даної статті є ознайомлення з теоретичним аспектом і практичною суттю преміювання, а також з тим, що можна зробити, щоб ефективніше організувати систему преміювання персоналу підприємств.

При виконанні роботи використовувалися наукові праці фахівців у сфері менеджменту персоналу, таких, як: Л. Скенлон, Альфі Кон, Том Демарко, Тімоті Лістер, Адамчук В. У., Замчук З. С., Сорокіна М. Е. та ін.

Наведено точки зору деяких з вчених. Широко поширення набула система колективного преміювання Скенлона. За цією системою щомісячні премії виплачуються за наслідками роботи за попередній місяць. Умовами преміювання передбачається розподіл серед робочих частини суми, заощадженої в результаті скорочення частки витрат на робочу силу в загальній вартості готової продукції проти нормативної. Норматив є процентною часткою фонду оплати праці в об'ємі реалізації продукції за ряд попередніх років, помножений на фактичний об'єм продажів у звітному періоді [2]. Інший вчений, що займається питаннями преміювання, Альфі Кон, пише: "... принаймні два десятиліття досліджень за останні тридцять років безумовно показують, що люди, які чекають отримати винагороду за виконання завдання або за успішну роботу просто, не працюють так саме добре, як ті, хто не чекає якого-небудь заохочення". Він приходить до висновку, що "премії просто неефективні на робочому місці" [3].

Демарко і Лістер йдуть далі й недвозначно відзначають, що будь-який вид змагань на робочому місці, будь-яка схема "багато і пряника" приносять більше шкоди, ніж користі. Будь-яка роздача "пряників" має на увазі, що вони не володіють достатньою самостійністю, щоб працювати не за "пряник"; це принизливо й образливо [4]. На погляд автора, застосування тієї або іншої систем преміювання є дуже важливим питанням. Необхідність преміювання працівників організації є одним з основних важелів мотивування людського ресурсу будь-якої організації до підвищення продуктивності, ефективності і якості праці. Але слід також пам'ятати, що постійне заохочення призводить до неефективності функціональних здібностей людини. Тому до вибору необхідної стратегії преміювання слід підходити дуже зважено, щоб надалі не "пошкодити" функціонуванню організації. Застосовуючи вищевикладені стратегії зарубіжних економістів у сукупності, можна розраховувати на реальне досягнення поставлених цілей [5].

Слід зазначити деякі особливості преміювання працівників у деяких галузях економіки. В автотранспорті працівникам можуть установлюватися премії за економію паливно-мастильних матеріалів, за наднормативний пробіг шин, використання нормативної вантажопідйомності автомобілів, виплачуватися разові премії за наднормативний міжремонтний пробіг автомобілів (без капітального ремонту). На пасажирському автотранспорті можуть встановлюватися премії за надпланову грошову виручку і т. д. [6]. У сільському господарстві показниками преміювання можуть бути підвищені понад норми надої молока, приріст поголів'я тварин, збереження молодняка різних тварин, забезпечення товарного виходу овочевої та іншої продукції, підвищення врожайності культур і т. д. У торгівлі показниками преміювання можуть бути: виконання плану з реалізації товару (за його видами), отримання надпланової грошової виручки, відсутність скарг клієнтів щодо якості обслуговування, відсутність залежаного товару і т. д. [5]. Компанії використовують найрізноманітніші способи преміювання, щоб завоювати довіру своїх співробітників: дарують заохочувальні подарунки або такі істотні, як машини, влаштовують "ночі авралів", за які можна заробити місячну зарплату.

Компанія DHL проводить свою незвичайну програму мотивації. Усі працівники компанії залучені у глобальну програму "Вибір № 1". У рамках програми кожен із співробітників отримує декілька купонів. Ними співробітник DHL може нагородити свого колегу, наприклад, за відмінне виконання роботи, за надану допомогу і підтримку. Купон – це "живі" гроші на додаток до зарплати співробітника. Компанія "Євромережа" мотивує своїх співробітників з властивим їй розмахом. Тому раз на квартал одному з регіональних відділень компанії дістається перехідний приз – автомобіль "Гелендваген". Основна вимога до переможця – найвищі об'єми продажів у країні. Перехідний приз подорожує по підрозділах "Євромережі" з 2006 року. Таким чином, у кожній галузі можуть застосовуватися свої специфічні показники преміювання, як основні, так і додаткові, які повинні забезпечувати зростання продуктивності виробництва.

Для того щоб поліпшити систему преміювання працівників на підприємстві, доцільно впровадити такий перелік стимулюючих заходів в організації:

1. Бонуси – разові виплати з прибутку підприємства (винагороди, премія, додаткова винагорода).
2. Участь у прибутках.
3. Участь в акціонерному капіталі.
4. Програми медичного обслуговування.

Таким чином, на трудову мотивацію впливають різні стимули: система економічних нормативів і пільг, рівень заробітної плати та справедливості розподілу доходів, умови і змістовність праці, стосунки в сім'ї, колективі, визнання з боку тих, що оточують, кар'єрні міркування, творчий порив і цікава робота, бажання самостверджуватися й постійний ризик, жорсткі зовнішні команди і внутрішня культура тощо.

Підвищенню ефективності виробництва сприяє застосування спеціальних систем преміювання за створення, освоєння і впровадження нової техніки, прогресивних технологій, нового вигляду продукції; виготовлення й постачання продукції на експорт; збір, зберігання, переробку і здачу відходів; збір, зберігання і здачу на регенерацію змащувальних масел та інших нафтопродуктів; економію палива, електроенергії, тепла й інших енергоносіїв; збір, зберігання, сортування і здачу вторинної сировини.

Для поліпшення системи преміювання працівників на підприємстві упроваджують такі заходи: стимулювання вільним часом, плани додаткових виплат, програми навчання персоналу, медичного обслуговування, житлового будівництва.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Закон України "Про оплату праці" від 24.03.95 р. № 108/95-вр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Замчук З. С. Менеджмент персоналу / З. С. Замчук. – СПб. : Економічна школа, 2004. – 356 с. 3. Системи преміювання. Гнучкі системи участі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vuzlib.net/beta3/html/1/6504/6558/8>. 4. Москаленко С. Преміювання працівників / С. Москаленко // Баланс. – 2005. – № 9. – С. 55–60. 5. Замазій С. Преміювання працівників / С. Замазій // Податки і бухгалтерський облік. – 2006. – № 29. – С. 41–50. 6. Колений А. М. Мотивація персоналу / А. М. Колений. – М., 2002. – 337 с. 7. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 8. Демко Б. Преміювання співробітників. Як і за що платимо / Б. Демко // Податкове планування. – 2007. – № 5. – С. 83–90.

УДК 005.41

Пересада А. С.

СИСТЕМА АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Анотація. Розглянуто проблеми антикризового управління підприємством, своєчасного розпізнавання кризових ситуацій, запобігання кризі, функціонування організації у кризовому стані.

Аннотация. Рассмотрены проблемы антикризисного управления предприятием, своевременного распознавания кризисных ситуаций, предотвращения кризиса, функционирования организации в кризисном состоянии.

Annotation. The problems of anti-recessionary operation of business, problems of timely recognition of crisis situations, problems of prevention of crisis, problems of functioning of the organisation in a crisis state, problems of an overcoming the crisis with the least expenses and overcoming of consequences of crisis are studied.

Ключові слова: підприємство, управління, антикризове становище, кризові явища, антикризова програма.

Особливістю середовища функціонування вітчизняних підприємств на сучасному етапі є зростання ступеня динамічності, складності та невизначеності. Істотно зростає кількість принципово нових завдань, що призводить до ускладнення управлінських проблем та підвищення ймовірності виникнення стратегічних несподіванок та криз, що створює умови для виникнення й розвитку кризових явищ на підприємстві. Ознаки кризових явищ різного типу проявляються у відповідних техніко-економічних показниках.

Для вітчизняних підприємств негативний вплив зовнішніх чинників є більш істотним: несприятлива загальноекономічна ситуація, нестабільна політична ситуація, недосконале законодавство та податковий тиск є основними кризоутворюючими чинниками, що сприяють виникненню кризових ситуацій та криз різного типу на підприємстві. Тому невдачі у діяльності підприємств найчастіше пов'язуються тільки з негативним впливом зовнішніх чинників, що унеможлиблює розробити результативну та ефективну систему управління, яка впливатиме на кризові явища різного типу [1].

У такий спосіб особливої актуальності набуває проблема розроблення й реалізації ефективної системи антикризового управління, яка, насамперед, повинна ґрунтуватись на своєчасній та дієвій реакції з метою запобігання (або пом'якшення) впливу на підприємство руйнуючих систему кризових явищ.

Науковці приділяють достатню увагу проблемам антикризового управління на підприємстві. Загальні питання антикризового управління відображені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців: Беляєва С. Г., Бляхмана Л. С., Булеєва І. П., Брюховецької Н. Е., Василенка В. О., Градова А. П., Грязнової А. Г., Іванова Г. П., Іванова В. І., Короткова Е. М., Кошкіна А. В., В. Крутько, Кудряшова Г. М., Лігоненка Л. О., Міхаєва Е. С., Панагушина В. П., Уткіна З. А., Чеботаря Ю. М., Чернявського А. Д., Шабаліна Е. М., Шершньової З. Є.

Проблематика антикризового управління підприємством широко висвітлена в наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених, проте разом з тим деякі аспекти не знайшли належного відображення в

літературі і потребують подальшого розвитку та дослідження. Так, бракує підходів до оцінки ймовірності виникнення кризових явищ та рівня кризового стану вітчизняних підприємств з урахуванням їх розмірів, виду діяльності, організаційно-правової форми, галузевої належності та регіональної специфіки тощо; недостатньо повно вивчені особливості розроблення й реалізації комплексу антикризових заходів залежно від типу підприємства (державні підприємства, акціонерні товариства, малі підприємства) та варіанти організаційних рішень під час побудови системи антикризового управління [2].

Необхідно підкреслити, що проблематика антикризового управління підприємствами охоплює широкий спектр проблем: проблеми своєчасного розпізнавання кризових ситуацій, проблеми запобігання кризі, проблеми функціонування організації у кризовому стані, проблеми виходу з кризи з найменшими втратами та подолання наслідків кризи, методологічні, фінансово-економічні, правові проблеми організаційного забезпечення, соціально-психологічні проблеми антикризового управління.

Аналізуючи дослідження з проблем антикризового управління, автор може зробити висновок, що недостатньо повно розроблена методологія формування системи антикризового управління з урахуванням зарубіжного досвіду та національних особливостей. Також у публікаціях з досліджуваної проблематики бракує підходів до розуміння ролі, місця та характеристики системи антикризового управління на підприємстві.

На погляд автора, якнайповніше сутність антикризового управління розкрито Коротковим Е. М. [2, с. 131 – 135] у таких положеннях:

кризи можна передбачати, очікувати і викликати;

певною мірою кризи можна прискорювати, випереджати, відсувати;

до криз можна та необхідно готуватися;

управління в умовах кризи потребує особливих підходів, спеціальних знань, досвіду та мистецтва;

кризові процеси можуть бути до певної межі керованими;

управління процесами виходу з кризи здатне прискорити ці процеси та мінімізувати їх негативні наслідки.

Автор вважає, що будь-яке управління певною мірою повинно бути антикризовим і тим більше ставати антикризовим під час виникнення на підприємстві кризових явищ різного типу та глибини.

Головними особливостями процесу антикризового управління є:

мобільність і динамічність у використанні ресурсів та проведенні змін;

здійснення програмно-цільових підходів у технологіях розроблення та реалізації антикризових рішень;

підвищена чутливість до чинника часу у процесах управління, здійснення своєчасних дій;

використання антикризового критерію, якості рішень під час їх розроблення та реалізації [3].

Антикризова програма – це координуючий плановий документ, що охоплює комплекс економічно та науково обґрунтованих заходів, спрямованих на подолання (запобігання або пом'якшення впливу) кризових явищ на підприємстві, зміст якого залежить від типу, глибини кризових явищ та особливостей функціонування підприємств різних організаційно-правових форм [4, с. 81].

Підсумовуючи, слід зазначити, що система антикризового управління на підприємстві як особлива (міжфункціональна) підсистема повинна виконувати такі функції:

прискорено та дієво реагувати на зміни у зовнішньому оточенні;

своєчасно ідентифікувати кризові явища, що існують ззовні та всередині підприємства;

розроблювати та впроваджувати заходи щодо запобігання, ліквідації або пом'якшення впливу негативних чинників на діяльність підприємства;

забезпечувати функціонування підприємства у режимі виживання в період кризи;

розробляти та уможливлювати введення в дію таких механізмів (управлінських, фінансових, організаційних), які б навіть у складній ситуації (наприклад, на межі банкрутства) могли забезпечити вихід підприємства з такого стану з найменшими затратами [5].

Ураховуючи вищевикладене, автор вважає, що перспективними напрямками є: визначення особливостей кризового стану вітчизняних підприємств; критичний аналіз існуючих методик щодо оцінки розвитку кризових явищ на підприємствах різних типів та можливостей застосування цих методик для вітчизняних підприємств; обґрунтування методики розроблення антикризової програми для підприємств різних організаційно-правових форм з урахуванням глибини та типу кризових явищ.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Федулова Т. В. Кризис в компании: зло или благо? / Т. В. Федулова // Менеджмент сегодня. – 2007. – № 2 (38). – С. 120–127. 2. Антикризисное управление : учебник / под ред. Э. М. Короткова. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 432 с. 3. Макаренко І. О. Алгоритм антикризового управління підприємством / І. О. Макаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 3 (45). – С. 104–109. 4. Шершньова З. Є. Використання потенціалу корпоративного управління: необхідність стратегічного підходу / З. Є. Шершньова // Стратегія економічного розвитку України. – 2005. – № 17. – С. 77–82. 5. Хіт Роберт. Кризовий менеджмент для керівників / Роберт Хіт ; пер. з англ. – К. : Наукова думка, 2002. – 566 с.

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ЯК ФАКТОР, ЩО СПРЯМОВАНИЙ НА ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Зосереджено увагу на питанні мотивації працівників як напрямку підвищення результатів трудової діяльності. Поняття мотивації тісно пов'язане з питанням управління персоналом, а також є фактором спонукання працівників до високопродуктивної праці.

Аннотация. Сосредоточено внимание на вопросе мотивации работников как направления повышения результатов трудовой деятельности. Понятие мотивации тесно связано с вопросом управления персоналом, а также является фактором побуждения работников к высокопроизводительной работе.

Annotation. The personal motivation as one of directions of the labor activity is considered. Because the term "motivation" is closely associated with questions of personnel management and also is a factor of how to make workers to work better.

Ключові слова: мотив, мотивація, методи мотивації, персонал.

Поняття мотивації тісно пов'язане з проблемою управління персоналом. Актуальність даного питання полягає, насамперед, у тому, що з часом виникають нові економічні відносини, породжені перехідним періодом, які й висувають нові вимоги до персоналу, а це не тільки підбір, навчання і розташування кадрів, але й формування нової свідомості, менталітету, а отже, і методів мотивації.

У даний час, у період переходу до ринкових відносин, основним мотивуючим чинником працівників є бажання мати гарантовану заробітну плату. При цьому переважає бажання мати спокійну роботу з невеликим, але гарантованим заробітком, ніж інтенсивну роботу з високою оплатою. Водночас на ринку праці з'являються працівники, що володіють достатнім професіоналізмом і новою трудовою свідомістю. Але для утримання таких професіоналів потрібні нові форми і методи стимулювання трудової діяльності працівників [1, с. 68–70].

На думку автора, мотивація – це один із суттєвих факторів, які впливають на подальший економічний результат підприємства, вид управлінської діяльності, який забезпечує процес спонукання особи до дієвості, спрямованої на досягнення особистих цілей чи цілей організації.

З розвитком економічних відносин і удосконаленням управління значна роль у теорії мотивації приділялася потребам більш високих рівнів. Представником цієї теорії є Д. МакКлелланд. Відповідно до його твердження структура потреб вищого рівня зводиться до трьох чинників: прагнення до успіху, прагнення до влади, прагнення до визнання. Також над даним питанням працювали: Ф. Герцберг (його теорія з'явилася у зв'язку з необхідністю з'ясувати вплив матеріальних і нематеріальних чинників на мотивацію людини), В. Врум (теорія чекань), а також Л. Портер – Е. Лоулер (теорія мотивації) [2, с. 398–381]. Хотілося б відмітити, що для формування належного ставлення до праці необхідно створювати такі умови, щоб персонал сприймав свою працю як свідому діяльність, що є джерелом самовдосконалення, основою професійного та службового зростання. Система мотивації повинна розвивати почуття належності до конкретної організації. Відповідне ставлення до праці та свідоме поведінка визначаються системою цінностей працівника, умовами праці й застосовуваними стимулами.

Теоретичний аналіз різноманітних моделей мотивації показує як позитивні, так і негативні аспекти їх використання, і це природний процес, оскільки в "теорії та практиці керівництва немає ідеальної моделі стимулювання, яка відповідала б різноманітним потребам індивідів". Запропонована нижче класифікація традиційно застосовується в різних країнах. Це такі моделі, як: "батога та пряника", первинної та вторинної потреби, внутрішньої та зовнішньої винагород, факторна модель стимулювання, теорія справедливості, сподівання, соціальної справедливості та ін. [3, с. 287–289].

Наведемо сучасну класифікацію методів мотивації: 1) індивідуальні та колективні; 2) економічні прями, економічні непрямі та негрошові [4, с. 112–114]. Економічні прями: оплата праці, премії, оплата навчання. Економічні непрямі: доплата за стаж, пільги на користування житлом, транспортом та ін. Негрошові: підвищення якості праці, охорона праці і т. д. Працівники повинні бути впевнені в наявності стійкого зв'язку між матеріальною винагородою та своєю працею. У заробітній платні обов'язково повинен бути присутній компонент, який залежить від досягнутих результатів.

Таким чином, проаналізувавши літературу, можна сказати, що грошова мотивація працівників – не завжди раціональний спосіб підвищити продуктивність праці, так як з підвищенням ролі людського чинника посилюється роль і психологічних методів мотивації. В основі цих методів лежить твердження, що основним чинником, що модифікує, є не тільки матеріальні стимули, але й нематеріальні мотиви, такі, як самоповага, визнання з боку навколишніх членів колективу, моральне задоволення роботою і гордість за свою фірму [5, с. 153–154]. Серед напрямків підвищення мотивації праці автор може запропонувати такі: медобслуговування, організація харчування всередині компанії, оплата транспортних витрат, допомога в отриманні додаткової освіти, програми страхування, організація корпоративних пенсійних фондів і фондів збереження, проведення фізкультурно-оздоровчих заходів, організація спільних поїздок, екскурсій. Іншим напрямком підвищення мотивації праці може бути фактор "свого місця". Мистецтво керівника полягає в такому розподіленні людських ресурсів, при якому працівники максимально відчували б свою користь і отримували б задоволення від виконаної роботи. Також іншими сильними факторами підвищення

ефективності праці можуть бути кар'єрне зростання та можливість творчості. Велике значення має також фактор особистого прикладу керівника.

На сьогодні дуже важливо розуміти, що підприємство може дозволити собі застосовувати лише ті способи мотиваційного впливу, використання яких принесе йому реальний прибуток, і витрати на додаткове стимулювання працівників не мають перевищувати ту віддачу, яку компанія отримує від їх застосування [4, с. 266–268].

Отже, на думку автора, під мотивацією праці розуміється певна внутрішня властивість людини, складова частина її характеру, що пов'язана з інтересами й визначає її поведінку в організації.

Що ж стосується мотивації праці в Україні, то "картина" не зовсім оптимістична. Адже в нашій країні мотивація праці або взагалі відсутня на підприємствах, або існує на самому примітивному рівні. Можливо, ця складна ситуація є відтінком як політичного, так і економічного становища в країні, а можливо, дана проблема носить не такий уже масштабний рівень (а все залежить від керівництва). Сьогодні, коли через складне економічне становище дуже важко встановити високу заробітну платню для працівників, особливу увагу треба приділити нематеріальному стимулюванню праці, складаючи гнучку систему пільг для робітників, оскільки матеріальне заохочення – це всього лише зовнішній стимул стосовно роботи, тобто зовнішня мета. Тому багато керівників, що не знають такої закономірності дії стимулів, бачать тільки в матеріальній винагороді мотивуючу чинність праці. Матеріальна винагорода буде діяти тільки тоді як стимул, коли вона буде постійно збільшуватися.

Автор наголошує, що найпотужнішим мотивуючим засобом трудової поведінки людини є інтерес до роботи. Чим більше знань має людина, чим вище її кваліфікація, тим більше вона буде прагнути до цікавої роботи. Задоволення буде приносити зміст роботи, її процес, а не тільки плата за працю. Адже у цікавій роботі людина самореалізує здатності та свій психологічний потенціал. Саме тому на підприємствах керівництву потрібно більше уваги приділяти свідомому заохоченню своїх підлеглих до виконання своїх обов'язків.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Кибанова А. Я. Управление персоналом организации / А. Я. Кибанова. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 296 с. 2. Шегда А. В. Економіка підприємства : навч. посібн. / А. В. Шегда. – К. : Нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 3-тє вид., випр. – К. : Знання-Прес, 2003. – 335 с. 3. Фастовець А. А. Економіка підприємства : навч. посібн. / А. А. Фастовець. – К. : Укр. освіта, 2000. – 572 с. 4. Семенова В. М. Економіка підприємства : учебн. пособие для вузов / В. М. Семенова. – М. : Центр экономики и маркетинга, 2004. – 352 с. 5. Волкова О. И. Экономика предприятием : учебник / О. И. Волкова. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 519 с.

Онегіна К. Д.

УДК 631.11:334.012.23

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Визначено основні складові та проблеми адаптації сільськогосподарських підприємств до ринкових умов.

Аннотация. Определены основные составляющие и проблемы адаптации сельскохозяйственных предприятий к рыночным условиям.

Annotation. The main components and problems of adaptation of agricultural enterprises to market conditions are identified.

Ключові слова: аграрний сектор, адаптація, ринкова економіка, сільськогосподарські підприємства.

Від успіху адаптації сільськогосподарських підприємств до ринкових умов залежить не лише їх ефективне функціонування, а й сталий розвиток аграрного сектору в цілому, продовольча безпека країни.

Проблеми адаптації сільськогосподарських підприємств розглядалися у дослідженнях: М. Дем'яненко, І. Кириленка, М. Маліка, В. Месель-Веселяка, П. Саблука та ін. [1 – 4]. У їх працях була розроблена концепція реформування аграрного сектору економіки України у процесі ринкової трансформації. Складовими реформ в аграрному секторі були визначені: зміни у відносинах власності; створення нових форм господарювання; розвиток аграрного ринку.

Попри те, що ринкові реформи розпочалися в Україні у 1991 році, реального наповнення у сільському господарстві вони набули лише з 1999 р. Після виходу Указу Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки" активізувався процес перетворень сільськогосподарських підприємств. Так, станом на 28 квітня 2000 р. було реформовано 11 276 господарств, або 99 % від їх загальної кількості, та створено 13 623 нові юридичні особи, з яких 46 % господарські товариства, 23 % – сільськогосподарські кооперативи, 20 % – приватні господарства, 11 % – інші [5].

© Онегіна К. Д., 2010

Стрімко почала зростати кількість фермерських господарств. На 1 січня 2003 р. у приватній власності знаходилося вже 71,4 % сільськогосподарських угідь, у колективній – 0,4 %, у державній – 28,2 % [1]. Унаслідок реформування майнових відносин на селі 6,9 млн громадян України набули право на земельну частку (пай). Але проблему адаптації сільськогосподарських підприємств повністю не було вирішено. Більше третини з них залишаються збитковими [4].

Але права приватної власності на сільськогосподарські угіддя є обмеженими. Досі існує мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення, ринок землі функціонує за тінювими законами. Сільськогосподарські підприємства не можуть використовувати землі як заставу та вирішити проблему достатнього кредитного забезпечення.

У ринкових умовах змінюються принципи та механізми управління як на макро-, так і на мікрорівні. Більшості сільськогосподарських підприємств наразі бракує сучасного менеджменту. Прийоми та структура управління, порядок прийняття рішень, форми контролю та мотивації залишаються застарілими, що знижує ефективність роботи підприємств за нових умов. Як показують результати обстежень сільськогосподарських підприємств, у 90 % з них не створені служби маркетингу. Канали збуту продукції не є стійкими та такими, що дають можливість реалізовувати продукцію за цінами, які забезпечують позитивну рентабельність. Отже, створення служби маркетингу у сільськогосподарських підприємствах є ще однією важливою складовою адаптації сільськогосподарських підприємств до ринкових умов.

Також у ринкових умовах загострюються короткострокова та довгострокова проблеми сільськогосподарського виробництва. Перша полягає у критичній нестабільності доходів аграріїв. Друга – у диспаритеті цін, тобто у відносному відставанні цін на сільськогосподарську продукцію від цін на матеріально-технічні ресурси, які використовуються в галузі, та тенденції до скорочення доходів аграріїв. Сільськогосподарські товаровиробники є приймаючими ціну ринку. А цінова ситуація на ринку складається не на їх користь. Зокрема, дані таблиці свідчать, що навіть підвищення урожайності не дало можливості сільськогосподарському підприємству вирішити проблему беззбитковості виробництва.

Таблиця

Економічна ефективність вирощування зернових культур у ПОСП "Бурлуцьке" Харківської області

Показники	Роки		
	2006	2007	2008
Урожайність, ц/га	10,3	30,5	53,0
Повна собівартість 1ц, грн	95,95	59,63	81,78
Ціна реалізації 1ц, грн	45,86	73,77	58,71
Рентабельність, %	-52,20	23,71	-28,20

Так, урожайність зернових у ПОСП "Бурлуцьке" у 2008 році була вищою, ніж у 2007, проте ціна реалізації знизилась із 73,77 грн за центнер до 58,71 грн за центнер, що призвело до збитковості виробництва зернових [6]. Таким чином, дієва система державного регулювання цін і доходів аграрних виробників ще не працює в Україні.

У результаті дослідження можна зробити висновок, що складовими подальшої адаптації сільськогосподарських підприємств мають стати: поглиблення земельної реформи; створення сучасних систем менеджменту та маркетингу на підприємствах; розбудова ринкової інфраструктури; формування дієвої та адекватної ринковим умовам системи державного регулювання сільського господарства.

Наук. керівн. Уханьова Т. В.

Література: 1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку : інформ.-аналіт. зб. / за ред. П. Т. Саблука та ін. – К. : ІАЕ УААН, 2003. – Вип. 6. – 764 с. 2. Дем'яненко М. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку / М. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2007. – № 5. – С. 4–13. 3. Месель-Веселяк В. Я. Розвиток та ефективність організаційно-правових форм господарювання в сільському господарстві України / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2004. – № 11. – С. 18–24. 4. Форми господарювання на селі: аналіз розвитку / за ред. П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ ІАЕ УААН, 2007. – 104 с. 5. Статистичний щорічник "Сільське господарство України" за 2008 р. / Держ. ком. статистики України ; за заг. кер. Ю. М. Остапчука. – К., 2009. – 369 с. 6. www.tradeukraine.com.

УДК 331.5.024.5

Мурадова Л. А.

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ

Анотація. Розглянуто проблему працевлаштування молоді, її актуальність у нинішній ситуації на ринку праці в Україні. Проаналізовано роботи вчених, які присвячені даній тематиці.

Аннотация. Рассмотрены проблема трудоустройства молодежи, ее актуальность в нынешней ситуации на рынке труда в Украине. Проанализированы работы ученых, посвященные данной тематике.

© Мурадова Л. А., 2010

ISS

"Управління розвитком", №7(83) 2010

Annotation. A problem of employment of youth investigated, its urgency in a present situation on a labour market in Ukraine. Works of scientists, which dedicate to the given subjects has considered.

Ключові слова: працевлаштування, професія, молодь, праця, центр зайнятості, безробіття.

Серед багатьох проблем державної молодіжної політики виділяються проблеми працевлаштування молоді, які істотно відрізняються від аналогічних проблем "дорослих". Актуальність теми працевлаштування молоді обумовлена сформованою ситуацією на ринку праці в Україні у 2009 році. У кризових умовах проблеми із працевлаштуванням торкнулися не тільки працюючого населення, але й молодих фахівців, які тільки починають свою трудову діяльність. Жорсткість вимог до потенційних кандидатів у багато разів збільшила конкуренцію і зробила працевлаштування молоді досить скрутним.

Проблеми працевлаштування молоді полягають у відсутності професії (спеціальності), відсутності досвіду роботи, завищених вимогах до рівня заробітної плати й статусу роботи. Усі вищеперераховані особливості в сукупності з високими вимогами роботодавців до працівників роблять молодь неконкурентоспроможною на ринку праці, й відповідно трудова зайнятість цієї категорії має потребу в регулюванні правовими нормами особливого характеру з боку держави.

На сучасному етапі молодіжний ринок праці характеризується надлишковою пропозицією престижних високооплачуваних спеціальностей і недоліком кваліфікованих фахівців з ряду професій, породжуваних інноваційними процесами в суспільстві. Особливу значущість здобуває усунення причин кількісної і якісної асиметричності на молодіжному ринку праці: правової незахищеності молоді, низької конкурентоспроможності останньої порівняно з іншими групами трудових ресурсів, відсутності в молодих людей мотивації до праці, адекватної сформованим економічним умовам, обмеженості територіальної мобільності, неповноти обліку й реєстрації безробітної молоді [1].

Німецький соціолог Карл Манхейм (1893 – 1947 рр.) визначив, що молодь є свого роду резервом, що виступає на передній план, коли таке пожатвення стає необхідним для пристосування до швидкозмінливих або якісно нових обставин. Динамічні суспільства рано чи пізно повинні активізувати й навіть організувати їх (ресурси, які в традиційному суспільстві не мобілізуються й не інтегруються, а часто придушуються). Молодь, на думку Манхейма, виконує функцію оживляючого посередника соціального життя; ця функція має своїм важливим елементом неповну включеність у статус суспільства. Вирішальним фактором, що визначає вік статевої зрілості, є те, що в цьому віці молодь вступає в громадське життя й у сучасному суспільстві вперше зіштовхується з хаосом антагоністичних оцінок. Молодь, на думку Манхейма, ні прогресивна, ні консервативна за своєю природою, вона – потенція, готова до будь-якого починання, що суперечить даній проблематиці [2].

Аналіз сутності ринку праці, закономірностей його функціонування в умовах капіталістичних виробничих відносин на етапах його розвитку й трансформації знайшов відображення в роботах учених: Дж. Кейнса, Ф. Кене, К. Маркса, А. Маршалла, Д. Рікардо, А. Сміта, Д. Фрідмена. Питанню молодіжної зайнятості присвячені роботи: О. Білокрилової, А. Дадашева, И. Заславського, Р. Капелюшнікова, С. Михневої, Р. Колосової й ін.

Для більш глибокого вивчення даної теми автором було проведено дослідження методом анкетування, результати якого показали:

молодь дійсно зацікавлена у проблемі працевлаштування, навіть якщо в неї спостерігаються ідеалістичні уявлення про майбутню професію й трудову кар'єру;

рівно половина опитуваних відповіли, що отримана освіта відіграє значну роль у житті людини. А інша половина стверджує, що освіта нічого їм не дає, тому що вони вважають, що існує незатребуваність молодих фахівців на ринку праці, а також конкурентоспроможність випускників ВНЗ на ринку праці досить низька. Роботодавець, орієнтований на випуск конкурентоспроможної продукції, пред'являє високі критерії оцінки до молодого фахівця, насамперед, відносно рівня професійної підготовки, вміння використовувати сучасні інформаційні технології. Виникає проблема "замкненого кола": підприємства жадають від молодого кандидата на вакантне робоче місце практичного досвіду, що він може придбати тільки у процесі роботи;

аналізуючи відповіді на запитання, зрозуміло, що молодь також вважає, що проблема працевлаштування працездатного населення придбала державне значення. Хоча дехто вважає, що в нашій країні нічого досягти не можна або необхідно переіменити владу. Але в основному респонденти виступають за державну підтримку розвитку підприємництва й служб працевлаштування, а також за надання непрацюючому населенню оплачуваних тимчасових робіт. Однак основна маса підприємств не має можливості оплачувати підготовку фахівців, посилаючись на економічні труднощі. Опитувані також відстоюють свої права, тобто проявляють амбіції: надання робочих місць, випробного терміну, додаткового навчання; невимога досвіду й стажу роботи; довіра до молодих фахівців з боку роботодавців, незважаючи на те, що низька конкурентоспроможність робочої сили на ринку праці пояснюється відсутністю достатнього виробничого досвіду й необхідного стажу роботи зі спеціальності. При цьому молоді люди нерідко першими падають під скорочення при реорганізації підприємств або стають безробітними відразу ж після закінчення навчального закладу [3].

Для досягнення інноваційної зайнятості молоді необхідно регулювати молодіжний ринок праці за такими напрямками: сприяння повній, ефективній довгостроковій зайнятості молодих людей за допомогою залучення їх у гнучкі її форми (змінний графік роботи, сезонна, неповна зайнятість); підвищення адаптаційних можливостей молоді на ринку праці (вироблення просторової мобільності й конкурентоспроможності); мінімізація соціальних і індивідуально-особистісних витрат молодіжного безробіття; легалізація окремих видів діяльності в тіншовому секторі за допомогою стимулювання створення додаткових робочих місць [4].

Важливе значення має створення умов, що сприяють залученню й закріпленню молодих фахівців на виробництві: гідна заробітна плата й своєчасність її виплати, наявність соціальних гарантій працівників, можливість просування по службі, рішення житлового питання, відродження традицій наставництва на виробництві. Необхідно визнати сферу молодіжної зайнятості пріоритетною частиною соціальної

політики держави, тому що молодь – найбільший стратегічний ресурс країни [5]. Державна служба зайнятості готова стати активним партнером у формуванні системи збереження й розвитку трудових ресурсів при зацікавленій участі всіх структур. Оскільки підготовка висококваліфікованих кадрів, які адаптовані до умов ринкової економіки та мають новітню технологію, є завданням стратегічної важливості, від її рішення в чималому ступені залежить майбутнє нашої країни. Труднощі, з якими зіштовхується суспільство у своїх зусиллях із соціалізації й інтеграції молоді, виникають із нестикування між потребами й прагненнями молодих людей, з одного боку, і з того, що пропонує й жадає від них суспільство, – з іншого. Щоб вирішити дане протиріччя, молоді необхідно створити умови для самореалізації, дати можливість робити свій внесок у розвиток суспільства [6].

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Иванов О. І. Динаміка соціальної напруженості у відносинах молоді й суспільства (основні положення концепції дослідження) / О. І. Иванов, І. Г. Васильєв // *Регион : Політика. Економіка. Соціологія*. – 2000. – № 1–2. – С. 10–12. 2. Манхейм Карл. Диагноз нашего времени / Карл Манхейм. – М. : Юристъ, 1994. – 704 с. 3. Руденко Г. Г. Специфіка положення молоді на ринку праці / Г. Г. Руденко, А. Р. Савелів // *Социс*. – 2002. – № 5. – С. 101–107. 4. Селиванова О. Зайнятність молоді – стратегічна проблема / О. Селиванова // *Людина і праця*. – 2003. – № 3. – С. 29–32. 5. Лисовський В. Т. Соціологія молоді / В. Т. Лисовський. – СПб. : СПбГУ, 1996. – 358 с. 6. Чупров В. И. Молодежь в обществе риска / В. И. Чупров, Ю. А. Зубок, К. Уильямс. – М. : Наука, 2001. – 232 с.

УДК 331.54

Обуховська К. І.

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ

Анотація. Розглянуто особливість зайнятості і проблему працевлаштування молоді в умовах економічної нестабільності.

Аннотация. Рассмотрены особенности занятости и проблема трудоустройства молодежи в условиях экономической нестабильности.

Annotation. The peculiarity of employment and problems of placement youth in the situation of the instability of economics are studied.

Ключові слова: зайнятність, молодь, працевлаштування, випускники, роботодавець.

Молодь володіє найбільш сучасними знаннями і найвищим ресурсом щодо праці, в будь-якому суспільстві їй приділяють увагу, залучаючи до економічної сфери. Незважаючи на це, молодь у економічний простір інтегрується з великими труднощами. Від цього програють усі – і країна, і сама молода людина, і роботодавці.

Метою даної статті є визначення особливостей зайнятості і працевлаштування молоді в умовах економічної нестабільності.

Проблема працевлаштування молоді аж ніяк не нова. За останні десятиліття вона набула широкого резонансу. Над вирішенням цієї проблеми працюють науковці (економісти, демографи, психологи, соціологи). Наприклад, проблеми зайнятості молоді розглядають В. Онікієнко, Я. Кружельницька, Л. Колешня [1], П. Мазурок [2], Е. Лібанова [3].

Ця тема перебуває у фокусі уваги журналістів, представників державних установ та неурядових організацій, її розглядають і обговорюють на засіданнях у навчальних закладах, центрах зайнятості. Безробіття молоді стало причиною створення низки законопроектів Кабінету Міністрів України та Верховної Ради. Та ринок праці, незважаючи на всі рішення і заходи влади, нездатен забезпечити роботою потік випускників, які щорічно поповнюють когорту тих, хто, маючи диплом про вищу освіту, не має можливості працювати за фахом, а часто й узагалі не може знайти роботу. Особливо загострюється проблема працевлаштування молоді зараз, у так званий кризовий період, коли всюди проводять скорочення робочих місць. Суспільство несе значну втрату у зв'язку з неповним використанням трудового потенціалу молодих людей. А це збільшує соціальну напругу, погіршує криміногенну ситуацію, веде до масового виїзду молоді за кордон у пошуках роботи [4].

На сьогоднішній день тема працевлаштування молоді дуже актуальна. Та чи надто це може зацікавити теперішніх випускників, чи допоможе їм хоч якось у пошуках роботи. Чи перейматиметься хтось з них статистикою безробіття тоді, коли кожен насправді змушений вирішувати проблему працевлаштування в той чи інший спосіб сам. На думку автора, випускників умовно можна поділити на відповідальних – тих, хто вирішує проблему самостійно і сумлінно ставиться до виконання всього, що робить, і дещо менш відповідальних, чи безтурботних, які звикли, що за них є кому турбуватися. Хтось швидко знайде роботу і навіть за фахом, а хтось залишиться в університеті, вступивши до аспірантури, хоча таких звісно менше, інші, зокрема юнаки, поповнять ряди призовників, можливо хтось поїде за кордон. Роботодавці не

© Обуховська К. І., 2010

хочуть брати на роботу початківців, пояснюючи це відсутністю у них досвіду. Але ж де його набути, якщо немає можливості отримати роботу. У більш розвинених країнах претендент на роботу до початку трудової діяльності звертається, як правило, у 6 – 10 фірм. У нас же після декількох відмов роботодавця людина може зневірившись повністю перейти на утримання держави [5].

Та все ж не так багато студентів працюють за фахом. Їх часто можна побачити, наприклад, за барною стійкою, як офіціантів та ін. І це не дивує, тому що у випускників немає досвіду роботи, а також не вистачає самого вміння знайти роботу. На ринку праці можуть запропонувати молоді в основному сферу обслуговування. Деякі з випускників ставлять собі питання: "А навіщо тоді вчитися протягом 5 років, щоб працювати барменом чи офіціанткою після закінчення?" Нерідко зустрічається відмова від працевлаштування у зв'язку з умовами праці та проживанням, наприклад, посада вчителя української мови і літератури лякає випускника села [5]. Більшість студентів не сподіваються на допомогу у працевлаштуванні ні від влади, ні від центру зайнятості, хоча саме вони і мали б цим займатися.

Є ще одна проблема, на думку автора, – сумнівні оголошення. Оголошенням надто довіряти не варто. Адже відомо достатньо випадків, коли роботодавці пропонують і обіцяють одні умови праці, а насправді вимагають виконувати значно більший об'єм роботи, в гірших умовах, ще й за меншу заробітну плату від тієї, яка була обіцяна за умов прийому на роботу. Важливо також ознайомитися з трудовим законодавством і, зокрема, з юридичними нормами працевлаштування. Необізнана у цьому питанні людина, яка шукає роботу, ризикує стати звичайною ланкою, у якій фірми набирають працівників на роботу без жодних контрактів і угод, часто ставлячи умову про місячний чи довше тривалий випробувальний термін, за який інколи навіть не платять, і потім не приймають на постійне робоче місце

Як наголошує психолог В. Гупаловська: "Неможливо всім радити однаково, бо у кожного проблеми індивідуальні". Та ось що вона говорить з приводу нашої теми: "Людина протягом свого життя періодично підлягає впливу так званих психологічних криз. Це можуть бути кризи внутрішні, пов'язані із розвитком людини, наприклад, відомі у психології вікові кризи трьох років, семи років, підлітковий вік, криза середини життя. Кризи можуть бути спровоковані зовнішніми обставинами. Вони, зрештою, також стають внутрішніми, бо переживаються психікою людини, яка є сферою внутрішньою. Отже, життя без криз не існує. Однак не слід думати, що криза – це так погано чи трагічно. Насправді вони є переломними моментами, коли відживає щось старе і повинно з'явитись нове, прогресивне. Тобто переживання кризи – явище позитивне і потрібне" [5].

Наприклад, у одній з областей України задля поліпшення ситуації щодо зайнятості молоді, а саме у Тернополі, на засіданні на тему "Проблеми працевлаштування молоді під час економічної кризи", зокрема, запропонували: створити єдиний координаційний орган – Раду з питань реалізації політики зайнятості молоді, надавши їй право визначати механізми цієї політики та координувати діяльність органів, які її здійснюють; організувати студентські сектори працевлаштування при вищих навчальних закладах; сприяти роботі студентів та учнів за сумісництвом у вільний від навчання час та організації експериментальних підприємств у навчальних закладах; проводити з молоддю інформаційні й навчальні семінари та тренінги з питань працевлаштування; провести конференцію з роботодавцями з метою виявлення й складання переліку актуальних професій та конкретизації вимог роботодавця до працівника й ознайомити з цими вимогами студентів та учнів навчальних закладів області; звернути увагу на розвиток співробітництва з молодіжними організаціями; вдосконалити механізм надання молодим громадянам першого робочого місця; відпрацювати модель забезпечення вторинної та сезонної зайнятості; сприяти формуванню ефективного діалогу між підприємцями-роботодавцями та молодими спеціалістами [6].

У вересні на Рівненщині була проведена акція, метою якої була допомога у пошуках достойного та перспективного місця працевлаштування найкращим студентам-випускникам рівненських вищих шкіл. "Запровадження рейтингу сприятиме підвищенню успішності у навчальному закладі, а переможці акції отримують додатковий шанс на хороше працевлаштування", – вважає член ради міської організації Єдиного центру, доцент кафедри менеджменту НУВГП Олександр Клименко. До рейтингу потраплять діти-сироти та інваліди [7].

На думку автора, це великий шанс для отримання перспективної роботи за свою наполегливу працю в навчанні. Адже нині існує жорстка конкуренція на ринку праці між випускниками без досвіду роботи та фахівцями з досвідом роботи, тому про майбутню роботу випускникам треба дбати ще зі студентської лави.

Потрібно ретельніше приділяти увагу працевлаштуванню випускників і намагатися вирішити цю проблему. Одним із рішень, на думку автора, є створення при ВНЗ або при службах зайнятості відділів за сприяння працевлаштування молоді, які б могли допомогти випускнику без стажу роботи знайти її та правильно юридично оформити трудові договори.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Оникиенко В. В. Проблемы занятости молодежи и разработка социально-экономического механизма защиты молодежи Украины от безработицы / В. В. Оникиенко, Я. В. Кружельницкая, Е. М. Либанова // Молодежь Украины: состояние, проблемы, пути решения : сборник научн. трудов Укр НИИ проблем молодежи : статьи. – К., 1992. – С. 37–47. 2. Колешня Л. Проблеми працевлаштування випускників вищих навчальних закладів і шляхи їх вирішення / Л. Колешня // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 3. – С. 11–18. 3. Мазурок П. Конкурентоспроможність і проблеми зайнятості молоді / П. Мазурок // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 3. – С. 111–113. 4. <http://www.dcz.gov.ua>. 5. Матиїв Г. Синдром випускника [Електронний ресурс] / Г. Матиїв. – Режим доступу : <http://www.gromada.lviv.ua/>. 6. <http://www.dcz.gov.ua/control/ru/publish/article>. 7. [http://rivne.edc.org.ua/ua/news/14786_\"Molodi_ta_perspektyvni\"_na_pidtrymku_-studentiv-vypusknkyiv](http://rivne.edc.org.ua/ua/news/14786_\).

НЕТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Анотація. Узагальнено нематеріальні методи мотивації, що впливають на підвищення ефективності праці персоналу.

Анотация. Обобщены нематериальные методы мотивации, которые влияют на повышение эффективности труда персонала.

Annotation. The methods of intangible motivations that influence the efficiency of the personnel are summarized.

Ключові слова: мотивація, нетрадиційні методи мотивації, нематеріальні методи мотивації.

У міру розвитку суспільного виробництва, переходу до постіндустріальних засад його функціонування дедалі очевиднішим стає фундаментальне значення людських ресурсів у розвитку цивілізації. Аксіомою вже стало визнання того, що ефективність праці за інших однакових умов визначається особистим ставленням людини до праці, її мотиваційними настановами та трудовою поведінкою.

Проблема спонукання людей до продуктивної праці не нова. Протягом багатьох століть вона хвилювала найвидатніші уми людства, і це не випадково: працею створюється матеріальна і духовна культура суспільства. Як писав один із класиків політичної економії В. Петті: "Земля – мати багатства, а праця – батько його".

У загальному розумінні мотивація – це сукупність рушійних сил, які спонукують людину до виконання певних дій. Ці сили можуть мати як зовнішнє, так і внутрішнє походження та змушувати людину свідомо чи несвідомо робити ті чи інші вчинки.

"Не хлібом одним живе людина", – сказано в Біблії. Зміст цього афоризму був справедливим з давніх-давен, а особливо нині, коли матеріальні потреби людей у більшості країн задоволено, а на перший план виходять нематеріальні потреби й мотиви. На початку нового століття людина працює не тільки й не стільки для задоволення першочергових матеріальних інтересів, скільки для комплексного забезпечення широкого кола потреб соціального, культурного, духовного характеру.

Мета статті – узагальнити нематеріальні методи мотивації та показати їх вплив на ефективність праці персоналу.

За оцінкою спеціалістів у сфері менеджменту персоналу, нині в країнах з розвинутою економікою не більше 45 % найманих працівників у структурі мотивів першість віддають матеріальній винагороді. При цьому за останні роки частка тих, хто віддає перевагу нематеріальним мотивам, різко зросла.

В Україні внаслідок економічної кризи, відчутного погіршення життя населення істотно знизилася значення методів нематеріальної мотивації трудової діяльності. Разом з тим одночасно із забезпеченням у державі сталого економічного зростання, упровадженням моделі інноваційного розвитку, широким застосуванням у виробництві нових технологій та наукових ідей найближчим часом зросте роль нематеріальної мотивації трудової діяльності. При цьому особливе значення вона відіграватиме у стимулюванні розвитку персоналу.

Нематеріальне стимулювання розвитку персоналу в організації, насамперед, спрямоване на задоволення мотиву збереження соціального статусу працівника в трудовому колективі завдяки залишенню за ним його робочого місця чи посади; підвищення соціального статусу працівника в трудовому колективі в результаті одержання ним вищої, більш відповідальної посади, посилення зацікавленості працівника самим процесом опанування нових знань, умінь та практичних навичок; поглиблення інтересу до професійного спілкування з професіоналами як в організації, так і поза її межами [1].

До перспективних методів нематеріального стимулювання розвитку персоналу належить участь працівників в управлінні працею та якістю продукції (наданих послуг) на рівні структурного підрозділу організації. У зв'язку з цим заслуговує на увагу передовий досвід роботи гуртків якості в Японії та інших країнах з розвинутою ринковою економікою. Розвитку персоналу сприяє робота членів гуртків якості з аналізу та розроблення конкретних заходів щодо підвищення якості продукції (наданих послуг) і зниження витрат виробництва через упровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу у вигляді наукових відкриттів, раціоналізаторських пропозицій тощо.

Дослідження зарубіжних фахівців свідчать про позитивний вплив роботи гуртків якості на розвиток персоналу. Продуктивніша праця робітників та фахівців знаходить своє відображення у швидкій окупності коштів, вкладених для забезпечення роботи гуртків якості, у підвищенні якості товарів (наданих послуг) та зниженні витрат виробництва [1].

До інших методів нематеріального стимулювання розвитку персоналу належать створення робітничих рад чи спільних комітетів робітників, фахівців та керівників; участь представників найманої праці в роботі рад директорів корпорацій, компаній і т. п. У період адміністративно-командної системи управління економікою участь працівників в управлінні організаціями мала здебільшого формальний характер, тому вона не справляла істотного впливу на розвиток персоналу. Запровадження інноваційної моделі розвитку має докорінно змінити ситуацію, посилити стимулювання розвитку персоналу.

Істотну роль у нематеріальному стимулюванні розвитку персоналу відіграє регулювання робочого часу та заохочення працівників у підвищенні рівня своєї професійної майстерності на базі надання їм вільного часу. При цьому особливий стимулюючий ефект мають додаткові та творчі відпустки, що нада-

ються працівникам, у тому числі для самостійного навчання, підвищення рівня кваліфікації, підготовки дисертаційних робіт, пов'язаних з проблематикою виробництва, тобто це відпустки, крім тих, що установлені чинним трудовим законодавством.

Підставою для їх надання можуть бути колективний договір, індивідуальний план розвитку або особисті цілі працівника. Нематеріальне стимулювання розвитку персоналу через регулювання робочого часу чи заохочення наданням вільного часу має поширюватися на тих, хто зарекомендував себе працелюбним, організованим, дисциплінованим працівником, який успішно реалізує індивідуальний план трудової кар'єри.

Отже, нетрадиційні методи мотивації – це інноваційний вид покращення роботи підприємства, який допомагає роботодавцю з мінімальними витратами підвищити працездатність персоналу підприємства та підвищити конкурентоспроможність своїх кадрів.

Наук. керівн. Зубчинська Н. В.

Література: 1. Савченко В. А. Управління розвитком персоналу : навч. посібн. / В. А. Савченко. – К. : КНЕУ, 2002. – 351 с.

Москалець А. П.

УДК 338.246.02:334.012.64(477)

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Проаналізовано основні проблеми, що стримують розвиток малого бізнесу в Україні, досліджено причини їх виникнення, запропоновано можливі шляхи їх вирішення.

Аннотация. Проанализированы основные проблемы, которые сдерживают развитие малого бизнеса в Украине, исследованы причины их возникновения, предложены пути возможного их решения.

Annotation. Basic problems, limiting the development of small business in Ukraine, are analyzed. The reasons of these problems are examined and the ways of possible solutions are suggested.

Ключові слова: трансформація економіки, малий бізнес, проблеми розвитку, мале підприємництво, фінансові ресурси.

В умовах трансформації економіки без підтримки малого бізнесу неможливе економічне зростання, створення нових робочих місць, максимальне задоволення суспільних потреб. В Україні малий бізнес не виконує покладених на нього функцій, що пов'язано з рядом проблем, що підкреслює актуальність обраної теми.

Метою роботи є теоретичне узагальнення існуючих проблем, що стримують розвиток малого бізнесу та надання рекомендацій для їх вирішення.

Дослідженням стану та проблем розвитку малого бізнесу в Україні займалися: Лихолат С. М., Виговська В. В. та ін. [1], які у своїх працях аналізують проблеми розвитку малого бізнесу, але недостатню увагу приділяють шляхам їх вирішення.

Аналіз статистичних даних показав, що частка продукції малих підприємств у загальній кількості реалізованої продукції зменшилася з 8,1 % у 2000 році до 4,4 % у 2007 [2], що свідчить про ряд проблем і відсутність державної підтримки малого бізнесу.

У процесі дослідження було встановлено, що головною проблемою, що стримує розвиток малого бізнесу, є недосконалість нормативно-правової бази, а особливо невідповідності критеріїв застосування спрощеної системи оподаткування, передбаченої Указом Президента № 746 "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" (далі – указ) [3], та ознак малого підприємництва, передбачених Законом України "Про державну підтримку малого підприємництва" (далі – закон) [4]. Так, відповідно до закону до суб'єктів малого підприємництва відносять фізичних осіб, зареєстрованих у встановленому порядку, та юридичних осіб, річний, обсяг валового доходу яких не перевищує 70 млн грн, у той час коли указ діє лише на тих суб'єктів малого підприємництва, обсяг виручки від реалізації продукції яких не перевищує 1 млн грн для юридичних та 500 тис грн для фізичних осіб. Валовий дохід та виручка за своєю суттю не є тотожними економічними категоріями, а граничні критерії в 70 млн грн та 1 млн грн свідчать про те, що держава своїм указом підтримує "мікробізнес".

Серйозною проблемою розвитку малого бізнесу є обмеженість сфер діяльності, якими виступають торгівля, дрібний ремонт, операції з нерухомістю та будівництво. Це, в першу чергу, пов'язано з особливостями законодавства та бажанням швидкого отримання прибутку.

Однією з найбільших проблем для розвитку малого підприємництва є обмеженість фінансових ресурсів та відсутність можливостей для їх залучення. Переважна більшість малих підприємств не має достатніх власних фінансових ресурсів, а залучення кредитів є проблематичним у зв'язку з відсутністю до-

© Москалець А. П., 2010

статньої застави, якісного бізнес-планування, можливостей аналізу фінансового стану, низьким рівнем конкурентоспроможності позичальника та ін.

Невирішеними продовжують залишатися такі проблеми:
складна процедура реєстрації нових підприємств;
корумпованість державних чиновників при отриманні дозволів, ліцензій та розгляді справ у правоохоронних органах;

неврегульованість відносин з підприємствами, які працюють на загальній системі оподаткування (такі підприємства не мають право відносити до валових витрат суми авансів, сплачених партнерам, які працюють на єдиному або фіксованому податку);

невирішеність питання з придбанням сільськогосподарських земель для сільськогосподарських підприємств;

високі ціни на сировину, обладнання, обмежені ринки збуту та ін.

З метою створення умов для розвитку малого підприємства та вирішення існуючих проблем необхідно на державному рівні:

переглянути Указ Президента № 746 з метою відповідності сучасним умовам та закріпити відповідні положення окремим законом (збільшити обсяг виручки від реалізації продукції для суб'єктів малого підприємництва до 70 млн грн як критерію застосування указу та розширити чисельність працівників для малих підприємств із 50 чоловік до 100);

створити спеціальний, контрольований державою міжбанківський фонд для кредитування малого бізнесу;

законодавчо закріпити для малих підприємств спрощену систему реєстрації, отримання ними дозволів, ліцензій і т. п.;

розширити сферу дії програми Європейського банку реконструкції та розвитку відносно кредитування малого та середнього бізнесу й забезпечити державну підтримку у вигляді гарантій;

створити умови для розвитку лізингу та франчайзингу як основних інструментів підтримки малого бізнесу шляхом удосконалення існуючої нормативно-правової бази.

Таким чином, у результаті дослідження можна зробити висновок, що малий бізнес в Україні знаходиться в дуже складних умовах, його розвиток стримують недосконалість нормативно-правової бази, відсутність державної підтримки, низький рівень економічної культури населення, тому вирішення даних проблем можливе, в першу чергу, на національному рівні.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Виговська В. В. Малий бізнес України: сучасний стан і тенденції розвитку / В. В. Виговська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 59–64. 2. Офіційний сайт Державного комітету статистики. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>. 3. Указ Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" № 746/99 від 28.06.99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 4. Закон України "Про державну підтримку малого підприємництва" № 2063-III від 19.10.00 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 338.51:339.14

Семенченко А. В.

ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА ТА ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ І РЕЗЕРВИ ЇХНЬОГО ЗНИЖЕННЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Анотація. Розглянуто суть і значення витрат виробництва та збуту продукції, резерви їхнього зниження в ринкових умовах, а саме: підвищення технічного рівня виробництва, вдосконалення організації виробництва і праці, встановлення оптимального об'єму та структури виробництва продукції.

Анотация. Рассмотрены сущность и значение расходов производства и сбыта продукции, резервы их снижения в рыночных условиях, а именно: повышение технического уровня производства, совершенствование организации производства и труда, установление оптимального объема и структуры производства продукции.

Annotation. The essence and value of charges of production and sale of products, backlogs of their decline is considered in market conditions such as increase of technical level of production, perfection of organization of production and labour, establishment of optimum volume and pattern of production of goods.

Ключові слова: витрати, збут, процес управління, фінансові результати, контроль, ефективність діяльності, собівартість.

Сучасні умови господарювання висувають до підприємств вимоги безперервного пошуку шляхів покращення ефективності своєї діяльності. Одним із пріоритетних напрямків підвищення ефективності діяльності підприємства є вдосконалення процесу управління витратами з метою доведення їхньої сукуп-

ної величини до мінімально можливої. Ефективне управління витратами містить значні резерви покращення фінансових результатів діяльності підприємства, адже витрати підприємства безпосередньо впливають на величину його прибутку, що й обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз існуючих наукових джерел з досліджуваної проблеми свідчить про наявність значних внесків у розв'язання проблеми зниження витрат виробництва та збуту продукції. Насамперед, необхідно виділити роботи таких вітчизняних авторів, як: І. Білоусова, М. Грещак, І. Давидович, П. Лабзунов, А. Череп, Ю. Цал-Цалко, Н. Шандова. Серед зарубіжних авторів значний внесок зробили Л. Козер та М. Мескон.

Мета статті полягає у вивченні процесу управління витратами, дослідженні резервів їх зниження на підприємствах. Сучасні умови господарювання національних підприємств вимагають упровадження системного підходу щодо процесу управління витратами [1, с. 74].

Вирішення завдання організації системи управління витратами передбачає реорганізацію всієї системи управління. До неї мають входити дві підсистеми: зовнішня – фінансова, що забезпечує облік майна, виявлення результатів діяльності підприємства та складання звітів, і внутрішня – управлінська, що забезпечує вирішення управлінських завдань на основі одержання оперативної, своєчасної, достовірної інформації про витрати і результати в цілому по підприємству та на його окремих ділянках [2, с. 141].

На етапі реалізації управлінського рішення важливого значення набувають такі функції управління витратами, як контроль, координація, стимулювання. З метою підвищення ефективності рішень, що впроваджуються, сучасні дослідники визнають доцільність створення на підприємстві центрів відповідальності. Концепцію центрів відповідальності вперше було сформульовано Дж. А. Хігінсом у 50-х роках минулого століття. Він визначив необхідність посилення контролю за витратами через установаження персональної відповідальності менеджерів різних рівнів за витрачання ресурсів [3, с. 236]. Метою виділення центрів відповідальності є накопичення показників за витратами та надходженнями для кожного окремого центру, щоб виявити відхилення від цільових показників функціонування та знати, який із центрів це допустив.

Стосовно такої складової процесу управління витратами, як контроль, серед дослідників виникають суттєві розбіжності. Деякі з них визнають контроль як завершальний етап управлінської діяльності, що дозволяє зіставити досягнуті результати із запланованими [4, с. 369], або розглядають контроль як невід'ємну складову процесу ухвалення й реалізації управлінських рішень [5, с. 371].

Управління витратами на виробництво й реалізацію продукції здійснюється з метою пошуків резервів зниження витрат і, отже, збільшення прибутку підприємства. Зниження витрат дозволить спрямувати частину прибутку, отриманого в результаті економії витрат, на впровадження новітнього обладнання та прогресивних технологій, підприємство отримує можливість вийти на ринок з інноваційною продукцією чи продукцією покращеної якості.

Можна виділити такі основні напрями зниження витрат промислового підприємства:

1. Підвищення технічного рівня виробництва.
2. Удосконалення організації виробництва і праці.
3. Зміна обсягу і структури продукції.

Усі резерви зниження витрат виробництва можна згрупувати за окремими статтями, що наведено на рисунку [6, с. 53].

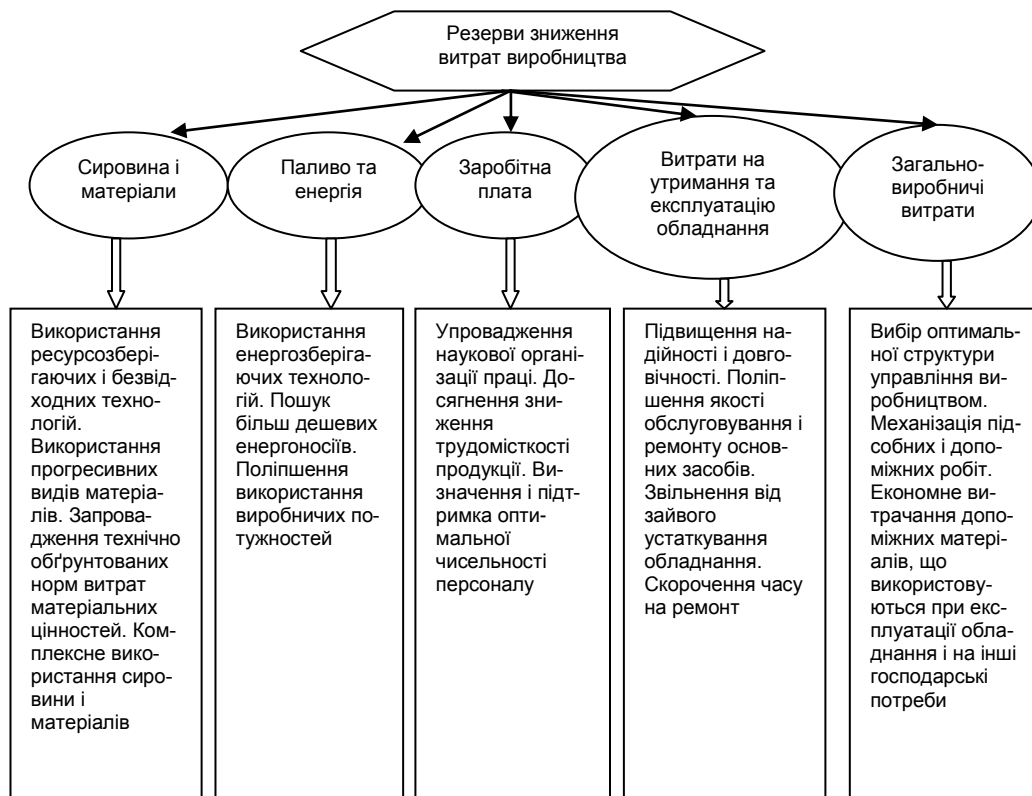

Рис. Резерви зниження витрат виробництва

Таким чином, основними напрямками зниження витрат на підприємстві є впровадження новітніх досягнень техніки і технології, економне використання матеріальних ресурсів, зростання продуктивності праці, встановлення економічно обґрунтованої кількості випуску продукції та номенклатури виробів.

На сьогоднішній день від ефективності управління витратами підприємства багато в чому залежить його конкурентна позиція на ринку.

Процес управління витратами на підприємстві представлений трьома взаємопов'язаними етапами розробки, реалізації та оцінки управлінського рішення, на кожному з яких реалізуються конкретні функції управління витратами, спрямовані на економію витрат, досягнення високих показників ефективності діяльності підприємства.

Таким чином, основною метою управління витратами на підприємстві повинен бути пошук шляхів зниження витрат, оскільки останні відображаються на фінансових результатах діяльності підприємства і зумовлюють величину прибутку підприємства.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Білоусова І. Ю. Управління витратами виробництва та собівартістю продукції / І. Ю. Білоусова, В. І. Пахомов. – К., 2000. – 64 с. 2. Грешак М. Г. Управління витратами / М. Г. Грешак, О. С. Коцюба. – К. : КНЕУ, 2002. – 131 с. 3. Давидович І. С. Управління витратами / І. С. Давидович. – Тернопіль : Економічна думка, 2004. – 228 с. 4. Череп А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч. 1 : Теоретичні аспекти управління. Економічна сутність, облік, організація, аналіз витрат. Управління персоналом і мотивація праці / А. В. Череп. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 368 с. 5. Череп А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч. 2 : Планування, контроль витрат. Управління адміністративними витратами, витратами на збут продукції, оборотними коштами, основними фондами і нематеріальними активами. Управління зниженням витрат / А. В. Череп. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 360 с. 6. Шандова Н. В. Методичні аспекти організації управління витратами / Н. В. Шандова // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 53–58. 7. Лабзунов П. Функции управления затратами на промышленных предприятиях / П. Лабзунов // Проблемы теории и практики управления. – 2004. – № 2. – С. 118–123. 8. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства / Ю. С. Цал-Цалко. – Житомир : ЖІТІ, 2002. – 647 с.

УДК 334.722

Симоненко І. О.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Анотація. Висвітлено суть підприємництва, стан його розвитку в Україні та розглянуто найсуттєвіші перепони для повноцінного розвитку підприємницької діяльності.

Аннотация. Освещены суть предпринимательства, состояние его развития в Украине и рассмотрены преграды для полноценного развития предпринимательской деятельности.

Annotation. The essence of entrepreneurship the state of its development in Ukraine is considered and the most important obstacles to develop their business are studied.

Ключові слова: економічне зростання, підприємницька діяльність, підприємець, підприємництво, розвиток.

Одним із першочергових завдань на шляху реалізації сучасної моделі економічного зростання держави проголошено розвиток національного ринку зі збалансуванням його внутрішньої та зовнішньої складових за умови випереджального зростання внутрішнього споживання. Провідна роль у розвитку національного ринку належить підприємцям. У світі визнана життєдайна роль підприємництва для існування сучасного суспільства, яка є головним рушієм науково-технічного і соціального прогресу. Але існує ряд проблем розвитку підприємницької діяльності.

Проблемам розвитку підприємництва присвячені наукові розробки таких відомих українських і російських дослідників: Абубакірова Р. В., Багієва Г. Л., Базилевича В. Д., Варналія З. С., Колота В. М., Короткова В. Г., Кредісова В. А., Мочерного С. В., Подсоломка В. А., Сизоненка В. О. та інших вчених-економістів.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо активізації підприємництва в Україні.

Згідно з Господарським кодексом України, "підприємництво – самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку" [1]. Тому важко не погодитися з твердженням О. В. Цельєва, що "постать підприємця є найважливішою після головної постаті громадянина" [2].

© Симоненко І. О., 2010

Для України проблема розвитку підприємництва та підприємницької активності залишається однією з найактуальніших як в економічному, так і в соціальному вимірах. За даними моніторингу, проведеного в Україні, можна стверджувати, що приблизно третина населення виявляє потенційну готовність щодо підприємницької діяльності, а близько 2/3 населення не хочуть ні за яких обставин займатись підприємництвом [3].

Проводячи деталізацію існуючої сучасної системи норм підприємницької діяльності, фахівці виділяють такі її риси:

- безвідповідальність системи норм відносно контрагентів;
- схильність до силових, а не до договірних методів вирішення контрактації;
- орієнтація на короткостроковий результат;

"кумівство", коли перевагу отримують підприємницькі відносини, що базуються на сімейних або дружніх зв'язках;

розподіл та перерозподіл власності за правилами, що знаходяться за межами правових рамок або здійснюються кримінальними та напівкримінальними методами [3].

В Україні на сучасному етапі ринкова інфраструктура та стан економіки мають негативний вплив на розвиток підприємництва. В Україні інфраструктурі ринку ще й досі властиві хаотичність, нерівномірність, неналагодженість взаємозв'язків між різними її учасниками, організаційна непорядкованість, слабкість партнерських зв'язків, нерозвиненість державних та громадських інститутів, тому її функціонування як єдиного цілого поки що є проблематичним [4].

Підприємницька діяльність у країні часто проявляється у винаході різних способів діяльності поза межами діючого нормативно-правового поля. Основні проблемні питання ведення підприємницької діяльності знаходяться саме у законодавчій площині:

1. Зарегульований процес ліцензування господарської діяльності.
2. Довготривала процедура отримання документів дозвільного характеру.
3. Обтяжлива система нагляду та контролю за діяльністю суб'єктів господарювання.
4. Неможливість отримання фінансово-кредитної допомоги для розвитку бізнесу.
5. Наявність протиріч між законами, що стосуються підприємництва, і відповідними підзаконними актами.

6. Функціонування морально застарілих нормативно-правових актів [2].

На думку Балакіревої О. М. та Ноур А. М. [3], для вирішення зазначених проблем розвитку підприємництва, забезпечення гідного рівня життя необхідно:

- удосконалити нормативно-правову базу у сфері підприємницької діяльності;
- сформувати єдину державну регуляторну політику у сфері підприємства;
- створити у країні сприятливий інвестиційний клімат для ефективної діяльності малих інноваційних підприємств;

запровадити механізм піднесення у суспільстві ролі малого підприємства як важливого фактора формування середнього класу.

Таким чином, у результаті дослідження було розглянуто стан розвитку підприємницької діяльності, визначено його проблеми та запропоновано шляхи подолання цих проблем.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 2. Цельев О. В. Правові проблеми розвитку підприємницької діяльності в Україні / О. В. Цельев // Наукові записки. – 2007. – Т. 19. – С. 12. Балакірева О. М. Розвиток підприємництва в Україні: інститутне середовище та громадська думка населення / О. М. Балакірева, А. М. Ноур // Економіст і прогнозування. – 2008. – № 2. – С. 10–22. 4. Лесная О. С. Вплив ринкової інфраструктури на розвиток підприємництва на сучасному етапі / О. С. Лесная // Економіст. – 2008. – № 5. – С. 22.

Филюшина Ю. В.

УДК 005.334.4

БАНКРОТСТВО ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. Определены причины банкротства и предложены меры по улучшению финансового состояния предприятий.

Анотация. Визначено причини банкрутства та запропоновано заходи щодо покращення фінансового стану підприємств.

Annotation. The causes of bankruptcy are certain and measures to improve the financial situation of enterprises are proposed.

Ключевые слова: банкротство, признаки банкротства, причины банкротства.

В условиях рынка любое предприятие может оказаться банкротом или стать жертвой "чужого" банкротства. Однако умелая экономическая стратегия, рациональная политика в области финансов, инвестиций, цен и маркетинга позволяют предприятию избежать этого и сохранять в течение многих лет дело-

© Филюшина Ю. В., 2010

вую активность, прибыльность и высокую репутацию надежного партнера и производителя качественной продукции или качественных услуг.

Согласно статьи 1 Закона Украины "О банкротстве", под банкротством понимается связанная с недостаточностью активов в ликвидной форме неспособность юридического лица – субъекта предпринимательской деятельности – удовлетворить в установленный срок предъявленные к нему со стороны кредиторов требования и выполнить обязательства перед бюджетом.

Целью данной статьи является определение причин банкротства, а также разработка мероприятий по улучшению финансового состояния предприятия.

Современное понятие банкротства можно охарактеризовать следующими признаками: неспособность должника удовлетворить в полном объеме требования кредиторов по денежным обязательствам, то есть неспособность рассчитаться по долгам со всеми кредиторами; неспособность должника уплатить обязательные платежи – налоги, сборы и иные обязательные взносы в бюджет соответствующего уровня и во внебюджетные фонды; состояние неплатежеспособности должника трансформируется в несостоятельность (банкротство) только после того, как арбитражный суд констатирует наличие признаков неплатежеспособности должника, являющихся достаточным основанием для применения к нему процедур, предусмотренных Законом [1].

Множество факторов являются причинами банкротства. Политическую и экономическую нестабильность, дерегулирование финансового механизма и инфляционные процессы следует отнести к наиболее значимым факторам, обостряющим кризисную ситуацию украинских предприятий. Также к основным факторам относятся: инфляция (значительный и неравномерный рост цен), изменение банковских процентных ставок и условий кредитования, налоговых ставок и таможенных пошлин, изменения в отношениях собственности и аренды и др. Одни из указанных факторов могут вызвать внезапное банкротство предприятия, другие постепенно усиливаются и накапливаются, вызывая медленное, трудно преодолимое движение предприятия к спаду производства и банкротству [2].

К субъективным причинам банкротства, относящимся непосредственно к хозяйствованию, причисляют следующие:

- неспособность руководителей предусмотреть банкротство и избежать его в будущем;
- снижение объемов продаж из-за плохого изучения спроса, отсутствия сбытовой сети, рекламы;
- снижение объемов производства;
- снижение качества и цены продукции;
- низкая рентабельность продукции;
- слишком большой цикл производства;
- большие долги, взаимные неплатежи;
- слабая адаптированность менеджеров старой школы управления к жестким реальностям формирования рынка;

разбалансированность экономического механизма воспроизводства капитала предприятия [3].

Основанием внешнего управления имуществом должника является наличие реальной возможности восстановить платежеспособность предприятия-должника с целью продолжения его деятельности путем реализации части его имущества и осуществления других организационных и экономических мероприятий.

План внешнего управления может предусматривать следующие меры по восстановлению платежеспособности должника:

- перепрофилирование производства;
- закрытие нерентабельных производств;
- ликвидация дебиторской задолженности;
- продажа части имущества должника;
- исполнение обязательств должника собственником имущества должника – унитарного предприятия – или третьим лицом (третьими лицами);
- продажа предприятия (бизнеса) должника.

Антикризисное управление может и должно быть эффективным. Для этого важно заниматься различными сторонами процесса:

- этапами бизнес-процесса (сбыт, производство, снабжение, учет);
- программами защиты имущества и безопасности бизнеса;
- программами построения отношений с акционерами, партнерами, органами государственной власти;
- программами информационной поддержки [4].

Хотелось бы подчеркнуть, что грамотное применение и проведение процедуры банкротства позволяет наиболее часто достичь тех целей, которые преследует вообще реструктуризация в том смысле, в котором о ней сейчас говорится. А именно: обеспечить очищение предприятия от долгов, возврат его дебиторской задолженности, реструктуризация кредиторской задолженности, привлечение инвестора и, как следствие, финансовое оздоровление предприятия, появление реальной возможности адаптироваться к новым условиям хозяйствования и не только выжить в них, но и достичь существенных финансово-экономических успехов.

Научн. рук. Зубчинская Н. М.

Литература: 1. Федорова Г. В. Учет и анализ банкротства : учебн. пособ. / Г. В. Федорова. – М. : Омега-Л, 2008. – 248 с. 2. Худолеев В. В. Особенности порядка признания несостоятельности (банкротства) предприятий и организаций / В. В. Худолеев // Консультант бухгалтера. – 2003. – № 2. – С. 10–12. 3. Витрянский В. Банкротство: ожидания и реальность / В. Витрянский // Экономика и жизнь. – 2002. – № 49. – С. 14–16. 4. Свит Ю. Восстановительные процедуры – способ предотвращения банкротства / Ю. Свит // Российская юстиция. – 2000. – № 3. – С. 15 – 16.

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДВИЩЕННЯ ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. Проаналізовано загальний стан інноваційного процесу в Україні. Розглянуто проблеми підвищення ефективності інноваційної діяльності та шляхи їх вирішення.

Анотация. Проанализировано общее состояние инновационного процесса в Украине. Рассмотрены проблемы повышения эффективности инновационной деятельности и пути их решения.

Annotation. The common state of innovative process in Ukraine is analysed. The problems of increasing the efficiency of the innovative activity and the ways of their decision are considered.

Ключові слова: інновації, інноваційний процес, конкурентоспроможність, інноваційна діяльність, нововведення.

Сучасний стан економіки України потребує орієнтації на підвищення її конкурентоспроможності. Надзвичайно важливою для цього є активізація інноваційної діяльності, бо нововведення охоплюють усі сфери людської діяльності і без них неможливе успішне господарювання, розвиток сучасних підприємств та сталий соціально-економічний розвиток держави. Проблеми інноваційних процесів вивчало багато вітчизняних та іноземних вчених: Микитюк П. П., Ковальов Г. Д., Казанцев А. К., Й. Шумпетер. Але значна кількість цих питань залишається невисвітленою та потребує подальшого розгляду.

Метою даної статті є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності інноваційних процесів в економіці України.

Насамперед, визначимо поняття "інновації". У "Сучасному економічному словнику" інновація визначається як нововведення у сфері техніки, технології, організації праці та управління, які засновані на використанні досягнень науки та передового досвіду, а також використання цих нововведень у різноманітних сферах діяльності [1]. Деякі джерела ще схильні визначати інновації як результат творчої діяльності, що спрямована на розробку, створення та розповсюдження нових видів виробів, технологій, запровадження нових організаційних форм і т. д. [2]. Також існує багато визначень інноваційного процесу, проте всі вони схильні до одного: інноваційний процес пов'язаний із створенням, освоєнням і поширенням інновацій. Його можна розглядати як послідовність дій, завдяки яким новація проходить шлях від ідеї до конкретного продукту. На інноваційні процеси впливають:

- зовнішнє середовище (тип ринку, державне регулювання, рівень освіти та ін.);
- внутрішнє середовище (фінансові та матеріально-технічні ресурси та ін.);
- специфіка самого інноваційного процесу [3].

Розглянемо стан інноваційного процесу в Україні. Визнаючи необхідність інновацій, влада прийняла Закон України "Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні" [4], який визначає, що пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні складаються зі стратегічних (розрахованих на тривалу перспективу та найважливіших для забезпечення соціально-економічного зростання держави) та середньострокових (розрахованих на реалізацію протягом найближчих трьох – п'яти років; це напрями інноваційного оновлення промислового, сільськогосподарського виробництва та сфери послуг).

Згідно з Господарським кодексом України інноваційна діяльність здійснюється за такими напрямками: проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції; розробка, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технологій; розробка й запровадження нових ресурсозберігаючих технологій; технічне переозброєння, реконструкція, розширення, будівництво нових підприємств тощо [5].

Аналіз свідчить, що стан інноваційного процесу в Україні не є задовільним і не відповідає вимогам сучасності. Недостатній розвиток інноваційної діяльності обумовлено відсутністю: системної підтримки на муніципальному та державному рівнях інноваційного підприємництва; єдиного органу, що відповідає за інновації; повноцінної законодавчої бази; зв'язку між наукою та бізнесом; сформованої та законодавчо закріпленої системи стратегічного прогнозування й визначення пріоритетів науково-технічного та інноваційного розвитку; інформаційного забезпечення інноваційних процесів, а також наявності: конфлікту політичної влади та нестабільної державної політики у сфері інноваційного розвитку; дешевої робочої сили, яка витісняє дорогу техніку; загальмованого протягом кризового періоду оновлення основних фондів; прагнення не замінити, а лише частково поліпшити застарілі технології та методи управління.

Аналізуючи досвід розвинених країн, можна позичити в них такі механізми підвищення результативності впровадження інноваційної діяльності: застосування податкових канікул; передбачення податкових преференцій для підприємств, якікладають кошти в науково-дослідні роботи; механізм державно-приватного партнерства, який призначений для залучення недержавних коштів для фінансування наукової сфери. Ці механізми потребують інституційного забезпечення через створення відповідної правової бази та мають відповідати нормам СОТ та ЄС.

Із викладеного вище видно, що вирішення проблем розвитку інноваційних процесів в Україні за активної участі органів влади пов'язано зі створенням придатних умов для розумного використання на-

ціонального науково-технічного потенціалу та активізації інноваційної діяльності, запровадження нових технологічних устроїв, подолання відстані між виробництвом і наукою. Усе це сприятиме переходу на інноваційно-інвестиційну модель розвитку держави та суспільства.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 495 с. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент / Р. А. Фатхутдинов. — СПб.: Питер, 2003. — С. 226. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент: навч. посібн. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – С. 239. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 14.07.09 р. № 18-рп/2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>. 5. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

УДК 331.211

Кузина А. Г.

НЕТРАДИЦИОННЫЕ СИСТЕМЫ ОПЛАТЫ ТРУДА

Аннотация. Рассмотрены нетрадиционные системы оплаты труда как эффективный инструмент управления персоналом в рыночных условиях хозяйствования.

Анотація. Розглянуто нетрадиційні системи оплати праці як ефективний інструмент управління персоналом у ринкових умовах господарювання.

Annotation. The innovative pay system as an effective tool of personnel management in market economy conditions is describes.

Ключевые слова: система оплаты труда, нетрадиционные системы оплаты труда.

В современных условиях хозяйствования многие отечественные работодатели пришли к необходимости перемен ведения бизнеса, в том числе это коснулось и бизнес-процессов в сфере управление персоналом. Заработная плата как главный элемент мотивации сегодня играет важнейшую роль.

Система оплаты труда представляет собой способ исчисления заработной платы, подлежащей выплате работникам. Выбор системы оплаты труда зависит от особенностей технологического процесса, форм организации труда, требований, предъявляемых к качеству продукции или выполняемой работе, состояния нормирования труда и учета трудовых затрат [1].

В последнее время широкое распространение получили гибкие системы оплаты труда, основанные на участии работников в прибылях или доходах предприятия. Известно, что применение гибких систем оплаты труда на многих предприятиях позволило значительно повысить производительность труда работников, что способствовало увеличению прибыли предприятия и, соответственно, заработной платы работников.

Традиционная тарифная система, практически "монополюно" существовавшая в эпоху "социализма", в условиях рынка оказалась, как было подмечено ранее, малоэффективной [2]. Поэтому многие работодатели были вынуждены сами искать новые подходы к мотивации сотрудников на достижение высоких результатов труда.

Целью данной статьи является обобщение нетрадиционных систем оплаты труда как эффективного инструмента управления персоналом в рыночных условиях хозяйствования.

На сегодняшний день на практике существует много разновидностей современных нетрадиционных систем оплаты труда, в основе которых лежит принцип "оплата по заслугам".

К таким системам, например, относятся: оплата за знания и компетенции; система "плавающих окладов"; экспертная система оценки результатов труда; оплата труда с учетом рыночной цены рабочего места; аренда рабочего места; контрактная оплата труда.

Оплата за знания и компетенции. Основной принцип системы: плата за владение дополнительными знаниями и навыками, а не за результаты работы. Предприятие определяет стратегические задачи, которые оно должно решить, и набор характеристик работников, необходимых для их решения. Работник, обладающий знаниями и навыками, нужными компании, должен быть в состоянии их проявить, когда это потребуется.

Система "плавающих окладов". Существует множество вариантов и разновидностей такой системы. Например, оклад руководителя или специалиста снижается или повышается на процент перевыполнения (невыполнения) плановых показателей (как правило, в таких случаях устанавливается минимальный предел либо ограничивается МРОТ). В данном случае такая система будет эффективна только в тех подразделениях или у тех работников, которые имеют непосредственное влияние на выполнение плана.

Экспертная система оценки результатов труда. Этим методом определяется коэффициент трудового вклада каждого работника в общие результаты работы предприятия (подразделения предприятия). Затем устанавливаются оцениваемые показатели, по которым эксперты выставляют по пятибалльной

шкале оценки каждому работнику, которые затем либо суммируются, либо усредняются и представляют в таком виде коэффициент трудового вклада работника. Зарплата работников определяется как их доля в общем фонде зарплаты пропорционально экспертной оценке трудового вклада работника.

Оплата труда с учетом рыночной цены рабочего места (компенсационная модель). До середины прошлого века руководители зарубежных компаний самостоятельно создавали системы оплаты труда, основываясь преимущественно на собственном опыте и здравом смысле. По мере развития управленческой науки и появления специализированных консультационных компаний процесс создания таких систем принял более "научный характер" благодаря обобщению опыта большого числа предприятий и разработке универсальных рекомендаций. В итоге к началу семидесятых годов во всех индустриально развитых странах утвердилась модель, которую часто называют системой компенсаций [3].

Системы оплаты труда, наряду с преимуществами, имеют и существенные недостатки. В частности, известно, что многие предприятия имеют сложную инфраструктуру, в которой работают различные по функциональному назначению, по численности и по квалификации коллективы и работники. Вклад каждого отдельного работника в получении доходов предприятия за каждый отчетный период времени будет различным. Поэтому одна из главных задач руководителей предприятия заключается в том, чтобы распределить как запланированный, так и дополнительный фонды оплаты труда между всеми работниками предприятия в соответствии с фактической эффективностью их труда [4].

Следует отметить, что система оплаты труда должна стимулировать не только труд работников предприятия, но и оперативно управлять, стабилизировать необходимую эффективность труда как на предприятии в целом, так и в различных коллективах предприятия. Ее основное значение должно заключаться в том, чтобы соединить материальные интересы работников со стратегическими задачами организации.

Научн. рук. Зубчинская Н. В.

- Литература:** 1. Горелов Н. А. Экономика трудовых ресурсов / Н. А. Горелов. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 276 с.
2. Жуков В. Кадры, персонал, человеческий капитал / В. Жуков // Человек и труд. – 2008. – № 10. – С. 14–17.
3. Сухорукова Е. Как управлять персоналом за счет оплаты труда? / Е. Сухорукова // Вопросы экономики. – 2009. – № 4 – С. 5–9. 4. Гейц И. В. Основы организации оплаты труда на предприятиях и в организациях / И. В. Гейц // Консультант бухгалтера. – 2006. – № 5. – С. 22–28.

Смолянінова О. В.

УДК 338.43

ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

Анотація. Розглянуто основні чинники, що визначають якість і безпеку продуктів харчування, вплив харчових добавок на якість продуктів харчування та організм людини. Окремо виділено проблему сертифікації продукції як гаранту високої якості.

Аннотация. Рассмотрены основные факторы, определяющие качество и безопасность продуктов питания, влияние пищевых добавок на качество продуктов питания и организм человека. Отдельно выделена проблема сертификации продукции как гаранту высокого качества.

Annotation. Basic factors, determining quality and safety of food stuffs, the influence of food additions on quality of food stuffs and people organism are considered. The problem of certification of products is separately selected as a guarantor of high quality.

Ключові слова: якість продукції, безпека харчування, генетично модифіковані організми, трансгени, ISO, TQM.

Можна назвати історичним феноменом те, що якість як категорія є національною ідеєю всіх розвинутих країн світу. Стосується це будь-якої продукції, послуг, соціального забезпечення, всіх сфер діяльності людини в цілому. Саме високі вимоги до якості продукту і дотримання цих вимог забезпечує домінування продукції розвинених країн на світовому ринку, забезпечує їхню безпеку, конкурентоспроможність і дозволяє відігравати провідну роль у світовому розподілі праці. Що таке якість? Майже енциклопедичне визначення каже: "Якість продукції – сукупність техніко-економічних та естетичних властивостей продукції, які обумовлюють її здатність задовольняти окремі вимоги відповідно до призначення" [1]. Проблеми якості продукції і систем управління якістю досліджені в роботах: К. Ісікава, Д. Кемпбела, Дж. Стогунхауса, Б. Хьюстона, А. Фейгенбаума та ін. Проблеми якості життя дослідили у своїх роботах: Л. Андерсен, Л. Леви, В. Томас [2].

Загострення проблеми якості та безпеки продуктів харчування пов'язане з появою генно-модифікованих організмів і продуктів (у тому числі і харчових), що отримуються на їх основі. Цим і обумовлюється необхідність формування презумпції недоброякісності та небезпечності. Будь-які продукти харчування, які містять у своїй основі генно-модифіковані організми, повинні вважатись небезпечними для споживання, поки не буде доведено відсутність небезпеки для життя і здоров'я.

© Смолянінова О. В., 2010

Генетично модифіковані організми, рослини та тварини з'явилися на світовому ринку як комерційні продукти більше десяти років тому. А площі, засіяні трансгенними сільськогосподарськими культурами, збільшилися у 40 разів. Поширення технологій з використанням генетично модифікованих організмів (ГМО) триває. Найбільша частина генно-модифікованих продуктів припадає на сою, кукурудзу, рапс, бавовну, рис, жито, картоплю, тютюн та цукровий буряк. До 70 % сої, що вироблено у світі, генетично модифіковані, її додають у численні продукти: ковбасні вироби, фарш, консерви, соєві масла додаються до сирів, кисломолочних продуктів, активно використовуються у дитячому харчуванні [3]. "Протягом 2008 року та I кварталу 2009 року Держспоживстандарт перевіряв понад 179 тонн продуктів дитячого харчування. Забраковано та знято з реалізації було майже 38 % перевіреної продукції", – наголосила Голова Комітету. Серед недоліків, через які бракувались продукти дитячого харчування, були відсутність документів, що підтверджують якість та безпеку (понад 28 % від забракованої та знятої з реалізації продукції); відсутність необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації (понад 41 %); невідповідність вимогам нормативних документів (майже 18 %); реалізація товарів з терміном придатності, що минув (0,4 %) [4].

Також за результатами перевірок Держспоживстандарту було виявлено, що виробники молочних продуктів прибігають до фальсифікації продукції і порушують вимоги маркування. У 44 зразках молочної продукції були виявлені консерванти, не натуральні барвники та рослинні домішки, які не передбачені нормативною документацією. Так, у морозиві "Пломбір", яке повинно утримувати тільки молочні жири, були знайдені жири рослинного походження. При цьому деякі зразки перевіреного морозива склали до 90 % таких жирів.

За січень – квітень 2009 року було перевірено майже 6 тонн продовольчих товарів. У результаті перевірок забраковано 45 % продуктів [5]. Уже до 1 вересня 2009 року виробники обов'язково повинні були маркувати не менше 20 % своєї продукції. Однак на прилавках так і не з'явилось жодної продукції, на якій би виробник поставив клеймо "ГМО". А ось товари з позначкою "Без ГМО" стали користуватися великою популярністю у споживачів. Продаж такого шоколаду, наприклад, помітно збільшився [6]. Проте за вимогами Європейського Союзу виробники зобов'язані зазначати на упаковці інформацію щодо використання генно-модифікованих технологій, якщо частина трансгенних інгредієнтів у продукті складає 0,9 % і більше.

У Російській Федерації дозволено ввозити генно-модифіковані продукти харчування, їх обов'язково слід маркувати, якщо у них міститься 5 % трансгенних інгредієнтів. В Україні питання щодо відсоткової межі вмісту генно-модифікованих інгредієнтів поки взагалі не вирішено [4]. Деякі вчені вважають, що трансгени мають властивості змінювати обмін речовин та можуть сприяти утворенню токсичних речовин. Наприклад, англійський вчений Арнад Пуштаї провів серію експериментів над пацюками. Він годував їх трансгенною картоплею, в результаті чого у тварин збільшилась кількість злоскісних новоутворень у шлунку, виникли порушення у роботі ендокринної системи [7].

Проблема безпечності продуктів харчування та зміст права на інформацію щодо характеру вмісту тих чи інших продуктів пов'язана не лише з генно-модифікованими організмами. Як прогнозує Організація Об'єднаних Націй, до 2030 року потреба населення Землі в продуктах харчування зростає на 60 % і без застосування хімічних засобів захисту рослин задовольнити її буде неможливо. У 2002 році ООН задекларувала на Всесвітньому саміті у Йоганнесбурзі відмову до 2020 року від отрутохімікатів, застосування яких є постійним джерелом загрози для здоров'я людини та довкілля. За даними німецького журналу "Deutsche Welle", близько 100 000 людей вмирає щороку у світі через неправильне поводження з хімічними засобами захисту рослин [5].

У Європейському Союзі ефективно діють не тільки загальні нормативні і правові акти, а й великий перелік специфічних вимог і норм, метою яких є забезпечення безпеки харчових продуктів. Наглядом займаються три державні структури: Міністерство сільського господарства, Міністерство соціальних справ і Міністерство економіки [4]. Безпека продукції та відповідальність за продукцію у ЄС існує у вигляді Директиви щодо загальної безпеки продукції. Мета її сформульована у самій Директиві: "Виробники зобов'язані виводити на ринок лише безпечну продукцію".

У 70-х роках ХХ ст. під егідою ФАО/ВООЗ створена Міжнародна програма розробки стандартів харчових продуктів. Головним її органом є комісія "Кодекс Аліментаріус", до якої входить 117 країн. Крім комісії "Кодекс Аліментаріус", міжнародні стандарти розробляє ЄС, а також Міжнародна організація стандартів (ISO). ЄС розвиває також інші програми, спрямовані на підвищення безпеки.

Роботу щодо продукції проводять спеціалізовані європейські органи стандартизації – Європейський комітет стандартизації (CEN) і Європейський комітет з електротехнічних стандартів (CENELEC), які, у свою чергу, тісно співпрацюють із міжнародними органами стандартизації, такими, як Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) та Міжнародна електротехнічна комісія (IEC). ЄС надає грант групі, яка представляє споживачів у переговорах стосовно стандартів, – Європейській асоціації координування споживчого представництва у процесах стандартизації (ANEC), яка розташована у Брюсселі [3].

Безпека харчової продукції і продовольчої сировини є однією з вирішальних складових економічної безпеки кожної держави й визначається спроможністю країни ефективно контролювати виробництво і введення безпечного та якісного продовольства на загальнодоступних у світі засадах. Ця сфера діяльності у людському суспільстві має надзвичайно важливі гуманітарний, соціальний, економічний і політичний аспекти.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Экономика организаций / под ред. В. Я. Горфинкеля, В. А. Швандара. – М. : Юнити, 2003. – 608 с. 2. Арефьева О. В. Экономика предприятия / О. В. Арефьева, В. Г. Сахаев. – К. : Изд. Европейского университета, 2003. – 237 с. 3. Цыганов И. Защита прав потребителей в Украине // Предпринимательство, хозяйство и право. – 2008. – № 4. – С. 34. 4. Новіков Д. Р. Проблема ГМО / Д. Р. Новіков // Життя і право. – 2009. – № 3. – С. 45. 5. Краснодарська З. Небезпека генної модифікації / З. Краснодарська // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 87. – С. 10. 6. Матрєякова К. Українці все чаще рискуют жизнью, просто пообедав / К. Матрєякова // Коммерсант Украина. – 2009. – № 32. – С. 19. 7. Мелешко И. Пицца Франкенштейна / И. Мелешко // Аргументы и факты в Украине. – 2008. – № 28. – С. 17.

РИЗИКИ ЛІЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Розглядається класифікація ризиків лізингової діяльності за різноманітними ознаками. На основі класифікації відповідно до кожного виду ризику наведено заходи щодо зниження рівня ризиків лізингової діяльності.

Анотация. Рассматривается классификация рисков лизинговой деятельности по различным признакам. На основании классификации относительно каждого вида риска приведены меры по снижению уровня рисков лизинговой деятельности.

Annotation. The classification of the risks of leasing activity on various grounds is discussed. Based on the classification of each type of risk are measures to reduce the risks of leasing activity.

Ключові слова: лізингова діяльність, лізингодавець, лізингоодержувач, ризики лізингової діяльності, предмет лізингу.

В умовах інвестиційної кризи, що в Україні прийняла майже чи не найбільш гострі форми серед країн СНД, цілком закономірний той всебічний інтерес, що виявляється до специфічної форми економіко-правових відносин – лізингу.

Вагомий внесок у вивчення та дослідження лізингового кредиту внесли такі вітчизняні та зарубіжні вчені: А. Аюпов, В. Міщенко, В. Рошило, Н. Внукова, О. Дорофєєва, Ю. Колядюк, О. Сухенко та ін.

Актуальність теми даної статті зумовлена, насамперед, тим, що на сьогоднішній день розвиток лізингового кредитування – стратегічний напрямок дій державних органів влади, адже лізинг покликаний створити сприятливі умови для впровадження, ефективного використання сучасної прогресивної техніки і технологій, поповнення й оновлення наявного парку машин і механізмів господарств, надати великі можливості для "підйому" народного господарства, яке знаходиться не в найкращому стані. Проте неможна не визнавати наявності невизначеності, що присутня в поведінці учасників лізингових угод – кредитних організацій, лізингодавців та лізингоотримувачів.

Лізингові операції є ризиковими. В економічній літературі фактично відсутня єдина система класифікації видів ризиків лізингової діяльності. Більшість досліджень стосуються, як правило, аналізу ризиків лізингових компаній [1]. Так, Ю. Колядюк виділяє три групи основних фінансових ризиків лізингових компаній: ринкові ризики, кредитні ризики та ризики ліквідності. В окрему групу ризиків автор виділяє ризики, пов'язані з предметом лізингу контрагента [2]. В. Рошило виділяє такі види ризику, які притаманні лізингу: підприємницький (виробничий, майновий, фінансовий), політичний та природний ризики. Фінансовий вид ризику поділяється на підвиди: кредитний, валютний, страховий, процентний ризики та ризики втраченої вигоди [3].

Залежно від виду лізингові ризики можна класифікувати наступним чином:

1) маркетинговий ризик – ризик не знайти орендаратора на все обладнання, яке є в наявності. Він притаманний в основному оперативному лізингу. Засобами страхування від такого ризику є збільшення ризикової премії у лізинговому платежі, використання для угод найпопулярніших видів обладнання та іншої техніки, продаж об'єкта угоди після закінчення угоди з урахуванням кон'юнктури ринку;

2) ризик прискороного морального старіння об'єкта угоди. Оскільки об'єктом лізингових угод, як правило, виступає продукція наукоємних галузей, то вони часто залежать від розвитку науково-технічного прогресу. Основним заходом мінімізації цього ризику є встановлення безвідкличного періоду, тобто періоду, протягом якого договір не може бути розірвано;

3) ціновий ризик – ризик потенційної втрати прибутку, пов'язаний зі зміною ціни об'єкта лізингової угоди протягом строку дії лізингової угоди. Лізингодавець втрачає потенційний прибуток у разі підвищення цін на об'єкти лізингових угод, що були укладені за старими цінами. Лізингоотримувач несе збитки при падінні цін на обладнання, що орендується за старими цінами. Взаємна мінімізація цього ризику здійснюється шляхом встановлення фіксованої суми кожного лізингового платежу всього періоду дії лізингової угоди;

4) ризик загибелі або неможливості подальшої експлуатації мінімізується шляхом страхування об'єкта угоди;

5) ризик незбалансованої ліквідності – можливість фінансових втрат, що виникають у випадку, коли лізингодавець не в змозі рефінансувати свої активні операції, строки платежів за якими настали, за рахунок залучення коштів на ринку позикових капіталів. Мінімізація досягається шляхом ув'язки потоків грошових коштів у часі та за об'ємом, створення резервного фонду, диверсифікації пасивних операцій;

6) ризик неплатежу – ризик несплати лізингоотримувачем лізингових платежів. Мінімізація заснована на аналізі фінансового стану лізингоотримувача, лімітуванні суми однієї лізингової угоди, отриманні гарантій від третіх осіб, страхуванні ризику неплатежу;

7) відсотковий ризик – небезпека втрат, які виникають у результаті перевищення відсоткових ставок, що виплачені лізинговою компанією по банківським кредитам, понад ставками, визначеними лізинговою угодою. Зниження цього ризику здійснюється шляхом купівлі-продажу фінансових ф'ючерсів або укладання угоди "відсотковий своп";

8) валютний ризик – можливість втрат у результаті коливання валютних курсів;

9) юридичні ризики тісно пов'язані між собою. Найбільш яскраво вони проявлять себе під час здійснення міжнародних лізингових операцій. Юридичний ризик пов'язаний із втратами, що виникають в результаті зміни законодавчих актів;

10) політичний ризик – небезпека фінансових втрат, пов'язана зі зміною політичної ситуації в країні, забастовками, зміною державної економічної політики тощо. Засоби управління політичним та юридичним ризиками: аналіз особливостей політичної ситуації та податкового законодавства країни-прибування лізингоотримувача; збільшення ризикової премії пропорційно запропонованому розміру ризиків; міждержавні угоди щодо гарантій інвестицій [4].

Практика показує, що повністю усунути ризик неможливо, проте ризиком можна управляти, тобто використовувати різні підходи, що дадуть змогу деякою мірою прогнозувати настання ризикової події і вживати заходи щодо зниження ступеня ризику [5]. Ефективність здійснення лізингової діяльності залежить від правильності прийняття рішення про доцільність реалізації тієї чи іншої лізингової операції з урахуванням її дохідності та ризику [1]. Якщо вплив на ризик у зв'язку з якимись причинами неможливий, від реалізації такої лізингової угоди слід відмовитися.

Слід зазначити, що ризики при лізингових операціях становлять одну з головних перешкод розвитку лізингового бізнесу в Україні. На жаль, стандартизовані та уніфіковані підходи до оцінки та управління ризиками лізингових компаній відсутні, тому компаніям доводиться самостійно розробляти такі системи, що є досить трудомістким процесом. Заходи мінімізації ризику, які часто застосовуються на практиці лізинговими компаніями (авансові платежі, застави, інші забезпечувальні міри, страхування), не вирішують проблеми комплексного управління ними, а ведуть до збільшення вартості угоди, перекладаючи відповідальність з одного учасника лізингових відносин на іншого. Отже, система управління ризиками лізингової діяльності, що застосовується в Україні, має значну кількість недоліків і тому потребує вдосконалення та доопрацювання, оскільки від її якості залежить подальший розвиток лізингу – засобу стимулювання реалізації нової техніки і прискорення оновлення основних фондів, що дає поштовх до розвитку національної економіки в цілому, підвищення її якісного рівня.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Кулиняк І. Я. Класифікація видів ризиків лізингової діяльності машинобудівних підприємств та розроблення заходів щодо зниження їхнього рівня / І. Я. Кулиняк. – 2008. – № 10. 2. Колядюк Ю. Основные финансовые риски лизинговых компаний / Ю. Колядюк // Лізинг в Україні. – 2005. – № 5. 3. Рошило В. І. Джерела фінансування інноваційного розвитку : монографія / В. І. Рошило. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. – 272 с. 4. <http://www.rbc.ru/reviews/leasing-2008/chapter3-risks.html>. 5. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисципл. / В. В. Вітлінський, П. І. Верченко. – К. : КНЕУ, 2000. – 292 с.

УДК 330.322.1 (477)

Сухомлин Ю. С.

ПРОБЛЕМА ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Присвячено аналізу та вивченню інвестиційної діяльності в Україні, висвітленню питання розвитку інвестиційного ринку, досвіду державної економічної політики, спрямованої на залучення інвестицій.

Аннотация. Посвящено анализу и изучению инвестиционной деятельности в Украине, освещению вопросов развития инвестиционного рынка, опыта государственной экономической политики, направленной на привлечение инвестиций.

Annotation. The analysis and studying of investment activity in Ukraine is given. Such questions as development of the investment market the experience of state economic policy which's directed on creation of favourable conditions for attraction of investments are considered.

Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестиційний проект, інвестиційний клімат, економічна криза, економічна політика, інфраструктура.

На сучасному етапі розвитку наша країна внаслідок трансформаційних процесів у минулому переживає період нестабільності та встановлення (вже майже протягом двох десятиліть) економічної, правової та соціальних структур. Будь-які зміни подібного характеру не проходять без значних витрат ресурсів, а зміни в масштабі цілої країни потребують залучення капіталів колосальних розмірів. Також негативно відобразилась на вітчизняній економіці світова криза та завдала їй великої шкоди, і не тільки Україні, адже останнім часом для всіх країн-учасників СНД характерним є спад економіки. Отже, нестача капіталу є головною проблемою нерозвинутої економіки. Важливість грошових коштів для економічної системи можна без сумніву порівняти із важливістю крові для організму людини. Коли економічний організм знаходиться на початку процесу свого відновлення, йому вкрай необхідні додаткові ін'єкції, тобто фінансові вливання, які б були каталізатором економічного розвитку. На жаль, наша економіка не може забезпечити достатній рівень інвестування. Внутрішні інвестиції гальмуються нерозвинутістю вітчизняного фон-

дового ринку, а також станом банківської системи України. У результаті цього питання залучення інвестиційних ресурсів з-за кордону є досить актуальними вже протягом довготривалого періоду часу. Незважаючи на це, ситуація з зовнішніми капіталовкладеннями теж складається не кращим чином внаслідок несприятливого інвестиційного клімату та нестабільності законодавства.

Хоча з першого погляду український ринок є привабливим для інвестування, але дуже часто він відштовхує потенційних інвесторів. Як приклад можна навести чітку характеристику, яку зробив Western NIS Enterprise Fund у своєму звіті за 1998 рік: "...хоча Україна й займає стратегічне географічне положення, має багаті природні ресурси та робочу силу з високим рівнем освіти, що робить її привабливим інвестиційним середовищем, вона ще не досягла свого очікуваного потенціалу через те, що не змогла звести до мінімуму втручання держави у дію ринків, усунути адміністративні перепони, що заважають веденню бізнесу, виконати намічені показники приватизації та стати привабливою для іноземних та внутрішніх інвесторів" [1]. Отже, це може означати, що Україна має великий потенціал, але неправильно та не за тих умов його реалізує. Наприклад, доцільно розвивати та шукати інвестиції у пріоритетні галузі господарства, переконати інвесторів, що дана галузь дійсно прибуткова. У цьому випадку треба звернути увагу на галузеву приналежність фірми.

Так, наприклад, найприбутковішою інвестицією за підсумками минулого десятиліття стали вкладення в винну промисловість. Ціни на вино за 2000 – 2009 роки зросли набагато більше, ніж акції найуспішніших компаній, нафта, нерухомість та предмети розкоші. Адже за 10 років світовий ринок настільки змінився, що його обороти збільшилися у три рази, а поява винних бірж на території України зробили продаж вина більш прозорим та ясным [2]. Рівень галузей з найбільшою економічною віддачею на Україні поданий у таблиці.

Таблиця

Інвестиційна привабливість галузей народного господарства України [3]

Групи галузей за інвестиційною привабливістю	Перелік галузей промисловості за окремими групами
1. Пріоритетні за рівнем інвестиційної привабливості	1.1. Металургія (кольорова і чорна). 1.2. Обслуговування населення. 1.3. Торгівля
2. З достатньо високою інвестиційною привабливістю	2.1. Нафтодобувна і газова промисловість. 2.2. Машинобудування і металообробка. 2.3. Цементна промисловість. 2.4. Виноробна промисловість
3. З середньою інвестиційною привабливістю	3.1. Хімічна і нафтохімічна промисловість. 3.2. Виробництво збірного залізобетону. 3.3. Вовняна промисловість. 3.4. Виробництво плодоовочевих консервів. 3.5. Масложирова промисловість
4. З низькою інвестиційною привабливістю	4.1. Вугільна промисловість. 4.2. Електроенергетика

Однією з необхідних передумов стимулювання процесу інвестування є професійна організація планування та здійснення інвестиційних проектів, а також правильний підхід у пошуках інвестицій [4].

Першочерговою умовою процесу інвестування є наявність у країні пріоритетних галузей господарства, а також певних джерел фінансування, що є не менш важливими.

Ці джерела різні за ознаками та мають певні переваги та недоліки. З огляду на це, можна виділити наступні групи:

1. Міжнародні фінансові установи (МВФ, ЄБРР і т. д.).
2. Іноземні банки та інвестиційні фонди.
3. Транснаціональні корпорації та великі компанії.
4. Національні банки та фінансові установи.
5. Національні підприємства та приватні інвестори [5].

Кожне з цих джерел має, звичайно, певні переваги та недоліки. Скажімо, централізовані фінансові вливання з міжнародних фінансових установ вже довели свою неефективність. Іноді складається враження, що український уряд отримує наступні грошові кошти задля сплати відсотків за попередніми боргами. Така політика, зрозуміло, не може призвести ні до чого доброго. Постійна реструктуризація накопичених боргів лише відтягує той час, коли, врешті-решт, комусь доведеться розраховуватися. Тому подібні вливання "зверху" не є, на думку автора, ефективними для відновлення української економіки. Це можна спробувати пояснити чи то невмінням розподіляти фінансові надходження, чи то відсутністю відповідних механізмів. Згідно з даними Держкомстату, за 9 місяців 2009 року іноземці вклали в нашу країну тільки \$3,9 млрд. Цей показник на 46,3 % менше, ніж за аналогічний період минулого року. Об'єм прямих іноземних інвестицій із країн Євросоюзу склав \$3,1 млрд (мінус 55 % порівняно з минулим роком), країн СНД – \$398 млн (-43 %), із інших країн – \$424,9 млн (-47,7 %) [6].

Найбільше зниження надходжень коштів було зафіксовано із Кіпру. Росія зменшила прямі інвестиції в 3 рази – до \$214 млн. Деякі експерти вважають, що зменшення інвестицій із боку Росії зумовлене політичними розходженнями між Україною та Росією, оскільки Україна не створює гарантій безпеки для російських інвесторів [7].

Щоб зрушити з місця проблему інвестування в Україні, потрібно вдосконалювати інноваційні системи та структури, котрі б могли створювати комерційно привабливі проекти, які б приваблювали фінансування економічно успішних компаній та які б почали реалізацію масштабних інвестиційних програм. Тому головною метою нашої держави на даний момент – це створення та впровадження стратегій розвитку інвестиційного сектору в економіку України, а також підготовка та реалізація програм із залучення інозем-

них інвестицій. Але на жаль, економіка нашої країни не має чіткої розробленої стратегії розвитку інвестиційного потенціалу. У сукупності з нестабільною політичною та економічною ситуацією в Україні, шанси на збільшення інвестування з боку держав світової економіки постійно знижуються, цим і пояснюється відтік інвестицій із нашої держави.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Бойчак І. М. Економіка підприємства / І. М. Бойчак, Н. С. Харів, М. І. Хопчан. – Львів : Сполом, 2005. – 203 с. 2. Потапенко Ю. П. Развитие инвестиций / Ю. П. Потапенко // Инвестиционная газета Украины. – 2009. – № 18. – С. 31–33. 3. Григорев А. М. Інвестиційна привабливість / А. М. Григорев // Дело. – 2007. – № 34. – С. 13–14. 4. www.zerkalo-nedeli.com. 5. Чайнов А. В. Избранные труды / А. В. Чайнов. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 357 с. 6. Бондаренко О. С. Эффективность использования иностранных инвестиций / О. С. Бондаренко // День. – 2009. – № 23. – С. 24–25. 7. Молчанов И. Д. Фінансові інвестиції та ризик // Дело. – 2009. – № 5. – С. 36–37.

УДК 336.27(477)

Цибренко А. І.

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Розглядаються питання вирішення актуальних проблем управління державним боргом України в сучасних умовах.

Аннотация. Рассматриваются вопросы решения актуальных проблем управления государственным долгом Украины в современных условиях.

Annotation. The questions of deciding the actual problems of national debt management of Ukraine in modern conditions are studied.

Ключевые слова: державний борг, випущені та непогашені боргові зобов'язання, управління державним боргом, проблеми в управлінні державним боргом, гарантований державний борг, стратегічна ефективність.

Існування державного боргу є сьогодні об'єктивно обумовленим явищем для країн з ринковою економікою. У період трансформації економіки питання державного боргу є досить актуальним і для України. Кожна держава, бажаючи найефективніше використати свої фінансові ресурси, активізувати підприємницьку діяльність, намагається залучити додатковий капітал, що є передумовою виникнення державного боргу. Невміння держави жити на власні кошти є основною причиною виникнення, а невідання використовувати залучені кошти – зростання державного боргу.

Теоретико-методичні аспекти формування, оцінки й управління державним боргом наведені в роботах: О. Барановського, Т. Бондарука, В. Василюшина, Т. Вахненко, В. Верхолаз, В. Губара та інших вчених-економістів. Однак потребують подальшого дослідження та обґрунтування заходи щодо удосконалення управління державним боргом з урахуванням особливостей розвитку фінансових відносин в Україні, що є метою даної статті.

Загальна сума державного боргу складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави (як внутрішніх, так і зовнішніх) і відсотків за ними, включаючи видані гарантії за кредитами, що надаються іноземним позичальникам, місцевим органам влади, державним підприємствам. Управління державним боргом включає в себе заходи щодо випуску та погашення державних боргових зобов'язань, визначення ставок процентів і виплати доходу по державним цінним паперам, встановлення ліміту боргу, визначення умов випуску нових державних цінних паперів, а також включає комплекс заходів щодо його обслуговування – це погашення позик, виплати процентів за ними [1].

На основі узагальнення праць [1 – 4] виділимо заходи щодо підвищення ефективності управління державним боргом: створення спеціалізованого органу управління державним боргом; удосконалення законодавчої бази; проведення стратегічного планування в управлінні державним боргом; запровадження більш жорсткого контролю за використанням державних позик; збільшення термінів наданих кредитів та скорочення обсягів витрат на обслуговування боргу; проведення управління державним боргом системно, в межах загальної фінансової політики держави; проведення ефективною інвестиційної політики; підвищення кредитного рейтингу країни [4].

Існуюче законодавче поле регулювання відносин, що виникають у процесі управління державним боргом та операцій з державною заборгованістю, не відповідає потребам поглиблення ринкового реформування основ макроекономічної політики та функціонування фінансових ринків і їхнього інституційного забезпечення, має несистемний характер. Зокрема, має місце нерегульованість широкого спектра питань, пов'язаних із: компетенцією органів влади щодо державного боргу; визначенням величини, складу та структурних параметрів державного боргу, на які повинна орієнтуватись відповідна політика; регламентуванням операцій щодо управління державним боргом; можливостями здійснювати таке управління через фінансовий ринок; порядком надання державних гарантій та визначенням пріоритетів у цій сфері тощо [5]. Існує ряд проблем, які необхідно вирішити для того, щоб досягти значних успіхів в управлінні державним боргом України: відсутність розвинутої законодавчої бази у сфері управління державним боргом; відсутність єдиного спеціалізованого закладу, який би контролював процес залучення, а також обслуговування державного бор-

гу; збільшення витрат державного бюджету на обслуговування державного боргу; відсутність чітких довгострокових завдань у сфері управління державним боргом; витрачання державних позик більшою мірою для погашення дефіциту бюджету, а не для інвестиційної діяльності держави, майже повна відсутність аналізу використання залучених з зовнішніх джерел коштів; низька довіра до України з боку іноземних інвесторів [6].

Уже традиційно склалося, що під час обговорення бюджетних проблем на різних рівнях влади основні зусилля спрямовуються на те, щоб відхопити якнайбільший шматок із бюджету для певної галузі, програми, регіону чи навіть конкретних юридичних осіб на тлі декларації про державний підхід у формуванні бюджетної політики. На превеликий жаль, реальних кроків, змістовних пропозицій щодо того, як отримати додаткові доходи до бюджету, залучити їх без навантаження в економіку та бізнес, майже немає.

Болючі проблеми у формуванні дохідної частини бюджету залишаються непоміченими, вони живлять тіньову економіку з її негативними наслідками, створюють підґрунтя для корупції.

Темпи залучення позикових ресурсів у поточному році є рекордними. Якщо за 2006 – 2007 роки державний борг зріс на 12,9 %, то за 10 місяців 2009 року сума державного і гарантованого державою боргу України збільшилася в гривневому еквіваленті на 91,8 млрд грн. При цьому доходи держбюджету в поточному році скоротилися на 13,6 %, податкові надходження – на 23,3 %. Спеціалісти вважають, що подальше зростання державного боргу позичень знаходяться під загрозою. Важливим заходом з відновлення внутрішнього фінансового ринку є фінансова позичковість ресурсів на розвиток виробництва, а не на державне споживання, суттєве їх здешевлення.

Проаналізувавши стан державного боргу України, можемо зробити висновок про те, що Україна має високий рівень зовнішнього боргу. Це свідчить, що можливості у подальшому нарощуванні державних внутрішніх запозичень знаходяться під загрозою. Важливим заходом з відновлення внутрішнього фінансового ринку є фінансова позичковість ресурсів на розвиток виробництва, а не на державне споживання, суттєве їх здешевлення.

На жаль, важливою перешкодою налагодженню належної стратегічної ефективності боргової політики в Україні є відсутність цілісної системи законодавчого забезпечення обслуговування і погашення державного боргу. Законодавчого врегулювання потребують система управління державним боргом, підвищення координованості дій центральних органів виконавчої і законодавчої влади та визначення пріоритетів розвитку економіки та напрямів використання коштів від додаткових запозичень. Також для ефектної діяльності у сфері управління державним боргом, використовуючи світовий досвід, необхідно створити компетентний орган для координації боргової політики держави.

Отже, підвищення ефективності управління державним боргом потребує розробки та впровадження стратегії, яка поєднає завдання удосконалення нормативно-правової бази забезпечення боргової політики, підвищення ефективності контролю за формуванням та використанням державних позик та інвестиційної діяльності держави.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Вахненко Т. Концептуальні засади управління зовнішнім національним боргом України / Т. Вахненко // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 14–24. 2. Лісовенко В. Державний зовнішній борг: етапи формування та розвитку / В. Лісовенко // Вісник НБУ. – 2000. – № 9. – С. 5–36. 3. Жовтанецький О. М. Особливості формування державного боргу в Україні / О. М. Жовтанецький // Вісник економічної науки України. – 2006. – № 1. – С. 57–60. 4. Фінанси у запитаннях та відповідях / за заг. ред. О. Д. Данілова. – К. : Видавничий дім "Комп'ютерпрес", 2006. – 444 с. 5. Бондарук Т. Г. Механізм управління та обслуговування державного боргу / Т. Г. Бондарук // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С. 82–87. 6. Шпачук В. Напрями вдосконалення політики управління зовнішнім державним боргом України / В. Шпачук // Вісник національної академії державного управління при Президенті України. – 2003. – № 3. – С. 291–297. 7. www.derq.com.stat.ua.

Чаплигіна Ю. С.

УДК 005.935

МІСЦЕ КОНТРОЛІНГУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Анотація. Розглянуто місце контролінгу в управлінні підприємством. Контролінг визначено як інтегровано-координуючу систему управління підприємством.

Аннотация. Рассмотрено место контроллинга в управлении предприятием. Контроллинг определяется как интегрированно-координирующая система управления предприятием.

Annotation. The place of controlling in management company is indicated. Controlling defined as the integrated and coordinating system of management.

Ключові слова: контролінг, управління підприємством.

Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку суспільства характеризуються великим рівнем непередбачуваності та нестабільності, супроводжуються виникненням нових вимог до управління, характеру розв'язуваних при цьому завдань, до методів їх вирішення. Головним принципом управління стає повне використання внутрішніх можливостей підприємства, тобто утворення такої системи управління, яка була б у змозі планувати, обліковувати, аналізувати, контролювати, координувати, своєчасно виявляти та коригувати недоліки, інформувати про діяльність підприємства. Серед новітніх підходів до управління одне з провідних місць належить контролінгу.

© Чаплигіна Ю. С., 2010

Контролінг, як нова філософія управління, вже давно зайняв чільне місце як об'єкт досліджень у наукових колах, набув практичного застосування на багатьох підприємствах. Значний внесок у розвиток теоретичних та практичних питань з контролінгу здійснили такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: О. Акентьєва [1], Е. Ананькіна [2], С. Данилочкін [2], Н. Круссер [3], Н. Михайличенко [4], Д. Хан [5] та ін. Однак, не зважаючи на розробленість контролінгу, залишається багато методично незабезпечених питань, пов'язаних з його теоретичним обґрунтуванням та практичним впровадженням на підприємстві.

Метою статті є визначення місця контролінгу в управлінні підприємством. Об'єкт дослідження – управління підприємством.

Сьогодні керівники підприємств усе більше орієнтуються на ефективне використання власності, ставлять завдання підвищення прибутковості за рахунок збільшення ефективності менеджменту. На цьому етапі можна спостерігати зростаючий інтерес до контролінгу.

Аналіз літератури дозволив зробити висновки про те, що не існує однозначності в трактуванні цього терміна. У дослідженні контролінг розглядається як синтез елементів планування, організації, обліку, контролю, аналізу, що інтегруються, координуються на досягнення стратегічних цілей підприємства та служить для прийняття оптимальних управлінських рішень та їх своєчасного корегування у разі потреби. Такий інтегрований підхід до контролінгу наведено на рисунку.

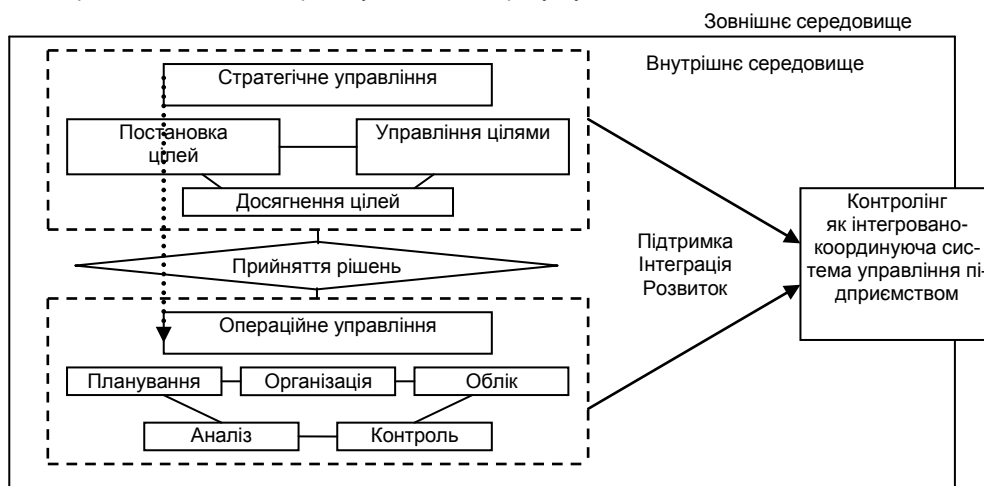

Рис. Контролінг як інтегровано-координуюча система управління підприємством

Підприємство – система, сукупність взаємопов'язаних елементів, що орієнтовані на досягнення єдиних цілей в умовах мінливих внутрішнього та зовнішнього середовищ. Управління підприємством виступає системообразуючим елементом, що забезпечує єдність всіх інших. Контролінг можна представити як систему, що інтегрує два напрямки управління підприємством – стратегічний і оперативний.

Контролінг розглядається як управління управлінням, де базис – традиційна система управління, надстройка – контролінг [6].

При дослідженні контролінгу слід дотримуватися не лише системного підходу, а й ситуаційного, що передбачає врахування конкретних ситуацій функціонування підприємства.

Аналізуючи роль контролінгу в управлінні підприємством, можна стверджувати, що контролінг є важливим засобом ефективності підприємства, тому що вчасно забезпечує точною інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень, шляхом інтеграції процесів менеджменту; аналізує ступінь досягнення цілей та при необхідності дозволяє вчасно провести коригуючі дії; підвищує конкурентоспроможність підприємства.

Для того щоб підприємства мали змогу вижити та досягти значних успіхів на ринку, треба впроваджувати інтегровані системи управління, до числа яких належить система контролінгу. Отже, сьогодні головною метою українських підприємств на шляху інноваційності та підвищення конкурентоспроможності має стати створення ефективної системи контролінгу. Для того щоб в повному обсязі використовувати потенціал контролінгу, треба змінити планування, облік, аналіз господарської діяльності згідно з вимогами сучасності. У першу чергу слід зосередитися на створенні стратегічного планування та його інтеграції з оперативною діяльністю підприємства, що дозволить перетворити контролінг у засіб ефективного управління підприємством.

Література: 1. Ананькіна Е. А. Контролинг как инструмент управления предприятием / Е. А. Ананькіна, С. В. Данилочкін, Н. Г. Данилочкіна и др. // под ред. Н. Г. Данилочкіной. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – С. 16–17. 2. Акентьєва О. Б. Котролінг як фактор підвищення ефективності управління підприємством [Електронний ресурс] / О. Б. Акентьєва. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>. 3. Королева Л. П. Цели и задачи контроллинга в системе управления организацией [Електронний ресурс] / Королева Л. П. – Режим доступу : <http://docs.google.com>. 4. Круссер Н. Г. Контролинг как инструмент обеспечения стабильности организации в период кризиса [Электронный ресурс] / Круссер Н. Г. – Режим доступу : <http://koet.syktso.ru>. 5. Михайличенко Н. Н. Контролинг на высших уровнях управления / Н. Н. Михайличенко // Вісник державної машинобудівної академії. – 2008. – № 3Е (14). – С. 262–265. 6. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Д. Хан; под ред. и с предисл. А. А. Турчака, Л. Г. Головача, М. Л. Лукашевича. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 800 с.

РОЗРОБКА МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розроблено маркетингову стратегію для телевізорів виробничого об'єднання "Комунар". Основною маркетинговою ідеєю є створення образу сімейного, бюджетного телевізора, нормальної якості для людей зі середнім достатком.

Анотация. Разработана маркетинговая стратегия для телевизоров производственного объединения "Коммунар". Основной маркетинговой идеей является создание образа семейного, недорогого телевизора, нормального качества для людей со средним достатком.

Annotation. The marketing strategy for TVs of industrial association "Kommunar" is developed. The basic marketing idea is the creation of an image of the family, inexpensive TV, normal quality for the people with an average prosperity.

Ключові слова: маркетингова стратегія, просування на ринок, джерела бізнесу, інструменти маркетингу.

В умовах жорсткої конкуренції сучасного ринку маркетинг відіграє важливу роль у діяльності будь-якої компанії, тому що він дозволяє встановити оптимальний взаємозв'язок між організацією й середовищем, частиною якого є вона. У той же час маркетингова діяльність більшості українських підприємств не має орієнтованого на ринок управлінського стилю мислення, для якого характерні творчі, стабільні й нерідко агресивні підходи [1]. Тому в даний момент особливу актуальність і практичну значущість набуває розробка конкретних маркетингових стратегій для українських підприємств, які вже виробляють конкурентоспроможний товар, але не можуть знайти свій сегмент ринку й цільового покупця.

Маркетингова діяльність підприємства повинна бути спрямована на довгострокове існування фірми, на її стабільність, міцні й тривалі зв'язки зі споживачами або іншими учасниками ринку, підвищення конкурентоспроможності пропонованих послуг, товарів [2]. Для досягнення цих цілей маркетинговій службі підприємства необхідно відповісти на такі запитання: 1) що необхідно ринку; 2) визначити сегмент ринку; 3) за якою ціною продати, щоб покрити витрати й дістати прибуток; 4) як просувати товар або послугу на ринку.

У статті на основі аналізу продукції, що випускається виробничим об'єднанням "Комунар", розглядається стратегія маркетингової діяльності для цього підприємства. Основою більшості ефективних маркетингових стратегій є здоровий глузд, уміння правильно зробити висновки з того, що вже відбулося, і вміння заглянути в майбутнє. Цю навичку неможливо одержати просто читаючи книги про успіхи й помилки різних компаній і торговельних марок. Ця навичка визріває, формується в людині, насамперед, на основі практичного досвіду та рішення конкретних маркетингових проблем [3].

Маркетингова стратегія – це інструмент для ефективної, результативної роботи. В ідеалі маркетингова стратегія повинна бути чіткою й зрозумілою всім тим людям, які на різних рівнях відповідають за її реалізацію [3].

Робота над створенням маркетингової стратегії повинна містити в собі 5 етапів.

1 етап. Якісний аналіз компанії й галузі, у якій вона працює. Завдяки реалізації цього етапу стає зрозумілим, де і чому перебуває компанія порівняно з головними конкурентами [4].

ВО "Комунар" випускає телевізори. Пальму першості в Україні займають корейські телевізори торговельних марок LG, Daewoo, Samsung (\$ 210 – 260), активніше продаються телевізори Thomson. Трохи меншим попитом користуються телевізори Panasonic, JVC, Sony Aiwa за ціною \$270 – 290. Представники даних фірм в Україні роблять все, щоб японська, китайська й європейська апаратури були доступними в різноманітному асортименті українському споживачеві.

Наші українські виробники телевізорів впроваджують на ринок свій новий товар – телевізор Start ВО "Комунар" (м. Харків). Технічні характеристики телевізора практично не уступають західним аналогам, але ціна його помітно нижча. На даний момент телевізор Start намагається зайняти певну частку вітчизняного ринку, продовжуючи активно впроваджуватися в систему роздрібної й оптової торгівлі країни, через мережу магазинів і дилерів. Аналізуючи прямих конкурентів на ринку телевізорів, можна виділити таких виробників, як Samsung і Panasonic. Вони є найбільш сильними конкурентами на досліджуваному ринку. Це обумовлено їхньою гнучкістю ціни, широкою рекламною політикою, високою ефективністю використання виробничих потужностей [5].

Об'єкт даного дослідження (телевізор "START") залишається на слабкому рівні конкуренції (2,3 за п'ятибальною шкалою). Це обумовлено недостатньою популярністю марки та нездатністю ефективно конкурувати з провідними світовими виробниками шляхом вдосконалення технологій виробництва, впровадження нових технологій, які покращують якість телевізора. Тому необхідні активні маркетингові заходи для просування таких телевізорів на український ринок.

2 етап. Визначення джерела бізнесу. У маркетинговій стратегії повинне бути чітко визначено, за рахунок яких споживачів та шляхом відтиснення яких конкурентів планується збільшення продажу і сегмента ринку. Необхідно аргументувати, чому саме ці споживачі повинні відгукнутися на пропозицію, відмовившись від тих звичок, переваг, які в них є зараз. Для цього важливо чітко виділити сегменти споживачів, з якими необхідно працювати [2].

Як основних споживачів продукції пропонуємо населення з доходом нижче середнього: учителів, лікарів, пенсіонерів, багатодітні родини. Пропоновані телевізори при аналогічній якості порівняно з більш відомими іноземними марками телевізорів будуть дешевше на 15 % [6]. Крім того, планується домовитися з банком для здійснення безпроцентних кредитів для пенсіонерів на покупку телевізорів цієї марки. Необхідно також домовитися з компаніями кабельного телебачення, які будуть власникам цих телевізорів, встановлювати пільгову абонентну плату. Також при заводі планується створити фірмовий магазин, що буде продавати телевізори на 5 – 10 % дешевше за рахунок економії на торговельній надбавці [5].

3 етап. Визначення цілей. Важливо визначити кількісні цілі та якісні. Не планується потіснити конкурентів на ринку нових телевізорів, наше завдання повністю витиснути з ринку продавців Second Hand і фірм, які надають телевізори в оренду. Логіка наших потенційних споживачів дуже проста: 1) краще за практично ті ж гроші купити новий телевізор, чим старий телевізор; 2) завжди краще купити свій телевізор, чим користуватися за щомісячну плату чужим телевізором (нехай і більш відомої марки).

4 етап. Визначення продукту (послуги), що пропонується споживачам. По суті, на цьому етапі визначається те, із чим ми йдемо до того споживача? Який продукт ми йому пропонуємо? Чим він відрізняється від конкурентів? Яка в нього унікальна торговельна перевага? За якою ціною він буде продаватися? [3]. Пропонується "народний" телевізор, що не поступається в якості іноземним телевізорам більш відомих марок, але буде дешевше них на 15 %.

5 етап. Визначення інструментів просування, які потрібно використати для досягнення поставлених цілей. Як основна ідея маркетингової діяльності на підприємстві пропонується ідея про економічний телевізор гарної якості для звичайних людей. Тому в рекламі повинна бути зображена звичайна родина робітників, не дуже великого достатку, у якій після сімейної вечері всі разом – діти, батьки, бабусі й дідусі дивляться телевізор.

Отже, на основі теоретичних підходів до організації маркетингу й аналізу виробничої діяльності ВО "Комунар" розроблена маркетингова стратегія просування на ринок України телевізорів вітчизняного виробництва. Основна маркетингова ідея – створення образу сімейного, економічного телевізора, нормальної якості для людей з середнім достатком.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Економіка підприємства : навч. посібн. / А. В. Шегда, Т. М. Литвиненко, М. П. Нахаба та ін. ; за ред. А. В. Шегди. – 3-тє вид., випр. – К. : Знання – Прес, 2003. – 335 с. 2. Косых В. Н. Стратегия маркетинга в условиях кризиса / В. Н. Косых // Маркетинг услуг. – 2009. – № 1. – С. 12–17. 3. Мышенко И. И. Стратегии создания брендов на рынке телекоммуникации / И. И. Мышенко // Бренд-менеджмент. – 2003. – № 2. – С. 67–73. 4. Звягинцев В. Б. Разработка маркетинговой стратегии предприятия и контроль над ее реализацией / В. Б. Звягинцев // Маркетинг и маркетинговые исследования. – 2005. – № 1. – С. 45–49. 5. Мышенко И. И. Формирование маркетинговой стратегии компании / И. И. Мышенко // Маркетинговое образование. – 2004. – № 3. – С. 87–92.

УДК 336.713

Хребтов І. В.

ДОСЯГНЕННЯ ПАТ "МЕГАБАНК" ТА ПЛАНИ НА МАЙБУТНЄ

Анотація. Розглянуто досягнення ПАТ "МЕГАБАНК" за останній час та плани керівництва на майбутнє. Також розглянуто співробітництво українського банку з іноземними партнерами в Німеччині та Великобританії та їхні плани щодо подальшого товаришування на ринку акцій, інвестицій та цінних паперів.

Аннотация. Рассмотрено достижения ПАО "МЕГАБАНК" за последнее время и планы руководства на будущее. Также рассмотрено сотрудничество украинского банка с иностранными партнерами в Германии и Великобритании и их планы по дальнейшей дружбе на рынке акций, инвестиций и ценных бумаг.

Annotation. The achieved PAT "MEGABANK" recently and plans to guide the future considered. Also the Ukrainian bank cooperation with foreign partners in Germany and Britain and their plan to fellowship in the stock market, investments and securities considered.

Ключові слова: банк, малий та середній бізнес, дохід, стратегія розвитку, "МЕГАБАНК", акції, інвестиції.

Про досягнення ПАТ "МЕГАБАНК" можна розмовляти дуже довго, тому що керівництво цього банку зробило величезний внесок у розвиток, про це свідчить зростання чистих активів на 8 %, що у гривні становить 231 млн грн, 1 січня 2010 р. розмір активів становив 3 172 млн грн. На таке зростання мало вплив збільшення високоліквідних активів, здебільшого це кореспондентські рахунки і активи в касі, ця сума становила 234 млн грн. Це збільшення викликано залученням у IV кварталі кредитів міжнародних фінансових компаній. За весь 2009 рік обсяг кредитів, отриманих банком від міжнародних фінансових інститутів, збільшився на 254 млн грн і склав 562 млн грн. За 2009 рік було отримано 9,5 млн доларів США фінансування від ЄБРР для кредитування підприємств малого та середнього бізнесу. Також банк отримав

4,5 млн доларів США від Світового банку для підтримки українських експортерів лінії розвитку експорту в Україні. Окрім цього, було отримано 10 млн доларів США від EFSE, а також 6,5 млн доларів США у вигляді субординованих позик від Німецької кредитної установи для відбудови (KfW) для збільшення рівня капіталізації "МЕГАБАНКУ". За словами В'ячеслава Рютіна, капітал також зріс за рахунок двох додаткових емісій акцій, проведених банком за минулий рік, загальна сума склала 300 млн грн [1]. Крім цього, "МЕГАБАНК" має наміри збільшити активи ще на 7 % протягом 2010 року, після цього сума всіх активів буде становити 3,396 млн грн, також у планах є збільшення кредитного пакета на 14 %, тому що в 2009 р. було втрачено 2 %.

2009 рік був дуже продуктивним для "МЕГАБАНКУ" у галузі розвитку міжнародних платіжних систем. Ця продуктивність проявляється в тому, що платежі від пластикових карток Master Card збільшили дохід "МЕГАБАНКУ" у 6 разів, ці дані взяті порівняно з 2008 роком [2].

Про успішність дій ПАТ "МЕГАБАНК" свідчить те, що воно знизило відсоткові ставки для підприємців малого та середнього бізнесу. Керівництво ПАТ "МЕГАБАНК" зазначило, що на цей момент банк видає кредити підприємцям на розвиток бізнесу в частині поповнення оборотного капіталу, придбання комерційної нерухомості та автотранспорту. Кредити надаються підприємцям у розмірі до 2 млн грн на строк до 36 місяців. Тепер кредит у національній валюті можна взяти під 26 % річних, а у іноземній – до 17 % річних. Керівництво ПАТ "МЕГАБАНК" підкреслило, що для отримання кредиту суб'єкт підприємницької діяльності повинен відповідати критеріям платоспроможності банку [1].

Об успіхах ПАТ "МЕГАБАНКА" говорить ще той факт, що банк веде широку інноваційну діяльність, наприклад, для більш зручної оплати житлово-комунальних послуг керівництво віддало наказ про встановлення електронних терміналів самообслуговування (М-БОКС) у мережі супермаркетів "ЮСІ". Тепер харків'яни можуть оплачувати свої рахунки в цих терміналах, не відвідуючи відділення банку, ця інновація є дуже корисною для пенсіонерів, котрі не мають змоги кожен місяць їздити до ближчого відділення банку. Як заявляє керівництво "МЕГАБАНКУ", воно уже декілька років розробляє і впроваджує нові технології самообслуговування для населення у сфері оплати комунальних послуг. Юрій Сергєєв, керівник єдиного розрахункового центру, зазначив, що вже у грудні за допомогою М-БОКС можна буде поповнювати рахунки мобільних операторів, оплачувати кредити, поповнювати депозити, переводити заощадження та ін. [3].

Для свого розвитку "МЕГАБАНК" взяв у кредит 4,4 млн євро у вигляді субординованого займу на строк у 7 років. Представник правління Олена Жукова зазначила, що підписання цієї згоди відбувалося у рамках наданих в серпні минулого року пакетів довгострокового фінансування. Як вона зазначила, то ці кошти підвищать капіталізацію банку та дозволять видавати більше кредитів на більш вигідних умовах малому та середньому бізнесу. Також у вересні ЄБРР відкрив "МЕГАБАНКУ" п'ятилітню кредитну лінію у розмірі 15 млн доларів США, яка буде дуже важливим підкріпленням малого та середнього бізнесу. Після цих кредитів у жовтні місяці "МЕГАБАНК" підвищив свій уставний капітал на 150 млн грн до позначки у 500 млн грн. Також до складу акціонерів банку увійшли ЄБРР і KfW, купивши 39 % акцій "МЕГАБАНКУ" [2].

У січні цього року в ПАТ "МЕГАБАНК" стартувала програма технічної допомоги ЄБРР щодо удосконалення системи управління ризиками в банку. Як повідомляє керівництво, то консультаційну підтримку на цей момент за дорученням ЄБРР проводить англійська компанія РКФ, котра на цей час проводить діагностику вже існуючої системи управління ризиками "МЕГАБАНКУ". Протягом 2010 року ця компанія буде надавати практичну допомогу, впроваджуючи нові заходи для удосконалення системи ризик-менеджменту банку. ЄБРР є одним із акціонерів банку "МЕГАБАНК", та Європейська комісія надає дуже суттєву практичну допомогу в удосконаленні ризик-менеджменту українських банків та приділяє дуже багато уваги спостереженню за їх розвитком [4].

Зрештою можна впевнено сказати, що уряд "МЕГАБАНКУ" повністю справляється з наданими йому завданнями з управління таким великим комерційним банком. Це можна побачити по роботі банку з іноземними представниками світових банків, по прибутку минулого 2009 року, по цілям, поставленим на 2010 рік, по збільшенню доходів карти "MasterCard". Отже, "МЕГАБАНК" є одним із перспективних банків України, що стрімко розвивається серед складної конкуренції інших комерційних банків.

Наук. керівн. Петряєв О. О.

Література: 1. www.megabank.com/ua. 2. www.uabanker.net. 3. www.ukrbanks.info. 4. www.prostobank.ua. 5. www.bankstore.com.ua. 6. www.banker.ua.

Щебетун А. М.

УДК 62 (477)

НАНОТЕХНОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. Описується розвиток нанотехнологій. Цей напрям діяльності дозволить наділити інтелектом предмети, які нині є звичайними елементами побуту, створити новітні матеріали та механізми, за допомогою комбінування атомів і молекул.

Аннотация. Описывается развитие нанотехнологий. Данное направление деятельности позволит наделить интеллект предметы, которые ныне являются обычными элементами быта, создать новейшие материалы и механизмы, с помощью комбинирования атомов и молекул.

© Щебетун А. М., 2010

Annotation. The development of nanotechnology is described. This will give the direction of intelligence items that are now common household items, create new materials and devices, by combining atoms and molecules.

Ключові слова: нанотехнології, технологія, наноконпанії, розвиток, науково-дослідницькі інститути.

Знеструмлення офісу чи помешкання бодай на годину відкидає людину більш ніж на століття. Та й за відсутності комп'ютера і мобільного, здається, вже мало що можна зробити. Звичка користуватися винаходами цивілізації зростатиме. Недарма сучасна наука експериментує з атомами і молекулами, комбінує їх у небачені досі сполуки, створює завдяки їм новітні матеріали та механізми.

Цей напрям діяльності, який здобув назву нанотехнологій, дозволить наділити інтелектом предмети, які нині є звичайними елементами побуту. "Люди носитимуть одяг, який змінює колір, обмінюватимуться візитками з нанесеною на них відеорекламою, передаватимуть свої емоції за допомогою імплантатів, що відображають настрої. Питимуть каву з філіжанок, оснащених індикаторами температури", — таким бачить наш побут через 10 років Арарат Єгізарян, фахівець з комерціалізації технологій. Практичне застосування нанотехнологій має не лише декоративний характер. Робота на молекулярному та атомному рівні дозволяє створювати надмістки електронні схеми, нові, наділені вищими споживацькими якостями матеріали (пластмаси, мастила, лаки та фарби), синтезувати нові види палива, виробляти ефективні вакцини [1].

Нанотехнології — це технології, що оперують величинами, порядку нанометра. Це мізерно мала величина, співмірна з розмірами атомів.

Очікується, що вже 2025 року з'являться перші роботи, створені на основі нанотехнологій. Теоретично можливо, що вони зможуть конструювати з готових атомів будь-який предмет. Нанотехнології спроможні зробити революцію в сільському господарстві. Молекулярні роботи здатні будуть готувати їжу, замінюючи сільськогосподарські рослини і тварини. Наприклад, теоретично можливо виробляти молоко безпосередньо з трави, минаючи проміжну ланку — корову. Нанотехнології здатні також стабілізувати екологію планети. Нові види промисловості функціонуватимуть без відходів, що отруюють планету, а нанороботи зможуть знищувати наслідки старих забруднень. Неймовірні перспективи відкриваються також у галузі інформаційних технологій. Нанороботи здатні втілити в життя мрію фантастів про колонізацію інших планет — ці пристрої зможуть створити на них середовище, придатне для життя людини [2].

Один з напрямів розвитку нанотехнологій — розробка нових видів палива. На атомно-молекулярному рівні в майбутньому, можливо, змодельюють нові різновиди енергоносіїв, котрі можуть скласти конкуренцію традиційним. Певні розробки систем, які працюють на водні, мають місце вже сьогодні. Проте такі перспективи навряд чи до вподоби нафтовим корпораціям та виробникам традиційних елементів живлення.

Помітного удару нанотехнології можуть завдати індустрії з виробництва мийних засобів. Сьогодні обсяг світового ринку "чистоти" становить \$34 млрд. Поява нових стійких до забруднень та ушкоджень матеріалів зменшує потребу в мийних засобах. Так званий наноодяг (коли тканина має відповідне стійке покриття) на 25 % стійкіший до забруднень, ніж звичайний, тож і засобів на його прання, за попередніми підрахунками, знадобиться на чверть менше.

Наведемо сфери застосування нанотехнологій у хімічній промисловості: нові матеріали — 30 %; напівпровідники — 18 %; пристрої зберігання — 15 %; біотехнології — 9 %; полімери — 8 %; електрохімія — 3 %; оптика — 2 %; інші — 15 % [3].

Водночас у новітніх молекулярно-атомних сполуках криється неабияка загроза. Двадцять років тому американський вчений Ерік Деркслер, який є одним з піонерів нанотехнологій, висунув так звану теорію сірого слизу. За прогнозом Деркслера, у майбутньому з'являться нанороботи розміром з бактерію, здатні самостійно компонувати молекули у певних комбінаціях.

Вихід таких систем з ладу міг би перетворитися на вселенську катастрофу — здатні до самовідтворення роботи у разі програмного збою починають безконтрольно продукувати нові й нові організми, беручи за матеріал усю доступну біомасу. Внаслідок нанохаосу, за версією Деркслера, планету може вкрити "сірий слиз" — однорідний шар липких елементів, породжених повстанням машин.

Нанотехнології впроваджуються вже сьогодні. Якщо 2004 року в цю галузь у світі було інвестовано \$8,6 млрд, то до 2015-го ця сума, за оцінкою американської компанії Lux Research, сягне \$1 трлн. Зараз у світі існує близько 16 тис. наноконпаній, а до 2015 року, за прогнозом Національної наукової організації США (NSF), підприємства, що працюватимуть у цій високотехнологічній царині, створять від 800 тис. до 2 млн нових робочих місць [2].

Як правило, українські наноконпанії — це підприємства при університетах та НДІ, засновниками яких є переважно науковці, котрі опановують новітні технології на комерційних засадах. Наприклад, Донецький фізико-технічний інститут ім. Галкіна просуває на ринок нанопорошки — використання цих матеріалів при виробництві кераміки, за інформацією розробників, збільшує термін експлуатації виробів удесятеро. Ноу-хау вчених сьогодні вже використовується на деяких шахтах Донбасу. Вітчизняний НТЦ "Нанотехнологія" розробляє покриття і матеріали з унікальними фізичними та хімічними властивостями, які забезпечують високі показники зносостійкості.

У світі нанотехнологій існує свій напрям — business to business — виробництво приладів для роботи з мікрочастками. У цій галузі українські компанії також досягли певних успіхів. Так, київське мале науково-виробниче підприємство "Лілея" експортує до США роботи, яких використовують корпорації, що спеціалізуються на клонуванні, роботі зі ствольними клітинами (технології омолодження шкіри тощо).

Найперспективніші галузі застосування українських нанотехнологій — електроніка та матеріалознавство. Однак для успішної роботи на рівні потрібне сучасне дороге устаткування, на придбання якого в Україні часто бракує грошей [4].

Батьками нанотехнологій сьогодні величають кількох учених. Перший виклик науковій спільноті кинув американський фізик Річард Фейнман. Він теоретично обґрунтував можливість використання атомів як будівельних часток. Утім, до практичного втілення минуло не одне десятиліття.

На думку експертів, нанотехнології стануть рушійною силою наступної промислової революції, і змінюватимуть наш спосіб життя. Дослідження та розробки нанотехнологій знаходяться у стані підйому у

гонитві за оригінальними та корисними речами, і в той час, коли відбувається зліт фабричного виробництва, зовсім мало робиться для того, щоб гарантувати безпеку суспільству та навколишньому середовищу. Нанотехнології обіцяють величезні потенційні вигоди у поліпшенні ледве не всіх видів промислової продукції: комп'ютерів, автомобілів, одягу, продуктів харчування, медикаментів, батарейок і багато чого іншого.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. www.wikipedia.ru. 2. Малинецкий Г. Г. Нанотехнологии. От алхимии к химии и дальше / Г. Г. Малинецкий // Интеграл. – 2007. – № 5. – С. 4–5. 3. Ратнер Марк. Нанотехнология: простое объяснение очередной гениальной идеи = Nanotechnology: A Gentle Introduction to the Next Big Idea / Марк Ратнер, Даниэль Ратнер. – М. : "Вильямс", 2006. – 240 с. 4. www.nanotechnology.ru.

Шаповалова Ю. А.

УДК 005.51:005.21

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто сутність і особливості стратегічного планування на підприємствах. Систематизовано принципи і методи формування планів розвитку підприємств.

Аннотация. Рассмотрены сущность и особенности стратегического планирования на предприятиях. Систематизированы принципы и методы формирования планов развития предприятий.

Annotation. The essence and features of the strategic planning on enterprises are considered. Principles and methods of enterprises development plans forming are systematized.

Ключевые слова: стратегічне планування, вітчизняні підприємства, ринкова економіка, конкурентоспроможність, ринкове середовище.

Сучасний стан економіки України в умовах економічної кризи характеризується погіршенням господарської діяльності більшості промислових підприємств. Це вимагає здійснення ринкових перетворень, що забезпечують перехід до нового технологічного способу виробництва, удосконалення процесів планування та управління розвитком промислових підприємств, формування нової стратегії їх розвитку, що забезпечує стійкий стан у ринковому середовищі і вихід з кризи. Сучасний темп змін в економіці є настільки значним, що стратегічне планування виявляється єдиним способом формального прогнозування майбутніх проблем і можливостей.

На сьогодні певний досвід розробки стратегічного плану мають більше 40 % українських підприємств. Проте, на жаль, воно не має чіткого алгоритму розробки і реалізації, конкретно визначеного інструментарію, вимагає значних витрат часу та ресурсів і не завжди забезпечує отримання очікуваного результату, і саме тому заслуговує на детальне дослідження.

Вагомий внесок у розвиток стратегічного управління і планування зробили такі вчені: Д. Акер, І. Ансофф, У. Кінг, Д. Кліланд, Г. Мінцберг, Винокуров В. А., Круглов М. І., Маркова В. Д., Єфремов В. С., Герасимчук В. Г., Наливайко А. П., Пономаренко В. С., Пушкар О. І., Туленков М. В., Шершньова З. Є., Щелкунов В. І. та ін.

Однак окремі аспекти даної проблеми залишаються малодослідженими та потребують подальшої оцінки і розвитку з урахуванням змін, що відбуваються в економіці України.

Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо використання стратегічного планування на підприємствах України.

Стратегічне планування є однією з основних функцій стратегічного управління і посідає центральне місце в його системі. Воно було запроваджене у США і Західній Європі у 1960-х роках, коли зовнішнє середовище корпорацій ставало дедалі складнішим і динамічнішим, що вимагало відповідної переорієнтації з виробничо-технічних проблем на маркетинг. Ця система об'єднала в собі методи довгострокового планування і маркетингу й певною мірою стала відповідною реакцією більшості компаній на істотні зміни їх зовнішнього середовища, що проявилось в насиченні відповідних ринків [1].

Стратегічне планування, але на зовсім іншій основі, для України поняття не нове. Протягом 70-річного радянського періоду перспективне (п'ятирічні плани) і довгострокове (на період до 20 років) планування було важливим інструментом управління господарством як на макро-, так і на мікрорівні. Вважалося, що головна відмінність стратегічного планування від усіх інших видів планування – це його принципова спрямованість не всередину організації, а зовні.

До арсеналу нових методів, що використовуються стратегічним плануванням, відносять: моделі аналізу інвестиційних портфелів компаній; розробку ситуаційних планів розвитку; застосування систем експертних оцінок; використання різних аналітичних матриць для дослідження альтернатив можливого стратегічного розвитку та ін. [2].

© Шаповалова Ю. А., 2010

Можна визначити, що метою стратегічного планування є покращення реакції підприємства на динаміку ринку та поведінку конкурентів, а також встановлення певного порядку дій для підготовки ефективного функціонування конкурентоспроможного підприємства [3].

Головними перевагами стратегічного планування є: зв'язок поточних рішень з майбутніми результатами, організоване осмислення рішень з прогнозуванням їх наслідків, орієнтація на пошук альтернативних варіантів досягнення цілей, визначення можливостей і загроз, сильних та слабких сторін діяльності підприємства, врахування їх при встановленні цілей і формулюванні стратегій для забезпечення впливу на ці аспекти вже сьогодні, розподіл відповідальності не лише між напрямками діяльності, але й між поточною та майбутньою діяльністю.

Крім того, існують негативні фактори, які визнаються як бар'єри стратегічного планування і не дають змоги застосовувати систему стратегічного планування у повному обсязі без запровадження необхідних заходів. До них можна віднести негативний досвід, нерозвиненість теорії та методів планування, нестабільність середовища, небажання встановлювати цілі та розробляти стратегії, обмеженість у часі, коштах тощо [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що існують певні проблеми запровадження стратегічного планування на вітчизняних підприємствах через відсутність методичних рекомендацій та необхідної інформації, невідповідність персоналу, сумніви в доцільності використання. Дослідження цих можливих бар'єрів та проблем є подальшою основою для ефективного впровадження статичного планування, яке набуває особливої важливості в сучасних кризових умовах.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Управление организацией / Г. Л. Азоев, В. П. Баранчев, В. Н. Гунин и др. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 736 с. 2. Владимирова Л. П. Прогнозирование и планирование в условиях рынка / Л. П. Владимирова. – М.: Издательско-торговая корпорация "Дашков и К", 2003. – 400 с. 3. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф; пер. с англ. – М.: Экономика, 1989. – 520 с.

УДК 330.33.01 (477)

Ульянова Н. В.

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС

Анотація. Розкрито саме поняття кризи, його причини, різновиди і наслідки. Проблема впливу всесвітньої кризи на українське бізнес-середовище представлена в аналізі показників, а також наведені практичні рекомендації шляхів виходу з кризи.

Аннотация. Раскрыто само понятие кризиса, его причины, разновидности и последствия. Проблема влияния всемирного кризиса на украинскую бизнес-среду представлена в анализе показателей, а также приведены практические рекомендации путей выхода из кризиса.

Annotation. The concept of crisis of its reason of a version and a consequence reveals are discovered. A problem of influence of the world crisis on Ukrainian business environment in the analysis of indicators are presented, and practical recommendations of ways of an overcoming the crisis are given.

Ключові поняття: економіка, криза, попит, пропозиція, дефіцит, профіцит, банкрутство.

Економічна криза (др.-греч. Křisis — поворотний пункт) — серйозні порушення у звичайній економічній діяльності. Однією з форм прояву кризи є систематичне, масове накопичення боргів і неможливість їх погашення в розумні терміни. Причину економічних криз часто убачають у порушенні рівноваги між попитом і пропозицією на товари і послуги [1]. Основні види кризи — криза дефіциту і криза надвиробництва. Криза дефіциту, як правило, викликається позаекономічними причинами і пов'язана з порушенням нормального ходу економічного відтворення під впливом стихійних лих або політичних дій (різних заборон, війн).

Криза надвиробництва характеризується наявністю великої кількості товарів, які перевищують попит споживачів. Зазвичай вона виникає через невиявлення сукупного попиту і неможливості в умовах вільного ринку планування сукупного виробництва. У результаті для конкретного виробника зазвичай невідомо, чого і скільки потрібно ринку. Перші масштабні кризи подібного роду виявилися в Англії в XVII столітті. З розвитком ринкової індустріальної економіки кризи надвиробництва набули циклічного характеру і на сьогодні складають одну з фаз економічного циклу. Наслідком економічної кризи є зменшення реального валового національного продукту, масові банкрутства і безробіття, зниження життєвого рівня населення [1].

Професор Оксфордського університету, історик Філіп Кей вважає, що перша у світовій історії криза вибухнула ще в Римській імперії в 88 році до нашої ери [2]. "Банкрутства досягли страшних масштабів. Кожен задається питанням, що його чекає в майбутньому. Безліч галузей зникла, безліч зменшилася наполовину, безліч сімей, раніше заможних, зараз знаходиться у скрутному положенні, безліч робітників сидить без роботи". Це цитата не зі свіжих новин 2008 – 2009 років, а наведений Карлом Марксом витяг з міланської газети "Opinione", що описує кризу, яка охопила Європу і Північну Америку в 1857 році [1].

На даний період часу українська економіка знаходиться далеко не в найкращому стані і переходить на стадію більш глибокого спаду, з впливом якого стикаються все більше підприємств, тому тема дослідження є досить актуальною.

Порівняно недавно аудиторська компанія "Ernst & Young" за участі Європейської бізнес-асоціації оприлюднила підсумки четвертого дослідження "Вплив економічної кризи на українські компанії". В опитуванні, яке проводилося з 10 по 28 вересня 2009 року, взяли участь 77 провідних українських та іноземних компаній, що працюють в Україні. З загальної кількості підприємств 27 % компаній представляють український бізнес, а інші 73 % – це іноземні компанії, що працюють в Україні, причому, 46 % з них є глобальними компаніями. Результати опитування подані на рисунку.

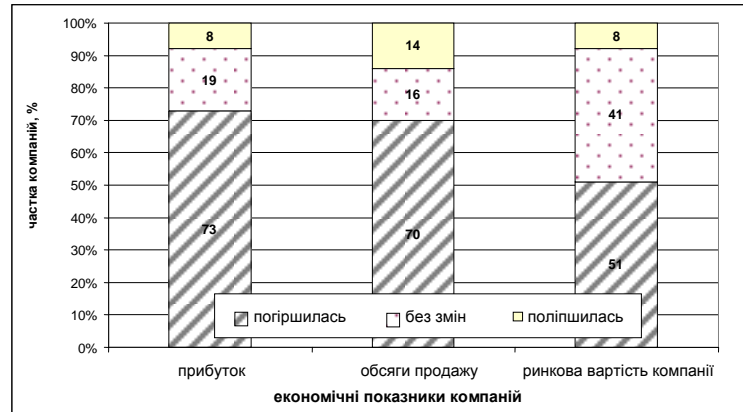

Рис. Економічні показники компаній [3]

Аналізуючи структуру учасників опитування, можна відмітити, що близько 42 % компаній представлено малим бізнесом, 23 % є середніми компаніями та 35 % – це великий бізнес. Стосовно галузей роботи досліджуваних компаній, то можна відзначити, що 17 % з них працюють у сфері фінансових послуг, 14 % – у роздрібній торгівлі, 10 % – в нерухомості/будівництві та 8 % – у сфері машинобудування та автомобільної промисловості. В цілому, тією чи іншою мірою представлені практично всі сектори народного господарства країни [4].

Оцінюючи загальну ситуацію, можна говорити, що вже за результатами першого дослідження, проведеного у другій половині жовтня 2008 року, 80 % опитаних компаній заявили, що відчують вплив економічної кризи на їхній бізнес. Сьогодні, відзначають в "Ernst & Young", українська економіка переходить на стадію більш глибокого спаду, з впливом якого стикаються все більше підприємств. У цьому сенсі розвиток ситуації в Україні не особливо відрізняється від загальносвітової картини.

На розвиток подій в нашій країні впливає глобальний економічний спад. Разом з тим, спостерігається ряд тенденцій, специфічних для української економіки. Україна зазнала буму бізнес-активності протягом кількох попередніх років, і більшість компаній формували свої довгострокові плани та інвестиційні рішення, ґрунтуючись на очікуванні збереження існуючого тренда. Коріння сьогодишніх проблем української економіки – в незбалансованості фінансової системи, експортоорієнтованих ресурсних галузях, ринку готової продукції, орієнтованої на імпорт, а також політичної нестабільності. Найбільше на розвиток кризи в Україні впливають проблеми, характерні саме для української економіки.

У результаті, бізнес в Україні приділяє більше уваги не проблемам глобального характеру, а вирішенню проблем, причини яких значною мірою локального походження, таких, як: девальвація гривні, різкі коливання валютних курсів, затримки платежів, політичні ризики, а також обмежений доступ до позичкових коштів. Більшість компаній вибрали традиційні способи зниження витрат, так у 77 % випадків суттєво знижено адміністративні витрати, знижено витрати на маркетинг та збут (63 %), скорочення персоналу (54 %), і лише 34 % респондентів пішли шляхом скорочення заробітних плат усього персоналу компанії.

У ході минулих досліджень найбільш актуальною проблемою було скорочення обсягів продажу та рівня попиту. Сьогодні ж учасників дослідження найбільше турбує обмежений доступ до позичкових засобів і капіталу, а також девальвація гривні. Україна переходить в наступний етап економічної кризи, коли проблеми локальної фінансової системи та валюти, а також питання фінансування бізнесу і скорочення витрат компанії називають найбільш пріоритетними.

Водночас поряд з усіма негативними моментами в сучасному українському бізнесі можна відмітити цілий ряд позитивних змін, а саме: а) майже всі компанії запровадили необхідні антикризові заходи, такі, як зниження витрат і скорочення з метою економії; б) усе більша увага приділяється ініціативам зі збереження (або збільшення) частки ринку; г) особлива увага приділяється розробці й виведенню нових продуктів на ринок і лояльності клієнтів; д) компанії розглядають нові бізнес-можливості на ринку [3].

Виходячи з проведеного аналізу, можна відмітити те, що в українських бізнес-компаніях спостерігається ряд позитивних моментів, що може свідчити про повільне відновлення економіки або про те, що компанії "присотувалися" вести діяльність у нових економічних умовах. Якщо в найближчому майбутньому не відбудеться великих економічних потрясінь, ця тенденція, імовірно, продовжиться.

Наук. керієн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Яремко Л. А. Глобалізований регіон та зовнішньоекономічна безпека України: теоретико-методологічний аспект : монографія / Л. А. Яремко. – Львів : Вид-во Львівської комерційної академії, 2007. – 340 с. 2. Мельничук В. Тенденції економіки з початку кризи / В. Мельничук // Урядовий кур'єр. – 2009. – 3 квітня. – С. 6. 3. Синельников О. Ввозити чи виробляти? (Інтерв'ю з член-кореспондентом національної академії наук України В. Сіденко) / О. Синельников // Урядовий кур'єр. – 2008. – 11 грудня. – С. 8. 4. Журавльов Є. Симбіоз держави і приватних кіл / Є. Журавльов, О. Апатенко // Урядовий кур'єр. – 2009. – 14 квітня. – С. 8. 5. Ernst & Young Влияние экономического кризиса на украинские компании : Исследование 4.

ГЛОБАЛЬНА ФІНАНСОВА КРИЗА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Окреслено основні проблеми української інноваційної системи на сучасному етапі, проаналізовано сучасний стан торгівлі високотехнологічною продукцією, виявлено певні тенденції та характеристики його розвитку.

Аннотация. Очерчены основные проблемы украинской инновационной системы на современном этапе, проанализировано современное состояние торговли высокотехнологичной продукцией, выявлены тенденции и характеристики его развития.

Annotation. The basic problems of the Ukrainian innovative system on a modern stage are outlined, the modern state of shipping by hi-tech products is analysed, tendencies and descriptions of his development are exposed.

Ключові слова: конкурентоспроможність, українські підприємства, глобальна фінансова криза.

Актуальність проблеми полягає у тому, що сьогодні світова економіка зіткнулася з дуже високим рівнем прояву кризових явищ. Наслідки останніх спостерігаються у ряді галузей народного господарства, зокрема у будівельній, металургійній, хімічній, банківській галузях української економіки. Спостерігається падіння виробничих показників, що негативно відбивається на соціальній сфері.

Сучасні українські підприємства за основну мету діяльності мають встановлення партнерських взаємовідносин з промислово розвиненими країнами. Ця мета набуває все більшого значення у зв'язку із вступом України до Світової організації торгівлі. Вступ до СОТ надає потенційну можливість українським підприємствам співпрацювати з іншими учасниками організації у сфері торгівлі товарами й послугами, захисту прав інтелектуальної власності та ін. Серед позитивних наслідків вступу України до СОТ слід відзначити можливість формування економіко-правового середовища, що функціонує на основі прозорих норм і правил.

Проблема світової фінансової кризи розглядається у низці робіт сучасних фахівців з економічних питань. Вчені намагаються надати певні рекомендації щодо подолання негативних процесів та пропонують власні погляди на можливі шляхи виходу з важкого економічного становища. Слід відзначити важливу роль вивчення питання конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на міжнародному ринку в складних економічних умовах сьогодення.

Метою цієї роботи є розгляд проблеми утримання існуючого рівня конкурентоспроможності українських підприємств та пошук шляхів її підвищення.

На сучасному етапі інтернаціоналізації економічного життя основним критерієм ефективності виробництва є конкурентоспроможність. У складних умовах сьогодення прагнення України увійти до світової та європейської спільноти вимагає від нашої держави посилення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Проблемам конкурентоспроможності присвячено ряд робіт багатьох вчених-економістів, серед яких: М. Альберт, І. Бланк, А. Градов, М. Мескон, Ф. Хедоурі, Р. Фатхутдінов, В. Шинкаренко, Д. Юданов та ін.

М. Мескон, М. Альберт та Ф. Хедоурі зазначають, що конкурентоспроможним слід вважати таке підприємство, яке володіє вираженою компетентністю, тобто робить щось краще, ніж його конкуренти. Й саме збереження конкурентоспроможності дозволяє підприємству приваблювати та зберігати споживачів [1]. І. Бланк визначає конкурентоспроможність підприємства як систему оцінних характеристик господарчої діяльності підприємства, що впливають на результати суперництва з іншими підприємствами на споживчому ринку [2]. А. Юданов визначає поняття конкурентоспроможності як здатність підприємства виробляти та реалізовувати конкурентоспроможну продукцію. Автор зазначає, що конкурентоспроможність підприємства залежить від загальної ефективності його діяльності та визначається досконалістю використання ресурсів підприємства [3]. А. Градов тлумачить сенс поняття "конкурентоспроможність" як порівняльну перевагу підприємства відносно інших підприємств даної галузі всередині країни та за її межами [4]. Сьогодні українським підприємствам необхідно вишукувати шляхи досягнення стійких конкурентних позицій, використовуючи сучасні здобутки економічної науки. Через глобальну фінансову кризу українські підприємства різних сфер функціонування потерпають від простоїв через відсутність достатньої кількості замовлень, клієнтів. Це призводить до зменшення заробітних плат працівників, відпусток за свій рахунок та до інших непопулярних заходів.

Сьогодні можливі напрямки підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств необхідно розглядати кризь призму розкриття внутрішнього суперечливого характеру сучасних глобалізаційних процесів.

За даними статистики, Україна знаходиться на початку глибокого економічного спаду. Економічна криза виявилася набагато складнішою, ніж очікували експерти. Обсяг промислового виробництва в Україні в січні 2009 р. скоротився порівняно з аналогічним періодом минулого року на 34,1 %, у тому числі в машинобудуванні – на 55,6 %, у хімічній та нафтохімічній промисловості – на 43,6 %, металургійному виробництві – 43,3 %, легкій промисловості – 37,5 %. Продовження негативних тенденцій в економіці України

пояснюється тим, що не дивлячись на обіцянки уряду, проблеми минулого року не були вирішені. Фактично навіть не було спроб це зробити. Масштаби зниження обсягів промислового виробництва показують, що Україна виявилась серед держав, які більш за все постраждали від світової фінансової кризи. У вересні, коли кількість промислових виробництв у країні зменшилися на 4,5 %, зниження аналогічного показника в Єврозоні становило всього 1,6 %, а у США – 2,8 %. Понад те, у багатьох країнах і далі спостерігалось зростання: обсяги виробництва в російській промисловості збільшилися на 6,3 % (у вересні), а в китайській — на 8,2 % (у жовтні) [5]. Як свідчать дані, Україна хронічно відстає від більшості країн майже за всіма макроекономічними критеріями та оцінками, залишається на периферії світових інноваційних систем і в результаті має низький рейтинг конкурентоспроможності, що свідчить про низький рівень економічного розвитку.

Пропонуючи напрямки виходу із кризи, автор підкреслив наступне:

1) створити в економіці мотиваційний механізм піднесення виробництва: створити умови рівногідності різних сфер економічної діяльності при певному пріоритеті виробничої діяльності на період виходу з кризи; мотиваційний механізм має створювати умови для забезпечення вигідності збільшення прибутку, головним чином, не за рахунок підвищення його норми, а в результаті розширення обсягу реалізації товарів та послуг. Тобто треба створити систему мотивації зниження цін (або хоча б стримування їх зростання) для відповідного збільшення обсягу продажу згідно із законом попиту; створити пільговий режим для прямих вітчизняних та зарубіжних інвестицій безпосередньо у виробничу сферу в поєднанні з фінансово-кредитною політикою та виробничою діяльністю;

2) має бути вдосконалена система оподаткування. Вона повинна бути спрощеною і включати меншу кількість податків, особливо непрямих;

3) підвищення сукупного попиту на вітчизняну продукцію.

У цілому слід зазначити, що перелічені заходи подолання кризи виробничої сфери, безумовно, не охоплюють увесь спектр антикризових чинників, тому що нагромаджений комплекс проблем становить надто складну систему. Вже сьогодні світова криза призвела до певних, досить відчутних наслідків. Тому з метою посилення конкурентоспроможності підприємств у швидко змінюваному економічному середовищі та в умовах глобальної фінансової кризи конче необхідна побудова новітньої загальної стратегії діяльності підприємств в умовах сучасного економічного стану, яка має ґрунтуватися на використанні сучасних досягнень науки та техніки і мати за мету найкращим чином задовольнити існуючі вимоги ринку.

Наук. керієн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; пер. с англ. – М. : Дело, 1998. – 800 с. 2. Бланк И. А. Торговый менеджмент / И. А. Бланк. – К. : Украинско-финский институт менеджмента и бизнеса, 1997. – 408 с. 3. Юданов А. Ю. Конкуренция: теория и практика : учебно-практическое пособие / А. Ю. Юданов. – 2-е изд. – М. : Ассоц. авторов и издателей "Тандем" ; ГНОМ-ПРЕСС, 1998. – 384 с. 4. Экономическая стратегия фирмы : учебн. пособ. / под ред. А. П. Градова. – 3-е изд., испр. – СПб. : Спец-Лит, 2000. – 588 с. 5. <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Чичкань Є. О.

УДК 005.95:005.415

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ КРИЗОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Аналізуються основні проблеми у сфері управління, з якими зустрічається підприємство, що знаходиться в умовах кризи, та пропонуються заходи для ефективної роботи персоналу та його адаптації в умовах кризи.

Аннотация. Анализируются основные проблемы в сфере управления, с которыми встречается предприятие, находящееся в условиях кризиса, и предлагаются меры для эффективной работы персонала и его адаптации в условиях кризиса.

Annotation. The basic problems in the field of management, which an enterprise, that is in the conditions of crisis, meets with are analyzed, and measures for effective work of personnel and his adaptation in the conditions of crisis are offered.

Ключові слова: криза, управління персоналом, адаптація, конкурентоспроможність, стратегія підприємства.

Кризовий стан окремих підприємств в умовах ринку є природним: не всі виявляються здатними витримати конкуренцію. Часто ситуація кризи супроводжується й неплатоспроможністю, що призводить до банкрутства. Для подолання виниклої кризи на підприємстві особливо важлива робота з персоналом. Питання роботи з персоналом розглядаються такими вченими, як: Дж. Джонсон, У. Мастенбрук, Дж. Пфедфер, Т. Базаров, Б. Єрґомін [1], Д. Пью, А. Кібанов [2], С. Янг.

Метою даної статті є виявлення та формування основних принципів і напрямків управління персоналом підприємства, що перебуває в стані кризи.

© Чичкань Є. О., 2010

Управління персоналом як вид діяльності – це управління живою працею, тобто людьми. Цей ресурс є найбільш складним і перспективним, а також потенційно невичерпним. Персонал підприємства значною мірою визначає ефективність діяльності, конкурентоспроможність і здатність до виживання організації. Як правило, однією з базисних причин кризового стану вітчизняних підприємств, поряд з макроекономічними причинами, є невідповідність принципів і методів управління персоналом сучасним умовам ринкової економіки.

В умовах ринкової економіки конкурентоспроможність організації визначається тим, наскільки мобільно вона реагує на будь-яку зміну зовнішнього стосовно неї середовища, наскільки чуйно вловлює зміни потреб ринку, наскільки вона готова до постійних змін. У цих умовах потрібний принципово новий тип працівника: висококваліфікований, ініціативний, схильний до інновацій, готовий самостійно приймати рішення і нести за них відповідальність, орієнтований на довгострокове співробітництво. Правильне використання співробітників організації відповідно до їх здібностей є однією з головних причин її успішної роботи. І, навпаки, незнання здібностей людей, їхніх потенційних робочих можливостей, розміщення людей у невідповідності зі здібностями та особливими інтересами є однією з можливих причин кризи організації [3].

Депресія, невротизм, розлади, пов'язані з очікуваними скороченнями на робочому місці, показують, що людина не може впоратися з ними самостійно, йому потрібні підтримка й допомога. Для здійснення цього керівникові необхідно мати чіткі методи щодо адаптації працівника в умовах кризи.

Реорганізація, сполучена зі скороченням персоналу, є звичайною практикою на кризовому підприємстві. Однак вона може бути як ефективною, так і неефективною [1]. Як показує практика, підприємство, що перебуває в системній кризі, найчастіше зіштовхується не тільки із проблемами технологічного або фінансового характеру, але й з такими проблемами у сфері управління персоналом, як: надмірна жорсткість та ієрархічність організаційних структур; монополізація інформації, повноважень і відповідальності в рамках керівництва підприємства; відсутність чіткого, раціонального розподілу функцій між підрозділами, дублювання робіт; відсутність загальних для всього персоналу традицій і норм поведінки; низька трудова дисципліна; надлишкова чисельність персоналу, невідповідність його кваліфікаційної структури потребам підприємства; низька продуктивність [1 – 3].

Надмірно різке й велике скорочення персоналу може призвести до необхідності наймання інших працівників, що породжує конфлікти й підриває авторитет керівника. Введення твердої регламентації трудових процесів замість залучення працівників у розробку й реалізацію конкретних заходів щодо виходу підприємства із кризи може викликати відчуження колективу від керівника й знизити мотивацію до праці.

Згідно з цим, удосконалення системи управління персоналом повинно бути одним з напрямків антикризової стратегії підприємства, що повинна бути відображена в антикризовій програмі. Ця програма повинна передбачати переорієнтацію на принципово нові цілі й методи роботи з персоналом. Для ефективного управління персоналом та його адаптації в умовах кризи автор пропонує такі заходи: 1) зберегти відповідність структури й чисельності персоналу поточним і перспективним цілям організації; 2) визначити соціально-психологічний клімат у колективі; ступінь конфліктності, основні причини конфліктів; 3) покращити рівень групової згуртованості працівників у рамках підрозділів, у рамках підприємства в цілому; зорієнтувати працівників на досягнення стратегічних цілей підприємства; 4) збільшити ступінь участі працівників різних рівнів в управлінні, делегуючи деякі повноваження; 5) підтримувати освітні програми, реалізовані на підприємстві; 6) підтримувати й навчати працівників підприємства, що проявляють лідерські якості й схильність до управлінської діяльності; 7) віддавати перевагу командній роботі індивідуальним зусиллям, формуючи групи (команди); 8) працювати над покращенням рівня взаємної довіри, ефективності існуючої системи стимулювання; 9) сприяти виробленню корпоративної культури підприємства, що забезпечує високі соціально-економічні показники.

Велике значення для мобілізації колективу має довіра до професійної компетентності й соціальної відповідальності управляючого, віра в те, що він досить твердий, щоб втілити задумане, і досить кваліфікований, щоб зробити це з найменшими втратами для колективу. Необхідна наявність у антикризових управляючих якихось особистісних рис, які дозволяють йому згуртувати колектив навколо себе й мобілізувати його на реалізацію антикризової програми [4].

Також для працівників підприємства, що опинилося в умовах системної кризи, велике значення має демонстрація керівником своєї близькості до колективу. Цей аспект виявляється важливим, оскільки у персоналу виникає відчуття "стратегічного дискомфорту", пов'язаного з усвідомленням того факту, що особиста доля працівників залежить від виживання фірми, і поведінка керівництва суттєво впливає на адаптацію персоналу до існуючих умов [1, с. 196].

Підвищення рівня конкурентоспроможності кризового підприємства залежить також від його інтелектуального й інформаційного потенціалу, що зростає від придбаного персоналом досвіду. Підприємство має задіяти всі можливі зусилля для орієнтації персоналу на єдину мету. Сукупні здатності працівників підприємства забезпечують фірмі стратегічні переваги на ринках товарів, послуг і знань. Ці переваги ґрунтуються на тому, що конкуренти виявляються нездатними робити аналогічні за якістю продукції й послуги або запізнюються з їхньою модернізацією. Така орієнтація персоналу забезпечує фірмі домінуюче становище на деяких сегментах ринку, оскільки дозволяють урахувати довгострокові ринкові тенденції й точні запити споживачів. Таким чином, на думку автора, ефективне управління персоналом підприємства є унікальним джерелом підвищення рентабельності підприємства за рахунок комбінації науково-технічного, виробничого, управлінського й кадрового потенціалів.

На думку автора, нові методи управління людськими ресурсами, орієнтовані на швидкі технологічні зміни та інноваційність, перетворюються у важливі компоненти стратегії управління. А самі працівники починають розглядатися як ключові ресурси підприємства. Без радикальної зміни пріоритетів на користь роботи з персоналом, без відмови від старих методів і принципів управління підприємство зберігає слабкі адаптаційні можливості, нездатність до інновацій, що, у свою чергу, приведе його до наступних криз.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Управление персоналом : учебник для вузов / под ред. Т. Ю. Базарова, Б. Л. Еремина. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 423 с. 2. Управление персоналом организации : учебник / под ред. А. Я. Кибанова. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 512 с. 3. Овчинникова Т. И. Структурная модель адаптации персонала к кризисным

условиям [Электронный ресурс] / Т. И. Овчинникова, Г. В. Гостева, В. А. Хохлов. – Режим доступа : <http://www.top-personal.ru>. 4. Паршин М. Место психологической оценки в подготовке специалистов по антикризисному управлению предприятием / М. Паршин, Е. Чистякова // Управление персоналом. – 2005. – № 8. – С. 55–57. 5. Моисеенко Н. Опыт отбора и обучения профессиональных антикризисных управляющих / Н. Моисеенко, Т. Чистякова, Т. Фокина // Проблемы теории и практики управления. – 1999. – № 1. – С. 110–114.

Щоткіна О. В.

УДК 332.72(477)

РИНОК НЕРУХОМОСТІ УКРАЇНИ У КРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Анотація. Розглянуто такі питання, як поняття нерухомості, її місце в українській економіці, а також стан ринку нерухомості в період кризи та чинники впливу на даний ринок.

Аннотация. Рассмотрены такие вопросы, как понятие недвижимости, ее место в украинской экономике, а также состояние рынка недвижимости в период кризиса и факторы влияния на данный рынок.

Annotation. The estate concept its place in the Ukrainian economy, real estate market state in crisis and the factors influencing this market are considered.

Ключові слова: нерухомість, криза, економіка, закон, фактори, попит, ціна, стимули, ризик, коефіцієнт капіталізації, депозити, стабільність, аналіз.

Тема розвитку ринку нерухомості в Україні актуальна на даний період часу, тому що курс долара постійно коливається і нерухомість, у свою чергу, то підвищує, то знижує свою ціну. Немає певної стабільності. Посилилася і паніка в суспільстві в період кризи, що також негативно позначилося на діловій активності, змусило значну частину продавців і покупців "дорогої нерухомості" відкласти прийняття рішень.

Термін "нерухомість і рухоме майно" вперше можна було зустріти в часи правління Петра I в 1712 р. у законодавстві Російської імперії [1]. Однак у законодавчих актах, які діють на даний момент, ще не проведено чітке розмежування між рухомим і нерухомим майном. Нерухомість можна назвати "градусником" рівноваги економіки. Коли показання на цьому передбачуваному "градуснику" стабілізуються, то через декілька місяців і стан економіки країни почне регенеруватися.

Перелік об'єктів нерухомості наведено в Цивільному кодексі України у ст. 181. До нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, ділянки надр, відокремлені водні об'єкти і все, що міцно пов'язано із землею, тобто об'єкти, переміщення яких без невідповідного збитку їх призначенню неможливе, в тому числі ліси, багаторічні насадження, будівлі, споруди. До нерухомих речей належать також і підлягають державній реєстрації повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти. Законом до нерухомих речей може бути віднесено й інше майно [2].

Існує підхід, який розглядає нерухомість не як товар, а як капітал у матеріальній формі, що приносить прибуток [1]. Основною функцією ринку нерухомості є зведення разом прав власності на нерухомість покупців і продавців через механізм цін. Це, у свою чергу, є перспективним розвитком, тому що операції з нерухомістю дають ще більшу віддачу, ніж у них вкладено. Але це з часом.

У будь-якій національній економіці є свої складові, які її формують, і не останнє місце там займає ринок нерухомості. Можна заявити, що без самого ринку нерухомості не буде й ринку взагалі, оскільки ринок праці і ринок капіталу самі по собі без нерухомості просто не зможуть існувати, оскільки навіть фінансові інститути (банки, біржі, інвестиційні компанії та ін.) повинні бути учасниками ринку нерухомості, хоча б для того, щоб придбати або орендувати приміщення, необхідні для їх діяльності [3].

З огляду на велике значення об'єктів нерухомості в житті та діяльності громадян і юридичних осіб, а також у цивільному обігу, закон закріпив її спеціальний правовий режим. Він полягає в тому, що право власності, інші речові права на нерухомість, їх обмеження, виникнення, перехід і припинення підлягають в обов'язковому порядку державній реєстрації в Єдиному державному реєстрі установами юстиції. Повинні бути зареєстровані: право власності, право господарського відання, право оперативного управління, право довічного успадкованого володіння, право постійного користування, іпотека, сервітути, а також інші права у випадках, закріплених Цивільним кодексом та іншими законами [2].

Ринок нерухомості в Україні тільки складається. Але на цьому етапі його вже опанував період кризи, при якому просто необхідно якимось виживати. Ринок нерухомості – це сукупність механізмів, що забезпечують відчуження повних чи часткових прав власності на об'єкти нерухомості від одного суб'єкта до іншого; вільне формування цін; перерозподіл інвестиційних потоків і територій між конкуруючими видами об'єктів і використання земель [4]. Величезна кількість факторів впливає на розвиток ринку нерухомості, але серед їх усіх на першому місці знаходяться попит і пропозиція. Головною властивістю попиту є те, що за незмінності всіх інших параметрів зниження ціни на товар/послугу веде до зростання попиту, а також навпаки.

Вартість об'єкта нерухомості – це ціна, яка склалася б на вільному, відкритому, конкурентному ринку на певну дату, при рівновазі попиту і пропозиції, при дотриманні всіх умов справедливої угоди (компетентність, інформованість, добровільність сторін). Ринкова вартість об'єкта нерухомості – найбільш ймовірна ціна, за яку майно буде продано на певну дату на конкурентному і відкритому ринку при дотриманні всіх умов, необхідних для укладання справедливої угоди між покупцем і продавцем, при тому що кожен з них діє відповідально й усвідомлено і на ціну угоди не впливають додаткові стимули [5].

© Щоткіна О. В., 2010

Щоб ринок нерухомості повноцінно розвивався, в його розвиток необхідно вкладати інвестиції. Але кожен знає, що інвестувати кошти в нерухомість просто ризиковано. Ризик полягає в зміні процентних ставок, валютних і кредитних ризиків, бізнес-ризиків, а так само в інших специфічних ризиках, які необхідно приймати до уваги при оцінці нерухомості. Коли інвестор вкладає кошти в нерухомість, то він керується тим, що в майбутньому цей внесок не тільки відшкодує вкладене, але і принесе прибуток. Також можна відшкодувати інвестований капітал шляхом перепродажу об'єкта нерухомості або ж шляхом отримання доходу, величина якого забезпечить не тільки процентний дохід на капітал, але і його відшкодування через певний час. Показником, який чисельно характеризує даний процес, є коефіцієнт капіталізації.

Коефіцієнт капіталізації складається з двох частин. Одна його частина пов'язана з доходом на інвестований капітал або ж є винагородою власнику капіталу за використання інвестованих у нерухомість грошових коштів. Іншими словами, це відсоток (який ще називається віддачею), що виплачується інвестору. Друга частина коефіцієнта капіталізації пов'язана з відшкодуванням спочатку інвестованого капіталу в нерухомість [6].

Як повідомляли ЗМІ, на даному етапі була провалена держпраграма підтримки будівельної галузі – явище цілком закономірне. З 14 млрд грн держкредитів на добудову будинків готовністю 70 % і більше, які були необхідні забудовникам, щоб "розморозити" зведення житла, виділено було всього 1 млрд грн. І лише деякі з новобудов в останні кілька місяців почали розбудовуватися, тоді як інші стоять напівзведені. Виникає запитання: "Куди міфічним чином зникли ще 13 млрд грн?" Але зараз це складне запитання, на яке немає відповіді [7]. Нинішній рік остаточно розвіяв казку, що нерухомість завжди в ціні.

Ріелтори припускали, що після того, як люди нарешті заберуть свої депозити з банків (згадаймо ситуацію з вкладами банків "літо – осінь 2009", коли банки ні під яким приводом не віддавали грошові кошти), то відразу ж вкладають їх у нерухомість, тому що порохують це більш надійним способом зберігання та інвестування. Але ці припущення не виправдалися і ціни на ринку нерухомості "заморозили" на мізерному рівні, тому що покупців практично немає, а продавців фактично не зменшилося порівняно з попередніми роками.

Можливо, ринок нерухомості стане шансом, тобто "ласим шматочком", для заможних людей, які просто скуповують нерухомість у такі періоди, коли вона коштує максимально дешево, тому що немає можливості розвиватися. І потім, після кризи, продадуть цю нерухомість за "зоряним" цінами. Будемо сподіватися, що період кризи скоро мине, як і припускають дослідники даної галузі, навесні – влітку 2010 року [6]. Але після пройде ще чимало місяців на відновлення економічної стабільності країни і підняття її на високий європейський рівень.

Оскільки ринок нерухомості постійно розвивається і змінюється, то необхідно на кожному етапі розвитку проводити його аналіз, але не тільки в цілому, а й по окремих секторах, щоб не допускати таких ситуацій, які він переживає зараз.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. <http://realtylaw.biz/>. 2. Гражданский кодекс Украины. – Харьков : ТОВ "Одісеї", 2007. – 424 с. 3. Закон України от 22.05.03 г. №889-IV "О налоге с доходов физических лиц" // Урядовий кур'єр. – 28.07.2005. – № 138. 4. Асаул А. Н. Экономика недвижимости : учебн. пособ. [Электронный ресурс] / А. Н. Асаул, А. В. Карасев. – Режим доступа : <http://www.aup.ru/books/m76/>. 5. Иванова Е. Н. Оценка стоимости недвижимости: учебн. пособ. для студ. / Е. Н. Иванова ; под ред. М. А. Федотова ; Финанс. акад. при Правительстве РФ. – М. : КНОРУС, 2007. – 344 с. 6. <http://bibliotekar.ru/biznes-8/22.htm>. 7. http://www.comrealty.biz/news_ukraine_kharkov.php.

УДК 005.336.3

Юхновець О. В.

АНАЛІЗ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Присвячено вивченню аналізу якості продукції на підприємствах з урахуванням підвищення якості продукції.

Аннотация. Посвещено изучению анализа качества продукции на предприятиях с учетом повышения качества продукции.

Annotation. The study of analysis of quality of products on enterprises, taking into account upgrading products is devoted.

Ключові слова: якість, продукція, оцінка, діяльність, рівень, показник, механізм, контроль.

В умовах розвитку міжнародної торгівлі діяльність усіх окремих підприємств та галузей економіки на зовнішньому і внутрішньому ринках повністю залежить від того, наскільки їх продукція або послуги відповідають стандартам якості [1]. Саме тому проблема забезпечення і підвищення якості продукції відіграє велику роль у діяльності підприємств і всіх країн у цілому. Актуальність статті полягає в тому, що з

розвитком науково – технічного прогресу проблема якості не спрощується, а, навпаки, стає складнішою. Тому вирішувати її традиційними методами, тобто лише шляхом контролю якості готової продукції, практично неможливо. Повинен бути комплексний, системний підхід, реалізація якого можлива лише в рамках системи управління якістю. Адже від вирішення проблеми якості в значній мірі залежить успіх і ефективність національної економіки країни. При цьому необхідно враховувати те, що підвищення якості продукції – завдання довгострокове і безперервне через те, що рівень якості продукції не може бути постійною величиною. Вироби залишаються технічно прогресивними, зручними, красивими, модними доти, доки їм на заміну не придуть нові, ще більш досконалі, що обумовлено науково-технічним прогресом в науці і техніці. Але на кожному часовому етапі якість продукції повинна бути оптимальною, тобто такою, що максимально задовольняє потреби споживачів при відносно мінімальних витратах на її досягнення.

Для того щоб тема даної статті була розкрита, необхідно розглянути декілька питань. Першим і найбільш важливим питанням є розкриття поняття якості та її оцінки, а також фактори, що обумовлюють якість продукції. Якість як економічна категорія відображає сукупність властивостей продукції, що зумовлюють ступінь її придатності задовольняти потреби людини відповідно до свого призначення. У 60 – 70-ті ХХ ст. роки вважали, що для успіху виробника достатньо, щоб продукції було багато і вона була дешевою. У 1980-ті роки стало очевидним, що виникла конкуренція не цін, а якості: 80 % покупців приймали рішення про покупку, звертаючи увагу, в першу чергу, на якість продукції. Таким чином, конкурентоспроможною могла стати лише продукція, яка мала при інших рівних умовах меншу виробничу собівартість і вищу якість [2].

Якість продукції залежить від багатьох факторів, таких, як рівень техніки і технології, впровадження інновацій, організація виробництва і праці, організація роботи служби матеріально-технічного постачання, трудова дисципліна, ефективність системи стимулювання праці та ін. Якість продукції, у свою чергу, має значний вплив на обсяг товарної і реалізованої продукції, прибуток від реалізації продукції, рентабельність. При підвищенні якості продукції обсяг реалізації може збільшуватись як за рахунок зростання попиту на більш якісну продукцію, так і за рахунок більш високих цін [3].

Другим питанням розглянемо показники і методи оцінки якості продукції. Оцінка якості продукції передбачає визначення абсолютного, відносного, перспективного та оптимального її рівня. Відносний рівень якості продукції визначають, порівнюючи її показники з абсолютними показниками якості кращих аналогічних вітчизняних та зарубіжних зразків виробів [4]. Залежно від призначення певні види продукції мають свої специфічні показники якості. У практиці господарювання важливо знати не лише якість окремих виробів, але й загальний рівень якості всієї сукупності виготовлюваної підприємством продукції. З цією метою застосовують певну систему загальних показників. Основними з них є: частка принципово нових (прогресивних) виробів у загальному їх обсязі; коефіцієнт оновлення асортименту продукції; частка виготовлюваної продукції, на яку одержані сертифікати; частка продукції для експорту в загальному її обсязі на підприємстві; частка виробничого браку.

Наступним питанням є виявлення шляхів підвищення якості продукції. Підвищення якості (технічного рівня), насамперед знярядь праці, має неабиякий вплив на прискорення темпів певних напрямків науково-технічного прогресу. Зокрема, підвищення надійності машин, устаткування, приладів та інших технічних пристроїв забезпечує розширення масштабів розвитку комплексної механізації та автоматизації виробничих процесів, гнучких автоматизованих виробництв, роботехнічних комплексів тощо. Лише постійний і зростаючий випуск конкурентоспроможної продукції є необхідною умовою виходу того чи іншого підприємства на світовий ринок, формування сталого іміджу продуцента як економічно надійного партнера на ньому, розвиток зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення стабільного прибутку і фінансового становища.

Усім відомо, що контроль був першим офіційним механізмом управління якістю. Слід відмітити, що перевірка може привести тільки до відокремлення якісних виробів від неякісних. Сама по собі вона не може поліпшити якість виготовленої продукції. Більш того, тоді як останні дослідження показали, що від 60 до 70 % усіх дефектів, виявлених на виробництві, прямо або посередньо відносяться до помилок, допущених на таких ділянках, як проектування, технологічна підготовка виробництва і закупівля матеріалів, майже всі перевірки і дії з управління якістю все-таки спрямовані на виробничу ділянку. Щоб бути ефективним, цей процес повинен охоплювати операції всіх відділів, включаючи ті, які займаються маркетингом, проектно-конструкторськими розробками, технологією, виробництвом, пакуванням, диспетчеризацією і транспортуванням. Фактично, управління якістю повинно охоплювати діапазон від постачальників вихідного матеріалу до замовників. Важливо зрозуміти вимоги споживачів і мати точний зворотний зв'язок, який дає інформацію про їхнє сприйняття виробів, які вони отримують [5].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що якість продукції є одним із найважливіших засобів конкурентної боротьби, завоювання й утримання позицій на ринку. Саме тому підприємства приділяють особливу увагу забезпеченню високої якості продукції, встановлюючи контроль на всіх стадіях виробничого процесу, починаючи з контролю якості використовуваної сировини та матеріалів і закінчуючи визначенням відповідності випущеного продукту.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Корсаков М. Н. Экономика предприятия / М. Н. Корсаков. – Таганрог : ТРТУ, 1995. – 304 с. 2. Кайфман Ю. И. Управление качеством и обеспеченности качества : довідник / Ю. И. Кайфман. – К. : Знання, 2001. – 540 с. 3. Кожанова Є. П. Економічний аналіз : навч. посібн. / Є. П. Кожанова, І. П. Отенко. – 2-е вид., доп. і доп. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2005. – 344 с. 4. <http://www.refine.org.ua/pageid-1548-4.html>. 5. Современный маркетинг / под ред. В. Е. Хруцкого. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 280 с.

ПОДАТКИ ЯК ЗАСІБ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

Анотація. Розглянуто такий засіб регулювання економіки, як податки, виявлення їх впливу на зміну рівня розвитку країни, реформи для забезпечення стабілізації економіки.

Аннотация. Рассмотрено такое средство регулирования экономики, как налоги, определение их влияния на изменения уровня развития страны, реформы для обеспечения стабилизации экономики.

Annotation. Such means of regulation of economy as taxes, definition of their influence on changes of a level of development of the country is considered, reforms for maintenance of stabilisation of economy.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, державне регулювання економіки, податкова система, ставка податку, індекс конкурентоспроможності.

В умовах ринкової трансформації України особливо гостро постає питання про те, яку політику державного впливу необхідно запроваджувати для досягнення високих показників соціально-економічного розвитку країни. Країна порівняно недавно ступила на шлях самостійного розвитку, ще не визначено чіткої тактики дій щодо економічного розвитку.

Актуальність теми статті полягає у тому, що в Україні здійснюється ряд економічних реформ, тому сьогодні як ніколи потрібні зусилля для похвалення господарського життя з метою забезпечення стабілізації економіки та економічного розвитку. Орієнтація на такий результат передбачає використання певних засобів і механізмів державного регулювання економіки. У даній статті мова буде йти про такий засіб регулювання розвитку, як податки.

Мета статті – дати оцінку податковій системі України та її наслідкам, розглянути більш раціональні заходи щодо системи оподаткування.

Питання, пов'язані з державним регулюванням економіки, розглядали такі вчені-економісти, як: Стеченко Д. М., Соколинський В. М., Морозова Т. Г., Яллай В. О., Климко Г. Н. та ін. Вони давали багато визначень поняттю "державне регулювання", та найґрунтовніше, на погляд автора, це поняття сформулювала Д. М. Стеченко: "Державне регулювання економіки в умовах ринкового господарства становить систему типових заходів законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру, які здійснюють правочинні державні установи та суспільні організації з метою стабілізації та адаптації існуючої соціально-економічної системи до умов, що змінилися" [1, с. 3]. У ситуації, коли умови господарського життя постійно змінюються, постає питання щодо реформування податкової системи, її трансформації у більш гнучку та ефективну.

Безперечно, значення податків для держави велике. Ще А. Сміт у своїй класичній праці "Дослідження природи та причин багатства народів" вважав податки об'єктивною необхідністю, оскільки вони зумовлені потребами поступального розвитку суспільства, змінами у ньому [2]. О. В. Турчинов вважає, що "податок становить сукупність оформлених чинним законодавством відносин між державою в особі центральних та місцевих органів влади, з одного боку, та платниками податку в особі юридичних та фізичних осіб – з іншого, з приводу примусового відчуження і присвоєння державою частки матеріальних цінностей платників податків (грошей, товарів, послуг) для формування дохідних частин державного та місцевого бюджетів і позабюджетних фондів цільового призначення" [3]. З наведених вище цитат можна зробити висновок, що податки вкрай необхідні для суспільства, оскільки вони виконують, перш за все, фіскальну функцію і є джерелом перерозподілу доходів. Це, у свою чергу, дозволяє виконувати державі свої функції, вирішувати низку соціально-економічних, політичних, екологічних та інших проблем.

У європейських країнах розвиток податкової системи відбувався поступово. Протягом 1995 – 2002 рр. лише в країнах – нових членах ЄС – спостерігалися значні коливання рівня перерозподілу ВВП через податкову систему. Однак такі коливання відбулися протягом 7 років, а не одного, як в Україні [4]. Для того щоб визначити найбільш оптимальні ставки податків, які будуть стимулювати розвиток економіки і приносити максимальний дохід у державний бюджет, необхідно проаналізувати недоліки сьогодишньої податкової системи та розробити більш ефективну систему.

Як відомо, зараз Україна знаходиться у кризі, як і на початку 1990-х років. За час незалежності не було досягнуто стабільності у країні, економіка розвивалась не поступово, стихійно. Як результат – зневіра людей. Оскільки підприємці не були впевнені в тому, що завтра податкова ставка не подвоїться, їм вигідніше й спокійніше було працювати в тіні. У цьому випадку дохідна частина бюджету зазнає втрат і у країні посилюється криза. Необхідно створити умови для того, щоб бізнесу було вигідно розвиватися в Україні на законних підставах і тим самим поповнювати державну казну. На думку автора, при зниженні податкових ставок створюються гідні умови для роботи на легальному ринку і, як наслідок, збільшаться надходження у бюджет.

Реформування податкової системи повинно проводитися згідно з пріоритетами державної політики щодо соціально-економічного розвитку, сприяти сталому економічному зростанню шляхом лібералізації податкової системи на основі інвестиційно-інноваційної політики [5]. При проведенні інноваційно-інвестиційної політики держава має важливий інструмент економічного впливу – податкову систему. Але податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє

інноваційно-інвестиційному розвитку, зростанню економічної активності суб'єктів господарювання, а як наслідок – не досягається високий рівень економічного розвитку. Податкова система України не створює належних умов для інтенсивного зростання економічних показників. Але цю ситуацію можна виправити, створивши ефективну податкову систему, яка б стимулювала вкладати гроші у виробництво та покращувати якість товару. Так, необхідно створити систему пільгового оподаткування для виробників, які займаються експортом своєї продукції. Важливу роль також відіграє оподаткування малого бізнесу, що використовує найману працю інвалідів. Слід заохочувати таких роботодавців пільговими умовами, що дасть поштовх для скорочення безробіття та підвищить мотивацію підприємців працювати й до того ж у легальному ринку.

Необхідно звернути увагу на нормативно-правову базу оподаткування. Податкове законодавство України досить нестабільне та необдумане. Існує ряд норм, які не узгоджені між собою або мають неоднозначне тлумачення. Це знижує привабливість для іноземних інвестицій та для розвитку підприємництва. При цьому процедура виплати податків повинна бути спрощена (за простотою виплати податків Україна займає 180 місце у світі [6]).

Великою проблемою також є дефіцит державного бюджету, який є першопричиною податкового тиску. Як свідчить статистика, близько 85 – 92 % надходжень у бюджет – податкові надходження [7]. Тому політика держави повинна бути спрямована на те, щоб заохочувати інвестиції, розвивати державні підприємства, заключати вигідні договори, що у комплексі збільшить неподаткові надходження і тим самим зменшить податкові. Стратегія формування податкової політики повинна максимально враховувати відмінності перехідного стану економіки. Якщо податки економічно не обґрунтовані, вони пригнічують і розвиток підприємств, і стимули до праці та спричиняють несправедливий перерозподіл доходів між соціальними групами.

Безперечно, в Україні очікуваний позитивний ефект від податкової реформи може бути значним. Для цього необхідно послабити податкове навантаження на підприємства, які розвиваються, розробити систему пільг та визначити оптимальну ставку податку, за якої надходження до казни будуть максимальними. Усі ці заходи мають бути виваженими і впроваджуватися в комплексі з політичними, соціальними та економічними реформами, утворюючи нову систему розвитку країни.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки / Д. М. Стеченко. – К. : Укртупроєкт, 2000. – 172 с. 2. Смит А. Исследования о природе та причины богатства народов / А. Смит. – М. : Наука, 1993. – 572 с. 3. Турчинов О. В. Реформування та оптимізація системи оподаткування в Україні / О. В. Турчинов. – К. : НАН України, Національний інститут економічних програм, 1995. – 85 с. 4. Бурденко І. М. Податкова система як інструмент інноваційно-інвестиційного розвитку України / І. М. Бурденко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 3 (81). – С. 150–159. 5. Концепція реформування податкової системи України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.02.2007 р. № 56-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon1.rada.gov.ua. 6. www.protonet.ru. 7. www.economic-ua.com.

Козиревська О. Ю.

УДК 005.21:005.95

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Визначено сутність та роль стратегічного управління персоналом у сучасних умовах розвитку підприємств та розроблено рекомендації з удосконалення стратегії управління персоналом.

Аннотация. Определена сущность и роль стратегического управления персоналом в современных условиях развития предприятий и разработаны рекомендации по усовершенствованию стратегии управления персоналом.

Annotation. The essence and the role of personnel's strategic management in the modern terms of the enterprises' development is determined and on this basis the recommendations for the personnel's management strategies perfection are processed.

Ключові слова: персонал, стратегія, стратегічне управління, стратегія управління персоналом.

Значні зміни, наявність кризової ситуації в соціальній, економічній, політичній сферах України одночасно як розширюють можливості, так і створюють серйозні обмеження для кожної людини, стабільності її існування і зростання. Ці проблеми та негативні явища суттєво впливають на діяльність і функціонування підприємств. Тому дуже актуальним в наш час є формування ефективної стратегії управління персоналом.

© Козиревська О. Ю., 2010

Серед вітчизняних учених проблемами стратегічного управління персоналом на підприємстві займалися: Кібанов А. Я. [1], Криков В. А. [2], Фалмер Р. М. [3], Шекшня С. В. [4]. Разом з тим на сьогоднішній день, не всі практичні та теоретичні аспекти цієї складної проблеми достатньо повно висвітлені в літературі, тому проблеми розробки та реалізації ефективної стратегії управління персоналом потребують подальшого вивчення.

Метою статті є визначення сутності та ролі стратегічного управління персоналу в сучасних умовах розвитку підприємств і розробка рекомендацій з удосконалення стратегії управління персоналом. Для досягнення зазначеної мети в роботі поставлено та вирішено такі завдання: уточнено сутність поняття "стратегічне управління персоналом", запропоновано рекомендації щодо удосконалення стратегічного управління персоналом. Об'єктом дослідження є процес стратегічного управління персоналом підприємства.

Поняття стратегічного управління персоналом перевищує, як підкреслює ряд авторів [1 – 4], просте об'єднання концепцій соціального управління, чи то класичне управління персоналом, чи сучасне управління людськими ресурсами. Головне, що відрізняє цей новий напрямок – динамічний підхід до ресурсів, якими необхідно управляти, тобто треба вміти планувати й оперативно управляти взаємозалежними діями, контролювати результати, знати індивідуальні цілі працівників і, по можливості, їх урахувувати.

У науковій літературі існують різні точки зору щодо трактування поняття "стратегія управління персоналом". Наприклад, Шекшня С. В. [4], фахівець в області управління персоналом, пропонує під стратегією управління персоналом розуміти визначення шляхів розвитку компетенцій усього персоналу організації й кожного з її співробітників окремо. Інакше кажучи, стратегія управління персоналом – це плани, що використовують надані зовнішнім середовищем можливості для зміцнення й збереження конкурентоспроможності підприємства за допомогою його співробітників.

Отже, на погляд автора, під "стратегією управління персоналом підприємства" слід розуміти певний напрямок у роботі з персоналом, що припускає розробку складу й послідовності прийнятих рішень для досягнення системою керування персоналом поставлених цілей.

У результаті проведеного аналізу було запропоновано такі рекомендації щодо удосконалення стратегічного управління персоналом:

1. Удосконалення механізму впровадження стратегічних планів управління персоналом шляхом забезпечення реалізації ієрархічної взаємозалежності управлінських рішень і оцінки досягнення цілей.
2. Забезпечення розвитку стратегічного кадрового потенціалу підприємства.
3. Своєчасне визначення змін у зовнішньому середовищі та розробка стратегічних змін управління персоналом.
4. Забезпечення оцінки стану внутрішніх процесів і ресурсів для формування організаційної компетенції, здатності досягати встановлених результатів та здатності до інновацій.
5. Передбачення змін, прийняття стратегічних рішень в умовах низької визначеності і змін.

Таким чином, стратегічне управління персоналом дозволяє досягати визначених цілей підприємств, формувати потенціал розвитку і конкурентні переваги, збільшувати прибуток і зменшувати збитки, тому стратегічне управління персоналом є необхідною умовою ефективного розвитку підприємств. Розробка і впровадження стратегії управління повинні базуватися на ефективному використанні усіх ресурсів підприємства, їх оцінці та приведенні у стратегічну відповідність. Стратегія управління персоналом повинна враховувати напрямки змін і здійснюватися з використанням нових управлінських технологій та організаційних змін. Для більш ефективної діяльності підприємств потрібно й надалі розробляти та вдосконалювати методи, процедури і програми з підбору, розвитку, оцінки, винагороди персоналу та організаційної комунікації.

Наук. керівн. Гавкалова Н. В.

Література: 1. Кибанов А. Я. Управление персоналом: регламентация труда : учебн. пособ. / А. Я. Кибанов, Г. А. Мамед-Заде, Т. А. Родина. – М. : Экзамен, 2003. – 480 с. 2. Криков В. А. Технологии стратегического планирования и формирования финансово-экономической политики фирмы / В. А. Криков. – М. : ВИПСИИР, 2006. – 384 с. 3. Фалмер Р. М. Энциклопедия современного управления : в 5-ти т. / Р. М. Фалмер. — М. : ВИПК Энерго, 2005. – 345 с. 4. Шекшня С. В. Управление персоналом современной организации : учебно-практическое пособие / С. В. Шекшня. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 1998. – 352 с.

УДК 338.516.22

Кузьміна Н. М.

ЦІНОУТВОРЕННЯ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Розглянуто економічну сутність та значення ціноутворення в умовах ринкової економіки. Висвітлено проблеми формування державної цінової політики в Україні.

Аннотация. Рассмотрена экономическая сущность и значение ценообразования в условиях рыночной экономики. Освещены проблемы формирования государственной ценовой политики в Украине.

© Кузьміна Н. М., 2010

Annotation. The economic essence and value of pricing in the conditions of market economy is considered. Problems of formation of the state price policy in Ukraine are covered.

Ключові слова: ціна, ціноутворення, цільовий прибуток, методи ціноутворення, політика ціноутворення.

В умовах формування ринкових відносин в Україні стратегічною метою підприємств має стати формування стійких відносин з покупцями, що сприятиме забезпеченню стабільності їх функціонування. З огляду на це, ціна є основним засобом, який одночасно інформує споживача про корисність продукції, її якість і властивості, відображає імідж та репутацію підприємства і продукції, характеризує готовність споживача придбати цю продукцію і формує фінансові результати діяльності підприємства. У зв'язку з цим побудова та вибір оптимальної цінової стратегії є першочерговим завданням підприємства на шляху до встановлення довготривалих, надійних і стійких відносин зі споживачами.

Проблеми ціноутворення розкрито у працях багатьох українських вчених: Артуса М. М., Литвиненка Я. В., Павлишенка М. М., Пінішко В. С., Редченко К. І., Тормоса Ю. Г., Шкварчука Л. О. та багатьох інших [1 – 4]. Однак окремі аспекти даної проблеми залишаються малодослідженими та потребують подальшого розвитку з урахуванням змін, що відбуваються в економіці України.

Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності ціноутворення в умовах ринкової економіки.

Ціна є економічною категорією, яка означає суму грошей, за яку продавець хоче продати, а покупець готовий купити товар. Ціна певної кількості товарів становить його вартість, звідси ціна – грошова вартість товару [2].

Ціна є важливим регулятором взаємодії суб'єктів ринкових відносин. Ціноутворення в умовах ринку є вільним відповідно до попиту та пропозиції на конкретний товар.

Проте на величину ціни впливає не тільки кон'юнктура ринку – співвідношення попиту та пропозиції, але і вартість самого товару, яка, перш ніж дозріти до рівня ціни, проходить цілий ряд видозмін, тобто модифікацій: загальне поняття вартості набирає форми вартості виробництва, потім – вартості відтворення (ринкової вартості), ціни виробництва (ціни рівноваги), і нарешті – ринкової ціни. Але вартість товару – це не просто втілена в товарі праця, а виробничі відносини між людьми, що взяли участь у виготовленні продукту на основі суспільного поділу праці, який здійснюється між ними відповідно до кількості та якості затраченої праці. А тому зі зміною товарних відносин змінюється і вартість товару [3].

В умовах переходу до ринкової економіки перед кожним виробником виникає нагальна проблема формування ціни на свою продукцію. Одним із методів ціноутворення на етапі встановлення початкової ціни є метод отримання цільового прибутку. Він оснований на оцінці витрат підприємства, для повернення яких варто реалізувати певний обсяг продукції за встановленою ціною. При цьому ціна визначається із розрахунку запланованого прибутку. Використання цього методу пов'язано з ціновою еластичністю і потребує розрахунку такого рівня ціни, за якого буде досягнуто обсягів продажу, які забезпечать покриття сукупних витрат і отримання цільового прибутку.

Цінова політика – важливий елемент загальної стратегії підприємства, і безпосередньо входить у такий великий її розділ, як ринкова стратегія. Вона об'єднує в собі як стратегічні, так і тактичні аспекти і в найбільш загальному вигляді може бути визначена як діяльність керівництва підприємства із встановлення, підтримки і змінення цін на продукцію, яку здійснюють у руслі загальної стратегії підприємства і спрямовують на досягнення його завдань [4].

Стратегічні аспекти цінової політики охоплюють договірні заходи зі встановлення і змінення цін, які спрямовані на врегулювання діяльності всієї виробничої і товаропровідної мережі підприємства, підтримку конкурентоспроможності продукції і послуг у співвідношенні із завданнями загальної стратегії фірми.

Тактичні аспекти цінової політики охоплюють заходи короткотермінового і разового характеру, які спрямовані на виправлення деформації в діяльності виробничих підрозділів і товаропровідної мережі, яка виникає внаслідок непередбачених змін цін на ринках чи поведінки конкурентів, помилок управлінського персоналу, і можуть іноді йти всупереч стратегічним завданням підприємства.

Одним з основних напрямів політики цін повинно бути створення такої їх системи, яка б оптимально реагувала на зміну умов виробництва і реалізації товарів та послуг. Тут складність у створенні системи цін, яка б самостійно реагувала на зміни рівнів попиту та пропозиції.

Важливе значення в сучасних умовах розвитку економіки України відіграє також державна цінова політика. Головним завданням державної політики цін є протидія монополюючим тенденціям окремих виробників. Це питання для нашого ціноутворення поки що залишається украй гострим і далеко невиришеним. Політика, що проводиться органами управління, призвела до того, що деякі галузі і підприємства були і залишаються поки монополістами у виробництві окремих видів продукції і послуг і диктують політику цін. Елементи монополістичного ціноутворення одразу виникли з так званою лібералізацією цін і зараз є головною небезпекою для стабільності рівня і динаміки цін, оскільки є джерелом зростання цін в економіці країни.

Таким чином, у результаті дослідження проаналізовано сутність та значення ціноутворення в умовах ринкової економіки. Зроблено висновок про те, що ефективне ціноутворення в сучасних умовах господарювання є способом забезпечення сталого функціонування підприємств, підвищення рівня соціально-економічного життя населення.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Редченко К. І. Ціноутворення в сучасних умовах / К. І. Редченко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.4. – С. 222–226. 2. Павлишенко М. М. Цінова політика у ринкових умовах / М. М. Павлишенко // Науковий вісник. – 2005. – Вип. 15.5. – С. 291–295. 3. Литвиненко Я. В. Сучасна політика ціноутворення / Я. В. Литвиненко. – К. : Вид. центр МАУП, 2001. – 274 с. 4. Тормоса Ю. Г. Ціни і цінова політика / Ю. Г. Тормоса. – К. : Вид. центр КНЕУ, 2003. – 422 с.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ НА ХАРКІВСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Розглядається мотиваційна функція як одна з найголовніших функцій в управлінні, а також основні методи стимулювання праці робітників на харківських підприємствах.

Аннотация. Рассматривается мотивационная функция как одна из самых главных функций в управлении, а также основные методы стимулирования труда работников на харьковских предприятиях.

Annotation. Motivational function, which is one of the most important functions for operating the enterprise and also the basic methods of stimulation of work of personnel of the Kharkov enterprises are examined.

Ключові слова: мотивація, управління мотивацією праці, єдина тарифна сітка, стимулювання праці персоналу на харківських підприємствах.

Мотивація є однією з провідних функцій управління, оскільки досягнення основної мети залежить від злагодженості роботи людей у колективі. Для керівництва підприємства персонал є найбільш цінним ресурсом, адже саме персонал підприємства може постійно вдосконалюватися. Уміло керуючи персоналом, можна постійно вдосконалювати організацію виробництва і збільшувати прибуток підприємства. Це зумовлює актуальність розгляду стимулювання трудової активності персоналу на харківських підприємствах.

Основна мета дослідження – вивчення використання методів стимулювання трудової активності персоналу на харківських підприємствах.

Мотивація праці – це бажання працівника задовольнити свої потреби через трудову діяльність. Знання мотивації персоналу підприємства – основа створення більш досконалої системи стимулювання працівників. Люди свідомо оцінюють можливі варіанти поведінки, намагаються вибрати оптимальний шлях, щоб швидше досягти бажаного результату. Сила мотиву визначається мірою актуальності тієї чи іншої потреби для працівника. Чим більша потреба в певному виді благ, тим сильніше бажання її задовольнити, тим активніше діє людина. Особливістю мотивів праці є їх направленість. Саме тому для ефективного управління мотивацією необхідно: по-перше, чітко усвідомити модель основного процесу мотивації (потреба – мета – дія – досвід – очікування); по-друге, знати фактори, які впливають на мотивацію; по-третє, набір потреб, що ініціюють рух до здійснення мети й умови, при яких потреби можуть бути задоволені; по-четверте, знати, що мотивація – це не самоціль, а спосіб задоволення, зростаюча її доза може призвести до самозадоволення та інерції [1].

Активно діяти можна тільки тоді, коли впевнені, що вибрана тактика забезпечить досягнення бажаної мети. А. Колот виділяє три основні підходи до вибору мотиваційної стратегії [2]: 1) стимули і покарання (працівники працюють за винагороди – тим, хто добре працює, платять добре, а тим, хто працює ще краще, платять ще більше і, відповідно, тих, хто не працює якісно – карають); 2) мотивування через саму роботу (необхідно дати працівнику завдання, яке приносить йому задоволення, і якість виконання буде високою); 3) систематичний зв'язок з менеджером (необхідно визначати цілі з підлеглими і давати позитивну оцінку, коли вони діють правильно, і негативну, коли помиляються. Мотиваційна стратегія, яку виберуть менеджери, має ґрунтуватися на аналізі ситуації і бажаному стилі взаємодії керівників з підлеглими. Мотивація трудової діяльності не може бути дієвою без застосування сучасних форм і методів матеріального стимулювання персоналу. Як правило, управління мотивацією здійснюється з використанням таких методів: використання грошей як міри нагороди і стимулів; застосування покарань; розвиток співучасті; мотивація через працю; винагороди та визнання досягнень; залучення людей до управління [2].

Розглянемо використання стимулювання праці персоналу на харківських підприємствах. Попереднє дослідження практичної реалізації функції мотивації на деяких підприємствах м. Харкова показало [3], що в 90 % випадках до 15 % працівників не можуть не тільки однозначно оцінити рівень розвитку цієї функції, але навіть не знають, чи існує на їх підприємстві система трудового заохочення, мотивації. Практичний аналіз якості реалізації мотивації на харківських підприємствах свідчить про необхідність її удосконалення. На запитання "Чи існує на підприємстві чітка система трудового заохочення (мотивації)?" на 2 підприємствах машинобудівного комплексу м. Харкова (ВАТ "Гідропривід" і ВАТ "ХТЗ") відповіли, що швидше не існує, чим існує чітка, зрозуміла система мотивації персоналу на підприємствах. На запитання "Чи розроблені на підприємстві положення, рекомендації з матеріального мотивування колективу?" на цих підприємствах працівники дали позитивну оцінку, але вони не змогли оцінити систему мотивації як чітку й зрозумілу. Отже, функція мотивації на цих підприємствах реалізується неефективно, оскільки працівники чітко не усвідомлюють, за яку саме поведінку їх заохочують або карають.

Якщо порівнювати вітчизняний і зарубіжний досвід мотивації праці працівників на підприємствах, то слід зазначити, що менеджери різних країн використовують індивідуальні методи для стимулювання праці робітників залежно від ситуації, менталітету тощо. Наприклад, в американській автомобільній корпорації "Ford motors" для матеріального стимулювання персоналу застосовується 23-ступенева тарифна сітка. Переважне застосування єдиних тарифних сіток для робітників, спеціалістів і службовців та переваги такого порядку над виокремленням робітників, з одного боку, і спеціалістів та службовців – з іншого. Ці переваги пов'язані з можливістю запровадження єдиного підходу до тарифікації різних категорій працівників, зі спрощенням переговорів між сторонами для укладання колективних договорів і угод. А на фран-

цузьких підприємствах вугільної промисловості усі працівники (крім директора) класифікуються за 22-розрядною шкалою і застосовується 22-розрядна тарифна сітка [4].

Таким чином, для прийняття рішення в управлінні мотивацією персоналу необхідно, по-перше, поєднувати традиційні і сучасні методи стимулювання праці персоналу, які зумовлені новими умовами господарювання підприємств, по-друге, враховувати вплив інформації (повної і достовірної), якою володіє менеджер, на цей процес, а, по-третє, ситуаційно підходити до індивідуальних особливостей персоналу підприємств. Особливої уваги на харківських підприємствах потребує нематеріальна мотивація праці персоналу.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Бовькин В. И. Новый менеджмент: управление предприятием на уровне высших стандартов; теория и практика эффективного управления / В. И. Бовькин. – М. : ОАО "Изд-во "Экономика", 1997. – 368 с. 2. Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2002. – 337 с. 3. Доронина М. С. Управление мотивацией : научное издание / М. С. Доронина, Е. Г. Наумик, О. В. Соловьев. – Харьков : Изд. ХГЭУ, 2006. – 240 с. 4. Виханский О. С. Менеджмент : учебник / О. С. Виханский, А. И. Наумов. – М. : ОАО "Изд-во "Экономика", 2005. – 271 с.

Криворучко А. С.

УДК 005.95:005.21

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Визначено необхідність стратегічного управління персоналом як основи ефективності діяльності підприємства. Запропоновано концептуальну схему стратегічного управління персоналом підприємства.

Аннотация. Определена необходимость стратегического управления персоналом как основы эффективности деятельности предприятия. Предложена концептуальная схема стратегического управления персоналом предприятия.

Annotation. The need of strategic human resource management as the basis of performance in the enterprise is defined. A conceptual scheme of strategic HR management is suggested.

Ключові слова: стратегія управління персоналом, стратегічне управління персоналом, ефективність діяльності підприємства.

Домінування антикризового підходу в управлінні підприємствами в сучасних умовах господарювання зумовило посилену увагу до впровадження стратегічних напрямів в управління персоналом. Саме завдяки стратегічному управлінню персоналом підприємство зможе швидко та ефективно реагувати на зміни, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищах. Отже, стратегічне управління персоналом сьогодні стає найважливішою умовою забезпечення ефективності діяльності підприємства.

Широке коло питань дослідження проблеми стратегічного управління персоналом висвітлено в роботах таких вітчизняних та зарубіжних учених, як: М. Армстронг [1], О. Виханський [2], Н. Гавкалова [3], В. Маслов [4], О. Синіговець [5], Є. Уткін [6] та ін. Разом із тим, всебічне вивчення та аналіз опублікованих праць засвідчили необхідність подальшого дослідження цієї багатогранної проблеми.

Метою даної статті є розробка науково-теоретичних засад стратегічного управління персоналом як умови забезпечення ефективності діяльності підприємства. Об'єктом дослідження є процес управління персоналом на підприємстві.

Сьогодні персонал стає стратегічним ресурсом підприємства, який вимагає пошуку нових механізмів управління ним задля забезпечення результативності його роботи в довгостроковій перспективі. Ефективне управління персоналом підприємства потребує формування системи стратегічного управління персоналом, яка б забезпечувала ефективність діяльності підприємства.

Стратегічне управління персоналом розглядається як інтегрований підхід щодо розробки стратегії управління персоналом [1, с. 34]. На основі теоретичних підходів до стратегічного управління нами було розроблено схему стратегічного управління персоналом підприємства (рисунок), яка базується на дослідженні зовнішнього і внутрішнього середовищ за допомогою SWOT-аналізу, відповідності загальної стратегії розвитку підприємства в цілому, що дозволить досягти економічної стабільності підприємства та значно підвищити ефективність його діяльності.

Для того щоб вибрати оптимальну стратегію управління персоналом, необхідно проаналізувати використання сильних сторін, ліквідацію слабких сторін, можливість створення конкурентних переваг та передбачення потенційних загроз. Далі відбувається процес реалізації стратегії управління персоналом через такі функції, як формування, оцінка, винагородження (мотивація) та розвиток персоналу. Процес реалізації стратегії складний і тривалий, тому тільки через деякий час можна проводити оцінювання стратегії управління персоналом і визначити її ефективність.

© Криворучко А. С., 2010

Також необхідно відзначити, що для забезпечення як ефективності діяльності підприємства, так і ефективності управління персоналом керівництво повинно використовувати підходи та методики, в межах яких здійснюється розгляд персоналу через призму людського, соціального та інтелектуального капіталу, управління в умовах поширення глобалізації суспільства, підвищення ролі та значущості організаційної культури, соціально-економічної мотивації, трудового менталітету [3].

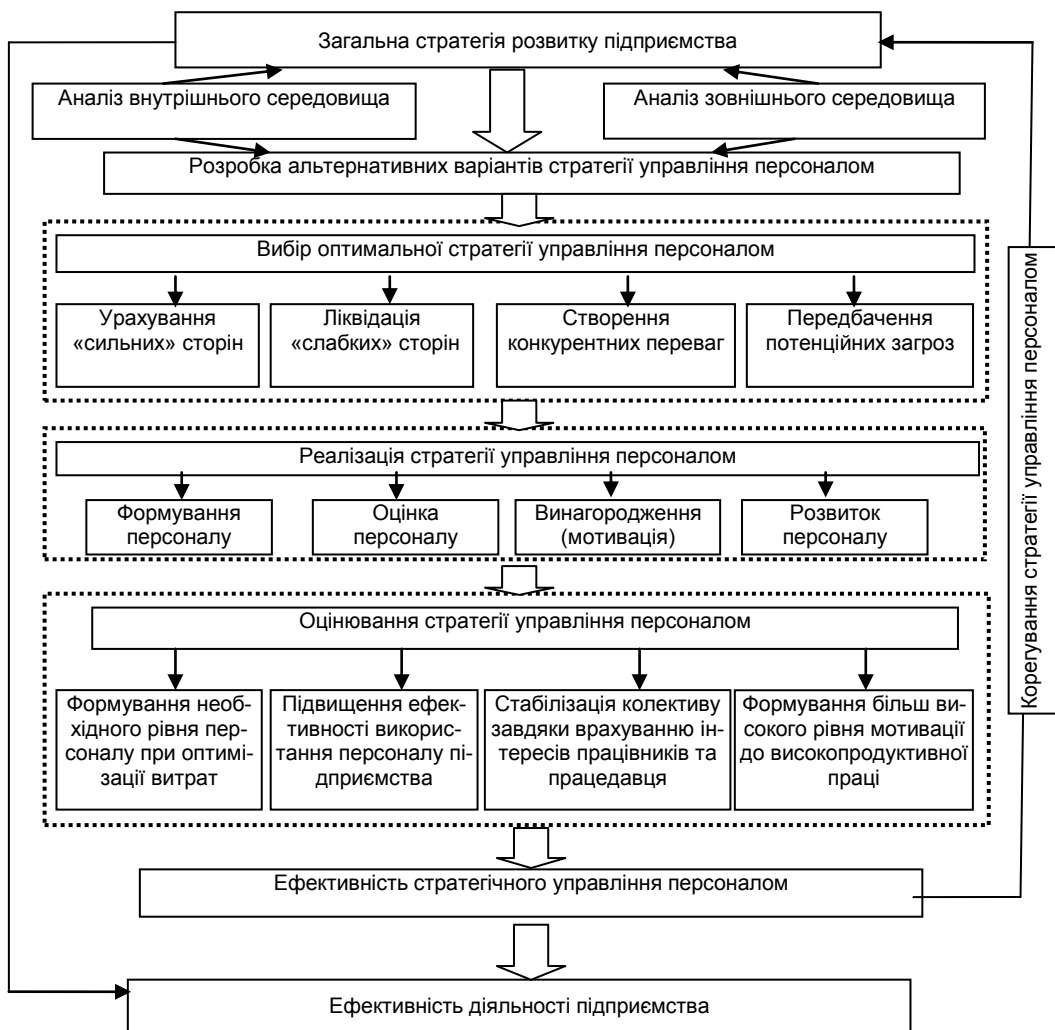

Рис. Схема стратегічного управління персоналом підприємства

Таким чином, здійснення на підприємстві стратегічного управління персоналом дозволить вирішити такі завдання, як забезпечення підприємства висококваліфікованими та конкурентоспроможними працівниками, створення умов для більш повного розкриття їх творчого потенціалу та ефективності використання капіталу працівників, забезпечення умов для високопродуктивної праці, мотивації, розвитку всіх працівників, збалансування інтересів підприємства та персоналу, що, у свою чергу, дозволить істотно підвищити ефективність діяльності підприємства як за умови його стабільного розвитку, так і при забезпеченні антикризового управління.

Література: 1. Armstrong M. Strategic human resource management: a guide to action / M. Armstrong. – 4th edition. – London and Philadelphia : Kogan Page, 2008. – 248 p. 2. Виханский О. С. Менеджмент : учебник / О. С. Виханский, А. И. Наумов. – 3-е изд. – М. : Экономист, 2003. – 528 с. 3. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічний механізм ефективності менеджменту персоналу: методологія та концепція формування : наукове видання / Н. Л. Гавкалова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. – 400 с. 4. Маслов В. И. Стратегическое управление персоналом в условиях эффективной организационной культуры / В. И. Маслов. – М. : Издательство "Финпресс", 2004. – 286 с. 5. Синіговець О. М. Стратегічне управління персоналом підприємства / О. М. Синіговець // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2009. – № 26. – С. 231–233. 6. Уткин Э. А. Инновации в управлении человеческими ресурсами предприятия / Э. А. Уткин, К. Т. Стабаева. – М. : ТЕИС, 2002. – 304 с. 7. Шатун В. Т. Основы менеджменту : навч. посібн. / В. Т. Шатун. – Миколаїв : Держ. гуманітар. ун-т ім. П. Могили комплексу Києво-Могилян. академії. – Миколаїв : МДГУ, 2006. – 375 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Анотація. Розглянуто проблему оцінки ефективності системи управління персоналом. Узагальнено методи оцінки управлінської праці.

Аннотация. Рассмотрена проблема оценки эффективности системы управления персоналом. Обобщены методы оценки управленческой работы.

Annotation. The problem of an estimation of a system effectiveness of management by the personnel is considered. Methods of an estimation of administrative work are generalised.

Ключові слова: управління персоналом, оцінка ефективності, методи оцінки, психологічні критерії, управлінська праця.

Зміна принципів функціонування національної економіки, створення підприємств, що базуються на різних формах власності, конкуренція, яка вимагає впровадження нових технологій і перебудови організаційних структур, істотно змінили соціально-економічну роль підприємства як основної ланки господарського комплексу. Ці зміни відбуваються за рядом напрямків. Глобальні, структурні й технологічні зміни у виробництві, його інформатизація обумовили істотну зміну ролі персоналу підприємства. Персонал як носій товарно-грошових відносин, що складаються у процесі формування, розподілу і використання людських ресурсів, є головною продуктивною силою при вирішенні питань конкурентоспроможності, економічного зростання і забезпечення ефективної роботи. У зв'язку з цим виникає необхідність у підвищенні ефективності системи управління персоналом з урахуванням вимог ринкової економіки.

Проблемам теорії, методології і практики управління персоналом присвятили велику кількість наукових праць закордонні і вітчизняні економісти: Амоша О. І., Дж. Блек, А. Браверман, Дзюба С. Г., Журавльов П. В., Іванцевич Д. М., Колпаков В. М., Лобанов А. А., Пагрушев В. Д., Поклонський Ф. Ю., Синк Д. С., Скударь Г. М., Томпсон А. А., Шекшня С. В. та ін. Однак через складність й багатоаспектність цієї проблеми в сучасних умовах існують питання, розроблені не цілком.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення оцінки ефективності системи управління персоналом на вітчизняних підприємствах.

Оцінка ефективності управління персоналом – це систематичний, чітко формалізований процес, спрямований на вимір витрат і вигід, пов'язаних із програмами діяльності управління персоналом і для співвіднесення їхніх результатів з підсумками базового періоду, з показниками конкурентів і цілями підприємства. Оцінка ефективності управління персоналом базується, насамперед, на інформації про працівників: просування у службовій діяльності, їх професійні, кваліфікаційні, віково-статеві характеристики, медичні і психологічні параметри, продуктивність і новаторська активність. Оцінка ефективності управління персоналом тісно пов'язана з усіма етапами процесу управління та здатна спонукати керівника вносити необхідні корективи. При цьому оцінка забезпечує функціонування на підприємстві безперерійного зворотного зв'язку і виступає могутнім важелем зростання результативності управлінського процесу.

Щоб визначити, наскільки ефективна чи інша система управління персоналом, потрібні критерії, що дозволяють провести таку оцінку. Існують такі базові критерії: діяльність конкретно узятого керівника, трудові показники колективу або особливості виконавців [1]. Можна виділити дві основні концепції, покладені в основу оцінки ефективності управління персоналом. Згідно з першою з них, ефективність управління персоналом оцінюється виходячи з органічної єдності управління і виробництва, але при цьому внесок власне управління персоналом в ефективність виробництва не визначається. Друга концепція робить акцент на визначення внеску управління персоналом в ефективність виробництва [2]. Більшість методик оцінки ефективності управління персоналом дотримується першого підходу. Оцінку ефективності управління персоналом Шекшня С. В. пропонує здійснювати в декілька етапів: оцінка досягнення цілей; оцінка компетенцій; оцінка мотивації; вивчення статистики людських ресурсів; оцінка виробничих витрат [3]. Відзначимо, що оцінка ефективності управління персоналом виробляється здебільшого суб'єктивно. Виникнення такої ситуації має дві причини: відсутність виробленої чіткої методики такої оцінки і недорозуміння усієї важливості такої оцінки. Зазвичай схиляються до оцінки продуктивності, залишаючи осторонь людський фактор [2].

Управління персоналом є ефективним настільки, наскільки успішно персонал підприємства використовує свій потенціал для реалізації цілей, що стоять перед ним. Так, справжнім критерієм її оцінки служить кінцевий результат праці всього колективу, в якому органічно сполучені результати праці і керівника, і виконавців. Зараз для багатьох вітчизняних підприємств, на жаль, характерний інший напрям.

В економічній літературі наведені такі критерії ефективності керівництва: психологічні та непсихологічні (ефективність колективу). До психологічних критеріїв відносять: задоволеність колективом, мотивація персоналу, самооцінка колективу, авторитет керівника. До непсихологічних: дієвість, якість, нововведення, економічність, прибутковість. Конкретні методи оцінки управлінської праці та пропонувані методи, що використовуються на практиці, можна розділити на три групи: кількісні, якісні (або описові) і комбіновані (або проміжні) [4]. Найбільше розповсюдження отримали кількісні методи оцінки управлінської праці.

Таким чином, у результаті дослідження можна зробити висновок про те, що управління персоналом як багатогранний і винятково складний процес має свої специфічні властивості і закономірності та повинне придбати системний характер і завершеність на основі комплексного рішення кадрових проблем, впровадження нових і удосконалювання існуючих форм і методів роботи.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Иванцевич Д. М. Человеческие ресурсы управления / Д. М. Иванцевич, А. А. Лобанов. – М. : Дело, 1998. – 288 с. 2. Шекшня С. В. Управление персоналом современной организации / С. В. Шекшня. – М. : "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 1997. – 296 с. 3. Синк С. Д. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение / С. Д. Синк. – М. : Прогресс, 2000. – 274 с. 4. Економічний аналіз / за ред. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : ПП "Рута", 2003. – 680 с.

УДК 005.95

Гринько В. Г.

ІНСТРУМЕНТАРІЙ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ

Анотація. Висвітлено дослідження у сфері антикризового менеджменту персоналу. Визначено основні переваги використання лізингу персоналу для підприємства та працівників.

Аннотация. Отражены исследования в сфере антикризисного менеджмента персонала. Определены основные преимущества использования лизинга персонала для предприятия и работников.

Annotation. Researches in sphere of anti-recessionary management of the personnel are reflected. The basic advantages of use of leasing of the personnel to the enterprise and workers are defined.

Ключові слова: антикризове управління, лізинг персоналу, аутсорсинг, аутстафінг, вивільнення персоналу.

Сучасний стан більшості суб'єктів господарювання в Україні фахівці визнають як кризовий. Розвиток кризових явищ, з одного боку, і зацікавленість держави в максимальному збереженні підприємств, з іншого боку, зумовили виникнення та поширення нового для України, специфічного за своїми завданнями й функціями виду управління – антикризового. Антикризове управління слід розглядати як один з функціональних напрямків управління підприємством, тобто згідно з концепцією М. Мескона, як "процес планування, організації, мотивації та контролю, необхідний для того, аби сформулювати та досягти цілей, що стоять перед організацією" [1, с. 38]. Вживання, тобто можливість існувати якомога довше, є найважливішим завданням більшості організацій [2, с. 48], тому антикризове управління, безперечно, є складовою менеджменту підприємства в цілому. Ця точка зору підтверджується у визначенні антикризового управління професора Уткіна Е. О. – "складова загального менеджменту на підприємстві використовує його кращі прийоми, засоби та інструменти, орієнтується на запобігання можливим ускладненням у діяльності підприємства, забезпечення його стабільного успішного господарювання" [3, с. 13].

Окремими українськими дослідниками, зокрема в роботі Н. В. Туленкова [4, с. 19–25], висловлюється думка, що будь-яке управління організацією повинно бути антикризовим, тобто побудованим на врахуванні ризику та небезпеки кризових ситуацій. Подібну точку зору підтримує професор Е. М. Коротков, відповідно до визначення якого "антикризове управління має свій предмет впливу – проблеми, реальні та очікувані фактори кризи, тобто усі прояви загострення протиріч, які викликають загрозу їх гострого прояву" [5, с. 131].

Основне завдання антикризового управління полягає в недопущенні появи кризових ситуацій взагалі, а в крайньому випадку – в ефективній і швидкій його локалізації й усуненні. Отже, враховуючи практичну значущість систематизації вітчизняного і зарубіжного досвідів щодо шляхів та засобів переборення кризи, доцільним є визначення інструментарію антикризового управління стосовно персоналу.

Мета статті – формування теоретико-методологічних аспектів визначення антикризового інструментарію персоналу на підприємствах у період кризи.

Підґрунтям для досягнення цілі сприяло вирішення таких завдань: обґрунтування значущості вибору інструментів антикризового управління стосовно персоналу; розроблення рекомендаційних заходів щодо вибору інструментів антикризового менеджменту для забезпечення підтримки життєздатності вітчизняних підприємств.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває розгляд питань антикризового менеджменту стосовно персоналу, що підтверджується такими чинниками, як зростання безробіття, масове звільнення робітників або скорочення робочих місць, зниження потреби у працівниках та ін.

Потрібним є точне визначення інструментарію антикризового менеджменту персоналу, що дасть змогу для підприємств обрати шлях до подолання кризи. У сучасних умовах господарювання на зміну структури попиту і пропозиції персоналу суттєво впливають інформаційні технології, це вимагає від керівників підбору нового персоналу або навчання та підвищення кваліфікації власного персоналу. Але у зв'язку з економічним становищем в нашій країні не кожне підприємство може дозволити собі постійно підбирати й утримувати персонал. Виходячи з цього, особливо актуальною є розробка нового нетрадиційного напрямку управління персоналу – лізингу персоналу [6, с. 45].

Лізингові відносини у сфері менеджменту персоналу використовують у разі не постійної потреби у висококваліфікованих спеціалістах. Лізингова система використовується, якщо підприємство бажає мінімізувати свої податкові витрати при розрахунках фонду оплати праці та спростити відносини з запозиченим персоналом [7, с. 17].

Існують такі види лізингу персоналу [6, с. 47]: аутстафінг (Staff Leasing), або короткостроковий лізинг, що передбачає залучення спеціалістів та тимчасову зайнятість; аутсорсинг (Outsourcing), або довгостроковий лізинг, що дає змогу підприємству збільшувати трудові ресурси без збільшення чисельності штатного персоналу.

В Україні лізинг персоналу знаходиться на стадії розвитку, але з часом він набуде нового значення для економіки нашої країни. Цей вид бізнесу поширює можливості роботодавців у використанні додаткових форм залучення персоналу і робить більш мобільними трудові ресурси підприємства.

Такий інструмент антикризового менеджменту, як процес "вивільнення" персоналу, вимагає управління, а значить – виявлення й оцінки ризиків, чіткого планування й підрахунків наслідків. Одним із найпопулярніших вважається "м'який" варіант звільнення – "дозволити піти": у потрібний момент припиняється наймання нових співробітників, причому одночасно безперешкодно вивільняються ті, хто бажає покинути компанію (за станом здоров'я, із причин виходу на пенсію, переїзду в інший регіон і т. п.) [8, с. 57]. Організація, що піклується про збереження свого іміджу відповідального роботодавця й додержується принципів корпоративної соціальної відповідальності, як правило, допомагає своїм колишнім працівникам упоратися зі складною життєвою ситуацією. В цьому випадку використовують процедуру аутплейсменту – оплата підприємством консультацій з працевлаштування для співробітників, що звільняються [8, с. 58–62].

Отже, узагальнюючи все вище сказане, можна сформулювати такі рекомендації щодо формування антикризового інструментарію персоналу на підприємствах у період кризи: планування можливих ризиків вибору інструментів подолання кризи, їх оцінка та підрахунок наслідків; удосконалення роботи кадрового відділу на підприємстві, а саме запровадження найму тимчасових працівників; знаходження шляху виходу з кризового стану без використання процедури звільнень та підвищення заробітної плати; ліквідація емоційного пригнічення звільнених працівників, допомога їм у працевлаштуванні; скорочення витрат на перенавчання персоналу шляхом використання процесу лізингу персоналу; удосконалення системи винагород, щоб підприємство мало змогу більш ефективно використовувати ФОТ; максимальне скорочення витрат та визначення резервів зростання продуктивності праці.

Таким чином, можна зробити висновок, що інструментарій антикризового менеджменту стосовно персоналу складається із багатьох методів виведення підприємства з кризи та вибір потрібного методу залежить від його ресурсів і вибору напрямку діяльності.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; пер. с англ. – М. : Дело, 1992. – 702 с. 2. Завадський Й. С. Менеджмент. Т. 1 / Й. С. Завадський. – К. : Україно-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 543 с. 3. Уткін Э. А. Антикризисное управление / Э. А. Уткин. – М. : Ассоциация авторов и издателей "Тандем" ; Изд-во ЭКМОС, 1997. – 400 с. 4. Туленков Н. В. Антикризисный менеджмент / Н. В. Туленков // Персонал. – 1998. – № 6. – С. 19–25. 5. Коротков Э. М. Антикризисное управление : учебник / под. ред. Э. М. Короткова. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 432 с. 6. Решетнікова А. Нетрадиційна форма лізингу: лізинг персоналу / А. Решетнікова // Україна – аспекти праці. – 2002. – № 3. – С. 45–48. 7. Аширов Д. Теория трехлистника или лизинг персонала / Д. Аширов // Менеджмент и менеджер. – 2004. – № 2. – С. 15–19. 8. Коняева А. Аутплейсмент как инструмент управления процессом высвобождения персонала / А. Коняева / Менеджер по персоналу. – 2009. – № 1–2. – С. 50–62. 9. Pivovarsky A. How does privatization work? Ownership concentration and enterprise performance in Ukraine / A. Pivovarsky // IMF Working Paper. WP /01/42/. – 2001. – April. 10. www.ukrstat.gov.ua. 11. Марцинович В. Как ваша компания реагирует на кризис / В. Марцинович // Менеджер по персоналу. – 2009. – № 1–2. – С. 76–85.

Завірюха Ю. В.

УДК 331.52

ХТО БУДЕ ПРАЦЮВАТИ?

Анотація. Приділено увагу реальним вимогам ринку праці і шляхам підвищення кадрового потенціалу країни.

Аннотация. Уделяется внимание реальным потребностям рынка труда и путям повышения кадрового потенциала страны.

Annotation. The attention is paid to real labour market demand and ways of increasing the personnel potential of the country.

Ключові слова: людський капітал, кадровий дефіцит, конкурентоспроможний персонал.

Підвищення кадрового потенціалу – одне з найбільш важливих питань України. Не інвестуючи ресурси на підготовку та освіту співробітників на всіх рівнях, держава і бізнес ризикують утратити ринкові позиції і вектор розвитку. Фахівці Світового економічного форуму (ВЕФ) відзначають, що якість вищої

© Завірюха Ю. В., 2010

освіти в Україні досить висока порівняно з країнами з тим же рівнем ВВП [1, с. 17]. Людський капітал може бути нашою головною конкурентною перевагою. На сьогодні заважають, у першу чергу, неадекватність навичок робочої сили реальним вимогам ринку (як наслідок – низька продуктивність) і слабка робоча етика.

Українська економіка успадкувала від СРСР величезну кількість неконкурентоспроможних робочих місць. Це ускладнилося демографічною кризою і розвалом системи професійної освіти. Катастрофічно не вистачає слюсарів, електромеханіків, токарів високого розряду, кваліфікованих будівельників. У результаті в країні бухгалтерів і юристів (в основному низької кваліфікації) у кілька разів більше, ніж слюсарів та інженерів. За даними Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, у даний час кадровий дефіцит називають перешкодою для розвитку економіки, тобто на 10,8 % керівників підприємств більше, ніж роком раніше [1, с. 17]. Працівники їдуть до Росії і Польщі, де заробітна плата досягла європейського рівня. Підприємствам усе складніше шукати навіть некваліфікований персонал. У листопаді 2009 р. середньомісячна заробітна плата українця склала 1 870 грн, проте це лише 89,6 % від реального заробітку за 2008 р. (1 806 грн) [2]. Це дуже мало порівняно з країнами Центральної та Східної Європи. Рівень заробітної плати в Україні зумовлюється сферою економічної діяльності, а не формується під впливом факторів заробітної плати: кількості, якості та результатів праці. При цьому частка заробітної плати у структурі сукупних доходів домогосподарств в 2 кв. 2009 році склала всього 42,5 % [2]. Це, зокрема, означає, що мотивація до суспільно корисної праці в більшості населення знижена, воно більше розраховує на допомогу і побічні доходи.

Сьогодні в нашій країні потрібні керівники, здатні здійснювати інтеграцію вітчизняних компаній у світову економіку. За це фірми готові щедро платити менеджерам. Однак топ-менеджери з глобальним мисленням і навичками системного управління – у дефіциті. Таких керівників необхідно виховувати в українських компаніях. І це стає пріоритетом для далекоглядних власників, оскільки існуючі програми оцінки або розвитку персоналу в більшості своїй нічого спільного з вихованням майбутніх топ-менеджерів не мають. Українські компанії вже розуміють, чим менеджер-стратег відрізняється від менеджера-тактика. Наступний щабель – поділ керівників на тих, хто дійсно вміє щось робити, і тих, хто знає, але не може застосувати ці знання. Представники першої категорії в дефіциті. Тому, на жаль, часто, добираючи персонал, українські компанії змушені звертатися за допомогою на Захід чи в Росію [1, с. 18].

Найбільш дефіцитними є професії, за якими немає спеціальної базової освіти (HR-менеджери, логістики, арт-директори, медіатрейдери, медіабайери, менеджери з розвитку бізнесів і багато інших) [3, с. 13]. Чим більше при цьому потрібно спеціальних знань і чим більше проблем в організації породжує їх відсутність, тим швидше піднімаються в Україні заробітні плати тих небагатьох фахівців, які можуть виконувати подібну роботу. За даними порталу з працевлаштування rabota.ua, в листопаді минулого року київські роботодавці пропонували фахівцям середню зарплату в розмірі 600 доларів, тоді як в регіонах цей показник збільшився до 500 доларів. У великих обласних центрах – Дніпропетровську, Харкові, Донецьку, Одесі, Львові та Запоріжжі – часто зустрічаються пропозиції на рівні 600 – 800 доларів. Найнижчі зарплати дають у Житомирі, Кіровограді, Ужгороді, Тернополі, Луцьку та Черкасах: через відсутність великих виробництв і невисокої рентабельності місцеві підприємства не в змозі запропонувати більше 400 – 450 доларів [4].

В умовах, коли держава забула про систему профтехосвіти, склад робочих поступово наблизився до пенсійного віку. Багато великих компаній (зокрема, корпорація "Арселор-Міттал Кривий Ріг", Північний ГЗК та інші промислові гіганти) тепер самостійно готують співробітників на робочі спеціальності [3, с.14]. Вони створюють і сертифікують свої навчальні центри на зразок профтехучилищ. Ці зусилля того варті – рівень розуміння такої категорії працівників свого роботодавця вище. Як правило, це пов'язано з тим, що у кадрового робітника немає менеджерських амбіцій, а увага до недорогої для компанії, але показової для співробітників соціальної сфери вище. Серйозною проблемою є і дуже низький інтерес до робочих спеціальностей, що становить загрозу для національної безпеки.

Відчуваючи кадровий голод, Україна залишається донором робочої сили [5, с. 26]. Не зумівши утримати своїх фахівців, будемо приречені залучати мігрантів. Вже зараз до нас їде в основному низькокваліфікована робоча сила, що в перспективі може викликати серйозні соціальні проблеми. У держави не так багато важелів впливу на ситуацію. Нинішні диспропорції на ринку праці – це, насамперед, результат структурних змін у нашій економіці. Сподіватися на те, що до нас повернуться українці, які працюють за кордоном (за різними оцінками, їх кількість коливається від двох з половиною до семи мільйонів осіб), безглуздо [5, с. 25]. В основному вони займаються низькооплачуваною працею і не набувають затребуваних часом навичок.

Оскільки і економіка, і цей ринок усе більше залежать від регіональних міграційних та економічних тенденцій, ринок праці і далі буде нестабільний. Не в останню чергу на його гнучкість впливає те, що роль держави як роботодавця і рівень проникнення профспілок (у металургії, вугільної промисловості) ще великі.

Система освіти – єдина сфера, де держава може зіграти позитивну роль, особливо в довгостроковій перспективі. Щоб зробити навчальні заклади більш гнучкими до вимог ринку, необхідно збільшити конкуренцію між ВНЗ та ПТУ. Діяти треба швидко, оскільки наша країна поступово втрачає порівняльну перевагу у вигляді дешевої та кваліфікованої робочої сили. Але, в першу чергу, необхідно визначити пріоритети розвитку економіки. Створення робочих місць з мінімальною зарплатою ще більше законсервує нас у низьких технологічних ідеях і зменшить шанси розвивати національну економіку на інноваційній основі.

Одна з головних макроекономічних проблем нашої країни – низька продуктивність праці. Відставання темпів зростання продуктивності праці від темпів зростання заробітної плати призводить до інфляції. Вирішити проблему можуть інвестиції в модернізацію виробництва і підвищення кваліфікації персоналу.

Чим більше співробітник проявляє свою лояльність відносно роботодавця і фірми, тим імовірніше навмисне стримування темпів зростання його винагороди. Це є звичним інструментом управління персоналом на багатьох підприємствах, але більш за все така специфіка характерна для компаній, які займаються новими і незнайомими для України видами бізнесу або перебувають у процесі реорганізації радянської системи управління в західний формат [3, с.14]. Ясно, що не варто змушувати співробітника залишитися, якщо він отримав пропозицію від іншої компанії, що в два і більше разів перевищує ті умови і повноваження, які йому може запропонувати нинішній роботодавець. Будь-які спроби затримати таку людину – марна трата сил або помилкова відстрочка проблеми на незначний термін. Слід ураховувати, що

можливий і такий результат: як тільки цей фахівець йде, часто за ним звільняються ще п'ять-десять осіб, у яких немає не те що рівноцінних пропозицій роботи, але й чіткого розуміння, куди тепер влаштуватися. У своїх діях ці люди як правило керуються емоційно-спонтанними доводами [3, с. 15].

У липні минулого року дефіцит кваліфікованих співробітників, що працювали з інструментами, становив понад п'ятдесяті шість тисяч, а фахівців з обслуговування, контролю та експлуатації технологічного устаткування – близько сорока двох тисяч чоловік [1, с. 18]. Тобто тільки за офіційними даними промисловості не вистачає сто тисяч кваліфікованих кадрів.

За прогнозами, в 2015 році потреба промисловості у кваліфікованій робочій силі в більшості регіонів країни буде задовольнятися лише на 40 % [1, с. 19]. Тому необхідно розробити нові підходи до системи підготовки грамотних фахівців. Держпрограми необхідно переорієнтувати зі створення пропозиції на ринку праці на задоволення попиту. У Державний класифікатор входять дев'ять тисяч професій. У той самий час, за даними україно-німецького проекту "Підтримка професійно-технічної освіти в Україні", сучасних комплексних професій (які об'єднують кілька монопрофесій) має бути близько чотирьох сотень [3, с.15]. На їх освоєння потрібно менше часу, ніж на навчання кожній окремій спеціальності. Це дасть прямий економічний ефект. Необхідно розвивати людський капітал і будувати процес підготовки кадрів на безперервній основі протягом усього життя. Також дуже важливо зацікавити молодь у виборі своєї майбутньої професії, спираючись на свої навички і смаки, а не на престиж роботи. Держава зобов'язана надавати достовірну інформацію попиту на професії в перспективу, надавати пільги при виборі нереспектабельних професій і забезпечити відповідну заробітну плату займаним посадам.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Дуброва О. Е. Потенціал країни / О. Е. Дуброва // Експерт. – 2009. – № 37. – С. 17–19. 2. www.ukrstat.gov.ua. 3. Лубчик І. Н. Персонал дорогий та сердитий / І. Н. Лубчик // Експерт. – 2008. – № 10. – С. 13–15. 4. www.robota.ua. 5. Шитікова Н. С. Час додому / Н. С. Шитікова // Експерт. – 2008. – № 24 – С. 26–28.

Грицаненко М. В.

УДК [339.13.017:691](477)

МАРКЕТИНГОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ РЫНКА МИНЕРАЛЬНОЙ ИЗОЛЯЦИИ В УКРАИНЕ И ЕГО ПРОГНОЗ

Аннотация. Проведены маркетинговые исследования существующего рынка минеральной изоляции в Украине, построен прогноз его развития до 2013 года по двум сценариям.

Анотация. Проведено маркетингові дослідження існуючого ринку мінеральної ізоляції в Україні, побудовано прогноз його розвитку до 2013 року за двома сценаріями.

Annotation. The marketing reseaches of existing mineral insulation market in Ukrain are conducted, its development till 2013 year on two scenarios is prognosed.

Ключевые слова: маркетинг, исследование, минеральная изоляция Украины, прогноз, развитие.

В настоящее время перед Украиной остро стоит проблема энергосбережения, поэтому использование современных теплоизоляционных материалов становится очень важным. Расчеты показывают, что эффективная теплоизоляция зданий позволит значительно (примерно на 50 – 70 %) снизить энергозатраты. Повышению энергоэффективности зданий способствуют и вступившие с 1 апреля 2007 г. в силу новые строительные нормы ДНБ В.2.6-31:2006 "Тепловая изоляция зданий. Конструкции зданий и сооружений". Разработка и принятие вышеуказанных норм привели к увеличению спроса (2003 – конец 2008 гг.) на теплоизоляционные материалы.

Цель исследования – темпы изменения рынка минеральной изоляции в Украине и его перспективы развития.

Предмет – процесс перераспределения рынка производства минеральной изоляции.

Объект – национальный и региональный рынки производства минеральной изоляции.

На отечественном рынке теплоизоляции представлен ряд материалов. Наиболее популярными материалами на рынке являются базальтовая вата, стекловата и пенополистирол (ППС и XPS). Их доля на рынке составляет около 90 %.

До 2008 года около 85 % всего отечественного рынка базальтовой теплоизоляции и стекловаты принадлежало импортной продукции. На долю отечественных предприятий можно отнести до 15% рынка теплоизоляции.

© Грицаненко М. В., 2010

Проведенный анализ импорта показал, что общее количество импортируемых теплоизоляционных материалов (базальтовая изоляция и стекловата) с точностью повторяет объемы 2007 года с небольшим изменением занимаемой доли каждого из видов изоляционных материалов в общем объеме материала. Это частично подтверждает и официальная статистика.

Основная доля (до 95 %) всей производимой на Украине и импортируемой минераловатной теплоизоляции используется в строительной отрасли [1; 2]. В начале 2009 года крупнейшие игроки рынка теплоизоляции (ООО "Кнауф Инсулейшн Украина", ООО "Данко-Индастри") представили свои расчетные данные объема и структуры рынка минеральной теплоизоляции за 2007 – 2009 гг. (рис. 1, 2).

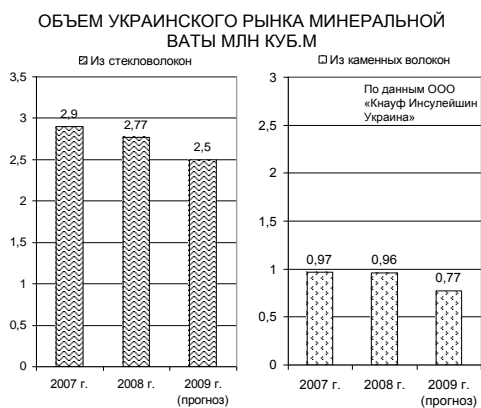

Рис. 1. Объем рынка Украины минваты

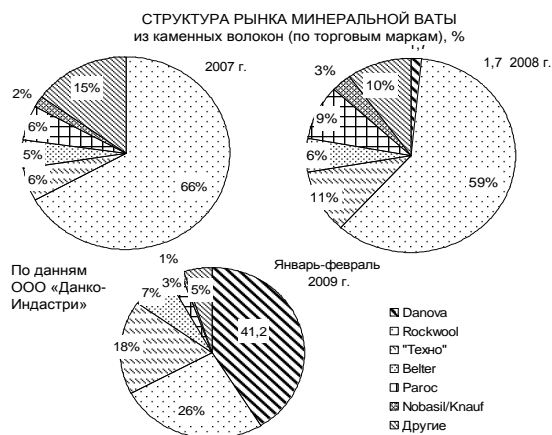

Рис. 2. Структура рынка Украины

Основываясь на проведенных маркетинговых исследованиях некоторых компаний-производителей минеральной теплоизоляции, можно спрогнозировать баланс производства и потребления продукции на рынке Украины в 2010 – 2013 гг. по двум сценариям развития:

1. Прогноз распределения и производства теплоизоляции на рынке Украины при условии запуска всех заявленных на 2010 г. производств. При запуске всех планируемых производств по выпуску теплоизоляции произойдет перенасыщение рынка и в 2010 – 2012 годах перепроизводство достигнет 70 – 80 тысяч тонн в год.

При этом необходимо понимать, что перепроизводство в данной отрасли следует расценивать как нереализованную потенциальную возможность производственных мощностей предприятий, а не реальное товарное перепроизводство готовой продукции в виде непроданных, сверхнормативных складских запасов. Это связано со спецификой как самого производства (возможность работать циклами 10, 20, 30 дней в месяц), так и готовой продукции, которая имеет большой физический объем и требует больших дополнительных затрат на логистику и складирование при хранении. Соответственно реальное товарное перепроизводство не составит более 20 % от рыночной потребности, просто уменьшится производство. Поэтому конкурентную борьбу, даже в рамках "потенциального перепроизводства", выиграет производитель с самой эффективной сбытовой сетью и с самыми низкими издержками на производстве.

2. Прогноз распределения и производства теплоизоляции на рынке Украины при условии отказа некоторых компаний-производителей от дальнейших инвестиций в отрасль.

Несомненно, что уже в 2010 г. после запуска уже закупленных производственных линий ("Техноколь", "ДанкоИзол", "Промимпекс", "Термолайф") произойдет определенный передел рынка, который к этому моменту не будет испытывать дефицита в продукте. Учитывая данный факт, можно предположить, что ряд компаний, которые не успели к этому моменту осуществить поставку производственных линий и начать строительство, откажутся от своих планов, а "Техноколь" и "ДанкоИзол" не будут производить запуск вторых линий. При таком развитии событий рынок теплоизоляции будет сбалансирован, а и возможно к 2013 году испытывать определенный дефицит в продукте.

Рост рынка минеральной изоляции напрямую связан с возобновлением реализации проектов в строительной отрасли. На сегодняшний день определенное оживление на строительном рынке наблюдается только за счет государственных заказов, а также объектов, связанных с проведением Евро – 2012. О позитивных изменениях можно будет говорить тогда, когда стабилизируется финансовая система, возобновится кредитование бизнеса, ипотечное кредитование и др.

Основной проблематикой развития рынка теплоизоляции являются недостаточный уровень технических знаний в области утепления, а также недостаточная информированность потребителей в вопросах энергосбережения и теплоизоляции. Негативно на развитии рынка теплоизоляции сказывается и недостаточное количество компаний, которые профессионально занимаются энергоаудитом и энергосберегающими технологиями, внедрения которых давали бы максимальный эффект от применения теплоизоляционных материалов.

Что касается доли импортной продукции, то в ближайшие годы она будет уменьшаться. Учитывая это, можно спрогнозировать динамику изменения отечественного рынка минеральной теплоизоляции на уровне 10 %, 20 %, 25 %, 30 % в 2010 г., 2011 г., 2012 г., 2013 г. соответственно (рис. 3).

Рис. 3. Прогноз объема потребления минваты до 2013 г., тысяч тонн

Если рассматривать развитие спроса на минераловатную теплоизоляцию в среднесрочной перспективе, то замедление роста рынка – тенденция временная, так как вопрос энергосбережения в условиях повышения цен на энергоносители становится ключевым для Украины. Ведь, кроме новых объектов, в утеплении нуждаются и уже находящиеся в эксплуатации здания.

Литература: 1. Ежемесячный информационно-прайсовый бюллетень по строительным материалам и изделиям Price.PAU. – 2010. – № 3. 2. www.ugmk.info.

Дяченко О. В.

УДК 005.952.2

ФОРМУВАННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. Досліджено теоретичні підходи до визначення кадрової політики. Розглянуто внутрішні та зовнішні чинники формування кадрової політики, а також її мету і принципи побудови.

Аннотация. Исследованы теоретические подходы к определению кадровой политики. Рассмотрены внутренние и внешние факторы формирования кадровой политики, а также ее цели и принципы построения.

Annotation. The theoretical approaches to personnel policy determination are studied. The internal and external factors of forming personnel policy, and also aims and principles of its construction are considered.

Ключові слова: персонал, кадри, кадрова політика, управління персоналом, підприємство.

Реалізація цілей і завдань управління персоналом завжди здійснюється через кадрову політику. На сьогодні навряд чи знайдеться підприємство, якому не доводиться боротися з труднощами. Не кожен керівник може сформувати команду, якій під силу перейти від нескінченних розмов до матеріалізації бажаних ідей, знайти оптимальний шлях, що забезпечить ефективно вирішення завдань з моменту ідеї до її практичної реалізації. Вміле застосування таких прийомів є справжнім мистецтвом. У зв'язку з цим управління персоналом потребує посиленої уваги і залишається актуальним для всіх підприємств.

Проблемам кадрової політики держави присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених: В. Бакуменко, О. Губи, Н. Дребота, А. Заречнева, Г. Лелікова, В. Лугового, В. Князєва, С. Серьогіна, А. Турчинова, О. Яковенко та ін.

Метою роботи є дослідження теоретичних підходів до визначення кадрової політики підприємств у сучасних умовах господарювання.

Кадрова політика підприємства — це система принципів, ідей, вимог, що визначають основні напрямки роботи з персоналом, її форми і методи. Вона будується на принципах справедливості, послідовності, дотримання трудового законодавства, рівності, відсутності дискримінації [1].

Основними цілями кадрової політики є: своєчасне забезпечення підприємства персоналом необхідної якості в достатній кількості; забезпечення умов реалізації передбачених трудовим законодавством прав і обов'язків громадян; раціональне використання трудового потенціалу; формування ефективної роботи трудових колективів.

Кадрова політика підприємства визначається внутрішніми і зовнішніми чинниками. До зовнішніх чинників, що визначають кадрову політику підприємства, належать: національне трудове законодавство;

© Дяченко О. В., 2010

взаємини з профспілкою; стан економічної кон'юнктури; ситуація на ринку праці. Внутрішніми чинниками, що визначають кадрову політику підприємства, є: цілі підприємства та їх тимчасова перспектива; стиль управління; умови праці [2].

Як показали дослідження, протягом багатьох років має місце ряд проблем у сфері кадрової роботи. Послідовно здійснювалося руйнування єдиного колективу при створенні самостійних в економічному плані виробничих підрозділів, орендних, малих підприємств на базі промислових підприємств. Пояснюється це тим, що життєві цілі працівників ставали невідповідними єдиним цілям розвитку промислового підприємства. Більше того, події останніх років у країні, різке зниження обсягів виробництва, скорочення робочих місць, тяжкий матеріальний стан, низький рівень життя людей змусив їх усе більше турбуватися не про зріст виробництва та не про підвищення працевдатності, а лише про досягнення власних благ [3].

У великих компаніях кадрова політика зазвичай офіційно декларується і детально фіксується в корпоративних документах: меморандумах та інструкціях, які регламентують найважливіші аспекти управління людськими ресурсами. На малих підприємствах вона здебільшого спеціально не розробляється, а існує як система неофіційних вказівок власників [4].

Кадрова політика на підприємстві в майбутньому, на думку фахівців, повинна будуватися на таких принципах:

- повна довіра до працівника і надання йому максимальної самостійності;
- у центрі економічного управління повинні бути не фінанси, а люди і їх ініціатива;
- результат діяльності підприємства визначається ступенем згуртованості колективу;
- необхідність розвитку мотивації працівників.

Таким чином, у результаті дослідження було визначено економічну сутність кадрової політики підприємства, проаналізовано внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на неї, а також розглянуто сучасні проблеми формування кадрової політики та запропоновано шляхи їх подолання.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Заречнев А. Н. Кадровая политика в системе управления / А. Н. Заречнев // Вісник економічної науки України. – 2007. – № 1. – С. 45–47. 2. Шваб Л. І. Економіка підприємства / Л. І. Шваб. – К.: Каравела, 2004. – 564 с. 3. Серьогін С. Поняття державної кадрової політики і принципи її здійснення / С. Серьогін, Н. Гончарук // Актуальні проблеми державного управління. – 2002. – Вип. 2 (8). – С. 3–10. 4. Череп А. В. Парадигма кадрової політики суб'єктів господарювання / А. В. Череп // Економічний простір. – 2009. – № 22/2. – С. 160.

УДК 331.103.11:005.91

Зубчинська Н. М.

СКЛАДОВІ ЕФЕКТИВНОГО РОБОЧОГО МІСЦЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ

Анотація. Розглянуто вплив інформаційних і комунікаційних складових робочого місця управлінського персоналу на його ефективність.

Аннотация. Рассмотрено влияние информационных и коммуникационных составляющих рабочего места управленческого персонала на его эффективность.

Annotation. The impact of information and communication components of managers' workplace on the effectiveness of their work is studied.

Ключові слова: ефективність робочого місця, компетенції персоналу, інформатизація трудової діяльності.

Інформаційні та комунікаційні технології сьогодні є ключовим фактором формування конкурентоспроможного управлінського персоналу, який має виконувати безліч функцій, в основному адміністративного й організаційного характеру. У зв'язку з цим виведення менеджменту на якісно новий рівень і поліпшення якості підготовки висококваліфікованих фахівців неможливе без комп'ютеризації управлінської діяльності, впровадження Інтернет-технологій і створення корпоративних мереж на підприємстві. Інформатизація трудової діяльності розглядається сьогодні у двох основних напрямках:

- забезпечення підприємств сучасною комп'ютерною технікою;
- придбання і розробка високоефективного програмного забезпечення.

Для вирішення цих питань на підприємстві необхідно провести планову діяльність з реалізації цього комплексу програмних питань організаційного, технічного і фінансового характеру. Одним із важливих елементів ефективного робочого місця є його технічна й технологічна забезпеченість.

Іншим важливим елементом ефективного робочого місця виступає компетенція осіб, що його обіймають. Тому автором запропоновано визначити перелік базових компетенцій, що необхідні для управ-

лінської діяльності з метою досягнення результативності від їх органічного поєднання з технічною підтримкою управлінської діяльності.

Компетенції можуть включати особливості людини, навички, інтереси, мотивацію та проявлятися через моделі поведінки, необхідні для того, щоб ефективно виконувати роботу, а не безпосередньо з конкретною роботою. При розгляді компетенції робочого місця оцінюються вимоги до кваліфікаційних характеристик працівника, які є основою для виконання посадових обов'язків. Щодо компетенції співробітника, то важливим аспектом є його готовність до вирішення трудових питань із заданим рівнем якості.

Таким чином, можна сказати, що компетенції формують компетентність працівника й для розробки ефективного робочого місця склад перших обумовлює якість й надійність положень відповідної документації.

Для того щоб забезпечити ефективність робочого місця, необхідно надати управлінцям можливість реалізовувати набуті компетенції з використанням комп'ютерної техніки, телекомунікаційного обладнання, програмного забезпечення, банків й баз даних, що акумулюються в техніко-технологічному напрямі інтелектуалізації праці у відповідному соціальному середовищі.

Ситуація, коли існуючий інтелектуальний рівень працівника не підкріплений певними технічними засобами, унеможливує практичне застосування ідей, адже вони залишаються або на папері, або на електронних носіях даних. Коли у працівників існує можливість реалізації набутого професійно-кваліфікаційного, інтелектуального, емоційного потенціалів за допомогою технологічної складової праці, ефективність її реалізації підвищується в десятки разів.

Досягнення ефективності робочого місця визначається не тільки об'єктивними передумовами, а саме професіоналізмом індивідуумів і технічним оснащенням, але й соціальним оточенням управлінця. Його (соціальне оточення) характеризують взаємовідносини з підлеглими, керівниками вищої ланки управління, колегами й сторонніми суб'єктами (клієнти, державні регулюючі й недержавні органи). Характерним атрибутом відносин з переліченими агентами виступають комунікації, які визначаються як "процес, у ході якого два або декілька осіб обмінюються й усвідомлюють отриману інформацію, мета якого заключається в мотивації певної поведінки або впливу на неї" [3].

Управлінці отримують (або здобувають) необхідну їм інформацію як усередині підприємства, так і в зовнішньому середовищі, а потім розподіляють між тими, хто відчуває потребу в ній. Комунікації наскрізь пронизують усі управлінські функції, починаючи від збору інформації, складання листів, записок, звітів і закінчуючи зустрічами з колегами та керівництвом. Коли управлінець виступає в ролі лідера, він повинен спілкуватися з підлеглими, щоб стимулювати їх до праці, інформувати про положення справ на підприємстві, пояснювати принципи нової структури тощо, причому комунікативні навички – необхідна умова успіху його діяльності. Таким чином, компетенції вміло реалізовані за допомогою технічних засобів й за умови комунікаційних можливостей управлінця формують ефективне робоче місце. При цьому кінцевим результатом формування ефективності робочого місця виступає запровадження процесу інтелектуалізації праці управлінського персоналу, особливості якого на вітчизняних підприємствах стосуються інноваційних, соціокультурних та економічних аспектів.

Література: Адаманова З. О. Інноваційні фактори економічного розвитку в умовах глобалізації : автореф. / З. О. Адаманова – К. : Інформаційно-видавничий центр Товариства "Знання" України, 2006. – 32 с. Гавкалова Н. Л. Формування та використання інтелектуального капіталу : наукове видання / Н. Л. Гавкалова, Н. С. Маркова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2006. – 252 с. Дафт Р. Менеджмент / Р. Дафт.; пер. с англ. – 6-е изд. – СПб. : Питер, 2006. – 864 с.

Іваніна А. В.

УДК 336.531:631.11

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянуто специфічні особливості галузі сільського господарства. Проаналізовано проблеми фінансування агропромислового комплексу України та шляхи їх розв'язання.

Аннотация. Рассмотрены специфические особенности отрасли сельского хозяйства. Проанализированы проблемы финансирования агропромышленного комплекса Украины и пути их решения.

Annotation. The specific features of agriculture are studied. The problems of financing agricultural complex of Ukraine and their solutions are analyzed.

Ключові слова: фінансування, сільськогосподарські товаровиробники, лізинг, інвестиції, агропромисловий комплекс.

Необхідність державного фінансування зумовлена не тільки специфікою галузі сільського господарства, а й рядом особливостей, які притаманні вітчизняним підприємствам цієї сфери. Серед них, зокрема, такі: зниження купівельної спроможності населення; відставання України від розвинутих країн за рів-

© Іваніна А. В., 2010

нем науково-технічного прогресу; потреба в інвестиціях для підтримки родючості ґрунту; низький рівень розвитку інфраструктури сільської місцевості [1].

Фінансові проблеми діяльності та розвитку сільськогосподарських підприємств посідають чільне місце у працях провідних учених-економістів, зокрема, М. Дем'яненка, П. Саблука, С. Онисько, Л. Синявської, І. Луніна. Проте окремі питання щодо подальшого вивчення проблеми фінансування сільськогосподарських товаровиробників в умовах фінансової кризи потребують наукових досліджень.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вирішення проблем фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні.

Ефективне використання обмежених бюджетних коштів вимагає адекватної довгострокової стратегії розвитку аграрного сектору економіки, спрямування фінансових ресурсів на пріоритетні заходи підтримки розвитку сільського господарства, зокрема: підтримку основного виду діяльності сільськогосподарських підприємств, упровадження сучасних технологій, виробництво нових видів продукції, покращення її якості, здійснення інвестицій, створення сучасної виробничої інфраструктури, здійснення державних замовлень [2].

Існують проблеми кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Аналіз кредитних правовідносин в аграрному секторі економіки свідчить, що комерційними банками не враховується специфіка сезонності сільського господарства. До цього часу сільськогосподарським товаровиробникам продовжують надаватися короткострокові кредити, в результаті чого штучно створюються умови неплатоспроможності позичальників [2]. До того ж банки у кредитуванні надають перевагу підприємствам переробної промисловості. Це зумовлюється невідповідністю сільськогосподарських товаровиробників вимогам банків. У пріоритетному секторі національної економіки не проводиться робота щодо забезпечення спеціалістів інформацією про потребу в коштах господарств, про види кредитів, які їм необхідні, та реальні строки повернення цих кредитів, виходячи з виробничого потенціалу підприємств, прогнозу цін на продукцію, можливостей збуту і т. д. Такий аналіз допоміг би зорієнтуватись в економічній ситуації не тільки банкам, а й самим сільськогосподарським підприємствам [1].

Одним з основних джерел фінансування сільськогосподарського виробництва є власні кошти підприємств. До них відносяться нерозподілений прибуток та амортизаційні відрахування. Але для нормального відтворення основних засобів рівень амортизаційних відрахувань є недостатнім. Не останнє місце займають іноземні інвестиції та лізинг обладнання. Обсяг лізингових операцій в Україні становить від 300 млн грн до 1 млрд грн [1].

Актуальність розвитку лізингових відносин в Україні обумовлена незадовільним станом матеріально-технічного забезпечення підприємств в аграрному секторі. Унаслідок зниження платоспроможності товаровиробників спостерігається спад рівня технічної забезпеченості. Однак з низки причин така форма залучення аграрними підприємствами додаткових фінансових ресурсів має обмежений характер і не відіграє вагомій ролі у підвищенні рівня їх механічної оснащеності. До таких причин відносять: недосконалість законодавства про лізинг, слабе економічне становище підприємств, їх неспроможність у повному обсязі сплачувати лізингові платежі, висока вартість лізингових угод [2].

Важливим елементом фінансово-кредитного механізму виробників сільськогосподарської продукції є страховий захист. Основною метою страхування в сільському господарстві є повна або часткова компенсація втрат через настання несприятливих, зазвичай природних явищ. Страховий ринок в аграрній сфері ще недостатньо розвинений через такі причини: недостатньо розвинений страховий бізнес, відсутність державної підтримки розвитку галузі, складний фінансовий стан більшості сільськогосподарських підприємств, відсутність гарантії отримання страхових виплат та їх своєчасність [3]. Рівень страхового захисту сільськогосподарських товаровиробників досі низький і недостатній для гарантування безпеки підприємницької діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Реальної системи страхового захисту, яка б відповідала сучасним вимогам, не створено.

Податкова політика держави стосовно сільськогосподарських товаровиробників, повинна сприяти нормальному розширеному відтворенню. Перспективи аграрного виробництва безпосередньо пов'язані зі зменшенням кількості та суми податків, формуванням цивілізованої та стабільної, гнучкої і стимулюючої щодо товаровиробників державної податкової політики.

Таким чином, у результаті дослідження можна зробити висновки, що для ефективного розвитку агропромислового комплексу необхідно передусім вирішити проблеми стабільної економічної ситуації в галузі, фінансування та підтримки прибутковості сільськогосподарських товаровиробників, забезпечення продовольчої безпеки, конкурентоспроможних товаровиробників у міжнародному поділі праці.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Буц А. В. Проблеми фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / А. В. Буц. – Режим доступу : <http://udau.edu.ua/library.php?pid=1008>. 2. Рубай О. Проблеми фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / О. Рубай. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua/portal/ChemBiol/Vldau/APK/2009/files>. 3. Свістунов О. Роль страхування в управлінні ризиками сільського господарства в Україні та напрямки підвищення його ефективності / О. Свістунов // Економіка України. – 2006. – № 1. – С. 66–69.

ІНСТРУМЕНТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІДПРИЄМСТВА ІЗ СУБ'ЄКТАМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ

Анотація. Запропоновано основні положення з інформаційної взаємодії підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища у процесі інвестування на основі використання піару, реклами, індивідуальної роботи та розроблених моделей взаємодії.

Аннотация. Предложены основные положения по информационному взаимодействию предприятия с субъектами внешней среды в процессе инвестирования на основе использования пиара, рекламы, индивидуальной работы и разработанных моделей взаимодействия.

Annotation. The basic provisions on information interaction between enterprises and entities of the environment in the investment process through the use of public relations, advertising and individual work and developed models of interaction are considered.

Ключові слова: інформаційна взаємодія, інвестування, інвестиційна привабливість, економічна ефективність, моделі, інструменти.

Інвестування є підґрунтям для розвитку підприємств. Для забезпечення його ефективності важливо встановити активні інформаційні зв'язки із суб'єктами інвестиційного ринку. Дослідженню проблем інформаційної взаємодії та особливостей інвестування присвячені наукові праці багатьох учених [1 – 3]. Але в них не розкриті особливості використання інструментів комунікацій саме в інвестиційній діяльності промислових підприємств, що зумовлює необхідність подальшої розбудови теоретичного забезпечення та практичних рекомендацій у цій сфері.

Метою даної статті є формування пропозицій щодо використання дієвих інструментів маркетингових комунікацій у процесі взаємодії підприємства із суб'єктами інвестиційного ринку, що є реальними або потенційними інвесторами.

Спираючись на досвід формування комунікаційної політики підприємств та використання її переважних інструментів, доцільно сформулювати основні положення щодо використання розповсюджених інструментів маркетингових комунікацій в інвестуванні.

Використання інструментів інформаційної взаємодії доцільно ґрунтувати на інформації щодо інвестиційної привабливості підприємства та економічної ефективності очікуваних результатів, що у сукупності складають матрицю, в якій позиціонуються підприємства за запропонованими ознаками інвестиційної привабливості та економічної ефективності результатів інвестування.

Запропонована матриця характеризується поділом кількісного значення критеріальних показників інвестиційної привабливості та економічної ефективності очікуваних результатів інвестування на три рівні: низький, середній та високий, таким чином, що матриця містить дев'ять квадрантів, які поділяються на три зони – імовірного, або обережного, доцільного та переважного інвестування. Зона переважного інвестування характеризується високими значеннями інвестиційної привабливості підприємства та економічної ефективності результатів або середніми значеннями одного з двох критеріїв. У такому разі доцільними інструментами інформаційної взаємодії виступають PR-акції або інформаційна реклама, головними функціями яких є інформування суб'єктів інвестиційного ринку про заходи з інвестування та пропозиції взяти у них участь. Щодо моделей взаємодії, то найбільш доцільними з них є моделі досвіду, впевненості та партнерства. Зона доцільного інвестування характеризується середніми значеннями інвестиційної привабливості підприємства та економічної ефективності результатів або одночасно низьким значенням одного та високим значенням іншого критерію. З огляду на ситуацію, доцільними інструментами інформаційної взаємодії є стимулююча реклама та індивідуальна робота з інвесторами. Їх функціональне навантаження полягає у стимулюванні інвесторів до активних дій зі співробітництва з підприємством. Переважними моделями взаємодії є посередницький професіоналізм та довіра. Зона обережного інвестування характеризується низькими значеннями показників інвестиційної привабливості та економічної ефективності результатів інвестування або середнім значенням одного з показників при низькому значенні іншого. Таким чином, як інструменти інформаційної взаємодії необхідно застосовувати всі три: PR-акції, інформаційну та стимулюючу рекламу й індивідуальну роботу з інвесторами, оскільки необхідно зацікавити потенційних інвесторів для вкладання коштів за допомогою методу венчурного інвестування, широкі верстви зацікавлених осіб, які можуть працювати з цінними паперами підприємства та брати участь в інвестиційному процесі за допомогою методу акціонування. Як переважні моделі інформаційної взаємодії доцільно використовувати раціональний компроміс, посередницький професіоналізм, довіру.

Оскільки складовими інвестиційної привабливості є всі види економічних ресурсів та соціальна, екологічна, ринкова, бюджетна ефективність інвестиційних пропозицій, що відповідають різним цілям інвестування, доцільно також використовувати такі моделі взаємодії, як лобістську – в разі високої значущості екологічної та соціальної значущості інвестиційних проєктів, інтенсивно інвестиційну – для отримання додаткового прибутку, активну інвестиційну – для диференціації бізнесу, перерозподільчу – при недостатньо значній ефективності діяльності суб'єктів господарювання, трансформаційну – у процесі реструктуризації діяльності. Вибір моделей взаємодії доцільно здійснювати з урахуванням активних потреб потенційних інвесторів.

Запропоновані пропозиції використання інструментів та моделей інформаційної взаємодії підприємств у процесі інвестування можуть бути застосовані для розроблення методичних підходів до формування стратегій інформаційної взаємодії підприємств у процесі інвестування, що є притаманними певним зонам запропонованої матриці. Також необхідно враховувати, що у процесі інформаційної взаємодії активну роль можуть відіграти обидві сторони – і підприємство, і суб'єкти зовнішнього середовища, причому в умовах сьогодення останні виконують її частіше завдяки використанню новітніх інформаційних технологій.

Література: 1. Ястремська О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади : наук. вид. / О. М. Ястремська. – Харків : Вид. ХДЕУ, 2004. – 472 с. 2. Бузько І. Р. Стратегическое управление инвестициями и инновационная деятельность предприятия / И. Р. Бузько, Е. В. Вартанова, А. А. Голубенко. – Луганск : Изд. ВНУ им. В. Даля, 2002. – 176 с. 3. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. – К. : ТОВ "Лібра", 2002. – 320 с.

УДК 005.591.43

Кузьмінов М. О.

МІСЦЕ АУТСОРСИНГУ В ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розкрито сутність аутсорсингу. Визначено, що метою аутсорсингу як інструмента управління є підвищення ринкової вартості підприємства завдяки поліпшенню результатів його діяльності.

Аннотация. Раскрыта сущность аутсорсинга. Определено, что целью аутсорсинга как инструмента управления является повышение рыночной стоимости предприятия благодаря улучшению результатов его деятельности.

Annotation. The essence of outsourcing is worked up. It is determined that the purpose of outsourcing as a management tool is to increase the market value of the enterprise through the improving of its activity results.

Ключові слова: аутсорсинг, об'єкти аутсорсингу, аутстафінг.

Успіху в конкурентному ринковому середовищі досягають лише ті підприємницькі структури, які спроможні мінімізувати свої витрати, забезпечуючи при цьому високу якість товарів і послуг. Проблема підвищення ефективності діяльності підприємств особливої актуальності набула саме сьогодні, коли світову економіку охопила фінансово-економічна криза і підприємства, щоб не стати банкрутами, змушені істотно знижувати свої витрати. Одним із сучасних інструментів управління, який дає підприємству можливості посилити свої конкурентні переваги на ринку на основі підвищення ефективності бізнес-процесів та якості продуктів і послуг, є аутсорсинг.

Аутсорсинг (від. англ. *outsourcing* — зовнішнє джерело) — це передавання частини функцій з обслуговування діяльності підприємства стороннім підрядникам чи постачальникам за умови гарантування ними відповідного рівня якості та ефективності їх виконання на основі трансформації чи оновлення бізнес-процесів і технологій та з можливістю переходу частини персоналу підприємства до постачальника (аутсорсера) [1].

Метою аутсорсингу як інструмента управління є підвищення ринкової вартості підприємства завдяки поліпшенню результатів його діяльності, зниженню витрат і ризиків, підвищенню конкурентоспроможності продукції через залучення зовнішніх контрагентів, які спеціалізуються на виконанні певних, як правило, не профільних для підприємства виробничо-господарських функцій.

Особливості об'єктів аутсорсингу:

аутсорсинг у сфері інформаційних технологій (ІТ-аутсорсинг) передбачає передавання зовнішньому виконавцеві таких процесів, як розробка, встановлення і супроводження програмних продуктів, обслуговування комп'ютерної техніки, створення й обслуговування баз даних, консалтинг послуг у сфері електронного бізнесу тощо;

аутсорсинг окремих бізнес-процесів, які не є основними у виробничо-господарській діяльності підприємства, зокрема: аутсорсинг постачально-збутових операцій, управління персоналом, управління рекламними акціями, маркетингу, ведення бухгалтерського обліку, прибирання приміщень (клінінгу), організації громадського харчування, охоронних послуг, озеленення території тощо;

виробничий аутсорсинг, коли підприємство передає підряднику всі процеси з виробництва певної продукції чи доручає йому виготовляти окремі вузли, деталі або напівфабрикати, які є складовими основної продукції. Виробництво такої продукції або її складових (комплектуючих), як правило, розміщують у країнах з дешевою робочою силою [2];

аутсорсинг персоналу (аутстафінг) передбачає наймання працівників без документального оформлення. При цьому підприємство-провайдер (наприклад, кадрове агентство) набирає в штат працівників, які фактично працюють (постійно або тимчасово) на іншому підприємстві (у замовника).

Причини, які спонукають підприємство використовувати аутсорсинг: необхідний аутсорсинг, який підприємство змушене використовувати тоді, коли для реалізації певної діяльності воно не має власних потужностей та належного досвіду виконання бізнес-процесів; альтернативний аутсорсинг, що зумовлений відмовою підприємства від виконання певних функцій власними силами через їх низьку ефективність чи збитковість.

Дослідження, проведені Н. Чухрай, засвідчують, що серед найпоширеніших послуг, виконуваних логістичними підприємствами України на засадах аутсорсингу, є транспортування вантажів, розробка, адаптування і впровадження програмного забезпечення логістичних процесів [3]. Досить популярними є також аутсорсинг послуг з обслуговування комп'ютерного обладнання та інформаційних систем, бухгалтерський і фінансовий аутсорсинг (зокрема, аутсорсинг операцій з цінними паперами), реєстрації, реорганізації та ліквідації підприємств, митного оформлення товарів, трансформації звітності за міжнародними стандартами, розробки, впровадження і технічної підтримки проектів, проведення аудиту, оптимізації системи оподаткування, юридичний аутсорсинг тощо.

Як негатив слід зазначити, що українські підприємства мають менший порівняно із зарубіжними досвід роботи на ринку аутсорсингових послуг, а через те не так глибоко розуміють проблеми і завдання цієї сфери діяльності. Відсутність сформованої культури аутсорсингових взаємовідносин є однією з основних причин недостатньої ефективності цих операцій.

Щоб підвищити роль аутсорсингу у зростанні ефективності діяльності підприємства, особливу увагу необхідно приділити збиранню, систематизації та аналізу інформації, яку використовують під час прийняття рішення про передавання бізнес-процесів чи функцій. Якісно спланований і взаємоузгоджений аутсорсинг, що ґрунтується на тісних комунікаційних зв'язках, може суттєво покращити результати діяльності підприємства, підвищити його ринкову вартість.

Аутсорсинг є новим і достатньо потужним інструментом управління підприємством, але, як зазначають західні фахівці, без належної підтримки він може негативно впливати на діяльність підприємства. Тому для забезпечення ефективності його застосування необхідно провести глибоку аналітичну й організаційну роботу, об'єктивно оцінити не тільки очікувані поточні результати, але й довгострокові наслідки передавання виконання окремих функцій стороннім спеціалізованим виконавцям. Вітчизняні підприємства за вмілого використання аутсорсингу здатні вдосконалити технологію й організацію виробничо-господарської діяльності, поліпшити якість продукції і знизити її собівартість, а отже, зміцнити свої позиції на ринку.

Наук. керівн. Зубчинська Н. М.

Література: 1. Бравар Ж. Эффективный аутсорсинг: понимание, планирование и использование аутсорсинговых отношений / Ж. Бравар, Р. Морган ; пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 450 с. 2. Лученко В. Производственный менеджмент [Электронный ресурс] / В. Лученко. – Режим доступа : www.luchenko.com. 3. Чухрай Н. Аутсорсинг в логистике [Электронный ресурс] / Н. Чухрай. – Режим доступа : www.ukrlogist/print/249.

Бабаєва Л. О.

УДК 65.012.2

СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Анотация. Розглянуто поняття стратегічного менеджменту, етапи та необхідність його здійснення на підприємстві, елементи оцінки можливостей підприємства за допомогою SWOT-аналізу.

Аннотация. Рассмотрены понятие стратегического менеджмента, этапы и необходимость его осуществления на предприятии, элементы оценки возможностей предприятия с помощью SWOT-анализа.

Annotation. The concept of strategic management, stages and the need for its implementation at the enterprise, the elements of evaluation opportunities of the enterprise through the SWOT-analysis are considered.

Ключові слова: стратегічний менеджмент, стратегія.

Останнім часом вплив зовнішніх факторів обумовлює необхідність реагування керівників підприємств на мінливе зовнішнє середовище шляхом свідомого управління ними через реалізацію процедури їх передбачення, регулювання, пристосування до цілей підприємства. Слід зазначити, що криза в економіці України підвищила значення ефективного управління і привернула увагу до нових вимог стратегічного менеджменту українських підприємств.

Важливу роль стратегічному менеджменту у своїх роботах приділяли такі науковці, як: Г. Волинський [1], Г. Кіндрацька [2], А. Пилипенко [3], С. Пилипенко [3], М. Портер [3].

Метою даної статті є формування теоретико-методичних засад стратегічного менеджменту. Об'єктом – процеси управління підприємством.

У сучасних умовах конкуренції кожне підприємство повинне не тільки реагувати на зміни, але й свідомо ними керувати. Беручи до уваги обставини, які сприяли виникненню стратегічного менеджменту,

© Бабаєва Л. О., 2010

його трактують як діяльність, що полягає у виборі напрямку дій для досягнення цілей організації в умовах нестабільного зовнішнього середовища [1, с. 43]. Також стратегічний менеджмент можна визначити, як комплекс стратегічних рішень, спрямованих на довготривалий розвиток підприємства, комплекс конкретних дій, що забезпечують швидке реагування підприємства на зміну зовнішньої кон'юнктури, яка може спричинити за собою необхідність перегляду стратегічних цілей і зміну загального напрямку розвитку [2, с. 14].

Провідне місце у стратегічному менеджменті посідає стратегія, тобто комплекс цілеспрямованих дій, які визначають шлях досягнення головної мети підприємства, його місію, пріоритетні цілі та раціональний розподіл ресурсів для їх досягнення. Вона виступає алгоритмом дій підтримання зростання підприємства або прийняття рішень про вихід із кризових ситуацій [3, с. 146].

До етапів стратегічного менеджменту можна віднести:

1) оцінка можливостей підприємства (позиції на ринку, частка ринку, конкурентний статус, якісні характеристики товару, фінансовий стан, зовнішнє і внутрішнє середовища, необхідні ресурси, прогнози та ін.).

Таку оцінку можна зробити за допомогою SWOT-аналізу, котрий можна навести у вигляді таблиці [2, с. 227].

Таблиця

Елементи оцінки можливостей підприємства за допомогою SWOT-аналізу

Середовище	Позитивний вплив	Негативний вплив
Внутрішнє	Strengths (сила): конкурентні переваги; сильна позиція у специфічних ринкових сегментах, перевірений лідер; можливості захисту від конкурентів; конкуренція щодо зниження витрат; вища за середню рентабельність і прибутковість; здатність реалізувати можливості конкурентоспроможних навичок персоналу; імідж надійного партнера	Weaknesses (слабкість): відсутність реальних конкурентних переваг; постійні атаки з боку ключових конкурентів; брак фінансових ресурсів, недостатня прибутковість; слабкість у сферах, що мають великий ринковий потенціал; недостатня увага дослідженням і розробкам; слабка система розподілу; виробництво з високими витратами, старіння потужностей; відсутність міцної позиції, щоб боротися із загрозами
Зовнішнє	Opportunities (можливості): розвиток економіки країни; соціально-політична стабільність; обґрунтоване законодавство; входження в нові ринки (сегменти); розширення виробництва для задоволення потреб споживачів	Threats (небезпеки): велика ймовірність виникнення нових конкурентів; зростання збуту товарів-замінників; зростання тиску конкурентів; негативні демографічні зміни; негативна екологічна ситуація; соціально-політична нестабільність

Тобто кожне керівництво, котре хоче проаналізувати можливості підприємства, може це зробити за допомогою SWOT-аналізу, який винайдено професорами Гарвардського університету: проаналізувавши його складові, можна перейти до наступного етапу стратегічного менеджменту;

2) формування планів, підходів до планування (порядок дій, формування стратегічних рішень, вивчення зарубіжного досвіду, аналіз типових помилок і їх причин);

3) розробка стратегій (стратегічний план, виходячи з потенційних можливостей, специфіки підприємства, змін у зовнішньому середовищі);

4) ранжування поставлених завдань (аналіз зовнішнього середовища, координація діяльності, випуск нових товарів, формування попиту);

3) постановка і можливість упровадження цілей, що включає визначення інструментів планування, термінів досягнення цілей [1, с. 46];

4) оцінка і затвердження вибраних стратегій (оцінка витрат, обґрунтованість термінів очікуваних результатів, ризику, відповідальність);

5) упровадження затвердженого плану.

Таким чином, з точки зору процесу, стратегічний менеджмент характеризується як цикл розроблення та впровадження стратегії, спрямований на досягнення стратегічної відповідності між організацією та зовнішнім середовищем. Сучасні умови української економіки зумовлюють пріоритетність стратегічного менеджменту на підприємстві. Його ефективне впровадження дасть змогу українським підприємствам бути більш конкурентоспроможними, задовольняти потреби споживачів та досягати кінцевих результатів.

Наук. керівн. Гавкалова Н. Л.

Література: 1. Волинський Г. Про якість корпоративного управління / Г. Волинський // Економіка України. — 2009. — № 1. — С. 42–49. 2. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент : навч. посібн. / Г. І. Кіндрацька — К. : Знання, 2006. — 366 с. 3. Пилипенко А. А. Менеджмент : підручник / А. А. Пилипенко, С. М. Пилипенко. — Харків : ВД "ІНЖЕК", 2005. — 456 с.

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Виділено основні складові системи регулювання соціальної відповідальності підприємства (рівні регулювання, стейкхолдери, предмети, методи, інструменти) та більш детально розглянуто такий інструмент регулювання, як соціальне партнерство.

Аннотация. Выделены основные составляющие системы регулирования социальной ответственности предприятия (уровни регулирования, стейкхолдеры, предметы, методы, инструменты) и более детально рассмотрен такой инструмент регулирования, как социальное партнерство.

Annotation. The basic making systems of adjusting social responsibility of enterprise (adjusting levels, stakeholders, objects, methods, instruments) are selected. Instrument of adjusting as social partnership is considered more in details.

Ключові слова: соціальна відповідальність підприємства, соціальне партнерство, стейкхолдери, регулювання соціальної відповідальності підприємства.

Сучасні процеси формування економічної та соціальної політики в Україні супроводжуються масштабними перетвореннями, які вимагають своєчасного й ефективного регулювання. Особливої уваги при цьому потребують проекти, які спрямовані на посилення соціальної відповідальності та злагоди в суспільстві, покращення умов гідної праці найманих працівників, більше поширення сумлінної конкуренції в бізнес-просторі та дотримання норм етики, тобто соціальної відповідальності. Дане питання останнім часом привертає до себе все більшу увагу як вчених, так і керівників вітчизняних підприємств та вимагає більш детального його вивчення.

Метою даної статті є дослідження соціального партнерства як інструмента регулювання соціальної відповідальності підприємства.

Під соціальною відповідальністю підприємства автор розуміє концепцію, відповідно до якої організація приймає на себе добровільні соціальні зобов'язання щодо врахування інтересів певних стейкхолдерів (власників, акціонерів, інвесторів, менеджерів, персоналу, бізнес-партнерів, споживачів, конкурентів, суспільно-громадських груп, представників влади).

Для досягнення загальної мети функціонування соціально відповідального підприємства потрібно використовувати систему відповідних інструментів регулювання.

Згідно з тлумачним словником "регулювати – це упорядковувати, вносити систему до якоїсь діяльності" [1]. Відповідно до наведеного трактування сутності зазначеного терміна, в першу чергу, слід виокремити складові, які формують систему регулювання соціальної відповідальності підприємства, а саме:

- 1) рівні регулювання (макроекономічний, мезоекономічний, мікроекономічний, індивідуальний);
- 2) стейкхолдерів (власники, акціонери, інвестори, менеджери, персонал, бізнес-партнери, споживачі, конкуренти, суспільно-громадські групи, представники влади);
- 3) предмети (відповідно до відзначених рівнів);
- 4) методи;
- 5) інструменти.

Одним з інструментів регулювання соціальної відповідальності є соціальне партнерство.

З метою більш повного розуміння природи соціального партнерства слід визначити етимологію цього поняття. Категорія "соціальний" означає суспільне, те, що стосується життя людей та їхніх відносин у суспільстві, а "партнер" (від фр. "партія") – учасник спільної діяльності. Отже, значення словосполучення "соціальне партнерство" щодо сфери регулювання соціальної відповідальності в загальному плані слід розуміти як систему взаємозв'язків між найманими працівниками, роботодавцями та державою, які полягають у взаємних консультаціях, переговорах і примірних процедурах на взаємоузгоджених принципах з метою дотримання прав та інтересів зазначених суб'єктів [2].

Соціальне партнерство виникає за умови об'єднання зусиль, можливостей кожної зі сторін заради досягнення цілей і завдань при чіткому розподілі ролей та обов'язків, взаємному контролі. Відносини соціального партнерства встановлюються тоді, коли різні суб'єкти починають співпрацювати, усвідомлюючи вигідність такого співробітництва для них самих та інших учасників взаємодії.

Основою соціального партнерства є принцип співробітництва між роботодавцями і найманими працівниками, який реалізується через систему переговорів та укладених угод на загальнодержавному, територіальному, галузевому рівнях та колективних договорах на підприємствах (в організаціях, установах).

До сфери соціального партнерства входять питання:

- 1) досягнення консенсусу з питань забезпечення зайнятості;
- 2) створення додаткових робочих місць;
- 3) застосування найманої праці з дотриманням вимог техніки безпеки та вимог охорони здоров'я, питання оплати праці, прав працівників на своєчасне отримання заробітної плати;
- 4) забезпечення нормального режиму праці та відпочинку;
- 5) забезпечення права працівників на участь в управлінні працею на підприємстві [3].

Таким чином, у проведеному дослідженні автором виділені основні складові системи регулювання соціальної відповідальності підприємства (рівні регулювання, стейкхолдери, предмети, методи, інструменти) та більш детально розглянуто такий інструмент регулювання, як соціальне партнерство. Що стосується подальших розробок у даному напрямку, то більш детальної уваги потребує комплексний механізм регулювання соціальної відповідальності вітчизняних підприємств і розробка окремих його складових.

Література: 1. Сучасний тлумачний словник української мови: 65000 слів / за заг. ред. докт. філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. — Харків : ВД "Школа", 2006. — 1008 с. 2. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник / О. А. Грішнова. — К. : Знання, 2006. — 559 с. 3. Экономика труда: (социально-трудовые отношения) / под ред. Н. А. Волгина, Ю. Г. Одегова. — М. : Изд-во "ЭКЗАМЕН", 2003. — 736 с.

УДК 330.322(477)

Бабич М. А.

ОСОБЕННОСТИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

Аннотация. Проанализированы проблемы инвестиционной деятельности в Украине. Рассмотрена роль государства в регулировании инвестиционной деятельности.

Анотація. Проаналізовано проблеми інвестиційної діяльності в Україні. Розглянуто роль держави в регулюванні інвестиційної діяльності.

Annotation. The problems of investment activity in Ukraine analyzed. Role of state in regulation investment activity considered.

Ключевые слова: экономическая система, инвестиционная деятельность, инвестиции, рыночная экономика, инвестиционный климат.

Неотъемлемым условием функционирования экономической системы любого уровня сложности является наличие необходимых материальных, трудовых, финансовых и других ресурсов. Их использование в производственном процессе, получившее в науке в самом общем определении "инвестиционная деятельность", составляет основу не только хозяйственной сферы, но и общественной системы в целом. Сегодня от эффективности инвестиционной политики зависят состояние производства, уровень технической оснащенности основных фондов предприятий народного хозяйства, возможности структурной перестройки экономики, решение социальных и экологических проблем. Инвестиции – это основа для развития предприятий, отдельных отраслей и экономики в целом. Поэтому исследование данного вопроса является весьма актуальным для экономики Украины, особенно в условиях нынешнего кризиса.

Проблема инвестиционной деятельности состоит в том, что не сформирован экономический интерес к развитию производственного потенциала, не обеспечено рациональное распределение инвестиций между центром и областями, не созданы инвестиционные институты, способные организовать эффективный инвестиционный процесс.

Вместе с этим на сегодняшний день экономика Украины характеризуется экономическим кризисом, что негативно влияет на развитие инвестиционной деятельности. Во время экономического кризиса инвестиционная деятельность в Украине значительно снизилась.

Проблемы развития инвестиционной деятельности рассматривали такие ученые западных стран, как В. Беренс, И. Хавранек, Д. Гарнер, Д. Норкотт, К. Рэдхэм, С. Хьюс. В украинской экономической литературе эту проблему достаточно глубоко разрабатывали В. Геец, Н. Герасимчук, Г. Дзись, И. Лукинов, С. Ерохин и др. Из российских авторов, внесших наибольший вклад в исследование данных вопросов, следует отметить В. Куликова, Я. Уринсона, А. Водяного, А. Илларионова.

Целью данного исследования является теоретическое обоснование и разработка практических рекомендаций по повышению эффективности инвестиционной деятельности в Украине.

Инвестициями являются все виды имущественных и интеллектуальных ценностей, вкладываемых в объекты предпринимательской и других видов деятельности, в результате которой создается прибыль (доход) или достигается социальный эффект [1].

На данный момент экономика Украины нестабильна и требует существенного реформирования. Одним из важных заданий по улучшению состояния экономики является привлечение инвестиций, как внутренних, так и внешних. Для этого следует создать благоприятный инвестиционный климат. Современные экономические реформы, сконцентрированные на становлении принципов макроэкономической стабилизации, приватизация, развитие частной собственности и либерализация рынка создают в Украине фундаментальные основы для дальнейшего усовершенствования инвестиционного климата [2].

© Бабич М. А., 2010

Важную роль в развитии экономики страны играют иностранные инвестиции. На данном этапе Украина по сравнению с другими экономиками региона Восточной Европы является одной из наименее привлекательных для иностранных инвесторов. Несмотря на созданную законодательную базу, привлекательность экономического потенциала Украины, а именно: богатые природные ресурсы, выгодное географическое положение, наличие квалифицированных "дешевых" рабочих кадров, поступления иностранных инвестиций в Украину незначительные. По сравнению со странами Восточной Европы объем иностранных инвестиций, которые поступают в экономику Украины, в 3 – 7 раз меньше [3].

В этой связи государство должно аккумулировать свои действия для достижения стабильности в стране, искоренять неблагоприятный климат в правовом, экономическом и инфраструктурном аспектах, так как иностранные инвестиции оказывают содействие развитию общего частного сектора в народном хозяйстве.

Таким образом, следует отметить, что инвестиции являются важнейшей экономической категорией расширенного воспроизводства, играющей определяющую роль в реализации структурных сдвигов в экономике на макроуровне, адекватных рыночным формам хозяйствования.

Поэтому целью инвестиционных программ должна стать переориентация значительных ресурсов на развитие отраслей, удовлетворяющих потребительские запросы населения. При этом необходимо в перечень приоритетных направлений ввести и отрасли социальной инфраструктуры. Анализ также показывает, что в настоящее время инвестиции в основном сосредотачиваются в сфере основного производства. Поэтому инвестиционная стратегия должна быть ориентирована на удовлетворение потребностей в развитии тех отраслей, которые дополняют и обслуживают основное производство.

Таким образом, в ходе данного исследования были рассмотрены теоретические аспекты инвестиционного процесса в рыночной экономике, раскрыта его сущность, определены преимущества и недостатки привлечения иностранных инвестиций в экономику Украины, установлена роль государства в регулировании инвестиционной деятельности.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Литература: 1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 року № 1560 – XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 2. Мироненко Н. Правда об інвестиційному кліматі України / Н. Мироненко // Український інвестиційний журнал. – 2003. – № 3. – С. 78–86. 3. Герасимчук М. Державне регулювання іноземного інвестування / М. Герасимчук, Б. Губський // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 90–98.

Абрамян А. Г.

УДК 005.343

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬЮ МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. Рассмотрены проблемы управления конкурентоспособностью малых предприятий в Украине. Усовершенствованы теоретические положения и предложены практические рекомендации по управлению конкурентоспособностью предпринимательских структур.

Анотация. Розглянуто проблеми управління конкурентоспроможністю малих підприємств в Україні. Удосконалено теоретичні положення та подано практичні рекомендації щодо управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур.

Annotation. The problems of management of small enterprises' competitiveness in Ukraine are considered. Theoretical positions are improved and practical recommendations for the management of competitiveness of enterprise structures for their effective functioning in modern terms are given.

Ключевые слова: конкурентоспособность, малые предприятия, конкуренция, малый бизнес, рынок.

Актуальность данного исследования обусловлена усилением глобализации рыночных процессов, что вызывает рост конкуренции. Поэтому необходимы изучение и применение на практике новых форм организации и управления малым предпринимательством, анализ проблем, связанных с формированием конкурентных преимуществ малых предпринимательских структур, разработки методических подходов к поиску путей предотвращения разрушительной конкуренции и перехода к созидательной.

Проблему конкуренции в целом изучали многие ученые. Значительный вклад в развитие теории конкуренции внесли А. Смит, Д. Рикардо, Д. Милль, Дж. Робинсон, Дж. Кейнс, П. Хайек, Ю. Коробов, Л. Раменский. Несмотря на значительное количество научных исследований, проблема управления конкурентоспособностью является недостаточно изученной.

В связи с этим целью данной работы является теоретическое обоснование и совершенствование рекомендаций по управлению конкурентоспособностью малых предпринимательских структур для их эффективного функционирования в современных условиях.

© Абрамян А. Г., 2010

Оценка конкурентоспособности предприятия является основой предпринимательской деятельности. В настоящее время все большее количество исследователей уделяют внимание вопросам изучения конкурентоспособности. Для согласования действий различных производителей и различных уровней управления при разработке и принятии управленческих решений должен быть сформирован единый понятийный и методический аппарат, позволяющий производить оценку конкурентоспособности на уровне каждого отдельного субъекта рынка, с одной стороны, а с другой – в системе иерархии уровней управления [1].

Практика хозяйствования малых предпринимательских структур в Украине свидетельствует о том, что они до сих пор не стали мощным сегментом отечественной экономики. Доля малого бизнеса ВВП Украины составляет 11 %, а численность малых предприятий на 10 тыс. чел. – 53; в то же время в развитых странах доля малого бизнеса в ВВП составляет 50 – 60 %, а на 10 тыс. чел. приходится 500 – 700 малых предприятий [2].

Сегодня это одна из самых главных причин слабости рыночных начал в стране и отсутствия созидательной конкуренции. Рыночной конкуренцией называется борьба за ограниченный объем платежеспособного спроса потребителей, ведущаяся предприятиями на доступных им сегментах рынка. Именно ограниченность спроса заставляет предприятия конкурировать. Одним из распространенных приемов, к которым прибегают предприятия, чтобы избежать разрушительной конкуренции, является переход на недоступные для других сегменты. Неприемлемо низкий для соперников уровень цен или неповторимо высокое качество, индивидуальный сервис или опережение в техническом прогрессе – все это и многое другое являются средствами конкуренции и, одновременно, средствами уклонения от нее [3].

В Украине с каждым годом число малых предприятий растет, а людей, там работающих, уменьшается. Среднегодовое количество наемных работников на малых предприятиях Украины в 2008 году резко сократилось и едва превышает 1,7 миллиона человек, хотя еще в 2005 году этот показатель достигал 2 миллионов [4]. Эта статистика особенно пугающая на фоне того, что количество малых предприятий при этом увеличивается, но они все больше походят на семейный бизнес.

На конкурентоспособность малых предприятий на украинском рынке оказывают влияние большое количество факторов, среди которых, в первую очередь, следует выделить уровень маркетинга, уровень мотивации и качество персонала, качество продукции и услуг, уровень оснащения оборудованием и др. Также значительное влияние оказывают факторы государственного регулирования, такие, как: амортизационная и налоговая политика, финансово-кредитная и инвестиционная политика, таможенная политика и целевые программы, законодательная база, стандартизация, сертификация. Слабой стороной деятельности малых предприятий является нехватка инвестиций в развитие фирмы и, как следствие, недостаток основных и оборотных средств. Низкий уровень развития комплекса маркетинга не позволяет предприятиям выйти на новые рынки и увеличивать объемы продаж на существующих рынках.

Таким образом, в результате данного исследования теоретически обоснована необходимость управления конкурентоспособностью малых предприятий, а также предложены практические рекомендации по повышению эффективности этого процесса в современных условиях развития экономики Украины.

Научн. рук. Мельник В. И.

Литература: 1. Азоев Г. Л. Маркетинг и конкуренция : монография / Г. Л. Азоев. – М. : Центр экономики и маркетинга, 2002. – 372 с. 2. Информационный сервер по маркетингу. – Режим доступа : <http://www.marketing.spb.ru>. 3. Юданов А. Ю. Конкуренция. Теория и практика : учебн. пособ. / А. Ю. Юданов. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 252 с. 4. Официальный сайт Государственного комитета статистики. – Режим доступа : <http://ukrstat.gov.ua>.

УДК 334.72(477)

Вінниченко О. Л.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Анотація. Проаналізовано основні проблеми розвитку підприємництва в Україні, визначено причини слабкої конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Обґрунтовано необхідність зростання й розвитку малого та середнього бізнесу для економіки України.

Аннотация. Проанализированы основные проблемы развития предпринимательства в Украине, определены причины слабой конкурентоспособности отечественных предприятий. Обоснована необходимость роста и развития малого и среднего бизнеса для экономики Украины.

Annotation. The basic problems of the development of the Ukrainian enterprise are analyzed, the principal reasons of weak competitiveness of the domestic enterprises are determined. The necessity of the height and the development of a small and a middle business of the Ukrainian economy is grounded.

Ключові слова: підприємництво, малий бізнес, середній бізнес, інвестиційна привабливість, регулювання підприємницької діяльності.

З моменту набуття Україною незалежності розпочався процес становлення підприємницької діяльності як самостійного соціально-економічного явища. Важливими складовими підприємництва на сучасному етапі є малий і середній бізнес, перед якими стоїть ряд завдань: розширення пропозиції на внутріш-

ньому ринку товарів та послуг, створення привабливого інвестиційного середовища, підвищення ефективності конкурентного середовища, створення нових робочих місць та ін. Ці завдання визначають актуальність розвитку малого та середнього підприємництва для економіки України.

Суттєвий вклад у дослідження проблем розвитку підприємництва в Україні зробили такі українські вчені, як Великий Ю. М., Балабенко О. В., Бобиль В. В. та ін.

Проте більша частина робіт висвітлює окремі проблеми розвитку малого та середнього бізнесу. Тому питання комплексного аналізу чинників, які впливають на діяльність та розвиток вітчизняного підприємництва, потребує подальшого вивчення.

Мета цієї роботи полягає у визначенні та узагальненні основних проблем розвитку підприємництва в Україні на сучасному етапі розвитку національної економіки.

Держава визначає розвиток малого підприємництва як пріоритетне завдання. Про це свідчить Закон України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні" [1]. Метою Національної програми є створення належних умов для реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність, а також підвищення добробуту громадян України шляхом залучення широких верств населення до такої діяльності. У той же час виконання заходів будь-якої програми значною мірою залежить від того, наскільки вони будуть забезпечені фінансово. А основна проблема реалізації Національної програми – хронічне недофінансування. Законом України "Про Державний бюджет України на 2009 рік" на фінансування заходів Національної програми було передбачено лише 400 тис. грн [2].

Найважливішим негативним чинником у розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу вважається податкова система України. Існуюча система не дозволяє підприємствам отримувати належні доходи та використовувати їх для розвитку. Незважаючи на те, що введення спрощеної системи оподаткування стало позитивним кроком до розвитку малого бізнесу, основні параметри системи не переглядалися та не коректувалися відповідно до змін економічної ситуації в країні. Сьогодні доцільно збільшити граничний розмір виторгу, який може отримати підприємець, працюючий за спрощеною схемою оподаткування, диференціювати ставку єдиного податку залежно від суб'єкта оподаткування та вирішити питання щодо відшкодування ПДВ, його нарахування, моніторингу й адміністрування [3].

Крім оподаткування, розвитку вітчизняного підприємництва заважає недосконала система технічної сертифікації, яка на сьогоднішній день є не виправдано складною та дорогою процедурою. Це стримує впровадження інновацій та обмежує економічний потенціал країни, адже замість випуску високотехнологічної продукції Україна на даний момент залишається постачальником сировини та виробником дешевих напівфабрикатів. Така ситуація негативно позначається на рейтингу країни та на її інвестиційній привабливості.

Відносно інвестицій, то Україна має великий потенціал щодо їх залучення, чому сприяє розмір її внутрішнього ринку, дешева робоча сила, науково-технічний потенціал та природні ресурси. Однак отримання інвестиційних ресурсів іноземного і приватного національного капіталу вітчизняними підприємствами ускладнюється через політичну нестабільність, недостатнє інформаційне забезпечення, бюрократію та корупцію.

Вагомою є проблема систематизації законодавства про підприємництво, узгодженість правових норм, їх ефективне впровадження. Законодавство потребує якісних змін у сферах фінансової, бюджетної, податкової політики та трудових відносин. Таким чином, нормативно-правові акти повинні забезпечувати передумови для сталого розвитку малого та середнього бізнесу в країні та стабілізації економічної ситуації.

Таким чином, у результаті дослідження проаналізовано проблеми розвитку підприємницької діяльності, визначено негативні фактори, які впливають на розвиток виробництва та співпраці між суб'єктами малого та середнього бізнесу в Україні. Серед негативних факторів можна виділити слабку підтримку розвитку малого підприємництва з боку держави, недосконали систему оподаткування, складність упровадження інновацій, високі ризики для закордонних і вітчизняних інвесторів, чисельні протиріччя в законодавстві тощо.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Закон України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 2. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь / К. О. Ващенко, З. С. Варналій, В. С. Воротін та ін. – К. : Держкомпідприємство, 2008. – 226 с. 3. Великий Ю. М. Упрощенная система налогообложения как фактор развития малого предпринимательства / Ю. М. Великий // Управління розвитком. – 2009. – № 8. – С. 5–7.

Вовк К. Я.

УДК 336.71

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

Анотація. Розглянуто основні види банківських ризиків і досліджено особливості управління ними відповідно до сучасних умов ведення банківського бізнесу.

Аннотация. Рассмотрены основные виды банковских рисков и исследованы особенности управления ими согласно современным условиям ведения банковского бизнеса.

© Вовк К. Я., 2010

Annotation. The basic kinds of bank risks and research special perate details according to modern conditions of bank business describe.

Ключові слова: ризик, види ризиків, методи оцінки банківських ризиків, методи управління банківськими ризиками.

В умовах прояву світової фінансової кризи, яка розпочалася у 2007 р. на іпотечному ринку США і негативно позначилася на всіх секторах економіки, вітчизняні банки зіштовхнулися з проблемою несвоечасного погашення кредитів позичальниками, масовим відтоком коштів із банківських рахунків та зростанням банківських ризиків. Виходячи з того, актуальним питанням є дослідження особливостей управління банківськими ризиками та розробка заходів щодо їх оптимізації з метою забезпечення максимальної прибутковості банку.

Метою даної роботи є дослідження існуючих підходів до управління банківськими ризиками та визначення особливостей їх використання в сучасних умовах ведення банківського бізнесу; об'єктом – процес управління банківськими ризиками.

Проблеми управління банківськими ризиками досліджувалися в роботах таких вітчизняних учених: В. Тичини [1], О. Задніпровської [1], Л. Примотки [2], Ю. Потійко [3], О. Пернарівського [4] та ін., але особливості їх застосування в умовах кризи й досі залишаються недостатньо опрацьованими, що потребує подальшого дослідження даної проблеми.

Банки займаються посередницькою діяльністю, приймаючи на себе різноманітні ризики, рівень і ймовірність настання яких обумовлюють прибутки або збитки банківської діяльності. Виходячи з цього, розуміння сутності цих ризиків, правильне оцінювання й управління ними дає змогу уникнути або значно мінімізувати втрати, які виникають у банківській діяльності. Відповідно до вимог Національного банку України основними банківськими ризиками є такі, як кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий ризик, валютний ризик, юридичний ризик, операційно-технологічний ризик, ризик репутації та стратегічний ризик [2 – 4].

Найбільш масштабним за можливими наслідками вважається кредитний ризик, який, у свою чергу, поділяється на індивідуальний та портфельний [2]. Джерелом індивідуального кредитного ризику є окремих контрагент – позичальник, боржник, емітент цінних паперів, а портфельного – сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманний кредитний ризик, а саме: кредитний портфель, портфель цінних паперів, дебіторська заборгованість тощо. Управління кредитним ризиком здійснюється шляхом оцінки та моніторингу кредитоспроможності позичальників, визначення та постійної актуалізації рейтингу якості кредитної угоди, структурування кредитних угод, визначення та встановлення лімітів самостійних повноважень регіональних підрозділів, постійного моніторингу якості кредитного портфеля в розрізі регіонів та програм кредитування, вдосконалення внутрішніх процедур проведення активних операцій і методик аналізу кредитоспроможності контрагентів банку.

Другим за значущістю для банків видом ризику після кредитного, є ризик ліквідності – ризик фінансових втрат, пов'язаний з нездатністю банку вчасно і у повному обсязі виконати свої зобов'язання [3]. Джерелом ризику ліквідності є невідповідність активів та пасивів банку за термінами погашення. Політика у сфері управління ризиком ліквідності, яку реалізує КУАП (Комітет з питань управління активами та пасивами), направлена на оптимізацію співвідношення ризику ліквідності й дохідності виконуваних банком операцій.

У результаті несприятливого коливання на ринку процентних ставок банк піддається процентному ризику, джерелом якого є дисбаланс активів і пасивів, чутливих до змін процентних ставок за терміном переоцінки [2; 3]. Позиція дисбалансу потенційно може бути джерелом додаткового прибутку банку, однак може й збільшити ризик втрат. Серед основних методів управління процентним ризиком можна виділити: метод управління процентною маржею; метод управління розривом (GAP-менеджмент) і хеджування процентного ризику.

Важливе місце у системі управління ризиками посідає управління валютним ризиком. Валютний ризик виникає у результаті несприятливих змін курсів. Джерелом ризику є дисбаланс балансових та позабалансових вимог і зобов'язань, виражених в одній валюті.

Виходячи з того, що прийняття ризиків – основа банківської діяльності, банки мають успіх тоді, коли прийняті ними ризики розумні, контрольовані і знаходяться в межах їх фінансових можливостей. Тобто повністю уникнути ризиків неможливо, але ними потрібно свідомо управляти, аби мінімізувати втрати банку внаслідок негативної зміни зовнішнього та внутрішнього середовищ. Методи управління банківськими ризиками повинні бути закріплені в окремій програмі, яка може містити такі методи управління, як: підтримання достатності капіталу, ідентифікація, аналіз, оцінка ризику, розробка процедур проведення операцій, лімітування операцій (на основі вимог Національного банку України, світової практики, показників бізнес-плану, бюджету, кошторису); хеджування ризиків, порядок прийняття рішень і функції структурних підрозділів банку в управлінні відповідними ризиками [1; 4]. Програма повинна відповідати нормам діючого законодавства і нормативним вимогам та узгоджуватися із внутрішніми нормативними документами банку.

Таким чином, рівень прибутковості банку напряму залежить від рівня ризиковості його діяльності. Безліч ризиків, притаманних банківській діяльності, потребує використання специфічних методів оцінки, аналізу та управління, які мають бути закріплені в окремій програмі оцінки й управління ризиками, що дає можливість виявити ризики на стадії прогнозування операцій і розробити комплекс дій для їх оптимізації з метою мінімізації втрат банку.

Наук. керівн. Гавкалова Н. Л.

Література: 1. Тичина В. Впровадження системи управління ризиками в банку / В. Тичина, О. Задніпровська // Вісник НБУ. – 2004. – № 9. – С. 18–22. 2. Примотка Л. О. Фінансовий менеджмент банку : підручник / Л. О. Примотка. – К. : КНЕУ, 2004. – 468 с. 3. Потійко Ю. Теорія і практика управління різними видами ризиків у комерційних банках / Ю. Потійко // Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 58–60. 4. Пернарівський О. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків / О. Пернарівський // Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 44 – 48.

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ НА ОСНОВІ ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ

Анотация. Розглянуто сутність процесного підходу як основи побудови моделі управління ефективністю менеджменту персоналу. Дано визначення менеджменту персоналу як процесу. Наведено матрицю функціональних РМ-процесів.

Аннотация. Рассмотрена сущность процессного подхода как методологии построения модели управления эффективностью менеджмента персонала. Дано определение менеджмента персонала как процесса. Представлена матрица функциональных РМ-процессов.

Annotation. The essence of the process approach as a methodology for building a personnel management efficiency model was given. The definition of personnel management as a process is proposed. Functional matrix of CM-processes is submitted.

Ключові слова: процесний підхід, системний підхід, підсистеми менеджменту персоналу, матриця функціональних РМ-процесів.

Сучасний кризовий стан економіки вимагає від підприємств пошуку внутрішніх резервів підвищення ефективності діяльності. Ефективність діяльності підприємства залежить від роботи його підсистем, однією з яких є менеджмент персоналу. З метою підвищення ефективності менеджменту персоналу необхідно розробити модель управління ефективністю менеджменту персоналу. Враховуючи, що концепція менеджменту персоналу є ширшим поняттям, ніж ефективність, зазначимо, що відповідно до моделі управління ефективністю менеджменту персоналу необхідно визначити методологію, систему або схему моделі та виокремити базові одиниці дослідження в менеджменті персоналу.

Метою дослідження є визначення менеджменту персоналу як процесу та його декомпозиція на функціональні процеси нижчого рівня.

Об'єктом дослідження є процес менеджменту персоналу.

Предметом дослідження є детермінація менеджменту персоналу з позиції методології системного підходу.

Найпоширенішим методологічним підходом до менеджменту персоналу є системний. Його дотримуються такі дослідники, як О. Єгоршин [1], Н. Гавкалова, Н. Маркова [2], А. Кібанов [3], С. Шекшня [4], М. Магура [5]. У рамках системного підходу менеджмент персоналу є підсистемою підприємства, з іншого боку, менеджмент персоналу виступає системою для підсистем нижчого рівня. Наприклад, О. Єгоршин вважає, що система роботи з персоналом включає сукупність принципів, норм і методів управління й складається з підсистем кадрової політики, підбору, оцінки, розміщення, адаптації та навчання персоналу [1, с. 20]. Відповідно до основних функцій менеджменту персоналу С. Шекшня виокремлює підбір, навчання, розвиток, оцінку і винагороду персоналу [4, с. 68]. М. Армстронг та Г. Десслер виділяють кадрову політику, планування потреби в персоналі, відбір та наймання кадрів, оцінку та адаптацію робітників, соціалізацію, розвиток та кар'єру, мотивування, соціальне партнерство [6; 7]. Н. Гавкалова і Н. Маркова виділяють як елементи системи менеджменту персоналу, крім вищезазначених, планування персоналу, керівництво й лідерство, управління оплатою праці і мотивацією персоналу, оцінку результативності праці [2]. На жаль, системний підхід має переважно теоретичний характер, що обмежує його використання. Окремо виділяються етапи процесу менеджменту персоналу, такі, як забезпечення потреби в персоналі, мотивація результатів праці і поведінки працівників, розвиток персоналу [3, с. 137]. На основі даного аналізу можна стверджувати, що декомпозиція менеджменту персоналу на окремі базові одиниці дослідження проводиться відповідно за функціональним (підсистемою) або часовим (процес, етап) критерієм.

Процесний підхід є органічним доповненням системного, оскільки процес розглядається в межах системи. З іншого боку, дотримання процесного підходу в управлінні якістю є зразком його ефективного використання. Процес виступає ключовою категорією процесного підходу. Саме тому в роботі головної базовою одиницею дослідження слід визнати процес. Ураховуючи, що персонал як ресурс задіяний у всіх процесах функціонування підприємства, при моделюванні системи управління ефективністю менеджменту персоналу необхідно виокремити всі процеси, що протікають у підсистемі менеджменту персоналу на підприємстві, визначити їх власників, побудувати їх мережу, уточнити регламенти протікання та розробити заходи щодо підвищення їх ефективності. Менеджмент персоналу як процес "people-management process" (РМ-процес) – це послідовність управлінських дій і процедур, об'єктом яких є персонал та процеси, в яких він бере участь, що забезпечує функціонування й розвиток підприємств та досягнення його цілей і цілей співробітників. РМ-процес досліджуються з двох точок зору: виконання функцій управління та забезпечення безперервного протікання етапів менеджменту персоналу в межах відповідних підсистем. Визначені функціональні РМ-процеси наведені у вигляді матриці в таблиці.

Матриця функціональних РМ-процесів

	Кадрова політика	Відбір, наймання персоналу	Рух персоналу (кар'єра)	Адаптація	Оцінка персоналу	Розвиток персоналу	Винагорода і мотивація персоналу
Планування	розробка системи базових цінностей підприємства	планування чисельності персоналу підприємства, створення кадрової комісії	визначення осьових принципів кар'єрного руху персоналу	визначення періоду адаптації працівників за посадами	прийняття методики оцінки персоналу, наказ про атестацію	розробка системи розвитку відповідно до конкурентних переваг підприємства, областей ключових результатів і структури компетенцій персоналу	формування системи матеріального і організаційного стимулювання
Організація	створення структури ключових документів	розробка моделей компетенцій і специфікацій персоналу	визначення моделей кар'єри для груп працівників, формування резерву кадрів	прикріплення відповідального до "новачка"	формування оцінної комісії, встановлення процедур	визначення форм і методів розвитку шляхом специфікації програм навчання та розвитку персоналу відповідно до необхідних компетентностей на основі специфікацій персоналу	установлення зв'язку між оцінкою індивідуального вкладу персоналу і результатами функціонування підприємства
Керування	інформування співробітників про кадрову політику	проведення набору претендентів, оцінка їх потенціалу, наймання у співробітників, що відповідають вимогам	переміщення працівників відповідно до проведеної оцінки компетентностей	уведення до посади, наставництво і консультування	проведення оцінки потенціалу співробітників, індивідуального вкладу і компетентностей	реалізація програм розвитку й навчання через професійну підготовку, підвищення кваліфікації, перепідготовку для досягнення специфікованих компетентностей працівників	установлення зв'язку між оцінкою індивідуального вкладу персоналу і винагородою персоналу
Контроль	аналіз поведінкових компетенцій персоналу відповідно до базових цінностей	оцінка фактичних компетентностей і результатів у ключових сферах відповідальності	ефективність використання професійно-кваліфікаційного потенціалу персоналу	освоєння нового робочого місця, визначення якості виконуваних робіт	установлення відповідності отриманих результатів вимогам посадової інструкції або моделі РМ	установлення відповідності між специфікованими компетентностями працівників, отриманими працівниками, і ключовими компетенціями, які вони повинні реалізовувати, займаючи конкретні посади	установлення взаємозв'язку між винагородою й результатами функціонування підприємства
Регулювання	коригування існуючої системи базових цінностей підприємства	коригування посадових інструкцій, профілів ролей та структури компетенцій	коригування переміщення працівників відповідно до результатів контролю	внесення змін до професійно-кваліфікаційних вимог	план навчання й розвитку, визначення напрямів просування і розміру винагороди	удосконалення системи розвитку персоналу на основі визначених невідповідностей між специфікованими компетентностями працівників, отриманими працівниками, і ключовими компетенціями	коригування системи стимулювання відповідно до задоволення потреб і досягнення запланованих результатів

У менеджменті персоналу для класифікації процесів за функціональною складовою відповідно до характеру управлінських дій можна виділити планування, організацію, керування (безпосередня реалізація відповідного процесу), контроль і регулювання. Іншим напрямом класифікації процесів менеджменту персоналу є відповідні підсистеми, докладно розглянуті вище, які відповідають етапам реалізації управлінських дій відносно персоналу на підприємстві. Узагальнюючи точки зору дослідників [1 – 7] виокремимо такі ключові підсистеми: 1) кадрова політика; 2) відбір (наймання) персоналу; 3) рух персоналу (кар'єра); 4) адаптація; 5) оцінка персоналу; 6) розвиток персоналу; 7) винагорода і мотивація персоналу.

Для науково обґрунтованого формулювання процесів у менеджменті персоналу було обрано інтегруючий компетентнісний методологічний підхід, який дозволив визначити сутність процесів, простежити причинно-наслідкові зв'язки між ними і зв'язати їх з аспектами ефективності діяльності підприємства. Отже, з точки зору процесного підходу в роботі були детеміновані процеси, що протікають у підсистемах менеджменту персоналу, які виступають основою аналізу: відповідно до їх сутності виділяють показники й індикатори, порогові значення, заходи щодо вдосконалення і бюджети. Зазначені елементи у своїй сукупності складають модель управління ефективністю менеджменту персоналу.

Література: 1. Егоршин А. П. Управление персоналом : учебник для вузов / А. П. Егоршин. – 4-е изд., испр. – Н. Новгород: НИМБ, 1999. – 720 с. 2. Гавкалова Н. Л. Менеджмент персонала : учебное пособие / Н. Л. Гавкалова, Н. С. Маркова. – 2-е изд., исправ. и доп. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2005. – 304 с. 3. Кибанов А. Я. Основы управления персоналом : учебник. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 304 с. 4. Шегда А. В. Основы менеджмента : учебное пособие / А. В. Шегда. – К. : Тов. "Знання", КОО, 1998. – 512 с. 5. Магура М. И. Обучение как конкурентное преимущество / М. И. Магура, М. Б. Курбатова. – М. : ООО Журнал "Управление персоналом", 2004. – 216 с. 6. Армстронг М. Практика управления человеческими ресурсами / М. Армстронг ; пер. с англ. ; под ред. С. К. Мордовина. – 8-е изд. – СПб. : Питер, 2004. – 832 с. 7. Десслер Г. Управление персоналом / Г. Десслер ; пер. с англ. – М. : БИНОМ, Лаборатория знаний, 2004. – 800 с.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Анотація. Досліджено аспекти підвищення економічної ефективності діяльності підприємств. Розглянуто та проаналізовано чинники, що визначають рівень ефективності виробництва.

Аннотация. Исследованы аспекты повышения экономической эффективности деятельности предприятий. Рассмотрены и проанализованы факторы, определяющие уровень эффективности производства.

Annotation. An aspects of increase of economic efficiency of activity of the enterprises are investigated. The factors defining level of production efficiency are considered and analyzed.

Ключові слова: ефективність, виробничо-господарська діяльність, підприємство, економічне зростання, технологічні нововведення.

Підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності є провідним завданням економіки кожного підприємства. Ця проблема особливо загострилася в теперішній період ринкових перетворень в Україні, зокрема через кризу.

Різним аспектам цієї проблеми присвячені роботи багатьох учених-економістів: І. Бланка, М. Долішнього, В. Камаєва, А. Лівшиця, І. Лукінова, С. Мочерного, П. Орлова, Ю. Палкіна. Однак аналіз літературних джерел з даної проблематики дозволяє зробити висновки, що питання підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності на промислових підприємствах не отримали ще належного розвитку, а окремі аспекти даної проблеми залишаються малодослідженими та потребують подальшої оцінки й розвитку з урахуванням змін, що відбуваються в економіці України.

У наш час важливим завданням економіки України є подолання кризи і забезпечення економічного зростання. Його вирішення неможливе без підвищення ефективності економічної діяльності підприємств. Саме тому обрана тема є актуальною.

Метою даної роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності виробництва господарської діяльності вітчизняних підприємств в умовах економічної кризи.

Рівень економічної ефективності виробництва залежить від чисельних чинників, що її визначають. Як правило, виділяють дві групи чинників – внутрішні і зовнішні. Серед внутрішніх необхідно відзначити такі чинники, як технологія, устаткування, матеріали та енергія, виробниці, працівники та ін. Головними зовнішніми чинниками є державна політика, інституційний механізм та інфраструктура [1].

Технологічні нововведення справляють чи не найбільш істотний вплив на рівень ефективності виробництва. Вони викликають суттєві зміни в методах і формах організації трудових процесів, підготовці та кваліфікації кадрів, технічному рівні і продуктивності технологічного устаткування. Зростанню продуктивності діючого устаткування сприяють належна організація ремонтно-технічного обслуговування та оптимальні строки експлуатації [2].

Проблема економії та зменшення споживання сировини, матеріалів, енергії повинна бути під постійним контролем відповідних спеціалістів. Завдання ресурсозбереження на таких підприємствах може позитивно розв'язуватись шляхом запровадження маловідходної та безвідходної технології, заміни імпоротної сировини матеріальними ресурсами вітчизняного виробництва, розвитку ефективних джерел постачання [3].

Визначальним чинником зростання ефективності виробництва є працівники. Продуктивність їх праці багато в чому визначається технікою, особистим умінням, знаннями, ставленням до праці та здібністю виконувати ту або іншу роботу. Ділові якості працівників найбільш повно можуть проявлятися в умовах функціонування на підприємстві мотиваційного механізму.

Виробничо-економічна система повинна бути гнучкою, періодично реорганізованою відповідно до нових завдань, що постають перед підприємством при зміні ситуації. Максимального впливу внутрішніх чинників на рівень ефективності виробництва можна досягти лише при забезпеченні необхідної комплексності їх використання.

На рівень продуктивності окремого підприємства безпосередній вплив справляють зовнішні чинники ефективності виробництва. Проте самі підприємства не можуть активно їх контролювати. Тому ці чинники слід вивчати, розуміти їх вплив і брати до уваги при плануванні і здійсненні програм підвищення ефективності виробництва на підприємствах [1].

Здійснювана державою економічна і соціальна політика істотно впливає на ефективність виробництва через практичну діяльність державних установ, законодавство, програми роздержавлення власності і приватизацію державних підприємств тощо. Непересічним завданням держави є створення організаційних умов підвищення продуктивності виробничо-економічних систем. Такі умови забезпечуються шляхом заснування і функціонування на національному, регіональному чи галузевому рівнях спеціальних інституційних механізмів – організацій, діяльність яких зорієнтована на визначення й розв'язання основних проблем підвищення ефективності діяльності підприємств, практичну реалізацію стратегії і тактики розвитку народного господарства, підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів [2].

Важливою передумовою зростання ефективності виробництва на підприємствах є достатній рівень розвитку інфраструктури. У сучасних умовах усі підприємства у процесі своєї інноваційної, виробничої і комерційної діяльності не можуть обходитись без відповідних послуг інноваційних фондів, товарно-сировинних бірж, бірж праці, комерційних банків та інших інститутів ринкової інфраструктури. Неабиякий вплив на діяльність підприємств справляє належний розвиток виробничої інфраструктури – комунікацій, транспорту, оптової і роздрібно торгівлі, інформаційних систем тощо. Зрештою неабияке значення для забезпечення динамічного розвитку має потужна мережа організаційних структур і система постійно здійснюваних ними заходів, що у своїй сукупності складають соціальну інфраструктуру [3].

Варто також зазначити, що обов'язковість в урахуванні зовнішніх чинників не є такою жорсткою, як відносно внутрішніх чинників ефективності виробництва.

Таким чином, у результаті дослідження узагальнено головні чинники, що впливають на ефективність виробництва, та запропоновано комплекс заходів щодо підвищення ефективності виробничо-господарських підприємств в умовах економічної кризи.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2005. – 662 с. 2. Ледян Т. О. Механізм управління інноваційною політикою на промислових підприємствах / Т. О. Ледян // Економіка та держава. – 2008. – № 10. – С. 54–57. 3. Шевченко Н. В. Роль і функції капіталізації в забезпеченні ефективного розвитку промислових підприємств / Н. В. Шевченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 1. – С. 101–105.

УДК 005.32:005.334.2

Гладкая Е. А.

МОББИНГ: ЭМОЦИОНАЛЬНОЕ НАСИЛИЕ НА РАБОТЕ

Аннотация. Определено место моббинга в трудовом коллективе и его влияние на социально-психологический климат.

Анотация. Визначено місце моббінгу у трудовому колективі та його вплив на соціально-психологічний клімат.

Annotation. The place mobbing in the workplace and its impact on the socio-psychological climate identified.

Ключевые слова: моббинг, боссинг.

Нападки и притеснения со стороны коллег по работе как явление известны уже давно, но как отдельная психологическая проблема они были выделены только в конце 70-х — начале 80-х годов XX в. Первые исследования были проведены в Швеции. В развитых странах, как показывает статистика, это явление становится причиной существенного снижения экономической эффективности бизнеса: почти каждый двадцатый вновь нанимающийся подвергается моббингу на новом месте (5 %). При этом необходимо учитывать, что это только в момент приема на работу. Процент же людей, которые во время дальнейшей "рабочей" жизни стали жертвами моббинга, в десятки раз больше [1].

Моббинг является яркой проблемой повседневности, которая приводит к заболеваниям на нервной почве, инфарктам и даже самоубийству. Но очевидно, что нездоровая атмосфера в коллективе, интриги и разногласия сотрудников отражаются и на финансовых показателях: коллектив становится менее сплоченным, возрастает текучесть кадров, падает производительность труда.

Цель данной статьи заключается в определении места моббинга в трудовом коллективе. В рамках поставленной цели необходимо решить следующие задачи: выявить причины возникновения моббинга; определить влияние моббинга на социально-психологический климат в коллективе; рассмотреть методы устранения моббинга.

Психологи выделяют два основных вида моббинга: вертикальный – от начальства – и горизонтальный – от коллег. Изредка эти два вида совпадают для одного человека, к примеру, для руководителя отдела – он может попасть и под моббинг со стороны высшего начальства, и под моббинг со стороны коллег и подчиненных [2].

Чаще всего причиной моббинга становится банальная зависть. Обычная зависть к более молодому и удачливому коллеге. Отмечено, что зачинщиками травли во многих случаях становятся пожилые сотрудники, которые боятся потерять место и из-за этого придираются к своим коллегам. Иногда подобный прессинг имеет временный характер и является своеобразным "посвящением" в члены коллектива. В жертву моббинга может превратиться и опытный работник, к которому вдруг начало благосклонно относиться начальство.

Многие руководители, используют моббинг для того, чтобы в дрязгах и интригах управлять коллективом по принципу "разделяй и властвуй". Как правило, такой коллектив раздираем множеством

конфликтов, так как кризисная ситуация ничем не оправдана, и, в конечном итоге, непродуктивен. Но, поскольку первопричиной в этом случае является компенсаторная функция конфликта, компания существует достаточно долго – пока есть, кому и что компенсировать. В данном случае – несостоятельность начальства в личной и/или профессиональной жизни.

Кроме того, начальственный моббинг, или, как его еще называют, "боссинг", часто возникает там, где есть желание освободить место для продвижения по службе, убрать конкурента или отомстить. К примеру, вы долго конфликтовали с коллегой, а потом ее или его повысили. Вот вам и возможность, и повод, и типичная ситуация.

Бизнес-консультанты ищут причины моббинга именно в организационной структуре и организационном климате [3]: неясные цели организации и стратегии ее развития; отсутствие навыков управления у высшего руководства; расплывчатые границы ответственности и служебных обязанностей; непрописанный механизм принятия решений; нечеткое разделение труда между отделами или сотрудниками, возможность дублированных или пересекающихся заданий; плохая организация информационных потоков на предприятии, вследствие чего некоторые сотрудники рассматривают обладание информацией как особый род власти; попустительское отношение к любителям интриг и закулисных игр; текучка кадров, частая смена топ-менеджеров; отсутствие системы кадрового продвижения и возможностей карьерного роста; превалирование интимных или родственных связей между подчиненными и руководством; резко различающаяся мотивация у сотрудников; неправильная организация труда и, как следствие, большая перегрузка отдельных специалистов.

Последствия моббинга проявляются следующим образом:

для коллектива: моббингующий коллектив потихоньку "подгнивает". У сотрудников отказывают стыд и совесть, на фоне ухудшения трудовых показателей критически поднимается самооценка;

для жертвы: нервный срыв, психическая травма, физические болезни на почве длительного стресса, снижение самооценки, комплекс неполноценности;

для предприятия: очевидно, что нездоровая атмосфера в коллективе, интриги и разногласия сотрудников отражаются и на финансовых показателях – коллектив становится менее сплоченным, возрастает текучесть кадров, падает производительность труда.

К сожалению, очень трудно препятствовать появлению и развитию моббинга, так как зачинщик всегда находит множество доводов "за". В целях профилактики следует действовать следующим образом: не отдавать открыто предпочтения никому из своих сотрудников — это может стать провокацией и поводом для моббинга; никогда не поддерживать сотрудников, если явно видно, что кто-то из них хочет очернить одного из коллег в глазах руководства, имейте свое мнение о каждом из сотрудников и отстаивайте его; показать персоналу, что руководство предприятия против проявления моббинга в коллективе; постараться поддержать того, кто стал жертвой моббинга; продемонстрировать свою поддержку не вовлеченным в конфликт сотрудникам.

Соблюдение моральных и нравственных норм на рабочем месте, создание дружеской, спокойной атмосферы могут принести такой же хороший результат, как и выгодно заключенная сделка. Довольные работой и отношениями на работе сотрудники работают гораздо лучше, реже болеют и всегда стараются хорошо выполнять поставленные перед ними задачи. Тот же, кто старается использовать моббинг для "укрепления" коллектива, повышения производительности труда" сотрудников, обязательно потерпит крах.

Научн. рук. Зубчинская Н. М.

Литература: 1. <http://www.rabota.ru>. 2. <http://psyfactor.org/lib/mobbing.htm>. 3. <http://mmaxis.info/2009/08/03/mobbing-ili-obyknovennaya-travlya/>.

Голобородько М. А.

УДК 331.103.22

ПРОДОЛЖИТЕЛЬНОСТЬ РАБОЧЕГО ВРЕМЕНИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ

Анотация. Обоснована необходимость сокращения рабочего времени на отечественных предприятиях с учетом особенностей человека.

Анотація. Обґрунтовано необхідність скорочення робочого часу на вітчизняних підприємствах з урахуванням особливостей людини.

Annotation. The need to reduce working time on domestic enterprises justifies.

Ключевые слова: рабочее время, длительность рабочего времени.

В последнее время на отечественных предприятиях всерьез заговорили о необходимости сокращения рабочего дня до 6 часов. Психологи считают, что в условиях мегаполиса это совершенно необходимо. Просто потому, что только на дорогу до работы и с работы люди тратят большое количество времени и энергии.

© Голобородько М. А., 2010

Цель данной статьи заключается в обосновании необходимости сокращения рабочего времени на отечественных предприятиях.

В рамках поставленной цели необходимо рассмотреть следующие задачи: выяснить, сколько времени тратится на работу в Украине; сравнить с другими странами; выяснить, нужно ли сокращение рабочего дня.

Наряду с установлением заработной платы в коллективных договорах регулируется продолжительность рабочего времени. В большинстве развитых стран установлена 40-часовая пятидневная рабочая неделя. В ряде из этих стран профсоюзы ставят цель достичь 35-часовой рабочей недели. Поскольку базисная заработная плата устанавливается в почасовом выражении, фиксация той или иной продолжительности рабочего времени в рамках переговоров между предпринимателями и профсоюзами определяет и общую понедельную оплату труда (произведение почасовой оплаты на продолжительность пятидневной рабочей недели в часах).

А ведь мало кто из работодателей задумывается о том, что психическое состояние его рабочих играет большую роль в выполнении работы и самоотдаче. К примеру, каждое утро человек спешит на работу. Но не многие из нас живут близко от нее. Таким образом, человек в среднем добирается до работы около 40 мин., а то и часа, да еще и вечером столько же. А для того чтобы работа была с максимальной отдачей, человеку нужно больше свободного времени на отдых.

Медики предупреждают, что существует прямая зависимость между продолжительностью рабочей недели и риском гипертонии (заболевание, ключевым признаком которого является стойкое повышение артериального давления, а последствиями — нарушение функций жизненно важных органов: сердца, сосудов, а также почек и головного мозга) [1].

У тех, кто занят на работе 40 часов в неделю, риск повышенного артериального давления вырастет на 14 % в сравнении с теми, чья рабочая неделя не превышает 35 часов. Для тех, кто работает от 42 до 50 часов в неделю, этот показатель уже на 17 % выше. А те, кто за неделю набирает более 51 рабочего часа, рискуют уже на 29 % выше "стандартного". Вот такая статистика.

Во многих европейских странах рабочий день уже прилично сокращен. Так, например, в Финляндии работают только до 16 часов. Во Франции с 1998 года рабочая неделя составляет 35 часов. Однако это тоже считается многовато. Именно поэтому профсоюзы ставят вопрос о 6-часовом рабочем дне [2].

В Германии рабочий день самый короткий. И он разделен на две части. Первая длится с 9 до 13 часов, после чего следует 2 – 4-часовой перерыв. А затем часов в 5 вечера люди снова возвращаются на службу и еще ударно работают часа три.

В Испании тоже предусмотрен двух-трехчасовой перерыв на сиесту. А еще испанские предприятия имеют право сокращать часы пребывания сотрудников на работе за счет интенсификации их труда в утреннее время, поощряют работу на дому [3].

Конечно, в образимом будущем сокращение рабочего дня не предвидется (не говоря уж о провинции), и потому медики предлагают ввести в офисах первой столицы три перерыва. Один – обеденный, два – для физкультминутки. Чтобы снизить количество заболеваний глаз и позвоночника, рекомендуют запретить внеурочные рабочие часы.

При расчете нормы длительности рабочего времени непосредственно на предприятии украинского рабочего следует руководствоваться следующим:

Статьей 50 Кодекса законов о труде Украины (далее — КЗот) нормальная длительность рабочего времени не может превышать 40 часов в неделю.

Согласно статье 51 КЗот сокращенная длительность рабочего времени устанавливается: для работников в возрасте от 16 до 18 лет — 36 часов в неделю; для лиц в возрасте от 15 до 16 лет (учеников в возрасте от 14 до 15 лет, которые работают в период каникул) — 24 часа в неделю; для работников, занятых на работах с вредными условиями труда, — не более 36 часов в неделю.

Если говорить о сокращении рабочего времени, то необходимо определить резервы этого времени. Основные факторы оптимизации труда: повышение уровня механизации и автоматизации трудоемких производственных процессов, использование современной высокопроизводительной техники; совершенствование организации рабочих мест; организация приемов и методов труда; оптимизация режима труда и отдыха; улучшение транспортного обслуживания рабочих мест, связанных с тяжелыми предметами труда; научно обоснованное установление норм обслуживания оборудования и норм времени его обслуживания с учетом объема информации, который работник может правильно воспринять, переработать и принять своевременное и правильное решение; чередование работ, требующих участия разных анализаторов (слуха, зрения, осязания и др.); чередование работ разной сложности и интенсивности.

На основании этого можно сделать вывод: сокращение рабочего дня необходимо, ведь мы хотим иметь здоровую нацию, и тем самым не перегружать человека. Учитывая советы медиков и психологов, будем стремиться к 35-часовой рабочей неделе.

Научн. рук. Зубчинская Н. М.

Литература: 1. <http://ru.wikipedia.org/wiki/Гипертония>. 2. <http://programmer.telenet.ru/3254>. 3. http://society.polbu.ru/-policy_incomes/ch205_i.html.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ЯК НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто проблему вдосконалення системи мотивації персоналу підприємства як один із варіантів збільшення його конкурентоспроможності. Проаналізовано сучасні методи управління мотиваційними аспектами праці з метою можливості їх впровадження в Україні.

Аннотация. Рассмотрена проблема усовершенствования системы мотивации персонала предприятия как один из вариантов увеличения его конкурентоспособности. Проанализированы современные методы управления мотивационными аспектами труда с целью возможности их внедрения в Украине.

Annotation. An improvement of company's motivation system as the way to increase its competitiveness analyzed. The opportunity to implement modern motivation methods is outlined.

Ключові слова: мотивація, конкурентоспроможність, ефективність підприємства, самомотивація, персонал, управління, метод.

На даному етапі розвитку економіки України проблема вдосконалення системи мотивації на підприємствах є найбільш актуальною. Ефективність діяльності підприємств України залежить від удосконалення мотивації праці працівників. Для підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідно, щоб була розроблена ефективна модель мотивації, оскільки мотивація спонукає конкретного індивіда і колектив у цілому до досягнення особистих та колективних цілей [1].

Від чітко розроблених систем мотивації залежить не лише соціальна і творча активність працівників, але й кінцеві результати діяльності підприємства. Актуальність і важливість проблем мотивації персоналу полягає в тому, що, зрозумівши механізм формування мотиваційної сфери людини, керівники зможуть ефективніше управляти персоналом, підвищуючи тим самим продуктивність праці та конкурентоспроможність підприємства [2].

У сучасній літературі існує безліч концепцій удосконалення ресурсної складової підприємства і багато в чому вони схожі, тому зупинимося на двох з них: концепції самомотивації і методі управління за цілями (Management by Objectives).

Створюючи нову соціально-економічну формацію, увагу необхідно зосередити на важливих аспектах мотивації трудової діяльності. Якісні результати праці, безсумнівно, будуть залежати від самомотивації працівника. Під самомотивацією розуміється усвідомлення індивідом внутрішнього прагнення і бажання до певного виду діяльності. На підприємстві необхідно дати людям можливість всебічно сприяти самовдосконаленню трудового процесу. Праця не може бути якісною без самомотивації. Одним із варіантів підвищення ефективності самомотивації є робота в команді. Завдання керівників – створити взаємини і клімат у працюючій групі, які б сприяли якісним кінцевим результатам та їх підвищенню. Так, наприклад, найбільша у світі корпорація "Дженерал Моторс", американські фірми, що активно розвиваються, японські компанії вважають основним напрямком удосконалення організації праці й виробництва залучення працівників усіх рівнів до управління компанією. На їх досвіді доведено, що це допомагає вивільнити значний потенціал творчої енергії, закладений у працівниках, яким сподобалося використання їх розумових здібностей. А це підвищує у них відчуття відповідальності і самоповаги [3].

Згідно з концепцією самомотивації стосовно України рекомендується здійснювати управлінський вплив на самомотивацію за такими трьома напрямками:

1. Установлення обов'язкових норм-вимог, які регламентують поведінку працівника у сфері виробництва.
 2. Через стимулювання поведінки, спрямованої на реалізацію цілей підприємства. Стимулювання може бути прямим, коли працівник сам зацікавлений у досягненні мети, або опосередкованим, коли керівництво удосконалює умови праці (оплату, режим, організацію), створюючи підлеглому можливість досягнення мети з найменшими трудовими витратами.
 3. Через відтворення в масовій свідомості певних цінностей, норм, стереотипів і правил трудової етики; формування еталона особистості, наслідування якого отримує суспільне визнання [3].
- Упровадження на виробництвах ефективного мотиваційного механізму, безумовно, сприятиме зміцненню їх економічної стабільності, підвищенню якості праці і конкурентоспроможності продукції. Самомотивація – один з варіантів удосконалення системи управління. У багатьох організаціях у працівників відсутні мотиваційні фактори для підвищення ефективності праці [4].

Часто працівники не знають стратегічних завдань підприємства, що пояснюється непрозорістю цілей. Метод управління за цілями спрямований саме на підвищення ефективності підприємства шляхом визначення тактичних, спільних цілей, а також визначення мети для кожного працівника. Цей метод широко розповсюджений у західному менеджменті, але, на жаль, в Україні він майже не застосовується.

Процес управління на основі встановлення цілей можна подати у вигляді послідовності чотирьох етапів:

1. Визначення цілей.
2. Розробка плану дій.
3. Контроль над процесом досягнення цілей.
4. Оцінка загальних результатів діяльності [1].

Механізм формування цілей підлеглим включає: визначення спільних цілей, підкреслення проблемних і специфічних цілей, надання можливості працівникові взяти участь у формуванні цілей. Окрім цього, конкретизувати мету, встановити граничний термін виконання, розставити пріоритети, організувати зворотний зв'язок для оцінювання досягнутого прогресу і, нарешті, при преміюванні враховувати результативність досягнення цілей. Метод цільового управління базується на принципі SMART.

SMART – це планування кроків, які необхідно виконати для досягнення цілей. Система оцінки має три складові – бізнес-показники, виконання доручень і дотримання стандартів. До переваг методу можна віднести: об'єднання зусиль менеджерів та працівників для досягнення спільної мети, мотивується досягнення цілей, цілі підрозділів і працівників збігаються з цілями підприємства. Недоліки можна визначити як складність обліку постійно мінливого зовнішнього середовища, небезпека заміни стратегічних цілей оперативними [1].

Відмінність цього методу полягає в тому, що загальні цілі переробляються у специфічні, яких повинні досягти окремі підрозділи і працівники підприємства. Використання методу управління за цілями допоможе вирішити такі проблеми:

- 1) відсутність мотивації персоналу;
- 2) незнання працівниками завдань, які необхідно вирішити;
- 3) інертність до проведення змін;
- 4) відсутність комунікацій між підрозділами;
- 5) складність аналізу результатів [4].

У сучасних умовах для України актуальним і найбільш ефективним методом підвищення мотивації праці є комбінація з двох раніше розглянутих методів. Комбінований метод ураховує найбільш ефективні аспекти самомотивації щодо встановлення обов'язкових норм-вимог прямого і непрямого стимулювання праці шляхом залучення до керівництва та вдосконалення умов праці.

На погляд автора, в сучасних умовах нестабільності зовнішнього середовища підприємствам необхідно конкретно визначити тактичні цілі, розробити механізм доведення їх до кожного працівника, здійснювати пряме та непряме стимулювання праці. Проте використання комбінованого методу вимагає чітко розробленої стратегії і покрокової регламентації, щоб його переваги успішно працювали на підприємство.

Для підвищення ефективності діяльності підприємства мало модернізувати лише виробництво, необхідно також удосконалювати систему мотивації.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Виханский О. С. Менеджмент / О. С. Виханский, А. И. Наумов. – М. : Гардарики, 1998. – 340 с. 2. Терещенко Н. В. Комплексна оцінка підвищення ефективності діяльності підприємств і мотивації трудової діяльності / Н. В. Терещенко // Укр. соціум. – 2005. – № 1. – С. 60–71. 3. Літягін А. Цільове управління для організації / А. Літягін // Менеджер по персоналу. – 2005. – № 8. – С. 12–13. 4. Азарова А. О. Використання Goal-технології як одного з методів управління та мотивації персоналу / А. О. Азарова, О. А. Ковальчук // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 8. – С. 161–164.

УДК 331.21

Бондар О. В.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Визначено основні положення безтарифної системи оплати праці. Відображено актуальність та результати використання безтарифної системи оплати праці.

Аннотация. Определены основные положения безтарифной системы оплаты труда. Отражены актуальность и результаты использования безтарифной системы оплаты труда.

Annotation. Substantive provisions of tariffless system of a payment are reflected. The urgency and results of use of tariffless system of a payment are reflected.

Ключові слова: безтарифна система оплати праці, сітка співвідношень в оплаті праці, премії, доплати, надбавки.

Для успішного функціонування в умовах ринкової економіки всім суб'єктам господарювання і промисловим підприємствам, зокрема, необхідно обирати такий тип економічної поведінки, що дозволяв би їм адаптуватися до умов зовнішнього середовища, що постійно змінюються. При цьому особливу роль відіграє застосування ефективних методів управління працею, які б забезпечували зацікавленість працівників у високопродуктивній праці і поліпшенні кінцевих результатів діяльності підприємства. На сучасному етапі основним засобом формування такої зацікавленості виступає оплата праці, яка відображає кількість і якість витраченої працівником праці [1].

Різні аспекти формування дієвої системи оцінки та оплати праці висвітлені в роботах таких українських учених, які Богиня Д. П., Гончаров В. М., Данюк В. М., Дмитренко Г. А., Дудіна Н. В., Завіновська Г. Т., Калина А. В., Колот А. М., Костишина Т. А., Лук'яченко Н. Д., Новікова О. Ф., а також зарубіжних дослідників: М. Армстронга, Брю С. Л., Макконелла К. Р.

© Бондар О. В., 2010

Основною метою стратегії формування системи оплати праці є створення на підприємстві такої системи оплати праці, яка була б ефективною як з позицій працівників, так і роботодавця (підприємства) [2]. Таким чином, пропонується розглянути модель безтарифної організації праці.

В основі безтарифної моделі організації заробітної плати лежить співвідношення в оплаті праці різної якості залежно від кваліфікаційних груп працівників, розрядів, професії, посад і т. д. З урахуванням даних співвідношень слід потім розподіляти кошти, призначені на оплату праці між працівниками. Даний підхід дозволяє визначити, яку частку єдиного фонду оплати праці повинен отримати конкретний працівник згідно з його кваліфікаційним рівнем і якістю праці. Причому співвідношення в оплаті праці працівників різних категорій не повинні бути "точковими". Їх доцільно встановлювати у вигляді "вилок" з досить широким діапазоном, що дозволить більш активно стимулювати творчу, ефективну працю, відповідальне ставлення працівників до своїх обов'язків на виробництві. Конкретні розміри співвідношень у заданому їх інтервалі відповідно до розроблених механізмів можуть визначати поради бригад, трудові колективи, безпосередні господарські керівники з урахуванням конкретного, фактичного трудового внеску працівників у кінцеві результати роботи підприємства і його виробничих підрозділів. Тим самим "вилки" співвідношень створюють умови для того, щоб в оплаті праці враховувати не тільки кваліфікацію працівників, їх потенційні можливості, а й реальний трудовий внесок. Цей підхід дозволяє також установити пряму залежність рівня оплати праці працівника не тільки від ступеня реалізації його потенційних здібностей і трудового вкладу, а й від результатів роботи трудового колективу в цілому [5]. За такої моделі організації заробітної плати вже матеріально невигідно "відсиджуватися" на роботі і чекати закінчення зміни. Тим самим на практиці може забезпечуватися органічне поєднання колективного й особистого інтересу, інтересу підприємства і кожного працівника. Звичайно при цьому необхідно враховувати інтенсивність праці, виконання норм і встановлених завдань, фактично відпрацьований час та інші умови, які нескладно передбачити.

З урахуванням зазначеного можна розробити сітку співвідношень в оплаті праці працівників і використовувати її при організації заробітної плати. Розрив між крайніми співвідношеннями в оплаті праці першої та останньої з кваліфікаційних груп працівників повинен бути достатнім для стимулювання праці різної складності і в той же час не допускати необґрунтовано високої диференціації в оплаті праці. Реалізація запропонованої концепції організації оплати праці може дозволити значно скоротити масштаб і діапазон застосування різноманітних видів премій, доплат і надбавок або відмовитися від них повністю. Це обумовлено тим, що показники, які стимулюються в даний час механізмом премій, доплат і надбавок, можуть бути враховані в запропонованому варіанті організації заробітної плати правильним застосуванням "вилок" співвідношень в оплаті праці різної якості.

Крім того, в запропонованій моделі організації оплати праці єдиний Ф ОП розподіляється між працівниками практично без залишку, тому не буде постійного джерела для виплати премій, доплат та надбавок [3]. Скорочення числа всіляких премій, доплат і надбавок, повне виключення їх з організації заробітної плати значно спростить механізм оплати праці, зробить його більш зрозумілим і доступним для працівників. Виходячи з цієї найважливішої ролі, яка відводиться науково-технічному прогресу у вирішенні соціально-економічних проблем, доцільно як виняток зберегти преміювання за розробку, впровадження та освоєння нової техніки і технології. Здається, що його джерелом повинен бути не Ф ОП, який розподіляється відповідно до установлених співвідношень в оплаті праці різної якості, а спеціальний фонд, який сформований з коштів, отриманих від упровадження нововведень і виробництва.

Можна умовно виділити два етапи розробки та впровадження безтарифної оплати праці на підприємстві. Перший етап – видання наказу по підприємству про підготовку до переходу на нову модель оплати праці, де викладаються суть і переваги новообраної системи стимулювання. Другий етап – розробка положення про безтарифну модель заробітної плати на підприємстві, сітки співвідношення в оплаті праці різної якості, інших нормативних документів. Особливо відповідальна робота – створення сітки співвідношень в оплаті праці різної якості як основи організації даної моделі [4]. При розробці сітки вирішуються такі завдання: 1) виділення найбільш узагальнюючих і характерних для підприємства категорій працівників; 2) визначення числа кваліфікаційних груп працівників і розмірів відповідних їм "вилок" співвідношень в оплаті праці різної якості; 3) обґрунтування критеріїв, вимог, умов та іншого для віднесення конкретних категорій працівників до відповідних кваліфікаційних груп. Вирішуючи ці завдання, слід, звичайно, враховувати, в першу чергу, особливості і специфіку підприємства. Можна використовувати деякі нормативні документи нині діючої тарифної системи: тарифно-кваліфікаційні довідники, тарифні сітки, схеми посадових окладів та ін. Крім того, при розробці сітки співвідношень в оплаті праці в акціонерному товаристві необхідно враховувати пропорції розмірів заробітків між різними категоріями працівників. Досить відповідальною є справа вибору крайніх співвідношень сітки, щоб визначити розрив між мінімальною і максимальною оплатою праці на підприємстві, а також діапазон "вилок", що впливає на міру диференціації розмірів заробітної плати різних кваліфікаційних груп працівників. Це вимагає зваженого підходу і наукового обґрунтування, від якого буде залежати не тільки дієвість організації оплати праці, а й стан мікроклімату в колективі.

Розширення самостійності підприємств у визначенні розмірів заробітної плати, а також коштів, що спрямовуються на споживання, в тому числі на оплату праці, створює додаткові реальні можливості та умови для підвищення стимулюючої ролі безтарифної організації праці у зростанні результативності виробництва і максимальної реалізації здібностей працівників.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Гамова О. В. Сучасні підходи до організації оплати праці на промислових підприємствах України / Гамова О. В. // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2007. – № 3. – Т. 1. – С. 202–205. 2. Гарват О. А. Дослідження світового досвіду регулювання оплати праці в системі стратегічного управління сучасними підприємствами / О. А. Гарват // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. – 2003. – № 6. – Ч. 2. – С. 197–200. 3. Тимош І. М. Економіка праці : навч. посібн. / І. М. Тимош. – Тернопіль : Астон, 2001. – 347 с. 4. Завіновська Г. Т. Економіка праці : навч. посібн. / Г. Т. Завіновська. – К. : КНЕУ, 2000. – С. 109–133. 5. Лук'янченко Н. Д. Управління оплатою праці як важливою складовою соціально-трудових відносин / Н. Д. Лук'янченко, О. А. Дороніна // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. – Тернопіль : Вид-во ТНЕУ, 2004. – Вип. 9. – С. 31–34.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Анотація. Розглянуто особливості та проблеми ефективного використання персоналу на сучасному підприємстві, визначено основні напрями його підвищення.

Аннотация. Рассмотрены особенности и проблемы эффективного использования персонала на современном предприятии, определены основные направления его повышения.

Annotation. The characteristics and problems of effective use of staff on the modern enterprises and the main trends of its increase are studied.

Ключові слова: персонал, ефективність, підприємство, управління підприємством, конкурентоспроможність.

Сьогодні в умовах виходу з кризи стабільність і продуктивна діяльність будь-якого підприємства безпосередньо пов'язані з рівномірним використанням різноманітних ресурсів і, в першу чергу, ресурсів праці, тобто працівників з певним рівнем освіти, досвіду й майстерності. Існує багато термінів стосовно працівників, що зайняті у виробництві: трудові ресурси, трудовий потенціал, людський фактор, кадри, персонал. На рівні підприємства найбільш доцільним є термін "персонал", адже саме він визначає особливий склад підприємства, який працює за наймом і характеризується певними ознаками, такими, як: трудові відносини з роботодавцем, оформлені трудовим договором; володіння певними якісними характеристиками, поєднання особистих та організаційних цілей [1].

Кожна компанія рано чи пізно приходить до висновку, що персонал — це її головний ресурс. Саме від людей, які працюють у компанії, залежить її успіх на ринку, якість виробленого товару чи наданої послуги, рівень розрізнення її серед інших і, певна річ, її популярність серед клієнтів. Але проблеми управління персоналом підприємства недостатньо досліджені, не існує єдиного підходу щодо формування його складу та сутності, практично відсутні і навіть не обговорюються концепції та програми перспективного розвитку й ефективного використання персоналу. У зв'язку з цим проблема ефективності використання персоналу в сучасних умовах є надзвичайно актуальною.

Дослідженням проблем управління персоналом підприємства, в тому числі його складових, присвячені праці відомих вітчизняних науковців: Богині Д. П., Данюка В. М., Єщенко П. С., Завіновської Г. Т., Куликова Г. Т., Лібанової Е. М., Лук'янченко Н. Д., Мандибури В. О., Новікової О. Ф., Онікієна В. В., Петюха В. М., Фільштейна Л. М., Чухно А. А., Кібанова А. Я., Шамільової Л. Л. та багатьох інших.

Однак аналіз літературних джерел з даної проблематики дозволяє зробити висновки, що питання підвищення ефективності використання персоналу на промислових підприємствах не отримали ще належного розвитку, а окремі аспекти даної проблеми залишаються малодослідженими та потребують подальшої оцінки й розвитку з урахуванням змін, що відбуваються в економіці України.

У зв'язку з цим метою даної статті є теоретичне обґрунтування та узагальнення основних напрямків підвищення ефективності використання персоналу в системі управління підприємством.

Персонал підприємства — це сукупність постійних працівників підприємства, які отримали необхідну професійну підготовку й (або) мають досвід практичної роботи. Персонал підприємства і зміни, які в ньому відбуваються, мають певні структурні (склад і кількісне співвідношення окремих категорій та груп працівників підприємства), якісні (професійно-кваліфікаційний склад) і кількісні (облікова, явочна та середньо-облікова чисельність працівників) характеристики [2].

Важливим процесом поряд із формуванням і управлінням персоналу є використання персоналу, що становить комплекс заходів, спрямований на забезпечення умов для ефективної реалізації творчого, фізичного і трудового потенціалів працівників [3].

До передумов підвищення ефективності використання персоналу в системі управління підприємством необхідно відносити ефективне застосування інтелектуального, організаторського, творчого потенціалів персоналу за допомогою покращення змісту праці, її гуманізації, виключення монотонності та беззмістовності праці; забезпечення безпеки та надійності виробничих процесів; забезпечення нормальних умов праці, раціональних режимів праці та відпочинку; визначення здібностей працівника, встановлення характеристик, які впливають на ефективність праці [1].

У свою чергу, ефективність використання персоналу в системі управління підприємством залежить від різних чинників: науково-технічних, що пов'язані з рівнем розвитку й використання засобів виробництва; організаційних, серед яких є вдосконалення структури управління та змістовності праці; економічних, що пов'язані з економічними методами управління персоналом; соціальних, що зумовлені системою соціально-економічних та соціально-трудових відносин. Дані чинники підвищення ефективності використання персоналу підприємств тісно взаємопов'язані й утворюють єдину систему [3].

Узагальнюючи вітчизняний і світовий досвід, можна сформулювати основні напрями підвищення ефективності використання персоналу в сучасних умовах господарювання вітчизняних підприємств:

- 1) оптимальна зайнятість персоналу, тобто стабільне та рівномірне завантаження протягом робочого часу (періоду);
- 2) відповідність трудового потенціалу персоналу вимогам робочого місця, посади;
- 3) періодична зміна одного робочого місця на інше, що урізноманітнить діяльність працівників та надасть можливість гнучкого маневрування у процесі виробництва.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження обґрунтовано необхідність підвищення ефективності використання персоналу, що сприяє розвитку підприємства та підвищенню рівня його конкурентоспроможності в сучасних умовах господарювання.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Крушельницька О. В. Управління персоналом / О. В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – К. : Кондор, 2003. – 296 с. 2. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посібн. / І. М. Бойчик. – К. : Атіка, 2002. – 480 с. 3. Міщук Г. Ю. Чинники формування та використання трудового потенціалу підприємства / Г. Ю. Міщук // Вісник НУВГП. – 2008. – № 1. – С. 196–201.

Гриневич Г. В.

УДК [330.33.01:336.71](477)

ФІНАНСОВА КРИЗА 2008 – 2009 РР. ТА ЇЇ ВПЛИВ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано особливості взаємовідносин економіки України з глобальним фінансовим середовищем та визначено основні чинники утворення кризи. Розглянуто вплив фінансової кризи на банківську систему України та її наслідки на кінець 2009 року.

Аннотация. Проанализированы особенности взаимоотношений экономики Украины с глобальной финансовой средой и определены основные факторы образования кризиса. Рассмотрено влияние финансового кризиса на банковскую систему Украины и ее последствия на конец 2009 года.

Annotation. Features of mutual relations of economy of Ukraine with the global financial environment are analysed and major factors of formation of crisis are certained. Influence of financial crisis on bank system of Ukraine and its consequence on the end of 2009 is considered.

Ключові слова: криза, фінансова криза, банківська система, іпотека, депозитні вкладення.

Криза – це загострення, розлад, занепад, тобто це слово є уособленням усього того негативного, що тим чи іншим способом впливає на наше життя. Залежно від сфери впливу кризи бувають різних видів: біржові, валютні, грошово-кредитні, політичні, економічні, фінансові або навіть екологічні. Але від назви суть не змінюється, все одно, з того чи іншого боку, криза буде нести в собі суперечні, іноді навіть не дуже сприятливі наслідки як для кожного громадянина, так і для держави в цілому [1].

Вивчення цієї проблеми висвітлено в наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених, найбільш цікавими та розгорнутими є праці, написані Бланком І. А., Ван Хорн Дж. К., Богомоловою А. В., Кованкадзе І. К. [1].

Автор вирішив звернутися саме до цієї актуальної проблеми, тому що одним із важливих чинників, який значною мірою впливає на розвиток економіки як України, так і цілого світу, звичайно, є банківська система. Які ж основні причини виникнення банківської кризи? До найбільш реальних і обґрунтованих слід віднести такі, як: різке зростання заощаджень, низькі процентні ставки в країнах з розвинутою економікою та вільне переміщення капіталу між цими країнами. Також варто звернути увагу на те, що значно раніше почала наростати невеликими темпами інфляція, в результаті чого почали зростати ціни на активи, а ризик у фінансовій та економічній структурах почав приносити менше прибутків, що, у свою чергу, призвело до масового використання кредитів. На основі всіх цих подій у США й з'явилася величезна кількість цінних паперів, забезпечених іпотеками, які не мали під собою ніякої матеріальної основи – це були гроші, створені з повітря, які ж знову купували під кредити інші громадяни [2].

"Іншою причиною масштабної кризи в Америці є радикальна зміна структури фінансової системи розвинутих країн за час стрімкого зростання світового ринку, а також значно зросла роль небанківських фінансових посередників на грошовому та фондових ринках. Ситуація ускладнилась падінням цін на нерухомість і серйозними проблемами на ринку структурованого фінансування. В результаті банки фактично втратили можливість виводити зі свої балансів ризикові активи, а фінансова система США почала відчувати дедалі сильніший вплив зростання витрат за кредитами та цін на фінансові активи. До того ж зміна її структури ускладнила управління кризовими явищами за допомогою традиційного набору інструментів центрального банку" [3].

Саме з цих подій, як вважають аналітики, й почалася всесвітня фінансова криза. Слід відзначити, що в той час, коли США вже відчула на собі фінансову кризу, українська банківська система ще до вересня 2008 р. працювала відносно стабільно за тих, не дуже сприятливих умов, які вже склалися в нашій країні, тому що фактори, які й призвели до світової фінансової кризи для нашої держави, не були настільки вагомими, щоб одразу ж підірвати фінансову систему країни.

У 2008 р., як і в попередніх роках, в Україні не було такого попиту на іпотеку, як у більшій частині розвинутого світу, і тому не відбувалося їх масове повернення в банки та й їх сума становила всього 15 % від ВВП, тоді як у США – 75 %. Фондовий ринок у нас не настільки розвинутий, як ринок банківських зобов'язань. Тому каталізатором в Україні мав стати інший фактор. На думку В. Рисіна, цим поштовхом ста-

© Гриневич Г. В., 2010

ла ситуація з Промінвестбанком – одним з найбільших банків країни, який займав шосте місце за активами (близько 27,5 млрд грн). Причому проблеми цієї фінансової установи були викликані не світовою фінансовою кризою, а нагнітанням паніки, яка мала за мету підірвати довіру до банку та призвела до того, що вкладники почали масово забирати з Промінвестбанку свої депозитні вклади. Усього за кілька днів вкладники вилучили понад 3 млрд грн [3].

За даними Національного банку України, на кінець 2008 р. у країні діяло 178 кредитних установ. До кінця року їх стало значно менше. На кінець першого півріччя 2008 р. розбіжність між вимогами за кредитами та депозитами складала 196 963 млн грн, що змусило банки залучити до використання значну кількість іноземного капіталу [4].

У період з січня по квітень 2009 р. значно впали показники промислового виробництва, інфляція значно збільшилася. Дефіцит держбюджету в першому півріччі 2009 років склав 10,61 мільярда гривень. На початок липня 2009 року державний і гарантований державою борг України склав 28,9 мільярда доларів, у тому числі зовнішній – 20,5 мільярда доларів, внутрішній – 8,2 мільярда доларів. ВВП України за III квартал 2009 року, порівняно з аналогічним кварталом 2008 року, за попередніми даними, зменшився на 15,9 % [5].

Щодо фінансової діяльності Харківської області, то можна сказати, що за 9 місяців 2009 років до звітної бюджету міста Харкова надійшло 2 012,8 млн грн, у тому числі до загального фонду бюджету – 1 369,5 млн грн, спеціального – 162,8 млн грн, отримано трансфертів з Державного і обласного бюджетів – 480,5 млн грн, а витрати бюджету склали 2107,7 млн грн, або 94,8 % до уточненого плану звітного періоду, з них витрати загального фонду – 1 822,4 млн грн (98,3 % до плану), спеціального – 285,3 млн грн (77,6 %). Тобто виник певний дефіцит бюджету [6].

Через кризу величезна кількість людей зазнала втрат. Хоч на кінець 2009 р. й відчувалася тенденція до поліпшення фінансового становища країни, проте цього виявилось замало для того, щоб перебороти занепад банківської системи. У боротьбі з проявами нинішньої світової кризи як розвинені країни, так і ті, що розвиваються, розробляють і активно застосовують антикризові заходи. Кожен пропонує своє, проте більшість країн світу вже почали боротися з фінансовою кризою, тому вони мають хоч невеликий, проте неабиякий досвід. Тому, на думку автора, Україна має хоч цілковито не керуватися антикризовими заходами інших країн, проте хоч якось спиратись на їх базову основу.

В Україні дотепер були вжиті заходи стосовно підвищення рівня гарантування закладами, щодо кредитних "стел", мораторію на дострокове вилучення депозитів, валютних обмежень. Також парламент ухвалив Закон України "Про першочергові заходи щодо запобігання негативних наслідків фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України", що передбачає створення Стабілізаційного фонду, кошти якого будуть спрямовані на розв'язання проблем у фінансовому секторі.

Загалом фінансова криза мала багато негативних наслідків і, на жаль, ці наслідки поки що не остаточні, тому що, як прогнозують спеціалісти, криза банківської системи може ще продовжуватися не один рік [7].

Роблячи остаточний висновок можна сказати, що фінансова криза торкнулася не тільки України, але й цілого світу. Проте чомусь весь світ намагається боротися із кризою і робить це дуже ефективно, проте Україна не поспішає набиратися досвіду в інших країн. Хоча урядом й було розроблено декілька постанов щодо боротьби з фінансовою кризою, проте вони не набрали достатнього застосування й на це є свої причини. Тому будемо сподіватися, що в майбутньому все ж таки будуть розроблені необхідні методи для боротьби з кризою й розроблені вони будуть не занадто пізно.

Наук. керізн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Банківська криза та інструменти антикризового управління // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 2. – С. 20–26. 2. Compilation Guide on Financial Soundness Indicators [Electronic resource] // ІМЕ – 2004. – July. – Access mode : www.imf.org. 3. Світова фінансова криза та її наслідки для банківської системи України // Вісник НБУ. – 2009. – № 1 – С. 28–33. 4. Механізм стабілізації банківської системи України в період фінансової кризи // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 1. – С. 28–32. 5. <http://uk.wikipedia.org>. 6. <http://www.citynet.kharkov.ua>. 7. Жаліло Я. А. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи / Я. А. Жаліло, О. С. Бабанін, Я. В. Белінська. – К. : Знання, 2009. – С. 340.

УДК 33(075.8)

Віхорт Ю. В.

ФОРМУВАННЯ МЕНЕДЖЕРІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Анотація. Обґрунтовано основні проблеми формування менеджерів у регіонах. Окреслено шляхи їх розв'язання з метою вдосконалення підготовки фахівців даного напрямку.

Аннотация. Обоснованы основные проблемы формирования менеджеров в регионах. Предложены пути их решения с целью усовершенствования подготовки специалистов данного направления.

© Віхорт Ю. В., 2010

227

"Управління розвитком", №7(83) 2010

Annotation. The basic problems of managers formation in the regions are proved. Ways of their solution for training improvement of masters of given specialization are outlined.

Ключові слова: менеджер, формування, проблеми, індекс оцінки економіки знань, доступність освіти, територіальний розподіл ВНЗ, регіональні стандарти, працевлаштування.

Існуюча практика підготовки менеджерів в Україні свідчить про те, що не всі фахівці управлінського профілю після закінчення ВНЗ виявляються конкурентоспроможними та затребуваними на ринку інтелектуальної праці. Усе це зумовлено низкою проблем як загальноекономічного, так і особистісного характеру, проблемами їх формування.

На регіональному рівні для оцінки можливостей у сфері формування менеджерів за основу можна взяти методіку, запропоновану Світовим банком для оцінки рівня економіки знань за допомогою п'яти індексів: індексу людського розвитку (показник, що характеризує загальні умови формування особистості, дозволяє оцінити рівень бідності, середньої тривалості життя тощо); індексу інституціонального розвитку (наявність належного нормативно-правового забезпечення, критеріїв і стандартів підготовки фахівців, досвіду реалізації регуляторної та інноваційної політики в освітній сфері); індексу освіти (охоплення населення освітою, її доступність для всіх категорій громадян); індексу інновацій (взаємодія приватного сектору з вищими навчальними закладами, науково-дослідницькими установами, бібліотеками); індексу інформаційних технологій і комунікацій (рівень комп'ютеризації, доступність до інформаційних джерел).

Україна в цілому має дещо низькі показники за рівнем інституціонального розвитку порівняно з іншими країнами, що потребує перегляду законодавчої бази, створення нормативно-правового забезпечення освітньої сфери, а також економічного та соціального секторів, які безпосередньо впливають на формування майбутнього фахівця. Те саме стосується й рівня інформаційної інфраструктури. За цим показником наша країна також істотно відстає від міжнародної практики. Проте за індексом інноваційного розвитку Україна наближується до більш економічно розвинених країн (наприклад, Чехії, Аргентини), а за освітнім потенціалом навіть утримує достатньо високі рейтинги поряд з високорозвиненими країнами. Це свідчить про наявність певного потенціалу для розвитку фахівців з вищою освітою, однак основна проблема полягає в нераціональному його використанні, відсутності необхідних активів для належного забезпечення освітньої діяльності в її регіонах (матеріально-технічні, інформаційні, людські, фінансові ресурси тощо).

На регіональному рівні окремого розв'язання потребує проблема доступності вищої освіти. По-перше, існує тенденція до нерівномірності в територіальному розподілі ВНЗ в Україні. Так, більшість навчальних закладів, які займають передові позиції у підготовці студентів управлінських спеціальностей, сконцентровано в Київській, Харківській, Донецькій, Дніпропетровській, Львівській областях, що зумовлює міграцію населення в ті регіони на період навчання та часто й подальше там працевлаштування, що, як наслідок, спричиняє нерівномірність у розподілі людських ресурсів на території країни. По-друге, це проблема навчання сільської молоді. Сучасне становище на селі, а саме: низький рівень матеріального добробуту сімей, відсутність достатньої кількості дошкільних і середніх навчальних закладів, неналежне к адрове забезпечення шкіл і т. д., зумовлює певні труднощі при вступі до аграрного ВНЗ за напрямом підготовки "Менеджмент", що викликано чинниками матеріального (брак коштів на отримання вищої освіти) або інтелектуального характеру (отриманих у сім'ї та школі знань часто замало для навчання на цій спеціальності).

Крім того, проблеми формування менеджерів виявляються й на особистісному рівні на різних етапах розвитку майбутнього фахівця та стосуються, зокрема, їх профорієнтації (не здійснюється відбір потенційних менеджерів за природними здібностями до управлінської діяльності; професійне орієнтування молоді не носить систематичного характеру та відбувається вже перед самим вступом до ВНЗ), безпосередньо підготовки (навчання у ВНЗ не завжди формує фахівця, який відповідає критеріям, стандартам і вимогам, що диктує сучасний ринок інтелектуальної праці; підготовка фахівців за даним напрямом здійснюється кожним третім ВНЗ навіть за відсутності необхідних умов і засобів їх підготовки; незначна кількість викладачів-інноваторів, здатних до ефективної підготовки менеджерів за допомогою сучасних технологій та активних методів підготовки) та адаптації до управлінської діяльності (великий розрив між теоретичною підготовкою менеджера та реальними умовами праці на підприємстві).

Ще однією проблемою є працевлаштування менеджерів після отримання ними вищої освіти, яка полягає на сучасному етапі в тому, що прийом на роботу супроводжується у значному ряді випадків необхідністю наявності в самого фахівця або в його сім'ї особистих зв'язків. Тобто немає гарантії отримання високооплачуваного робочого місця за спеціальністю навіть конкурентоспроможними фахівцями. Також слід відзначити, що на даний момент втрачено інтерес менеджерів до виробничій сфері, що є негативною тенденцією для промислових регіонів України. Зараз більшість випускників управлінських спеціальностей йдуть працювати в малі приватні підприємства, що зумовлено більш високою заробітною платою, мобільністю таких структур, можливістю просування у службовій діяльності тощо. З огляду на таку тенденцію в країні слід сформулювати таку кадрову політику, яка була б націлена на забезпечення менеджерами промисловості. Можливим є розробка регіональних стандартів для підготовки менеджерів виробничій сфері.

Таким чином, створення сприятливих умов для формування менеджерів у регіонах має охоплювати освітню, економічну, соціальну сфери. Необхідним є посилення економічної стабільності в державі, сприяння інвестуванню в людський капітал шляхом покращення загальних умов життя населення, перегляд фінансового механізму регулювання освіти, впровадження інновацій, поширення інформаційних технологій, створення необхідних умов для розвитку потенційних менеджерів у регіонах. Регуляторна політика держави також має бути спрямованою на реалізацію доступності освіти, створювати регіональні програми залучення обдарованої молоді. Окремому перегляду підлягає загальна концепція освіти, яка повинна бути трансформованою згідно з принципом "освіта протягом життя починаючи з дитинства", яка б включала ранню профорієнтацію населення та цільовий розвиток відібраного потенціалу в регіонах.

ФАКТОРЫ ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Аннотация. Обобщены факторы ценообразования в рыночных условиях. Установлено, что наиболее значимыми факторами, влияющими на процесс ценообразования, являются: тип рынка, спрос на выпускаемый товар, издержки производства и конкуренция.

Анотація. Узагальнено чинники ціноутворення в ринкових умовах. Установлено, що найбільш важливими чинниками є: тип ринку, попит на товар, витрати виробництва і конкуренція.

Annotation. The factors of price formation in market conditions are summarized. The most significant factors affecting the process of pricing, are: the type of market, demand for manufactured goods, production costs and competition are found out.

Ключевые слова: ценообразование, методы ценообразования, факторы ценообразования.

В условиях рыночной экономики успех любого предприятия или предпринимателя во многом зависит от того, насколько правильно они будут устанавливать цены на свои товары и услуги. Но это не так просто сделать, потому что на цены оказывает существенное влияние комплекс политических, экономических, психологических, социальных и других факторов.

Целью данной статьи является определение факторов ценообразования на предприятии.

Сегодня цена может определяться количеством затрат на производство товара, а завтра ее уровень может зависеть от поведения покупателей. В условиях рынка ценообразование представляет собой процесс, на который влияет множество факторов; роль выбора правильной ценовой политики является одним из условий эффективного функционирования. Следовательно, необходимо выяснить и теоретически обосновать, как предприятию лучше действовать в условиях конкретного рынка, какой политики ценообразования придерживаться, чтобы наиболее эффективно и долговременно развивать свою деятельность на рынке. Необходимо также учитывать, что ценовая политика продавца зависит от типа рынка, то есть тип рынка, на котором реализуются продукты предприятия, влияет на цену. Экономисты выделяют четыре типа рынка, каждый из которых ставит свои проблемы в области ценообразования. Возможности и проблемы политики цен меняются в зависимости от типа рынка [1]. Исключением является рынок чистой конкуренции, фирмам необходимо иметь упорядоченную методику установления цены на свои товары, от которой зависит успех ее деятельности. При свободном ценообразовании цена никому не назначается, а формируется в результате торгов на рынке, на основе взаимного соглашения между продавцом и покупателем. Поэтому в условиях рыночной экономики одним из самых главных вопросов сбыта является то, какую назначить цену.

Цена не должна "отпугивать" потребителей, а должна поддерживать конкурентоспособность товара и при этом покрывать издержки производства. Известно, что существует определенный диапазон цен, внутри которого может оперировать производитель. Нижняя его граница определяется себестоимостью товара, а верхняя – платежеспособным спросом, то есть нельзя поставить низкую цену, равно как и цену завышенную, по которой реализация товара становится проблематичной. Поэтому фирмы решают проблему ценообразования, выбирая себе методику расчета цен, надеясь, что избранный метод позволит правильно рассчитать конкретную цену. Процесс ценообразования следует начинать с выявления потребностей в продукте и оценки соотношения между ценой и ценностью продукта, то есть с анализа спроса. Каждая цена обуславливает различную величину спроса, характеризующего реакцию потребителя на рыночное предложение. В большинстве случаев, но не всегда, чем выше цена, тем ниже спрос (исключением является спрос на престижные товары). Поэтому при установлении цены любое предприятие особое внимание должно уделять анализу спроса, чтобы максимально увеличить прибыль и не понести убытки. Наиболее популярным является затратный метод [2], который основан на определении полных издержек (себестоимость плюс наценки). Недостатки данного метода заключаются в том, что предприятие при установлении цены ориентируется только на собственные затраты и желаемую прибыль, не учитывая ситуации на рынке, в частности, относительно спроса, товаров и цен конкурентов. Поэтому изучение цен конкурентов – важный элемент деятельности в области ценообразования.

Производитель не должен устанавливать более высокую по сравнению с конкурентами цену, если не может доказать превосходство своего товара. Если же он выводит на рынок товар-аналог, не имеющий значительных отличий от других товаров, то цена должна быть установлена на сложившемся уровне. Несмотря на это, затратный метод является достаточно популярным. Это обусловлено тем, что он относительно прост. Но пользоваться одним затратным методом в условиях рыночной экономики не следует, так как это не всегда дает запланированную прибыль [3]. Исторически она всегда была результатом изменения общественных условий производства и, следовательно, затрат, общественно необходимых для производства товаров. Предприятия решают проблему ценообразования путем выбора методики расчета цен, надеясь, что избранный метод позволит правильно рассчитать цену товара.

Предприниматель должен не просто назначать ту или иную цену на свои товары, для этого ему необходимо создать целую систему ценообразования, которая будет охватывать различные факторы. Установлено, что наиболее значимыми факторами, влияющими на процесс ценообразования, являются: тип рынка, спрос на выпускаемый товар, издержки производства и конкуренция. Все эти факторы должны быть обязательно учтены в ценовой политике фирмы, так как именно от них зависит успех ее деятельности.

Таким образом, ценообразование для предприятия – это сложный, многоэтапный процесс, который требует тщательной разработки, анализа и постоянной корректировки. В условиях рыночной экономики любое предприятие стремится достичь максимального уровня рентабельности. Поэтому ценообразование для него должно стать неотъемлемой частью стратегии развития предприятия. Ведь именно от успешно выбранной стратегии зависит успех предприятия в будущем.

Научн. рук. Зубчинская Н. М.

Литература: 1. Савчук В. Ценообразование – залог успеха современного предприятия / В. Савчук, И. Троян // Финансовый директор. – 2007. – № 7. – С. 10–12. 2. Михайлов П. Проблема ценообразования в розничной торговле / П. Михайлов // Управление продуктом. – 2007. – № 4. – С. 21–24. 3. Бойко Л. Методы ценообразования, ценовая и маркетинговая политика предприятия / Л. Бойко // Most Marketing. – 2007. – № 5. – С. 5–8.

Калініченко А. Ю.

УДК [334.75:347.71](477)

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ РЕЙДЕРСТВА ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Анотація. Розглянуто основні схеми рейдерських захоплень і розроблено комплекс заходів щодо їх подолання.

Аннотация. Рассмотрены основные схемы рейдерских захватов и разработан комплекс способов их преодоления.

Annotation. The basic schemes of raider's captures and ways of their overcoming are studied.

Ключові слова: поглинання, рейдерство, рейдерське захоплення, підприємство, інформаційне середовище.

На сучасному етапі розвитку в економіці багатьох країн поширеним стало питання поглинання одних компаній іншими, в тому числі незаконне. Цей процес має назву рейдерство. Проблема рейдерства не оминула й Україну, де набуло поширення силове захоплення власності шляхом сфальсифікованих судових рішень. Особливої актуальності вона набула за останні роки.

Багато науковців і державних діячів звертають увагу на необхідність боротьби із цим явищем. Зокрема, з'ясуванням причин поширення рейдерських захоплень та методів боротьби з ними займалися такі українські вчені і дослідники, як З. Варналій, О. Коваль, І. Швайка, О. Медведько, О. Беліков, С. Сімаков, І. Мазур та ін. [1]. Однак окремі аспекти даної проблеми залишаються малодослідженими та потребують розвитку з урахуванням змін, що відбуваються в економіці України.

У зв'язку з цим метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка комплексу заходів щодо подолання рейдерства в Україні.

У перекладі з англійської мови слово "raid" означає раптовий напад. Рейдерством називають як звичайну та повністю законну купівлю підприємства без згоди фактичного власника й менеджменту, так і силове захоплення з метою зміни власника [2].

Головне для рейдерської атаки – знайти слабе місце в системі захисту підприємства-цілі. Ураховуючи, що більшість власників підприємств часто економлять на системі безпеки або просто недооцінюють можливу загрозу, для рейдерів відкриваються широкі можливості.

Існує багато схем рейдерського захоплення, найпоширеніші з них такі:

- 1) через доведення до банкрутства;
- 2) через скуповування акцій (рейдер купує акції компанії і звертається до суду з позовом про припинення діяльності юридичної особи компанії-жертви);
- 3) за допомогою податкової застави (несвоєчасне погашення зобов'язань перед бюджетом призводять до прострочення погашення заборгованості за сплатою податків, у результаті чого на майно боржника накладається податкова застава);
- 4) силове захоплення за допомогою незаконних судових рішень;
- 5) підкуп менеджменту (підкуп чи шантаж існуючого на підприємстві менеджменту) [3; 4].

Це ще не весь перелік методів рейдерських захоплень. Крім того, ці методи можуть використовуватися в поєднанні. Поєднує їх спільна мета: заволодіти активами підприємства будь-яким шляхом, навіть незаконним.

Власники багатьох підприємств упевнені, що саме їх проблема рейдерства не може стосуватися. Вони впевнені у відсутності інтересу агресорів до свого підприємства, а тому не звертають необхідної уваги на елементарні засоби корпоративного захисту та правової профілактики. В результаті власники усвідомлюють свої помилки тоді, коли рейдерське захоплення знаходиться на завершальній стадії і вони вже не можуть нічого вдіяти. Тому краще заздалегідь застерегтися від рейдерського захоплення, ніж застосовувати екстрені заходи, коли воно вже почалося.

Захист від рейдерства – це комплекс юридичних заходів, спрямованих як на попередження рейдерських атак, так і на відновлення вже порушених прав власників та керівництва.

З метою захисту від рейдерства підприємець може здійснювати такі дії:

- створити декілька юридичних осіб (підприємств) та розподілити між ними активи;
- підприємство, що може стати цікавим для рейдерів, обтяжити кредиторською заборгованістю;

© Калініченко А. Ю., 2010

якщо це акціонерне товариство, не допускати сприятливих для рейдерів умов у колективі, тобто корпоративних спорів або здійснювати швидко їх вирішення;

спробувати самостійно скупили акції у дрібних власників.

Часто заходи щодо захисту інформаційного середовища забезпечують захист від рейдерів. Наприклад, комплекс організаційно-технічних засобів, що забезпечують конфіденційність інформаційних ресурсів підприємства (шифрування, обмеження доступу, аудит інформаційної безпеки), дозволять уникнути просочування інформації, на основі якої зловмисники можуть побудувати сценарій рейдерських атак.

Захист від рейдерів – виключно індивідуальна робота, що потребує індивідуального підходу і не повинна розголошуватися: якщо загарбник зрозуміє технологію боротьби з рейдерством, він почне змінювати свої плани та методи.

Важливим заходом є моніторинг інформаційного середовища навколо підприємства. Це дає змогу виявити небажані інтереси до підприємства, які можуть полягати в ряді сигналів або дій, що дадуть підприємцю змогу уникнути рейдерської атаки. До таких сигналів відносять: скуповування частини акцій компанії, збори акціонерів проти угод компанії, несподівані перевірки підприємства контрольно-наглядовими органами [3].

Отже, зважаючи на системний характер рейдерства, при розробці методів захисту необхідно використовувати сукупність адміністративних, правових, соціальних та інших норм і механізмів, які б допомогли перешкодити протиправному захопленню підприємств у нашій державі.

Таким чином, у результаті даного дослідження розглянуто економічну сутність та основні схеми рейдерського захоплення підприємства, а також узагальнено основні заходи щодо подолання цього явища.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Смітюх А. Щодо причин поширення в Україні практики корпоративних загарбань / А. Смітюх // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 5. – С. 7–10. 2. Кісілюк Е. Кримінально-правова основа протидії рейдерству / Е. Кісілюк // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 1. – С. 111–114. 3. Гусаков С. Деякі питання антирейдерства / С. Гусаков // Государственный информационный бюллетень о приватизации. – 2008. – № 7. – С. 24–28. 4. Паламарчук Г. Особливості рейдерства в Україні та політика його подолання / Г. Паламарчук // Економіка України. – 2007. – № 9. – С. 38–45.

УДК 658.152

Касьян А. В.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Присвячено розгляду питань значущості інвестиційних ресурсів і необхідності розширення інвестиційної діяльності в Україні для подальшого успішного функціонування національної економіки в ринкових умовах.

Анотация. Посвящено рассмотрению вопросов значимости инвестиционных ресурсов и необходимости расширения инвестиционной деятельности в Украине для дальнейшего успешного функционирования национальной экономики в рыночных условиях.

Annotation. The consideration of questions of meaningfulness of investment resources and necessity of expansion of investment activity in Ukraine for the further successful functioning of national economy in market conditions are studied.

Ключові слова: інвестиції, інноваційні заходи, інвестиційна політика підприємства, інвестиційний клімат, інфраструктура.

Дослідження проблем інвестування економіки завжди знаходилося в центрі уваги економічної науки. Це обумовлено тим, що інвестиції зачіпають найглибшинні основи господарської діяльності, визначаючи процес економічного зростання в цілому.

У сучасних умовах вони виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, що склалася, структурних зрушень у народному господарстві, забезпечення технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і макрорівнях.

Активізація інвестиційного процесу є одним з найдієвіших механізмів соціально-економічних перетворень. Важливою проблемою виступає теоретичне обґрунтування критеріїв ефективності інвестиційних витрат, взаємозв'язку і взаємообумовленості капітальних вкладень та структурних зрушень в економіці, визначення пріоритетів у галузевій структурі інвестицій, а також усередині основних народногосподарських сфер: основного виробництва (власне виробництва), виробничої і соціальної інфраструктури. Не менше значення має також дослідження джерел формування інвестиційних ресурсів у сучасних умовах. Саме тому ця тема є однією з найактуальніших.

Економічна ситуація, що склалася нині в Україні, значно ускладнює інвестиційну діяльність: потрібна розробка адекватного ринковим відносинам інвестиційного механізму, що органічно поєднує форми приватного і державного інвестування, оптимізації взаємозв'язків різних суб'єктів інвестиційної діяльності, розробки відповідної законодавчо-нормативної бази та інші заходи, що регламентують інвестиційний процес як на рівні окремої фірми, компанії або галузі, так і на рівні національної економіки в цілому.

Актуальність даної роботи полягає у відображенні значущості інвестиційних ресурсів і необхідності розширення інвестиційної діяльності в Україні для подальшого успішного функціонування національної економіки в ринкових умовах.

Ефективність інвестиційної діяльності значною мірою залежить від інвестиційної політики підприємства. Інвестиційна політика підприємства – це складова частина загальної економічної стратегії, яка визначає вибір і способи реалізації найраціональніших шляхів оновлення й розширення його виробничого та науково-технічного потенціалів [1]. Таким чином, інвестиції виконують дуже велику роль у розвитку і функціонуванні підприємства, оскільки для вдосконалення виробництва потрібно постійно вкладати все нові та нові грошові кошти для вдосконалення як товарів, що виробляються, і послуг, так і для процвітання самого підприємства в цілому [1]. Визначення ефективності інвестицій, зокрема капіталовкладень в інноваційні заходи, є важливою ділянкою економічної роботи на підприємстві, де потрібні точні розрахунки.

Існує три методичні підходи до оцінки ефективності інвестицій на проведення інноваційних заходів: виходячи з термінів окупності інвестицій; за нормою прибутку на капітал; заснований на дисконтуванні вартості.

Динаміка об'ємів інвестицій великою мірою залежить від стану інвестиційного клімату – сукупності політичних, економічних, соціальних і правових умов, сприяючих інвестиційній діяльності вітчизняних та іноземних інвесторів. Сприятливий інвестиційний клімат включає захист інвестора від інвестиційних ризиків.

Важливими чинниками, що формують інвестиційний клімат держави і забезпечують подолання або зниження ризиків для інвесторів в Україні, є: рівень розвитку продуктивних сил і стан ринку інвестицій, правове поле держави, стан фінансово-кредитної системи, статус іноземного інвестора, інвестиційна активність населення [2].

Проаналізувавши результати опитувань, що проводилися серед найбільших інвестиційних компаній, можна дійти висновку, що найсерйознішою проблемою, що залишає далеко позаду всю решту труднощів за ступенем важливості, є неадекватне і постійно змінне податкове законодавство. Потім йдуть проблеми, пов'язані із слабким забезпеченням прав власності і прав кредиторів, діями митних органів, ризиком змін у політичній сфері, нестійким макроекономічним положенням, нерозвиненим банківським сектором, українською системою бухгалтерського обліку і корупцією.

Крім того, основними проблемами інвестиційного розвитку залишаються: обмеженість об'ємів внутрішнього інвестування (амортизаційних відрахувань, прибутків підприємств, заощаджень домашніх господарств); відсутність розвиненої інфраструктури інвестиційної діяльності (промислові, технологічні парки); недостатній розвиток фінансових ринків. Аналіз політики влади щодо активізації й розширення масштабів інвестиційної діяльності в Україні свідчить про незадіяні інвестиційні можливості вітчизняної економіки. Основна частина зусиль влади спрямована на залучення прямих іноземних інвестицій до України. При цьому відсутня політика державного стимулювання й активізації можливих форм і методів залучення розрізних заощаджень фізичних осіб на інвестиційні цілі, зокрема, опосередкованим шляхом через фінансові інститути (пенсійні фонди, страхові компанії, інститути загального інвестування).

Важливу роль у розширенні іноземного інвестування виконує агентство міжнародної співпраці та інвестицій, основне завдання якого полягає в наданні допомоги підприємцям України в пошуках іноземного партнера, в правильному оформленні документів – інвестиційної заявки, техніко-економічного обґрунтування, складанні бізнес-плану, розробці інвестиційного проекту за методологією, прийнятою в країнах з розвинутою ринковою економікою [3].

На думку автора, за останні роки в Україні не відбулися істотні позитивні зрушення на шляху реформування реформи, їх законодавчого і нормативно-правового забезпечення, створюючих сприятливі умови для збільшення надходжень іноземного капіталу в економіку країни. Стабілізація макроекономічної ситуації, зростання виробництва, контрольованість інфляції, активізація споживчого попиту і підприємництва будуть сприяти збільшенню надходжень іноземних інвестицій до України. Важливим є і політичний чинник, тому для залучення іноземних інвестицій в нашу країну слід стабілізувати політичну ситуацію в країні, бути якомога відкритішими для збільшення довіри з боку зарубіжних інвесторів.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Пересада А. А. Управление инвестиционным процессом / А. А. Пересада. – К. : Издательство "Либра ТОВ", 2002. – 472 с. 2. Экономика предприятия / под ред. Е. Л. Кантора. – СПб. : Питер, 2002. – 352 с. 3. Пересада А. А. Инвестиционный процесс в Украине / А. А. Пересада. – К. : Издательство "Либра ТОВ", 1998. – 392 с.

Новікова О. В.

УДК 005.21:005.334

ПРОЦЕС СТРАТЕГІЧНОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

Анотація. Розглянуто поняття та процес стратегічного ризик-менеджменту на підприємстві, основні стратегічні ризики і стратегії ризик-менеджменту.

Аннотация. Рассмотрены понятие и процесс стратегического риск-менеджмента на предприятии, основные стратегические риски и стратегии риск-менеджмента.

© Новікова О. В., 2010

Annotation. The concept and the process of strategic risk management at enterprise, main strategic risks and risk management's strategies are considered.

Ключові слова: стратегічний ризик-менеджмент, процес, стратегія, стратегічний ризик, рівні менеджменту.

Кожне підприємство у процесі своєї діяльності неминуче стикається з певними ризиками. Сучасний стан економіки України характеризується кризовим станом, відсутністю стабільності в економічній сфері та законодавстві. У таких умовах ефективне управління виробничою діяльністю є дуже складним для підприємств.

Вивченням проблем стратегічного управління та ризик-менеджменту займалися такі вчені як: Міллер та Д. Кент [1], Р. Поляков [2], А. Фомичев [3], В. Черкасова, А. Батенкова [4] та ін. Але дослідження стратегічного ризик-менеджменту потребує подальших розробок у цій сфері, особливо в умовах нестабільності економіки.

Метою роботи є виявлення основних етапів, завдань та особливостей стратегічного ризик-менеджменту для можливості його впровадження у процес управління підприємством. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання: визначити сутність та мету стратегічного ризик-менеджменту на підприємстві; розглянути основні ризики та процес стратегічного управління ними і можливість його реалізації.

Уперше згадування терміна "стратегічний ризик-менеджмент" з'явилося у роботі "A framework for integrated risk management in international business", Miller, Kent [1]. У цій роботі Міллер описує п'ять "загальних" відповідей на невизначеність зовнішнього середовища – це уникнення, контроль, співпраця, імітація та гнучкість. Уникнення відбувається тоді, коли менеджер вважає ризик не припустимим. Контроль і співпраця використовуються для зниження невизначеності: контроль – за рахунок контролювання певних показників, а співпраця – за рахунок взаємозалежності поведінки підрозділів. Імітація стратегії конкуруючої фірми використовується, якщо фірма не може самостійно впоратись з невизначеністю. Гнучкість на відміну від інших стратегій відображає не намагання спрогнозувати можливі зміни середовища, а покращити внутрішню реакцію фірми на зміни.

На сьогоднішній день стратегічний ризик-менеджмент становить мистецтво управління ризиком у невизначеній господарській ситуації, засноване на прогнозуванні ризику і прийомів його зниження [2]. Основною метою стратегічного ризик-менеджменту є досягнення значних конкурентних переваг у сфері управління ризиком [3, с. 202].

Стратегічний ризик-менеджмент є однією з важливих складових стратегічного менеджменту підприємства. Так, однією з найпоширеніших та практичних методик планування й аналізу стратегій є SWOT-аналіз, тобто аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та загроз діяльності підприємства. Аналіз загроз підприємства забезпечується за допомогою стратегічного ризик-менеджменту.

Поляков Р. К. пропонує таку схему процесу стратегічного ризик-менеджменту на підприємстві (рисунок) [2].

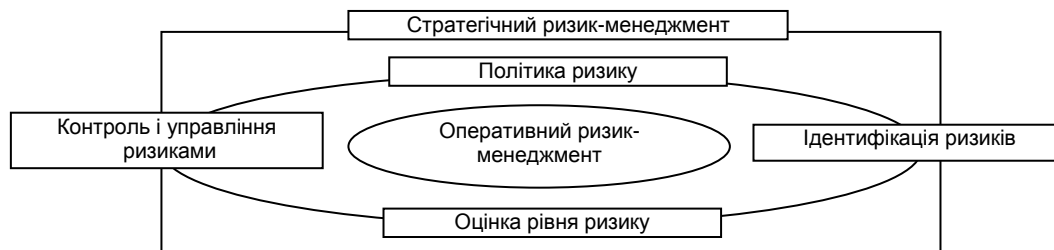

Рис. Процес стратегічного ризик-менеджменту

На першому етапі процесу відбувається поточний аналіз ризику, тобто оперативний ризик-менеджмент. Надалі ризики ідентифікуються та оцінюються, це найважливіший етап процесу стратегічного ризик-менеджменту, адже процес прийняття управлінських рішень залежить від інформації, отриманої на цьому етапі. Кінцевим етапом є прийняття стратегічного управлінського рішення щодо зниження можливих ризиків діяльності.

Черкасова В. А. та Батенкова А. А. до основних стратегічних ризиків відносять: розробку неадекватних, неправильних моделей та планів поведінки фірми, що не підходять до даного середовища; ризики, що пов'язані з можливістю настання певних зовнішніх подій, що роблять існуючу стратегію фірми неможливою чи потребують її змін; неправильну реалізацію стратегії навіть за умов, що вона правильна, а стан зовнішнього середовища стабільний [4]. Отже, кожен з етапів процесу стратегічного ризик-менеджменту повинен відстежуватись і контролюватись для запобігання появи нових ризиків при реалізації стратегії.

На думку Фомичева А. Н., значний вплив на стратегію ризик-менеджменту має рівень управління, на якому дана стратегія розробляється та реалізується. Автор виділяє три види стратегій залежно від рівня управління: портфельна, ділова і функціональна [3, с. 206]. Портфельна стратегія передбачає вищий рівень управління. Основними інструментами цієї стратегії є цінні папери. Ділова стратегія – це стратегія на рівні окремих фірм, що входять до складу корпорації або що окремо працюють на ринку. На рівні цієї стратегії забезпечуються довгострокові конкурентні переваги фірми. Функціональна стратегія реалізується на рівні окремих підрозділів фірми. Стратегічний ризик-менеджмент інтегрує стратегії на всіх рівнях керівництва для забезпечення ефективного управління ризиками.

Таким чином, реалізація стратегічного ризик-менеджменту повинна забезпечити фірмі значні конкурентні переваги. Для забезпечення ефективною діяльністю підприємства в умовах кризової та нестабільної економіки необхідним є впровадження комплексу стратегічного ризик-менеджменту згідно з етапами

процесу та рівнями менеджменту, аналіз ризиків зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, розробка адекватних стратегій на всіх рівнях керівництва та ефективна реалізація даних стратегій.

Наук. керівн. Гавкалова Н. Л.

Література: 1. Что такое Strategic Risk Management (Стратегическое управление рисками)? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.12manage.com/methods_slywotzky_strategic_risk_management_ru.html. 2. Поляков Р. Стратегічний ризик-менеджмент як нова парадигма управління бізнесом / Р. Поляков // Фінансовий ринок України. – 2005. – № 12. – С. 30–32. 3. Фомичев А. Н. Риск-менеджмент : учебн. пособ. / А. Н. Фомичев. – М. : Дашков и К, 2004. – 291 с. 4. Черкасова В. А. Влияние стратегических рисков на финансовые результаты компании / В. А. Черкасова, А. А. Батенкова // Корпоративные финансы. – 2007. – № 3. – С. 64–76.

Касьмін Д. С.

УДК 331.101.6:159.944

ПСИХІКА ЛЮДИНИ У ПРОЦЕСІ ПРАЦІ

Анотація. Розглянуто психіку людини у процесі праці, яка є невід'ємною частиною психології людини. Особливу увагу було приділено функціям психіки у процесі трудової діяльності людини.

Аннотация. Рассмотрена психика человека в процессе труда, которая является неотъемлемой частью психологии человека. Особое внимание было уделено функциям психики в процессе трудовой деятельности человека.

Annotation. The human psyche in the process of labor, which is an integral part of human psychology are studied. Particular attention to the functions of the psyche in the course of employment rights was paid.

Ключові слова: психіка, трудовий процес, психологія.

На сьогодні в суспільстві відбуваються глибокі економічні, інформаційні, технологічні і структурні зміни у зв'язку з переходом України до ринкових відносин. Головною в цьому є людина, адже вона управляє процесами у всіх сферах виробництва і є виробником соціально корисних продуктів, як матеріальних, так і духовних. Людина стала "інтегральною ланкою системи", до якої можна віднести конкретний виробничий процес. "Сама вона, – відзначає Б. Ф. Лом, – організовує процес регулювання і тим самим координує роботу всіх елементів системи, зв'язуючи їх в єдине ціле" [1]. А праця, у свою чергу, є основним видом діяльності, оскільки вона пов'язана з виробництвом цих продуктів. Як відомо, праця – це доцільна діяльність людини, спрямована на створення матеріальних і духовних благ, необхідних для задоволення потреб кожного індивіда й суспільства в цілому [2]. Отже, метою трудової діяльності можуть бути речі, які споживаються людьми, або предмети, необхідні для виробництва товарів.

Працю можна розділити на фізичну і розумову. При фізичній діяльності більше зачіпається м'язова система людини, а при розумовій діяльності включаються органи чуттів, пам'ять, мислення, увага, тобто, можна сказати, внутрішня активність мозку людини. Цю внутрішню активність і хотілося б розглянути, оскільки розумова діяльність людини – це дуже тонкий і плотський механізм, порушення в якому може призвести до поганих наслідків як для людини, так і для підприємства, на якому працює ця людина [3]. Адже відомо, що людині, яка займається розумовою діяльністю, потрібно більше часу для відновлення, ніж людині, яка займається фізичною працею.

Ця тема є дуже важливою, оскільки кожне підприємство і працедавець має бути зацікавлений у відновленні своїх співробітників після важкої розумової діяльності. Адже знижується продуктивність праці працівника, що безпосередньо впливає на досягнення головних цілей підприємства: досягнення максимального прибутку; здібність до конкурентної боротьби; забезпечення соціального благополуччя його працівників.

Що ж до психіки людини, то психіка – це властивість мозку, що є особливою формою відображення суб'єктом об'єктивної реальності. У роботах Сеченова І. М. психіка розглядалася як рефлекторний акт за типом і особливо за рівнем організації життєдіяльності цілісного організму [1]. Найважливіша особливість психічного відображення – його активність. При цьому воно не тільки є продуктом активної діяльності суб'єкта, але й, опосередкувавши її, виконує функцію орієнтації, управління нею. Змістом психіки є образи реальних предметів, явищ або подій [4]. На основі цих образів і здійснюється управління поведінкою та діяльністю людини. Наявність психіки дозволяє розробляти послідовну програму дій, спочатку все формується в мозку людини і тільки потім переходить в ті або інші дії [4].

У трудовій діяльності людини психіка людини виконує когнітивну, або пізнавальну, регулятивну, мотиваційну і комунікативну функції [3]. Когнітивна функція є активізацією пізнавальних процесів при виконанні певного виробничого завдання. Це означає, що людина під час своєї трудової діяльності сприймає і переробляє отриману нею інформацію, що надалі позитивно відображається на схвалюваних нею рішеннях, розглядає різні варіанти певної дії або рішення, які наслідки це носитиме, набуває нових знань [5]. Якщо людина швидко уловлює матеріал, уміє ним скористатися, це дуже хороший співробітник.

© Касьмін Д. С., 2010

На допомогу когнітивній функції приходить регулятивна функція, яка допомагає людині мобілізувати резерв своїх можливостей, тобто підігнати під рівень її активності і направити всі сили на досягнення поставленої мети [6]. Дана функція дуже необхідна, тому що не кожна людина повною мірою використовує резерв своїх можливостей. Мотиваційна функція психіки пов'язана із спонуканням людини до активності й підтримки цієї активності на визначеному рівні [3]. Комунікативна функція пов'язана із спілкуванням працівників між собою, тобто організацією загальної діяльності [5]. Адаптація людини важко уявляти без спілкування, без обміну інформацією між співробітниками. Отже, психофізіологічні функції складають органічний фундамент процесів діяльності. Без них неможливі не лише конкретні дії, але й постановка завдань на їх здійснення.

Серед чинників тих, що впливають на психофізіологічний стан персоналу, можна виділити такі. По-перше, це заробітна плата, вона формує стимул до праці і до її якості. Велика зарплата не завжди є головним стимулом до праці, оскільки в людини є своя межа фізичних і психічних можливостей, що не завжди може підвищити якість роботи [6]. Наступним чинником є міжособові стосунки в колективі, його психологічний клімат. Дуже важлива сумісність членів колективу: психофізіологічна (відмінності витривалості, швидкості мислення, уваги тощо, повинні враховуватися в дорученій роботі) і психологічна (характер, здібності, темперамент) [2]. Умови праці – важливий чинник. Це стосується режиму чергування праці і відпочинку, чистоти і дизайну робочого приміщення, зручного індивідуального робочого місця, температурного режиму, освітленості приміщень, їдальні, низького рівня шуму та ін.

Стиль керівництва – це теж важливий чинник. Керівник повинен уміти оцінювати робочий колектив, враховувати задоволеність членів колективу різними аспектами членства в ньому (наприклад, заробітна плата, умови праці тощо), що виявляється у сприятливому або несприятливому психологічному кліматі колективу [2].

На думку автора, це ті основні чинники, які в основному впливають на психофізіологічний стан персоналу, і саме на них слід зупинитися.

Хотілося б підсумувати все розглянуте вище і підкреслити, що психіка людини є складовою і невід'ємною частиною психології людини. А психологія праці – одна з найважливіших галузей психологічної науки, яка вивчає різноманітні прояви психіки в трудовій діяльності, її розвиток у різних видах праці, вплив тривалої роботи на психіку, відповідність організації процесів праці психічним і психофізіологічним особливостям людини.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Иванов Е. М. Основы психологического изучения профессиональной деятельности / Е. М. Иванов. – М. : МГУ, 1987. – 208 с. 2. <http://www.top-personal.ru>. 3. Калініна Т. О. Фізіологія і психологія праці : конспект лекцій / Т. О. Калініна, Є. П. Кожанова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2005. – 268 с. 4. Котелова Ю. В. Очерки по психологии труда : учебное пособие / Ю. В. Котелова. – М. : МГУ, 1995. – 250 с. 5. Климов Е. А. Введение в психологию труда : учебник для вузов / Е. А. Климов. – М. : Культура и спорт, ЮНИТИ, 1998. – 350 с. 6. Лукашевич Н. П. Психология праці : навчально-методичний посібник / Н. П. Лукашевич. – К. : МАУП, 1997. – 320 с.

УДК 339.137.4 (477)

Петрова К. С.

РОЗВИТОК ДЕМПІНГУ В УКРАЇНІ ТА АНТИДЕМПІНГ

Анотация. Розглянуто проблеми, з якими у зв'язку з неповноправною конкуренцією стикаються українські виробники товарів і послуг, демпінг та наслідки антидемпінгу.

Аннотация. Рассмотрены проблемы, с которыми в связи с неполноправной конкуренцией сталкиваются украинские производители товаров и услуг, демпинг и последствия антидемпинга.

Annotation. The problems, which have Ukrainian producers of commodities and services because of full right not competition, dumping and the consequences of antidumping are studied.

Ключові слова: демпінг, ціновий демпінг, вартісний демпінг, неринковий демпінг.

Дана тема дуже актуальна в Україні і за кордоном, де розвиток економічних процесів, пов'язаний з різким скороченням внутрішньодержавних і екстериторіальних ринків збуту змусив навіть відносно здібних до експорту вітчизняних виробників з метою виживання шукати способи виходу на міжнародні ринки і розширювати там свою присутність.

За останні півтора рока Україна різко активізувала свої спроби якнайскоріше ввійти в європейські і глобальні економічні структури, стати повноправним учасником світового ринку. Така політика, якщо вона проводиться послідовно, зважено й обережно, з урахуванням національних інтересів, політичних і економічних реалій сучасного миру, здатна реально додати додатковий імпульс економічному розвитку країни. У той же час ніхто не відміняв правила захисту національних інтересів, яке реалізується, зокрема, і через державний протекціонізм. При цьому чим сильніше держава, тим більше вона нав'яже іншим неповноправну конкуренцію, як на своєму власному ринку, так і на ринках третіх країн [1].

© Петрова К. С., 2010

Нижче розглянуто частину проблем, з якими у зв'язку з неповноправною конкуренцією стикаються українські виробники товарів і послуг. Свого часу Аврам Лінкольн дохідливо розтлумачив необхідність введення обмежувальних мит: "Я не багато знаю про тарифи. Знаю тільки, що коли я купую пальто з Англії, я отримую пальто, а Англія – гроші. А коли я купую американське пальто, я отримую пальто, а Америка – гроші". З тих пір економісти багато попрацювали для того, щоб придумати виправдувальні теорії для виробників, щоб вписати механізм захисту місцевого промисловця в концепцію чесної конкуренції, що є стрижнем розвитку вільного ринку. Оскільки темою дослідження є антидемпінгові розслідування, розглянемо їх докладніше [6].

Існує безліч як теоретичних, так і нормативних визначень демпінгу. Демпінг (англ. *dumping* – скидання) – здійснюваний для витіснення конкурентів і захоплення зовнішніх ринків збуту та вивезення товарів з країни за нижчими цінами, ніж ціни всередині країни. Демпінг може здійснюватися за рахунок засобів фірми-експортера або за допомогою держави шляхом субсидування експортних поставок із засобів державного бюджету [2, с. 102].

Сучасне законодавство розвинених країн розрізняє три основні типи демпінгу:

1. Ціновий демпінг – продаж на експортному ринку товару за ціною, яка нижче за його ціну на національному ринку.

2. Вартісний демпінг – продаж товару на експортному ринку за ціною, яка нижче за його вартість.

3. Неринковий демпінг – коли товар експортується з країни з неринковою економікою. Демпінг заборонений як міжнародними правилами в рамках ВТО, так і національними антидемпінговими законами країни, які дозволяють застосовувати антидемпінгові мита в разі виявлення факту демпінгу [2, с. 103].

При найближчому ознайомленні з антидемпінговими процесами відносно України стає очевидним, що вони – просто дискримінація України і відверта спроба її недопущення на міжнародний ринок [2, с. 104].

Перша згадка про демпінг можна знайти в наукових працях економістів Адама Сміта і Олександра Гамільтона, які ще в XVIII столітті усвідомлювали існування цього явища і вивчали можливі шляхи усунення його руйнівного ефекту. Вже на початку XX століття найбільші торгові держави почали застосовувати антидемпінгові заходи як засоби захисту національних товаровиробників від недобросовісної торгової практики. Перше національне антидемпінгове законодавство було прийняте в Канаді в 1904 році, за якою послідували Нова Зеландія (1905), Австралія (1906), США (1921) і Великобританія (1921) [3, с. 415].

Здійснивши імпорту продукції промисловості на американський ринок, українські виробники зустріли лютий опір зацікавлених імпортерів і місцевих продуцентів. Продукція України, пропонована, наприклад, американським споживачам, виявилася істотно дешевшою за аналоги місцевого виробництва. Це було досить для порушення антидемпінгового розслідування проти України. Аналогічна ситуація склалася і відносно імпорту продукції, що поставляється в Європейське співтовариство.

Можна виділити декілька основних причин, які дозволяють іноземним виробникам звинувачувати українські підприємства в демпінгу: 1) не всі країни визнають українські підприємства такими, що працюють в ринкових умовах; 2) незнання українськими експортерами законодавства країн, які проводять розслідування, не дозволяє кваліфіковано захищатися без залучення адвокатських контор; 3) відмова експортерів від участі в антидемпінгових розслідуваннях автоматично призводить до закриття ринків, оскільки розмір мита розраховується, як правило, на підставі матеріалів заявників; 4) численні субсидії – прямі і непрямі (нехай і легальні) – для експортних галузей економіки, наприклад, мав місце експеримент у гірничо-металургійному комплексі; 5) "низькотехнологічний" характер експорту. Найчастіше у світі антидемпінгові процеси порушуються проти поставок чорних металів, хімічної продукції і пластмас [4].

Наслідки антидемпінгових процесів українські негативні. У результаті антидемпінгових санкцій і закриття зарубіжних ринків скорочується експортоорієнтоване виробництво, що веде до значної втрати робочих місць; відсутні інвестиції, оскільки жоден інвестор не захоче вкласти гроші в експортну галузь, для якої закритий зарубіжний ринок [1].

У зв'язку з тим, що поки більшість металургійних і хімічних підприємств, що потерпіли, намагаються компенсувати втрату ринків збуту шляхом експансії на Близький Схід, до Туреччини, Китаю, Латинської Америки, географія антидемпінгових і спеціальних розслідувань розширюватиметься разом з українським експортом.

Щоб не допустити антидемпінгових розслідувань при експорті українських товарів, експортерів слід спиратися на існуючу світову практику застосування заходів із захисту, який в основному зводиться до такого:

1. Доцільно заздалегідь ознайомитися з антидемпінговим законодавством країни ввезення товару.

2. При здійсненні експортних операцій на постійній основі експортер повинен проводити розумну цінову політику. Не можна допускати застосування низьких цін, що можуть послужити підставою для визнання демпінгу.

3. Отримання від імпортера необхідної комерційної і правової інформації [3, с. 416].

Для зміцнення позицій країни на зовнішніх ринках, необхідне істотне коректування зовнішньоторговельної політики за такими стратегічними напрямками: нарощувати зусилля в найбільш перспективних секторах світової економіки; створювати конкурентоспроможні транснаціональні корпорації; озброюватися стратегіями глобального маркетингу, технологіями реалізації крупних міжнародних коопераційних проектів; диверсифікувати географічну структуру зовнішньої торгівлі, мінімізувати критичну залежність від окремих держав (ринків), відповідно укріплюючи економічну безпеку України; забезпечити збалансованість експорту й імпорту, торгових і поточних платіжних балансів України [5].

Узагальнюючи, можна вказати, що, безумовно, перспективи утворення зони вільної торгівлі між Україною і ЄС в контексті захисту від демпінгового імпорту існують. Україна отримує позитивні результати в боротьбі з демпінгом не тільки щодо імпорту в країну, а також щодо експорту за демпінговими цінами, це дозволить поставити український ринок на досить високий рівень порівняно з європейським. Для ефективного економічного розвитку в країні необхідно покращувати й удосконалювати антидемпінгову політику, відстоювати інтереси своєї країни і підвищувати просування товарів та послуг на міжнародному ринку.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. www.economix.com.ua. 2. Вишневецький О. К. Європейський Союз: дискримінаційний режим у торгівлі з Україною / О. К. Вишневецький // *Право України*. – 2005. – № 9. – С. 102–104. 3. Киреев А. П. *Международная экономика* : в 2-х ч. : Ч. 1. *Международная микроэкономика* : учеб. помощь для вузов / А. П. Киреев. – М., 2006. – 416 с. 4. www.klerk.ru. 5. www.iccua.org. 6. Татам А. *Право Европейский Союз* : учебник / А. Татам. – М., 2002. – 430 с.

ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ВИРОБНИКІВ

Анотація. Проаналізовано й оцінено систему професійної освіти, забезпечення підготовки робітничих кадрів на виробництві та пошук заходів її вдосконалення.

Аннотация. Проанализированы и оценены система профессионального образования, обеспечения подготовки рабочих кадров на производстве и поиск мероприятий по ее усовершенствованию.

Annotation. The system of vocational education, providing training of the workforce in the production and search activities for its improvement are analyzed and evaluated.

Ключові слова: професійне навчання персоналу, конкурентоспроможність, підвищення кваліфікації, безперервне навчання.

Сьогодні в умовах входження України у світову економіку людство повинне бути готовим успішно конкурувати на глобальному ринку. Випуск підприємством продукції, конкурентоспроможної на зарубіжних ринках, залежить не тільки від технічного оснащення підприємства, наявності сучасних технологій, налагодженої системи контролю якості продукції, маркетингових досліджень ринкового середовища та послідовного впровадження концепції просування товарів на зарубіжні ринки, а й від кваліфікації співробітників підприємства, ефективного управління персоналом.

За останні роки підвищився науковий інтерес до досліджень у даному напрямку. Значний внесок у наукову і практичну розробку цієї проблеми внесли такі науковці, як Анчишкін А. І., Апостолов О. Д., Басов В. М., Бланк І. О., О. Бальсис, Жамін В. А., Комаров Є. В., Костін Л. О., Маневич В. М., Савченко В. А., Саруханов Е. Р. та ін. [1].

Однак, незважаючи на кількість наукових праць, присвячених даній проблемі, в економічних дослідженнях не знайшли достатнього висвітлення методологічні питання управління і визначення ефективності виробничого навчання й підвищення кваліфікації працівників.

Розвиток сучасних технологій, необхідність постійного випереджувачого оновлення виробництва на інноваційній основі і відповідне підвищення вимог до якості робочої сили потребують постійного вдосконалення знань та вмінь працівників з метою організації їх продуктивної та високоефективної праці для забезпечення високої конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Метою даної роботи є аналіз і оцінка існуючої системи професійної освіти, забезпечення підготовки робітничих кадрів на виробництві та пошук заходів її вдосконалення.

У результаті досліджень вчених створена наукова основа визначення впливу кваліфікації працівників на приріст національного доходу і на зростання суспільної продуктивності праці зокрема. За підрахунками економістів, питома вага фактора кваліфікації кадрів у зростанні продуктивності суспільної праці становить близько 30 % [2]. У сучасних умовах будь-які навички і знання швидко старіють, тому ключову роль в управлінні персоналом відіграють фахове навчання та розвиток. На провідних підприємствах навчання і розвиток персоналу мають бути комплексним безперервним процесом. Можна констатувати, що під впливом економічних умов зараз необхідною стала така схема життєвого шляху: 10 – 20 років навчання та 40 років роботи і навчання.

За оцінками фахівців Світового банку, потенціал економічного розвитку передових країн на 60 % формується за рахунок людського капіталу. Останнім часом характер економіки розвинених країн радикально змінюється: головним продуктом стають знання, що підтверджується стрімким зростанням у світовому ВВП частки галузей, пов'язаних з інформаційними технологіями [3]. Тенденції ринку праці в Харкові: кількість вакансій за листопад збільшилася на 14 %, а кількість резюме скоротилася на 4 %. У листопаді виріс попит на офісні та економічні спеціальності, а також на фахівців у сфері нерухомості й будівництва та інженерів, а це схоже на пошук економіки [4].

Однак усвідомити необхідність навчання мало. Щоб створити сприятливі умови для розвитку персоналу, потрібні: мотивація і вільний час для самоосвіти; наявність матеріальних ресурсів і фінансування; вміння навчати, розуміння, як це краще робити. На законодавчому рівні необхідно передбачити використання різних видів стимулів для працівників, які мають високі показники в роботі. Їх стимулювання може бути матеріальним і нематеріальним. Для підприємств, що вкладають кошти у професійний розвиток персоналу, доцільно ввести податкові пільги, безвідсоткові кредити [5].

Розробляючи програму тренінгового курсу та вибираючи методи навчання, потрібно враховувати необхідність інтеграції у тренінгу теорії і практики, а також фокусування його на досягненні поставлених цілей.

Вибір використовуваних методів повинен відповідати поставленим при плануванні тренінгу цілям: для передачі нових знань найчастіше використовуються лекції та семінари; професійні навички і вміння відпрацьовуються під час виконання різних вправ, у самостійній роботі, при вирішенні практичних проблем; навички міжособистісної взаємодії та комунікаційні навички формуються у дискусіях, під час роботи в малих групах, при участі в ролевих іграх і симуляції та ін. [6]. Тренінг можна вважати добре спланованим, розробленим та проведеним тоді, коли він приносить вагомі бізнес-результати.

Реалії в країні такі, що витрати на професійне навчання не завжди розглядаються як інвестування зі значною віддачею. Інвестиції в людей теж мають свій рівень прибутковості та рентабельності. У той же час

практика європейських країн показує, що фінансування професійного навчання повинне розподілятися між державою, роботодавцями, громадськістю та працюючими. Це поєднання може бути різним, виходячи з можливостей і потреб конкретної країни.

На думку автора, доцільно проводити прогнозування та планування витрат, пов'язаних з навчанням персоналу. Прогнозування освіти призначене для того, щоб, базуючись на соціально-економічних і науково-технічних прогнозах, оцінити розвиток освіти та кваліфікаційної структури в майбутньому, встановити ймовірність виникнення нових процесів у цій сфері, розкрити можливості освіти, виявити різні варіанти задоволення потреб в освіті в суспільстві, визначити їх вплив на формування особистості та народногосподарську ефективність і тим самим дати можливість підготувати на основі всього цього довгострокові та середньострокові рішення в галузі політики освіти [7].

Одним з основних показників виміру економічного ефекту на рівні підприємства, на думку автора, можна використовувати показник річного економічного ефекту від підвищення кваліфікації, що становить різницю між річною економією, що виражається сумою економії за окремими факторами, і витратами на підвищення кваліфікації кадрів [1].

Ще одним важливим показником економічної ефективності системи підвищення кваліфікації виступає її рентабельність — відсоткове співвідношення річного економічного ефекту та поточних витрат на підвищення кваліфікації. Існує ще ціла низка показників та коефіцієнтів, які можна використовувати для аналітичних досліджень [2].

Такий підхід до оцінки ефективності безперервної професійної підготовки дозволить забезпечити єдиний підхід до оцінки ефективності підвищення кваліфікації працівників, виявити наявні резерви її зростання. Це дасть можливість підвищити зацікавленість підприємств і особисто працівників у систематичному підвищенні кваліфікації, значно поліпшити існуючу систему управління безперервного професійного навчання персоналу, більш раціонально використовувати грошові кошти.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Криклій А. С. Безперервне професійне навчання персоналу як чинник підвищення конкурентоспроможності українських виробників / А. С. Криклій // Економіка та держава. – 2004. – № 7. – С. 23–25. 2. Криклій А. С. Формирование кадрового потенциала отрасли: вопросы теории и практики : монография / А. С. Криклій. К. : ИД "Репро-Графика", 2003. – 284 с. 3. Чентуков Ю. Оптимизация численности персонала и развитие системы профобучения / Ю. Чентуков // Менеджер по персоналу. – 2007. – № 8. – С. 11. 4. <http://www.rabota.kharkov.ua/> 5. Щербак Л. Профессиональное обучение кадров на производстве и законодательство / Л. Щербак, К. Дечев // Справочник кадровика. – 2006. – № 12. – С. 82 – 87. 6. Базарова Г. Разработка программы тренинга // Менеджер по персоналу. – 2007. – № 8. – С. 45. 7. Позднякова Л. Подготовка квалифицированных кадров в Украине // Бизнес-информ. – 2002. – № 7–8. – С. 22–25.

Фесенко Е. И.

УДК 005.95:331.101.33

ДЕМОТИВАЦИЯ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ

Аннотация. Определена сущность демотивации персонала, рассмотрены возможные причины ее возникновения и способы преодоления.

Анотация. Визначено сутність демотивації персоналу, розглянуто можливі причини її виникнення та способи подолання.

Annotation. The essence of demotivation of the personnel is defined, possible reasons of its origin and methods of overcoming are considered.

Ключевые слова: мотивация, демотивация, отбор, адаптация, обучение, оценка, персонал.

Персонал является главным ресурсом каждого предприятия, от эффективности работы которого зависит успех организации, величина ее прибыли и престиж среди конкурентов. Именно работники способствуют достижению определенных результатов и реализации стратегических целей. В связи с этим главная задача руководителей состоит в подборе положительных факторов воздействия на трудовое поведение сотрудников. В условиях кризиса предприятия столкнулись с проблемой демотивации кадров, что вынуждает искать причины возникновения этого процесса и способы его преодоления.

Среди ученых, которые занимаются исследованием проблем демотивации, следует назвать таких, как: С. Иванова [1], В. Крючков [2], И. Грабская [3], Н. Ткаченко [4]. Однако проблемы демотивации остаются недостаточно изученными, что и обусловило актуальность исследования.

Целью работы является научно-теоретическое обоснование процесса демотивации в системе управления персоналом. Для достижения указанной цели в работе были поставлены и решены такие задачи: уточнено сущность понятия "демотивация", рассмотрены причины возникновения снижения мотивации и способы их решения. Объектом исследования является персонал предприятия.

© Фесенко Е. И., 2010

Специалисты по-разному определяют сущность демотивации. Например, В. Крючков, руководитель отдела исследований и разработок консалтинговой группы "Четвертое измерение", говорит, что, если мотивация – это процесс внутреннего побуждения человека к достижению целей, демотивацию можно обозначить как процесс, в результате которого внутреннее желание действовать у человека снижается [2]. По мнению Смирновой В. В., демотивация — это не отсутствие мотивации, а отсутствие стремления к конкретной деятельности в конкретной организации во время решения конкретной задачи. И. Грабская, консультант компании Hudson, определяет этот процесс, как не просто снижение мотивации, а как целый комплекс переживаний человека, который своеобразно проявляется и в деятельности, и в отношениях на работе [3].

Таким образом, можно сделать вывод, что демотивация – это действия или бездействия руководителей, которые приводят к потере эффективности работы персонала, текучести кадров и к снижению прибыльности предприятия в целом.

Одной из причин демотивации сотрудников может быть система управления персоналом организации в целом, где причины демотивации персонала выделяют по отдельным подсистемам управления персоналом, таким, как отбор, адаптация, обучение, мотивация и оценка персонала (таблица) [4].

Таблица

Причины демотивации в системе управления персоналом

Основные элементы системы управления персоналом	Причины демотивации в системе управления персоналом
Отбор	Нехватка квалифицированных специалистов и руководителей, обладающих личными и профессиональными качествами, чтобы давать оценку и принимать решения о соответствии кандидата имеющейся вакансии; не учитывается принцип совместимости сотрудника и организации; невозможность обеспечить для кандидатов с высокой компетентностью возможностей для ее дальнейшей реализации; прием на работу сотрудников, не имеющих искреннего интереса к работе
Адаптация	Использование однотипного сценария адаптации персонала ко всем категориям сотрудников; несоответствие ожиданий сотрудников и организационной деятельности; неспособность сотрудника гибко реагировать, принимать и приспосабливаться к обстоятельствам реальности
Обучение	Не занимаются обучением сотрудников или обучают невостребованным навыкам и умениям; сотрудников обучают формально, сверх необходимого
Мотивация	Отсутствие условий, при которых мотивы сотрудника способствовали бы его эффективной профессиональной деятельности; построение системы мотивации без учета индивидуальных особенностей человека
Оценка	Субъективизм руководителей; отсутствие планирования карьерного развития подчиненных; низкая экспертность при оценке; неумение коммуникативно выстроить процедуру оценки персонала

Эффективная борьба с причинами снижения мотивации – залог успешной работы по управлению персоналом. Можно выделить основные рекомендации по устранению демотивации. Необходимо: подбирать персонал с подобными мотивами; обеспечивать кандидату реалистичную информацию о компании; предоставлять возможность карьерного роста; формировать командный дух в сотрудниках; как можно чаще проводить собрания персонала, интересоваться проблемами каждого работника; ставить возможные, конкретные задачи работнику; прислушиваться к идеям и предложениям сотрудников; поощрять достижения в работе как деньгами, так и вниманием.

Сегодня в Украине проблема демотивации достаточно актуальна и, к сожалению, приводит или к снижению эффективности деятельности сотрудника, или к его уходу из организации. Предложенные рекомендации по устранению демотивации должны стать составляющей частью эффективного управления, которое позволит удержать ценных специалистов в организации.

Научн. рук. Гаваколова Н. Л.

Литература: 1. Иванова С. В. Мотивация на 100 %: А где же у него кнопка? / С. В. Иванова. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 288 с. 2. Крючков В. Кто в ответе за демотивацию персонала? / В. Крючков // Управление персоналом. – 2007. – № 7. – С. 25–27. 3. Грабская И. Что демотивирует украинских работников? / И. Грабская // Управление персоналом. – 2007. – № 7. – С. 64–68. 4. Ткаченко Н. Э. Причины демотивации персонала в организации / Н. Э. Ткаченко // Экономика. Менеджмент. Підприємництво : зб. наук. праць СНУ ім. В. Даля. – 2008. – № 20. – С. 132–138.

УДК 005.952.2

Степанова Н. А.

ПРИНЦИПЫ КАДРОВОЙ ПОЛИТИКИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация. Рассмотрены принципы формирования кадровой политики предприятия с учетом обеспечения основных ее подсистем.

Анотация. Розглянуто принципи формування кадрової політики підприємства з урахуванням забезпечення основних її підсистем.

© Степанова Н. А., 2010

Annotation. The principles of enterprise personnel policy forming due to the regard for its major subsystems are considered.

Ключевые слова: кадровая политика, принципы кадровой политики, подсистемы кадровой политики.

Кадровая политика организации – генеральное направление кадровой работы, совокупность принципов, методов, форм, организационного механизма по выработке целей и задач, направленных на сохранение, укрепление и развитие кадрового потенциала, на создание квалифицированного и высокопроизводительного сплоченного коллектива, способного своевременно реагировать на постоянно меняющиеся условия рынка с учетом стратегии развития организации.

Назначение кадровой политики – своевременно формулировать цели в соответствии со стратегией развития организации, ставить проблемы и задачи, находить способы и организовывать достижение целей.

Главной целью кадровой политики организации является обеспечение этих функциональных подсистем системы управления и производственной системы организации необходимым количеством работников, с определенными качествами [1].

Поэтому целью данной работы является усовершенствование подсистем кадровой политики на основании предложенных принципов управления персоналом.

При формировании кадровой политики, для всестороннего определения направления деятельности в организации, необходимо учитывать основные принципы отдельных подсистем кадровой политики, а именно:

Управление персоналом организации:

принцип одинаковой необходимости достижения индивидуальных и организационных целей – определяет необходимость искать честные компромиссы между администрацией и работниками, а не отдавать предпочтение интересам организации.

Подбор и расстановка персонала:

принцип соответствия – определяет необходимость соответствия объема заданий, полномочий, ответственности возможностям человека;

принцип профессиональной компетенции – определяет необходимость наличия уровня знаний, соответствующего требованиям должности;

принцип практических достижений – определяет наличие определенного уровня опыта;

принцип индивидуальности – определяет наличие индивидуальных качеств работника, черт характера для выполнения необходимой работы.

Формирование и подготовка резерва для выдвижения на руководящие должности:

принцип конкурентности – определяет необходимость отбирать кандидатов на конкурсной основе;

принцип ротации – определяет необходимость планомерной смены должности по вертикали и горизонтали;

принцип индивидуальной подготовки – определяет необходимость подготовки резерва на конкретную должность по индивидуальной программе.

Оценка и аттестация персонала:

принцип отбора показателей оценки – определяет необходимость составления системы показателей, включающей в себя цель оценок, критерии и частоту оценок;

принцип оценки выполнения заданий – определяет необходимость оценки результатов деятельности по выбранным критериям.

Развитие персонала:

принцип повышения квалификации – определяет необходимость периодического обучения персонала в соответствии с индивидуальной стратегией развития сотрудника;

принцип самовыражения – определяет необходимость наличия самостоятельности, влияния на формирование методов исполнения (для руководителей);

принцип саморазвития – определяет необходимость развития при наличии способности к этому.

Мотивация и стимулирование персонала:

принцип соответствия оплаты труда объему и сложности выполняемой работы – определяет необходимость наличия эффективной оплаты труда сотрудников;

принцип соразмерного сочетания стимулов и санкций – определяет необходимость конкретного описания задач, обязанностей и показателей;

принцип мотивации – определяет необходимость установления побудительных факторов, влияющих на индивидуальное стремление выполнения поставленных задач [2].

Следует учитывать, что не только предприятие имеет цели. Свои собственные цели, у каждого индивидуальные, имеет и каждый работник организации. Если организация рассчитывает на продолжительный и стабильный срок деятельности, то необходимо учитывать главный принцип кадровой политики – принцип соответствия индивидуальных целей работников целям организации. Он заключается в том, что одинаково необходимо достижение индивидуальных и организационных целей. Это означает, что при возникновении конфликтов нужно искать честные компромиссы, а не отдавать предпочтения целям организации.

Подводя итоги, можно сказать, что задачей кадровой службы любой организации является осуществление такой кадровой политики, чтобы она максимально способствовала повышению эффективности деятельности предприятия. Для этого необходимо в совокупности использовать все выше перечисленные принципы, так как именно опираясь на них, руководитель имеет возможность правильно выбирать способы и методы управления персоналом предприятия.

Научн. рук. Зубчинская Н. М.

Литература: 1. www.personal.ua. 2. Афанасьев Н. В. Экономика предприятия / Н. В. Афанасьев, А. Б. Гончаров. – Харьков : ИД "ИНЖЭК" 2004. – 528 с. 3. Управление персоналом / под ред. Т. Ю. Базарова, Б. Л. Еремена. – М., 2006. – 465 с.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Анотація. Розглянуто становище підприємства в період фінансово-економічної кризи та висвітлено декілька варіантів покращення стратегічного управління підприємством у період кризи для України.

Аннотация. Рассмотрено положение предприятия в период финансово-экономического кризиса и раскрыто несколько вариантов улучшения стратегического управления предприятием в период кризиса для Украины.

Annotation. The state of companies during the financial-economic crisis are studied and several options for improving strategic management in crisis for Ukraine are described.

Ключові слова: стратегія, стратегічне управління, криза, модернізація.

У період фінансово-економічної кризи, що розпочалася ще у 2007 році, результати діяльності підприємств України погіршилися, виникли проблеми з дефіцитом власних коштів і платоспроможністю. Така ситуація призвела до перегляду стратегічних цілей діяльності управління підприємством з метою поліпшення даної ситуації. Саме тому дослідження особливостей стратегічного управління підприємством набуло актуальності.

Процес стратегічного управління підприємством досліджувало багато вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, зокрема: І. Ансофф, Скібіцький О. М., Василенко В. О., Шершньова З. Є., Немцов В. Д., Забродська Л. Д., Міщенко А. П., Мізюк Б. М., Пономаренко В. С.

Мета дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо поліпшення стратегічного управління підприємством. Завдання, які було вирішено в результаті дослідження: 1) теоретичне обґрунтування політики стратегічного управління підприємством в умовах економічної кризи; 2) розробка рекомендацій, пов'язаних з подальшим управлінням підприємством.

Предметом дослідження виступають стратегічні аспекти управління підприємством в умовах кризи.

Об'єкт дослідження – процеси управління підприємством.

За більш широким визначенням стратегія – це конкретизована в певних показниках позиція у середовищі, яку займає підприємство, це своєрідний погляд на внутрішнє і зовнішнє середовища, спроба знайти шляхи ефективного пристосування до зовнішніх, неконтрольованих фірмою факторів, а також проведення необхідних змін елементів і їхніх комбінацій внутрішнього середовища. Стратегія розглядається як зразок, до якого прагне наблизитись організація (підприємство) [1].

Досить часто стратегію ототожнюють зі стратегічним управлінням. Стратегічне управління – багатоплановий, формально-поведінковий управлінський процес, який допомагає формулювати та виконувати ефективні стратегії, що сприяють балансуванню відносин між організацією, включаючи її окремі частини, та зовнішнім середовищем, а також досягненню встановлених цілей [1].

На думку автора, метою стратегічного управління підприємством є побудова такої динамічної системи, яка давала б змогу забезпечувати своєчасне визначення місії, цілей та стратегій, розробку і забезпечення виконання системи планів як інструментів реалізації стратегічних орієнтирів з удосконалення підприємства та його окремих підсистем, що є основою для забезпечення його конкурентоспроможного існування в довгостроковій перспективі. Стратегічне управління підприємством спрямоване на створення конкурентних переваг підприємства й утвердження ефективної стратегічної позиції, що забезпечать майбутню життєздатність організації в мінливих умовах.

Розробка стратегії підприємства починається з визначення основних орієнтирів підприємницької діяльності, що визначає основні напрями розвитку підприємства і встановлює його цілі. Важливим джерелом інформації для формування стратегічних цілей є інформація про внутрішнє (сукупність факторів, які формують її довгострокову прибутковість і перебувають під безпосереднім контролем керівництва організації) і зовнішнє (сукупність факторів, які формують довгострокову прибутковість організації і на які організація не може впливати взагалі або має незначний вплив) середовища, аналіз яких дозволяє оцінити реальність поставлених цілей, спрогнозувати можливі зміни і вибрати найбільш ефективну стратегію розвитку підприємства.

Сьогодні на функціонування підприємств негативний вплив здійснюють такі фактори: криза у банківській сфері, підвищення світових цін на енергоносії, зростання цін на товари та послуги, зростання рівня інфляції. Це призвело до скорочення ВВП, надходжень і видатків бюджету, падіння ринкової вартості вітчизняних компаній та їх банкрутство, зниження рівня добробуту населення, зростання соціальної напруги в суспільстві. Понад 37 % підприємств застосували офіційне скорочення персоналу і 18 % – неофіційні заходи (скорочення робочого дня, відпустка за власний рахунок і т. д.) [2].

В умовах відносної статичності зовнішнього середовища підприємств для успішної їх діяльності досить було здійснювати лише довгострокове й оперативне управління. Розроблялись довгострокові прогнози, вирішувались проблеми внутрішнього стану підприємства в поточній діяльності. Причому перспективний розвиток підприємства тісно пов'язувався з раніше досягнутими результатами діяльності, і прогнозовані показники були обов'язково оптимістичні. Зростання динамічності й невизначеності зовнішнього середовища через кризу в країні зумовило проблему своєчасної адаптації підприємства до умов, що постійно змінюються, яка впливає на успішне функціонування підприємства на ринку. Для вирішення цієї проблеми необхідно використовувати концепції стратегічного управління.

На думку автора, щоб покращити управління підприємством у період кризи, необхідно: 1) запровадити дистанційну трудову діяльність, що дозволяє знизити накладні витрати; 2) поширити політику стратегічного управління на підприємстві: діагностика поточного стану підприємства; аналіз факторів зовнішнього середовища; розробка сценаріїв подальшого розвитку; 3) знизити витрати підприємства за рахунок їх оптимізації (на базі проведення аналізу структури витрат), виявлення та використання внутрішніх резервів підприємства [3]; 4) запровадити управління підприємством на засадах логістики (підвищення ефективності управління інтегрованими в єдину систему інформаційними, фінансовими, трудовими потоками).

Таким чином, кожне підприємство повинне розробляти адекватну сучасним умовам стратегію, за допомогою якої можна було б прогнозувати шляхи діяльності підприємства на найближчі і більш віддалені перспективи. До таких шляхів можна віднести: "дистанційну трудову діяльність", поширення політики стратегічного управління, управління підприємством на засадах логістики.

Наук. керівн. Гавкалова Н. Л.

Література: 1. Василенко В. О. Стратегічне управління підприємством : навч. посібник / В. О. Василенко, Т. І. Ткаченко ; за ред. В. О. Василенка. – 2-ге вид., виправл. і доп. – К. : ЦНЛ, 2004. – 400 с. 2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 3. Ларіна К. В. Модернізація як фактор стабілізації та розвитку підприємства в умовах кризи / К. В. Ларіна // Управління розвитком. – 2009. – № 15. – С. 32–33.

Іушина В. Д.

УДК 338.516.45

РИНКОВА РІВНОВАГА: ВСТАНОВЛЕННЯ РІВНОВАЖНОЇ ЦІНИ

Анотація. Охарактеризовано ринкову рівновагу, а саме: як устанавлюється рівноважна ціна, як при цьому взаємодіють попит та пропозиція і що має місце, коли вищеназвана рівновага порушується.

Аннотация. Охарактеризовано рыночное равновесие, а именно: как устанавливается равновесная цена, как при этом взаимодействуют спрос и предложение и что имеет место, когда вышеназванное равновесие нарушается.

Annotation. The market equilibrium is characterized, namely, how shall be established by market value, in this case the interaction of supply and proposal, and that is when the above-mentioned equilibrium is disturbed.

Ключові слова: ринкова рівновага, підприємство, попит, пропозиція, дефіцит і надлишки товарів, ціни.

В умовах ринкових відносин центр економічної діяльності переміщується до основної ланки всієї економіки – до підприємства. Саме на цьому рівні створюється вся необхідна суспільству продукція, надаються різні послуги. На підприємстві зосереджені найбільш кваліфіковані кадри. Тут вирішуються питання ощадливої витрати ресурсів, застосування високопродуктивної техніки, технології. На підприємстві домагаються зниження до мінімуму витрат виробництва й реалізації продукції. Розробляються бізнес-плани, застосовується маркетинг, здійснюється ефективне управління – менеджмент.

Усе це вимагає глибоких економічних знань, адже в умовах ринкової економіки виживе лише той, хто найбільш грамотно й компетентно визначить вимоги ринку, створить і організує виробництво продукції, що користується попитом, забезпечить високим доходом висококваліфікованих працівників. Вивчення ж попиту на ринку зараз стає першочерговим завданням при функціонуванні підприємства. Постійне відстеження попиту і здатність моментально реагувати на найменші його зміни, тобто гнучкість виробництва, – все це визначає виживання й успішну роботу підприємства. На сьогодні для будь-якої фірми важливішим є навіть не зробити яку-небудь продукцію, а збути її, знайти конкретну нішу на ринку для свого товару. Ось чому на перші місця виходять у наш час численні відділи маркетингу, що безпосередньо займаються питаннями збуту й реалізації продукції. І там добре знають, що таке попит і як він змінюється із часом. "Клієнт завжди правий" – цей принцип, прийнятий на озброєння багатьма провідними виробниками, зайвий раз доводить першорядне значення такого економічного поняття, як ринковий попит.

Актуальність теми даної статті полягає в тому, що важливим інструментом ринкової економіки, яка має місце на Україні, є попит і пропозиція. Ринкова рівновага та рівноважна ціна існують на ринку при рівності величини попиту величині пропозиції даного товару. При рівноважній ціні відсутній як надлишок – перевищення величини пропозиції над величиною попиту, так і дефіцит – перевищення величини попиту над величиною пропозиції. "Навчить папуго виголошувати слова "попит і пропозиція" – і перед вами економіст!" – таке значення надають цим категоріям Кемпбел Р. Макконнелл і Стенлі Брю в розумінні економічних процесів [1]. У цьому відлудливому жарті велика частка правди, оскільки, по суті, ці прості економічні важелі здатні дати глибоке уявлення не лише про окремі економічні проблеми, але також і про функціонування всієї економічної системи в цілому.

Цю тему досліджувало багато вчених, таких, як А. Маршалл, Л. Вальрас. Рівновагу Л. Вальрас характеризував як "стан, за якого ефективний попит і пропозиція виробничих послуг є рівними, існує пос-

© Іушина В. Д., 2010

тійна стійка ціна на ринку продуктів і, нарешті, продажна ціна продуктів дорівнює витратам, втіленим у виробничих послугах. Дві перші умови належать до рівноваги обміну, третя — до рівноваги виробництва" [2]. В. Парето рівновагу трактував як економічний стан, за якого неможливо поліпшити становище будь-кого з учасників обміну, не погіршивши становища хоча б одного з них [3]. К. Вікссель, А. Сміт і Д. Рікардо вказували, що порушення економічної рівноваги і зниження ефективності зумовлене, на їхню думку, не хибами ринкового механізму, а втручанням держави в економіку [4].

Аналіз взаємодії попиту і пропозиції, особливостей наслідків конкуренції за фіксації цін, причин виникнення дефіциту дає змогу розкрити механізм ринкової рівноваги, а також дослідити ринковий критерій розподілу благ [5]. Координація дій у ринковому господарстві здійснюється за допомогою ціни. Це врівноважує ринки, а ціна, що врівноважує кількісні величини попиту і пропозиції, називається ціною рівноваги, або рівноважною ціною (РЕ) [5]. Зменшення пропозиції блага стосовно попиту зумовлює автоматичну ринкову реакцію зростання ціни. Вища ціна змушує покупців купувати блага менше, а виробників постачати блага більше, що спричиняє встановлення рівноваги величини попиту і величини пропозиції. До такого ж наслідку призводить і зниження ціни як відхилення від рівноваги. Зниження ціни сигналізує, що благо стало менш рідкісним, тобто пропозиція перевищила попит і зумовлює збільшення величини попиту, але зменшення величини пропозиції, тобто їх рівновагу.

Але інколи, керуючись певними міркуваннями, навіть в умовах ринкової економіки уряд фіксує ціну на товар на так званому соціально прийнятному рівні, що рівнозначно виключенню механізму ринкової координації. Але рідкісність певного блага не можна подолати, встановлюючи контроль над ціною. Фіксація низької ціни спричиняє нестачу або дефіцит товарів. Саме поняття "винятковість" визначає відношення між бажаністю і наявністю блага або попитом та пропозицією.

Ціни надають інформацію про відносну рідкісність. Благо перестає бути рідкісним тоді, коли його можна отримати в бажаній кількості без обмежень. Конкуренція покупців є наслідком рідкісності благ, позбавитися її можна лише усунувши рідкісність. Критерієм розподілу рідкісних благ в умовах ринку є готовність платити. Покупці намагаються дотримуватись цього критерію, створюючи конкуренцію між собою. Розподіл і споживання благ у суспільстві на основі готовності платити гроші є важливою мотивацією до праці та до заробляння грошей [6].

Негрошовими витратами споживачів (або негрошовою складовою ціни) вважаються: стояння в черзі, давання чайових і хабарів, зниження споживання і зміна його структури, витрати часу на пошук товару тощо. Збільшення негрошових витрат покупців породжує змертвілі витрати, тобто витрати, що не приносять вигод і продавцю (наприклад, витрати на чекання в черзі).

Поряд з дефіцитом можна штучно сприяти і появі надлишків, наприклад, установлюючи паритетні ціни на продукцію фермерів. Сприяючи появі надлишку сільськогосподарських товарів, уряд уникає падіння цін на сільськогосподарську продукцію до такого рівня, коли величина поточного споживчого попиту буде відповідати величині пропозиції, тобто кількості продукції, яку хочуть виробити фермери [6].

Отже, проаналізувавши особливості ринкової рівноваги, можна зробити такі висновки:

функцію координації в ринковому господарстві виконують ціни, які встановлюються на ринку на основі взаємодії попиту та пропозиції;

втручання держави у вільне устанавлення цін призводить до порушення ринкової рівноваги, дефіциту і збільшення грошових витрат покупців. Воно може здійснюватись тільки у виняткових випадках на короткий період часу і не більше ніж на три – чотири базисних товари;

ринковий розподіл благ визначається готовністю платити, що підтверджує існуючий ринковий принцип: "Ефективність — через ринок, справедливість — через податки".

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Ермишин П. Г. Основы экономической теории : курс лекций / П. Г. Ермишин. – К. : АЛЬТ, 2000. – 146 с. 2. Экономика : учебник / под ред. докт. экон. наук, проф. А. С. Булатова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Экономистъ, 2006. – 896 с. 3. Економічна теорія / Є. М. Воробйов, А. А. Гриценко, В. М. Лісовицький, В. М. Соболев. – К. : ТОВ "Карвін", 2003. – 704 с. 4. Історія економічних учень / за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2004. – 1300 с. 5. Мочерний С. В. Економічна теорія / С. В. Мочерний. – К. : Академія, 2001. – 656 с. 6. <http://www.library.if.ua/book/67/4981.html>.

УДК 005.915

Бондарчук Т. П.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Присвячено питанням забезпечення економічної безпеки підприємства, а саме: що таке економічна безпека підприємства, які складові поняття її утворюють та які підходи використовуються для підвищення рівня економічної безпеки підприємства.

Аннотация. Посвящено вопросам обеспечения экономической безопасности предприятия, а именно: что представляет собой экономическая безопасность предприятия, из каких составляющих она состоит и какие подходы используются для повышения уровня экономической безопасности предприятия.

© Бондарчук Т. П., 2010

Annotation. The questions of providing of economic security of enterprise are studied. Namely, that is economic security of enterprise, from what constituents it goes and what approaches are used for the increase of economic strength of enterprise security.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, внутрішні загрози, зовнішні загрози, ринок, ресурси, аналіз.

Актуальність даної теми обумовлена тим, що сучасна економічна безпека дозволяє запобігати внутрішнім та зовнішнім загрозам і забезпечує тривале виживання й стійкий розвиток підприємства на ринку відповідно до обраної місії. Економічна безпека підприємства традиційно містить у собі фінансову, інтелектуальну, кадрову, технологічну, правову, екологічну, інформаційну й силову складові [1]. До них варто додати ринкову, а також інтерфейсну складову, що характеризує надійність взаємодії з економічними контрагентами підприємства. Забезпечення економічної безпеки припускає виділення, аналіз та оцінку існуючих загроз за кожною з функціональних складових і розробку на їхній основі системи протидіючих попереджуючих заходів.

На сьогоднішній день в економічній літературі існує недостатньо якісно сформована система погляду на економічну безпеку підприємства (ЕБП), єдина методологічна база відсутня. Взаємозв'язок ЕБП із конкурентоспроможністю, конкурентостійкістю, системою управління ризиками не встановлений.

Аналіз сучасної економічної літератури дозволяє виявити різні думки фахівців щодо сутності ЕБП. У роботі А. Іванова і В. Шликова зазначено, що "поняття економічної безпеки підприємства припускає створення таких умов його діяльності, при яких забезпечується надійний захист його економічних інтересів від усіх можливих видів загроз".

Т. Сухорукова стверджує, що "економічну безпеку підприємства можна розглядати як систему заходів, що забезпечують конкурентну стійкість і економічну стабільність підприємства, а також що не роблять негативного впливу на стан і умови життя населення – як зайнятого на даному підприємстві, так і проживаючого в регіоні, місті" [2]. Автор згоден з цим твердженням, тому що метою кожного підприємства є одержання прибутку й утримання свого конкурентоспроможного становище на ринку. Для здійснення цих цілей необхідно подбати про раціональне використання сировини, трудових ресурсів, правильної організації праці, забезпечення рентабельності виробленої продукції, використання маркетингових методів її просування й ін. Виконання цих умов дозволить захистити підприємство від усіх можливих загроз зовнішнього й внутрішнього середовищ і тим самим забезпечити економічну безпеку підприємства.

Н. Капустін вважає, що "економічна безпека – це кількісна і якісна характеристика економічних властивостей системи з погляду її здатності до самовиживання й розвитку в умовах дестабілізуючої дії непередбачених і важкопрогнозованих зовнішніх та внутрішніх факторів" [2]. На відміну від висловлень А. Іванова, В. Шликова й Т. Сухорукова очевидно, що Н. Капустін робить акцент не на забезпеченні умов діяльності підприємства, а на якісних і кількісних властивостях самого товару. На його думку, товар повинен сам проштовхувати себе на ринок, не застосовуючи при цьому будь-яких інших заходів (ознайомлення його з потенційним покупцем і подальшим просуванням).

Безсумнівно, всі ці думки правильні, але автор вважає, що краще при забезпеченні економічної безпеки приділяти увагу підприємству в цілому, а не окремо продукції, що ним випускається. Необхідно забезпечити конкурентну стійкість і економічну стабільність підприємства, тобто розробити оптимальні умови діяльності підприємства, які дозволять забезпечити надійний захист його економічних інтересів від можливих загроз.

У ринковій економіці завжди існує небезпека кризи, оскільки в управлінні завжди існує ризик, що соціально-економічна система (підприємство) розвивається циклічно, що змінює співвідношення керіваних і некервованих процесів, потреби й інтереси суспільства та окремої людини.

Системна криза економіки в цілому, звичайно, не може не відобразитися на стані окремого підприємства. Ступінь впливу зовнішньої кризи на економіку підприємства значною мірою залежить від: форми власності (державна, колективна, приватна); форми господарювання (акціонерне товариство, колективне підприємство, кооператив); сфери його діяльності (виробнича, комерційна, страхування й ін.); внутрішнього організаційно-економічного стану (виробничого, організаційного й соціального потенціалів, професіоналізму управління та ін.) [3].

Підприємство може успішно протидіяти зовнішнім кризовим явищам або, навпаки, реагувати на них убик посилення негативних тенденцій у власному соціально-економічному розвитку. Причини виникнення кризи в діяльності підприємства можуть бути зовнішніми й внутрішніми: перші пов'язані з тенденцією і стратегією макроекономічного й соціального розвитку, політичною ситуацією в країні, другі – з особливостями функціонування й розвитку організаційно-економічного механізму підприємства в ринкових умовах господарювання. Для кожного підприємства існує своє співвідношення зовнішніх і внутрішніх факторів кризи.

Головною проблемою багатьох українських підприємств залишається виживання в сучасних економіко-політичних умовах. А управління економічною безпекою підприємства забезпечить комплексний підхід до вирішення економічних проблем підприємств України. У цей час запропоновані напрямки виходу з кризи підприємств односторонні. Наприклад, антикризове, стратегічне управління спрямовані ніби на оздоровлення фінансової діяльності підприємства і діють на певному етапі розвитку підприємства, а управління економічною безпекою дозволяє регулювати всі сфери діяльності підприємства. З цього виходить, що прибуток є джерелом стійкості й розвитку, забезпечує економічну безпеку підприємства.

Управління підприємством як соціально-економічною системою в певній мірі повинне бути завжди антикризовим. Сутність антикризового управління виражається в тому, що кризи в принципі можна прогнозувати й планувати; кризові явища в деякій мірі піддаються регулюванню (їх можна прискорювати, відсунути і зм'якшувати); управління в умовах кризи вимагає особливих і спеціальних підходів [4]. Головна мета антикризового управління – використання найменш ризикових управлінських рішень, які дозволили б досягти поставлених результатів господарювання з мінімумом додаткових засобів і при мінімальних негативних соціально-економічних наслідках [3].

Вивчення досвіду подолання кризових ситуацій дозволяє сформулювати деякі загальні, обов'язкові для кожного підприємства процедури, на підставі яких можна виділити два найпоширеніші види тактики: захисну й наступальну. Захисна тактика заснована на проведенні зберігаючих заходів, спрямованих

на скорочення усіх витрат, пов'язаних з виробництвом і збутом, що приводить до скорочення виробництва у цілому. Більш ефективна наступальна тактика, тобто проведення не стільки оперативних, скільки стратегічних заходів. У цьому випадку разом з ресурсозберігаючими заходами проводиться активний маркетинг, вивчення й завоювання нових ринків збуту, встановлення більш високих цін. Наприкінці хотілося б відзначити наступні основоположні моменти, які характеризують високий ступінь значущості цієї проблеми. На сьогоднішній день економічна безпека має важливе значення для всіх без винятку підприємств. З метою виживання й розвитку в умовах надзвичайно динамічних та невизначених зовнішнього й внутрішнього середовищ організаціям необхідно пристосовуватися до змін, а також самим активно формувати своє майбутнє.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Ільшченко С. Н. Оцінка складової економічної безпеки підприємства / С. Н. Ільшченко // Наукові праці Донецького державного технічного університету. – 2002. – № 47. – С. 16–22. 2. Глущенко С. В. Керування фінансовим ризиком і економічною безпекою підприємства / С. В. Глущенко // Наукові праці Донецького державного технічного університету. – 2002. – № 47. – С. 22–29. 3. Мишенин Е. В. Антикризисне керування як механізм забезпечення економічної безпеки підприємства / Е. В. Мишенин // Наукові праці Донецького державного технічного університету. – 2002. – № 47. – С. 6–10. 4. Подлужная Н. А. Вибір критерію економічної безпеки підприємства / Н. А. Подлужная // Наукові праці Донецького державного технічного університету. – 2002. – № 47. – С. 10–16.

УДК 005.343(477)

Васильєва Г. О.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ

Анотація. Розглянуто основні риси підприємств інноваційного типу розвитку, підвищення конкурентоспроможності українських підприємств, причини їх незадовільного стану та оптимальні варіанти їх розв'язання.

Аннотация. Рассмотрены основные черты предприятий инновационного типа развития, повышение конкурентоспособности украинских предприятий, причины их неудовлетворительного положения и оптимальные варианты их решения.

Annotation. The main enterprise features of innovation type of development, Ukrainian enterprises competitiveness, the reasons of their unsatisfactory position and optimum variants of their solution are considered.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємств, техніко-технологічне переозброєння, підприємство інноваційного типу розвитку.

Світ перебуває в безперервному розвитку. Завтрашній світовий ринок уже сьогодні вимагає інноваційних машин, механізмів з покращеними властивостями та новими можливостями. Тверді вимоги ринку до створення нового обладнання породжують проблему широкомасштабного техніко-технологічного переозброєння й модернізації всього комплексу підприємства [1, с. 450].

Розвиток інноваційної інфраструктури відповідає пріоритетам державної політики, які визначені законами України "Про інноваційну діяльність", "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні", Постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 р. № 316 "Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2008 рік (Бюджетної декларації)".

Україна планує збільшити загальний обсяг реалізованої промислової продукції частки галузей інноваційно-інвестиційного сектору (насамперед машинобудування) до 21 % у 2012 р. і 32 % у 2017 р. (2005 р. – 13,3 %), сектору споживчих товарів – відповідно до 24 і 31 % (2005 р. – 21,2 %), знизити частку енергосировинного сектору – до 52 і 37 % (2005 р. – 65,5 %). Рівень інноваційно активних підприємств в Україні коливається в межах 15 – 20 % порівняно з 51 % у країнах ЄС. Знижується кількість інноваційно активних підприємств (26 % у 1994 році проти 14,2 % у 2007 році). Однією з головних причин зростаючого відставання деяких регіонів є те, що ідеї інноваційного розвитку в Україні все ще залишаються на периферії реальних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави [2].

Головною метою діяльності промислових підприємств повинно виступати припинення поглиблення фінансово-економічної кризи шляхом оптимізації діяльності, а також пошук резервів і розробка заходів, спрямованих на стабілізацію фінансової ситуації, що лежить в основі майбутнього зростання.

Комплекс завдань і напрямки їх вирішення показано в таблиці [3, с. 71].

© Васильєва Г. О., 2010

Комплекс завдань і напрямки їх вирішення

№ з/п	Завдання	Напрямки вирішення
1	Діагностика поточного стану підприємства	аналіз існуючої системи функціонування; фінансово-економічний аналіз; висновки щодо стану підприємства
2	Аналіз факторів зовнішнього середовища	вивчення конкурентної ситуації в галузі; вивчення впливу факторів макросередовища
3	Розробка антикризової програми	визначення напрямів реструктуризації компанії; визначення шляхів збільшення коштів
4	Аналіз структури витрат і розробка заходів щодо їх оптимізації	план щодо погашення боргів; корекція структури й чисельності персоналу; розробка заходів щодо енергоефективності виробництва; модернізація виробництва
5	Виявлення внутрішніх резервів підвищення ефективності використання наявних активів і можливостей підприємства	визначення оптимального асортименту продукції; розробка нової системи роботи з клієнтами і т. д.

Кризовим явищам можна протидіяти, якщо посилити внутрішній ринок і національну валюту, а також своєчасно здійснювати модернізацію виробництва.

Риси сучасного інноваційного підприємства:

1. Інноваційна діяльність.
2. Можливість продуктувати як внутрішні, так і зовнішні зміни.
3. Гнучкість за допомогою використання всіх можливих механізмів.
4. Функції управління охоплюють як економічний, так і інформаційно-інтелектуальний аспект господарської діяльності.
5. Інноваційне підприємство має можливість одержання та використання синергетичних ефектів [4, с. 45].

Стратегічною метою промислового розвитку має стати підвищення конкурентоспроможності економіки і забезпечення входження України до кола економічно розвинутих країн світу за рахунок створення сучасного, інтегрованого у світове виробництво і здатного до інноваційного розвитку промислового комплексу [5, с. 65].

Наук. керівн. Петряєв О. О.

Література: 1. Скударь Г. М. Управление конкурентоспособностью крупного акционерного общества : проблемы и решения / Г. М. Скударь. – К. : Наукова думка, 1999. – 496 с. 2. <http://www.gov.ua>. 3. Ларіна К. В. Модернізація як фактор стабілізації та розвитку підприємства в умовах кризи / К. В. Ларіна // Управління розвитком. – 2009. – № 15. – С. 144. 4. Лабунська С. В. Сутність та особливості підприємств інноваційного типу розвитку як ринкових лідерів сучасної економіки / С. В. Лабунська, Н. В. Курган // Економіка розвитку. – 2009. – № 3 (51). – С. 99. 5. Денисов В. Т. Анализ стратегии региональной диверсификации промышленного предприятия / В. Т. Денисов, Е. С. Авдеева // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2009. – № 2(16). – С. 61–67.

Довідка про авторів

Д'якова Д. Д. – студент ХНЕУ
Ємельянова А. О. – студент ХНЕУ
Пковата Н. К. – канд. екон. наук,
доцент ХНЕУ
Бакатова І. О. – студент ХНЕУ
Батуріна Д. М. – студент ХНЕУ
Федотченко Ю. М. – студент ХНЕУ
Холодна Я. С. – студент ХНЕУ
Хрипунов М. Г. – студент ХНЕУ
Деревянко К. Д. – студент ХНЕУ
Кордиш О. Р. – студент ХНЕУ
Попова А. В. – студент ХНЕУ
Убушиєва І. А. – студент ХНЕУ
Попов І. І. – студент ХНЕУ
Слепов О. В. – студент ХНЕУ
Осипенко А. М. – студент ХНЕУ
Охмуш Г. Г. – студент ХНЕУ
Плугатар А. В. – студент ХНЕУ
Орехов О. І. – студент ХНЕУ
П'ясецька А. І. – студент ХНЕУ
Назаренко Д. В. – викладач ХНЕУ
Мурга О. О. – студент ХНЕУ
Ракітіна А. Ю. – студент ХНЕУ
Мілько О. О. – студент ХНЕУ
Рогулін Р. О. – студент ХНЕУ
Ляшенко Д. В. – студент ХНЕУ
Мельник В. І. – канд. екон. наук,
доцент ХНЕУ
Діденко С. С. – студент ХНЕУ
Дмитренкова М. Ю. – студент ХНЕУ
Дудко Н. В. – студент ХНЕУ
Кейс Л. О. – студент ХНЕУ
Дубовік Г. В. – студент ХНЕУ
Калиниченко М. В. – студент ХНЕУ
Камишан А. О. – студент ХНЕУ
Карий О. І. – канд. екон. наук, доцент
Національного університету "Львівська
політехніка"
Главацька Н. І. – студент ХНЕУ
Баликов О. Г. – студент ХНЕУ
Гриценко В. І. – студент ХНЕУ
Дьомін С. С. – викладач ХНЕУ
Жолудева О. В. – студент ХНЕУ
Зелінський Р. Л. – студент ХНЕУ
Караченцева К. О. – здобувач
Харківського науково-дослідного
центру індустріальних проблем
розвитку НАН України
Чистякова А. В. – аспірант ХНЕУ
Гнилицька А. А. – студент ХНЕУ

Фількін О. С. – студент ХНЕУ
Дериглазов І. Є. – аспірант
Українського державного університету
фінансів та міжнародної торгівлі
Доленко Ю. В. – студент ХНЕУ
Мурадова О. О. – студент ХНЕУ
Рубіжанський В. С. – студент ХНЕУ
Лещенко М. С. – студент ХНЕУ
Ніколюкіна К. Є. – студент ХНЕУ
Баглай К. А. – студент ХНЕУ
Макаренко М. С. – студент ХНЕУ
Ліповецька О. П. – студент ХНЕУ
Ліпарія А. Е. – студент ХНЕУ
Киба К. В. – студент ХНЕУ
Квітко С. О. – студент ХНЕУ
Гончарова Н. С. – студент ХНЕУ
Прохоренко Т. Ю. – студент ХНЕУ
Бутенко Ю. А. – студент ХНЕУ
Антропова К. П. – студент ХНЕУ
Коротчин В. М. – студент ХНЕУ
Нотевський Д. Г. – студент ХНЕУ
Бажан І. В. – студент ХНЕУ
Садовський Ю. В. – студент ХНЕУ
Шумська Г. М. – канд. екон. наук,
викладач ХНЕУ
Ле Хонг Фіонг – студент ХНЕУ
Шевчук А. В. – студент ХНЕУ
Селюкова М. О. – студент ХНЕУ
Світлична Д. І. – студент ХНЕУ
Сторонкіна М. С. – студент ХНЕУ
Ус О. І. – студент ХНЕУ
Уколова О. О. – студент ХНЕУ
Шевчук В. Ю. – асистент
Харківського державного технічного
університету будівництва та архітек-
тури
Делюкін П. Д. – студент ХНЕУ
Лебеденко В. В. – студент ХНЕУ
Василина Ю. В. – студент ХНЕУ
Воронова О. С. – студент ХНЕУ
Денисенко К. В. – студент ХНЕУ
Крижановська Т. І. – студент ХНЕУ
Лопанчук Г. В. – студент ХНЕУ
Ладиченко Л. С. – студент ХНЕУ
Ленець О. В. – студент ХНЕУ
Губіна В. М. – студент ХНЕУ
Уханьова Т. В. – викладач ХНЕУ
Лисякова А. О. – студент ХНЕУ
Мельников О. О. – студент ХНЕУ
Вісковатова К. О. – студент ХНЕУ

Репіна Ю. В. – студент ХНЕУ
Скиба І. М. – студент ХНЕУ
Поступна Л. М. – студент ХНЕУ
Мальована О. Г. – студент ХНЕУ
Максименко М. Р. – студент ХНЕУ
Лоба К. О. – студент ХНЕУ
Кульченко А. В. – студент ХНЕУ
Рибальченко І. І. – студент ХНЕУ
Тимошенко О. О. – студент ХНЕУ
Тесьолкін Р. О. – студент ХНЕУ
Собчук А. І. – студент ХНЕУ
Пересада А. С. – студент ХНЕУ
Павліченко В. І. – студент ХНЕУ
Онегіна К. Д. – студент ХНЕУ
Мурадова Л. А. – студент ХНЕУ
Обуховська К. І. – студент ХНЕУ
Момот К. В. – студент ХНЕУ
Москалець А. П. – студент ХНЕУ
Семенченко А. В. – студент ХНЕУ
Симоненко І. О. – студент ХНЕУ
Філюшина Ю. В. – студент ХНЕУ
Плахотна Н. В. – студент ХНЕУ
Кузіна А. Г. – студент ХНЕУ
Смоляннінова О. В. – студент ХНЕУ
Хмелевська А. Ю. – студент ХНЕУ
Сухомлин Ю. С. – студент ХНЕУ
Цибренко А. І. – студент ХНЕУ
Чаплигіна Ю. С. – аспірант ХНЕУ
Хребтов І. В. – студент ХНЕУ
Щебетун А. М. – студент ХНЕУ
Шаповалова Ю. А. – студент ХНЕУ
Ульянова Н. В. – студент ХНЕУ
Шевченко Т. О. – студент ХНЕУ
Чичкань Є. О. – студент ХНЕУ
Щоткіна О. В. – студент ХНЕУ
Юхновець О. В. – студент ХНЕУ
Клокар М. В. – студент ХНЕУ
Козиревська О. Ю. – студент ХНЕУ
Кузьміна Н. М. – студент ХНЕУ
Дубровна Н. С. – студент ХНЕУ
Криворучко А. С. – аспірант ХНЕУ
Короленко Ю. Е. – студент ХНЕУ
Гринько В. Г. – студент ХНЕУ
Завірюха Ю. В. – студент ХНЕУ
Грицаненко М. В. – аспірант
Харківської національної академії
міського господарства
Дяченко О. В. – студент ХНЕУ
Зубчинська Н. М. – викладач ХНЕУ
Іваніна А. В. – студент ХНЕУ
Сігаєва Т. Є. – викладач ХНЕУ
Кузьмін М. О. – студент ХНЕУ
Бабаєва Л. О. – студент ХНЕУ
Агавердієва Х. Ф. – здобувач ХНЕУ
Бабич М. О. – студент ХНЕУ
Абраамян Г. Г. – студент ХНЕУ

Вінниченко О. Л. – студент ХНЕУ
Вовк К. Я. – студент ХНЕУ
Власенко Т. А. – аспірант ХНЕУ
Васильченко Ю. А. – студент ХНЕУ
Гладка К. О. – студент ХНЕУ
Голобородько М. О. – студент ХНЕУ
Белан А. В. – студент ХНЕУ
Бондар О. В. – студент ХНЕУ
Гончарова К. В. – студент ХНЕУ
Гриневиц Г. В. – студент ХНЕУ
Віхорт Ю. В. – аспірант
Класичного приватного університету,
м. Запоріжжя
Токар К. С. – студент ХНЕУ
Калініченко А. Ю. – студент ХНЕУ
Касьян А. В. – студент ХНЕУ
Новікова О. В. – студент ХНЕУ
Касьмін Д. С. – студент ХНЕУ
Петрова К. С. – студент ХНЕУ
Бічуля І. В. – студент ХНЕУ
Фесенко К. І. – студент ХНЕУ
Степанова Н. О. – студент ХНЕУ
Кадигріб В. О. – студент ХНЕУ
Іушина В. Д. – студент ХНЕУ
Бондарчук Т. П. – студент ХНЕУ
Васильєва Г. О. – студент ХНЕУ